

Letopis
MATICE SLOVENSKE

• za
1875.

Uredila
J. Tušek in M. Pleteršnik.

Založila in na svetlo dala
MATICA SLOVENSKA.

Tisk Blaznikovih dedičev v Ljubljani.

Letopis

Matice slovenske

za leto

1875.

Založila in na svetlo dala
Matica slovenska.

Tisek Blaznikovih dedičev v Ljubljani.
1875.

Poročilo in imenik
Matice slovenske
v Ljubljani

za leto

1875.

Sostavil

Ivan Tušek,

c. kr. gimn. profesor, odbornik in tajnik
Matice slovenske.

KAZALO.

I. Del.

IX. poročilo o delovanji slovenske Maticе v Ljubljani od
1. julija 1874. l. do 20. novembra 1875. l.

	Stran.
XXXI. odborova skupščina 9. oktobra 1874. l.	5
Zapisnik razgovora Ljubljanskih odbornikov Maticе slovenske 6. febr. 1875. l.	6
XXXII. odborova skupščina 10. marca 1875. l.	7
Častitim rojakom in vsem drugim častiteljem dr. Etbina Coste	10
X. občni zbor 19. maja 1875. l.	11
XXXIII. odborova skupščina 26. maja 1875. l.	14
XXXIV. „ „ 16. julija 1875. l.	16
XXXV. „ „ 17. novembra 1875. l.	18
Upravišništvo in imenik	23

II. Del.

Podučni in zabavni del.

Slovanski elementi v Venetščini. Spisal Dav. Trstenjak.

Predgovor	3
Uvod	5
I. Slovanski jezikoslovski zaklad v Venetščini	8
Pogled v mantvanščino	103
Dodatki in popravki.	
II. Antenor, vodja adrijanskih Venetov	125
III. Profesor Contzen o slovanskosti starih Venetov	139
Dodatki in popravki	148
Literarna zapuščina doktorja Franceta Prešerna. Poroča dr. Jan. Bleiweis	153
Povest, kako se je Ivan Ivanovič razprl z Ivan Nikiforovičem. — Poslo-	
venil Lav. Gorénjee	180
Iz potne torbe. Spisal Fr. Erjavec	218

Telegrafija. Zgodovina in današnji njen stan. Spisal dr. Simon Šubic.

IX. Poročilo

o delovanji slovenske Matice

od 1. julija 1874. l. do 20. novembra 1875. l.

Po zapisnikih sestavil

Ivan Tušek,

odbornik in tajnik.

XXXI. odborova skupščina

9. oktobra 1874. leta.

Ko so se bili zbrali gg. odborniki: dr. J. Bleiweis, Šolar, dr. Vončina, Marn, Žakelj, Praprotnik, Močnik, Vavru, dr. Strbenec, dr. Poklukar, Vilhar, Sovan in Tušek, je odprl prvosednik gosp. dr. Costa skupščino ter najpoprej naznačil, da se je dr. Razlag odpovedal odborništvu in da je mesto njega stopil v odbor profesor Žolgar, ki je bil dobil pri obcnem zboru za izvoljenimi odborniki največ glasov. Odbornika g. Parapat in g. Majciger naznanjata, da jima ni mogoče v skupščino priti. — Zapisnik 30. skupščine se brez opazke potrdi.

Prvosednik bere prošnjo šole v sv. Vidu pri Brdu, naj bi jej Matica kaj svojih knjig podarila. Razgovarjajo se o tem dr. Costa, Močnik, dr. Poklukar in Šolar. Dr. Poklukar svetuje, naj se jej pošljejo vse po Matici izdane knjige, ako šolska knjižnica pristopi k Matici kot letnik. Ta predlog se je tudi sprejel. Nadalje pové prvosednik, da je Matica dobila iz Dunaja pohvalno pismo od lanske svetne razstave.

Potem se je prešlo na dnevni red.

1. K odtvorenju vseučilišča v Zagrebu gredó gg. prvosednik dr. Costa in nekateri odborniki na lastne stroške, da zastopajo tam Matico, in to z adreso, katero bo g. prvosednik sam sestavil.

2. Odbor je sklenil prihodnje leto nadaljevati Atlant, ter izdati Škandinavijo, Britanijo in Francosko.

3. Schödler se letos ne more dovršiti, ker so nam podobe prekasno prišle iz Brunšvika. Njegova botanika (prevod Tuškov) in zoologija (prevod Erjavčev) se boste izdali leta 1875.

4. Kersnikovo Avstrijsko povestnico so presojevali trije strokovnjaki. Gospod pisatelj je nekoliko pre naredil rokopis po željah

gospodov presojevalcev, ter svetuje g. prvosednik, naj ga Matica sprejme. Odbor ga tudi soglasno sprejme. Ta povestnica se bo izdala še za 1874. leto.

5. Za dr. Šubičev spis „o telegrafiji“ se bo iskal lesorezec, ki bi podobe napravil. Če se bo mogel dobiti in če ne bo predrag, se bo spis tiskal v letopisu 1875. leta v tem slučaju, ako bo gospod pisatelj hotel zadovoljevati se z nagrado 33 gld. za tiskano pôlo tako, da se odštejejo od tega plačila stroški za podobe.

6. Odbor je sklenil zaostalo letnino iztirjati, in sicer najpoprej po časnikih opomniti tiste, ki še niso plačali, da naj plačajo.

7. Gospod prvosednik naznanja, da je v odborovem imenu prevzel Cafovo zapuščino.

8. Proračun za 1875. leto se napravi.

9. Gospod Križnik v Motniku prosi kaj nagrade za nabiranje narodnega blaga. Dosodi se mu v to imé 30 gld.

10. Tajnik naznanja, kaj in kako misli občenemu zboru poročati, ter med drugim tudi pové, da je od 4. marca 1874 pristopilo 90 novih letnikov in 2 ustanovnika. Odbor pritrdi njegovemu poročilu, ter ker ni nobenega predloga več, končá g. prvosednik sejo.

Zapisnik razgovora Ljubljanskih odbornikov Matice slovenske

6. februarja 1875. leta.

Ker je bil čas prekratek, da bi se bila mogla sklicati odboro-va skupščina, je povabil dne 6. t. m. prvosednikov namestnik, gosp. Peter Kozler, Ljubljanske odbornike v dogovor, in zbrali so se gospodje: dr. Jan. Bleiweis, Marn, Pleteršnik, Fr. Sovan, dr. Strbenec, Šolar, Tomšič, Tušek, Vavrù, Vilhar, dr. Zupanec in Žakelj.

Gosp. predsednik odpre skupščino s sledečim po priliki govorom: Nemila osoda nam je v kratkem vzela zopet dva neprecenljiva moža, dr. E. H. Costo in dr. Leona Vončino. Dr. Costa je bil več let za Matico tako delaven, da ga bode težko, težko pogrešala, kakor bode v marsikaterem drugem oziru nedostgljiv. Z zlatimi črkami ostane zaznamovano njegovo slavno imé v zgodovini mile naše domovine in vsega slovenskega naroda. Trudil, delal, govoril in trpel je mož na znanstvenem, političnem in narodnem polji. Kličimo toraj pokojnemu prijatelju v spomin: naj v miru počiva! (Odborniki iz sedežev vstavši pritrdijo.) Tudi dr. L. Vončina je stal v prvi vrsti rodoljubov; tudi zguba njegova nam je zelo bitka. Naj blagi mož v miru počiva! (Odborniki isto tako vskliknejo.) — V prihodnjem „letopisu“ pa naj opiše „Matica“ delovanje obeh pokojnih mož. Kar se pa še posebej tiče

ranjkega prvosednika dr. E. Coste, opomnim, da je baron Wurzbach, predsednik kmetijske družbe, v poslednji seji te družbe svetoval, naj se mu napravi dostojen nagrobni spominek ter da naj se povabi tudi „Matica“, da se temu pridruži. Obljubil sem mu, da, ker v tako kratkem času ni mogoče sklicati vsega odbora, povabim le Ljubljanske odbornike, da se posvetovajo o tem predlogu. Prosim toraj, to zadevo v razpravo vzeti.

Dr. Bleiweis se v odborovem imenu zahvaluje predsedniku, da se je s tako gorko besedo spomnil umrlih. Res — rekel je — žalostni so nam časi! Matica je še mlado društvo; a koliko mož je zgubila, ki so jej kot predsedniki ali podpredsedniki na čelu stali; umrli so jej: dr. Toman, Kos, baron Anton Zojs, dr. Vončina in dr. Costa; poleg njih pa še tajnik prof. Lésar. Pač nobeno narodno društvo nima take britke zgodovine. Naj bi v prihodnje srečnejša bila! — Nasvetovani spominek za umrlega predsednika dr. Costo je tako važna stvar, da ni dvombe, da se bo „Matica“ v ta namen gotovo pridružila s svojimi močmi kmetijski družbi. Ali stvar se ne more mahoma skleniti, zato predlagam, naj se danes izvoli odsek, ki naj prevdarja, kako naj bi se stvar izvršila.

Danes itak sklepati ne moremo, ker niso vsi odborniki pričujoči. Ko odsek prevdara napravo spominka, naj poroča vsemu odboru Matičnemu v konečni veljavni sklep; — v ta odsek naj se izbere pet odbornikov. — Ta predlog je bil po kratkem razgovorjanju soglasno sprejet, in v odsek so bili izvoljeni: dr. Bleiweis, P. Kozler, Marn, Vilhar, dr. Zupanec. Odsek se je koj konstituiral ter si za prvosednika izvolil gospoda Petra Kozlerja.

Ko se je končno še določil 10. dan marca meseca za prihodnjo odborovo skupščino, bilo je seje konec.

XXXII. odborova skupščina

10. marca 1875. leta.

Gospod prvosednikov namestnik Peter Kozler prične sejo, ko so se bili sošli gg. odborniki: Dr. Jan. Bleiweis, J. Marn, M. Močnik, M. Pleteršnik, dr. J. Poklukar, A. Praprotnik, Fr. Souvan, dr. J. Strbenec, L. Svetec, J. Šolar, J. Tušek, J. Vavrû, J. Vilhar, dr. J. Zupanec in Fr. Žakelj.

1. Potrdi se zapisnik 31. odborove skupščine in zapisnik privatnega dogovora Ljubljanskih odbornikov 6. februarja 1875. leta.

2. Gospod dr. Jan. Bleiweis se oglasi ter izroči odboru sledeče pismo: „Slavni Matični odbor! Počastujem se društvu Matice

slovenske izročiti obraz nepozabljivega našega prvosednika dr. Coste, ki ga je po naročilu zdolej podpisanih častiteljev njegovih slikal naš velečenjeni umetnik Ivan Frankè. Naj ostane podoba dr. Costova na strani dr. Tomana na vedne čase v hiši Matični v spomin neizmerne spoštovanja in iskrene hvalečnosti do prezgodaj narodu slovenskemu umrlega domoljuba!

V Ljubljani 10. sušca 1875. l.

Dr. Jan. Bleiweis, grof Jož. Barbo, Ivan Vilhar, prof. Janez Vavrù, dr. Jožef Poklukar, Jan. Murnik, Fr. Ks. Souvan, Fr. Ks. Souvan mlajši, Ferdinand Souvan, dr. Jernej Zupanec, dr. Vončina, prof. Jožef Marn, J. Šolar, Anton Perme, Valentin Krisper, France Kadilnik, kanonik Zupan, kanonik Kramar, Luka Jeran, Karl Kljun, kanonik Urh, Franjo Ravnikar, Karol Žagar, Anton Klein, Pavel Skale.

Potem pa reče: Takrat, ko sem bil sprožil misel, naj se izdela slika Costova, to je bilo prve dni aprila meseca 1874. leta, bil bi na vse drugo poprej mislil, nego na smrt njegovo. Storil sem bil to zavlój tega, da bi bila mu poklonjena slika vsaj v nekoliko zadostilo zoper takratne hude napade celó iz domačega tabora. Naj povem še, da mi je svak njegov g. Schollmayr iz izvirnega Costovega dnevnika izročil njegovo sebi leta 1849. postavljeno poslovico ter mi željo razodel, naj se primerno prílepi sliki. Prislovica se glasi tako:

Der Wahrheit soll mein Leben,
Dem Recht, geweiht sein; —
Mein Herz sei Gott ergeben,
Die Ehre bleibe mein!

Laibach 1849.

E. H. Costa.

Gosp. predsednik predlaga, naj se tem gospodom pismeno izreče zahvala za krasni dar, kar se tudi soglasno sprejme.

Tajnik bere potem pismo hrvatske „Matič“, v katerem ona obžaluje smrt dr. Coste. To pismo se glasi od besede do besede tako-le: „Slavnomu odboru „Matič slovenske“ v Ljubljani! Upravljajući odbor „Matič hrvatske“ žali neizrecivi gubitak Matice slovenske i suplemenoga naróda slovenskoga, što tako rano izgubi plemenitoga radnika i glavu svoju dra. E. Kostu. Tu novu ranu naróda slovenskoga najnježnije osiećamo mi Hrvati, prva braća Vaša; a „Matica hrvatska“, najsirodniija po radu i težnjah svojoj družici slovenskoj vruće želi što više takovih odličnih članova i radnika, a s Vami zajedno oplakuje slavna Vam predsjednika. Izvršujući nalog upravljajućega odbora čast nam je podpisati se

najpokorniji

Ivan Kukuljević,
predsjednik.

Tade Smičiklas,
tajnik.

U Zagrebu 3. veljače 1875.

3. O vprašanji, kdaj naj bo občni zbor, se sklene po kratkem razgovorjanji, da bo na vsak način maja meseca po deželnem zboru; dan pa naj določi predsednik, ter o pravem času svoj sklep razglasi. Občnemu zboru bo med drugim tudi naloga, da vsled Matičnih pravil voli deset odbornikov, in sicer: 8 odbornikov namesto onih 1870. leta voljenih, ki so a) izmed Ljubljanskih: dr. J. Bleiweis, J. Tušek, J. Vavru; b) izmed vnanjih: grof Jožef Barbo, J. Gorup, Fr. Kandernal, Luka Svetec, dr. J. Ulaga; — 2 odbornika namesto umrlih Ljubljanskih: dr. E. H. Costa in dr. L. Vončina.

Dr. J. Bleiweis poroča, da spisovanje Costovega životopisa je drage volje prevzel prof. Urbas v Trstu in ravnatelj Praprotnik pové pri tej priliki, da izdeluje Tomanov životopis, katerega izdati je sklenila „Matica“ leta 1872. Izrekla se je pri tej debati tudi želja, naj bi kdo spisal dober životopis Čopov, katerega naj bi Matica o svojem času izdala.

O tem, kaj naj Matica na svetlo dá 1876. leta, se je sklenilo po daljem razgovorjanji, katerega so se vdeležili dr. Bleiweis, Kozler, Šolar, Praprotnik, Svetec, dr. Poklukar, Maru, Pleteršnik, Žakelj, Vilhar in Tušek: naj se ta stvar prepusti odsekom a za izdavanje knjig in za gospodarstvo, ki naj ob svojem času o tej stvari odboru poročata.

5. Tajnik poroča, da bode letos Schödlerjeva knjiga prirode končana. Botanika je že tiskana, zoologije pa 1. pola. Izmed za „letopis“ 1875. leta namenjenih spisov je tiskana že Terstenjakova II. razprava „o slovanskih elementih v Venetščini“, dr. Šubičeve „telegrafije“ pa ste tiskani 2 pōli.

6. Za vrednika „letopisu“ se je naprosil prof. Pleteršnik, ki je tudi začasno ta opravek prevzel.

7. Dr. J. Bleiweis poroča, da mu je predsednik deželne sodnije dr. Lušin razodel željo, naj bi „Matica“ skusila na svetlo dati knjigo „Flora carniolica“ z latinsko in slovensko terminologijo, podobno knjigi: „Flora croatica“, spisani po Schlosserju in Vukotinoviću in izdani po jugoslovanski akademiji v Zagrebu; gospod Val. Plemel, župnik na Koroški Beli, je znan izvrsten botanik, ki je na Dunajski rastavi dobil medaljo 1. vrste (medaljo za napredek), on bi bil tedaj strokovnjak za tako delo; zato predlaga dr. Bleiweis, naj se odsek za izdavanje knjig dogovori z gospodom Plemelom o tej zadevi in poroča ob svojem času, da odbor na podlagi temeljitih pozvedeb stvar v predvarek vzame. Odbor je soglasno sprejel dr. Bleiweisov predlog.*)

8. Tajnik izroči blagajniku od dr. Coste dobljeno veliko sre-

*) Žali Bog, da je g. župnik Plemel prej, nego se je moglo kaj stalnega o tej zadevi ukreniti, od strele v svoji župni cerkvi zadet, moral umreti.

brno medaljo, izdano o priliki odprtja jugoslovanskega vseučilišča Franje Josipa v Zagrebu, katero je dotični odbor podaril slovenski Matici „u vjekovitu uspomenu“, da jo spravi v blagajnico.

9. Na prošnjo ravnateljstva Goriške gimnazije, naj Matica podari tamošnji gimnazijski knjižnici kaj svojih knjig, se je sklenilo odgovoriti, da „Matica“ rada vstreže tej prošnji, ako pristopi ta knjižnica v vrsto njenih letnih udov.

Ker posebnih predlogov ni bilo, se je pričel razgovor o navetovanem spominku dr. E. H. Coste, čegar nasledek je bil niže stoječi, v 11. listu „Novic“ 1875. l. tiskani poziv, ki ga je spisal dr. Jan. Bleiweis. G. odbornik Parapat je bil pa pismeno povedal svoje mnenje o tem.

Po vsem tem je sklenil predsednik sejo.

Častitim rojakom in vsem drugim častiteljem dr. Etbina Coste!

29. januarija t. l. smo stopili pred Vas z britkim poročilom, da nam je nemila smrt nenadoma vzela gosp. dr. Etbina Costo.

Ta vest pretresla ni samo sre rodoljubov domovine naše, temveč tudi mnogobrojno število častiteljev njegovih dalječ zunaj nje, čemur priča bili so glasi žalosti, ki se je odmevala po različnih časnikih, in pa spreved trupla umrlega na pokopališče 30. januarja, katerega so se prebivalci dežele naše, brez razločka političnega strančarstva, tako obilo udeležili, da Ljubljana ni še videla pogreba tako velikanskega.

Danes stopimo združeni zopet pred Vas, al z drugim poslom, namreč s tem, da Vas vljudno vabimo k udeležbi pri stavbi spominka na mesto, kjer počiva mož, ki ga narod naš prišteva najodličnejim sinovom domovine svoje.

S tem činom storimo mi to, kar stori vsak izobražen narod zasluženim rojakom svojim, in spolnujemo dolžnost hvalečnosti do domoljuba, ki se je ves žrtvoval narodu svojemu, in čegar životopis izrazujejo tri kratke pa veliko pomenljive besedice: delavnost, skrb, boj, to je, delavnost neumorna, skrbi velike in neprenehani boj za blagor naroda našega, kateremu je ranjki do zadnjega diha bil udan kot verni sin matere katoliške cerkve in vedno zvest Avstrijan.

Njemu na gomilo hočemo staviti dostojen spominek iz kamna ali iz bron, in ako bi se doneskov za-nj nabralo več, staviti mu tudi v kaki ustanovi še drug spominek, ki ostane stanovitnejši nego znamenje iz kamenja ali bron.

Sprejeli bodemo zato hvaležno vsak veči ali mali dar v ta namen, kajti prav to bode svetu kazalo, da mu je stavil spominek narod naš, združen s častitelji ranjega tudi zunaj domovine naše.

Doneske sprejemata blagajnik družbe kmetijske gospod Andrej Brus in pa blagajnik Matice slovenske; gosp. Ivan Vilhar, potrjevali pa se bodo sprejeti doneski po „Novicah“.

V Ljubljani 14. sušca 1875.

Karol baron Wurzbach,
predsednik c. kr. družbe kmetijske.

Peter Kozler,
podpredsednik „Matice slovenske.“

Dr. Jan. Bleiweis,
predsednik narodne šolnice in polit.
društva „Slovenije.“

Viljem grof Wurmbrand,
predsednik katol. društva.

Jan. Murnik,
predsednik dramatičnega društva.

Josip Nolli,
starosta „Sokola.“

Franjo Ravnikar,
predsednik glasbene Matice.

J. N. Horak,
predstojnik podpornega obrtn. društva.

Janez Gnezda,
predsednik katol. društva rokodelskih pomočnikov.

X. občni zbor

19. maja 1875. leta.

1. Ko se je bilo zbralo okoli 60 udov, začel je podpredsednik gosp. Peter Kozler zborovanje ob 3¹/₄ uri popoldne. Pozdravil je nazoče Matičarje ter še sosebno zahvalil se tistim, ki so prišli iz daljnih krajev. Izpričal se je zavolj tega, da niso bili Matičarji vsak posebej povabljeni v zbor, ker se je mislilo, da je dovolj, ako se čas zborovanja po časnikih razglasi. Rekel je nadalje, da je osoda spet vsekala Matici slovenski težke rane. Izgubili smo nenadomestljivo pridnega delavca, mnogoletnega predsednika slovenske Matice gosp. dr. E. H. Costo, in pa tudi velecejenega podpredsednika gosp. dr. L. Vončina. Odbor Matici je kmalu po smrti Costovi sklical Ljubljanske odbornike v razgovor, po katerem se je bil izbral odsek za nabiranje prineskov za Costov nadgrobni spominek v zvezi z drugimi narodnimi društvi. Doslej se je že nabralo nekoliko denarja za spominek, in prepričani smo, da bodo gospodje Matičarji tukaj in po deželi delali z vsemi svojimi močmi na to, da se nabere doneskov za dostojen spominek velezaslužnemu predsedniku.

2. Tajnik bere poročilo o odborevem delovanju od 6. marca 1874. leta do 19. maja 1875. leta, tako-le se glaseče:

Glavne knjige zadnja številk je 4. marca 1874. l. bila 2772, danes je pa 2920; to kaže prirastek udov za 148, med katerimi se 3 ustanovniki. Izmed ustanovnikov so pomrli: dr. E. H. Costa,

dr. Franjo Bratkovič, dr. Ivan Hrast, dr. Ivan Melè, Ivan Mrgolič, Ivan Podobnik, Janez Reš, kanonik Rozman, L. Valentinčič, dr. L. Vončina.

Vseh udov šteje Matica slovenska danes: letnikov 1879, ustanovnikov 405; vseh tedaj 2284. — Odkar tedaj Matica obstoji, vpisalo se je va-njo, pa potem do danes ali odstopilo ali pomrlo: 2920 — 2284 = 636 udov.

Od poslednjega občenega zbora do danes smo razposlali knjige za 1873. l., namreč: „Slovanstvo“ I. in „Letopis“ za 1872. in 1873. leto tistim udom, katerim niste bili ti knjigi že poprej poslani. Četrti snopič „Atlanta“, to je, Italijo, Nemčijo in evropsko Turčijo smo razpošiljali meseca avgusta in septembra 1874. l. Pozimi meseca decembra 1874. leta in januarija 1875. leta smo razpošiljali knjige za 1874 leto, namreč: „Prirodosnanski zemljepis“ prof. Jesenke in „zgodovino avstrijsko-ogerske monarhije“ prof. Krsnika. V nekatere daljne kraje so se pa tačas razpošiljali ob enem tudi zgorej omenjeni zemljevidi.

Knjige za 1875. leto se pridno tiskajo. Schödlerjeva „knjiga prirode“ bo letos končana. 4. njenega zvezka je stavljena danes 16. pôla. Podučni del „Letopisa“ za 1875. l. se tudi tiska. Prvi sestavek, namreč Trstenjakov II. del „slovanskih elementov v Venetščini“ je dodelan in tiskan; on obsega $10\frac{1}{3}$ pôle po priliki. Dr. Šimen Šubičeve „ilustrirane telegrafije“ ste tiskani dve pôli. Zavolj imenika Matičarjev, da bo, kolikor mogoča, korekten, bo „Letopis“ dodelan še le proti jeseni, ter se bodo letošnje knjige razpošiljale udom proti koncu leta. 5. snopič atlantov je v delu, namreč: Britanija, Francoska in Skandinavija.

Namesto dr. Kreka, ki odborništva ni sprejel, je prevzel odborništvo gosp. prof. Žolgar v Celji, ki je za onim bil pri poslednjem občenem zboru dobil največ glasov (168.)

V poverjeništvih se je marsikaj spremenilo, kakor se to vidi iz tiskanih poročil odborovih skupščin, bivših med tem časom.

Za 1876. leto spisujeta „Slovanstva“ II. del (severne Slovane) gg. prof. Majciger in profesor Wiesthaler.

Knjig Matičnih je odbor mnogo podaril ali po jako znižani ceni prodal nekaterim šolskim knjižnicam in učiteljem.

Naj omenimo tudi to, da Picot, francoski vicekonzul v Parizu, o priliki potrditve, da je poslane mu knjige prejel, Matico tako le pohvaluje: „Ich will es nicht unterlassen, den thätigen Mitgliedern der Matica meine wärmsten Glückwünsche über die Arbeiten der Gesellschaft auszusprechen. Der Inhalt des „Letopis“ ist in jeder Hinsicht sehr werthvoll und scheint mir alljährlich an Interesse zu gewinnen.“ (8. februarja 1875.)

Odbor je poslal g. M. Cigaletu na Dunaji zahvalno pismo za poslano lično spomenico v petih Avstrijskih jezikih, izdano

za spomin na 25letno vladanje Njegovega Veličanstva, cesarja, kralja in vojvoda Franje Josipa.

Pri svečanosti odpiranja vsučilišča Franje Josipa v Zagrebu lanskega leta vdeležila se je slovenska Matica s posebno deputacijo, vodjeno po ranjkem predsedniku dr. Costi, ter izročila dotičnemu vsučiliščnemu odboru posebno adresno.

Pri Dunajski svetski razstavi predlanskega leta je dobila slovenska Matica „pohvalno pismo“, katero se je pa bilo nam še le lanske jeseni poslalo.

Na vprašanje predsednikovo, želi li kdo besede o tem poročilu, oglasi se dr. Vošnjak ter pravi: Matica naj bi razdeljevala starejše knjige, ki v družbeni knjižnici brez koristi ležé, knjižnicam srednjih učilišč, gimnazijam, realkam in preparandijam. Odbornik Vilhar odgovori, da se to godi, da vsak dobí knjig, kdor za nje prosi; silili jih pa vendar nobenemu ne bomo. Odbornik Močnik dodaja temu še to, da je Matica podarila društvu „narodna šola“ čez 200 knjig, ter toži, da nekateri učitelji hočejo le slovenskih knjig zastoj dobiti, nemških si pa kupujejo povsod za težak denar. Če kaka šolska knjižnica pristopi kot ud k Matici, se jej dadó prejšnje Matične knjige zastoj. — S tem je bil ta razgovor končan.

3. Blagajnik g. Ivan Vilhar bere sklep računa za čas od 12. avgusta 1873. do 13. septembra 1874. leta. Na predsednikovo vprašanje, želi li kdo besede, oglasi se g. dr. Karel Bleiweis, ter izrazi željo, naj bi se nekatera poverjeništa spremenila v namen, da bi bilo manj zaostankov pri letnikih iz nekaterih krajev. — Odbor to željo na znanje vzame.

Gosp. Jurčič pravi: Tiskarski stroški so izkazani z 2914 gl. 50 kr. Vsacemu, ki se v teh rečeh spozná, se mora zdeti, da je to malo preveč, ter da bi se moglo kakih 200—300 gl. prihraniti, ako bi se dražba razpisala za tiskanje Matičnih knjig. Kdor stori enako dobro delo za nižjo ceno, ta naj delo dobi. Še država se v tem oziru ne drži nikakoršnega monopola. On predlaga tedaj resolucijo: Odbor naj razpiše dražbo za tiskanje Matičnih knjig.

Gosp. Vilhar opazi na to, da so vsi tiskarji v Ljubljani zmenjeni med sabo. Pred več leti, pravi, sem prašal Blaznika: po čem bi tiskal on Matične knjige? pa mi odgovori: Čez tri dni Vam bom povedal. Med tem se je sporazumel z drugimi Ljubljanskimi tiskarji. Zato sem pisal Kienreichu v Gradec, po čem da bi on tiskal. Od njega dobljen odgovor povem ranjcemu Blazniku, na kar mi ta reče: Za to ceno bom pa jaz tiskal. Tako se sedaj Matične knjige cenejše tiskajo. Se vé, takrat še ni bilo narodne tiskarne. Sedaj so okolnosti drugačne. — Toliko, pravi, imam jaz omeniti o tej stvari.

Predsednik stavi Jurčičev predlog na glasovanje, ki je bil tudi z večino glasov sprejet.

4. Za pregledovalce društvenih računov se na predsednikov

nasvèt soglasno volijo sledeči gospodje: Fr. Ravnikar, deželni blagajnik; Jož. Pfeifer, deželni koncipist in Drag. Žagar, kontrolor pri deželni blagajnici.

5. Blagajnik Vilhar bere proračun za XI. Matično leto. Pri tej priliki pravi dr. Vošnjak, da naj bo še en občni zbor septembra 1875. leta, da popravimo to, kar je bilo iz znanih vzrokov zakasnjene 1873. leta. Da se odstranijo take ali enake zmede, izvirajoče iz tega, da je Matičnemu letu konec vsacega 30. junija, predlaga on, naj bi se XI. Matično leto raztegnilo do 31. decembra 1875. leta, tako da bi imelo to njeno leto 18 mesecev, ter da bi se XII. Matično leto začelo s 1. januarjem 1876. leta.

Ta mnogim, posebno tajniku, že dolgo časa na srecu ležči nasvèt je bil po tem, ko so ga še podpirali gg. Vilhar in dr. Poklukar, tudi malo ne soglasno sprejet. Kako bo pa s plačevanjem zavolj teh 6 mesecev, to bo sklenil še le odbor po nadrobni presodbi te stvari.

6. Volitev 11. odbornikov.

Izvoljeni so bili vsi po „Novicah“ priporočani kandidatje, namreč: Dr. Jan. Bleiweis, Ivan Tušek, Ivan Vavru, Fr. Ravnikar, prof. Wiesthaler, dr. Ulaga, grof Barbo, Stegnar Fel., Urbas, Svetec Luka, Gorup Josip. — Razun teh sta dobila dr. Šust 11, dr. Gregorec 6 glasov.

Ker ni bilo nobenega predloga več, končá g. predsednik zbor.

XXXIII. odborova skupščina

26. maja 1875. leta.

Ko so se bili zbrali gg. odborniki: dr. J. Bleiweis, P. Kozler, Marn, Močnik, Pleteršnik, dr. Poklukar, Praprotnik, Sovan, Stegnar, dr. Strbenec, Svetec, Šolar, Tomšič, Tušek, Vavru, Vilhar, Wiesthaler, dr. Zupanec in Žakelj, je začel podpredsednik g. P. Kozler skupščino.

4. Prebral se je zapisnik 32. odborove skupščine, ki se je potrdil po tem, ko se mu je dodalo to, da je g. odbornik Parapat pismeno povedal svoje mnenje o dr. Costovem spomeniku. Potem se je prebral in potrdil zapisnik 10. občnega zbora in zapisnik skrutinatorjev volitve. Izvoljeni so bili izmed 346 oddanih glasov gg.: dr. J. Bleiweis (346), J. Tušek (346), Vavru (346), Ravnikar (346), Wiesthaler (346), dr. Ulaga (346), grof Barbo (345), F. Stegnar (345), Urbas (344), Svetec (341), Gorup (333). Razun teh so dobili dr. Šust 11, dr. Gregorec 6 glasov itd. Odbor potrdi volitve, ker so se popolnoma pravilno vršile. Tajnik naznanja, da se je g. Fr. Ravnikar odpovedal odborništvu, ker je z drugimi deli preobložen. Odbornik Marn omeni, da se je letos zato tako malo Matičarjev volitve udeležilo, ker se je premalo vabil bilo

razposlalo ali pa prepozno. Tajnik reče, da mu ranjki predsednik Costa nikoli ni povedal, da bi se bila kedaj povabila razpošiljala. Mislil je toraj on, da je dovolj, ako se čas občnega zbora po časnikih naznani; dal je sicer nekoliko sto vabil na svojo varnost ali nevarnost pri Blazniku tiskati, katera vabila je on poslal bil gg. poverjenikom večih poverjeništev; da bi pa vsacemu Matičarju posebej povabila pošiljal, to — si je mislil, bi prizadelo Matiči preveč stroškov. — Odbornik Svetec reče: Vzrok temu, da se je tako malo glasov oddalo, je bil edino le ta: ker tega ni trebalo, saj ni bilo nobene agitacije od nasprotne strani.

2. Kdaj naj se prihodnje Matično leto začne, to določiti naj se prepusti prihodnji odborovi skupščini.

3. Potem je prišla na vrsto volitev prvosednika, njegovih dveh namestnikov, blagajnika, tajnika, pregledovalca društvenih računov in 2 ključarjev.

Za prvosednika je bil izvoljen gosp. dr. Jan. Bleiweis z 18 glasovi izmed oddanih 19 glasov; za njegova namestnika pa gospoda Peter Kozler z 17 in prof. Pleteršnik z 10 glasovi. Gosp. podpredsednik P. Kozler pozdravlja toplo novega prvosednika dr. J. Bleiweisa, ki pa v daljnem govoru motivira prošnjo, naj si namesto njega gospodje odborniki izberó drugega prvosednika. Ko gospodje Kozler, Šolar, Marn, Tomšič in drugi odgovarjajo, sprejme g. dr. Bleiweis častno mesto predsedstva s pridržkom, da sme odstopiti, kedar bi za zdravja voljo to za potrebno spoznal.

Prof. M. Pleteršnik se je tudi branil prevzeti podpredsedništvo, pa ga po vsestranskem prigovarjanji naposled vendar prevzel. Gosp. P. Kozler je brez ugovora ostal na mestu prvega podpredsednika.

Dosedanjega blagajnika gosp. Ivana Vilharja je volil odbor per acclamationem še nadalje za blagajnika.

Potem je prišla volitev tajnika na vrsto. Dr. J. Bleiweis, ki je zdaj mesto predsedstva prevzel, pravi, da pride največ in najzamudnejših del tajniku v dolžnost; zatorej praša dosedanjega tajnika prof. Tuška: hoče li on še nadalje opravljati tajnikova opravila? Tajnik odgovori, da vendar še prevzame tajništvo zato, ker stanuje zdaj v Matični hiši in mu je vsled tega posel mnogo olajšan. Potem stavi predsednik volitev tajnika na glasovanje, in izbran je bil soglasno za tajnika dosedanji Matični tajnik prof. J. Tušek.

Za druga opravila je tudi soglasno pridržal odbor vse dosedanje gospode upravnike; bil je namreč za knjižničarja izvoljen prof. Vavrč; za pregledovalca računov dr. Zupanec, za ključarja Fr. Sovan stareji in dr. Strbenec.

4. Prestopilo se je potem na volitev odsekov.

a) Gospodarski odsek ostane, kakor je bil.

b) Odsek za narodno blago se združi z odsekom za izdavanje knjig, ki se dopolni tako, da pride va-nj mesto dr. Coste prof. Wiesthaler, ter da se pomnoži še z gospodom Stegnarjem in Urbasom.

Jako važni predlog podpredsednika prof. Pleteršnika, predlog namreč: naj se odsek za izdavanje knjig razdeli na tri pododseke: 1) za jezikoslovje, 2) za zgodovino, 3) za realne predmete — se v tej seji ni mogel končno rešiti ter se je po nasvetu predsednikovem odložil na sklepanje v prihodnji odborovi seji s tem dodatkom, naj se odsek za izdavanje knjig pred vsem konstituira, to je, naj si svojega prvomestnika, namestnika njegovega in pa zapisnikarja izvoli, naj potem prof. Pleteršnikov predlog v prevdarek vzame in o njem v prihodnji odborovi seji poroča.

5. Gospé Scholmajerjeve ponudba, naj bi Matica iz zapuščine dr. Costove kupila slovenske knjige, izročila se je v pretres odseku za izdavanje knjig. Ta je pozneje iz svoje skupščine izbral gg. Vavru-a in Wiesthalerja, da pred vsem drugim pregledata knjižnico, ter odboru o tem prihodnjič poročata.

6. Gledé pisma mestnega magistrata, naj bi Matica nekoliko donesla za nov trotoir pred svojo hišo na Bregu, sklenilo se je, da se bo z dr. Poklukarjem pomnoženi gospodarski odsek o tem posvetoval.

7. Gosp. Tomšiča je odbor prosil, da naj bi nadaljeval po dr. Costi začeto in do leta 1874. nadaljevano bibliografijo slovensko, ter da bi izročil Matičnemu „Letopisu“ za 1876. leto slovensko bibliografijo za 1874. in za 1875. leto. — Gosp. Tomšič je to delo prevzel.

8. Ko se je še sprejel prof. Marnov nasvet: naj bi Matica dajala marljivim učencem srednjih šol darila iz svoje knjižne zaloge, je končal predsednik današnje odborovo sejo.

XXXIV. odborova skupščina

16. julija 1875. leta.

Ko so se bili zbrali gospodje odborniki: Jeran, Marn, Močnik, Parapat, Pleteršnik, dr. Poklukar, Praprotnik, Souvan, Stegnar, dr. Sterbenec, Šolar, Tušek, Vilhar, Wiesthaler, dr. Zupanec, Žakelj, je začel predsednik dr. Jan. Bleiweis skupščino.

1. Odbor potrdi zapisnik 33. odborove skupščine. Na pri-
tožbo g. Parapata, da zapisniki odborovih skupščin zadnje čase prepočasi hodijo na svetlo, je predsednik po kratki debati odgovoril, da bo njegova skrb, da se bo to odslej hitreje godilo.

2. Tajnik prebere poročilo gospodov preglednikov društvenih

računov, katero izjavlja, da so Matični računi preteklega leta skozi in skozi v redu. Odbor pritrdi priznanju, ki so ga o tem velikem računskem poslu pregledniki izrekli sodelujočima gospodoma blagajniku J. Vilharju in tajniku J. Tušku.

Potem so se razsojale prošnje za podelitev Matičnih knjig. Odbor je na prošnjo prof. Marna podaril primerno število Matičnih knjig (med njimi največ česke slovnice) Ljubljanskim gimnazijalcem; — potem nekoliko knjig nekaterim okrajnim šolskim knjižnicam, društvu sveučilištnih dijakov, „narodnemu domu“ v Zagrebu in pa še dvema drugima prosilcema.

4. Da se izvrši sklep Matičnega odbora od leta 1872. zaradi tiska životopisa ranjcega dr. Tomanova in njegovih še ne natisnjenih pesem, se je naprosil odbornik g. Praprotnik, naj dovrši njemu izročeni rokopis, ki med drugim obsega v Tomanovi zapuščini najdene pesmi „podobe“, ter naj se jim dodadō še nekatere iz že tiskanih njegovih „Glasov domorodnih“ izbrane pesmi. Gospod Praprotnik obljubi, da bo rokopis za tisk pripravljen do vseh Svetov. Na to sklene odbor, da vredjeni rokopis koj potem v natis gre, tako, da pride ta knjiga v spomin za Matico mnogo zaslužnemu dr. Tomanu leta 1876. gotovo na svetlo.

5. Prof. J. Marn peroča o zapuščini Cafovi in naposled nasvetuje, naj se prepusti vsa zapuščina v porabo vredovatelju slovensko-nemškega slovarja Wolfovega, ako je on želi, ker zapuščina, kolikor je je Matici v roke prišlo, nima nikakoršne druge vrednosti.

6. Na Trstenjakovo ponudbo, naj bi slov. Matica tiskala tudi 3. del njegovih „slovanskih elementov v Venetščini“, je odbor sklenil, naj se gospod pisatelj povabi, da pošlje rokopis v pregled odboru; ker tā sme po Matičnih pravilih še le po sprejemu rokopisov sklepati o tem, ali se bodo tiskali, ali ne.

7. Vrednik „letopisa“ prof. Pleteršnik poroča, da se „letopis“ marljivo natiskuje, in da se v podučni in zabavni del „letopisa“ za 1875. leto vzamejo sledeči spisi: a) Trstenjakovih „slovanskih elementov v Venetščini“ II. del; b) Šubičeva „telegrafija“ s podobami, katere se bo za posebni prodaj še 200 vezkov več tiskalo, c) Gorenjčev prevod neke Gogolove povesti, d) Prešernova literarna zapuščina, ki jo hrani dr. Bleiweis, e) Parapatov spis „regeste Kamniškega mesta“, in eventuelno nekatera Kopitarjeva, Hankova in Slomšekova pisma Fr. Metelku, pisma Kopitarjeva Jak. Zupanu in različna pisma Metelkova, katera branuje dr. Poklukar. Gledé Parapatovega predloga, naj Matica izdā bakrореze Slovenca Šege, ki je bil v 18. veku v Monakovem sloveč bakrорезec, je odbor po mnogostranski obravnavi sklenil, gosp. Parapata prositi, da odboru Matičnemu dā pismeno natančen načrt o tej zadevi; končni sklep se je do tistega časa odložil. — Prof. Erjavčevo pismo zaradi njegove pisateljske

nagrade se je izročilo predsedniku odseka za izdavanje knjig, gosp. Šolarju, v poročanje v prihodnji skupščini.

8. Predsednik bere dopis prof. Majcigerja, po katerem ima odbor rokopis o Čelih in Slovaci za „Slovanstva II. del“ do Božiča 1875. leta pričakovati, in pa dopis prof. Macuna, ki ne more gotovega obroka povedati, do katerega dovrši svoj nalog o „slovenskem Štajerji“. Odbor vzame oboje na znanje.

9. Poslednji občni zbor je sklenil, da se 11. Matično leto raztegne do konca decembra 1875. leta, tako, da se bo vjemalo z navadnim letom. Odbor je soglasno vkrenil, da društvenikom zaradi te vravnave Matičnega leta ne bo treba nič doplačati, ker se jim tudi ne bo več knjig dalo kakor po navadi.

10. Predsednik omeni, da so Matičarji doslej še le malo dali za Costov spominek. Ker je pa vendar dolžnost Matičnih udov, da zdatno podpirajo napravo spominka ranjkega nepozabljivega Matičnega predsednika, zato se bodo v kratkem razposlale gg. poverjenikom prošnje, naj izvoli vsak v svojem okrožji nabirati doneskov, ter poslati jih blagajniku slovenske Matice, g. J. Vilharju.

Po preteku 3 ur, ko je bilo vse razpravljeno, kar je stalo na dnevnem redu današnje seje, je predsednik skupščino sklenil.

XXXV. odborova skupščina

17. novembra 1875. leta.

Ko so se bili zbrali gospodje odborniki: Kozler, Marn, Močnik, Pleteršnik, dr. Poklukar, Praprotnik, Sovan, Stegnar, dr. Strbenec, Svetec, Šolar, Tomšiš, Tušek, Vavrū, Vilhar, Wiesthaler in Žakelj, je začel predsednik dr. Jan. Bleiweis skupščino, v kateri so se razpravljale sledeče reči:

Ko se prečitata pismi gosp. odbornikov prof. Majciger-a v Mariboru in prof. Urbasa v Trstu, v katerih naznanja, da zaradi šolskih opravkov ne moreta priti v sejo, se

1. zapisnik 34. odborove skupščine 15. julija leta 1875. odobri s tem popravkom, da je gospod odbornik Parapat (točka 7. tega zapisnika) le rekel, da morebiti pošlje v „letopis“ za 1875. l. spis „regeste kamniškega mesta.“

2. Poročilo tajnikovo.

a) Matica se je vdeležila razstave učnih pripomočkov v Gorici preteklih šolskih počitnic z vsemi deli, kar jih je izdala. Dober nasledek tega se kaže v tem, da se od tam v novjšem času ljudje bolj pogostoma oglašajo za Matične knjige.

- b) Odbor slovenske Matice je bil poslal 2. septembra t. l. biskupu Strossmajerju v Djakovo o priliki njegove škofovske petindvajsetletnice tako-le adreso:

„Vaša Preuzvišenost! Došel je tudi Slovencem mili glas, da preteklo je ravnokar 25 let, kar Vas je previdnost Božja posadila na prestol Diakovaške biskupije, i da narod jugoslavenski bode slavil spomin tega za zgodovino svojo vele-pomenljivega časa. Vdeležiti se vsaj v duhu te svečanosti, veleva i tudi Slovencem sveta dolžnost, kajti tudi mi blagoslovimo oni dan, ko je Preuzvišenost Vaša bila poklicana na mesto, na katerem je Vašemu za blagor vsega jugoslavenskega naroda plamtečemu srcu mogoče postalo, dejansko dovršiti to, kar so plemenite namere i bistri um Preuzvišenosti Vaše potrebno spoznale za prosveto, duševni razvoj i blagor dolgo dolgo zapuščenega naroda. — Globoko so se v srca naša vtisnile besede Vaše Preuzvišenosti, s katerimi ste že pred mnogimi leti tudi nas Slovence vzeli v krilje Svoje, i kar so besede takrat izgovorile, to tudi v preblagem dejanji mnogokrat izpričali. Matica slovenska je združba Slovencev; ona je po udih svojih, razprostranih po vsi zemlji slovenski, zástop duševne Slovenije; ona tedaj o tem slovesnem momentu, ko Preuzvišenost Vaša obhaja 25letni spomin biškopovanja, je tudi pravni organ, v kolo stopiti z nebrojnimi jugoslavenskimi brati, ki Preuzvišenosti Vaši 5. t. m. poklanjajo hvaležnosti navdušene čestitke, i z njimi vred iz globočine srca klicati: Dobrotni Bog ohrani še mnogaja leta jugoslavenskemu narodu Pokrovitelja velikodušnega, ki mu je stvaril novo dôbe – dôbo književnega in narodnega prerodja!“

Na to adreso je dobil odbor od biskupa Strossmajerja to-le zahvalno pismo: „Slavnomu odboru matice slovenske u Ljubljani. Sa radošću i uprav uzhićenjem pročitah list Vaš od dana 2. rujna t. g. ter evo hitim izraziti Vam najsrdačniju zahvalnost na prijateljskoj uspomeni i iskrenoj čestitci prigodom moje biskupske dvadeset i petgodišnjice. Želeć braci Slovencem u svih plemenitih nastojanjih obilni božji blagoslov, ostajem sa odličnim štovanjem toga sl. odbora ponižni sluga Strossmayer l/r., biskup. U Djakovu dne 10. rujna 1875.“

Odbor vzame to pismo radostno na znanje.

- c) Prof. Urbas v Trstu piše, da spisuje Costov životopis, da bi pa vendar rad zvedel, koliko po priliki tiskanih pól naj spis obsega. — Odbor sklene pisati mu, naj izdeluje životopis po svojem lastnem načrtu tako, da bo primeren javnemu delovanju mnogozaslužnega rodoljuba, ter ga dovrši tedaj, da Matica izdá životopis v prihodnjem letu.
- d) Prof. Majciger v Mariboru piše, da z obljubljenim delom „Čehi“ (za II. del Slovanstva, ki bo 1876. leta izišel na

svetlo) do novega leta pri najboljši volji ne more priti do izvršitve. „Šola posrkuje — pravi — moje moči v taki meri, da mi za postranska dela — in to je pri naših razmerah vendar le slovensko pisateljstvo, — prav malo časa ostaja. Moram najmanj še za $\frac{1}{4}$ leta do novega leta počenši prositi.“ — Odbor vzame to sporočilo na znanje.

- e) Zagrebški in Celovški dijaki se zahvaljujejo za obilno število podarjenih jim knjig; — kar se vzame na znanje.
- f) Knjigar Giovanni Fajini v Milanu se zahvaluje za dano mu privoljenje, da je smel izdati v drugič Debeljakovo slovnico nemško-italijansko za Italijane, ter pošilja pet iztisov te knjige. — Odbor vzame to na znanje ter sklene na gosp. Šolarjev predlog, da Matica obdrži en iztis sama, druge pa razdeli knjižnicam, in sicer: licejski, gimnazijski, realski v Ljubljani, in pa knjižnici Novomeške realne gimnazije.
- g) Rektorat in senat Zagrebskega vseučilišča je poslal „spomenico na svetčano otvorenje toga prvoga hrvatskoga sveučilišta dana 10. listopada 1874“ s sledečim pismom od 31. avgusta t. l.:

„Ako smo zakasnili odgovoriti bratskim čestitkam, kojimi ste pozdravili naše novorođeno sveučilište, pripišite želji, koju smo gojili, da Vam predstavimo sliku postanka ovoga sveučilišta i one svečanosti, kojoj ste Vi Vašim sučešćem umnožili sjaj. Ta slika stoji jur savršena pred Vašima očima u spomenici, koju imamo čast Vam ovdje poslati, te u kojoj ćete naći uzporedjena najglasovitija sveučilišta i učena društva naše Evrope, među kojima blista se i Vaše ime.

Pod Vašom zaštitom, obodreni po Vas, trepteći smo mi Hrvati, mladi i ratoborni narod do jučer, sjeli za stolom znanosti.

S prejasnim imenom našega premilostivoga kralja Franje Josipa I. na čelu, s podnožjem, koje su mu udarili ljubav i žrtvovanje našega naroda i njegovih najdičnijih sinova, hrvatsko sveučilište Franje Josipa I. smie Vam pružiti desnicu, i obećat Vam, da će nastojati ter ne bude nedostojno slutnjā, koje ste o njem gatali.

Postavljeni mi Hrvati na pragu iztoka, najskrajniji zastupnici zapadne naobraženosti na jugu austro ugarske monarkije, visoko ćemo držati na postaji, koju ste nam naznačili, luč narodnje prosvete.

Kolanja, koju Vam poslasmo, buđi Vam zalog našeg obećanja, vez našega bratimstva, znak naše harnosti.“

3. Potem je prišlo poročilo odseka za izdavanje knjig na vrsto.

- a) Gosp. odbornik Jan. Parapat je dne 24. septembra t. l. poslal odboru to-le pismo:

„Po naročilu sl. skupščine dne 15. julija 1875 podajam sl. odboru načrt slov. Matici ponujenega sestavka svojega: „Fr. And. Šega in dela njegova“ v blagovoljno presojo. Imenovano delce bode razdeljeno na dva oddelka: 1. tekst, 2. slike. Ad 1) Tekst bode prinesel: a) životopis F. A. Šega z dotično literaturo, b) natančni opis njegovih svetinj ali medalij, katerih je z malimi štampiljskimi razlikami vred 94. Teksta bode 3—4 pôle. Ad 2) Zastran slik odstopim od prvega svojega predloga, da se namreč vse svetinje dajo naslikati, in predlagam: Slovenska Matica naj dá v baker ali kamen umetniško vzeti najlepše in najimennitniše rezbarske izdelke mojstra Šega. Ti so: Svetinja z mojstrovo oprsno podobo, tolarja leta 1738 in 1743 (oba redka), svetinje ali medalije na Karla Alberta, volilnega kneza Bavarskega, na njegovo volitev kot nemškega cesarja 1742, medalijon z njegovo in soproge Marije Amalije oprsno podobo, svetinja na ženitev Bavarskega Maksa z Marijo Ano 1747 (2), na ustanovo Monaške akademije, pol darilnega tolarja za pridne učence, svetinja za marljive kmetovalce iz vrste 18 portretnih svetinj Bavarskih vladarjev ena ali dve, na vdovo Ferdinanda Bav. 1750, na Klementa Franca Bav., na K. Avgusta volilnega kneza Kolinskega 1750, medalijon na Jan. Teodora, škofa Ratisbonskega, ko je postal kardinal 1746, na ženitev poljskega kraljeviča Friderika Kristijana 1747, na ženitev mejnega grofa baden-badenskega 1755, v spomin na ženitev cesarja Jožefa II. z Bav. cesaričino Jozefo, na Adama F. škofa Würzburgskega 1755, na kneza Vaclava Lichtensteina 1758, medalijon na smrt Poljskega kralja Avgusta III. 1763, sedisvakantna svetinja Frižinske škofije leta 1763, na Klem. Vaclava, škofa Frižinskega 1765, na njegovega pokrovitelja grofa Heimhausen-a 1760, in G. Lipperta, na njegovega prijatelja slikarja de Marces 1750, na njegovega zeta slikarja Winka — skupaj 28—30. — Iz navedenih proizvodov izvrstno naslikanih bode se spoznala mojsterska roka našega rojaka in bode ob enem dokaz, kaj slovenski bistri um tudi v tej umetniški stroki premore. Z izdajanjem Šegovih del se bode Matica gotovo prikupila Slovencem in inostrancem pokazala, da ni tesnosrčna, ekskluzivna, zakaj ko bi drugi narodi, zlasti Nemci, tako omejeno delovali, skoraj bi še o sebi nič ne vedeli.“

Odsek za izdavanje knjig, ki je to stvar na vse strani pre-sojeval, nasvetuje, naj se predlog Parapatov sprejme s tem pri-držkom, da se izprva poleg životopisa natisne za prvo poskušnjo le kakih 10 Šegovih slik. Če bodo potem družbeniki Matični želeli, da se jih na svetlo dá še več in bodo denarne Matične razmere

ugodne, se bo sčasoma ta zbirka pomnožila; skrbi naj se pa zato, da bodo slike lično izdelane. Kdaj da se začne tisk omenjenega dela, se bo odločilo po denarni zmožnosti Matični; katere slike z životopisom vred pa naj se izdadó, to naj presodi gosp. Parapat sam. Odsek misli, da bi izmed nasvetovanih utegnile biti najzanimivejše sledeče: svetinja z mojstrovo oprsno podobo, svetinja na ustanovo Monaške akademije, pol darilnega tolarja za pridne učence, svetinja za marljive kmetovalce, svetinja v spomin na ženitev cesarja Jožefa II. z Bavarsko cesaričino Jozefo, medalijon na smrt Poljskega kralja Avgusta III. Sicer pa naj jih odbere gosp. Parapat sam, katere misli, da so najbolj sposobne Matičnemu namenu, ki je pred vsem ta, da se naš narod seznani s slavnim umetnikom, ki je rodом bil Slovenec. — Na ta odsekov predlog je odbor z večino glasov izrekel, da se ne dá lahko sklepati o tej stvari zato, ker odbor nima rokopisa, gosp. pisatelja pa tudi ni v seji, da bi še marsikako stvar razjasnil; zato se je končni sklep odložil do prihodnje odborove skupščine, v kateri se je najdati nazočnosti tudi g. odbornika Parapata.

- b) Gosp. profesor Šuman je poslal Matiči Rokopis „znanstvene slovenske slovnice“. Rokopis so presojevali gospodje Šolar, Marn in Pleteršnik. Odsek za izdavanje knjig, naslonjen na poročilo gosp. porečvalcev, svetuje, naj se Šumanov rokopis sprejme s tem dostavkom, da se gospod pisatelju dadó nekatere opombe, po katerih naj bi svoj rokopis še popravil; za natis se bo pa izvršil brž ko to pripusti denarni stan Matice. — Odbor sprejme ta predlog.

4. Poslednji občni zbor je bil sicer sklenil, naj bo še letos 11. občni zbor. Ker pa 11. Matično leto teče do 31. dne decembra t. l., se na vsako stran kaže bolje, da bode zbor še le meseca januarja prihodnjega leta. da se mu more predložiti popolni račun do 31. decembra 1875. l. in pa proračun za 1876. l. Tudi bodo knjige za 1875. l. do takrat že razposlane. — Iz teh razlogov je odbor soglasno sklenil, naj bode 11. občni zbor 12. januarja 1876. l. Vsacemu gosp. poverjeniku se bode poslalo toliko vabil, kolikor je Matičarjev v njegovem poverjeništvu, njegova skrb naj bode potem, da jih razpošlje po svojem okraji; Ljubljanskim udom bode pa služnik vabila raznašal. Razglasil se se bo pa vrh tega tudi po slovenskih časnikih dan obnega zbora. V tem 11. občnem zboru se voli tudi 8 odbornikov, ker po Matičnih pravilih čas onih, ki so bili 1871. l. voljeni, izteče in ki so gospodje: Marn, Pleteršnik, Praprotnik, Šolar, Žakelj, Cigale, Einspieler, Grabrijan in pa en vnanji, ker bi moralo biti po pravilih 20 vnanjih odbornikov, sedaj jih je pa vsled preselitve in smrti le 19.

Ker ni bilo nikakoršnega posebnega predloga, je po dovršenem dnevnem redu predsednik končal skupščino.

Upravništvo Matice slovenske 1875. leta.

Prvosednik:

Dr. Jan. Bleiweis, deželni odbornik, c. kr. deželni živinozdravnik v
pokoji itd.

Prvosednikova namestnika:

Peter Kozler, grajšček in deželnega glavarja namestnik.
Maksimilijan Pleteršnik, c. kr. gymn. profesor.

Blagajnik:

Ivan Vilhar, trgovec.

Tajnik in zapisnikar:

Ivan Tušek, c. kr. gimnazijski profesor.

Knjižničar:

Ivan Vavrč, c. kr. gimnazijski profesor.

Pregledovalec društv. računov:

Dr. Jernej Zupaneč, c. kr. bilježnik.

Ključarja:

France Souvan.
Dr. Jurij Strbenec.

Odbor.

(Odborniki v abecednem redu.)

a) Ljubljanski.

1. Dr. Bleiweis Janez 1875.	11. Dr. Sterbenec Jurij 1872.
2. Jeran Luka 1874.	12. Stegnar Felix 1875.
3. Kozler Peter 1874.	13. Šolar Janez 1871.
4. Krisper Valentin 1874.	14. Tomšič Ivan 1872.
5. Marn Jožef 1871.	15. Tušek Ivan 1875.
6. Močnik Matej 1874.	16. Vavrû Ivan 1875.
7. Pleteršnik Maksimil. 1871.	17. Vilhar Ivan 1874.
8. Dr. Poklukar Josip 1872.	18. Wiesthaler Fr. 1875.
9. Praprotnik Andrej 1871.	19. Dr. Zupanec Jernej 1874.
10. Sovan France 1872.	20. Žakelj Miroslav 1871.

b) Vnanji.

1. Barbo Jožef grof 1875.	11. Raić Božidar 1874.
2. Cigale Matej 1871.	12. Svetec Luka 1875.
3. Einspieler Andrej 1871.	13. Šavnik Dragotin 1872.
4. Erjavec France 1874.	14. Šuman Josip 1874.
5. Gorup Jozef 1875.	15. Dr. Tonkli Josip 1872.
6. Grabrijan Jurij 1871.	16. Dr. Ulaga Jožef 1875.
7. Herman Mihael 1872.	17. Urbas Viljem 1875.
8. Kosar France 1872.	18. Winkler Andrej 1872.
9. Majciger Janez 1874.	19. Žolgar Miha 1874.
10. Parapat Janez 1874.	

Letna številka kaže, katerega leta je bil odbornik izvoljen.

Odseka:

a) Odsek za gospodarstvo.

1. Sovan France, prvomestnik.
2. Vilhar Ivan.
3. Dr. Zupanec Jernej.

b) Odsek za izdavanje knjig.

1. Dr. Bleiweis Jan.	8. Šolar Janez, prvomestnik.
2. Marn Jožef.	9. Tomšič Ivan.
3. Močnik Matej.	10. Tušek Ivan.
4. Parapat Janez.	11. Urbas Viljem.
5. Pleteršnik Maks.	12. Vavrû Ivan.
6. Dr. Sterbenec Jurij.	13. Wiesthaler Fr.
7. Stegnar Felix.	14. Žakelj Miroslav.

Imenik Matičnih udov.

Častni udje:

1. Miklošič Franjo, vitez, na Dunaji.
2. Pulacki Franjo v Pragi.
3. Rački Franjo, dr., kanonik in predsednik jugoslov. akademije.
4. Rajevski Mihael, škup pri ruskem poročništvu v Beču.
5. Rieger Franc Ladislav, dr., v Pragi.
6. Vesel (Koseski) Ivan v Trstu.

Razvrstitev po poverjenikih ali dekanijah.

Opazka. * kaže ustanovnike; ti kakor tudi letniki vsake dekanije so po abecednem redu. — Kdor zapazi kakovo napako, naj nam jo blagovoli naznaniti, da se popravi. Za zmote pa, ki se nahajajo ozir stanovanjšč, nismo odgovorni, če se nam niso naznanile spremembe. Kdor ni tiskan v dekaniji, v kateri zdaj biva, ta naj išče knjig pri poverjeniku, pri katerem jih je bil zadnjikrat prejel.

I. Dekanija Ljubljana. — Poverjenik: Ivan Tušek.

a) Mesto Ljubljana.

Ustanovniki:

Arce Rajko, c. k. poštni uradnik.	Frelih Anton, hišni posestnik.
Auer Jurij, posestnik.	Gariboldi pl. Anton, grajščak.
Blaznikova Fani, gospica.	Gariboldi pl. France, dež. sodnije svetovalec.
Bleiweis Janez, dr., dež. odbornik itd.	Gogala Jan., dr., katehet više gimnazije in vodja v Alojzijevejšču.
Bleiweis Drag., dr., zdrav. v bolnišn.	Graseli Peter, posestnik.
Bučar Viktor, trgovec.	Heidrih II., duh. vodja bogosl. semenišča.
Codelli bar. A. Fahnenfeld, grajščak.	Hranilnica Kranjska.
Čebašek Andrej, dr., častni kanonik, prof. bogosl.	Jamšek Ivan, trgovec.
Češko Valentin, posestnik.	Jarec Anton, dr., c. k. šol. svetov.
Čitalnica, društvo.	Jerajeva Ivana, posestnica.
Debevec Jožef, trgovec, posestnik.	Jeran Luka, „Zg. Danica“ urednik.
Detelja Oton, grajščak.	Kadilnik France, blagajnik banke Slovenije.
Dreo Aleksander, trgovec.	
Fabijan Janez, trgovec.	
Frančiškanska knjižnica.	

Kleinmayr pl. Ignacij, knjigar, tiskar in posestnik.

Klemenčič Jožef, kat. c. k. učitelj-skega izobraževališča.

Kljun Drag, stolne cerkve vikarij. Knjižnica c. kr. učiteljske pripravljalnice.

Köstl Gustav, mestni fajmošter.

Kozler Ivan, grajščak.

Kozler Jožef, dr., posestnik.

Kozler Peter, posestnik.

Kreč Mat., dež. odbora tajnik.

Krišper Valentin, trgovec in posest.

Križnar Mir., c. k. realni profesor.

Kušar Jožef, trgovec in hišni pos.

Lukman Jakob, c. k. rač. urad.

Marn Jožef, prof. na c. k. viši gimn.

Milic Rudolf, tiskar.

Močnik Matej, učitelj mestne šole.

Munda Franjo, dr., odvetnik.

Murnik Janez, tajnik kup. zbornice, deželni odbornik.

Pavšler Jožef, korar.

Peternel Mihael, c. k. profesor više realke v pokoju.

Pfeifer France, c. k. rač. uradnik.

Pirnat Andrej, posestnik.

Pleteršnik Maks, c. k. gimn. prof.

Pogačar Ivan Zl., dr., knezoškof.

Pogačar Martin, knezošk. kancelar.

Poklukar Jožef, deželni poslanec.

Pongrac Oskar, dr., zasebnik.

Pregelj Raimund, blag. v hranilnici.

Ravnikar France, dež. blagajnik.

Rozman Ivan, mestni kaplan.

Ruard Viktor, grajščak na Bledu.

Samasa Anton, zvonar.

Skalé Pavel, učitelj živinozdravn.

Skubic Anton, c. kr. gimn. prof.

Smukavec Ivan, uradnik pri dež. odboru.

„Sokol“, telovadno društvo.

Sovan Ferko, trgovec.

Sovan France Ks. starejši, trgovec.

Sovan France, mlajši, trgovec.

Stare Jožef, koncipijent pri c. k. finančni prokuraturi.

Strbenec Jurij, dr. prava, duh.

Strobelj France, dijak.

Šranec Stanko, župnik v Hotiču.

Šolar Janez, c. k. šolski nadzornik.

Tavčar Janez, hišn. posestnika sin.

Valenta Alojz, dr., prof. in primár v bolnici.

Vavrč Ivan, c. kr. prof. na viši gimnaziji.

Vilhar Ivan, trgovec.

Vošnjak Jožef, dr., zdravnik.

Zamejic Andrej, bogosl. profesor.

Zarnik Valentin, dr., odvet. koncipijent in dež. odbornik.

Zupančič France, dr., pravdosrednik.

Zupanec Jernej, dr., bilježnik.

Zupan Jožef, dr., pravdosrednik.

Zupan V. C., zasebnik.

Žagar Dragotin, kontrolor dež. blagajnice.

Vuičić Paskal, biskup in namestnik apostolski v Bosni. Štev. 84.

Letniki.

Ahačič Karol, dr., odvetnik.

Ahčin Albin, ključarski mojster.

Ahčin Drag, ključar.

Aléšovec Jakob, pisatelj.

Alojzijevišče.

Ambrožič Fr., dr., sekundar v bolnici.

Apih Jos., modroslovec v Zapužah.

Arko Albin, žurnalist.

Avsenek Marija, roj. Tomanova.

Belar Leop., učitelj mest. glavne šole.

Bizavičar, o. Jožef, frančiškan.

Boštjančič Franc, catehet.

- Brus Andrej, kmet. družbe tajnik.
 Čuber Ernest, kaplan v Trnovem.
 Čuren Karol, uradnik v hranilnici.
 Cvajar Dragotin, trgovec.
 Dimce August, c. k. finančni svetnik.
 Dogan Janez, mizar v Ljubljani.
 Dolencec Jakob, vikarij stolne cerkve.
 Drašler France, čevljarški mojster.
 Drašler Pavel, trg. pomočnik.
 Drenik Franjo, opravnik.
 Drenik Kunibert, kontrolor v po-
 silni delalnici.
 Društvo izobraževalno za tiskarje.
 Družba rokodelskih pomočnikov.
 Endlihar Rudolf, c. k. kancelist.
 Epih Janez, učitelj.
 Eržen Ignacij, duhoven v pokoji.
 Flis Janez, nunski katehet.
 Fortuna France, trgovec in posestnik.
 Fuks France, dr., primár v bolnici.
 Garbas France, poštni oficijal.
 Gerber Matija, posest. in bukvo vez.
 Gerdežič Jože, c. k. drž. pravdu.
 namestnik.
 Giontini Janez, knjigotržec.
 Globočnik Anton, c. k. okr. predst.
 Globočnik France, prof. više realke.
 Globočnik Viktor, avskultant dež.
 sodnije.
 Gnjezda Ivan, prefekt v Alojz.
 Goričnik France, trgovec.
 Goršič Martin, Krakovo, 18.
 Gorup Franjo, zasebnik.
 Gril, trgovec.
 Gross Anton, misijonar v Ameriki.
 Grkman France, učitelj.
 Guttman Emilij, odv. koncipijent.
 Hafner Jakob, realni učitelj.
 Höffern pl. Leopold, c. k. deželne
 vlade svetovalec.
 Hohn Edvard, posestnik in bukvo vez.
 Hohn Hugon, c. k. poštni uradnik
 v Sučavi.
 Hohn Robert, uradnik pri železnici.
 Horak Ivan N., posestnik in rokovičar.
 Hrovat Blaž, c. k. ravnatelj.
 Iber Ivan, trgovec.
 Ivanetič Martin, načelnik dež. rač.
 Jak Avgust, trgovec.
 Jeločnik Anton, trgovski pomočnik.
 Jentl Anton, trgovec.
 Jerič Jože, župnik v pokoju, št. 16,
 stari trg.
 Jurčič Josip, pisatelj.
 Juvančič Iv. Drag., trg. pomočnik.
 Kafol Ivan, posestnik.
 Karun France, župnik.
 Kajzel Peregrin, trg. pomočnik.
 Kalan Matija, cenil. poročevalec.
 Kapler Jos., dr., zdravnik.
 Kaprec Ivan, c. k. nadsod. svetnik.
 Katoliška družba (2 iztisa).
 Kermavner Valentin, gimn. profesor.
 Kilar Janez, kaplan v Trnovem.
 Klinar Leop., kurat v kaznilnici.
 Klein Anton, vodja Egerj. tiskarnice.
 Klemens France, trgovec.
 Klofutar Leonard, dr., prof. bogosl.
 Knauschnier Vit., pivovar pri izv.
 Kozlerjih. (Knjige naj dobi izvr-
 sten dijak ljubljanskih srednjih šol.)
 Knjižnica bogoslovska.
 Knjižnica ljubljanske gimnazije.
 Knjižnica ljubljanske realke.
 Knjižnica učiteljska ljublj. okolice.
 Koblar Anton, bogoslovec.
 Kočevar France, drž. pravnika na-
 mestnik.
 Kokalj France, učitelj mestne šole.
 Kolman France, trgovec.
 Konšek Val., prof. c. k. više gimn.
 Kotnik Josip, učiteljski pripravnik.
 Kovač J., sovoditelj Egerjeve tisk.
 Kozina Jurij, c. k. prof. više realke.
 Krajec Janez, faktor pri Blaznikovih
 tiskarni.
 Kramar France, kanonik.
 Kremžar Andrej, uradnik dež. rač.
 Kristan Josip, glavni zastopnik
 Slavije.
 Kregar France, bogoslovec.
 Kržič o. Andrej, frančiškan.

Lapajn Ernestina, gospá.
 Lavrič Ivan, pionirski kadet v Hainburgu.
 Lazar Mih., učitelj ženskega izobraževališča.
 Leben Matija, dr., častni korar.
 Ledenik Alfred, trgovec.
 Lerher Jurij, bukvar.
 Levec France, realni profesor.
 Levstik France, skriptor pri c. k. licealni knjižnici.
 Lichtenberg, baron, Leopold, grajšak v Habahu.
 Lozar Jožef, trgovec.
 Mali Marijana, rojena Tomanova.
 Mahr Ferdinand, lastnik kupčijske učilnice.
 Maršalek Avgust, krojaški mojster.
 Masterl Anton, kaplan pri sv. Petru.
 Medič o. Kalist, frančiškan.
 Melcer Drag., c. k. gimn. profesor v pokoji.
 Mihalič Jurij, kancelijski vodja mestnega poglavarstva.
 Mlekuž Mat., urad. banke Slovenije.
 Mošé Alfons, dr., odvetnik.
 Mulej Andrej, c. k. uradnik.
 Murn o. Teodorik, frančišk., v Klanjcu.
 Murnik Marija, gospá.
 Národna tiskarna.
 Ničman Henrik, pos. in bukvovez.
 Novak Janez, mizar in posestnik.
 Oblak Jožef, zasobni uradnik.
 Pakič Mihael, trgovec.
 Papež France, dr., odvetn. kandidat.
 Pavker pl. Glanfeld Henrik, dr., korar.
 Pengal Anton, posestnik na Pšati.
 Petričič Vaso, trgovec.
 Perles France, posestnik.
 Perme Anton, posestnik.
 Perona Ljudevit, magist. svetovalec.
 Pfeifer Jožef, koncip. dež. odbora.
 Pfeifer Ferdin., oficijal dež. odbora.
 Piree Iv., uradn. pri južni železnici.
 Pirnat Tomaž, hišnik.
 Polec Jož., c. k. notar v Mokronogu.

Pogorelec Adolf, kaplan pri sv. Petru.
 Potočnik Franjo, nadinženir.
 Potočnik Mihael, nunski spovednik.
 Porenta France, kaplan pri sv. Petru.
 Poč Martin, kaplan pri sv. Jakobu v Ljubljani.
 Poznik Albin, drž. odvet. koncip.
 Poznik Radivoj, tehnični uradnik, (stolni trg, 307.)
 Praprotnik Andrej, učitelj mestni glavne šole.
 Praprotnik France, učitelj na Ježiči.
 Prižbil Janko, inženir.
 Puhar Dragotin, posestnik.
 Pustotnik Jan., dr., primarij v dež. bolnici.
 Premk Anton, poštni uradnik.
 Raič Anton, suplent.
 Raktelj Fr., učitelj mestne gl. šole.
 Ravnikar Lud., dež. sod. svetovalec.
 Ravnikar Valentin, Ravbarjev beneficiját.
 Ravnikar Viktor, uradnik banke Slovenije, sedaj na Dunaji.
 Reebach, baron, jurist v terez. na Dunaji.
 Regali Jožef, hišnik in mizar.
 Regoršek France, trgovec.
 Ribič Jožef, trgovec.
 Rode France.
 Rogelj Florijan, notarski uradnik.
 „Slovenskega Naroda“ uredništvo.
 Smolej Jakob, c. k. gimn. vodja.
 Smerekar Jožef, profesor bogoslovja.
 Spoljarič Jakob, ključar.
 Stegnar Feliks, učitelj kaznilnice na Gradu.
 Strbenec Jožef, duh. v pokoji.
 Suhadobnik Lovr., kolezijski mlinar.
 Sušnik Jakob, bogoslovec.
 Šašelj Feliks, okrajni komisar.
 Šešek Ivan, gimnaz.
 Škofie Lorenc, davkarski kasir.
 Škrl Ivan, avskultant pri okrajni sodniji.
 Šolmajer Fr., c. k. cenil. poroč.

Šolmajerjeva Kornelija, gospá.
 Šuklje Fr., c. k. gimn. prof.
 Šumi France, sladkorne tovarne pomočnik v Peštu. (Jägergasse, 18 pri Pollaku).
 Tavčar Dragotin, posestnik.
 Tekavčič Drag., oskr. pos. delalnica.
 Toman Helena.
 Tomec Jakob, magist. uradnik.
 Tomšič Ivan, učitelj c. k. normalke.
 Tratnik Antonija, fin. komis. žena.
 Travnar Jožef, učitelj.
 Turk Hugon, trgovec.
 Tušek Ivan, gimn. profesor.
 Učiteljsko društvo.
 Ulman Neža, gospá.
 Urh Peter, kanonik.
 Valenta Vojteh, magist. uradnik.
 Valentinčič Ign., načelnik pozavar. oddelka pri banki Sloveniji.
 Vavpetič Ivan, gimnaz.

Več Ivan, trgovec.
 Vičič Janez Ev., trgovec.
 Višnikar Franjo, uradnik pri dež. sodnji.
 Vizijak Ant., učitelj mest. ljudske šole.
 Vončina Josip, konc. pri dež. vladi.
 Vrhunec Anton, trgovec.
 Wašer Rajko, uradnik v hranilnici.
 Wiesthaler France, c. k. gimn. učitelj.
 Zepihaj Ognjeslav, kamenopisec.
 Zic Nikolaj, vojni kurat.
 Zima Janez, učitelj.
 Zitterer Andrej, čevlj. mojster.
 Zupan Jožef, stolni dekan.
 Zupančič Vilib., prof. ženskega izobraževališča.
 Žakelj Miroslav, c. k. gimn. prof.
 Žark Franjo, krojaški moster.
 Žitko Jakob, deželni vratar.
 Štev. 204.

b) Ljubljanska okolica.

*Krečon Anton, župnik v Rudniku.
 *Stare Alojzij, kaplan v Šent-Vidu.
 Aleš Luka, župnik v Preski.
 Bohinec Žiga, kaplan na Dobrovi.
 Čitalnica v Šent-Vidu.
 Dernovšek Jurij, župnik v Želimljah.
 Dolencec Andrej, posest. v Dravljah.
 Dolinar Anton, kaplan na Dobravi.
 Finec Anton, župnik v Sostrem.
 Gams Jan., posestnik v Loki pri Igu.
 Govekar France, učitelj na Igu.
 Jarec Jožef, posestnik v Medvodah.
 Hočevnar Jožef, župnik na Igu.
 Klemenc Fr., posestnik v Zalogu.
 Knific Srečko, kaplan pri dev. Mariji v Polji.
 Knez Janez, posestnik v Šiški.
 Kogelj Janez, učitelj na Brezovici.
 Kralj Matija, kaplan v Sostrem.
 Kraljič Miha, posestnik in poštar v Št. Vidu.
 Kršič Janez, župnik pri sv. Katariini.

Kunaver Miha, pos. v Dravljah.
 Malenšek Franja, pos. hči v Tacenu.
 Mekince Fr., kaplan na Brezovici.
 Mencinger Lovro, duh. oskrbnik na Golem.
 Namre Anto, župnik v Šmartnem.
 Pečnik Valentin, kaplan na Igu.
 Pipan Andrej, kaplan v Polhovem gradu.
 Potočnik Anton, župnik v Šent-Vidu.
 Potočnik Janez, župnik na Brezovici.
 Potočnik Martin, učitelj v Sori.
 Porenta Jan., kaplan v Polji.
 Povše France, župnik na Ježici.
 Rozman Jurij, kaplan na Igu.
 Sever Janez, posestnik, srenjski odbornik na Vižmarjih.
 Svetina Valentin, rudarski nadzornik, v Knapovžah.
 Štrukelj France, duh. na Šmarni gori.
 Tavčar Ignacij, župnik v Želimljah.

Zupan Davorin, železniški uradnik
v Zalogu.

Žan Janez, duh. v pokoji v Šent-
Vidu. Štev. 39.

2. Dekanija Škofja Loka. — a) *Poverjenik: Matej Kožuh.*

*Debeljakova rojstna hiša na Vi-
sokem št. 2 v Poljanski fari.

*Dolinar France, fajm. na Trati.

*Kožuh Matej, dekan v Stari Loki.

Beve Janez, kaplan na Trati.

Čadež Ivan, posestnik v Poljanah.

Jereb Matej, župnik v Javorjih.

Jezeršek Janez, v Gorenji vasi.

Komljanec Jovan, kaplan v Stari Loki.

Lavrič Matija, župnik v Novi Oslici.
Peterlin Primož, provizor pri sv.
Lenartu.

Puc Alojzij, kaplan v Stari Loki.

Rožman Lovro, ekspozit v Žabnici.

Strupi Jakob, kaplan v Poljanah.

Varl Tomaž, kaplan v Poljanah.

Zupan Ulrih, administ. v Leskoveci.
Štev. 15.

b) *Poverjenik: Prim. Remec.*

*Gestrin dr. c. kr. sodn. pristav.

*Remec Primož, mestni fajmošter v
Loki.

Brulec France, kaplan in katehet
nunske dekliške šole.

Bukvarnica učiteljska v Loki.

Čitalnica v Loki.

Deisinger Jurij, trgovec v Loki.

Deisinger Marija v Loki.

Deisinger Terezija v Loki.

Dolenec Oroslov, posestnik in župnik
v pokoji.

Fabiani Karol, lekar v Loki.

Gasperin Jakob, ključarski mojster
v Loki.

Golob Gašpar, posestnik v Loki.

Gusel Janez, trgovec v Loki.

Homan Josip, posestnik v Loki.

Jeriha Matija, nunski spovednik v
Loki.

Kadilčeva Radevejko, gosp. v Loki.

Karlin Davorin, modroslovec.

Mandele Anton, kaplan v Loki.

Mohar Antonija, kovačica v Loki.

Naglič Rudolf, trgovec v Loki.

Ramoveš Andrej, kaplan v Loki.

Sušnik Janez v Loki.

Sušnik Jovana v Loki.

Triler Janez, c. k. notar v Loki.

Wolkensberg Avguštin, baron, po-
sestnik Oblakovega fidejkomisa v
Loki. Štev. 25.

c) *Poverjenik: Levičnik Jože.*

*Globočnik Leopold, posestnik v
Železnikih.

*Rožič Alojzij, kaplan v Železnikih.

Eržen Balant, kmet v Rudnem.

Globočnik A., posestnik v Železnikih.

Hafner Anton, rudarski uradnik v
Železnikih.

Jamnik Anton, kaplan v Selcih.

Jereb Matej, župnik v Sorici.

Lapajne Jan., admin. v Dražgošah.

Levičnik Jožef, posestnik in učitelj
v Železnikih.

Majer Vincencij, župnik v Selcih.

Pekovec Jože, kaplan v Selcih.

Tušek Gregor, pos. sin v Megušnici.
Štev. 12.

3. Dakanija Kranj. — Poverjenik: Dragotin Šavnik.

- *Debeljak Jan., župnik v Predvoru.
 *Florijanovnik Nikica, gosp. v Kranji.
 *Globočnik Edv., dr., zdravnik v Cerkljah.
 *Jugovec Leopold, zasebnik v Kranji.
 *Krašovic Jur., župnik v Šmartnem.
 *Mali Ognjeslav, dr., okr. zdravnik v Kranji.
 *Mežnarec Anton, dekan v Kranji.
 *Omersa France, trgovec v Kranji.
 *Pirc Matej, trgovec v Kranji.
 *Pleweis-ova Ivana, posestnica v Kranji.
 *Pleweis Valentin, trgovec v Beču.
 (Knjige naj prejema kranjske gimnazije učenec, ki je v slovenščini najizvrstnejši).
 *Prevec Tine, dr., zasebnik.
 *Ros Matej, trgovec v Kranji.
 *Sajovic Ferd., trgovec v Kranji.
 *Steiner Janez, dr., c. kr. bilježnik v Kranji.
 *Šavnik Dragotin, lekar v Kranji.
 *Šavnik Sebastian, posest. v Kranji.
 *Urbančič Lujiza, gospá v Turnu.
 *Widmar Jernej, dr., knezoškof.
 *Zarnik Anton, župnik v Naklem.
 *Zupan Toma, gymn. prof. v Kranji.
 Aljaž Jakob, kaplan v Tržiču.
 Arhar France, beneficiját v Vogljah.
 Bohinec Fr., župnik pri sv. Križu.
 Cebin Pet., gl. šole učitelj v Kranji.
 Čitalnica, društvo v Kranji.
 Dolencec France, trgovec v Kranji.
 Erjavce Janez, duhoven v Kranji.
 Frank Ribard, župnik v Tržiču.
 Gnjezda Štefan, kaplan v Šenčurji.
 Golob Janez, kaplan v Tržiču.
 Golobič Anton, župnik v Cerkljah.
 Gregorič Ign., lokalist v Trsteniku.
 Hočevár Jakob, farmacevt v Kranji.
 Kmet Vincencij, učitelj v Šmartnem.
 Krisper Rajm., trgovec v Kranji.
 Krčon Jožef, župnik v Predosljah.
 Kršič Jožef, posestnik v Trbojah.
 Kržič Anton, kaplan v Predvoru.
 Košmerl Jurij, župnik v pokoji v Kranji.
 Kunšič Anton, učitelj v Šenčurji.
 Kuster Mihael, c. k. šolski nadzornik v Kranji.
 Mencinger Janez, dr., odvetnik v Kranji.
 Mohar Peter, duhoven v Predosljih.
 Novak Martin, poštni odpravnik v Kranji.
 Pavlin Aleš, posestnik v Podbrezji.
 Pec Dragotin, c. kr. uradnik v Kranji.
 Preželj Matej, župnik v Mavčicah.
 Robič Simon, beneficiat na Šenturški gori pri Cerkljah.
 Skul Valentin, kaplan v Šenčurji.
 Staré Ferd., c. kr. okrajni sodnik.
 Šivec Janez, župnik v Šenčurji.
 Šlibar Tomaž, župnik v Dupljah.
 Šoklič Blaž, kaplan v Šmartnem.
 Špendal Fr., ravnatelj in katehet ljudske šole v Kranji.
 Tavčar France, kaplan v Kranji.
 Učiteljska knjižnica kranjskega šolskega okraja.
 Urbančič Janko, grajščak v Turnu.
 Vavken Andrej, župan in učitelj v Cerkljah.
 Vomberger Blaž, župnik v pokoji na Primskovem. Štev. 60.

4. Dekanija Radoljica. — 1. Poverjenik: Umek Martin.

- *Jerala Janez, kaplan v Bohinjski Bistrici.
 Berlic Janez, kaplan v Srednji vasi.
 Burger Martin, obč. tajnik v Boh. Bistr.

Dobravec Miha, kaplan v pokoji v Bohinjski Bistrici.

Eder Janez, župnik v Bohinj. Beli. Jereb France, župnik v Zaspem.

Koželj Anton, duhoven v pokoji na Dobravi.

Mali Ignacij, duhoven v Ribnem.

Mencinger Jakob, učitelj v Bohinjski Bistrici.

Mesar J., župnik v Bohinjski Bistrici.

More Anton, kaplan v Gradu.

Trojar Janez, poštar v Gradu.

Umek Anton, župnik v Gradu.

Žumer Jakob, posestnik v Podhomu (Gorje).

Žumer Janez iz Spodnjih Gorjan.

Štev. 15.

2. poverjenik: France Klinar.

Ažman Ivan, župnik na Dovjem.

Bizjak Jernej, župnik na Jesenicah.

Klinar France, učitelj na Jesenicah.

Robič Jak., pos. v Kranjski gori.

Sparovec Henrik, kaplan v Kranjski gori.

Žužek Simon, kaplan na Jesenicah.

Štev. 6.

3. poverjenik: Silvester Keše.

*Bernik Lovro, žup. v Kamnigoric.

*Sajevcec Janez, župnik v Mošnjah.

Ankrst v Janez, kaplan v Kamnigoric.

Avsenik Neža, rojena Tomanova v Lescah.

Belar Jože, kaplan v Breznici.

Bononi Jožef, župnik v Radolici.

Grilec Janez, posestnik na Zgoši.

Keše Silvester, dekan v Begunjah.

Košmelj Janez, kaplan v Radolici.

Novak Janez, kaplan v Mošnjah.

Olifčič Josip, usnjarski mojster.

Resman Janez.

Stenovec Anton, kaplan v Begunjah.

Stroj Jaka, agent banke „Slovenije“ v Radolici.

Vurnik Janez v Radolici.

Zupan Neža, posest. hči v Smokuču.

Štev. 16.

4. poverjenik: Matej Soršak.

Habe Janez, župnik na Ovsislah.

Kristan Lovro, duh. v pokoji na Dobravi.

Soršak Matej v Kropi.

Zabrezovnik Jurij, benefic. v Kropi.

Zupan Janez v Kropi.

Štev. 5.

5. Dekanija Kamnik. — Poverjenik: Janez Debevec.

*Fabijani o. Placid, frančiškan.

*Kokalj o. Majner, frančiškan.

*Stranjaka fara po Mih. Dobovšekovi ustanovi. (Gosp. župnik je prošel, da knjige razdeli med tri posest. iz Dobovškove žlahte, po njihovi smrti pa faranom po svoji previdn.)

*Nabernik Ivan, ces. kralj. sodnijski pristav.

*Parapat Janez, duh. oskrbnik v Vranjipeči.

Albrecht Leopold, župnik v Dobu.

Adlešič Jurij, učitelj v Kamniku.

Bralno društvo v Robu.

Bukvarnica učiteljska, okraja kamniškega.
 Brodnik Anton, kaplan v Komendi.
 Čitalnica v Kamniku.
 Debevec Janez, posest. v Kamniku.
 Dolenec Luka, župnik v Šmartnem.
 Frölih Tone, meščan v Kamniku.
 Hiti Janez, župnik na Homeu.
 Hlebec o. Bogomir, frančiškan.
 Höffern pl. Viljemina, graščinska gospica na Brdu.
 Hribar France, posestnik na Križu.
 Iglič Janez, trgovec v Dobu.
 Janežič Anton, trgovec v Kamniku.
 Kajdiž Tomaž, župnik v Vodica.
 Kmetič Mihael, župnik v Stranji.
 Krsnik Jožef, c. k. okrajni sodnik na Brdu.
 Klander Janez, meščan v Kamniku.
 Knjižnica v Repnjah.
 Kuhelj Matija, administr. v Gozdu nad Kamnikom.
 Legat France, zdravnik v Kamniku.
 Levec Janez, trgovec v Kamniku.

Lomberger Jožef, župnik v Tunjicah.
 Ložar Jan., posestnik v Trzinu.
 Mrvec Blaž, župnik v Nevljah.
 Murnik Janez, trgovec v Kamniku.
 Orel Josip, trgovec v Kamniku.
 Pavlič Kozma, administr. na Rovi.
 Plavec Anton, posestnik v Kamniku.
 Pfeifer France, učitelj na Goričici.
 Polak Josip, meščan v Kamniku.
 Ramoveš Jernej, lokalist v Selih.
 Rode Josip, meščan v Kamniku.
 Suhi J., trgovec v Kamniku.
 Svetlin France, kurat na Goričici.
 Stare Mih., inženir v Mengišu.
 Švajgar J., grajski oskrbnik na Brdu.
 Tavčar Matej, župnik v Komendi.
 Tomše France, učitelj v Kamniku.
 Tomšič Štefan, učitelj v Tunjicah.
 Vidic o. Fortunat, frančiškan.
 Zorec Janez, župnik v Mengišu.
 Zupan Simon, kaplan v Mengišu.
 Zupančič Anton, kaplan v Mengišu.

Štev. 50.

6. Dekanija Moravče. — Poverjenik: Janez Toman.

*Jarec Jernej, župnik v Dolu.
 *Mazek Lovro, kaplan v Zagorji.
 *Oblak Janez, župnik pri sv. Heleni.
 *Urbanček Janez, župnik v Krašnji.
 Barlič M., duh. v pokoji na Vačah.
 Brvar Gotard, mlinar in posestnik Podzidom.
 Gros Jakob, župnik v Zagorji.
 Hrovat G., učitelj v Krašnji.
 Jošt Mihael, učitelj v Zagorji.
 Kapuz Janez, župnik v Pečah.
 Kepec France, župnik v Česnjicah.
 Koprivnikar Janez, župnik na Savi.
 Kosmač Simon, župnik na sv. Gori.
 Krištof Lovro, župnik v Št. Osvaldu.
 Mazek Lovro, kaplan v Zagorji.
 Mogolič Miha, župnik pri sv. Lambertu.

Petrič Blaž, župnik v Blagovici.
 Pleško France, beneficiat na Vrhpolji.
 Preša Jožef, župnik v Pečah.
 Rome France, župnik v Čemšeniku.
 Stupar Janez, administrator pri sv. Gothardu.
 Tavčar Mihael, župnik na Vačah.
 Toman Janez, dekan v Moravčah.
 Urbas Anton, župnik v Dobovcu.
 Vrančič Ignacij, kaplan v Čemšeniku.
 Vodé Jožef, trgovec na Dolskem.
 Završnik Fr., župn. pri sv. Gothardi.
 Zorec Julij, kaplan v Moravčah.
 Zorman Anton, župnik v Kolovratu.
 Zupančič Janez, župnik v Blagovici.

Štev. 30.

7. Dekanija Šmarje. — *Poverjenik: Matija Broljih.*

- *Bartol Baltazar, župn. na Lipoglavi.
 *Broljih Matija, dekan v Šmarji.
 *Stritar Janez, benef. v Št. Vidu.
 Anžur Anton, župnik v Šent-Jurji.
 Borštnik Janez, učitelj v Šmarji.
 Drčar Martin, župnik na Polici.
 Habijan Peter, kaplan v Šmarji.
 Hinek Janez, župnik v Zatičini.
 Hočevnar Anton, župn. v Kopanji.
 Jakelj Gregorij, kaplan v Zatičini.
 Kovač Franjo, učitelj v Zatičini.
 Kulavec Matija, župnik v Šent-Vidu.
 Kumer France, kaplan v Šent-Vidu.
 Kunstelj France, kaplan v Šmarji.
 Lukan Jak., zdravnik v Šent-Vidu.
 Mazek Anton, župan v Šmarji.
 Oblak Lorenc, kaplan na Krki.
 Pečar Andrej, častni kanonik na Krki.
 Razpotnik Jakob, žup. v Višnji gori.
 Režek Peter, kaplan na Krki.
 Rotschütz Emil, baron, grajšček v Smreki.
 Rus Janez, posestnik v Šmarji.
 Starec Matija, učitelj pri sv. Jurji.
 Steska Edvard, c. k. okr. sodnik v Zatičini.
 Zorec Anton, župnik v Žalni.
 Štev. 25.

8. Dekanija Litija. — *Poverjenik: Jakob Rus, dekan.*

- *Kobler Alojzij, posestnik v Šmartnem.
 *Sveteč Luka, c. k. notar v Litiji.
 Abzec Matija, kaplan v Šmartnem.
 Adamič France, učitelj v Šmartnem.
 Blaž Božidar, trgovec v Litiji.
 Celar Janez, župnik v Svibnem.
 Dovič Janez, župnik v Doléh.
 Gestrin Leopold, župnik pri sv. Jurji.
 Gorenjec Leop., kaplan v Št. Jurji pod Kumom.
 Jeretin Martin, tajnik okrajnega glavarstva v Litiji.
 Petek Andrej, župnik v Polšniku.
 Rožnik Anton, c. kr. sodnijski adjunkt v Litiji.
 Rus Jakob, dekan v Šmartnu.
 Stupica Lovro, župnik v pokoji v Šmartnem.
 Teran Janez, župnik v Štangi.
 Vestenek Jul., dr., vitez, c. k. okr. glavar.
 Štev. 16.

9. Dekanija Trebno. — *Poverjenik: Jan. Kovačič.*

- *Barbo-Waxenstein, grof J., grajšček v Rakovniku.
 *Košir Janez, c. k. sodn. v Trebnem.
 *Kovačič Janez, dekan.
 *Martinak Jožef, c. k. sod. adjunkt v Žužemberku.
 *Vovk Matej, kaplan v Mokronogu.
 Barbo Miha, kaplan pri sv. Lovrencu.
 Bercar J., pos. v Kamnji (sv. Rupert).
 Blagne Anton, oskrbnik v Rakovniku.
 Dolinar Jan., župnik v Št. Janžu.
 Grčar Jožef, kaplan v Št. Rupertu.
 Hofer Karol, lokalist v Čatežu.
 Jaklič Jožef, kaplan v Trebnem.
 Košir Alojzij, župnik pri sv. Rupertu.
 Lotrič Leop., kaplan v Žužemberku.
 Marolt Jakob, župnik pri sv. Križu.
 Müller Jan., župnik na Mirni.
 Nemec Anton, kaplan pri sv. Trojici.
 Pogačnik Jan. pri sv. Križu.
 Pož Dragoslav, davkarski adjunkt v Mokronogu.
 Sovan Leopold na Mirni.

Steklasa France v Št. Rupertu.
 Švajgar France, kaplan v Trebnem.
 Šular Janez, župnik v Trebelnem.
 Tomšič Matilda, gospica v Trebnem.
 Tramte Anton, kaplan v Št. Rupertu.

Trepal Anton, administrator na Selih.
 Urbanija Lovro, administrator v Ambrusu.
 Vašič Ljud., dr., zdravnik v Trebnem.
 Štev. 28.

10. Dekanija Leskovec. — 1. Poverjenik: Edvard Poljak.

*Bušič Jožef, posestnik v Št. Jerneji.
 *Grivec France, kaplan v Leskovcu.
 *Hočevnar M., posestnik in državni poslanec na Krškem.
 *Kaplér Janez, posest. pri sv. Duhu.
 *Kuralt Ivan, avskultant na Krškem.
 *Mahkot J., c. k. uradnik na Krškem.
 *Poljak Edvard, dekan v Leskovcu.
 *Rudež Dragotin, grajščak v Gračarskem turnu.
 *Sajč Miha, kaplan v Boštanji.
 *Šola Št. Jernejska.
 *Tavčar Anton, župnik na Raki.
 *Veseli Ivan, župnik pri sv. Duhu.
 (vel. Tern).
 *Župan Miha, kaplan v Leskovcu.
 Bukvarnica šol. okraja na Krškem.
 Gašperlin Gašpar, župnik v Bučki.
 Grčar Andrej, učitelj v Čatežu.
 Jarec France, kaplan v Leskovcu.
 Klofutar Jan., kaplan v Št. Jerneji.

Knaps Janez, vikarij na Krškem.
 Koželj Miha, kaplan v Škocijanu.
 Lavtar Anton, župnik pri sv. Križu.
 Lenasi Anton, kaplan v Št. Jerneji.
 Maver G., posestnik na Raki.
 Obrstar Jan., kupčevalec v Cerkljah.
 Pfeifer Viljem, župan na Krškem.
 Pogorelec And., kaplan na Studencu.
 Sajč Janez, učitelj v Šent-Jerneji.
 Svoboda Janez, gozdnar v Čatežu.
 Šos Mihael, župnik na Studencu.
 Šusteršič Mat., posest. na Krškem.
 Virk France, trgovec v Leskovcu.
 Voglar Jožef, kaplan v Škocijanu.
 Vovk Janez, župnik pri sv. Jerneji.
 Vrančič France, kaplan pri sv. Križu.
 Zadnik Šimen, župnik v Čatežu.
 Zbašnik France, kaplan v Čatežu.
 Žgur Anton, kaplan na Raki.
 Štev. 37.

2. Poverjenik: Janez Lesjak.

*Lesjak Janez, župnik v Kostanjevici.
 Belč France, grajšč. oskrbnik v Kostanjevici.
 Gač Vekoslav, trg. v Kostanjevici.
 Kodrič Mihael, trg. v Krški vasi.
 Marinko Jožef, kaplan v Kostanjevici.

Podboj Jožef, c. kr. okrajni sodnik v Kostanjevici.
 Šebavec Franjo, preglednik potrošnine v Kostanjevici.
 Šetinec Fr., trgovec v Kostanjevici.
 Štev. 8.

11. Dekanija Novomesto (Rudolfovo). — Poverjenik: S. Wilfan.

*Babnik Janez, župnik v Soteski.
 *Gračič Anton, kanonik v Novem mestu.
 *Langer Fr., pl. Podgoro, grajščak v Poganicah.

*Mlakar Anton, župnik v Mirni peči.
 *Rome Jožef, župnik pri sv. Petru.
 *Skubec Mihael, župnik v Poljanici.
 *Štrucelj Juraj, c. k. pristav v Rudolfovo.

*Vojska Andrej, dr., c. k. okrajne sodnije svetnik v Novem mestu.

*Volčič Janez, župnik v Podgradu.

Arko Matej, gimnazijalec.

Bačnik Janez, župnik v Prečini.

Čitalnica v Novem mestu.

Frančiškanski samostan v Nov. mestu.

Golf Ivan, gimnazijalec.

Gruden Ivan, davkarski kontrolor v Novem mestu.

Gruden Jakob, župnik pri Beli cerkvi.

Hren Jakob, c. k. državni pravdnik v Novem mestu.

Jaklič Anton, gimnazijalec.

Kalan Jakob, kaplan v Mirni peči.

Kalčič Ant., trg. v Novem mestu.

Knjižnica c. k. gimnazije.

Kozina Anton, gimnazijalec.

Logarjeva Leopoldina, gospá.

Majtinger Ivan, vodja gruntovnice.

Mohar M., uradnik v Novem mestu.

Nemanič Ivan, gimnazijalec.

Oblak Valentin, trgovec v Novem mestu.

Ogórek Josip, gimn. profesor.

Poljanec Jan., gimn. profesor.

Rizzolli Dominik, lekar v Novem mestu.

Rozina Jož., dr., adv. v Nov. mestu.

Stavdaher o. Ignacij, gimn. katehet v Novem mestu.

Tomažič Ivan, vikar v Novem mestu.

Verbič Lovro, c. kr. davk. adjunkt.

Vilfan Simon, prošt v Novem mestu.

Virant Janez, kaplan v Št. Mihelu.

Zajdel Nande, filozof.

Žitnik Ignacij, gimnazijalec.

Štev. 38.

12. Dekanija Metlika. — a) Poverjenik: Anton Aleš.

Aleš Anton, župnik v Semiču.

Barle Janez, učitelj v Podzemlji.

Borštnik Pavel, učitelj na Preloki.

Bregant Val., kaplan v Črnomlji.

Dev Edvard, c. k. okrajni sodnik v Črnomlji.

Dolžan Jernej, župnik v Račovici.

Haring Sofija, gospá v Črnomlji.

Kavčič France, učitelj v Dragatušu.

Kolbezen Jan., pesestnik v Črnomlji.

Krašovec Anton, župnik v Adlešiču.

Križaj Nikolaj, kaplan v Semiču.

Kuralt Božidar, c. k. sodnijski pristav v Črnomlji.

Lilek Franjo, posestnik v Črnomlji.

Mervec Janez, kaplan v Starem trgu.

Mrzel Jožef, župnik v Starem trgu.

Muhlič Franjo, učitelj na Vrhu.

Pavlič Ign., dr., okrajni zdravnik v Črnomlji.

Pihler Jožef, c. k. tajnik v Črnomlji.

Pokljakar Jože, kaplan v Vinici.

Stanonik Nik., učitelj v Starem trgu.

Škufca Anton, kaplan v Dragatušu.

Šola farna v Starem trgu (plačuje g. dr. Jur. Sterbenec).

Šutej Matija, župnik v Vinici.

Tomazin Janez, kaplan v Semiču.

Tomec Martin, župnik v Suhorji.

Učiteljsko društvo v Črnomlji.

Videmšek Matija, kaplan v Črnomlji.

Zagorjan Henrik, župnik na Vrhu.

Zarnik Matija, župnik v Preloki.

Štev. 29.

b) Poverjenik: Ant. Navratil.

*Lampe Jožef, c. k. uradnik v Metliki.

Furlan Franjo, posestnik.

Gangel Lavoslav, posestnik.

Gustin Franjo, župan.

Jančar Franjo, duh. nem. vit. reda.

Kapele Janez, oskrbnik komendski.

Navratil Anton, zasebnik.

Premar Anton, zasebnik.

Prosenik Anton, trgovec.

Sturm Vaclav, učitelj. Štev. 10.

13. Dekanija Kočevje. — *Poverjenik: Josip Novak.*

*Lovšin Simon, župnik pri fari v Kostelu.
 *Novak Josip, dokan v Kočevji.
 Abram Lavoslav, učitelj v Nemški Loki.
 Bučar Žiga, dr., c. k. okrajni zdravnik v Kočevji.
 Gašperin Viljem, kaplan v Mozelji.
 Kolar Matija, kaplan v Koprivnici.

Kalan Jakob, kaplan na Kočevskem.
 Nekerman France, c. k. uradnik v Kočevji.
 Olipič Janez, fajm. v Koprivniku.
 Petrovčič France, kaplan v Kočevji.
 Torkar Matija, župnik v Mozelji.
 Treitz Anton, zdravnik v Kočevji.
 Vajvoda Simon, župnik v Nemški Loki. Štev. 13.

14. Dekanija Ribnica. — *1. poverjenik: A. Skubic.*

*Jereb Jožef, župnik v Dragi.
 *Klun Marjanica, posestnica v Slatniku, 2.
 *Lesar Janez, posestnik v Hrovači, 4.
 *Lesar Martin, posestnik v Sušji, 23.
 *Lesjak Jožef, župnik v Sodražici.
 *Lovšin Micika, pos. v Jurjevici, 34.
 *Skubec Martin, dekan v Ribnici.
 *Sušje, vas.
 Arko Anton, posestnik v Ribnici.
 Arko Janez, c. k. notar v Ribnici.
 Bobek Janez, zdravnik v Ribnici.
 Bralno društvo v Sodražici.
 Čitalnica v Ribnici.
 Jaklič Štefan, župnik v Dolenji vasi.

Jenčič Alojzij, c. k. sodn. adjunkt.
 Klinar Dragotin, kurat pri Novi Štifi.
 Kobilica Janez, duh. pomočnik v Ribnici.
 Merhar Jože v Ribnici.
 Merhar Luka, štacunar v Ribnici.
 Pakiž Simon, župan v Jurjevici.
 Potokar Jožef, ces. kralj. davkar v Ribnici.
 Pristov Simon, duh. pomočnik.
 Ratek Lavro, c. k. sodec v Ribnici.
 Ricoli Alojzij, trgovec v Ribnici.
 Šarabon Valentin, kaplan v Ribnici.
 Zbašnik France, duh. v pokoji. Štev. 26.

2. poverjenik: Matej Frelih.

Candolini Vojteh, c. kr. pristav v Laščah.
 Čibašek Janez, župnik v Turjaku.
 Frelih Matej, župnik v Laščah.
 Grjol Lovro, administrator pri sv. Gregorji.
 Hočevnar Matija, poštar v Laščah.
 Hočevnar M., trgovec Pod-Turjakom.

Jaklič Josip, poštar v Vidmu.
 Kalan Rajm., župnik na Robu.
 Karlin Janez, kaplan v Laščah.
 Murgelj Julij, c. k. pristav v Laščah.
 Pogačar Andrej, gozdnar v Turjaku.
 Razboršek Jožef, kaplan v Dobropoljah. Štev. 12.

15. Dekanija Vrhnika. — *Poverjenik: Šlibar Anton.*

*Kotnik France, posest. na Vrhniki.
 *Markič Matej, župnik v Logateu.
 Šlibar Anton, dekan na Vrhniki.
 Borštnik Janez, posestnik v Doléh.

Borštnik France, profesor, knjige v Borovnico št. 8.
 Črne Anton, župnik v Hotedršici.
 Dolinar France, kaplan v Horjulu.

Fetib-Frankheim Anton, kaplan na Vrhniki.

Goslar Mavricij, župnik v Podlipi.
Jugovec Anton, župnik v Borovnici.
Kavčič Gašpar, posestnik v Rovtah.
Lavrič Jožef, župnik v Zaplani.
Markič Matevž, župnik v Logatecu.
Papler Fr., učitelj v Polh. gradu.
Pipan Andrej, kaplan v Polhovem gradu.

Pleško Drag., c. k. okrajni sodnik.
Podboj Ivan, kaplan v Logatecu.
Podobnik Ignacij, župnik v Preserji.
Povše Martin, župnik v Rakitni.
Vidmar Matej, župnik v Rovtah.
Volčič Jurij, ces. kralj. pristav na Vrhniki.
Vonča Anton, duh. pastir v Belkah.
Zdražba Janez, kaplan na Vrhniki.
Štev. 23.

16. Dekanija Idrija. — 1. poverjenik: Jožef Kogej.

*Majnik Janez, župnik v Žiréh.
*Občina mestna v Idriji.
Bukvarnica slovenska v Idriji.
Demšar Janez, administrator na Ledinah.
Eržen France, kaplan v Spodnji Idriji.
Frelih Tomaž, kramar v Žiréh.
Grbec Ljudevit, dr., rudarski zdravnik v Idriji.
Horvat Miha, župnik v Sp. Idriji.
Inglič Jakob, glavne šole vodja v Idriji.
Juvan Janez, benficiat in glavne šole katehet v Idriji.

Kavčič Matija, km. sin v Zavracu.
Kogej Jožef, dekan v Idriji.
Leskovec Boštjan, posest. in župan v Spodnji Idriji.
Lipold Marka Vincencij, c. k. rudn. predstojnik in viši svetnik v Idriji.
Pivek Janez, župnik v Zavracu.
Stranecky Jožef, trgovec v Idriji.
Treven France, rudar v Idriji.
Treven Valentin, trgovec v Idriji.
Urbas Leopold, ces. kr. topilnični oskrb. v pokoji v Idriji.
Vrbajs Anton, kaplan v Žiréh.
Štev. 20.

2. poverjenik v Črnomvrhu: Justin Blaž.

*Svetličič Fr., župnik v Godoviču.
Bezcljak France, kmet. sin v Črnomvrhu.
Čitalnica v Črnomvrhu.
Domicelj Anton, vikarij v Črnomvrhu.
Gostiša Jožef, kmet. fant v Črnomvrhu.
Justin Blaž, administrator v Črnomvrhu.

Leskovec Martin, kaplan v Črnomvrhu.
Majnik Miha, kmet v Črnomvrhu.
Mikuš France, rokodel. umetnik Zadloga.
Plešnar Anton, župan v Črnomvrhu.
Poženel Ivan, učitelj v Črnomvrhu.
Vovk Josip, učitelj v Črnomvrhu.
Štev. 12.

17. Dekanija Cerknica. — 1. poverjenik: Končnik Davorin.

*Dolencec Henrik, dr., c. k. sodnijski adjunkt v Ložu.

*Kaplenek Jan., župnik na Oblakah.
*Obreza Adolf, posest. v Cerknici.

Erker Jožef, kaplan v Cerknici.
 Jan Primož, kaplan v Starem trgu
 pri Ložu.
 Jan Simon, župnik pri sv. Trojici
 nad Cerknico.
 Ključevšek Ign., duhovnik na Babnem
 polji.
 Končnik Dav., kaplan v Starem trgu
 pri Ložu.
 Kosec Jern., župnik v Šent-Vidu.
 Krašovec Ant., posest. v Dolenji vasi.
 Lenček Blaž, župnik v Star. trgu.

Mandele Ivan, učitelj v Starem trgu.
 Oblak Janez, dekan v Cerknici.
 Prijatelj Mat., kaplan na Oblakah.
 Sterle France, trgovski pomočnik v
 Markovci pri Ložu.
 Švajger Martin, zdravnik v Ložu.
 Vilar Jak., trgovec v Pudobu pri
 Ložu.
 Werdovac Josip, c. kr. sodnik v
 pokoji v Starem trgu.
 Žerovnik Toma, župnik v Grahovem.
 Štev. 19.

2. *povrjenik*: Anton Ahčin.

*Hren France, posestnik v Begunjah.
 Ahčin Anton, eksposit.

Učilnica ljudska v Bégunjah.
 Štev. 3.

3. *poverjenik*: Fr. Rihar.

Babnik Jernej, fajmošter na Unci.
 Bernard Val., kaplan v Studenem.
 Blažon Jakob, posestnik v Planini.
 Dolencec Jožef, posestnik v Planini.
 Jeršan Anton, posestnik na Uncu.
 Koren Miroslav, posestnik v Planini.
 Kovšca France, posestnik v Planini.
 Lavrič Jurij, posestnik na Rakeku.

Levičnik Valentin, c. kr. finančni
 komisar v Planini.
 Modričan France, c. kr. uradnik v
 Planini.
 Rihar France, župnik v Planini.
 Tavčar Jan., kaplan v Planini.
 Žitnik Šimon, c. k. kancelist.
 Štev. 13.

18. Dekanija Postojna. — *Poverjenik*: Janez Hofstetter.

*Dolencec Ljudevit, graščak v Orehku.
 Globočnik Anton, c. k. predstojnik.
 *Globočnik Jovan, župnik v Slavini.
 *Kržič Gregor, c. kr. okrajni sodnik
 v Senožečah.
 *Lavrenčič Andrej, posestnik.
 *Občina v Razdrtem.
 *Razpet Martin, dr., okrajni zdravnik
 v Postojni.
 *Robič Luka, c. kr. davk. nadzornik
 v Postojni.
 Bezeljak Pavel, ces. kralj. notar v
 Postojni.
 Blaznik Jakob, župn. v Hrenovici.
 Burgar Amalija, omožena Kautzner;
 (kolodvor Postojna).

Čadež Janez, kaplan v Matenji vasi.
 Čitalnica v Postojni.
 Dekleva France, trgovec v Slavini.
 Ditrh Ant., pekovski sin v Postojni.
 Domicelj Anton, kaplan v Orehku.
 Gorup Andrej, posestnik v Slavini.
 Klobus Valentin, kaplan v Vremah.
 Lunder Janez, eksposit v Trnji.
 Okorn Ignacij, župnik v Senožečah.
 Pokoren Anton, farman v Slavini.
 Rudolf Lovro, farman v Vremah.
 Samec Maks, dr., ces. kr. okrajni
 zdravnik v Postojni.
 Skvarča Janez, kaplan na Slavini.
 Štamcar Jan, kaplan v Hrenovcah.
 Zagorjan Ivan, kaplan v Senožečah.

Zelen Jožef, posestnik in župan v Žele Jernej, krčmar, na Slavini.
Senožecah. Štev. 28.

19. Dekanija Trnovo. — *Poverjenik: France Legan.*

*Brgant Jožef, župnik v Košani.
*Brinšek Ivan, trgovec v Trnovem.
*Česnik Jurij, trgovec v Knežaku.
*Domicelj Alojzij, trgovec v Zagorji.
*Jenko Skender, trg. v Trnovem.
*Ličan Skender, trgovec v Trnovem.
Bralno društvo v Št. Petru.
Budnar Janez, župnik v Premu.
Čitalnica v Zagorji.
Dekleva Andrej, posestnik v Vremu.
Dekleva Ivan, posestnik v Zarečju.
Drobnič Andrej, župnik v Knežaku.
Kacin Anton, kaplan v Trnovem.
Klemenec France, vikarij v Zagorji.
Kranjec Matija v Trnovem.
Legan France, kurat v Nadanjemselu.
Legat Andrej, učitelj v Zagorji.
Lukanec Jožef, eksp. v Suhorji.
Mežnar Jože, posestnik v Harijah.
Pegan Lavoslav, učitelj v Vremu.
Ponikvar Anton, kurat v Harijah.
Satran Anton, logar v Koritnicah.
Valenčič Jože, trgovec v Narinu.
Valenčič Meta, pesestnica v Trnovem.
Zarnik Martin, učitelj v Trnovem.
Žnidaršič Jakob, prof. v Premu.
Štev. 26.

20. Dekanija Vipava. — *Poverjenik: Jurij Grabrijan.*

*Erjavac Matija, vikarij v Šturijah.
*Grabrijan Jur., kan. in dek. v Vipavi.
*Hiti Luka, benef. in glavne šole
ravnatelj v Vipavi.
*Kavčič France, posest. v Šent Vidu.
*Kodre Matej, kurat v Slapu.
*Kopitar Mihael, kurat v Rzelju.
*Lampe Anton, kurat v Gočah.
*Ložar Gr., dr., bilježnik v Vipavi.
*Nakus Jožef, kurat na Planini.
*Vidmar Jožef, kurat v Podkrajji
Bilec Janez, benef. v Lozicah.
Bric Janez, c. k. okrajni sodnik.
Bukvarnica učiteljska v Vipavi.
Čitalnica kmetijska v Podragi.
Čitalnica narodna v Vipavi.
Ditrih Andrej, kupčevalec v Vipavi.
Francelj Štefan, učitelj v Šent-Vidu.
Ganter Janko, učitelj na Planini.
Habè Jože na Gočah.
Hiti Simon, učitelj na Slapu.
Hladnik Janez na Lozicah.
Janža Ivan, kurat v Podvelbu.
Kete Jožef, strojar v Vipavi.
Košir Jakob, vikarij v Šent-Vidu.
Lekan Janez, posestnik v Vipavi.
Lušin Anton, kurat v Podkrajji.
Mercina, učitelj v Gočah.
Malnaršič Jožef, duh. v pokoji.
Pečar Janez, kurat v Vrhpolji.
Račič Alojzij, učitelj v Vipavi.
Silvester France, pek.
Stupar Janez, kurat v Budanjah.
Šapla Anton v Vipavi.
Šola vinorejska na Slapu.
Šraj Valentin, kurat v Podragi.
Uršič Anton, posestnik v Vipavi.
Vidrih Anton, posestnik v Vipavi.
Zarnik Ivan, učitelj v Budanji.
Žgur Anton, posestnik v Podragi.
Štev. 39.

Štev. ljublj. škofije: ustanovnikov . . . 204
letnikov 782

Skupaj . 986

II. Lavantinska škofija.

1. Dekanija Marburg. — 1. poverjenik: Jan. Majciger.

*Čitalnica narodna.	Koser Makso, odvet. koncip
*Dominkuš Ferko, dr., odvetnik.	Lasbaher Josip, modrosl. v Gradcu.
*Gregorec Lavoslav, dr., profesor bogoslovja.	Miklošič Ivan, učitelj.
*Knjižnica gimnazijska.	Modrinjak, dr., zdravnik.
*Knjižnica semeniška.	Morič Maks, trgovec.
*Kosar Franjo, kaponik.	Nerad Miha, učitelj v Št. Petru pri Mariboru.
*Kovačič Martin, prof. bogoslovja.	Novotny Eman., sodn. pristav.
*Majciger Janez, gimn. prof.	Pajek Janko, gimn. profesor.
*Modrinjak Matija, korar.	Pajek Jožef, dr., gimn. profesor.
*Radej France, dr., c. k. bilježnik.	Pečko Jakob, odvet. koncip.
*Rapoc France, c. k. bilježnik.	Pernavsl Štefan, župnik v Kamnici.
*Skuhala Janez, profesor bogoslovja.	Potočnik Janez, petošolec.
*Srncec Janko, dr., odvetnik.	Praprotnik France, kapl. v Selnici.
*Valenčak Martin, c. k. profesor.	Presečnik Gregorij, bogoslovec.
*Zmazek France, kapl. pri sv. Petru.	Purgaj Jakob, c. kr. gimn. prof. v Mariboru.
*Zorčič France, stolni prošt.	Robič Fr., prof. in šol. nadzornik.
Brdajs Davorin, trgovec.	Suhač, dijak.
Brelj France, prof. više realke.	Šijanec Alojzij, kaplan v Selnici.
Feguš, bogoslovec.	Šoštarič Ferdinand, bogoslovec.
Ferk Feliks, dr., zdravnik.	Zemljčič Jožef, učitelj.
Flek Jožef, stolni vikar.	Žmavec Jurij, kaplan v Kamnici.
Gaberc Davorin, petošolec.	Žuža Janez, knezoškof. kaplan.
Glančnik Jernej, dr., odv. koncip.	Štev. 47.
Heržič Jožef, stolni kaplan.	
Jentl Bernard, trgovec.	

Dekanija Jarenina. — Poverjenik: Jožef Čuček.

*Arnuš France, kaplan v Ivičini.	Slekovec Jožef, učitelj v Jerenini.
Čuček Jožef, dekan v Jarenini.	Šerbela Jože, cerkovnik.
Simonič Janez, kaplan.	Štev. 5.

2. Dekanija Brašlevče. — Poverjenik: Lavoslav Šventner.

*Balon Anton, župnik v Polzeli.	Cilenšek Blaž, kaplan na Vranskem.
*Bohinec Jakob, dekan v Brašlovcah.	Čitalnica narodna na Vranskem.
*Šentak Fr., župan na Vranskem.	Gradišnik Luka, zdravnik na Vranskem.
*Šventner Lav., trg. na Vranskem.	

Južna Valentin, trg. pri Št.-Jurji.
 Koren Matija, kaplan v Braslovčah.
 Kreft Alojzij, kaplan v Braslovčah.
 Križnik Gašpar, čevljar v Motniku.
 Meglič Šimen, učitelj na Vranskem.
 Oset J. S., trgovec na Vranskem.
 Pirš J., okr. tajn. na Vranskem.

Soršak Matija, učitelj pri sv. Martinu na Paki.
 Škoflek Jak., nadučitelj na Vranskem.
 Šorn Gašper, župan v Grajski vasi.
 Ulrih Fr., c. k. notar na Vranskem.
 Vovšek Franjo v Brašlovčah.
 Štev. 19.

3. Dekanija Bistrica slovenska. *Poverjenik: Lovro Štepišnik.*

*Arsenšek Matija, žup. v Poličanah.
 *Hajšek Anton, žup. v Makovljah.
 *Ratej France, bilježnik v Slovenski Bistrici.
 *Trafenik France, župnik v zgornj. Poljskavi.
 *Vraz Janez, kaplan v Laporju.
 Cenc Gašpar, žup. pri sv. Martinu.
 Drnjač Vekoslav, učitelj v Slovenski Bistrici.
 Hirti Fr., kaplan v Slov. Bistrici.
 Knjižnica učiteljska okrajna v Slov. Bistrici.
 Levičnik Vojteh, c. kr. adjunkt v Slov. Bistrici.

Limavšek Peter, gostilničar v Slov. Bistrici.
 Moge Mih., učitelj v Slov. Bistrici.
 Napast Davorin, kaplan v Laporjah.
 Rakoše M., kaplan v Makovljah.
 Smogavec Jurij (Kotnik), kmet pri sv. Venceslaji.
 Štepišnik Lovro, posestn. in trgovec v Slov. Bistrici.
 Šlamberger Anton v slov. Bistrici.
 Vrabelj Jan., kaplan v Najšbergu (Mansberg).
 Žigart France, kmet v Šmartnu.
 Štev. 19.

4. Dekanija Celje. — a) *Poverjenik: dr. Štefan Kočever.*

*Bezenšek Jurij, kaplan v Celji.
 *Čitalnica národna v Celji.
 *Janežič Jakob, rudninski uradnik v Grižah.
 *Kapus France, trgovec v Celji.
 *Kočever Št., dr., okrajni zdravnik v Celji.
 *Krušič Ivan, gimn. prof. v Celji.
 *Občina selska v Teharjih.
 *Ogradi France, vikarij v Celji.
 *Orešek Jan., c. kr. gimn. profesor.
 *Podružnica kmetijska v Celji.
 *Sovič Jožef, kaplan v Grižah.
 *Topljak Jožef, učitelj v Celji.
 *Žuža Ivan, rudninski posestnik v Grižah.

Baš Lovro, bilježn. koncip. v Celji.
 Bobisud Jakob, učitelj v Celji.
 Jeretin Edvard.
 Jesenko Greg., ranocelnik v Celji.
 Jug France, rudn. služ. v Grižah.
 Koderman Filip, učit. v Frankovljah.
 Lukežič Janez, ranocelnik v Štorah.
 Matoh Jožef, župnik v Galiciji.
 Pirnat Jakob, odvet. koncip. v Celji.
 Roze France, ranocelnik v Vojniku.
 Staré Anton, dr., c. kr. vojn. nadlečnik.
 Turin Jožef, kaplan v Celji.
 Zelenec Jože, župnik v pokoji.
 Štev. 26.

b) *Poverjenik: Miha Žolgar.*

Dolinšek Rafael.
 Geršak Vinko, kaplan na Teharjih.
 Končnik Peter, c. kr. profesor.
 Kozelj Matej, not. koncip.
 Knjižnica gimnazijska v Celji.
 Krašan France, c. k. profesor.
 Kregar Boštjan, učitelj pod Pre-
 žinom.
 Miheljak Mart., c. k. notar.
 Miklaveč Janez, učitelj v Celji.

Orešec Fr., profesor.
 Pesarič Vekoslav, c. k. svetovalec.
 Ripšelj Moric, trgovec.
 Rudolf Janez.
 Švarčnik Tone, sedmošolec (dobi
 knjige tudi za 1874. l).
 Vrečar Gašper, učitelj na Teharjih.
 Weiss Josip, učitelj v Celji.
 Žolgar Miha, c. k. gimn. profesor.
 Štev. 17.

c) *V Žalcu: Poverjenik: Franc Vučnik.*

*Jeraj Jožef, župnik.
 *Vučnik Fr., nadučitelj.
 Hausenbüchel Janez, tržan.
 Hribovšek Karol, podžupnik.
 Plešnik Mih., kaplan.
 Potočnik Gustav, učitelj.

Roblek France.
 Sadnik, Rudolf, dr., zdravnik.
 Širca Ernest, trgovčev sin.
 Širca Jožef, trgovčev sin.
 Tarbauer Josip, dr. med.
 Šola ljudska v Žalcu. Štev. 12.

5. *Dekanija Cerkovec. (p. Rača, Kranichsfeld).*a) *Poverjenik: Rath France.*

Brezovnik Anton, učitelj v Frav-
 hajmu.
 Golob Andrej, podučitelj v Frav-
 hajmu.
 Hren Anton, nadučitelj v Fravhajmu.

Kranjec Toma, župan v Fravhajmu.
 Merkuš Anton, kaplan v Slivnici.
 Rath France, župnik v Fravhajmu.
 Šuta Rupert, kaplan v Fravhajmu.
 Štev. 7.

b) *Poverjenik: Antolič Ivan. (P. Neustift bei Pettau).*

Antolič Ivan, župnik na Ptuj. gori.
 Lednik Anton, kaplan v Cerkovcih.
 Sket Martin, kaplan na Ptujski gori.

Sparovec Andrej, župnik pri sv.
 Lorencu.
 Štev. 4.

6. *Dekanija Gornji Grad. — a) Poverjenik: Jožef Florijančič.*

Bičman Josip, upravnik v Gornjem
 gradu.
 Ermenec France, župnik v Bučah.
 Fišer Anton, kaplan v Solčavi.
 Florijančič Jožef, dekan v Gornjem
 gradu.
 Gernel Kristijan, posestnik v Solčavi.
 Hren Ivan, pos. v Gornjem gradu.

Jerše France, uradnik v Gornjem
 gradu.
 Kramar Konstantin, pos. v Solčavi.
 Kranjec Jož., pos. v Gornjem gradu.
 Krenner Ivan, župnik in dekan pri
 sv. Frančišku.
 Krulec Josip, posestnik v Gornjem
 gradu.

Poretič Albin v Gornjem gradu.
 Pustoslemšek Anton, učitelj v Lučah.
 Strnad Anton, kmet pri Novi
 Štifi.

Strnad Matija, župnik v Ljubnem.
 Tratnik J., kmet pri Novi Štifi.
 Štev. 16.

b) Poverjenik: Jož. Lipold. (Pošta Mozirje.)

*Lipold Jožef, posestnik v Mozirji.
 Goričar Anton, poštar v Mozirji.
 Jeraj Anton, kmet na Rečici.
 Jereb o. Romuald, frančiškan v Na-
 zaretu.

Krajnik o. Atanazij, frančiškan v
 Nazaretu.
 Pirc Feliks, učitelj na Rečici.
 Štev. 6.

7. Dekanija Sv. Jurij. (P. Radkersburg.) — 1. poverjenik:
Anton Kocuvan.

Bukvarnica farna pri sv. Križu.
 Jurinec Alojzij, mladenec v Banovcih.
 Kralj Janez, kmet v Iljaševici.
 Kramberger Lovro, župnik pri sv.
 Križu.
 Kocuvan Anton, kaplan pri sv. Jurji
 na Ščavnici.
 Košar Jernej, posestnik na Jamni.
 Košar Jurij, posestnik v Slavatincih.
 Lorenčič Andrej, župnik pri Mali
 nedelji.

Rošker France, kaplan pri Mali ne-
 delji.
 Simončič Jož., župnik pri sv. Jurji.
 Stranjščak Anton, kurat v Vržeji.
 Suhač Anton, duh. v pokoji pri sv.
 Jurji.
 Šijanec Lovro, farni bukvar pri sv.
 Križu.
 Zorman Božid., učitelj pri sv. Jurji.
 Zajdel France, kaplan pri sv. Jurji.
 Štev. 15.

2. poverjenik: Jan. Lapajne v Ljutomeru.

Šinko Božidar, župnik.
 Božič Anton, posestnik.
 Čitalnica narodna.
 Farkaš Janez, zdravnik.
 Gomilšak Jožef, uradnik.
 Höchtl Karol, c. k. notar.
 Huber J. D., knjigar.
 Kastelec Janez, c. k. okr. sodnik.
 Kukovec Ivan, posestnik.

Kunec Ivan, duh. v Svetinjah.
 Lapajne Janez, učitelj in vodja.
 Merčnik Anton, duhovnik.
 Meško Martin, kaplan.
 Mravljak Anton, dr., odvetnik.
 Pernišek Blaž, učitelj.
 Toman Ema, učiteljica.
 Zemljič Mat., trgovec.

Štev. 17.

8. Dekanija Konjice. — Poverjenik: dr. Jos. Ulaga.

*Knjižnica župna.
 *Kovač Jožef, šivar v Zrečah.
 *Modec Janez, župnik v Tinjah.
 Ulaga Josip, dr., kanonik in župnik
 v Konjicah.

*Vrlič France, župnik v Stranica.
 Brus Anton, dr., odvetnik v Konjicah.
 Dornik Ivan, not. koncipijent.
 Erjavec Peter, župnik v Zrečah.
 Hecl Avguštin, kaplan na Prihovi.

Hrepevnik Janez, učitelj v Prihovi.
 Jaklič Dragotin, župnik v Spitaliču.
 Petan France, župnik v Venceslavu.
 Pintar Fr., provizor v Št. Jerneji.
 Smole Jaka, kaplan v Ločah.

Šepece Ivan, trgovec v Konjicah.
 Tribnik Karol, kaplan v Konjicah.
 Virk Jožef, župnik v Ločah.
 Volh Jernej, kaplan v Konjicah.
 Štev. 18.

9. Dekanija Kozje. — *Poverjenik: Janez Bosina.*

*Knjižnica učiteljska v Kozjem.
 Bosina Jan., dekan v Kozjem.
 Dobršek M., not. koncip. v Kozjem.
 Dvoršek Anton, župnik v Št. Vidu.
 Kukovič Avguštin, kaplan v Kozjem.

Lenart Janez, kaplan pri sv. Petru.
 Marinka Jurij, župnik v Dobji.
 Sredenšek Jan., župn. v Podčetrtku.
 Zabukošek Iv., trgovec in posestn.
 v Tuhelju. Štev. 9.

10. Dekanija Laško. — *Poverjenik: Anton Žuža.*

*Mastén Jož., župn. pri sv. Rupertu.
 *Skrbec Davorin, kapl. v Trbovljah.
 *Vrečko Matej, žup. v Jurijklostru.
 *Žuža Anton, dekan v Laškem trgu.
 Benedičič Janez, železn. uradnik v
 Trbovljah.
 Böheim Jan., kaplan v Laškem.
 Boštjančič Ivan, ravnatelj ljudske
 šole v Jurjevem klostru.
 Cajhen Jan., kmet v Trbovljah.
 Drobnič Ivan, posestn. v Laškem.

Elsbacher Andrej, trg. v Laškem.
 Frece Matija v Laškem trgu.
 Jenko Jožef, posestnik v Hrastniku.
 Kolarič Jožef, kaplan v Trbovljah.
 Rož Vekosl., gospodičina v Hrastniku.
 Skrta Jožef, kurat pri sv. Miklavžu.
 Šola ljudska v Jurjevem klostru.
 Šumar Mih., kaplan v Laškem.
 Tamše Valentin, kaplan v Loki pri
 Zidanem mostu. Štev. 18.

11. Dekanija Marnberg. — *Poverjenik: Švarec France (Marnberg).*

Cocej Jernej, župnik pri sv. Jurji.
 Grosskopf Matija, župn. na Breznem.
 Hajšek Jožef, kurat v Soboti.
 Kapus Anton, c. k. adjunkt v Ma-
 renbergu.

Kranjec Val., kaplan v Remšniku.
 Potrč Alois, župnik v Pernicah.
 Sparhakl Ivan, kurat pri Osvaldu.
 Svarec France, župnik na Muti.
 Štev. 8.

12. Dekanija Nova Cerkev. (P. Vojnik pri Celji.) — *Poverjenik: Franjo Juvančič.*

*Kos Alojzij, kaplan v Novi cerkvi.
 Črnoša Šime, župnik v Črešničah.
 Dolinšek Blaž, namestnik v Fran-
 koljah.
 Gajšek Dragotin, kaplan v Dobrni.
 Juvančič Franjo, dekan pri Novi
 cerkvi.
 Permozer Jožef, zasebnik v Vojniku.
 Pintar Matej, župnik v Šmartnem.

Pirkovič France, kaplan v Dobrovi.
 Polec Franjo, kaplan v Vitaniji.
 Potočnik Anton, kaplan v Vitanju.
 Smrečnik France, kaplan v Vojniku.
 Valenčak Jože, kaplan v Dobrni.
 Zupančič Jakob, kaplan pri Novi
 cerkvi.
 Žičkar Jožef, kaplan v Vojniku.
 Štev. 14.

13. Dekanija Ptuj. — *Poverjenik: Kraner Andrej.*

*Hrtiš Ben., o., prokurat. na Ptujem

*Kancler Pavel, konventual.

*Kukovec Jožef, kaplan pri sv. Lovrenciju.

*Meško Jakob, župnik pri sv. Lovrenciju.

*Petanjak Lav., minorit.

*Trstenjak Jakob, beneficijat na Ptujem.

Aleksič Fidel, guardijan v Ptuju.

Canjskar Jak., kaplan pri sv. Marku.

Čučko Dragotin, župnik v Ptuju.

Drozg Anton, kaplan pri sv. Marjeti.

Frk Matija, beneficijat v Ptuju.

Horvat Jožef, nadučitelj pri sv. Urbanu.

Jerman Josip, c. kr. okrajni komisar na Ptujem.

Kranjec France, župn. pri sv. Marjeti.

Kraner Andrej, vikarij v Ptuju.

Lendovšek Mihael, katehet realne gimnazije.

Simončič J. N. župnik pri sv. Janžu na Dravskem polju.

Sinko Jožef, kaplan na Ptujem.

Srnc Alojzij, učitelj pri sv. Andražu.

Strah Jurij, kmet pri sv. Andražu.

Učiteljska okrajna knjižnica v Ptuju.

Vošnjak Janez, dr., prošt v Ptuju.

Vuk Andrej, župnik v Hajdinu.

Štev. 23.

14. Dekanija Rogatec. — *Poverjenik: Anton Frelj.*

*Lapuh Martin, kaplan v Rogatecu.

*Orač, nadzornik v Rogatecu.

*Stanjko A., župnik v Otopercu.

Frelj Anton, župnik pri sv. Križu na Kisli vodi.

Jan France, kaplan v Kostivnici.

Jaric Val., župnik pri sv. Florijanu.

Kristan Anton, učitelj pri sv. Petru.

Krušič Jakob, kaplan pri sv. Križu poleg Slatine.

Slatinšek Anton, kaplan pri sv. Križu poleg Slatine.

Sabot Jurij, župnik pri sv. Roku.

Žurman Janez, pos. pri sv. Trojici.

Štev. 11.

15. Dekanija Šaleška dolina. (P. Celje.) — *Poverjenik:**Dr. Janez Lipold.*

*Lipold Jan., dr., župn. v Šmartnu.

Bevec Miha, kmet v Oržmirji.

Skubic Franjo, zdravnik v Melenji.

Slomšek Jakob v Oržmirji.

Stiplovšek Val., kaplan v Skalah.

Štev. 5.

16. Dekanija Hoče. (P. Slivnica, Schleinitz.) — *Poverjenik:**Martin Stranjšak.*

*Potočnik Lovro, duh. oskrbnik pri Sv. Mariji v Puščavi.

*Stranjšak Martin, dekan v Hoči.

Bralno društvo v Rušah.

Črnko Jožef, kaplan v Lembahu.

Hrg Lovro, župnik v Lembachu.

Kocmut Janez, nadučitelj v Rušah.

Ribar Anton, kaplan v Lembahu.

Rošker France, nadučit. v Lembahu.

Toporičič Jož., žup. pri sv. Lovrencu.

Tomažič Janez, kovač v Smolniku.

Št. 10.

17. Dekanija Šmarje. — 1. poverjenik: Martin Ivanc.

*Trstenjak Dav., župnik v Ponkvi.
 *Uлага Jožef, župnik v Št. Vidu.
 Ivanc Martin, dekan v Šmarji.
 Jurkovič Franjo, učitelj v Šmarji.
 Klinec Franjo, kaplan na Sladki
 gori.

Kunšič Anton, okrajni tajnik v
 Šmarji.
 Pajmon Anton, kaplan v Zibiki.
 Skaza France, veliki posestnik v
 Šmarji.
 Orozelj Jan., dr., odvetnik v Šmarji.
 Štev. 9.

2. poverjenik: Dr. Gustav Ipavec. (p. St. Georgen a. d. Südbahn).

*Hašnik Jožef, župnik pri sv. Jurji.
 *Ipavec Gustav, dr., zdravnik pri
 sv. Jurji.
 Hernah Jožef, kaplan v Drawljah.
 Oset Blaž, posestnik pri sv. Jurji.

Šuc Jurij, župnik v Drawljah.
 Tanšek Miha, posestnik v Slivnici.
 Veber Gaspar, kmet v Lokarjah.
 Štev. 7.

18. Dekanija sv. Lenarta v slov. Goricah.

1. poverjenik pri sv. Lenartu: Jurij Tutek.

Čitalnica pri sv. Jurji.
 Divjak Jožef, župnik pri sv. Ani.
 Fideršek Matija, kaplan pri sv.
 Jurji.
 Frk France, kaplan pri sv. Jakobu.
 Golinar Jožef, župnik pri Snežnici.
 Ješovnik Simon, nadučitelj pri sv.
 Rupertu.
 Jurčič Jožef, kaplan pri sv. Bene-
 dikt.
 Klobasa Fr., župnik pri sv. Antonu.
 Kolenko Martin, kaplan pri Snežnici.
 Lorenčič Andrej, kaplan pri sv. Ani.
 Milošič Mih., župnik pri sv. Bene-
 dikt.

Rajšp Matej, učitelj pri sv. Jurji.
 Rantaša Juraj, župnik pri sv. Jurji.
 Repa France, župnik pri sv. Jurji.
 Samostan frančiškanski pri sv. Trojici.
 Skamljč Jaka, učitelj pri sv. Jurji.
 Slanič France, župnik pri sv. Bol-
 fenku.
 Strah Janez, župnik pri sv. Rupertu.
 Suhač Anton, kaplan pri sv. Le-
 nartu.
 Tutek Jurij, dekan pri sv. Lenartu.
 Vidovič Ant., učit. pri sv. Lenartu.
 Vitmajer Karol, kaplan v Negovi.
 Zadravec Jožef, kaplan pri sv. Ru-
 pertu.
 Štev. 23.

2. poverjenik v Radgoni: Jakob Gomilšak.

*Jančar France, duhoven pri sv.
 Petru.
 *Simonič Jan. Al., kaplan pri sv.
 Petru.
 Borovnjak Jožef, kaplan v Gornji
 Lendavi.
 Borovnjak Jožef, župnik v Cankovi.
 Cobelj Jurij, kaplan pri sv. Petru.

Fekonja Ivan, notar, koncipijent v
 Radgoni.
 Gomilšak Jakob, mestni kaplan v
 Radgoni.
 Gregorič Janko, organist v Radgoni.
 Kocuvan Bartolan, učitelj v Ižakoveih.
 Kovačič Marko, župnik v Črens-
 loveih.

Kramberger Marko, mizar pri Kapeli.
 Kurnik Jan., župnik pri sv. Petru.
 Kvas Tone, učitelj pri sv. Petru.
 Mihelič N., učitelj pri Kapeli.
 Murkovič Janko, učitelj v Belotincih.
 Niedorfer Marko, kaplan v Apačah.
 Jak. Pajtler, kaplan v Radgoni.
 Ratkovič Vendelin, plebanoš pri sv.
 Jurji.
 Šiftar Jož., žup. v Gornji Lendavi.

Šlander Emeran, admontski benediktinec pri sv. Petru.
 Šreibar Matija, kmet v Zetincih pri Radgoni.
 Veren Štefan, plebanoš pri sv. Heleni.
 Vraž Anton, kaplan pri Kapeli.
 Zemljič Štefan, župnik v D. Siniku.
 Žižek Marko, župnik v Belotincih.
 Štev. 25.

3. poverjenik na Drvanji: Dom. Čolnik.

Čolnik Dominik, posestnik na Drvanji.
 Baumgartner Vincencij, učitelj v Selnici pri Dravi.
 Ferik Jožef, učitelj pri sv. Benediktu.
 Goznik Jakob, učitelj in posestnik pri sv. Benediktu.
 Jug J., dr., pri sv. Lenartu.
 Košar Matej, kaplan pri sv. Benediktu.
 Kramar Janez, kaplan v Hollenecku.
 Kukovec Miroslav, pos. na Velki.

Okrajna učiteljska bukvarnica pri sv. Lenartu.
 Ornik Anton, učitelj pri sv. Ani.
 Perko Leop., podobar pri sv. Trojici.
 Polič o. Bonaventura, kapucin v Dalmaciji.
 Rajsp Alojzij, podučit. pri sv. Jurji.
 Veber Tone, koncipijent pri sv. Lenartu.
 Vengar Jožef, posestnik na Vukovskem vrhu.
 Vrbanič Benedikt, učitelj pri sv. Ani.
 Štev. 16.

19. Dekanija Velika nedelja. — Poverjenik: Anton Jesih.

*Knjižnica učiteljska, okrajna v Ormužu.
 *Majhenič Gašpar, župnik pri sv. Nikolaji.
 *Petovar Ivan, odvetnik v Ormužu.
 Frie Matijaš, dekan pri Veliki nedelji.
 Goričan Ferko, usnjar pri Veliki nedelji.
 Gršak Ivan, dr., notar v Ormužu.
 Horvat Božidar, krojač v Ormužu.
 Jesih Anton, bilježn. pisatelj v Ormužu.
 Jurša Ivan, učitelj v Ormužu.
 Kelemina Matjaš, kaplan pri Veliki nedelji.
 Kotnik France, orglar v Ormužu.

Magdič Anton, dr., v Ormužu.
 Mavčič Jožef, župnik pri sv. Tomažu.
 Repič Mart., učitelj pri sv. Nikolaji.
 Slekovec Matej, kaplan v Središču.
 Sova Blaž, mestni pos. v Ormužu.
 Sijanec Franjo, učitelj v Svetinjah.
 Stuhec Anton, učitelj na Kumu.
 Šinko Josip, učitelj v Središču.
 Šporn Jožef, župnik v Ormužu.
 Švinger Albin, duh. v Središču.
 Topljak Fr., župnik pri sv. Lenartu.
 Trampuš J., župnik pri sv. Bolfanku.
 Vihar Filip, kaplan v Ormužu.
 Žinko J., podučit. pri sv. Nikolaji.
 Štev. 25.

20. Dekanija Stari trg (slov. Gradec). — *Poverjenik*: Anton Jazbec.

* Sorglechner Jož., kaplan v Šmartnu.
 * Šribar Janez, župnik v Pamečah.
 * Šuc J., dr., prov. v slov. Gradcu.
 Barle Jožef, učit. v Slov. Gradcu.
 Dovnik Fr., kaplan v Št. Ilu.
 Jan Ferdinand, župnik v Šmiklavži.
 Jazbec Anton, kapl. v Starem trgu.
 Klavžar Fr., župnik v St. Ilu.
 Ogrinec Vilelm, c. k. sodn. adjunkt
 v Slov. Gradcu.

Pustinek Anton, mlinar v Št. Vidu.
 Rutnik Rajko, zasebnik v Št. Ilu.
 Sattler Jože, kaplan v Starem trgu.
 Sever Jože, župnik v Podgorji pri
 Slov. Gradcu.
 Vivod Jožef, mlinar v Št. Vidu.
 Walter Franjo, župnik v Št. Vidu.

Štev. 15.

21. Dekanija Videm. — *Poverjenik*: Franjo Mikuš.

* Holinger Neža, gospá, posestnica v
 Brežicah.
 * Repič Andrej, župnik v Kapelah.
 * Knjižnica učiteljska v Brežicah.
 * Lenček Alojzij, pos. na Blanici.
 * Mikuš Franjo, župnik v Brežicah.
 * Razlag Radoslav, dr., odvetnik v
 Brežicah.
 * Ripšel Drag. Ferd., župnik v
 Vidmu.
 * Slomšek Janez, župnik pri sv. Le-
 nartu v Zabukovji.
 * Srebre Gvido, dr., odvetnik v
 Brežicah.
 * Zevnik Martin, pos. v Malem vrhu.
 Breznik Josip, c. k. finančni kom.
 v Brežicah.
 Cerjak Franjo, posestnik v Rajhen-
 bergu.
 Cerjak Jakob, pos. v Rajhenbergu.

Gajšek Janez, kaplan v Brežicah.
 Jamšek Franjo, nadučitelj v Raj-
 henbergu.
 Janežič Janez, posest. v Brežicah.
 Janžekovič Lovro, kaplan v Raj-
 henbergu.
 Jarec Valentin, učit. v Rajhenbergu.
 Jozek Ljudevit, c. k. okr. glavar.
 Kavčič Jak., knjigovodja v Brežicah.
 Kunstič Ivan, učitelj v Sevnici.
 Ostrožnik Tone, kaplan v Rajhen-
 bergu.
 Poljanec Jožef, učitelj v Brežicah.
 Ramor Ferdinand, župnik v Pišecah.
 Schöpf Dragotin, frančiškan v Bre-
 žicah.
 Tanšek Ivan, odv. pisar v Brežicah.
 Železnikar Ivan, notar. uradnik v
 Brežicah.

Štev. 27.

22. Dekanija Vozenica. (P. Wuchern an der Kärntner Bahn).

* Mraz Tomaž, župnik pri sv. Lovrenciji v Vuhrudu.

Poverjenik: Luka Držečnik. (P. Fresen-Reifnig, Kärntner Bahn.)

* Držečnik Luka, župan v Janže-
 vem vrhu.
 Globočnik Maks, župnik v Ribnici.
 Medved Jak., Ožbaldov sin v Lehni.
 Miklavec J., gostilničar v Ribnici.
 Letopis 1875. I.

Miklavec Peter, kmet. sin v Ribnici.
 Stopajnik Jurij v Janžev. vrhu.
 Šola Ribniška.
 Vamlek Valentin, kmet. sin v Rib-
 nici.

Štev. 8.

23. Dekanija Zavrčec. — *Poverjenik: Božidar. Raić.*

- *Mlinarič J., župnik v Leskoveci. *Trampuš Ivan, dekan v Zavrčah.
 (P. Ptuj.) Kornfeld Edm., kaplan v Haložah.
 *Raić Božidar, žup. pri sv. Barbari. Pignar France, kaplan v Zavrčah.
 *Rejsinger France, posestnik in trg. Stuhec Marko, kaplan v Leskoveci.
 v Dobravi.
 *Sovič Aleks., žup. pri sv. Trojici.

Štev. 8.

Sv. Martin na Paki (pošta: Schönstein).

Kocmut Janez, učitelj.

Kje so?

- *Jedlička Otokar? Bil v Mariboru.
 Koceli Karl, dr., odvetn. koncip., bil v Mariboru.
 Perko France, bil v Mariboru.
 Ravš Fr., dr., bil v Mariboru.
 Šket R., bil v Mariboru.

Štev. 5.

Število v lavantinski škofiji $96 + 402 = 498$.

III. Krška škofija.

1. Dekanija Celovec. — *Poverjenik: Šimen Janežič.*

- *Čitalnica národna. Janežič Valentin, dr., reg. zdravnik.
 *Einspieler Andrej realke prof. in Kulterer Jurij, dr., koncipijent v
 deželni poslanec. Celovec.
 *Janežič Evgen, sin † g. Antona Sv. Mohor, družba (v zameno).
 Janežiča, profesorja. Mörtl Franjo, c. k. notar v Celovec.
 *Pribošič Janez, vojni duhoven. Pesjak Franjo, trg. opravnik.
 Alijančič Andrej, kanonik. Podobnik F., učitelj pri sv. Jakobu.
 Ambrož Matija, župnik v Svečah. Poljak Gvidon, trg. knjigovodja.
 Bezljaj Josip, učiteljski pripravnik v Robida p. Drag., prednik benedikt.
 Celovec. samostana.
 Borstner Cene, profesor v Celovec. Rossbacher Bernard, trgovec.
 Božič Valentin, župnik v Podkrčah. Sablačan Miha, trgovec v Glinjah.
 Čare Peter, župnik v Porečah. Sommer Gregor, okrajni šolski nad-
 Einspieler Lamb., knezoškof. tajnik. zornik.
 Huter Ivan, bogoslovec. Šaselj Martin, duh. svetovalec.
 Janežič Jožef, mlinar v Lešah. Tavšič Josip, župnik v Hodišah.
 Janežič Šimen, poročnik. Urnik Koloman, gimnazijalec.

Vrankovič Ivan, dijak više realke. Zupan Jan., tajnik grof. Eggerjeve.
Wieser Andrej, stolni kaplan. Št. 31.

2. Dekanija Belak.

Habjan Anton, notarski koncipijent Stöckl Simon, župnik v Št. Lenartu
v Beljaku. (p. Arnoldstein).
Pintar Peter, Zelanov na Strmiču. Šuster Ivan, kaplan v Podkloštru.
Vuti Matija, kmet. Štev. 5.

3. Dekanija Dobrlaves. — *Šervicelj Matej, župnik pri sv. Kocijanu.

4. Dekanija Jezero. — (P. Kapel). — *Poverjenik: Stefan Vranker.*

Božič Ivan, zasebnik v Koritu pri Roblek Ožbalt, posest. na Jezeru.
Kapli. Sajovic Josip, posestnik v Labodski
Muden Simon, župnik v Železni dolini.
Kapli. Šenk Jurij, kmet. sin na Jezeru.
Muri Peter, posest. pri sv. Ožbaldu. Vrankar Štefan, župnik na Jezeru.
Štev. 7.

5. Dekanija Lješe. (P. Prevali.)

Ellmeyer Gašpar, posest. v Lješah. Lipold Marko, rud. urad. v Lješah.
Gostenčnik Ivan, trg. v Lješah. Štev. 3.

6. Dekanija Pliberk. (Bleiburg). — *Poverjenik: Lovro Serajnik.*

Bergman Val., župnik pri Fari. Leskovar Josip, župnik v Svabeku.
Jerman Jurij, kaplan pri Fari. Serajnik Lovro, dekan v Pliberci.
Kolenik Valentin, kmet v Pliberci.
Lakner Janez, župnik v Koprivnici. Štev. 6.

7. Sv. Pavel. — *Poverjenik: Pirec o. Franjo Sal.*

*Pirec o. Franjo Sal., predstojnik Puhar Viktor, farm. v Libeličah.
gimn. konvikta. Venedig p. Herman, gimn. profesor.
Mlakar p. Maksim., samost. dohod- Vertot J. M., fajm. v Pustriči.
ničar. Štev. 5.

8. Dekanija Tinje. (Tainah, pošta Velikovec). —

Poverjenik: Jakob Westermayer.

Drobilnik Jurij, orglar v Medgorjah.
Westermayer Jakob, inf. prošt in dekan v Tinjah. Štev. 3.
Žrjav Matej, farni cskrbnik v Medgorjah.

9. Dekanija Velikovec. — *Poverjenik: Dr. Val. Pavlič.*

*Pavlič Valentin, dr., odvetnik.	Krofič Mihael, fajmošter.
Gecelj Ignacij, kanonik.	Rupnik Janez, učitelj v Trušnjah.
Kikelj Toma, župnik na Rudi.	Štev. 5.

10. Dekanija Zila. (Spodnja). — *Poverjenik: Dr. Jernej Levičnik.*

Levičnik Jernej, dr., dekan pri sv. Hermagoru.	Vigele Ferdo, posestnik v Zileki Bistrici.
Ožgan Fr, župnik pri sv. Štefanu.	Vilčnik Kaspar, učitelj v Gorjah.
Vavtižar Luka, župnik v Čačah.	Štev. 5.

11. Zgornji Rož. (P. Velden, Kärnten). — *Poverjenik: Val. Lesjak.*

Lesjak Valentin, župnik v Dvoru.	Sumper Janez, župnik v Skocidolu.
Lipič Janez, mlinar v Dolah.	Weis Peter, kmet v Dolah.
Marinič Jan., župnik v Lipi.	
Oblak Anton, župnik v Gozdanji.	Štev. 6.

12. Glinje. (P. Ferlah).

Colarič Franjo, orglar v Glinjah.	Sablačan Lovro, mizar.
Gođec Janez, župnik v Glinjah.	Štev. 3.

13. Sovodnje. (Gmünd). — * Hraševce France, okr. načelnik.

14. Žabnice.

Ferčnik Lambert, župnik.	
Bregant Jurij, učitelj v Žabnici.	
Rup Franc, duhovnik v Žabnicah.	
Vidovič Janez, kaplan v Trbižu.	
Wieser Janez, farni oskrbnik na Pontablu.	Štev. 5.
Število v Krški škofiji $8 + 79 = 87$.	

IV. Goriška nadškofija.

1. Gorica in njena okolica. — *Poverjenik: Andrej Marušič.*

*Gölmayer And., dr., knez in nadškof.	*Grča Blaž, kaplan v Čepovanu.
*Bensa Štefan, kanonik.	*C. k. knjižnica študijska.
*Budal Bernard, stud. viših šol.	*Kocijančič Štefan, bogosl. profesor.
*Globočnik Janez, monsinior, nadškof. tajnik.	*Knjižnica centr. bogosl. semenišča.
	*Marušič Andrej, gimn. profesor.

*Tonkli Josip, dr., advokat.
 *Vales M., vikar v Št. Ferjanu.
 Bajc Anton, učitelj v Renčah.
 Benko Janko, učitelj v Sovodnjah.
 Bregar o. Albin frančiškan.
 Cibič A., vikarij v Kozani na Brdih.
 Čebular Jakob, c. kr. prof. realke.
 Dimec Ljudovit, c. kr. gozdnarski nadzornik.
 Dolence Viktor, privatni uradnik.
 Dreja Solkanski, ki plačuje za čitalnico v Solkanu.
 Erjavec Franjo, c. k. realke prof.
 Ferfilja Anton, kupč. opravnik.
 Ferfilja Franjo, trgovski uradnik.
 Fister o. Pacifik, frančiškan.
 Gabrijelčič J., dr., bogoslovski prof.
 Gerbec Ivan, kaplan v Kaprivi.
 Godnič Josip, prefekt v Andrejišči.
 Goljevšček A., c. k. učit. na vадnici.
 Goljevšček France, bogoslovec.
 Hafner Franjo, gimn. prof.
 Hribar Anton, učitelj na vадnici.
 Jeglič Andrej, vodja dež. računarije v Gorici.
 Jug Anton, kaplan v Prebačini.
 Jug Tomaž, učitelj v Solkanu.
 Kafol Štefan, nadškof. kancelar.
 Klavžar Ernest, deželni uradnik.
 Knjižnica učiteljska goriške okolice.
 Knjižnica učiteljska c. k. gimnazije.
 Knjižnica više realke.
 Kodelja Josip, kaplan v Topoljanu.
 Komel Mib., učitelj.
 Kumar Val., učitelj na vадnici.
 Kuralt France, asistent kmetij. šole.
 Lašič France, posestnik v Renčah.
 Lavtar Luka, c. kr. profesor pre-parandije.
 Lazar Mat., gimn. profesor.
 Leban Franjo, kaplan v Komnu.
 Lukežič Janez, vikarij v Gabrijah pri Mernem.
 Lutman Ivan, philos. stud. v Pragi.
 Lutman M., dijak kmet. šole v Gorici.
 Luser o. Konstantin, frančiškan.

Mahnich Anton, bogoslovec.
 Makuc Štefan, mlinar.
 Marušič Anton, posestnik v Mirnem.
 Mašera Jožef, vikarij v St. Mavru.
 Moc Jožef, nadučitelj na učit. izobraževališču.
 Nanuti Antonin, duhoven v Gorici.
 Okorn Franjo, stotnik v pokoji.
 Pahor Fr., trgovec v Renčah.
 Pavletič Andrej, vodja gluhonemov.
 Pavletič Jožef, kaplan v Solkanu.
 Pavlin Josip, kmet v Vrtojbi.
 Perozzi Alojzij, c. k. poštar v Bukovici.
 Persogljja Hinko, učitelj.
 Poniž Benedikt, c. kr. vадnice učitelj.
 Povše Franjo, profesor, voditelj kmet. šole.
 Premerl Ljudev., železn. uradnik.
 Rojic Aleks., dr., zdravnik.
 Rudež Anton, bogoslovec.
 Rutar Lovro, ravnatelj na sv. Gori.
 Semenišče mladenško, knezoškof.
 Škočir Jožef, kaplan v Čepovanu.
 Stres Ivan, vikarij v Podsobotinu.
 Schaffenhauer Franjo, gimn. vodja.
 Šavnik Anton v Biljah.
 Škrabec o. Stanislav, frančiškan.
 Uršič Alojzij, pisar.
 Velikonja J., spovednik na sv. Gori.
 Vidic France, kaplan v Gorici.
 Vodopivec Franjo, c. k. okrajni šol. nadzornik.
 Vodušek Matevž, gimn. profesor.
 Zavadlal Mihael, gimn. dijak.
 Zavodlav Fr., posest. v Št. Andreži.
 Zulijan Janez, dijak kmet. šole.
 Žbona Andrej, železniški uradnik v Gorici.
 Žepič Fr., prof. na gosp. šoli na Slapu.
 Žnidarčič Andrej, gimn. dijak.
 Okrožna sodnija za kaznilnico v Gradiški (v dar).

2. Dekanija Bovee. — *Poverjenik: Andrej Leban.*

Ceket Franjo, kaplan v Serpenici.
 Flander Anton, vikarij v Serpenici.
 Gaberšek Franjo, uradnik v Boveu.
 Grželj Ivan, učitelj v Serpenici.
 Kenda Anton, krčmar v Boveu.
 Kurinčič Janez, kaplan v Serpenici.
 Leban Andrej, previdnik v Soči.
 Likar Janez, kaplan v Boveu.
 Smrekar Franjo, vikarij v Logu.

Starman Štefan, kaplan v Boveu.
 Sorč Alojzij, posestnik v Boveu.
 Stres Anton, učitelj v Boveu.
 Urbančič Andrej, vikarij v Trenti.
 Volarič Valentin, podučitelj v Boveu.
 Žagar Andrej, posest. v Serpenici.
 Žagar Franjo, posestnik v Serpenici.

Štev. 16.

3. Dekanija Kobarid. — *Poverjenik: And. Jekše.*

Bandel Jan, podučitelj v Kobaridu.
 Carli Srečko, nadučitelj v Kobaridu.
 Črv Jan. Nep., vikarij v Logéh.
 Dominko Franjo, učitelj v Kobaridu.
 Hvalica Anton, vikarij v Dreznici.
 Jekše Andrej, dekan v Kobaridu.
 Kobal Peter, vikar na Sedlu.

Mancini Ant., kaplan v Starem selu.
 Milek Dragotin, učiteljica v Kobaridu.
 Pternel Jurij, vikarij v Borjani.
 Podreka Jožef, župnik v Beginji.
 Slokar Janez, kaplan v Libušnji.
 Stukelj Miha, vikarij na Trnovem.

Štev. 13.

4. Dekanija Cirkno. — *Poverjenik: Josip Jeram.*

Harmel Adolf, kaplan v Cirknem.
 Ilvar France, kaplan v Cirknem.
 Jeram Josip, dekan.
 Jereb Joahim, vikarij v Orehku.
 Seljak Anton, vikarij v Novakah.

Sitar France kurat, v Ravnah.
 Širca Jan., nadučitelj v Cirknem.
 Wester Janez, vikarij v Otaležu.

Štev. 8.

5. Dekanija Črnice. (P. Ajdovščina) — *Poverjenik: Šimen Gabršček.*

*Čitalnica narodna v Ajdovščini.
 Balog, bratje, v Ajdovščini.
 Čigon Dragotin, kaplan pri sv. Križu.
 Faveti Anton, posestnik v Skriljah.
 Gabršček Šimen, prov. v Ajdovščini.
 Juh Andrej, vikarij v Lokavcu.
 Logar Jakob, župnik pri sv. Križu.

Rejec Janez, vikarij v Janžu.
 Rjavec Blaž, župnik v Batujah.
 Rustja Franjo, posestnik v Skriljah.
 Samostan kapucinski pri sv. Križu.
 Trpin Filip, župan pri sv. Križu.
 Vodopivec Jan., trgovec v Kamnji.

Štev. 13.

6. Devin (P. Nabrežina). — Valentinčič Štefan, kaplan v Devinu.

7. Gradiška. — Bizjak Jakob, duh. oskrbnik v kaznilnici.

8. Dekanija Kanal. — *Poverjenik: Andrej Wolf.*

*Wolf Andrej, dekan.
 *Wolf Ivan, župnik v Šlorencu.

Čitalnica narodna v Kanalu.
 Golja Jožef, vikarij v Lomu.

Juh Janez, vikarij v Lokoveu.
 Kodre Janez, kaplan v Kanalu.
 Kragelj Jožef, vikarij v Levpi.
 Makarovič Ivan, krčmar v Avčah.
 Tomažič Ferd., kaplan v Ročinji.
 Tomšič Jožef, kaplan v Kanalu.
 Ukmar Anton, vikarij Marija-Celjski.

Vodopivec Ljud., vikarij na Srednjem.
 Vogrič Janez, učitelj v Kanalu.
 Vuga Andrej, vikarij v Kali.
 Zega Miha, podučitelj v Kanalu.
 Žnidarčič Andrej, vikarij na Banjšicah sv. Duba.

Štev. 16.

9. Dekanija Komen. — 1) *poverjenik*: Gregorčič Šim.

(P. Rihenberg pri Gorici.

*Kavčič J., notar v Komnu.
 Božič Anton, vikarij v Batah.
 Gregorčič Šim., kapl. v Rihenbergu.
 Kolavčič Jan., kaplan v Dornbergu.
 Kramar Filip, župnik v Dornbergu.
 Križman Ignacij, učitelj v Dornbergu.
 Ličen Janez, župan v Rihenbergu.

Pečenko Andrej, duh. v Rihenbergu.
 Pečenko A., pos. sin v Rihenbergu.
 Polšak France, župan Šmarjah.
 Poniž Ambrožij, učit. v Rihenbergu.
 Sinigoj And., pos. sin v Dornbergu.
 Tomšič Fr., učitelj v Rihenbergu.

Štev. 12.

2. *poverjenik*: Josip Ferfolja. (P. Postojna-Ajdovščina.)

Ferfolja Josip v Šmarjah.

Pipan Jožef, vikarij v Vojšćici.
 Štev. 2,

3. Štjak (pošta Sežana — Štanjel).

Faganel Štefan, kaplan v Štjaku.
 Lukančič Tomaž, učitelj v Štjaku.
 Makuc Anton, vikarij v Kobilji glavi.

Mozetič Štefan, vikarij v Štjaku.
 Rudež Jožef, posest. v Kobilji glavi.
 Vuga Peter, admin. v Škrbini.
 Štev. 6.

10. Dekanija Tolmin. — *Poverjenik*: Jakob Doliak.

*Čitalnica narodna v Tominu.
 *Knjižnica, okrajna učiteljska v Tominu.

Bevek Janez, vikarij v Grahovem.
 Burger Martin, občinski tajnik na Grahovem pri Tolminu.

Črv Anton, vikarij v Roči.

Devetak Anton, pisar.

Doliak Jakob, dekan v Tominu.

Fischer Albertina, gospica.

Gabršček Janez, trgovec v Tolminu.

Gabršček Andrej, trg. v Tolminu.

Gregorčič Anton, vikarij v Libušini.

Hebat France, administrator na sv. Vidški gori.

Ivančič Jožef, notar v Tolminu.

Kogoj Peter, učitelj in vodja.

Kovačič Nace, posest. pri sv. Luciji.

Krkoč Štefan, kaplan v Podmeltu.

Lavrič Karol, dr. odvetnik.

Lazar Anton, vikarij v Obloki.

Lužnik Fr., kaplan pri sv. Luciji.

Mlekuž Jožef, kaplan v Tolminu.

Močnik Luka, vikarij v pokoju v Stržišči.

Pencin Drag., kaplan v Tolminu.

Pervanje Martin, kaplan v Tolminu.
 Pipan Anton, vikarij v Kamnu.
 Dr. Premerstein Jan. pl., bilježnik.
 Rutar Tomaž, župnik pri sv. Luciji.

Skrat Andrej, kaplan v Tolminu.
 Šorli Ivan, osmošolec iz Podmelca.
 Štrukelj Miha, pisar.
 Zarli France, c. k. oficijal.

Stev. 29.

Število v Goriški škofiji $17 + 183 = 200$.

V. Tržaška škofija.

1. Trst in njegova okolica. — *Poverjenik: Ivan Dolinar.*

*Dobрила Jurij, dr., škof.
 *Bučar France, trgovec.
 *Cegnar Franjo, viši telegrafist.
 *Čitalnica narodna.
 *Fegec Franjo, c. k. namestnijski svetovalec.
 *Gorup Jožef, vel. trgovec.
 *Kandernal France, gimn. profesor.
 *Kastelec France, trgovec.
 *Klodič Anton, c. kr. šolski nadzornik.
 *Komar Vekoslav, uradnik deželne glavne blagajnice.
 *Krsnik Ferko, trgovec.
 *Lavtman Janez, trgovec.
 *Pertot Janez, posestnik v Barkoli.
 *Schweiger Jurij, poklic. komisar.
 *Sušnik Gašper, stotnik-brigade-auditor.
 *Vesel Koseski Jovan, c. k. finančni svetovalec, častni ud.
 *Vovk Janez, župnik v Bazovici.
 *Winkler Andrej, c. kr. namestn. svetovalec.
 *Zorman Jož., župnik v Katinari.
 *Žvanut Matija, trg. pomočnik.
 Baron Kuhn polk št. 17. v dar.
 Bartl Jožef, kaplan pri sv. Jakobu.
 Bonin Jurij, učitelj v Rojanu.
 Bunc Franjo, učitelj v Nabrežini.
 Črne Janez, kaplan pri sv. Jakobu.
 Čitalnica v Rojani.

Dekleva France, trg. agent.
 Dolinar J. na Dovgani.
 Dovgan Anton, uradnik pri južni železnici.
 Durn Rok., trgovski pomočnik.
 Geržel Anton, trg. knjigovodja.
 Glavina Blaž, duhoven v koperski kaznilnici.
 Gnjezda Franjo, katehet.
 Godina Jožef, finančni komisar.
 Hut Karol, c. k. vojni kaplan.
 Jančar Jožef, učitelj v Katinari.
 Jarina Vekoslav, uradnik južne železnice.
 Kalac Ant., dijak na nemški gimn.
 Kalister Ivan, zasebnik.
 Kapus Šimen, škofov sluga.
 Katalan Božidar, trgov. pomočnik.
 Kenda Anton, dijak. (Rocol. hišna štev. 15.)
 Kocijan Jakob, kaplan pri veliki Materi Božji.
 Križman Jos., duhoven pri sv. Ivanu.
 Kurent Maks., trg. agent.
 Leban Josip.
 Legat Jan. Nep., katehet dekliške šole in škofov tajnik.
 Macák Ivan, c. k. zemljemerec.
 Mankoč Josip, trgovec.
 Penko Franjo, hišnik v Hotel Evrope.
 Potočin J., trgovinski pomočnik.
 Remec France, telegrafski uradnik.

Remeč Fr., koop. pri nov. sv. Antonu.
 Staudahar Ferd., častni korar in
 gimn. katehet.
 Schöpf Josip, župnik v pokoji.
 Šust Jan., dr., bogoslovja profesor
 in škofov kancelar.
 Truden Miha, trgovec.
 Troha Jernej, učitelj v Rojanu.

Urbas Viljem, c. k. profesor višje
 realke.
 Valenčič Ivan, trgovec.
 Vesel Jožef, tehtovec v c. k. dogani.
 Vodnov Davorin.
 Wratschko France, gimn. prof.
 Štev. 64.

2. Dekanija Dolina (pri Trstu.) — 1. poverjenik: Jurij Jan.

*Jan Jurij, dekan v Dolini.
 Fink Jože, kaplan v Klanjcu.
 Golmajer Urban, župnik v Čubedu.
 Juriševič Štepan, gostilničar v Milah.
 Klemenčič Jernej, župnik v Pred-
 loki.
 Koren Ivan, kmet v Podgorji.
 Košič Martin, učitelj v Brezovici.

Metlika Anton, trgovec na Klanecu.
 Pavli Lojze, kaplan v Borštu.
 Renko Franjo, dacar v Boljuncu.
 Sancin Jožef, kaplan v Ricmanjih.
 Svet Ivan, kaplan v Podgorji.
 Vatovec Jožef, posestnik v Padežu.
 Vončina Lipe, kaplan v Dolini.
 Štev. 14.

2. poverjenik: Rekar Janez. (P. Lokva pri Divači.)

*Notar Tone, duh. pomočnik v Brezovici.
 Kraljič Franjo, duh. pomočnik v Brezovici.
 Matičič Franjo, kaplan v Vatovljah.
 Praprotnik Avgust, učitelj v Lokvi.
 Rekar Janez, kaplan v Lokvi.
 Sila Matija, župnik v Rodiku.

Štev. 6.

4. Dekanija Jelšane. — 1. poverjenik: Valentin Pušavec.

Benigar Tone, trgovec v Jelšanah.
 Čitalnica v Jelšanah.
 Jenko Štefan, duh. pom. v Jelšanah.
 Kosec Fr. Seraf., župn. v Klani.

Pušavec Valentin, dekan v Jelšanah.
 Sovinc Anton, vikarij v Podgrajah.

Štev. 6.

2. poverjenik: Fr. Šabec (p. Illir. Castelnuovo).

*Šabec France, trgovec v Podgradu.
 *Sinkovec Jožef, farman v Nuovah.
 Benedik Ivan, kapl. v Hrušici.
 Brecljnik Janez, farman v Hrušici.
 Jaksetič Jakob, trgovec v Podgradu.
 Klemenec France, kaplan v Hrušici.
 Kokole France, c. k. davkar v No-
 vem gradu.

Kuntara Anton, posestnik in poštni
 opravnik v Podgradu.
 Poklukar Martin, župnik v Vodicah.
 Pretnar Janez, župni oskrbnik v
 Golcu.
 Rebek Anton, c. k. davkar v Pod-
 gradu.
 Rogač Anton, ekspozit v Podgradu.

Šubie Primož, ekspozit v Staradi.
 Teran France, kaplan v Pregarjih.
 Zajec Anzelm, kaplan v Mavnah.

Žvokel Janez, c. kr. davkarski ofi-
 cijal v Podgradu.
 Štev. 16.

5. Dekanija Tomaj. — *Poverjenik: Jernej Brence.*

*Črne Anton, posestnik v Tomaji.
 Benigar Anton, učitelj v Tomaji.
 Brence Jernej, duh. v Dutovljah.
 Cvek Lavoslav, nadučitelj v Sežani.
 Dutovlje, vaška knjižnica (plačuje
 g. Tavčar v Ljubljani.)
 Knjižnica učiteljska, okraj. v Sežani.
 Legat Edv., duhoven v Lipici.

Narobe Janez, duhoven v Tomaji.
 Strle France, predstojnik železniške
 postaje v Sežani.
 Treven Jan., farman v Repentabru.
 Uršič Anton, trgovec v Sežani.
 Zupan Jožef, kaplan v Sežani.
 Živec France, posestnik v Skopem.
 Štev. 13.

6. Dekanija Prosek. — *Poverjenik: Ivan Nabrgoj.*

Gorjup Ivan, pek in posestnik.
 Marcin Ivan, učitelj na pripravnici.

Nabrgoj Ivan, župan in posestnik.
 Valentič Anton, učitelj. Štev. 4.

7. Dekanija Kastav. — *Poverjenik: Anton Sovdat.*

Bole Franjo, občinski tajnik.
 Čitalnica narodna.
 Janec Josip, duh. pastir v Rukavcu.
 Legat Franjo, c. k. pristav v Vo-
 loski.

Sovdat Anton, c. k. davkarski nad-
 zornik v Volovski.
 Šobar Mihael, duh. pom. v Volov-
 skem.
 Zamlič Vinko, kaplan v Opatiji.
 Štev. 7.

8. Piran. (P. Pirano.) — *Poverjenik: France Ravnik.*

Matjan Valentin, kurat v Risani.
 Ravnik Fr., župnik v Corte d' Isola.

Skočir Avguštin, kaplan pri Materi
 Božji na Krasu. Štev. 3.

9. Pazin. (Pizino.)

*Volčič Jakob, oskrbnik v Červlji.
 Afrič Jože, profesor v Pazinu.
 Benigar o. Adjut, frančiškan v Pazinu.
 Berbuč Ivan, c. kr. gimn. učitelj
 Bruner o. Julij, vikar, organ. in učitelj gimnazije.
 Budal Leopold, c. kr. sodnik v Pazinu.
 Bukovec Franjo, kaplan v Žminji.
 Flego Petar, duh. pom. v Lindaru.
 Ivančič Jože, c. k. gimn. učitelj v Pazinu.
 Jelušič Rajm., pop. v Picanu.
 Križaj Bartol, duh. pomočn. v Žminji.

Orlič Fr., plovnik v Žminji.
 Sajevec Jakob, kurat v Borutu.
 Sila Jakob, duh. pomočnik v Pazinu.
 Tomšić Franjo, inženir v Pazinu.
 Venedig o. Herman, gimn. katehet.
 Zimerman Matija, župnik v Gradišnji.

Štev. 17.

10. Buzet. (Pinguente).

Grosman Edvardo, kaplan v Buzetu.
 Markič Matej, kaplan v Laniščah.
 Petelin Anton, kaplan v Črnci.

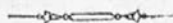
11. Permani. Pezdič Miha, poštni opravnik.

13. Truške (p. Koper). Mikuš Jos., kaplan v Truškah.

12. Umaga. (Istra). — Revnik. Pirano; — Jugo M., župnik v Materadi pri Umagi.

14. Beršee (Istrija). Logar Franjo, župnik.

Število v tržaški škofiji $26 + 132 = 158$.

VI. Sekovska škofija.

1. Admont. — *Poverjenik: Pivec o. Maksimiljan.*

*Lajh o. Korbinian.
 *Matevžič o. Eginard.
 *Pivec o. Maksimiljan.
 *Vagaja o. Rudolf.

Rešek o. Eurik, bogosl. profesor.
 Švare o. Alkuin, kaplan.
 Trček o. Egidij.

Štev. 7.

2. Cmurek:

Pavalec Jurij, kaplan v Cmureku.
 Stramič France, c. kr. davkarski uradnik v Cmureku.

3. Gradec. *Poverjenik: dr. Šimen Šubič, c. kr. prof. vsučilišča.*

*Ipavec Benj., dr. zdravnik.
 *Krek Greg., dr., prof. slav. slov.
 na vsučilišču.

*Macun France, bivši sodn. pristav
 (Ungargasse št. 3, I. nadstropji).

- *Marušec Jožef, dr., realk. profesor v pokoji.
 *Simonič France, modroslovec.
 *Švajger Gabrijel, gvardijan minorit. samostana.
 *Vošnjak Miha, inženir južne železnice (Babenberger Strasse Nr.1.)
 Dreisiebner Jož., dekan Vildonski.
 Goršič Ivan, učitelj.
 Hauptman Franjo, suplent na dež. realki.
 Herrman M., c. k. sodnik in dež. odbornik.
 Hoffer Edv., dr., profesor na viši realki.
 Kocijančič Alojzij, kamnosek.
 Kovačič J., župnik v Vrbovji.
 Kranjc Ivan, jub. blagajniški kontrolor. (Carl-Ludwigring, Nr. 9. II. Stock.)
 Lavrič Josip, učitelj mestnih ljudskih šol.
 Lupšina, ravnatelj v zastavnici.
 Macun Ivan, gimn. profesor.
 Misia Jak., dr., knezoškof. tajnik.
 Mol Lavoslav, duhoven delavnice.
- Opravništvo (Oekonomat) c. k. nad-sodnije (po 5 iztis. v dar.)
 Paltauf Jak., župnik v pokoji.
 Petelin J., magistr. blagajnik.
 Polak P. Alojzij, minorit. prokurator.
 Polič Dragotin, župnik v gradj. bolnici.
 Ravnikar Dragotin (Münzgraben 28.)
 Regula France, uradnik.
 Robič Mat., dr., bogosl. profesor.
 Sarnec France, meščan.
 Seifrid Ludwig, Seelsorger in der k. k. Strafanstalt in der Karlau, Graz.
 Selevšek Ivan, realni profesor.
 Senior, dr., zdravnik.
 Skodlar Henrik, kupec.
 „Slovenija“, društvo.
 Stanonik Jož., dr., bogosl. profesor na vseučiliščn.
 Šlik Jož., župnik pri sv. Margareti ua Vabi.
 Šubic Simon, dr., prof. vseučilišča.
 Wallner Peter, niž. realke katehet.
 Zamuda Franc, knjigovodja v hranilnici. Štev. 42.

Dijaki na vseučilišču (Münzgraben št. 28.)

- Kosi Auton.
 Pihlar J., phil.
 Rojnik Kr., phil.
- Šinkonec Davorin, stud. filozofije.
 Sinković Dragotin, stud. filozofije.
 Turkuš Tone, stud. filozofije, Štev. 6.

4. Voraú: Kramberger Feliks, kanonik.

5. Graden (p. Köflah): Kolenko Jožef, župnik.

6. Lipnica (Leibnitz): Ambrožič Blaže, učitelj.

7. Ljubno (Leoben): Del Negro Mavricij, c. k. okr. sodnije predsednik.

8. Murau: Špec Dragotin, c. kr. davk. preglednik.

9. St. Peter v Otersbachu: Polič Karl, učitelj.

10. St. Peter pri Judenburgu: Kitak Franjo, kaplan.

Število v sekovski škofiji $11 + 53 = 64$.

VII. Udje raznih škofij.

(Kraji v abecednem redu.)

1. Bisag (p. Breznica pri Varaždinu): Vojska Lavoslav, župnik.

2. Diakovar: *Strossmayer J. Juraj, škof.

3. Dubrovnik (Ragusa): Namar France, zapovednik žandarmerijskega postaja (Postenführer) v Lovreću.

6. Dunaj. A.

Rajevskij Mih., škof, častni ud.

*Cigale Matej, c. k. minist. tajnik.

*Conrad Sigmund, baron Eybesfeld, c. k. namestnik doljno-avstrijski.

*Dolenec Matija, dr., advokat.

*Firbas France, odgojitelj, Wallnerstrasse I. Nr. 3.

*Miklošič pl. France, profesor na vseučilišču.

*Napret Teodor, dvorni svetnik pri najviši sodnji.

*Pogačnik Ferd., dr., odvetnik.

*Srnce Josip, dr., odvetniški koncip. na Dunaji.

*Šuman Janko, prof. akad. gimn.

*Žvegel Josip, vitez, minister. svetovalec v minist. vnanjih oprav. (Ballplatz).

Frjančič Andrej, avsk. pri sodnji.

Hribar Ivan, asekur. uradnik,

Jeglič Anton, (Augustineum, Augustinergasse, 7.)

Jelenec Janez, prefekt v Terezijanišču.

Jevnikar Jakob, pristav pri ministertvu za deželno bran.

Kogovšek Matija, uradnik obrtn. in trgov. zbornico (Stadt I. 14.)

Koželj Anton, prefekt na c. kr. Terez. akademiji. (Wieden, Favoritenstrasse).

Kulavec Jan., dr., dvorni kapelan in vodja viših bogoslovskih véd v Avgvštineji.

Lipovec Anton, učitelj v Leobersdorfu.

Novak Peter, prefekt v Terezian. (Knjige v Kamno gorico št. 22.)

Pirnat Janez, c. k. cenilni komisar pri fin. ministertvu.

- Sajovic Matija, inženir (bival poprej :
Wieden, Rainergasse 12, partere);
kje zdaj ?
- Sežun Žiga, bankni uradnik, Ba-
richgasse, Nr. 14, 3. Stock, Thür 12.
Tosi Jože, dr., kanonik.

Štev. 25.

B.

- Bartel Ant., jurist.
Bernot Alojzij, stud. phil.
Borštnik Fr., (knjige v Borovnico).
Gogala Ivan, stud. jur.
Hočevar Franc, modroslovec.
Hubad Josip, modroslovec.
Klobučar Anton, stud. jur.
Kos Anton, modroslovec.
Kos Franjo, stud. phil.
Križaj Franjo, tehnik.
Lapajne Štefan, štud. jur.
Lašič, pravnik.
Nemanič, modroslovec.
Pekolj Ivan, jurist.
- Pfefferer Adolf, stud. jur.
Podgornik.
Polec, jurist.
Slovenija, akad. društvo.
Smola.
Schreiner Enr., prirodoslovec.
Štajer, jurist.
Sušnik, modroslovec.
Tavčar, pravnik.
Zaplotnik Radovoj, jurist.
Zavadlar Ivan, jurist.
Zelenik Jože, phil.
Urbanija, poštni uradnik (Central-
bahnhof, Frachtausgabe).

Štev. 27.

7. Črnilog. P. Lokve pri Reki (Fiume). *Poverjenik: Franjo Ahčin.*

- Ahčin Franjo, učitelj v Črnelogu. Štefančič Mate, trgovec v Črnelo-
Durbešič Avguštin, posestnik na grobniku. logu.
Vlašič Rade, župe opravitelj v Pra-
putniku pri Bakru. Štev. 4.

8. Delnice: Majnarič Jakob, učitelj.

9. Jindrihov hradec na Češkem: Mašek Ignacij, gimn. profesor.

10. Galicija: Preiss Malica, roj. Gregoračeva kje?

11. Hallstadt: Krišnička Dragotin, računovodja pri c. k. rudn. upravi.

12. Pariz: Picot Emile, podkonzul v Parizu (knjige pod napisom:
Mons. Emile Picot, Viceconseul de France 3 Place d'Eylau Paris. (Durch
Güte des Herrn Speyers Duran bei der Französischen Botschaft in Wien.)

13. Karlovec: *Poverjenik: Pfeifer o. Milko.*

- *Steklasa Ivan, profesor. Pfeifer o. Milko, franč. v Karlovcu.
Kureš Jakob, kr. sudac v Čemer- Unterlugauer, dr.
nici pri Ogolinu. Štev. 4.

14. **Kuin v Dalmaciji:** Schiffner J., dr., vojn. nadlečnik
(sedaj v Ljubljani.)

15. **Kovačica v belovarski županiji na Hrvaškem:** Anton Vranican, kotarski sudac.

16. **Levov:** *Chocholovšek Emanuel, zemljemerec.

17. **Lokve (pri Reki). Poverjenik:** Iv. Vilfan.

Konič Josip, kotarski lečnik.

Majnarič Gjuro, poštar.

Vilfan Ivan, poreznik.

Štev. 3.

18. **Meljine pri Boki Kotarski v Dalmaciji:** Miglič Peter, dr. nadlečnik
22. polka pešcev.

19. **Oderberg:** Milač Anton, poštni oficijal (kolodvor).

20. **Osek:** (Andrej Kodrič).

Gradišnik Franjo, vodja brzojava.

Hržič Anton, gimn. prof.

Hoker Franjo, telegrafist.

Horvat Matija, pravoslov.

Jazbec Ivan, nadtelegrafist.

Kodrič Andrej, gimn. profesor.

Kolarič Baje, ravnatelj štedionice.

Leitner Franjo, telegrafist.

Štev. 8.

21. **Buda-Pešt:** *Turner Pavel, učitesj.

22. **Pitten (spodnja Avstrija):** Cirman Anton, učitelj.

23. **Sl. Pölten (spodnja Avstrija):** Nemec Anton, poštni opravnik.

24. **Praga.**

Beseda umetniška.

Černy Jan. Ladisl., agent ljubljanske banke „Slovenije“, za Česko, Moravsko in Šlesko.

Matica česka.

Palacki Franjo, častni ud.

Prvi spolek Gabelsbergerjevih steno-
grafov.

Rieger Franjo, Ladislav, častni ud.

Spolek pravniški.

Štev. 7.

25. **Požega (Slavonija):** *Mazek Anton, gimn. ravnatelj.

26. Reka. *Poverjenik: France Blaž.*

*Blaž France, trgovec.	Markovič Ivan, realk. vodja.
Barčič Erazem, dr.	Slamnik Ljudovik, gimnazijalni ravnatelj.
Čičigoj Jakob, gimn. prof.	Zupan Jan., gimn. profesor.
Derenčin Marian, dr.	
Fiamin Ivan, dr., kanonik i župnik.	
Knjižnica oo. frančiškanov na Reki.	Štev. 9.

27. Rapišča (p. Jaska): Rožič Valentin, grajščinski rendator.

28. Sisek: Pavlica Stevo, trgovec.

29. Slunj: Zor Lorenc, okrajni zdravnik.

30. Dekanovac (p. Čakovac v Medjumurju): Luci Anton, župnik.

31. Trsat: Merk o. Sofronij. — Zihel o. Lenart, vikarij. — O. Velec Avguštin, kapucin. — Fabor Anton, kapucinski klerik.

32. Varaždin.

*Bradaška Franjo, gimn. vodja.	Valjavec Matija, gimn. profesor.
*Francelj Bar., učit. na niži realci.	Valon Jože, tajnik pri kr. žup. sodniji.
*Stare Josip, gimn. prof.	Žugčič Štef., nam. gimn. učitelj.
Križan Josip, dr., gimn. profesor.	Štev. 7.

33. Vrbovsko (p. Ogulin): Roš Sebastian, inženir.

34. Vinkovec v Slavoniji: Ogrinec Jože, profesor.

35. Zagreb: *Poverjenik: Anton Kos.*

Rački Franjo, dr., častni ud.	*Zoričić Peter, realke profesor.
*Jelovšek Mart., realk. profesor.	Bojer Antonin, nadporočnik 53. polkovnije nadvojvode Leopolda.
*Kastelec Franjo, kapetan 53. polka pešcev.	Eisenhut Miroslav, stolar in posest.
*Kopač Jož., dr., odvetnik.	Fogl Emil, kaplan v Brdovcu.
*Kos Anton, tajnički pristav banskega stola.	Fon Jos., dr. v bolnici milosrčnikov.
*Košiček Ubaldo, mestni kaplan.	Gnejzda Anton, trgovec.
*Mažuranić Anton, gimn. ravnatelj v pokoju.	Grbec Franjo, pevec hrv. opere.
*Vančas Aleks., dr., zdravnik.	Križekar Edvard, nadporočnik 53. polkovnije nadvojvode Leopolda.
*Weber Adolf, kanonik.	Kukuljević, pl. Sakeinski, Ivan.
	Lipež Viktor, realke profesor.

Magdić Franjo, profesor.
 Marn France, profesor.
 Matavšek Ferdo, kr. državnega nad-
 pravdnika namestnik.
 Mesić Matija, rektor sveučilišća.
 Mrazović Ladislav, pravnik.
 Naglič Ivan, dijak, Nikolićeva ulica,
 480.
 Novak Josip, vrhovni blagajnik v
 pokoju.
 Pažur Josip v Zagrebu.
 Sevnik Vinko, prisjednik banskoga
 stola.
 Simončić Gjuro, profesor prepa-
 randije.

Smičiklas Tade, gimn. profesor.
 Strožir Ivan, prof. kr. vélike realke.
 Šuler Franjo, učitelj.
 Tomšić Jože, vojni kurat.
 Tomšić Ljudevit, učitelj.
 Vakanović Jar., prist. kr. stola sed-
 morice.
 Vidović Ante, katehet v samostanu
 milosrdnih sester.
 Vidrić Lovro, dr., odvjetnik.
 Vršec Anton, finančni uradnik.
 Weingrl Josip, dr. v bolnišnici mi-
 losrdnikov.
 Weis Franjo, kavarnar.
 Žepić Sebastijan, gimn. profesor.

Društvo sv. Jeronima (po 1 odtis.)
 Jugoslovanska akademija (po 3 odtiske).
 Matica ilirska po 1 odtis.

Štev. 46.

36. Za Rusijo. — *Poverjenik: g. Miha Rajevskij.*

Mihael Rajevskij, škof pri ruskem
 poročništvu na Dunaji, častni ud.
 *Bolě Davorin, profesor.
 *Slavjanski dobrodělni komité v St.
 Petersburgu.
 Lamanskij Vladimir, prof. Ivanovič.
 Nebec France, profesor.

Štitar Franjo, pripravnik za profe-
 suru v Petrogradu.
 12 iztisov za društva, s kterimi je
 Matica v zvezi književne vzajem-
 nosti (glej št. 13, 14, 15, 16,
 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24).
 Štev. 18.

Kje je?

*Lipold France, bil v Beču.

Število udov iz raznih krajev $31 + 155 = 186$.

V djanski zvezi književne vzajemnosti je Matica:

1. Z Matico dalmatinsko v Zadru od 1864. l.
2. „ srbsko v Novem Sadu od 1864. l.
3. „ gališko-rusko v Levovu od 1865. l.
4. „ ilirsko v Zagrebu od 1866. l.

Letopis 1875. l.

5. Z akademijo jugoslovansko v Zagrebu od 1874. l. *)
6. Z društvom sv. Jeronima v Zagrebu od 1869. l.
7. Z Matico češko v Pragi od 1866. l.
8. Z besedo umetniško v Pragi 1866. l.
9. Z društvom (spolkom) pravniškim v Pragi od 1866. l.
10. S prvim društvom Gabelsberger-jevih stenografov v Pragi od 1870. l.
11. Z društvom sv. Mohora v Celovcu od 1866. l.
12. Z društvom anthropologiškimi v Moskvi od 1866. l.
13. Z akademijo carsko v St. Petersburgu od 1861. l.
14. Z občestvom za izdavanje narodnih spominkov v Vilni od 1869. l.
15. Z Mumjegovsko muzejo v Moskvi od 1869. l.
16. Z knjižnico slavljanskega komiteta v Moskvi od 1869. l.
17. Z imperatorskim ruskim geografičnim občestvom v Sankt Petersburgu od 1869. l.
18. Z imperatorsko universiteto v Varšavi (Ego Prevoshoditelstvu Petov Aleksejeviču Lavrovskemu, Rektorju Imperatorskago Univerzitete od 1872. l.
19. Z Univerситeto v Moskvi od 1872. l.
20. Z arheologiškimi občestvom v Moskvi od 1872. l.
21. Z občestvom ljubiteljev istorij i drevnostej rosijskih v Moskvi od 1872. l.
22. Z Univerситeto imperatorsko novonasijsko v Odesi od 1872. l.
23. Z občestvom filologiškimi v Voronežu od 1872. l.
24. S Smithsonovo ustanovo (Smithsonian Institution) v Washingtonu.
25. S srbskim učenim društvom v Belemgradu od 1868. l.
26. Z moravsko Matico v Brnu od 1869. l.
27. Z gosp. Louls Legerjem, profesorjem slovanske literature v Parizu od 1869. l.
28. Z občestvom sv. Vasilija Vélikega v Ungvaru od 1870. l.
29. Z Matico slovansko v Plznu.
30. S kraljevo Univerситeto v Kristianiji od 1872. l.
31. Z bolgarskim učenim društvom v Brajli.

Matica svoje knjige daruje:

1. Slavni c. k. pravniži v Ljubljani za kaznilnice (po 3 iztise).
2. Slavni c. k. nadpravdniji v Trstu za knjižnice primorskih kaznilnic (po 1 iztis).
3. Slavni c. k. okrožni sodnji v Gorici za knjižnico ondašnje kaznilnice (po 1 iztis).
4. Slavni čitalnici v S. Francisko v Kaliforniji od 1869. l. (po 1 iztis).
5. C. kr. baron Kuhnovega polku št. 17. od 1869. l. (po 1 iztis).

*) Njenemu predsedništvu pošiljajo se po trije iztisi vsake knjige: eden akademski knjižnici, dva pa, da ju slavno predstojništvo po dr. J. Muršičevu želji daje najizvrstnejšima slovenskima dijakoma na vsenčilišču.

6. Sl. deželnemu odboru v Ljubljani za posilno delalnico od 1869. l.
7. Sl. katol. družbi v Ljubljani za knjižnico od 1869. l. (po 1 iztis).
8. Slovencem v severni Ameriki, in sicer po
Dr. Felixu Flügelu, generalconsulu (in Leipzig) v roke.
Prečastitemu in milost. škofu Ignaciju Mraku (Ignatius Mrak,
Biscop at Marquette-Michigan North-America).
9. Vis. c. k. nadsodnji v Gradcu za slovenske vjetnike (po 5 iztisov.)
10. Učiteljskim izobraževališčem, v dar za onega pripravnika poslednega leta, ki je z najboljšim uspehom dovršil svoje nauke, in sicer :
a) Ljubljanskima (moškemu in ženskemu), b) zagrebškima (moškemu in ženskemu), c) zadarskemu, č) petrinjskemu, d) pakraškemu, e) djakovaškemu, f) samoborskemu, in g) kragujevaškemu.
11. „Hervatskomu pedagogijskomu književnomu sboru.“
12. Vodstvu dobroteljskih naprav v Ljubljani. Štev. 28.

I.

Konečni pregled Matičnih družbenikov.

V š k o f i j i	častnih udov	ustanov- nikov	letnikov	skupaj
I. Ljubljanski	—	204	782	986
II. Lavantinski	—	96	402	498
III. Krški	—	8	79	87
IV. Goriški	—	17	183	200
V. Tržaški	—	26	132	158
VI. Sekovski	—	11	53	64
VII. drugih	5	31	153	191
	5	393	1786	2194

Matični udje v abecednem redu.

Opomba. Zvezda pred imenom pomeni živega, križec pa mrtvega ustanovnika.
Kateri nima znamenja, je letnik.

	Stran.		Stran.
Abram Lavoslav	37	Barbo Miha	34
Abzec Matija	34	*Barbo Waxenstein, grof	34
Adamič Franjo	34	Barle Janez	36
Adlešič Jurij	32	Barle Josip	49
Afrič Jože	58	Barlič M.	33
Ahačič Karol dr.	26	Baron Kuhnov polk št. 17.	56
Ahčin Albin	26	Bartel Anton	62
Ahčin Anton	39	Bartl Jožef	56
Ahčin Dragotin	26	*Bartol Baltazar	34
Ahčin Franjo	62	Baš Lovro	42
Albrecht Leopold	32	Baumgartner Vinc.	48
Aleš Anton	36	Belar Jože	32
Aleš Luka	29	Belar Leopold	26
Alešovec Jakob	26	Bele France	35
Alijančič Andrej	50	Benedičič Janez	45
Aljaš Jakob	31	Benedik Ivan	57
Alekšič Fidel	46	Benigar Adjut	58
Alojzijeveš	26	Benigar Anton	58
Ambrož Matija	50	Benigar Tone	57
Ambrožič Blaže	60	Benko Janko	53
Ambrožič Franjo dr.	26	*Bensa Štefan	52
Ankrst Janez	32	Berbuč Ivan	58
Antolič Ivan	43	Berear J.	34
Anžur Anton	34	*Bergant Jožef	40
Apih Josip	26	Bergmann Val.	51
*Arce Rajko	25	Berlic Janez	31
Arhar Franjo	31	Bernard Valentin	39
Arko Anton	37	Bernot Alojzij	62
Arko Janez	37	*Bernik Lovro	32
Arko Matej	36	Beseda umetniška v Praze	63
*Arnuš France	41	Bevec Janez	30
*Arzenšek Matija	42	Bevec Mih.	46
*Auer Jurij	25	Bevek Janez	55
Aysenek Marija	26	Bezeljak Pavel	39
Aysenek Neža	32	Bezeljak Franjo	38
Ažman Ivan	32	*Bezenšek Jurij	42
		Bezljaj Josip	50
*Babnik Janez	35	Bičman Josip	43
Babnik Jernej	39	Bilec Janez	40
Bačnik Janez	36	Bizjak Jak.	26
Baje Anton	53	Bizavičar o. Jožef	54
Balog, bratje	54	Bizjak Jernej	32
*Balon Anton	41	Blagne Anton	34
Bandel Janez	54	*Blaznikova Fani	25
Barčič Erazem dr.	63	Blaznik Jakob	39

†Blaznik Jože.		Brus Andrej	27
Blaž Božidar	34	Brus Anton	44
* Blaž France	63	Brvar Gotard	33
Blažon Jakob	39	*Bučar France	56
*Bleiweis Janez dr.	25	*Bučar Viktor	25
*Bleiweis Dragotin dr.	25	Bučar Žiga	37
Bobek Janez	37	*Budal Bernard	52
Bobisud Jakob	42	Budal Leopold	58
Bohinec Franjo	31	Budnar Janez	40
*Bohinec Jakob	41	Bukovec Franjo	58
Bohinec Žiga	29	Bukvarnica slovenska v Idriji	38
Bojer Antonin	64	„ učiteljska Kamniškega	
Bole Franjo	58	okraja	33
*Bole Davorin	65	Bukvarnica farna pri sv. Križu	44
†Boner Jožef.		„ šolskega okraja v Kr-	
Bonin Jurij	56	škem	35
Bononi Jožef	32	Bukvarnica učiteljska v Loki	30
Borovnjak Jožef	47	„ „ v Vipavi	40
Borovnjak Josip	47	Bunc Franjo	56
Borstner Cene	50	Burger Amalija	39
Borštnik Franc	37	†Burger Jožef.	
Borštnik Janez	34	†Bürger Ljudevit	
Borštnik Janez	37	Burger Martin	55
Borštnik Jožef	34	*Busič Jožef	35
Borštnik Pavel	36		
Bosina Janez	45	Cajhen Janez	45
Boštjančič Franc	26	Candolini Vojteh	37
Boštjančič Ivan	45	Canjkar Jak.	46
Božič Anton	44	Carli Srečko	54
Božič Anton	55	Cebin Peter	31
Božič Ivan	51	*Cegnar Franjo	56
Božič Valentin	50	Ceket Franjo	54
Boheim Janez	45	Celar Janez	34
*Bradaška Franjo	64	Cenec Gaspar	42
Bralno društvo v Št. Petru	40	Cerjak Franjo	49
„ „ v Robu	32	Cerjak Jakob	49
„ „ v Rušah	46	*Choholovšek Emanuel	63
„ „ v Sodrašici	37	Cibič Anton	53
†Bratkovič Andrej.		*Cigale Matej	61
†Bratkovič Franjo dr.		Cilenšek Blaž	41
Brdajs Davorin	41	Cirman Anton	63
Breceljnik Janez	57	Cobelj Jurij	47
Bregant Jurij	52	Coej Jernej	45
Bregant Valentin	36	*Codelli baron A. Fahrenfeld	25
Bregar o. Albin	53	Colarič Franjo	52
Brelih Franc	41	†Concilia Ivan.	
Brence Jernej	58	*Conrad Sigmund, baron Eybesfeld	61
Breznik Josip	49	†Costa E. Henrik, dr.	
Brezovnik Anton	43	Cvajar Dragotin	27
Brie Janez	40	†Cvajar Ivan dr.	
*Brinšek Ivan	40	Cvek Lavoslav	58
Brodnik Anton	33		
*Brolj Matija	34	Čadež Janez	39
Brulec Franc	30	Čadež Ivan	30
Bruner o. Julij	58	Čare Peter	50

*Čebašek Andrej dr.	25	Debevec Janez	33
Čebular Jakob	53	Deisinger Jurij	30
†Čepon Anton.		Deisinger Marija	30
Černe Janez	56	Deisinger Terezija	30
Černy Jan. Lad.	63	Dekleva Andrej	40
*Česnik Jurij	40	Dekleva France	39
*Češko Valentin	25	Dekleva Franjo	56
Čibašek Janez	37	Dekleva Ivan	40
Čičigoj Jakob	63	Del Negro Mavričij	60
Čigon Dragotin	54	Demšar Janez	38
*Čitalnica narodna v Ajdovščini	54	Derenčin Marian dr.	63
" " " v Celovcu	50	*Detelja Oton	25
" " " v Celji	42	Deu Eduard	36
Čitalnica v Črnomvrhu	38	Devetak Anton	55
" " v Jelšanah	57	Dimec Avgust	27
" " pri sv. Jurji	47	Dimec Ljudevit	53
" " narodna v Kanalu	54	Ditrih Andrej	40
" " v Kamniku	33	Ditrih Anton	39
" " narodna v Kastvi	58	Divjak Jožef	47
" " v Kranji	31	*Dobriha Jurij	56
*Čitalnica, društvo v Ljubljani	25	Dobravec Miha	32
Čitalnica v Loki	30	Dobršek M.	45
Čitalnica v Ljutomeru	44	Dogan Janez	27
*Čitalnica narodna v Mariboru	41	Dolencec Andrej	29
Čitalnica v Novem mestu	36	Dolencec France	31
" " kmetijska v Podragi	40	*Dolencec Henrik dr.	38
" " v Postojni	39	Dolencec Jakob	27
" " v Ribnici	37	†Dolencec Janez.	
" " v Rojani	56	Dolencec Josip	39
*Čitalnica narodna v Tominu	55	*Dolencec Ljudevit	39
" " v Trstu	56	Dolencec Luka	33
Čitalnica v Št. Vidu	29	*Dolencec Matija dr.	61
" " narodna v Vipavi	40	Dolencec Oroslav	30
" " narodna na Vranskem	41	Dolencec Viktor	53
" " v Zagorju	40	Doljak Jakob	55
†Čizman Anton.		Dolinar Anton	29
Čolarič Franjo	52	*Dolinar France	30
*Čolnik Dominik	48	Dolinar France	37
Črne Anton	37	Dolinar J.	56
*Črne Anton	58	Dolinar Janez	34
Črnko Jožef	46	Dolinšek Blaž	45
Črnoša Šimen	45	Dolinšek Rafael	43
Črv Anton	55	Dolžan Jernej	36
Črv Jan. N.	54	*Domicelj Alojzij	40
Čuber Ernst	27	Domicelj Anton	39
Čuček Josip	41	Dominko Franjo	54
Čučko Dragotin	46	*Dominkuš Ferko dr.	40
Čuren Karol	27	Dornik Ivan	44
†Debeljak Matija.		Dovgan Anton	56
*Debeljak Janez	31	Dovič Janez	34
*Debeljakova rojstna hiša	30	Dovnik France	49
*Debevec Josip	25	Drašler Franc	27
		Drašler Pavel	27
		Drečar Martin	34
		Dreja Solkanski	53

Dreisiebner Jožef	60	Ferk Jožef	48
Drenik Franjo	27	Fetih-Frankheim Anton	38
Drenik Kunibert	27	Fiamin Ivan dr.	63
*Dreo Aleksander	25	Fideršek Matija	47
Drnjač Vekoslav	42	Fincc Anton	29
Drnovšek Jurij	29	Fink Jožef	57
Drobnik Jurij	51	*Firbas France	61
Drobnič Andrej	40	Fischer Albertina	55
Drobnič Ivan	45	Fister o. Pacif.	53
Drozeg Ant.	46	Fišer Anton	43
Društvo sv. Jeronima	65	Flander Anton	54
Društvo izobraževalno za tiskarje	27	Flego Peter	58
Družba rokodelskih pomočnikov	27	Flek Jožef	41
Društva, s katerimi je Matica v zvezi književne vzajemnosti	65	Flis Janez	27
*Držečnik Luka	49	Florjančič Josip	43
Durbešič Avguštin	62	*Florijanovc Nikica	31
Durn Rok.	56	Fogl Emil	64
Dutovlje, vaška knjižnica	58	Fon Josip dr.	64
Dvoršek Anton	45	Fortuna Franc	27
Eder Janez	32	*Francelj Bar.	64
†Eger Rozalija		Francelj Štefan	40
*Einspieler Andrej	50	*Franciščanska knjižnica	25
Einspieler Lamb.	50	Franciščanski samostan v Novem- mestu	36
Eisenhut Miroslav	64	Frank Rihard	31
Ellmayer Gašper	51	Freee Matija	45
Endlihar Rudolf	27	*Frelih Anton	25
Elsbacher Andrej	45	Frelih Anton	33
Epih Janez	27	Frelih Matej	37
Erjavec Franjo	53	Frelih Tomaž	38
Erjavec Janez	31	Frie Matijaš	48
*Erjavec Matija	40	Erk France	47
Erjavec Peter	44	Erk Matija	46
Erker Jožef	39	Frölich Tone	46
Ermenec France	43	Fuks Franjo	27
Eržen Balant	30	Furlan Franjo	36
Eržen France	38		
Eržen Ignacij	27		
Fabiani Karol	30	Gaberc Davorin	41
*Fabjan Janez	25	Gabrijelčič J. dr.	53
*Fabijani o. Placid	32	Gabršček Šimen	54
Fabor Anton	64	Gabršček Andrej	55
Faganel Stefan	55	Gabršček Franjo	54
Farkaš Janez	44	Gabršček Janez	55
Faveti Anton	54	Gač Vekoslav	35
*Fegec Franjo	56	Gajšek Dragotin	45
Feguš	41	Gajšek Janez	49
Fekonja Ivan	47	Gams Janez	29
Ferčnik Lambert	52	Gangel Lavoslav	36
Ferfilja Anton	53	Ganter Janko	40
Ferfilja Franjo	53	Garbas Franc	27
Ferfolja Josip	55	*Gariboldi pl. Anton	25
Ferk Feliks	41	*Gariboldi pl. Franc	25
		Gasperin Jakob	30
		Gašperin Gašper	35
		Gašperin Viljem	37

Gecelj Ignacij	52	Govekar Frane	29
Gerber Matija	27	Goznik Jak	48
Gerdešič Jožef	27	*Grabrijan Jurij	40
Germel Kristijan	43	Gradišnik Luka	41
*Gestrin Dragotin	30	Gradišnik Franjo	63
Gestrin Leopold	34	*Graseli Peter	25
Gerželj Anton	56	*Graslič Anton	35
Giontini Janez	27	Grbec Ivan	53
Glančnik Jernej	41	Grbec Franjo	64
Glavina Blaž	56	Grbec Ljud. dr.	38
Globočnik Anton	39	*Grča Blaž	53
Globočnik Anton	30	Grčar Andrej	35
*Globočnik Anton	27	Grčar Josip	34
*Globočnik Edvard dr.	31	†Gregl Janez	
Globočnik France	27	*Gregorec Lavoslav dr.	41
*Globočnik Janez	39	Gregorič Anton	55
*Globočnik Janez	52	Gregorič Janko	47
*Globočnik Leopold	30	Gregorič Ign.	31
Globočnik Viktor	27	Gregorič Šimen	55
Globočnik Maks	49	†Gresel Josipina	
Gnezda Anton	64	Gril, trgovec	27
Gnezda Ivan	27	Grillec Janez	32
Gnezda Stefan	31	*Grivec Franjo	35
Gnjezda Franjo	56	Grjol Lovro	37
Godec Janez	52	Grknan France	27
Godina Jožef	56	†Grmek Henrik	
Godnič Josip	54	Grosman Edvard	59
*Gogola Janez dr.	25	Gross Anton	27
Gogola Ivan	62	Gros Jakob	33
Golf Ivan	36	Grosskopf Matija	45
Golja Jožef	54	Gršak Ivan dr.	48
Goljevšček A.	53	Gršak Vinko	43
Goljevšček France	53	Gruden Ivan	36
Golinar Jožef	47	Gruden Jakob	36
Golmajer Urban	57	Grzelj Ivan	54
*Golmayer Andrej dr., knez	52	Gusel Janez	30
Golob Andrej	43	Gustin Franjo	36
Golob Gašpar	30	Guttmann Emilij	27
Golob Janez	31		
Golobič Anton	31	H abo Janez	32
Gomilšak Jak.	47	Habč Jožef	40
Gomilšak Jožef	44	Habjan Anton	51
Gorenjec Leop.	34	Habjan Peter	34
Goričar Anton	44	Hafnar Anton	30
Goričan Ferko	48	Hafnar Franjo	53
Goričnik Frane	27	Hafnar Jakob	27
Gorjup Ivan	58	*Hajšek Anton	42
Goršič Ivan	60	Hajšek Jožef	45
Goršič Martin	27	Haring Sofija	36
Gorup Andrej	39	Harnel Adolf	54
Gorup Franjo	27	*Hašnik Jožef	47
*Gorup Jožef	56	Hauptman Franjo	60
Goslar Mavricij	38	Hausenbüchel Janez	43
Gostenčnik Ivan	51	Hebat France	55
Gostiša Jožef	38	Hecl Avgustin	44

*Heidrich H.	25	Hubat Josip	62
Herrman M.	60	Huber J. D.	44
Hernah Jožef	47	Hut Karol	56
Heržič Jožef	41	Huter Ivan	50
†Hieinger Peter.		Hvalica Anton	54
Hinek Janez	34		
Hirti Fr.	42	Huber Ivan	27
*Hirtiš Benedikt	46	Iglič Janez	33
Hiti Janez	33	Ilovcar France	54
*Hiti Luka	40	Inglič Jak.	38
Hiti Simon	40	*Ipavec Benjamin dr.	59
Hladnik Janez	40	*Ipavec Gustav dr.	47
Hlebec o. Bogomir	33	†Irkič Ivan	
Hočevar Anton	34	Ivane Martin	47
Hočevar Franc	62	Ivančič Jožef	58
Hočevar Josip	29	Ivančič Jože	55
Hočevar Jak.	31	Ivanetič Martin	27
Hočevar Matija	37		
Hočevar M.	37	Jak Avgust	27
*Hočevar Martin	34	Jakelj Gregorij	34
Hofer Karol	34	Jaklič Dragotin	45
Hoffer Edr. dr.	60	Jaklič Anton	36
Hohn Edvard	27	Jaklič Josip	37
Hohn Hugo	27	Jaklič Jožef	34
Hohn Robert	27	Jaklič Stefan	37
Hoker Franjo	63	Jakopič France	27
†Holec Dragotin.		Jaksetič Jakob	57
†Holec Janez.		Jamnik Ant.	30
*Holinger Neža	49	Jamšek Franjo	49
†Holzapfel Ignacij.		*Jamšek Ivan	25
Roman Josip	30	Jan Ferdinand	49
Horak Ivan N.	27	Jan France	46
Horvat Božidar	48	*Jan Jurij	57
Horvat Jožef	46	Jan Primož	39
Horvat Matija	63	Jan Simon	39
Horvat Mih.	38	*Jančar France	47
Höchtl Karol	44	Jančar Franjo	36
Höfner pl. Leopold	27	Jančar Jožef	56
Höfner pl. Viljeldina	33	Janez Josip	58
*Hranilnica Kranjska	25	Janežič Anton	33
†Hrast J. dr.		†Janežič Anton.	
Hraševac France	52	*Janežič Evgen	50
*Hren Franjo	39	*Janežič Jakob	42
Hren Jakob	36	Janežič Janez	49
Hren Anton	43	Janežič Jožef	50
Hren Ivan	43	Janežič Šimen	50
Hrepevnik Janez	45	Janežič Valentin dr.	50
Hrg Lovro	46	Janža Ivan	40
Hribar Anton	53	Janžekovič Lovro	49
Hribar France	33	*Jarec Anton dr.	25
†Hribar Vatroslav.		Jarec France	35
Hribovšek Karol	43	*Jarec Jernej	33
Hrovat Blaž	27	Jarec Josip	29
Hrovat G.	33	Jarec Valentin	49
Hrzič Anton	63	Jarič Val.	46

Jarina Vekoslav	56	Jurša Ivan	48
Jazbec Anton	49	Justin Blaž	38
Jazbec Ivan	63	Juvan Janez	38
*Jedlička Otokar	50	Juvančič Franjo	45
Jeglič Andrej	53	Juvančič Iv. Dragotin	27
Jeglič Anton	61	Južna Valentin	42
Jekše Andrej	54		
Jelenec Janez	61	Kacin Anton	40
Jeločnik Anton	24	Kadilčeva Radivojka gospa	30
*Jelovšek Mart.	64	*Kadilnik France	25
Jelušič Rajko	58	Kafol Ivan	27
Jenčič Alojzij	37	Kafol Štefan	53
Jenko Jožef	45	Kajdiž Tomaž	33
*Jenko Skender	40	Kajzel Peregrin	27
Jenko Štefan	57	Kalac Anton	56
Jentl Anton	27	Kalan Jak.	37
Jentl Bernard	41	Kalan Matija	27
Jeraj Anton	44	Kalan Rajmund	37
*Jeraj Jožef	43	Kalčič Anton	36
*Jerajeva Ivana	25	Kalister Ivan	56
Jeram Josip	54	*Kanceler Pavel	46
*Jerala Janez	31	*Kandernal Franjo	56
*Jeran Luka	25	Kapele Janez	36
Jereb France	32	*Kaplenek Jan.	38
Jereb Joahim	54	*Kapler Janez	34
*Jereb Jožef	37	Kapler Josip	27
Jereb Matej v Javorjih	30	Kaprec Ivan	27
Jereb Matej v Sori	30	Kapus Anton	45
Jereb o. Romuald	44	*Kapus Franjo	42
Jeretin Martin	34	Kapus Janez	33
Jerič Jožef	27	Kapus Šimen	56
Jeriha Matija	30	Karlin Davorin	30
Jerman Jurij	51	Karlin Janez	37
Jerman Josip	46	Karun France	27
Jeršan Anton	39	*Kastelec Franjo	64
Jerše Franc	43	*Kastelec Franc	56
Jesih Anton	48	Kastelec Janez	44
Ješovnik Šimen	47	Katalan Božidar	56
Jezeršek Janez	30	Katoliška družba	27
Jošt Mihael	33	Kavčič Franjo	36
Jozek Ljudevik	49	*Kavčič Franjo	40
Jug Anton	53	Kavčič Gaspar	38
Jug J. dr.	48	*Kavčič J.	55
Jug Tomaž	53	Kavčič Jak.	49
Jugo M.	59	Kavčič Matija	38
Jugoslovanska akademija	65	Kelemina Matjaš	48
Jugovec Anton	38	Kenda Anton	54
*Jugovec Leopold	31	Kenda Anton	56
Juh Andrej	54	Kepec France	33
Juh Janez	55	Kernavner Valentin	27
Jurčič Josip	27	Keše Silvester	32
Jurčič Josip	47	Kete Jožef	40
Jurinec Alojzij	44	Kikelj Toma	52
Juriševce Štefan	57	Kilar Janez	21
Jurkovič Franjo	47	Kitak Franjo	67

Klander Janez	33	Knjižnica učiteljska okrajna v Slov.	
Klavžar Ernest	53	Bistrici	42
Klavžar France	49	* Knjižnica okrajna učiteljska v	
Klein Anton	27	Tominu	55
† Kleinmayer pl. Ignacij		Knjižnica oo. frančiškanov na Reki	63
Klemens Fr	27	Kobal Peter	54
Klemenčič Jernej	57	Kobilica Janez	37
* Klemenčič Jožef	26	Koblar Anton	27
Klemenec Franc	40	* Kobler Alojzij	34
Klemenec Franc	57	Koceli Karol dr.	50
Klemenec Franc	29	Kocijan Jakob	56
Klinar Dragotin	37	Kocijančič Alojzij	60
Klinar France	32	* Kocijančič Stefan	53
Klinar Leopold	27	Kocmut Jan	50
Klinec Franjo	47	Koenyan Anton	44
Ključevšek Ignacij	39	Koenyan Bartolam	47
Klobasa Franjo	47	Kočevar Franc	27
Klobučar Anton	62	* Kočevar St. dr.	42
Klobus Valentin	39	Kodelja Josip	53
* Klodič Anton	56	Kodre Janez	55
Klofutar Janez	35	* Kodre Matej	40
Klofutar Leonard	27	Kodrič Andrej	63
* Kljun Dragotin	26	Kodrič Mihael	35
* Klun Marjanica	37	Kogelj Janez	29
† Klun Vincenc Fer. dr.		Kogelj Jožef	38
Kinet Vincenc	31	Kogoj Peter	55
Kmetič Mihael	33	Kogovšek Matija	61
Knauschnr Vit.	27	Kokalj Franc	27
Knaus Jan	35	* Kokalj o. Majner	32
Knez Janez	29	Kokole France	57
† Knez Slavoljub		Kolar Matija	37
Knifec Srečko	29	Kolarič Jožef	45
* Knjižnica učiteljska v Brežicah	49	Kolarič Bajc	63
Knjižnica gimnazijska v Celji . .	43	Kolavčič Janez	55
Knjižnica više realke v Gorici . .	53	Kolbezen Janez	36
* Knjižnica centr. bogosl. semenišča		Kolenik Valentin	51
v Gorici	53	Kolenko Jožef	60
* Knjižnica o. k. studijska v Gorici	53	Kolenko Martin	47
Knjižnica učiteljske goriške okolice	53	Kolman Franc	27
* Knjižnica župna v Konjicah . .	44	* Komar Vekoslav	56
* Knjižnica učiteljska v Kozjem . .	45	Komel Mih	53
Knjižnica ljubljanske realke . . .	27	Komljanec Jovan	30
Knjižnica učiteljska ljublj. okolice	27	Končnik Davorin	39
Knjižnica bogoslovska v Ljubljani	27	Končnik Peter	43
Knjižnica ljublj. gimnazije . . .	27	Konič Josip	63
* Knjižnica o. k. učiteljske priprav-		Konšek Valentin	27
nice v Ljubljani	26	* Kopac Jože dr.	64
* Knjižnica semeniška v Mariboru	41	* Kopitar Mihael	40
* Knjižnica gimnazij. v Mariboru	41	Koprivnikar Janez	33
Knjižnica o. k. gimnazije v Novo-		Koren Ivan	57
mestu	36	Koren Matija	42
* Knjižnica učiteljska okrajna v		Koren Miroslav	39
Ormužu	48	Kornfeld Edm.	50
Knjižnica v Repnjah	33	* Kos Alojzij	45
Knjižnica učiteljska okr. v Sežani	58	† Kos Anton	

* Kos Anton	64	Kramberger Lovro	44
Kos Anton	62	Kramberger Marko	48
Kos France	62	Kranar Andrej	46
* Kosar Franjo	41	Kranje Ivan	60
Kosec Franc	57	Kranjec France	46
Kosec Jernej	39	Kranjec Jožef	43
Koser Makso	41	Kranjec Matija	40
Kosi Anton	60	Kranjec Toma	43
Kosmač Simon	33	Kranjec Valentin	45
† Kostonjevec Josip		Krašan France	45
Košar Jernej	44	Krašovec Anton	36
Košar Jurij	44	Krašovec Anton	39
Košar Matej	48	* Krašovec Jur	31
Košič Martin	57	* Krčon Anton	29
* Košiček Ubaldo	64	Krčon Jožef	31
Košir Alojzij	34	* Kreč Mat.	26
Košir Jakob	40	Kreft Alojzij	42
* Košir Janez	34	Kregar Boštjan	43
Košmelj Janez	32	Kregar Franc	27
Košmerl Jurij	31	* Krek Gregor, dr.	59
Kotnik Josip	27	Krenner Ivan	43
* Kotnik France	37	Kremžar Andrej	27
Kotnik France	48	Krisper Rajmund	31
Kovač J.	27	Kristan Anton	46
* Kovač Josip	44	Kristan Josip	27
Kovač Franjo	34	Kristan Lovro	32
Kovačič J.	60	* Krišper Valentin	26
* Kovačič Janez	34	Krištof Lovro	33
Kovačič Marko	47	Križaj Bartol	58
* Kovačič Martin	41	Križaj Franjo	62
Kovačič Nace	55	Križaj Nikolaj	36
Kovšca France	39	Križan Josip	64
Kozelj Matej	43	Križekar Edvard	64
Kozina Anton	36	* Kržič Gregor	39
Kozina Jurij	27	Križman Josip	56
* Kozler Jožef dr.	26	Križman Ignacij	55
* Kozler Peter	26	* Križnar Miroslav	26
* Kozler Ivan	26	Križnička Dragotin	62
Koželj Anton	32	Križnik Gašpar	42
Koželj Anton	61	Krkoč Stefan	55
Koželj Miha	35	Krofič Mihael	52
* Kozuh Matej	30	* Krsnik Ferko	56
* Kostelj Gustav	26	Krsnik Josip	33
Kragelj Jožef	55	Kršič Janez	29
Krajec Janez	27	Kršič Jože	31
Krajnik o. Atanazij	44	Krulec Josip	43
Kralj Janez	44	Krušič Jak.	46
Kralj Matija	29	* Krušič Ivan	42
Kraljič Franjo	57	Kržič Ant.	31
Kraljič Miha	29	Kržič o. Andrej	27
Kramar Filip	55	* Kržič Gregor	39
Kramar France	27	Kuhalič Matija	33
Kramar Janez	48	* Kukovec Jožef	46
Kramar Konstantin	43	Kukovec Ivan	44
Kramberger Feliks	60	Kukovec Miroslav	48

Kukovič Avguštin	45	Leben Mat. dr.	28
Kukuljevič, pl. Sakeinski, Ivan.	64	Ledenik Alfred	28
Kulavec Janez dr.	61	Lednik Anton	43
Kulavec Matija	34	Legan France	40
Kulterer Jurij	50	Legat Andrej	40
Kumar Valentin	53	Legat Edvard	58
Kumer France	34	Legat France	33
Kunavar Miha	29	Legat Franjo	58
Kunec Ivan	44	Legat J. N.	56
Kunstelj France	34	† Legat Jernej dr.	
Kunstič Ivan	49	Leitner Franjo	63
Kunšič Anton	31	Lekan Janez	40
Kunšič Anton	47	Lenart Janez	45
Kuntara Anton	57	Lenasi Anton	35
Kuralt Božidar	36	* Lenček Alojzij	49
Kuralt France	53	Lenček Blaž	39
* Kuralt Ivan	34	Lendovšek Mišel	46
Kurent Maks	56	Lerher Jurij	28
Kureš Jakob	62	† Lesar Anton	
Kurinčič Janez	54	* Lesar Janez	37
Kurnik Janez	48	* Lesar Martin	37
Kuster Miha	31	* Lesjak Janez	35
* Kušar Jožef	26	* Lesjak Jožef	37
Kvas Tone	48	Lesjak Valentin	52
* Lajh o. Korbinian	59	Leskovar Josip	41
Lakner Janez	51	Leskovec Boštjan	38
Lamanskij Vladimir	65	Leskovec Martin	38
* Lampe Anton	40	Levec France	28
* Lampe Jožef	36	Levec Janez	33
* Langer Fr. pl.	35	Levičnik Jernej dr.	52
Lapajne Ernestine	28	Levičnik Jožef	30
Lapajne Janez	30	Levičnik Val.	39
Lapajne Janez	44	Levičnik Vojteh	42
Lapajne Štefan	62	Levstik France	28
* Lapuh Martin	46	* Ličan Skender	40
Lasbahar Josip	41	Lichtenberg Leopold baron	28
Lašič Josip	62	Ličen Janez	55
Lašič France	53	Likar Janez	54
* Lavrenčič Andrej	39	Lilek Franjo	36
Lavrič Ivan	28	Limavšek Peter	42
Lavrič Josip	60	Lipež Viktor	64
Lavrič Jožef	38	Lipič Janez	52
Lavrič Jurij	39	* Lipold Franjo	65
Lavrič Karol dr.	55	* Lipold Jožef	44
Lavrič Matija	30	* Lipold Janez, dr.	46
Lavtar Anton	35	Lipold Marko	51
Lavtar Luka	53	Lipold Marko Vincencij	38
* Lavtman Janez	56	Lipovec Anton	61
Lazar Anton	55	Logar Franjo	59
Lazar Mat.	53	Logar Jakob	54
Lazar Miha	28	Logarjeva Leopoldina	36
Leban Andrej	54	Lomberger Jožef	33
Leban Franjo	53	Lorenčič Andrej	44
Leban Josip	56	Lorenčič Andrej	47
		Lotrič Leopold	34

* Lovšin Mieika	37	Markovič Ivan	64
* Lovšin Simon	37	Marn France	65
Ložar Josip	28	* Marn Jožef	26
* Ložar Gregor dr.	40	Marolt Jak.	34
Ložar Janez	33	Maršalek Avgust	28
Luci Anton	64	* Martinak Jožef	34
Lukan Jak.	34	Marušič Anton	53
Lukančič Tomaž	55	* Marušič Andrej	53
Lukanec Jožef	40	* Masten Jožef	45
Lukežič Janez	53	Masterl Anton	28
Lukežič Janez	42	Mašek Ignacij	62
* Lukman Jakob	26	Mašera Jožef	53
Lunder Janez	39	Matavšek Ferd.	65
Lupsina	60	* Matevžič o. Eginard	59
Luser o. Konst.	53	Matica češka	63
Lušin Anton	40	Matica ilirska	65
Lutman Ivan	53	Matičič Franjo	57
Ljutman M.	53	Matjan Valent.	58
Lužnik Franc	55	Matih Jožef	42
† Lužnik Valentin.		Mavčič Jožef	48
Macak Ivan	56	Mavrer G.	35
* Macun France	59	Mazek Anton	34
Macun Ivan	60	* Mazek Anton	63
Magdič Anton dr.	48	* Mazek Lovro	33
Magdič Franjo	65	* Mažuranič Anton	64
* Mahkot J.	35	Medič o. Kalist	28
Mahnč Anton	53	Medved Jak	49
Mahr Ferdinand	28	Meglič Šimen	42
* Majeiger Janez	41	Mekinec Franc	29
Majer Vincenc	30	Meleer Drag.	28
* Majhenič Gasper	48	† Meleer Rajmund dr.	
Majnarič Gjurc	63	† Melč Ivan dr.	
Majnarič Jakob	62	Menceinger Jan. dr.	31
* Majnik Janez	38	Menceinger Jakob	32
Majnik Miha	38	Menceinger Lovro	29
Majtinger Janez	36	Mercina	40
Makarovič Ivan	55	Merčnik Anton	44
Makuc Anton	55	Merhar Jože	37
Makuc Stefan	53	Merher Luka	37
Malenšek Franja	29	Merk o. Sofronij	64
Mali Ignacij	32	Merkuš Anton	43
* Mali Ognjeslav dr.	31	Mervec Janez	36
Mali Marijana	28	Merzel Jožef	36
Malnaršič Jožef	40	Mesar J.	32
Mancini Anton	54	Mesič Matija	65
Mandele Anton	30	† Meško Jakob	46
Mandele Ivan	39	Meško Martin	44
Mankoč	56	Metlika Anton	57
Marcin Ivan	58	Mežnar Jože	40
Marinič Janez	52	* Mazek Lovro	33
Marinka Jurij	45	* Mežnarec Anton	31
Marinko Jožef	35	Miglič Peter dr.	63
* Markič Matej	37	Mihalič Jurij	28
Markič Matej	59	Mihelič M.	48
		Miheljak Mart.	43

Miklavcec Janez	43	* Muršec Josip dr	60
Miklavcec J.	49	Müller Jan.	34
Miklavcec Peter	49		
* Miklošič pl. France	61	Nabrgoj Ivan	58
Miklošič Ivan	41	* Nabernik Ivan	32
Mikuš France	38	Naglič Ivan	65
* Mikuš Franjo	49	Naglič Rudolf	30
Mikuš Jos.	59	* Nakus Jožef	40
Milač Anton	63	Namar France	61
Milek Dragotina	54	Namre Anton	29
* Milie Rudolf	26	Nanuti Antonin	53
Milošič Miha	47	Napast Davorin	42
Misia Jak.	60	* Napret Teodor	61
* Mlakar Anton	35	Narobe Janez	58
Mlakar p. Maksim.	51	Narodna tiskarna ljubljanska	28
Mlekuž Jožef	55	Navratil Anton	36
Mlekuž Matija	28	Nebee France	65
* Mlinarič J.	50	Nekerman France	37
Moc Jožef	53	Nemanič Davorin	62
† Močnik France		Nemanič Ivan	36
Močnik Luka	55	Nemee Anton	34
* Močnik Matej	26	Nemee Anton	63
* Modec Janez	44	Nerad Miha	41
Modrijan France	39	Nieman Henrik	28
* Modrinjak Matija	41	Niedorfer Marko	48
Modrinjak dr.	41	* Notar Tone	57
Moge Miha	42	† Novak Ivan.	
Mogolič Miha	33	Novak Bogoslav	
Mohar Antonija	30	Novak Janez	28
Mohar M.	36	Novak Janez	32
Mohar Peter	31	* Novak Josip	37
Mol Lavoslav	60	Novak Josip	65
† Moos Avgust.		Novak Mart.	31
More Anton	32	Novak Peter	61
Morič Maks	41	Novotny Eman.	41
Moše Alfons dr.	28		
Motoh Jožef	42	* Občina mestna v Idriji	38
Mozetič Stefan	55	* Občina v Razdrtem	39
Mörzl Franjo	50	* Občina selska v Teharjih	42
Mravljak Anton dr.	44	Oblak Anton	52
* Mraz Tomaž	49	* Oblak Janez	33
Mrazovič Ladislav	65	Oblak Janez	39
† Mrgolič Ivan Živko		Oblak Jožef	28
Mervee Blaž	33	Oblak Lorene	34
Muden Simon	51	Oblak Valentin	36
Muhič Franjo	36	* Obreza Adolf	38
Mulej Andrej	28	Obrstar Jan.	35
* Munda Franjo dr.	26	Ogorek Josip	36
Murgelj Jurij	37	* Ogradi France	42
Muri Peter	51	Ogrinec Jožef	64
Murkovič Janko	48	Ogrinec Viljem	49
Murn o. Teodorik	28	Okorn Ignacij	39
* Murnik Janez	26	Okorn Franjo	53
Murnik Janez	33	Okrajna učiteljska bukvarnica pri	
Murnik Marija	28	sv. Lenartu	48

Okrožna sodnija za kaznilnico v

Gradiški	53
Olifčič Josip	32
Olipič Janez	37
* Omersa France	31
Opravništvo (Oekonomat) o. k. nad-	
sodnije v Gradcu	60
* Orač	46
Orel Josip	33
Orešec France	43
* Orešek Janez	42
Orlič Franc	59
Ornik Anton	48
Orozelj Jan. dr.	47
Oset Blaž	47
Oset J. S.	42
Ostrožnik Tone	49
Ožgan Fr.	52
Pahor Fr.	53
Pajek Janko	41
Pajek Jožef dr.	41
Pajmon Anton	47
Pajtlar Jakob	48
Pakič Miha	28
Pakiž Simon	37
Palacki Franjo	63
Paltauf Jak.	60
Papler Franjo	38
Papež France dr.	28
* Parapat Janez	32
Pavalec Jurij	59
Pavker pl. Gnanfeld Henrik dr.	28
Pavletič Andrej	53
Pavletič Josip	53
Pavlica Stevo	64
Pavlič Ign. dr.	36
Pavlič Kozma	33
* Pavlič Valentin	52
Pavli Lojze	57
Pavlin Aleš	31
Pavlin Josip	53
* Pavšler Jožef	26
Pažur Josip	65
Pec Dragotin	31
Pečar Andrej	34
Pečar Janez	40
Pečenko A.	55
Pečko Jakob	41
Pečnik Valentin	29
Pegan Lavoslav	40
Pekolj Ivan	62
Pekovec Jože	30
Pencin Dragotin	55
Pengal Anton	28

Penko Franjo	56
Perko France	50
Perko Leopold	48
Perles France	28
Perme Anton	28
Permozer Jožef	45
Pernavsl Štefan	41
Pernišek Blaž	44
Perona Ijudevit	28
Perozzi Alojzij	53
Persoglija Hinko	53
* Pertot Janez	56
Pervanje Martin	56
Pesarič Vekoslav	43
Pesjak Franjo	50
Petan France	45
* Petanjek Lavoslav	46
Petek Andrej	34
Petelin Anton	59
Petelin J.	60
Peterlin Primož	30
Peternel Jurij	54
* Peternel Mihael	26
Petrič Blaž	33
Petričič Vaso	28
Petrovčič France	37
Pezdič Miha	59
Pfefferer Adolf	62
Pfeifer Ferdinand	28
* Pfeifer France	26
Pfeifer France	33
Pfeifer Josip	28
Pfeifer o. Milko	62
Pfeifer Viljem	35
Picot Emile	62
Pignar France	50
Pihler Jožef	36
Pihlar J.	60
† Pikel Mihael	
Pintar France	45
Pintar Matej	45
Pintar Peter	51
Pipan Andrej	29
Pipan Anton	56
Pipan Jožef	55
Pire Feliks	44
* Pirec o. Franjo	51
Pirec Ivan	28
* Pirec Matej	31
Pirkovič France	45
* Pirnat Andrej	26
Pirnat Jakob	42
Pirnat Janez	61
Pirnat Tomaž	28
Pirš J.	42

* Pivec o. Maksimilijan	59	Potočnik Anton	45
Pivec Janez	38	Potočnik Franjo	28
Plavec Anton	33	Potočnik Gustav	43
† Pleiweis Jožef		Potočnik Janez	29—41
* Pleiweisova Ivana	31	*Potočnik Lovro	46
† Pleiweis Konrad		Potočnik Martin	29
* Pleiweis Valentin	31	Potočnik Mihael	28
Pleško Dragotin	38	Potokar Jožef	37
Pleško France	33	Potrč Lovro	45
Plešnik Miha	43	Povše Franc	29
Plešnar Anton	38	Povše Franjo	53
* Pleteršnik Maks	26	Povše Martin	38
Poč Martin	28	Poznik Albin dr.	28
Podboj Jožef	35	Poznik Franc	60
Podboj Ivan	40	Poznik Radivoj	28
Podgornik	62	Pož Dragoslav	34
Podobnik F.	51	Požnel Ivan	38
Podobnik Ignacij	38	Praprotnik Andrej	28
† Podobnik Ivan		Praprotnik Avgust	57
Podreka Jožef	54	Praprotnik France	28
* Podružnica kmetijska v Celji	41	Praprotnik France	41
Pogačar Andrej	37	*Pregel Rajmund	26
* Pogačar Ivan Zl. dr.	26	Preiss Milica	63
*Pogačar Martin	26	Premar Anton	36
*Pogačnik Ferd. dr.	61	Premar Ljud	53
Pogačnik Janez	34	Premenstein Jan. pl.	56
Pogorelec Adolf	28	Premk Anton	28
Pogorelec And.	35	†Premrl Dragotin	
Poklukar Anton	58	*Presečnik Gregor	41
*Poklukar Jožef dr.	26	Preša Jožef	33
Poklukar Martin	57	Preširen Valent	63
Poklukar Jože	36	Pretnar Janez	57
Pokorn Anton	39	*Prevec Tine, dr.	31
Polak P. Alojzij	60	Preželj Matej	31
Polak Josip	33	Pribil Janko	28
Polec jur.	62	*Pribošič Janez	60
Polec Franjo	45	Prjatelj Mat.	39
Polec Josip	28	Pristov Simon	37
Polič o. Bonaventura	48	Prosenik Anton	36
Polič Dragotin	60	Prvi spolek Gabelsbergerjevih ste-	
Polič Karol	61	nografov	63
*Poljak Edvard	35	Puc Alojzij	30
Poljak Gvidon	50	Puhar Dragotin	28
Poljanec Janez	36	Puhar Viktor	51
Poljanec Jožef	49	Purgaj Jakob	41
Polšak France	55	†Pust France	
*Pongrac Oskar dr.	26	Pustinek Anton	49
Ponikvar Anton	40	Pustoslemšek Anton	44
Poniž Ambrož	55	Pustotnik Jan. dr.	28
Poniž Benedikt	53	Pušavec Val	57
Porenta Janez	29		
Porenta France	28		
Poretič Albin	44	Račič Alojzij	40
Potočin J.	56	Rački Franjo	64
Potočnik Anton	29	*Radej France dr.	41
		Raič Anton	28

*Raić Božidar	50	Robič Franc	41
Rajeovski Mihael	61	Robič Jak.	32
Rajsp Alojzij	48	Robič Mat. dr.	60
Rajsp Matej	47	*Robič Luka	39
Rajtna Rajko	49	Robič Šimen	31
Rakoše Miha	42	Robida p. Dragotin	50
Raktelj France	28	Roblek France	43
Ramor Ferd.	49	Roblek Ožbald	51
Ramoveš Andrej	30	Rode France	28
Ramoveš Jernej	33	Rode Josip	33
Rantaša Juraj	47	Rogač Anton	57
*Rapoe France	41	Rogelj Florijan	28
*Ratej France	42	†Roj Jakob	
Ratek Lovro	37	Rojec Aleks. dr.	53
Rath France	43	Rojic Rafael, dr.	54
Ratkovič Vendelin	48	Rojnik Kr.	60
Rausch Fr. dr.	50	Rome France	33
Ravnik Fr.	59	*Rome Jožef	35
Ravnikar Dragotin	60	*Ros Matej	31
*Ravnikar France	26	Rosbacher Bernard	50
Ravnikar Ljud.	28	Roš Sebastijan	64
Ravnikar Val.	28	Rošker France	44—46
Ravnikar Viktor	28	Rotschütz Emil, baron	34
Razboršek Josip	37	Roze France	42
*Razlag Radoslav, dr.	49	Rozina Jožef	36
*Razpet Martin, dr.	39	†Rozman Jožef	
Razpotnik Jak.	34	*Rozman Ivan	26
Rebek Anton	57	Rozman Jurij	29
Rechbach baron	28	Rož Vekoslav	45
Regali Jožef	28	*Rožič Alojzij	30
Regoršek France	28	Rožič Valentin	64
Regula France	60	Rožman Lov.	30
Rejee Janez	55	Rožnik Anton	34
*Rejsinger France	50	Rožnik Fr.	41
Rekar Janez	57	*Ruard Viktor	26
Remec France	56—57	Rudež Anton	53
*Remec Primož	30	*Rudež Dragotin	35
Renko Franjo	57	Rudež Jožef	55
Repa France	47	†Rudež Jožef	
Repar France	49	Rudolf Janez	43
*Repič Andrej	49	Rudolf Lovro	39
Repič Martin	48	Rup France	52
Resman Janez	32	Rupnik Janez	52
†Reš Janez		Rus Janez	31
Rešek o. Enrik	59	Rus Jak.	34
Režek Peter	34	Rustja Franjo	54
Ribar Anton	46	Rutar Lovro	53
Ribič Josip	28	Rutar Tomaž	56
Ricoli Alojzij	37	Rutnik Rajko	49
Rieger Franjo	63		
Rihar France	39	Sablačan Lovro	52
Ripšl Moric	43	Sablačan Miha	50
*Ripšl Ferd.	49	Sabot Jurij	46
Rizzoli Domin.	36	Sandik Rudolf, dr.	43
Rjavec Blaž	54	Saje Janez	35

*Saje Miha	35	Skrta Jožef	45
Sajevce Jakob	59	*Skubec Martin	37
*Sajevce Janez	32	*Skubec Mih.	35
*Sajovic Ferd.	31	*Skubec Anton	26
Sajovic Josip	51	Skubec Franjo	46
Sajovic Mat.	62	*Skuhala Janko	41
*Samassa Anton	26	Skul Franc	29
Samec Maks	39	Skul Valentin	31
Samostan frančiskanski pri sv.		Skvarča Janez	39
Trojci	47	Slamnik Ljudevit	64
Samostan kapucinski pri sv. Križu	54	Slanič France	47
Sancin Josip	57	Slatinšek Anton	46
Sarnee France	60	*Slavjanski dobrodelni komite v	
Satran Anton	40	Petersburgu	65
Sattler Jože	49	Slekovec Jožef	41
Schafenhauer Franjo	53	Slekovec Matej	48
Schiffner J. dr.	63	Slokar Janez	54
Schöpf Dragotin	49	Slomšek Jakob	46
Schöpf Josip	57	*Slomšek Janez	49
Schreiner Henrik	62	„Slovenija“ društvo na Dunaji	61
*Schweiger Jurij	56	„Slovenija“ društvo v Gradi	62
Seifried Ludvik	60	Slovenskega Naroda vredništvo	28
Selevšek Ivan	60	Smičičklas Tade	65
Seljak Anton	54	Smogavec Jurij	42
Semenišče mladenško knezoškof. v		Smola Albin	62
Gorici	53	Smole Jakob	45
Senior, dr.	60	Smolej Jakob	28
Serajnik Lovro	51	Smrečnik France	45
Sever Janez	29	Smrekar Josip	28
Sever Jožef	49	Smrekar Franjo	54
Sevnik Vinko	65	*Smukavec Ivan	26
Sežun Ziga	62	*„Sokol“ društvo	26
Sijanee France	48	Somer Gregor	50
Sila Jakob	69	Sorč Alojzij	54
Sila Matija	57	*Sorč Edvard	56
Silvester Franc	40	*Sorglechner Jožef	49
*Simončič France	60	Soršak Matej	32
Simončič Gjur	65	Soršak Matija	42
Simončič Janez	47	Sova Blaž	48
*Simončič Janez	41	*Sovan Franc Ks.	26
Simončič J. N.	46	*Sovan Franc mlajši	26
*Simončič Jan. Al.	47	*Sovan Ferko	26
Simončič Jože	44	Sovan Leopold	34
Sinigoj Andrej	55	Sovdat Anton	58
Sinko Jožef	46	*Sovič Aleksander	50
Sinkovič Drag	60	*Sovič Jožef	42
Sitar France	54	Sovine Anton	57
*Skale Pavel	26	Sparovec Andrej	43
Skamlič Jaka	47	Sparovic Henrik	32
Skaza Franc	47	Sparhagl Ivan	45
Sket Martin	43	†Spengler Gregor.	
Skočir Jožef	53	Spolek pravniški	63
Skodlar Henrik	60	Spoljarič Jak.	28
Skrbec Davorin	45	*Srebre Guido dr.	49
Skrst Andrej	56	Sredenšek Jan.	45

Srnee Alojzij	46	Sturm Vaclav	36
*Sernee Janko, dr.	41	Suhač Anton	44
*Srnee Josip, dr.	61	Suhač Anton	47
*Stanjko A.	46	Suhač	41
Stanonik J. dr.	60	Suhadobnik Lovro	28
Stanonik Nik.	36	Suhi J.	33
*Stare Alojzij	30	Šumper Janez	52
Stare Anton	42	Sušje vas	37
Staré Ferdinand	31	Sušnik, phil.	62
*Stare Josip	64	*Sušnik Gaspar	56
*Stare Jožef	26	Sušnik Jak.	28
Starce Matija	34	Sušnik Jovana	30
Stare Miha	33	Sušnik Ivan	30
Starman Stefan	54	*Sveteč Luka	34
Stavdahr Ferd.	57	*Svetličič Franc	38
Stavdahr o. Ignacij	36	Svetlina Valentin	29
Stefančič Matej	62	Svetlin France	33
Stegnar Feliks	28	Sv. Mohora družba	51
*Steiner Janez	31	Svoboda Janez	35
Steklasa France dr.	35		
*Steklasa Ivan	62	*Šabee France	57
Stenovec Anton	32	Šapla Anton	40
Stepišnik Lovro	42	Šarabon Valentin	37
Sterle France	58	Šašel Feliks	28
Steska Edv.	34	Šašel Martin	50
Steska Edvard	34	Šavnik Anton	53
Stiplovšek Val.	46	Šavnik Dragotin	31
Stopajnik Jurij	49	*Šavnik Sebastijan	31
Stöckl Simon	51	†Šavrl Dragotin	
Strah Janez	47	Šebavec Franjo	35
Strah Jurij	46	Šenk Jurij	51
Stramič France	59		
*Stranjska fara	32	*Šentak France	41
*Stranjšak Martin	46	Šepec Dragot.	60
Stranjščak Anton	44	Šepec Ivan	45
Stranecky Josip	38	Šerbela Jože	41
Sterbenec Josip	28	Šešek Ivan	28
*Strbenec Jurij, dr.	26	*Šervicelj Matej	51
Stres Anton	54	Šetinec Fr	35
Stres Ivan	53	Šijanez Alojzij	41
*Stritar Janez	34	Šijanez Janez	49
Strle France	58	Šijanez Lovro	44
Strnad Anton	44		
Strnad Matija	44	*Šinko Božidar	44
*Strobelj France	26	Šinko Josip	48
Stroj Jaka	32	Šinkovec Davorin	60
		Šinkovec Jožef	57
*Strossmayer J. Juraj, škup	61	Širec Ernest	43
Strožir Ivan	65	Širec Jozef	43
Strupi Jakob	30	Širec Jan.	54
Strukelj Miha	54	Šivec Janez	31
Stuhec Anton	48	Šket Radoslav	50
Stuhec Marko	50	Škočir Avgust	58
Stuhec Jurij	47	Škoflek Jak.	42
Stupar Janez	33	†Škofec Ivan	
Stupica Lovro	34		

Škofic Lorenc	28	Šušteršič Mat.	35
Škrabec o. Stanislav	53	Šutaj Rupert	44
*Škrbec Davorin	46	Šutej Matija	36
Škrl Ivan	28	Švare o. Alkuin	59
Škafeč Anton	36	Švarec France	45
Šlamberger Anton	42	Švajgar France	35
Šlander Emeran	48	Švajgar J.	33
*Šlibar Anton	37	Švajgar Martin	39
Šlibar Tomaž	31	*Švajger Gabriel	60
Šlik Jože	60	Švarčnik Tone	43
Šobar Mih.	58	*Šventner Lav.	41
Šoklič Blaž	31	Švet Ivan	57
*Sola št. Jernejska	35	Švinger Albin	48
Šola ljudska v Jurjevem klostru	45		
Šola ljudska v Žalcu	43	Tamlek Valentin	49
Šola Ribniška	49	Tamše Valentin	45
Šola vinorejska na Slapu	40	Tanšek Ivan	49
Šola farna v Starem trgu	36	Tanšek Miha	47
Šola v Smartnem pod Smarno goro	30	Tarbauer Josip	43
*Šolar Janez	36	*Tavčar Anton	35
Šolmajer France	28	Tavčar Dragotin	29
Šolmajerjeva Kornelija	29	Tavčar Franc	31
*Šorč Edvard	57	Tavčar Janez	39
Šorli Ivan	56	*Tavčar Janez	26
Šorn Gašper	42	Tavčar Matej	33
Sos Mihael	35	Tavčar Mihael	33
Šoštarč Ferd	41	Tavčar Ignacij	29
Sparovec Andrej	44	Tavšič Josip	50
Špendal Fr.	51	Tekavčič Dragotin	29
Šporn Jožef	48	Teran France	57
Šraj Valentin	40	Teran Janez	34
*Šrance Stanko	26	Toman Ema	44
*Šribar Janez	49	Toman Helena	29
Šribar Matija	48	Toman Janez	33
Štamear Jan.	39	*Toman Lovro, dr.	
Štiftar Franjo	65	Tomazin Janez	36
Štiftar Josip	48	Tomažič Ferd.	55
*Štrucelj Juraj	25	Tomažič Ivan	36
*Štrukelj Franc	39	Tomažič Janez	46
Štrukelj Miha	56	Tomec Jak.	29
*Šuc Jan. dr.	49	Tomec Martin	36
Šuc Juri	47	Tomše Franc	33
Šubic Primož	57	Tomše Jože	55—59
Šubic Simon, dr.	60	Tomšič Franjo	55
Šuklje Franc	29	Tomšič Jožef	55
Šular Janez	35	Tomšič Ivan	29
Šuler Franjo	65	Tomšič Ljudevit	65
*Šuman Janko	61	Tomšič Matilda	35
Šumar Miha	45	Tomšič Stefan	33
Šumi Franc	29	*Tonkli Josip, dr.	53
Sušnik Janez	30	Topljak Franc	48
Šuš Jan., dr.	57	*Topljak Jožef	42
Šuster Ivan	51	Toporičič Jože	46
		Torkar Matija	37

Tosi Jože, dr.	62	†Urek Ivan.	29
*Trafenik France	42	Urh Peter	50
*Trampuš Ivan	50	Urnik Koloman	53
Trampuš J.	48	Uršič Alojzij	40
Tramte Anton	35	Uršič Anton	58
Tratnik Antonija	29		
Tratnik J.	44		
Travnar Jožef	29	*Vagaja o. Rudolf	59
Trček o. Egidij	59	Vakanovič Jar.	65
Treitz Anton	37	Valenček Jože	45
Trepal Anton	35	*Valenček Martin	41
Treven France	38	Valenčič Ivan	57
Treven Jan.	58	Valenčič Jože	40
Treven Valentin	38	Valenčič Meta	40
Tribnik Karol	45	*Valenta Alojz, dr.	26
Triler Janez	30	Valenta Vojteh	29
Troha Jernej	57	Valentič Ant.	58
Trojar Janez	32	Valentinčič Ign.	29
Trpin Filip	54	†Valentinčič Luka.	54
†Trpinec Fidel		Valentinčič Štefan	53
*Trstenjak Dav.	47	*Vales M.	64
*Trstenjak Jak.	46	Valjavec Matija	64
Truden Miha	57	Valon Jožef	64
Turin Jožef	42	*Vancas Aleksander, dr.	30
Turk Hugo	29	Varl Tomaž	35
Turkuš Tone	61	Vašič Ljud., dr.	57
*Turner Pavel	64	Vatovec Jožef	31
Tušek Gregor	30	Vavken Andrej	29
Tušek Ivan	29	Vavpetič Ivan	26
†Tušek Vekoslav.		*Vavru Ivan	52
Tutek Jurij	47	Vavtizar Luka	47
		Weber Gašpar	48
Učilnica ljudska v Begunjah	39	Veber Tone	48
Učiteljstvo e. k. glavne šole v Idriji.		Veberič Jožef	29
Učiteljska knjižnica Kranjskega		Več Ivan	64
šolskega okraja	51	Velee Avguštin	53
Učiteljska okraj. knjižnica v Ptuj	46	Velikonja J.	51
Učiteljsko društvo v Ljubljani	29	Venedig p. Herman	59
Učiteljsko društvo v Črnomlju	36	Venedig o. Herman	48
Ukmar Anton	55	Vengar Jožef	36
*Uлага Josip, dr.	44	Verbič Lovro	48
*Uлага Jožef	46	Veren Štefan	51
Ulman Neža	29	Vertot J. M.	35
Ulrih France	42	*Vesel Janez	56
Umek Anton	32	*Vesel Koseski Jovan	57
Unterlugauer, dr.	62	Vesel Jožef	34
*Urbanček Janez	33	Vestenek Jul. dr. vitez	29
Urbančič Andrej	54	Vičič Jan. Ev.	33
Urbančič Janko	31	Vidie o. Fortunat	53
*Urbančič Luiza	31	Vidie Franjo	30
Urbanija Jakob	62	Vidmar Janez	65
Urbanija Lovro	35	Vidrič Lovro, dr.	36
Urbas Anton	33	Videnšek Matija	40
Urbas Leopold	38	*Vidmar Jožef	38
Urbas Viljem	57	Vidmar Matej	

Vidovič Anton	47—65	Vrankar Štefan	51
Vidovič Janez	52	Vrankovič Ivan	51
Vidrih Anton	40	Vraz Anton	48
Vidrič Lovro	65	*Vraz Janez	42
Vigele Ferdo	52	Vraz Jožef	42
Vihar Filip	48	Vrbajs Anton	38
Virk Franc	29	Vrečar Gašper	43
Vilar Jak	39	*Vrečko Matej	45
Vilčnik Kaspar	52	Vrhunec Anton	29
Vilfan Ivan	63	*Vrlič France	44
Vilfan Simon	36	Vršeč Anton	65
*Vilhar Ivan	26	*Vučnik Fr.	43
Virant Janez	36	Vuga Andrej	55
Virk France	35	Vuga Peter	55
Virk Jožef	45	*Vuičič Paskal, biskup	26
Visnikar Franjo	29	Vuk Andrej	46
†Vitenc Andrej		Vurnik Janez	32
Vitmajer Karol	47	Vuti Matija	51
Vivod Jože	49		
Vizjak Anton	29	Wallner Peter	60
Vlašič Rade	62	Wašer Rajko	29
Vode Jožef	33	Walter Franjo	49
Vodnov Davorin	57	*Weber Adolf	64
Vodopivec Janez	54	Wegscheider Hugo	47
Vodopivec Ljudevit	55	Wester Janez	54
Vodopivec Franjo	53	Westermayer	51
Vodušek Matevž	53	Weingerl Josip, dr.	65
†Vodušek Matija		Weis Peter	52
Voglar Jožef	35	Weiss Franjo	65
Vogrič Janez	55	Weiss Josip	43
Voh Jernej	45	Werdovac Josip	39
*Vojška Andrej, dr.	36	*Widmar Jernej, dr. knezoškof	31
Vojška Lavoslav	61	Wieser Andrej	51
Vojvoda Simon	37	Wieser Janez	52
Volarič Valentin	54	Wiesthaler Franc	29
*Volčič Jakob	58	*Winkler Andrej	56
*Volčič Janez	36	*Wolf Andrej	54
Volčič Jurij	38	*Wolf Ivan	54
Vomberger Blaž	31	Wolkensberg Avgust, baron	30
Vonča Anton	38	Wratschko France	57
Vončina Josip	29		
†Vončina Leon, dr.		Zabrezovnik Jurij	32
Vončina Lipe	57	Zabukošek Ivan	45
Vošnjak Janez, dr.	46	Zadnik Šimen	35
*Vošnjak Jožef, dr.	26	Zadavace Jože	47
*Vošnjak Miha	60	Zagorjan Henrik	36
Vovk Janez	35	Zagorjan Ivan	39
*Vovk Janez	56	Zajdel Nande	36
Vovk Josip	38	Zajec Anzelin	57
*Vovk Matej	34	Zamlič Vinko	58
Vovšek Franjo	42	*Zamejše Andrej	26
Vrabelj Janez	42	Zamuda Franc	60
Vrančič France	35	Zaplotnik Radovoj	62
Vrančič Ignacij	33	Zarli France	56
Vrančian Anton	63	*Zarnik Anton	31

Zarnik Ivan	40	Zupan Ulrih	30
Zarnik Matija	36	*Zupan V. C.	26
Zarnik Martin	40	*Zupančič Francec, dr.	26
*Zarnik Valentin, dr.	26	*Zupaneč Jernej, dr.	26
Zatlar Jožef	42		
Zavadlal Mihael	53	Žagar Andrej	54
Zavadlar Ivan	62	*Žagar Dragotin	26
Zavadlov Franc	53	Žagar Franjo	54
Završnik Fr.	33	Žajdel Francec	44
Zbašnik Francec	35	Žakelj Miroslav	29
Zbašnik Francec	37	Žan Janez	39
Zdražba Janez	38	Žark Franjo	29
Zega Miha	54	Žbona Andrej	53
Zelen Josip	39	Žele Jernej	40
Zelenec Jožef	42	Železnikar Ivan	49
Zelenik Ježe	62	Žepič Franc	53
Zemljč Jožef	41	Žepič Sebastjan	65
Zemljč Stefan	48	†Žerovec Francec	
Zemljč Mat.	44	Žerovnik Tom.	39
Zepihai Ogujeslav	29	Žgur Anton	35
*Zevnik Martin	49	Žgur Anton	40
Zie Nikolaj	29	Žičkar Jožef	45
Zičkar Jožef	46	Žigart Francec	42
Zihel o. Leonard	64	Žinko J.	48
Zima Jan	29	Žitek Jožef	47
Zimmerman Matija	59	Žitnik Ignacij	36
Zitterer Andrej	29	Žitnik Simon	39
*Zmazek Francec	41	Živec Francec	57
Zor Lorenc	64	Žilek Marko	48
*Zorič Francec	41	Žmavec Jurij	41
Zorec Anton	34	Žnidarčič Andrej	55
Zorec Janez	33	Žnidarčič Andrej	53
Zorec Julij	33	†Žnidarič Anton	
*Zorič Peter	64	Žnidaršič Jak.	40
Zorko Dragotin	42	Zolgar Miha	43
Zorman Anton	33	Žrjav Matej	51
Zorman Božidar	44	Žugelič Stepan	64
* Zorman Jože	56	Žumer Jakob	32
Zulijan Janez	53	Žumer Janez	32
Zupan Davorin	30	Žurman Janez	46
Zupan Janez	32	*Žuža Anton	45
Zupan Janez	50	Žuža Janez	41
Zupan Jan.	64	*Žuža Ivan	42
*Zupan Jožef, dr.	26	Žužek Šimen	32
Zupan Josip	29	*Žvanut Matija	56
Zupan Jožef	58	*Žvegel Josip, vitez	61
*Zupan Mih.	35	Žvokelj Janez	57
Zupan Neža	32		
Zupan Simon	33		
* Zupan Toma	31		

Podučni in zabavni del.

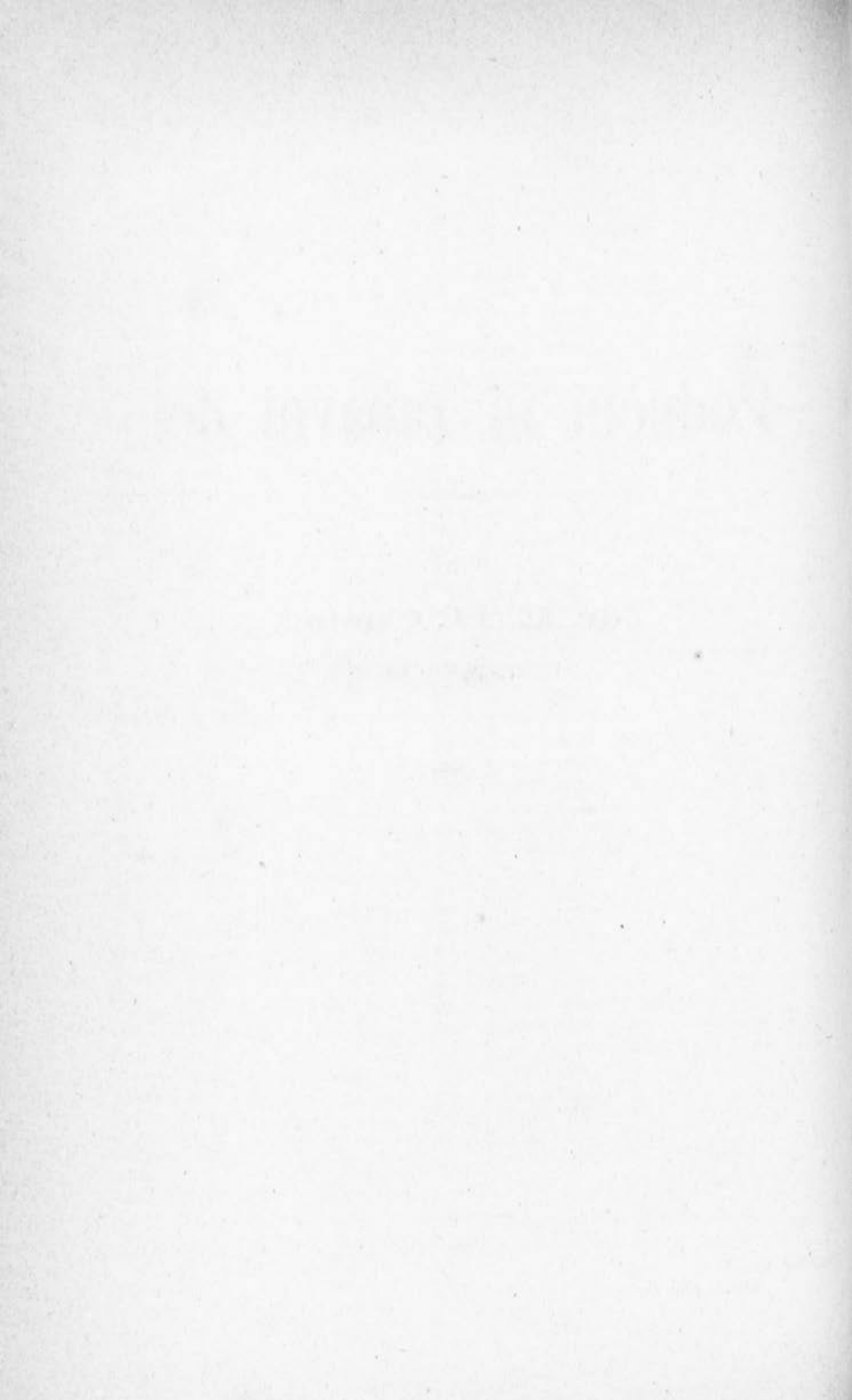

Vredil

dr. E. H. Costa,

predsednik slov. Matice.

Slovanski elementi v Venetščini.

II.

Spisal

Davorin Terstenjak.

Predgovor.

Ker je moja prva razprava o slovanskih elementih v venetščini, dasiravno pomanjkljiva, našla pri učenjakih, ki so v jezikoslovji strokovnjaki, prijazno sprejetje, in ker me je več učenih prijateljev spodbujalo, naj dalje zasledujem in preiskujem jezikovski zaklad venetščine, sem se lotil tega težavnega dela, ki ga imenuje eden velečestitih mojih prijateljev najtežavniši problem jezikoslovja, in tukaj podam drugo razpravo prijateljem jeziko- in starinoslovja v blagovoljno presojevanje. Sicer je v to drugo razpravo marsikatera beseda zopet sprejeta, katera se je uže v prvi omenila; to se je storilo zaradi tega, da se marsikak pogrešek popravi, ali pa se beseda natančneje razloži. Da se bodo čitatelji prepričali, ka tukaj imajo zares s posebnim jezikovskim zakladom opraviti, ki se ločuje od vseh inih indoevropskih jezikov, in le edino v najbližji razmeri stoji k litvoslovanščini, sem v tej razpravi priravnaval vse sorodne besede v sanskritščini, zendščini, germanščini in grekoitalščini, da se tako na prvi pogled pokaže glasniška stopnja besed, in jih različnost od sorodnih jezikov. Omenil sem tudi pri marsikateri besedi, da nje razve litvoslovanščine ne pozna nobeden drug soroden jezik, in da ravno ta prikazen je močen dokaz za trdenje, ka so starodavni Veneti bili betva venetske (vindičko-slovanske) rodbine. Da sem na mnogo mestih zmes tudi vteknil historične, arhaiologične, mythologične, tudi kulturohistorične notice, ne daje samo celemu spisu večo zanimivost, nego tudi podpira dokaze za slovanskost Venetov.

Filologični razpravi sem pridjal uže preje spisani članek o Antenoru, vodji jadranskih Venetov, ki je bil namenjen za Prešernov Album; ali ker se izdavanje te knjige odlaga ad graecas calendas, sem ga tukaj priklenil, ker zapopada nekoliko zanimivih točk iz prazgodovine Venetov.

Pridjal sem tudi članek učenega g. prof. Contzena o Venetih, vzet iz njegove izvrstne knjige: „Die Wanderungen der Kelten“ in ga spremljam s svojimi opazkami. Tudi ta razprava bode dobro došla prijateljem slovanske prazgodovine, kateri bodo videli, da nisem jaz edini, ki se poganja za slovanskost Venetov, nego da so tudi nemški zgodovinopisci prišli v svojih preiskavah do istih rezultatov. Pri priravnavanju besed venetsko-slovanskih sem se, kolikor mogoče držal preiskovanj na tem polji izurjenih učenjakov, posebno Boppovih, Fickovih, Curtiusovih, dasiravno mi ni mogoče bilo povsod navajati njihovih spisov. Poznatelji priravnavajočega jezikoznanstva bodo se koj prepričali, da moja priravnavanja stojé na tleh kritičnega jezikoslovja.

Ne ostane mi šče druga, nego svojo toplo hvalo izreči onim prijateljem, ki so mi pomagali pri sestavljanji te truda polne razprave s potrebnimi knjigami. Delo samo pa priporočujem kritičnim poznateljem jeziko- in starinoslovja z besedami znanega učenega moža: Vituperetis, modo corrigatis.

Na Ponikvi dan sv. Martina 1874.

Spisovatelj.

Uvod.

*In rebus tam antiquis, si quæ
similia sunt vero pro veris acci-
piantur, satis habeam.*

Livius.

V davni pradohi je stanovalo na meji Azije in Evrope, brž ko ne po širokih zemljiščih turanskih med Uralom, Bolorom in Hindukohom mnogoštevilno bogato duhom obdarovano pleme bele trage (Raçe), katero je jezično edino, vendar gotovo dialektično že razcepljeno bilo. To pleme je zapopadalo v sebi praočete indo-evropskih narodov. Pozneje se je to pleme ločilo v dve betvi: edna se je naselila pod panogami Bolora, Hindukoha in Elbra, druga ob iztočnih in zapadnih koncih uralskih lesov. Rodovi azijske betve so se imenovali Aryas. Ta betva se je pozneje zopet ločila v dve: edna je obsedla nižave Indusa, Gangesa in je zmagovalno prišla do Dekana; ta je iztočna, tudi sanskrska ali arjanska, indijska betva imenovana; druga jo je potisnila proti zapadu, in imenuje se zendska, eranska — iranska ali medoperzijska betva. Velika severnozapadna betva je že zgoda Ural prekoračila in v srce Evrope prišla. Imenuje se ta betva indoevropska, indogermanska, ali evropska sploh.

Bržkone je keltiško pleme bilo prvo, ki se je izselilo, in se v zapadu Evrope od Pasave do Rhena izobrazilo v prvih svojih početkih; potem so segli proti zapadu, objeli Gallijo in Hispanijo, gder se je iversko pleme v njih vtapljalo. Proti severu prestopilo je to pleme Kanal in obsedlo britanske otoke. V historijski dobi proti koncu 4. stoletja po Kristu valila se je reka keltiške selitve nazaj proti Dunavi, predrla je stranski Alpe gorenje Italije, in je pritekla do ustja Dunave, ob desnem in levem njenem pobrezji puščajoča naselnike.

Iztočna polovica južne Evrope je oklepala praočete grekoitalskega debela; to pleme se je moglo Alp ognoti, in je menda krenolo skoz jaruge karpatske, ali pa skoz dunavsko dolino proti jugu v zemljo o reki Pô, in od onod dalje naprej, in doli v dežele dolenje Drave in Save tja do doline Morave in kraj Axia do morja. Ta razhod je ločil tudi narodno edinstvo, in vsaka betva se je svojski izobraževati začela gledé jezika i gledé socijalnega življenja.

Za grekoitalskim plemenom se je, kakor se dá soditi po seliščih, gder te rodove nahajamo v pradobi, izselilo germansko pleme, in je obsedlo od reke Visle do Skandinavije ležečo zemljo. Za njimi je korakalo litovsko-venetsko ali slovanško pleme, se naselilo ob Dnjepru, Dnjestru do Baltijskega morja, ob Karpatih, in je svoje izseljence pošiljalo do visokih Tavorov in Bodenskega jezera, in tja do Adrije pod imenom Panonov, Tavriskov, Karnov in Norikov. Venetske betve med Karpati in Adrijo so po navaljanji keltskih rodov prišle v veliko stisko; med nje so se keltske betve vrinole na zapadu (Boji) in ob jadranskem primorji (Skordiščani in gališki Karnuti), dalje med Dunavo in Savo, gder nahajamo v historični dobi razne keltske rodiče. Ako ravno je ta venetska betva med Karpati in Adrijo po premagi Keltov zgubila dosti od svoje narodne moči, vendar najdemo šče za dobo rimskega gospodarstva sledove jenega narodnega bitja, katero je šče le preseljevanje germanskih, hunskih in oberskih trum od 3. do 6. stoletja po Kristu posebno v panonskih nižavah potrlo. Vendar vsi ti narodi so razve Madžarov zgignoli iz te pradomovine Slovanov, in iz severa so priromale nove slovanske betve, katere šče zdaj tukaj prebivajo, in naj rajši umetnosti mirú gojevajo.

Edna betva venetskega debela je zaostala v Mali Aziji, se naselila ob bregovih reke Halys, in ob severnem primorji Ponta euxina, in po padu Troje se obrnila v Evropo, korakala skoz Thracijo, tam pustila nekaj izseljencev, več truma pa je prelazila Julske Alpe, in se ob Adriji naselila. Ta venetska betva je čisti del one venetske rodbine, kakor se je ta uže v Aziji bila individualno izobrazila, in ko je šče imela v svojem krilu tudi on del, ki je menda prvi se od venetskega debela ločil, v Evropo se preselil, in pod imenom Litvanov, Latvinov in Prusov se posebno izobrazil. To trdenje podpira obilnost besed v venetščini, katere se le v litovščini najdejo, in katere so pri razlagi poedinih besed zaznamovane. Ker so ti Veneti rojenci in členi one venetske rodbine, ki se je uže v Aziji individualno izobrazila v pradomovini svoji, jih smemo Slovanom prištevati, dasiravno so ločeni bratje v severni Evropi po uplivu podnebja in družih okolščin, ki delujejo na razvitek dušnih moči in političnega življenja, marsiktere posebnosti v teku časov dobili. Individualnost jezika obojih se je

uže izobrazila v Aziji, tam se je počelo posebno premikovanje glasnikov, in ona posebna obrazila, ki jezike Slovanov razločujejo od jezikov sorodnikov njihovih. To potrjuje posebno indogermanski (da se občenega znanstvenega termina poslužujem) *bh*, ki je v grekoitalskem jeziku sploh *f*, in *gh*, ki je v grekoitalščini *z*, v venetščini in slovanščini pa *g*, *z*, *ž*.

Da so se besede iz staroslovenskega jezika v venetščini ohranile, to spoznajo vsi italijanski zgodovinopisci in jezikoslovci, in sam Ciceron, ki je venetske pokrajine obiskal v dobi, v katerej je uže po mestih in trgih latinščina premagala bila, se je čudil temu jeziku, ki je rabil toliko nenavadnih besed, tako da je Brutu pisal (Epistol. familiar.), ka je čul med Venetčani „etiam verba raro trita Romae“. To potrjujejo tudi druga italijanska narečja, ki imajo tudi obilo nelatinskih, ne grekoitalskih besed, katere so gotovo ostanki iz jezika Etruskov, Lygurov in Iberov, do katerih razlaganja bode težko tako hitro kak jezikoslovec ključ našel; take so postavim: roja (Como) stara krava, bagur (Bologna) senca, gori (Valsoano) človek, cobis (Brescia) množica, biga (Piemont), svinja, bariif (Piem.), žalosten, tavler (Moden.) sejač, boleng (Piemont) laguna, muža, grola (Piem.), črevelj, neč (Veron.), edno leto staro tele, beder (Bormio), otrok, roja (Cremona) prase, ninčin (Bologna) prase, abbaröl (Brescia) tele. Med italijanskimi starinoslovci sta edina Fortis in Berreta, ki sta stare Venete imela za sorodnike Slovanov; Filiasi spozna, da ste besedi *celegheo* in *sisila* slovanski. Kakor mnogo besed pričuje, je šče jezik Venetov takrat bil životvoren, zato toliko posebnih poimenovanj, ki se pri Slovanih ne najdejo, ali vendar glagoli njihovega jezika slične pomene izražajo. Vendar o vsem tem naj govore razlage besed iz venetskega jezikoslovskega zaklada.

I.

Slovanski jezikoslovski zaklad v Venetščini.

Bisato.

Aelian (Natura anim. XIV, 8) pripoveda med drugimi znamenitostmi mesta: *Ovixetia*, Veicetia, denešnja Vicenza, da so prebivalci mesta lovili ugorke (Aale) v reki, ki teče mimo mesta, in katero Aelian imenuje *Ἰσέταιρος*, sedaj Bachilone, pri rimskih pisateljih: Retron ali Meduacus minor. Pri tej lovlji so metali v vodo k palici prikrepljene koske beranovih kitek, v katere se je riba vcepila. Tudi Filiasi (Storie ant. di Venezia II., 135) piše, da je v tej reki obilo ugorov.

V venetščini se ogorek veli: bisato, muraena anguilla, pe-sce notissimo di corpo serpentiforme e viscoso, che trovasi in mare, come nel l'acque dolci, piše Boerio pag. 81.

Beseda bisato je torej pravenetska. Bisato pa je po glasniških postavah venetskega narečja iz: bisciato, in ker Venetčan pogostem čreda glasnik *p*, z glasnikom *l*, primeri: brinna, iz latinskega: pruina, je bisciato iz: pisciato, tedaj iz theme: pisk. Iz te je srbski pisk-ur, muraena anguilla, slov. piskur, riba, kateri Nemec pravi: Rheinanke. *) Koreniko: pysk je poznala šče staroslovenščina, ker se gršk. beseda: ἀπαπτόμενος je prestavila v: „pyskujet delfin“, der Delfin schlüpft dahin. V sansk. najdemo pičch-a-la, lubricus, schlüpfrig; da je sanski čch, čh v slovanšč. = sk, prepričamo se iz besed: isk-at, sansk. ičh, rusk. maksa, sansk. mačcha. Latin ima iz te korenike piscis, riba, Nemec fisk, fisch. Kakor je iz korenike: ang Slovan stvaril poznamenovanja za ribo in kačo, жръ, anguilla, novosl. ogor, v-ugor, lit. angas, жъб, anguis, novosl. ož — vož, slepovož, Blindschlange, tako tudi Venetčan, iz pysk, bissa, bisso, bisseta, kača, kar je iz venetščine prelazilo tudi v italščino v stareji še obliki: biscia, bisciuola, Schlange. Iz latinščine ta pomen ni prišel, ker latinščina ima edino znano poznamenovanje: piscis, riba, nikar pa ne pozna pomena kača, za pomen piskur, Aal, rablja pa italščina sploh lat. anguilla. Venetčan tudi piskurja imenuje sbrissoso, iz sbrsati, ausschlagen, ausrutschen, ausschlüpfen, tudi longoso, podolgačka riba. Reka, katere ime je Grk skazil v *Ἰσέταιρος* je Eridanus rimskih pisateljev in obznačuje bistro reko Eridan, iz ari, eri, bistri, zato

*) Ruski pisk-ar, Schlammpeisker, menda tudi iz them. pysk, slov. pisker, Topf, tore: vas lubricum, das glatte Gefäß.

or-ль, in dan, reka, zend. danu, Fluss, primeri ime reke rusk. Don. Pozneje so ime popačili v Retron.*)

Gamba

pozna Venetčan v pomenu: Bein (noga), gambettar, zappeln slov. gambati, wackelndgehen, sansk. gamb, ire, venet. gambali, Stiefelhölzer, Stiefelrichtbrett, tudi v slabi obliki ima slov. gabati, watten, v snegu gabati.

Trupa.

Trupa, moltitudine di gente, zna le slovanska metathetična oblika biti, rusk. po izmeni glasnika *r* z *l*: tolpa, Haufen, Schaar. Latinska oblika je: turba, gršk: *τὴν τριβασίαν*, staronord: thurpaz, congregari, gotički: thaurp, nemšk. dorf, slov. trop, tropa, iz venetšč. italisk. truppa, in nemšk. trupp, kelt. trebou, plural. turmae, (Zeuss 1099. S.)

Lenza.

Benetki imajo priimek: Bola di Lenza, in lenza označuje v venetščini vodo, mužo, tore Benetki vodnato-mužnato mesto, Lenza je iz: lenceia, tore thema lenk, cohaer. cum lacus, gršk. *λάζος*, staronord. lög-r, mare, aqua, anglosaks. lagu, mare, litovsk. lanka; lenza je torej zopet izključivo slov. oblika. Korenika je lenk, einsenken, litov. v slabi obliki: lek mēne, Pfütze, starosl. lom, za lokm, Sumpf.

Lasagne.

Pasta da farina di grano notissimo, lasagnète, tagliatelli, hrv. lazanje, mlinci, tenko raztegneno pečeno testo; to besedo pozna tudi sansk. lādža, far frimum.

Tavara.

Tavara označuje v venetščini: cocchia, Geschwulst, lat. oblika je tu-ber, sorodno gršk: *τὴν-λη*, Schwiele, Buckel, rusk. тѣль, tyl, Rücken, dalje lat. tumeo, sansk. tum-ra, tumulus, staronord. tumba, über den Haufen fallen, staroslov. ty-ti, pinguescere, odkoder tu-ča, lit. tau-kai, adeps, srb. o-tov-iti, pinguescere, slov. o-tav-a, Grummet; iz te korenike: tov-ar onus, clitella,

*) Sansk. ara celer, iz te korenike je tudi nemšk. Aar, orel, slov. in staročesko po stopnjevanji glasnika ur-no, slov. prejotov. j-ar-ek, Bach. Venetčani so *a* radi v *e* slabili, kakor Slovenci. Obširniše glej pri besedi Arredi.

das Angehäufte, ruski tovar, Waare, tavor, tever, po izmeni soglasnika *v-b* primeri: javor in jabor, — taber, tabor, castrum, rusk. dialekt. carrago, Bagage, slov. tabor, ostroženo brdo*). Prvotni pomen je: turgescens, tumens, turgidum. Ker italjanščina poznala *tubero, tubercolo, tuberoso* v pomenu Beule, knorriges, knottiges, tore je tavora izključivo venetska, to je slovanska oblika. Venetščina je ohranila edini pomen: Geschwulst, tuber, slovanska druga narečja pa so iz korenike *tav-tu*, stvarjala še druge besede, kakor: tovor, tu-ča, o-tav-a. Poznavanje visokih gor: taver, tabor je po istih nazorih, kakor lat. *tuber montis*, tumulus, otekline zemlje, iz *tu*, primeri *cu-mulus*, sansk. *çvayâmi*, *ख-ैव*, *खृमा*, cumulus aquae.

Congius.

Aulus Gellius, kateri je sprejel v svoje spise dosti tujih besed, rabi tudi: *congius*, vrsta posode, ni li to ruski: gončar, ali pa: konganec, koganeč, mala glinasta posodva? Znala je iz venetščine k Rimljanom priti. Denešnja venetščina pozna: *conzo*, misura di vino. *Congius* je meril „quintam partem sextarii“. Tudi lat. in italj. tina vtegne venetsko slov. biti, primeri starosl.: *tinb, lorum*, Riemen, tedaj tina-Gebinde?

Roba.

Med pravenetske besede štejemo mi tudi roba; vendar nam je treba dokazati, da je to izključivo slovanska oblika. Moj nekdanji učenec, sedaj pristréni prijatelj g. prof. Karel Glaser, je bil mi poslal za časopis „Vestnik“ razpravo te besede. Ker je omenjeni časopis prenehal izhajati, objavljam Glaserjev članek na tem mestu s privoljenjem pisateljevim. On izvaja roba iz korenike *arbh*, in piše o jenem razvitji in življenji sledeče:

Korenika *arbh* prav za prav ni prvotna, nego je uže podaljšana ali kakor jezikoslovci pravijo z determinativom *bh* pomnožena. Da se to laže razvidi, hočem najpoprej o korenikah govoriti. Tisti del besede, ki ostaja, ako jej odvzamemo obrazila in končnice, imenujemo koreniko; to je tudi celó primerno, ker je med rastlinstvom in med jezikoslovjem velika enakost, in Schleicher tudi pripisuje jezikoslovje k naravoslovju. Kakor ima drevo korenike, deblo in veje, tako tudi pri besedah lahko razločujemo koreniko ali koren, deblo in veje — končnice. Korenina narašča zadi, ne predi; pridevke, s katerimi se prvotne ali prakorenine pomnožujejo, imenujemo s Curtius-om — determinative. Vzemi za izgled jako razširjeno koreniko: *ar*, ki ima splošen pomen premikanja: *iti*, *ganiti*, *gnati*, *vzbujati*, *vzdigniti*, *doseči*, *zadeti* itd.

*) Ein mit Pallisaden umgebener Berg.

Če pridenemo tej prakoreniki (Urwurzel) determinativ *k*, tedaj: *ar+k*, in po metathezi *ra-k*, pomeni zdaj ta pomnožena korenika: vtrditi, varovati.*) Po enakem pomnoženju bi šče dobili sledeče oblike: *ar+g*, *ar+gh*, *ar+d*, *ar+dh*, *ar+p*, *ar+s* itd. Poglejmo koreniki *arbh* ostreje v obraz. Po postavah glasovskega premikanja odgovarja indoevropski *bh*, sansk. *bh*, zend. *b*, gršk. *φ*, lat. *b*, *f*, slovansk. *b*, *m*, goth. *b*, *m*, litv. *b*, *m*; na primer: *αμφί*, sansk. *abhi*, lat. *amb*, starosaks. *umbi*, staroslov. *obъ*, trans. per itd.; gršk. *νέφος*, sansk. *nabhas*, lat. *nubes*, starogorenjenemšk. *nibul*, staroslov. *nebo* itd. To pravilo ima malo izjemk, v nekterih slučajih odgovarja tukaj gršk. *β*, na primer *βρέχειν* pri Homeru *ἔψυ-βρεμ-έ-τη-ς*, visoko grmeč, *βροντή*, grom, lat. *fremere*, *fremor*, staronord. *brim*, Brandung.

Tudi zgore omenjena korenika *rabh=arbh* se mora tem izjemkam prištevati, ker imamo v grščini aor. *ἔ-λ-α-β-ο-ν*, jonsk. perf. *λε-λ-α-β-ε-νς*, *λάβ-ι-ο-ν*, *λαβ-ιδ-ι-ο-ν*, *ἄντι-λ-α-β-ε-νς*, *ἐν-λ-α-β-ῆς*, *ἐν-λ-α-β-ε-ια* itd., čeravno se šče tudi od stareje oblike nahajajo: *λαφ-υρο-ν*, plen, *ἀμφι-λ-α-φ-ή-ς*, objemajoč, perf. *ἐ-λ-η-φ-α*. *λα* je nastalo meta-thetično iz *αλ*, *λ* pa v mnogih besedah nadomestuje stareji *r*, na primer: *ἀλείπειν* lat. *lino*, litovski: *ly-ti*, deževati, staroslov. *lěja*, *lijati*, sansk. *ri*, *riyati*, frei machen, laufen lassen, *rita*, reka.

Tako tudi iz korenike *ar+φ=ar+bh* imamo na primer aor. *ἤλφ-ο-ν*, sem pridelal, *ἄλφ-ἄν-ω*, pridelati, *ἄλφ-η-μα*, zaslužek, *ἀλφεσι-βοιος*, goveda si pridelajoč, prisluzoč (Ilias XVIII. 583).

Prvotni pomen korenike *λαβ-αλφ-arbh-rabh* je: delati; zasledujmo jo v sorodnih jezicah.

V sansk. nahajamo: *rabh*, *rabhate*, prijeti, zgrabiti, *arabh*, se česar poprijeti, *sam-rabh*, zgrabiti, *rabh-as*, sila, *rabh-asa*, silen, divji, *rab-iyams*, *rabh-ishtha*, zelo silen, *rbhu*, spreten, *lâbha=λοβή*, dobiti, (Curtius Etym. 3. 274).

Kakor sem zgore omenil, odgovarja indoevropskemu *bh* lat. *b*, tedaj *rabo*, *rabere*, divjati, *rab-ulus*, *rab-ula*, *rabi-dus*, *rab-ies*, *rob-ur*, moč, sila, *rob-ust-us*, v tej obliki je pomen besed enak sansk., če pa pristavimo *r=l*, dobimo: *lab-or*, *lab-oro*, katere besede se zastran poména grškim bližajo.

V germanščini nastane po postavah glasovnega premikanja iz indoevropske aspirate — medija, ker so se jezici germanski premaknoli za dve stopinji, če si namreč predstavljamo glasove *p*, *b*, *bh*, (*f*) nastane iz *p* *peja* prvotnih jezikov germanski *f*, na primer sansk. *apa*, zd. *apa*, *ἀπό*, lat. *ob*, goth. *af*, sansk. *paças*, vrv, zd. *pac*, zvezati, lat. *pac-i-se-or*, *pax*, slov. *pas*, goth. *fohan*. Nahajamo tedaj v goth. *arb-aiths*, sila, trud, starogorenjenemšk. *arabeit*, *arapaiti*, srednjevisokonem. *arebeiti*, anglosax.

*) Arceo, raka, conditorium, rakita, rakno, toga itd.

earfodh, staronord. erfidi, novonemšk. Arbeit, vse te besede pomenjajo delo.

Irščina v raznih narečjih ohranja to besedo, cymr. arbed, kornsk. arbednek itd., švicarsk. arben, truditi se, (obilniše Diefenbach, Vergl. Wörterb. der goth. Sprache I, 25 seqq.).

Vidili smo, da latinska beseda labor k tej koreniki spada, na labor pa se naslanjajo cymriški llafur, kornsk. laoyr, bret. labour, italj. laboro — lavoro delo.

V slovansčini je iz korenike arbh lepo drevo izrastlo. Ker se indoevrop. *bh* v slovanskih narečjih v *b* spremeni, dobimo arb; in po metetpezi rab-rob. Navajam najpoprej iz staroslov. samostavnike: rabъ, servus, = Arbeiter, raba, rabica, ancilla, rabota, ministerium, glagole: rabiti, in servitudinem redigere, rabotati, servire itd. Srbsčina ima rob-če, rob-čad, češč. robo-těž, polšč. rob-ię, robo-cizna. (Druge glej Miklošič Lex. 766.) Litvansčina nam kaže: lob-a, delo, lob-is, posestvo. Tako g. prof. Glaser.

Iz teh primerov se lahko prepričamo, da beseda roba v pomenu: ital. tela, *) Zeug, Stoff, Geräthe, je edino slovanska oblika, in da latinščina ni stvarjala iz korenike arb-rab-rob poznamevanj za robo, temoč le za — moč, silo — robur —; za poznamovanje dela pa ima: labor, laboro. Tako tudi ne grščina, v kateri besede, ki obznačujejo: delati, pridobiti, se nam predstavljajo v obliki: λαβ in αλφ germanski arb in erf, earf. Roba tore ni prišla iz nobenega omenjenih jezikov v italščino, nego iz slovenske venetsščine, v kateri obznačuje po Boeriu: beni mobili, immobili, merci, viveri, enako nemšk. Zeug, Geräth, Stoff, na primer: roba da cusina, roba za kuhinjo — so piskri, sklade, pekve; roba magnativa, roba za jediva je moka, zelje, grab, roba umida, roba sicca je mokra roba: vino, pivo; suha roba: leseno orodje za pohištvo itd. roba da merci je roba za trgovino, Waare.

Kakor se nemško Zeug stavlja k sansk.: takšami, mache, verfertige, arbeite aus einem Stoffe, in temu odgovarja gršk. τεύχω, ex τεύχω, slov. tk-ati, texere, in se Zeug rabi za orodje — Werkzeug — za tkanino — Weberzeug, Tuch-zeug itd., isto tako venetskoslov. roba. Drugi arjanski jeziki teh nazorov ne poznajo, kar pričuje, da roba ni plod italiskolatinskega ali grškega jezika. Ker so starodavni Veneti sloveli kot izvrstni tkalci, kot trgovci, in profesijonisti v obče, so gotovo tudi uže rabili poznamovanje roba za izdelke svojih rok, za izdelke umetnosti, in ker beseda roba v pomenu: Zeug, Stoff, Waare, Geräthe, pri severnih Slovanih ni znana, je ta beseda izključivo tvarina starovenetskega jezika, in ker je oblika besede izključivo

*) Tela (venetsk. italj.) Zeug, Stoff, iz texta, gršk. τεύχ-os, Zeug, lat. texo.

slovanska, kakor smo se prepričali iz primerov vseh sorodnih arjanskih jezikov, — so Veneti bili Slovani.

Biava,

obznačuje Venetčanu: Kost, Futter, biava de l'omo je: juha, biava dei cavalli, je zob, oves, seminar de biava izraža obseminare campum granis, biavarol, chi vende grano, venditor da farina. Biava tore spleh izraža to, kar lat. frumentum, in slovensk. žito, — živež, jedivo, zato trdim, da je biava nastalo iz blava, in to iz brava. Iz them. brav imamo v staroslov. бравъ, victima, Speiseopfer itd. Miklošič primerja sansk. bharv, comedere, tore analogično besedi: брашно, brašno, cibus, victus in farina, iz korenike braš, sansk. bhrakš, comedere. Sorodno zend. baourva, Speise, gršk. πορβή, Weide, Speise, starolat. forbea, Nahrung, Speise.

Gasó, in-gas-iar.

To je beseda, da človek lahko veselja poskakuje, ko jo bere. Gaso v venetščini pomenja v jeziku krojačev: „punto addietro, il quale si fa introducendo l'ago nella stoffa“, Nadel-stich, in-gas-iar, cucire a spina, in-gas-ia-dura, impuntura, lavoro di punti fatti coll'ago sul collaretto sopra i solini delle camicie, tedaj v vseh besedah pomen zbadanja. Kam bomo to besedo djali? Nikamor inam, kakor k onej koreniki, iz katere je lat. has-ta, Spiess, hos-tire pri Plautu, schlagen, schlachten, proprie stechen, zato hos-tia, Schlachtopfer. Ker imamo v venetščini živo besedo gaso, gaseto, punto, Stich, smemo iz korenike ghas, pungere, tudi izvajati keltsko: gesum, gaesum, o katerej Servij piše: Pilum est hasta romana, ut gaesa Gallorum, sarissa Macedonum. Fick pripravnava tudi goth. gasda, Stachel, imena Geise-rich, Lanzenkönig, in kaže na sansk. hiṃs, hiṃs, za prvotno ghiṃs, ghiṃs, tedaj nazalirana oblika. Bopp iz te korenike izvaja staron. geis-la, flagellum, novonem. Geisel, in reče da hiṃs obznačuje, laedere, violare, vexare, affligere, offendere, pulsare; Fick postavlja indogerm. prakoreniko ghas s pomenom, stechen, stossen, schlagen, in venetščina pričuje, da je pomen zbadanja prvoten. Isti pomen izraža tudi srb. жацати, žac-ati, imperfect. stechen, pungere, žac-anje, das Stechen, punctio, žac-nuti, stechen, von der Biene. Žac-ati, žac-nuti pa je nastalo iz žas-t-nuti, žas-a-ti, ker srbsč. soglasnika *st* in *s* spreminja v *c* primeri srb. цкло — cklo za стькло, cvekla za svekla. To tudi storislovensč., primeri: cmerekaza smerek — ma-ces-en, rusk. sos-enj, larix, cmoknoti za smoknoti, cmola za smola, kosmovec, Baummoos, za kosmovec. Kakor smo se gore prepričali so poznavanja za zbadanje, pobijanje stvarila

duševne pomene za pobitost, žalost, nevoljnost,*) tako nagh — nogia — vnožati se; ednake nazore tudi najdemo pri besedi gas — žas, srbsk. žas-nuti, žac-nuti, horrere, žac-anje, horror, in v tem prenešenem pomenu najdemo tudi v starobolg. ali cirkvenoslov. žas-iti, πτοῖν, schaudern, in Schrecken setzen, terrere, žas-ati se, perterreri žas-nonti, stupefieri, goth. geisnan, us-geisnan, sich entsetzen.

Bliže prvotnemu pomenu stoji staronord.: geisa, stürmen. Istega them. gas je tudi ime českega mytičnega bitja: Has-ter-man, Hastroš, dalje priimek, ki ga ima polabsko-slovansko božestvo Karevit na retranskeji podobi: Gas-to, dalje staro-slovanska osebna imena: Gasan, Hasko. Hasava. Sem spada tudi staroslov. mutato s in z жезлъ, βακτηρία, virga, baculus. primeri goth. geisl, baculus, жезлъ virga, novoslov. žeslo, Scepter, ki je bil iz prvega šiba; dalje gornjeluž.: žah-adlo, Stachel.

Iz venetsk. gaso, gaseto in gasiar se zopet prepričamo, da je jezik starih Venetov soglasnika *g* ni šče spremenil v *ž*, kakor litovščina, kder najdeš gailus, wüthend, staroslov. зѣлъ, heftig, genu, treiben staroslov. ženą, geriu, trinke, staroslov. žrą, verschlinge, geltas, gelb, starosl. жѣтъ. Vendar je tudi slovanščina v mnogih besedah prvotni *g* ohranila in ne v *ž* spremenila, tako litov. ges-au, auslöschen slov. gaša = gasja primeri šče starosl. trgati in trzati, vellere, nasproti indogerm. *g* je v litov. postal *ž*, v slov. pa ostal *g*, na primer sansk. gadati, sprechen, gadas, Rede, Spruch, slov. gadati, pregadati, litov. žada's, Sprache, žodis, Wort, žadeti, versprechen. Iz korenike ghas — žas je tudi starosl. žestok, asper, durus, crudelis, σκληρός, starr = spitzig, τραχύς, stachlig, rauh, uneben, wild, erbittert, žestoč, impetus, primeri staronord. geisa, impetum facere, stürmen, menda tudi srb. žesta, žestina, acer tartaricus, vrsta javora bržkone po špičastem listji, primeri lat. acer, Ahorn iz korenike ac, acure. Žestok iz žešti, žega izvajati se ne more, kakor je Vuk mislil. Priravnaj lat. gesatae, gesi, fortes viri, dalje sansk. hinsra, internecivus, perniciosus, atrox, saevus, iz hiñs. Tudi glagol ghaš, laedere se najde v sansk. in slovašč. pozna gaštriti, česk. hašteriti se, schaudern, erschrecken, tedaj sorodno s hiñs in gas — žas. Menda tudi gorenjeluž. gasa, žolč, prvotno pomeni laesio, offensio, kakor sansk. hiñsa, offensio, hañsa, invidia, iz hiñs, hañs, laedere, violare. Mi tore imamo

*) Ednako staroslov. j-e-za, Krankheit, Schwachheit, novoslov. j-e-z-a, ira, morala je koreniko ag-eg v pomenu zbadanja, kalanja imeti, ker se ne dá ločiti od staroslov. azva, incisio, od ežb, j-ežb, animal pungens, ig-la, instrumentum pungens, in latvijsk. ig-t, innerlich Schmerz haben, ig-net, sich eckeln, ig-nis, verdriesslicher Mensch, gotovo sorodno lat. aeg-er, verdrossen, krank, in gršk. αἰχμή, Spiess. Jeza, igt, aeger, so tore uže prenešeni pomeni.

dovolj dokazov, ka je korenika gas — žas v slovanščini nekdaž bila živa i životvorna. Sansk. ešče ima prvotno obliko ghas-ra, zlobni.

Gogia

za goglea — golja, postelja, primeri latvijsk. gola = golja, litovsk. gval-ys, Lager eines Thieres, gulti, liegen, slov. žoli, plural, obešena postelja konjskega ali kravjega hlapca v hlevih gršk. γολέβς, Lager.

Mota,

greto, trockener, sandiger oder steiniger Rand am Ufer, matar, niedersenken, niederwerfen, starosl. meta, jacere, odkoder staroslov. motyla, fimus — odmetnota stvar, smet, tore mota ono, kar je voda metnola, pesek, kamenje. Kakor v slovanšč. mot-yla obznačuje govno, fimus, tako tudi v venetščini in iz venetšč. v italšč. meta, *) Menschenkoth, Kuhdreck.

Tergeste.

Starodavno, slavnoznano to mesto se sicer pri Strabonu veli „vicus carnicus“, ali mi je najdemo v posestvu Venetov. Kakor je Diez dokazal, je denešnje Trieste po prestavi glasnikov pravilno iz Tergeste, in ako je iz skaženega italjanskega Trieste se izobrazil slov. Trst, tako vendar ešče kranjsko ljudstvo govori o okolici Trsta: na Tržaškem. Imena ne moremo naravníše razlagati, kakor iz slov. trg, forum, Tergešte, Marktplatz. ТРГЪ v staroslov. obznačuje forum, trgar, mercator, trgovanie mercatura. Korenika trg pomenja reissen, zerren, ziehen, zupfen, tedaj je pri stvarjenji besede vladal on nazor, kateri pri latinski merx, mercator, mercatura. Fick reče: merx, merces, die Fassung, Packung, was man einstreicht, sansk. març, mriç-ami, ich fasse, streiche, packe, primeri: emere = sumere, demere. Na pomen jemanja, zgrabljenja opominja ešče slov. otržen, be-packt, vendar trh, Last, Gepäck ne spada sem, temuč k sansk. trkša, sila, Kraft. Trg se najde v litovsk. turgus, v island-skem torg, forum, item mercatus, macellum, Fleischbank, skand. torg, idem. Ker germanščina ni ohranila debila trg, vtegnete te besedi iz slovanščine biti. Vendar meni se dozdeva, da bistrourni Fick ima prav, ki trdi, da narečje Friesov (in prebivalci Islanda so kolonisti Friesov), je zelo blizo litovščini, tedaj izlandsko torg se lahko izpričuje. V sansk. najdemo tarh za targh, reissen,

*) Primeri ešče litov. at-matas, Mist, proprie Auswurf, goth. smeitan, bismeiten, beschmeissen.

zerschmettern, gršk. *θράσσω* to je: *θραξίω* za *τραξίω*. brechen *θραγμός*, das Zerbrechen. Na sejmlj se blago trga in se za blago trgajo, tedaj poznamenovanje trg celo naravno. Primeri ruski ploščad, Markt, starosl. ploštiti, ulterius producere.

Gabano,

vrsta plašča slov. kaban, kabanica iz korenike kab, litov. kabu, kabeti, haften, hangen starosl. skoba, fibula, sansk. skabhnôti, heften, tedaj kaban Umhang, Haftkleid prijavnaj sagum. Od kod pa je slovensko muta (Murko), eine Art Pelz-kappe aus Lammfellen, srb. mutavdžia, Verarbeiter von Ziegenwolle, litov. mut-ura, Kopftuch der Frauen, staronord. motr, Früenkopfputz!?

Scovolar,

za scobolar, setolar, bürsten, scovoletta, Bürste iz korenike skab, nemšk. schaben, primeri slov. skobelj, Hobel, gršk. *σκοπίς*, Kraetze, lat. scobina, Feile, goth. skaban, schaben. Besede so prasorodne.

Mutria,

faccia deforme, ein hässliches Gesicht, staroslov. motriti, spectare, conspicere; analog. nemšk. Gesicht, in italj. viso, litovsk. matau, sehe, schaue, latv. mattu, wahrnehme, grški *ματίω*, forsche, suche, *μάτος* neut. das Forschen, Suchen.

Scorozza,

adj. lugubre, scorozzosi, vestiti a lutto, in Trauer gekleidet, scorozzoso, sdegnoso, traurig, unwillig. Boerio je mislil, da iz italj. corrotto, ali ta razlaga je preveč prisiljena, bolje se primerja starosl. kariti, lugere srb. razkariti, moestum fieri.

Scorlar,

hin und herbewegen, zend. çkar, springen, drehen, runden, gršk. *σκαίω*, springen, sansk. skhal-ati, springen. Venetska oblika je bila skarlam, skarlati, slov. škrliti, mit den Händen hin und her bewegen. Iz te korenike skar je gršk. *κυρτός*, *κυλός*, lat. cur-vus, gebogen, *σκαλ-ηρός*, uneben, slov. škrlil, schräge (Murko), gršk. *σκέλ-ος*. Schenkel, *σκολός*, krumm. V litovšč. najdemo skreju — skreti za skerju, rund drehen, tanzen, skritas, die Radfelge. *)

*) Corlo v venetšč. tudi motovilo, dalje toppo, ein starker Klotz, srbsk. in slov. krlja, ein Block, Holz, Bollen cylinderförmiger Block.

Macar,

pestare, zerstossen, macaura za macatura, contusione, macaroni, vivanda fatta di pasta. Korenika mak se najde v mnozih indogermanskih jezicih, vendar, ker tudi iz te korenike je stvarila litoslov. razne besede, je tudi pravenetska. V sansk. mačate, kneten, zu Teig, Mehl, Staub machen, gršk. μάσσω za μακ-ja, μέ-μακ-α, kneten, zerdrücken, lat. mac-er-are, zerreiben, mürbe machen, slov. z nazalcem mencati, mancati, zerreiben, mak-a, Mehl, мѣк-ѣкѣ, weich, litovsk. mank-stau, knete, slov. maceelj, tudi rusk. tudes, Schlägel, srbsk. mak-ljati, schaben, schlagen, rusk. macovat, schlagen, stossen.

Chiepin,

Scheinheiliger, Gleissner, srbsk. klapiti, scheinen, pridenei šče sansk. krp, Schein, najde se v instrum. krpâ, schönes Aussehen, Schein.

Macca,

abbondanza, Ueberfluss, primeri litov. mók-u, vermögen, zend. maç, mächtig, gršk. μέμας, vermöglich, reich, glücklich, selig.

Spacada,

bulada, Aufgeblasenheit, Angeschwollenheit, primeri staroslov. panča se, inflor. V slabi obliki slov. Paka, ime reke, tedaj die Anschwellende.

Logorar,

putelo, che sempre me logora, fanciullo, che sempre me crucia, tore logorar, peinigen, quälen, staroslov. logataj, κατάσκοπος, Untersucher, explorator, je najbrže: Spanner, in staroslov. logia, katere besede pomen Miklošič ne zna razložiti, bode menda Spannbank, Folterbank, primeri sansk. argh, recken, strecken. V srbsčini je tudi beseda, ki ima sorodni pomen, in sicer logov, der Beispanner, logoška, vitis suspensa, rozga, ki je napeta, ki se ovija dreves, die sich an Hütten und Bäumen hinstreckt, hinanrankt.

Nogia.

Boerio razlaga to besedo v incremento, Verdruss, nogiar, verdriessen, stuccare, ristuccare. Diez misli, da je nogia skvarjeno iz lat. „in odio“, ali Italjan ima iz venetske nogia, — noia, iz nogiar, — noiar, kakor iz trogia — troia, sagia — saia, bogia — boia, lat. odium, odire izgovarjata in pi-

šeta Venetčan in Italjan: odio, odiare, odioso, odiosità, odievole, glasnik *g* je tore v besedi nogia korenichen. Čudovito je, da kraj Mure in Ščavnice je znana beseda: vnožati se, vnoža mi se, lästig sein, Widerwillen empfinden, verdriessen, Eckel haben, unaufgelegt sein (glej Murko s. v.), Kranjski in Korotanski Slovenci, ki so najbližji sosedje Venetčanov, te besede ne poznajo, tedaj je nogia pravenetska in vnožati praslovanska. Venetska nogia izraža isto, kar slov. vnožanje, vnožljivost, secada, seccheria, seccagine, straccagine, strachezza, improntezza, importunitá, Ueberdruss, Lästigkeit, Eckel, Müdigkeit itd. Mi imamo tukež z metaforičnim pomenom opraviti. Jaz trdim, da je nogia, unožanje, iz glagola: nagh, ki pomenja: zbadati, srbeti, vrtati, sansk. nagma, svrab, litov. nēža, Krätze, gršk.: *νίσσω* iz *νύσσω*, stechen, *νύσσα*, Stich, litov. nēže-ti (imperson. kakor v slov.) stechen, jucken, staro-sl. nęza, durchbohren, odkoder nož, Schwertmesser, nemšk. nagen. Iz korenike nag je noga, Fuss po pravem Kralle, Fussnagel, nogoty in nemšk. Nagel. Tudi Nemec reče, ako se mu kaj vnoža, gabi: Es jukt mich, es kratzt mich, sticht mich. Ker vnožati je samo pri panonskih Slovencih znana beseda, ki niso nikdar z Venetčani v dotiko prišli, je ta, kakor venetska nogia prestar ostanek obojih jezikov, in ker lat. in italj. imate iz te korenike nag premeknjeno obliko ung-ungv-is ung-ula, je nogia ostanek iz starovenetskega, to je slovanskega jezika.

Da iz materialnih poznamovanj se stvarjajo duševna, je znano; da je iz teh poznamovanj eden jezik ohranil prvotni, drug preneseni pomen, pričujejo primere; tako sansk. rudž obznačuje polamati, potreti, pa tudi bolečino pripraviti, in sorodni latinski glagol lugeo uže samo je ohranil pomen žalosti, bolečine, med tem ko litovsk. luz-u ešče izraža pomen polamanja, in slovašk. luz-nuti pomen posekanja. Tako italj. stuccare izraža, verkitten, übergipsen in fig. verdriessen. *) Primeri latvijsko: gnēga, unlustig sein, proprie nagend, slov. gabiti se, Eckel, Abscheu haben, iz korenike gab, beissen, dalje srb. žacati, pungere, žacanje, punctio in horror.

*) Ako pri izpeljavi besed nogiar — vnožati, ne drži korenika nagh, stechen, kratzen, bohren, ponujamo koreniko: nagh v pomenu binden, knüpfen, sansk. nahyati za naghyati, binden, knüpfen, lat. nec-to, nexum, nexus, binden, knüpfen, schnüren, nemšk. nāhan, nere, sarcire, novonemšk. nāhen. Da je tudi v slovansčini ta korenika znana bila, pričuje srb. negve (plur.) Fesseln, Ketten in rusk. niz-at, binden, knüpfen, poljsk. s-noza, kamba. Vnožljivost, gabljivost — Verdruss, Eckel, Widerwille, Müdigkeit, Unaufgelegtheit se slobodno priliči vezanju. Iz te korenike menda tudi venetsk. neghe, Hinterbacken, gotovo pa venetsk. negossa, die Reuse, Garnsack, tedaj nexum instrumentum, prim. ruski sēt, Netz iz si, binden.

More,

Ragazzo da scopa, fantič ki ladje pometa; tudi more izraža: Ehi tu! srbsk. More, More! Marko ne ori drumova, More! Turci ne gaz'ite oranja!

Gora, Gorna,

Wassergang, slovašk. garat, Wassergraben, garaj, Kanal, gorna, Wasserröhre, polsk. gara, dira v tulu, Loch am Köcher. Vse te besede so iz korenike gar, sansk. džar, sich nähern, herbeikommen, gršk. ἀ-γάρω, sammeln, ἀ-γάρω-αί, Versammlung, litovsk. metath. gra-t-as, dicht beisammen, sansk. grâ-ma, Schaar, Haufe, Verein, Dorf, staroslov. rpa-мъ, caupona vel domus, grom-eni-ca, idem venetsk. garetâ, Wachstube, staronemšk. kër-an, wenden, Richtung nehmen. Latinščina ni nobene besede ohranila iz te korenike. Primeri ešte slov. gariti, bežati, česk. harati, idem. Kam pa slov. gariti se, die Flüsse umherwerfen, auseinander strecken, garice, die Wagenleitern? k sansk. har, tollere, capere, prehendere, auferre, rapere?

Ghebo, Gebo,

rivolo, ghebi, gebi, quei piccoli canaletti, che a guisa di vene minori portano l'acqua per tutta la Laguna; primeri staroslov. ГѢАНІЕ, motio, rusk. gob die Bai, latv. gîbt, curvare, menda ešte bolje k sansk. gabha, Spalt, staroslov. zęba, zerreißen, zerspalten.

Sgarbela,

adject. gerunzelte Augenbrauen habend, prim. slov. grba, Runzel, staroslov. grba, convulsio, qua corpus retro flectitur, Krampf, grbat, contractus, novosl. grbast, rugosus, staronord. kreppa, zusammenziehen, krümmen, staronemšk. krimfan, srednem. krimpfen, Krampf, staroprusk. grab-is, Berg=Rücken, Buckel, primeri slov. grba, gibbus, starosl. grbъ, dorsum, Rücken, grbati, contrahere, irski gerbach, rugosus. Grkoitalščina ni ohranila nobene besede iz tega debla.

Sem spada venetsk. sgarbaria, impolitezza, hrv. grbavec, pravus, litovsk. grubus, asper, sgarbar, das Flussbett von Gestrüpp und Sumpfpflanzen reinigen, die den Lauf des Schiffes hemmen, tedaj grbati, zusammenziehen, grbančiti, nagrbančene obrvi, gerunzelte Brauen. Tudi venetsk. sgarba, Spreuhaufen, in vse kar se zmlačenega pograbi, je iz grbam, tudi sgorbar, portar sul dosso alcun peso, na grbu, hrbtu, kakošno butaro, breme nositi, dalje venetsk.: caveli in-garb-ugiai, vlasì koštravi, capeli disordinati.

In-gat-olarse,

verwickeln, česk. hatit, verbinden, verknüpfen Sem spada nemški: Gatte, conjunctus, Gattin, srednjenemšk. getling, socius, Begattung conjunctio carnalis, die Gaden, das Gadem anglešk. to gather, colligere, gornjeluž. hat, Teich, Damm.

Gabia,

Käfig, Hühnersteig, česk. kabelka, kletka, slov. kobača, Hühnersteige.

Gatolo,

scolatoio, Abgussort, smaltiloio, Gosse, condotto d' immondizie, primeri slovašk. za-gata, Abort, slov. rusk. gata, draga, srbsk. gat, curriculum, Mine, Ableitkanal.

Boerio piše: Gátolo codotto d' immondizie, che v' é lateralmente ad ogni strada o calle di Venezia, dove si perde l' acqua piovana. Ta beseda je gotovo tako stara, kakor mesto Benetki.

Gatolo tudi obznačuje graben, ki se vreže čez ogone, da lahko voda pretoka.

Seleno,

apium graveolens, rusk. šelen, Epich, gršk. σέλινον.

Grezo,

greggio, unbearbeitet, fig. rude, slov. grčav, knollig, klumpig, greza v jeziku zidarjev rinzafto, das Zustopfen, srb. grčiti se, zusammenschrumpfen, „lanagreza“, greggia = lana sudicia, zottig, knotig, grčav len, slov. grčiti, zusammenschnüren, würgen, staroslov. grčiti, contrahere, venet. z praepoz. aggrichiare, beri agričiare, zusammenschrumpfen, verstopfen.

Coglione,

Hodensack, litovsk. kul-ys, Hodensack, rusk. кулѣ, Sack, škand. kul, Sack, gršk. κοιλίος τῆς καρδίας, Herzbeutel, lat. culeus, Sack, Hodensack, primeri šče slov. cula, Ranzen, Schleppsack. Ker je beseda tudi litovskoslov., zna coglione pravenetska biti.

Cigolo, Cighignola.

Te besedi ste pravo zlato in neskončno veselje za jezikoslovca venetščine.

cigotati, schwirren. kreischen,*) katero besedo zopet v venetščini nahajamo: cigar, stridere, acutamente gridare, cigho, grido, cigheto, piccolo grido. Iz khađž, agitare, je sansk. khađžaka, instrumentum, quo lactis flos agitur ad butyrum conficiendum, tore = slov. čigee. V nazalirani obliki nahajamo v sansk. kańdz, claudicare, kar je tudi valjanju, čiganji, čegolenji podobno, pa da ne bi nam kdo rekel venetsk. cígolo in cighignola sta indogermanski besedi, ter postavimo semkej, v kakošnih oblikah se sorodne indogermanske besede prikazujejo, in sicer sansk. khađž, khańdz, khańdzati, claudicare, kańdzana, motacilla, tresorepka, gršk. σιάζ-ω, za σιαγ-ιω, hinken, σιάζων, hinkend, staronord. skakk-r, hinkend, starogorenjenemšk. hinkan, hinchán, srednjenemšk. hínke, hánk, hunken, hinken. Latinščina ni ničesar ohranila. Brez dvombe je iz korenike kag — kadž tudi slov. koza „wegen des steifen Ganges dieses Thieres“ (Fick), sansk. čhága, idem, latvij. kaza, anglosaks. hecen, dalje koža, Haut, Fell, proprie: Bockshaut, kakor starosl. азно, βέσσα, Fell, Vliess iz agne, Lamm, tedaj azno, Lammfell. Agne, agnus pa zopet iz ag — adž, agere, tedaj animal agibile, sansk. adža, Ziege, iz ag — agilis.

Bibiar,

venet.in patav. lellare, ninnare, tentenare, sich besinnen, zögern, schaukeln, schwanken, in sicer slednja dva pomena sta prvotna; bibia, ein schwankender Mensch, bibioso, schwankend, unschlüssig, träge. Vsi ti poméni počivajo na koreniki bib, ki označuje oscilirajoče gibanje; sorodno je nemško: beben, staronord. bifa, bewegen, erschüttern, agsak. beofian, staronemšk. bibên, srednjenemšk. bibinen. Latinšč. ima oblike: feb-ris, Fieber, das Beben, fib-ra, Faser, gršk. qéβouaa, zittern, qóβ-os, Furcht, qóβ-η (flatterndes) Haar, Mähne; slov. biba, polž, biba die (wackelnde, schaukelnde) Ente, bebec, ein feiger Mensch, biba, die Gezeiten (Ebbe und Fluth), venetsk. bibaron, conchiglia di mare, po Linèeu: mactra solida, ker na morji biba ali pa ker je bebasta, zato jo tudi imenujejo mactra stultorum. V slovensščini se je tore prvotni pomen zibanja ohranil, in ker grkoital. besede imajo *f*, smemo bibiar za pravenetsko obliko in besedo imeti.

Biassar,

iz biascar, in to iz blas-car, il masticare di chi non ha denti, mühsam kauen, slov. blaskati in mlaskati, idem, gornjeluz. mlaskac,

*) Korošk. čež-inj, zvonček.

schmatzen. Zmena glasnikov *m* in *b* je navadna, primeri beka in meka.

Biato,

impallidito, erblasst, biato iz blato in to metath. iz balto, litovsk. baltas, ali pa iz blēd; biate, parti bianche del fegato, tedaj zopet balte. To je zopet slov. imé za barvo, primeri surian, saurian, suri, russo = rusi, gornjeluč. rysi, die Mitte zwischen roth u. gelb, zalo – žel – žlt; – bigio – bizo, grau, pa je iz staronemšk. bis, grau.

Barban,

Termino antico, ma usato anchora dai Chioggiotti e in altre isole dell' Estuario, dalla voce barbarica barbanus e vale zio, tedaj stric, in res se v latinšč. srednjega veka tudi najde barbanus, stric, in sicer v Leges longobard. Po takem bi se dalo misliti, da je beseda longobardska, vendar nastane več pomislikov; in sicer je eden ta, da se beseda je vzdržala na otocih, tedaj morski Venetiji, gder so naj starejše naselbine venetske, dalje nema Venetčan druge besede za strica, tretjič ne najdem v germanščini nič sličnega. Poznamenovanje barban za strica vjema se tudi z nazori, ki so ga Slovani imeli o tem sorodniku. Ako najstarejši sin po smrti očetovi ni bil ešče sposoben za gospodarstvo, je nje vodil stric, in ta ni bil ravno vsmiljen in dobrotljiv; zato so Slovani dali celo bodečim zeliščem imena: stric, hudi stric, pasji stric, dalje šče pri Jugoslovanih nahajamo poznamovanja za strica, kakor čiko, čiča, dundo, ki imajo pomen kaznitelja, pretepačca, šibavca, itd. (glej razlago besed: a chico! in dondaro). Isto, kar čiko, dundo, obznačuje tudi barban; po Stullicu barbati, trgati, pukati, reissen, zupfen, primeri sansk. bharb, kauen, nagen, verzehren, tudi bharv, iz ktere korenike je slov. brav, vervex in porcus, tore žival žvekajoča, gršk. φέρεται, er weidet, φασγάν, Weide, starolat. forbea, nekakva hrana po Festu, ki se je mogla vroča jesti. Germanšč. ni od te besede nič ohranila. Test, tešča, Schwiegervater – mutter, je tešeči, der tröstende, beruhigende, zelva, moževa, soprogoва sestra, je glasna, vesela, primeri sansk. nandini, exhilarans in filia, lat. avus, iz avere, gern haben, sich göttlich thun. *) Primeri staronord. fadh, Base, proprie die hassende, gehässige, faedh, Hass, Feindschaft.

*) Z a v o je sorodno: uj – uj-ec, in gornjeluč. v-ov-ka, Grossmutter; v to narečje pred samoglasnike rado predstavlja, n. pr. v-on, ille, volša, Erle, vot = od, von wannen.

Castagna — kostanj.

Kostanjev med rimskimi pisatelji prvi omenja Venetčan Virgil v Eclog. 2, 52.

„castaneaeque nuces mea quas Amaryllis amabat.“

Za njim sadu ali lesu iz tega drevesa omenjajo: Plinij (oleum castaneum) Vitruvij in Collumella. Pri grških pisateljih najstareje, in stareje dobe, tega imena ne najdemo. Hotli so narodoslovci in jezikoslovci iz edne vrstice grškega pesnika Nikandra, ki je cvel v drugem stoletju pred Kristom, sklepati, da on imenuje ta sad, ki je redil mesto Kastanis, katero je stalo v thesalskem primorju na podnožji Peliona, a ta vrstica ne dokazuje, ka bi bili tam kostanji rastle, Nikander govori o „καρφύοιο“

„δρυλεπτός καρφύοιο, τὸ Καστανίς ἐρεγεν αἰά“, in αἰώνον je jugs, Wallnuss. Glossatori v zadregi in nevede, kaj bi s tem imenom storili, so iskali geografično ime, da bi po tem ta sad razložili. Tudi redko drevo dobavlja ime po mestih, pač pa naopak, — Bukovica po bukvi, Črešnjevica po črešnjah, Kostanjevica po kostanjih, Orehova po orehah itd. Razlaga besede kostanj ab urbe Καστανία, torej ne bo obveljala. Domovina kostanja ni bila Thessalia, in Nikandrov glossator sam kaže na Pontus kot domovino kostanjev. Južnozapadno od mesta Sinope v nekdanji Paphlagonii ešče, v byzantinski dobi najdemo mesto: Καστανίων (Ritter, Erdkunde 18, 414. itd.) in to je menda isto, o katerem Nikandrov glossator govori: ἡ πόλις Πόντου, ὅπου πλεονάζει τὸ καστάνιον.* Za to domovino govori poznavanje: bendak, pandek = nux pontica, pri Arabljanih (Zeitsch. für Kunde des Morgenl. 7, 110.). V onem okrožji pa so bili prvi sedeži adrijanskih Venetov; ne bode se nam torej neumnost oponašala, ako se besedo kostanj drznemo iz slovanščine razlagati, in trditi, da so kostanje starodavni Veneti iz Ponta v Thracio in v Adriatiko zaplodili. Mi ponudimo thema: kost, iz katerega so besede: kostrav, hirsutus, rusk. in slov. kostrit, kostret, srbsk. lana caprina, kostrešiti, hirsutum fieri, kostrela, kostreba, kostreva gramen hirsutum, kostur, polsk. palica, na katero je nabita železna špica, kosturica, hrv. špičasta sablja, starosrb. košturica, koplje Spiess, kostreš, Stachelfisch. Primeri gršk: καστός, gestochen, κάστρον, subula, Grabstichel, καστρέως, riba, die Meeraesche, καστρωτός, zugespitzt, sansk. ças-âmi, ferio, slov. kos-iti sansk. çastra, Schwert. Kostanj bi torej bil ježičast sad, die stachliche Frucht, vsaj šče Slovan kostanjevo skorjo imenuje ježico, Venetčan pa:

*) Macrob. (Sat. 3, 18, 7.) po Theophrastu kostanj tudi imenuje: nux Heracleotica. Heraclea pa je bilo mesto s pristanom (Hafen) ob Črnem morji, in je kostanje zopet dobavljalo iz Paphlagonie, domovine adrijanskih Venetov.

riccio, kar je iz lat. *ericius* = *herinaceus*, primeri: jež, *herinaceus*, in ježica, *spica mutca*. *)

Grki in Rimljani nemajo individualnega imena za ta sad, in ker Venetčan Virgil prvi to ime rabi, je drevo in ime moglo biti v Venetii domače, in pri pomanjkanju točnih imen se ne dá misliti na splošno kulturo tega drevesa o Catonovi in Plautovi dobi; jihovi „*nucēs calvae*“ in „*nucēs graecae*“ — so mandeljni, o čemer se iz Macrobijia prepričamo (Saturn. 3, 18, 8). *Nux graeca haec est, quae et amygdale dicitur.*

Drugo koreniko pa ima rusk. in slovenski koster, celo island.: *köster*, *strues*, *rogus*, in sicer stavljam to besedo k sansk. *kāsthā*, *lignum*, korot. po navadnej izmeni soglasnika *k* z *h*, *hosta les*. Beseda *lēs*, *sylva*, s katero je v zavezi: *leska*, *Haselstaude*, *lešnik*, *Haselnuss*, *lesa*, *craticula*, ni šče razložena, in tudi jaz ne vem za njen prvotni pomén **). Grk *lešnik* imenuje *καρύα*, Latin iz gršk. *corylus*, h katerej besedi so nekteri jezikoslovci nemšk. *hasal*, *hasel*, stavili, katerej razlagi pa ne priglasujem.

Lešnike so torej Slovani uže v svoji azijski pradomovini mogli poznati; jeli tudi orehe? V persinščini najdemo: *aragh*, *oreh*. Grk ima tudi za oreh ime: *καρύα*, Latin: *nux* = *nukis* *Nemec*: *Nuss*, laški oreh Latin imenuje *juglans* — to je: *Jovis glans* = Dioskoridesovemu *Διὸς βάλανος* — *Zevsov* — *Jovov želod*. Ker Plinij (15, 88) piše, da so orehi iz Ponta v Grecijo in Perzijo prišli — „in *Asiam Gracciamque e Ponto venire ideoque ponticae nucēs vocantur*“, in isto trdi Dioscorides (1, 178) „τὰ δὲ ποταμικὰ, ἃ ἐνίοι λεπτοκάρυα καλοῦσιν“ in ravno tako Athenej (2 pag. 53), bi smeli trditi, da perzijski *aragh* je iz slovanščine, in Miklošičeva razlaga imena: *orêh*, litov. *riešutis* iz korenike: *rêh*, unde *rêšiti*, je prav prikladna, in oreh *riešutis* označuje die zu schälende, lösende Frucht. Ako je persinsko *aragh* iz slov. *orah*, *oreh*, so Persini ime zopet mogli dobiti od Venetov, ki so stanovali v Paphlagonii in Armenii — ob Pontu, in ta beseda je nova priča za slovanskost onih Venetov. V Italii šče Cato proti sredini drugega stoletja pred Kristom ne pozna ne laških orehov (*juglandes*) ne kostanjev, ne mandeljnov. Da so orehi iz Male Azije in posebno iz Paphlagonije prišli, poročajo vsi stari pisatelji, naravnost pa Hermippus (apud Athen. 1, pag. 28.) „τὰς δὲ Διὸς βάλανους — Περσὶ καλοῦνται.“

Jeli ne tiči v besedi: *δροκάρον*, katero besedo rabi Strabon za poznamenovanje nekega drevesa, skaženo slov. *orah*? „ἢ δὲ Σιτω-

*) Hehn (Culturpflanzen, str. 341.) sam piše: Nicht in semitischen, wohl aber wie wir glauben in iranischen (?) Idiomen, besonders im Altarmenischen würden Kenner dieser Sprachen die Erklärung des Namens *Kastanie* entdecken können.

**) Gilferding primerja sansk. *rāsa*, *vinculum*, *dolenjeluz*, *reso*, *Geflecht*, *pleten*, za vezanje pa se *leska* rabi, tedaj razlaga prav naravna.

πίτις καὶ σφένδαμνον ἔχει καὶ ὄροκάρνον, ἐξ ὧν τὰς τραπέζας τέμνονσιν⁶⁶. (12, 3, 12.). Σφένδαμνος je acer arbor, drevo, ki ima trd les, iz katerega so mize delali. Orehov les šče sedaj čislajo mizarji. ὄροκάρνον bi znalo popačeno biti za: orahorovo seil. drevo.

Sinopljani so bili naseljeni Grki v primorskem mestu Sinope, ki je stalo na severnem boku Ponta euxina, in spadalo v Paflagonijo, tore so drevo in jegovo ime lahko dobili od paflagonskih Venetov.

Orahar bi po obliki označevalo ogromno — silno orehovo drevo. Da pokrajine južno od Kavkaza in ob severnem kraju Male Azije rodijo vse sorte orehov in kostanjev v največi popolnosti, pričujejo stareji in novejši potniki. Kolenati je videl v Armeniji leske, katerih deblo je merilo tri šolnje, torej je celo naravno, kako so nastala enaka poznamovanja za: les, sylva in leska, lešje, Haselwald. Ker se vitre iz leske rabijo za pletivo, tudi bi se iz te okoliščine razlagala poznamenovanja: lesa, aus Ruthen geflochtenes Thor, lesa, culmen, svisle, craticula, crates, Flechtwerk, venetski: lesena, sporto, Erker, Einlassthür. To poznamenovanje kaže na lesene hiše starih Venetov se spletenimi akri (Erker), kar tudi pričujeta Strabon (1, 6.), ki mesto Ravenna imenuje: ξυλοπαρίς, in Vitruvij (2, 9, 11), da je stalo na kolih. Ime Lesena, geflochtener Vorsprung, sporto, je torej tako staro, kakor mesto Ravenna, beseda je pravenetska, in ker le slovanščina pozna to poznamenovanje, — so bili Veneti Slovanje.

Brusar

iz bruciar, rösten, dörren, braten k sansk. bhardždž, bhardžate, rösten, braten se prav ne priklada, pač pa k srb. buknuti = blknuti, auflodern, tedaj k sansk. bhrâk, flimmern, leuchten. K bhardždž spada slov. bržolica, Rostbraten, primeri sansk.: bhargta, part. perf. pass. geröstet. Italj. venetsk. bruciar, brusar ne moremo grškoitalski jezičnej edinosti pridevati, ker grškoitalsč. ima: φρέγω, röste, dörre, φρέγετρον, Rostgefäss, lat. frigere, frictum, rösten, φρυγός, geröstet, dalje φρυγός, weiss, leuchtend, φλέγω, leuchte, φλόξ, genet. φλογ-ός, lat. flagro, flamma za flagma, fulgeo, fulgur itd. Indoevropski bh je v grekoitalsč. skoz in skoz φ — f; tedaj je italj. bruciar iz venetoslov. brk, brek, blk, primeri litov. brek-st-a, es tagt. Isto prikazen najdemo v venetsk. bagia, ital. baia, slov. burla, buffa*). Tudi tukaj nastopi v grkoitalsč. φ — f mesto bh svojo pravico, in mi najdemo φημί — for, fari — fabula itd. Take prikazni strogo branijo Venete prištevati k gerškoitalskemu plemenu.

*) V slovenšč. nahajamo: zbaglati, abbetteln, überreden, rusk. dialek. baz-anit, kričati.

Sem spada tudi venetsk. busa, buca, bochetta, Loch. staroslov. bok, cavitas, sansk. bhūka, Loch, Oeffnung, lat. fauc — fauc-ium, Loch, Oeffnung, Schlund. Priravnaj ešče far, genet. farr-is, Dinkel, Spelt, Mehl. staronord. barr, Gerste, slov. ber, vrsta prosa; staroslov. branъ das Ringen, Streiten, Kampf, iz borja, brati, kämpfen, lat. ferio, bylie in folium itd. Lat. bucca, Blase, Backe, bucinum, Kriegshorn ital. bocca, Maul je iz korenike buk, starosl. buča, niženemšk. pochen, puchen, lärmern, pogge, Frosch, hrv. pukač, idem, staronem. pfuchôn, schnauben.

Sgalonarse,

guastarsi le coscie, sgangherarsi, fehltreten; ta beseda se vjema s sansk. skhala-ti, straucheln, gršk. σκαίρω, springen. Beseda je gotovo šče se ohranila iz starovenetščine.

Spegazzar,

fare scorbii, Tintenklexe, Tintenflecke machen, spëgazzin, cattivo pittore, primeri starosl. pëg, bunt, novoslov. pegat. Perlhuhn, pegam, Seidenschwanz (Schmetterling) sansk. pindž, malen, pinga, braun gršk. πίνγαιος Eidechse, tedaj po barvi, nemški Fink. Peg ni tujka, kakor Miklošič misli, ki pëg izvaja iz goth. fai-chus, staron. fëh, varius; to spada k sansk. piç, gršk. πιç, slov. pis — pisati. Tako trdi Fick, in jaz mu prigrasujem. Novoslov. pëg, pëga, macula, pëgast maculosus, ogrškoslov. pigučav, idem, česk. piha, polsk. piega, dolenjeluz. pega, Sommersprosse. Severna slov. narečja so pomen rjave barve bolje ohranila. Grško πικίλος, bunt, tudi spada k koreniki piç, ne pa pig — pidž. Venetsko spëgazzar se bliža k slovenskim pomenom besede peg.

Drapì,

vestiti, vestimenti in genere, sansk. drápi, Mantel, Gewand, litovsk. drap-anà. Kleid, Gewand. V družih sorodnih jezicah se ta beseda ne najde, venet. drapéto, stoffeta leggera.

Galàna, Gagiandra.

Razve poznamenovanja: tartaruga za želvo ima ešče Venetčan tudi: Galana i Gagiandra, drugi Italjani pa lat. testudine, testuggine. Sicer bi se misliti dalo, da je Galana sprejeta beseda iz grščine: χελώνη, vendar ni verjetno, da ne bi stari Veneti, ki niso samo v Malej Aziji, nego tudi v Evropi kraj morja stanovali, imeli lastnega poznamenovanja za želvo. Jaz imam venetsko ga-

lana za pravenetsko besedo, dasiravno ima isto koreniko, katero gršk.: *χέλως, χελώνη*. Ako si različne izraze za to žival pogledamo, nahajamo različne uzroke njenega poznamenovanja. Trdo pokrivalo, katero ta žival ima, je dalo Nemcu povod jo imenovati: Schildkröte, Srbinu: kornjača, iz kora = skorja, Rusu: čerepaha, iz čerep = črep, Schale, Scherbe, Latinu: testudo, iz testa, Schale.

Slovenec, Bolgar in Poljak rabi *желъ, želъ, željva, žolw*, (polsk.), *žel-kъ* (bolg.) staroslov. tudi *желъ* *) in *желъка*.

Miklošič (Lexic. palaeoslov. s. v.), Curtius (Etym. pag. 188, 3tia edit.), Schleicher (Formenlehre, 111) stavljajo *желъ* h gršk. *χέλως, χελώνη* in oboje k sansk. *har-mu-tas*. Curtius l. c. piše: „Das Suffix ist verschieden als Wurzel vielleicht mit Hugo Weber (Zeitschrift IX. 256.) sansk. *ghar* zu betrachten, die in *ghar-ghar-a-s*, Geknister, Gerassel, und *ghar-gharâ*, Laute, Glocke, erscheint, so dass das Thier von dem quackenden Tone benannt wäre, den es von sich gibt“.

Za to razlago ne govori samo slično poznamenovanje: *tar-taruga*, nego tudi druge besede iz te korenike pomene: *glas*, *šum*, *pisk* izražajoče; vendar o teh malo pozneje.

Mi bi torej imeli koreniko *ghar* (sansk. tudi *džar*, knistern, rauschen, tönen), v pomenu: *sonare*. Ta se je v slovanščini tudi ohranila in sicer staroslov. *galiti* *σινγᾶν*, schreiend, singend, lärmend tanzen, venetsk. *galoria*, allegrezza eccessiva manifestata con gesti, goth. *goljan*, gaudere, nemški: *gellen*, zato: *Nachtigall*, *nocte sonans*; iz te korenike je tudi lat.: *hirundo*, lastovka in gršk. *χελιδών*, idem, tedaj: die gellende, primeri sansk.: *ghar-ghara*, strepitus in ulula. Pa kako je to, da v venetščini nahajamo: *galana* mesto: *gialana* ali *gelana*, kar bi bliže stalo k slov. *žal* *žel*? To nas nič ne moti, v venetščini ni se še glasnik *g* pogreznil v *ž*. To prvo stopnjo glasnika tudi najdemo v drugih besedah, postavim: *grlo* in *žrlo*, srb. *galiti*, **) *čeznuti*, *begehren*, *verlangen*, goth. *gairan*, rusk. *zarit*, *uzbujat želanje*, (Gilderding, o srodstvê jazyk. slav. s sansk. 186) staroslov.: *žel-eti* Kakor srbski *galiti*, starosl. *žel-eti*, rusk. *zar-it* so iz edne korenike, ki se vjema s sansk.: *haryati*, iz prvotnega: *garyati*, *begehren* (primeri ešče *žariti*, *zarja*, *zora*, iz korenike *gar* — *goreti*), in kakor je ešče srbščina ohranila prvotni *g*, tako tudi venetšč. v besedi: *galana*. Sansk. je prvotni glasnik *gh*

*) V stari češčini pa *zelva* obznačuje *mariti soror*; ta beseda se vjema z lat. *glos* *proprie gelos* *γελ-ωσα, γέλως*, die laute, heitere, primeri *test*, *teša* iz *teh*, *teš*, der — die Beruhigende, sansk.: *nandini*, *glos*, *proprie pulehra*, *illustris*, franc. *la belle soeur*, lat. *avus ex avco*, sansk. *avas*, *favor*, *auxilium*.

**) Spomni se šče na: *Tergerste* mesto *Teržešte* (na Tržaškem).

spremenila v *h*, zato har-mu-ta za gharmuta. V gršč. je aspirat *gh* sploh *χ*, zato: *χέλvs*, *χελώνη*. Pruskolitev. šče je tudi ohranila prvotni *g*, primeri: prusk. *gana*, slov. *žena*. Korenika *ghar*, sonare, pa je tudi stvarila poznamenovanja za instrumenta sonantia*), tako sansk. reduplik. *ghar*, -*gharā*, Laute, Glocke, gršk.: *χέλvs*, lyra, rusk.: *žel-ejka*, duda, Rohrpfefe (Gilferding, l. c. 221) primeri šče gršk. *χελύσσω*, *χελύω*, hrgoliti v prsih, sikaje kašljati,**) sem spadajo tudi poznamenovanja: gršk. *χέλvs*, fistula, die Fistel (bolezen), ulcus, slov. *želve*, Skrofeln,***) venetsk. *gale*, tumoretti linfatici. Ker skorja želvina je obočnata (gewölbt), se je v gršč. stvarilo: *χελώνη*, Wölbung, in tudi v staroslov. se je beseda „acervi“ — nam altaria eorum quasi acervi super sulcos agri — predstavila v: „želvi“. (Oseas, 12, 11.) Želvina trda lupanja je tudi služila za poznamenovanja: Schilderdach, Sturmdach, gršk.: *χελώνη*, dalje: Schemel, Fussbank gotovo, ker se je za podnožne stolce rabila, primeri staroslov. *желва*, fulerum.

A vokal pričuje, kako prestara je beseda *gala*, *galana*, gršč. in slov. uže imate vokal. *e*: *χέλv-s*, *želva*. Venetčan pa šče tudi želvo imenuje: *Gagiandra* = *Gagliandra* = *Galian-dra*, in jaz trdim, da se to ime vjema s grškim: *χελvδρος*, Wasserschilddröte, vendar z venetsko obliko. Ker je prvi del besede uže razjasnjen, ostaja nam šče drugi: *andra*. Ker je v grškem *vδρος* (primeri: *εὐvδρος*, Fischotter) thema *vδ*, in ta odgovarja lat. *ud* v močni obliki *und*, odtod *udus* a *um*, *udor* = *vδωρ*, dalje *unda*, sansk. *und-ana*, humectatio, *und-âmi*, humecto, *unda*, aqua, goth. *vatan*, aqua, anglosax. *yðha*, *unda*, litov. *w-andu*, staronord. *vatn*, voda, *vâttr*, feucht, tedaj je oblika *andra* izključivo slovanska, in mi jo najdemo v imeni: *Andrica*, bistra reka pri Gradeu, Wandritsch-bach na „gorenjem Štirskem“, ad *Undrium fluvium* v pismih 10ga stoletja, novoslov. *Vôdreš*, *Vôdrešina* = *ВѢДРЕНЬ*, imena vasi kraj deročih, bistrih potokov. *Galiandra* je torej slovanska oblika, ker iz gršk. *χελvδρος* bi se težko stvarila *Galiandra*, ker Venetčan in Italjan sploh gršk. *v* ohranjuje čist in popolen.

Uže Bopp je omenil, da je *ud* — *und* nastalo iz: *vad-vand*. Ta *v* in *va* je Grk spremenil v: *v* ali *v*, zato ima them. *vδ* — *vd*, italska narečja so ohranila obliko: *ud* — *und*, nemško slabo obliko: *vat*, Slovanolitvani slabo in močno obliko: *vod* —

*) Sansk. *gala*, Rohrpfefe, *gal*, sonare. Tudi reduplik. *glagolati* sem spada.

**) Venetsk. *gagioni* = *gaglioni*, stranguglione, malattia del cavallo, Kehl-sucht, tedaj sopet po gulenji, sikanji, hrgolenji; bliže šče stoji venet. *giavardo* = *gialardo*, fistula.

***) Miklošič novoslov. *želva*, fistula. *Želve*, (Fisteln) so cevim podobne (rohrartige) oteklina, poznamenovanje torej po želvah — želejkah, primeri lat. *fistula*, Rohrpfefe in Geschwür.

vand; ali glasnika v na početku neodbacajo samo Venetčani (primeri ose = vose = voce), nego tudi korotanski Sloveni (primeri las, ladati), zato nahajamo obliko: andra — novoslov. odra, Venetčan pa esče posebno glasnik v med vokaloma rad izpaha, postavim: paon za pavon, in tako se nam razjasnuje oblika Galiandra mesto: Galivandra. Phryžski jezik ima obliko βέδν, voda, in ta oblika nam pričuje, da Venetov ne moremo k trojanskemu plemenu, ki je po točnih poročilih bilo sorodno fryžkemu, prištevati. Ker korotanski Slovenec va in vo izgovarja kot ua ali uo, tedaj uada, uada, ali pa v odvrže, in reče: ada, zato se gorenještirska rečica, ki teče mimo admontskega kloštra in se zлива v reko Anas (Enns), najde v starih listinah v oblikah: Ada, Ouda, Uda, Uoda, in ime kloštra: Ode, Oude, Uode, Udemund to je Ada — Vodamündung.

Vogar,

die Kräfte beim Rudern anstrengen; Diez je mislil iz nemškega wogen, ali ta priličnost je nenaravna; moment djanja je moč, torej vogar mora označevati: moč pomnoževati; v rusk. narečjih va ga, sila, moč, sansk. vadža, Raschheit, lat. vig-or gršk. ὑγ-ής zdrav = močen staronemšk. wagher, novonem. wacker, menda tudi polsk. viżelj, Windspiel, bistri pes, srbsk. viž-ao, Wachtelhund.

Spentonar,

spignere, stossen, schieben, drängen, litovsk. brez nazalca spitu, drängen, part. perf. pass. spistas, gedrängt, venetsk. spenton, Stoss, Schub, spento, gedrängt. Razve litovšč. ni v nobenem indogerm. jeziku slične besede najti, ako ne morda lat. spissus, dicht, iz spittus.

Speron, Spiron,

Sporn, fig. Antrieb, staronord. spirna, mit dem Fusse in die Erde kratzen, staronem. spirn-jan, mit dem Fusse anstossen, gršk. σπαιω, zucke, zapple, vendar, ker tudi litovšč. pozna spiriu — spirti, mit den Füßen treten, ausschlagen, rusk. šporju, calco, zna speron, spiron, pravenetska biti in ne nemšk. Sporn, primeri šče lat. spernere, verachten = wegstossen, sansk. sphur, zucken, binten ausschlagen, zend. cpar, treten, zappeln, zurückstossen.

Scueleta

za scudeleta, laguncula, starosl. škandělъ, testa, laguncula, tectum, novosl. škandela, skedela, staronord. skutil, novo-

nem.: Schüssel, lat. scutella, starosl. skandělnikъ, figulus, odkod? V slovanščini ima troje pomene, tedaj praserodno.

Renzenar,

klaffen, Maul aufsperrn, sicer tudi v lat. ringi, Maul aufsperrn, rima za rigma, Spalt, vendar bliže šče lit. riženti, Zähne weissen, novoslov. režati, starosl. regnati biscere, rega Spalt ragъ, Schimpf, ragati, verhöhnen, staronemšk. rach-o, Schlund — Rachen.

Ghea,

za ghega, voce del contado verso Padova e vuol dire grembo, mettere in ghea, facendo del grembiale ripiegato come una tasca, slovaški: gega, po Sreznievskem trjaset, slov. zezati, beuteln, schütteln, srbsk. gegati, segni gradu incendere, slov. zez, pišek, alias škofova kapa pri kokoših, goskah itd., sansk. gah, za gagh, tresti, schütteln. Torej gega kraj, kamor se kaj trosi, in to je krilo, Schoos.

Anerogia,

bi stalo k staroslov. ꙗкрогіа, ꙗ je praepoz. kakor v besedi ꙗродъ entartet; iskati torej imamo thema ꙗръ in ta obznačuje fragilis, mollis, staroslov. krgost, mollities. Anerogia tolmači Boerio persona cagionevole, eine sieche Person, tedaj vjema se s pomenom krgek, krgost.

Cuzzarse,

dicesi dei cani per dormire, slov. kučiti, pes kuči, mačka kuči, to je dremlje, dalje cuzzarse parlando delle lepri, quando si pongono in postura di sedere, tudi v obliki: cuchiarne, dice si del coricarsi (sich niederlegen) de cagnolini, slov. kučiti, sorodno je nemšk. hocken, kar slov. kučiti tudi izraža. Iz venetščine je beseda vzeta tudi v italšč. cucciare, hinlegen, in franc. coucher. Kučiti na Štirskem kraj Mure obče znano v pomenih hockend schlafen in hocken. Sorodno je tudi lat. coxim = cocsim, nieder kauend — hockend, conquinio, sich bücken, neigen, perf. conquexi. Conquinio stoji za con-que-nio, torej kučiti iz kvučiti po izpadlem v, primeri storiti, za stvoriti, tor za tvor, skoz za skvoz, motoz; za motvoz, sem spada kvečiti, kveka, pokvečen, gebogen, gedrückt. Venetska tvarina chuchian je le iz slovanske oblike kuč — kvuč, ne pa iz lat. quic mogoča. Nemšk. huckepack tragen, hocken, hucken je praserodno. Drugi indogerm. jezici te besede niso ohranili. V slovenšč. tudi sklučen,

zusammengekauert, gebückt (Murko), z vrinjenim l-om kakor v besedi ploditi mesto poditi, jagen staroslov. ponditi.

Beseda je bila v venetščini zelo životvorna, ker najdemo več besed, tako cuzzo, covaccio, letto, cuzzo da cani, luogo, dove riposa il cane, cuzzo da tera, kraj kder lovei kučijo in ptiče čakajo, cuzzolon, sedere sulle calcagna, cuccchio, Hundskotter. Tudi srbšč. pozna: čučati, hocken, kauern, čučovac, phaseolus repens, čučnuti, conquinscere.

Rognon,

arnione, argnone, Niere. Uže bistrourni Fiek je spoznal, da so te besede zelo skažene. On jih primerja k gršk. νεφρός, Niere lat. v praenestinskem narečji: nefrones. Arnione, argnone je po odpadlem pričetnem *n* in izpehnenem *b* nastalo iz nefrone, nafrone, vendar ker v slov., hrv. in srb. najdemo bubrege, Niere, je indogerm. praoblika bila nabhra, in iz te nafra, nefra. Izmena glasnika *m* in *n* v *b* je navadna, *b* tudi staronord. izpeha, primeri: bior za biber, castor. Naj čšče tukaj omenjam znamenitega tvorenja besede pečen, starosl. hepar, jetra, rusk. česk. pečenka, ren, slovaški: črna pečenka, jetra, gorenjeluz. pječen, hrv. pečenja. Uže bistrourni Miklošič je omenil: „hepar ab assando *) nominari“ in res italj. fegato, jetra, je iz feg, gršk. γάγω, rösten, anglosak. bacan, staronem. pachan, backen, peči, peka po Miklošiču, iz nemšk. **) sansk. bhandž, leuchten, sprechen, venetsk. bagia, italj. iz venetšč. baia, Spass, Scherz, staronemšk. bagan, wörteln, zanken, venetsk. begar, zanken, slov. sbaglati (Murko), überreden, abbetteln.

Bula,

loppa, guscio delle biade, Blatt, Kraut, Sprosszweig lat. folium, gršk. φύλλο-ν, φύλη, staroslov. bylъ, novoslov. byl, bylje, bula, bulada, Beschimpfung mit der Zunge, menda k sansk. buli, weibliche Scham, After, litovsk. bulis, Hinterbacke. Pudendorum nominibus fit increpatio et objurgatio.

Chiocar del sole,

il riscaldare, che fa il sole estivo, slov. čučati, čučkati, lichteln. Na Blaževo se Slovenci kraj Ščavnice čučkajo z blagoslovljenimi svečami, to je sveče užgejo, in je vrtijo okoli nog, rok, pojasa, da jim kačji pik in bolezen sploh ne škoduje; slovašk. čuča, meгла, iz katere se zmerom bliska; primeri še čučkrlj, čičkrlj, wohlriechende Rauchblätter, sansk. in zend. čuč, brennen.

*) Menda bolje po barvi.

**) Menda pa k sansk. in zend. pač, kochen?

Spanio,

adject. sbocciato, aufgeblüht, spanir, aufblühen, sich entfalten, aufwachsen, iz korenike spa, sansk. sphâ, sphâyati, ausdehnen, schwellen, gedeihen, staroslov. speja, proficere, spējanije, incrementum.

Scapar,

fugire, scapinante, cursore, menda k sansk. kšipati, schnellen, kšap, Geläufigkeit, srednjenemšk. schuf-t-en, galoppiren, sansk. kšipra, rasch, grški σχιπ-τ-ω, schleudern, venetsk. scapolar, liberarsi, evadere, srbsk. skapulati, retten, srb. skapavati, umkommen, tudi sansk. kšipati pomenja niederwerfen.

Scantinar,

non potere star fermo in piede, proprio dé vecchi, dè convalescenti, e degli ubbriachi (pijancih); primeri litovsk. skes-tu, skendau, sinken, gršk. σκάω, iz σκαδ-jω, sinken, fallen machen, sansk. skandati, sinken, fallen.

Nicchio,

Nische, nichiar, collocare in nicchia. Nekteri filologi zagovarjajo italj. nicchio nemšk. jeziku; ali se da dokazati, da je Nische nemška beseda? Nische je iz ničke slov. plur., Mulde, in korenika je nik, neigen, staroslov. nič-ati, geneigt sein, ničъ, adj. geneigt, novoslov. vnic, verkehrt = umgeneigt, sorodno je nemšk. nicken = neigen, bav. naucken, nickend schlafen, dremati, lat. nic-ere = nuere, winken = neigen, co-niveo za co-niev-eo perf. conixi = co-nic-si, zato po-nik-va, Wassermulde. Nicchio torej zna tudi iz lat. nicula biti.

Berta.

Venetčan in tudi drugi Italjani imenujejo opico: berta, bertuccio, v latvijščini pa se opica veli: përte, përtikis. Ker je opičina domovina v jugu in ne na severu, je to ime gotovo prišlo po italjanskih trgovcih in lutkih (histriones, Lustigmacher) k Latvinom. Bertar pa v venetščini označuje tudi: burlare, scherzare, buffonare, sgufare, scherzen, Possen treiben, äffen, in mi najdemo v slov. hrv. in srbsč. prtljati, schwätzen, plappern, äffen, pertjenje, Lippen verziehen, Maulrümpfen, in ker take lastnosti ima opica, ni neumno, ako besedo: berta prvotno: perta iz tega themata razlagamo, saj jo tudi Grk imenuje: μῦρῶ, quia μῦρεται, imitatur actiones hominum, primeri nemšk. Maulaffe. Ker so starodavni Veneti gotovo opice uže poznali, je poznameno-

vanje: perta, pertika = bertuccio pri njih nastalo, in je pravenetsko. Boerio pa piše, da „berta dicesi in gergo per tasca, scarsella, saccocia, in sopet v srbšč., hrv. in slov. najdemo: prtiti, auf den Rücken laden, prtljag, pertljaga, das Gepäck, parteka, Fracht. Najde se še v venetščini: bertoela, bandella, eisernes Band, srbsk. (v Srěmu) prěije iz: prtije, uždice. Berton pa v venetščini pomenja: bardassa, primeri: baggage, bagascio, Huren-pack, tedaj sopet iz onega themata slovanskega iz katerega: prtljag, Pack, Bagage.

Šče edno drugo besedo najdemo v južni Italiji, ki se tudi najde v severu pri pruskolitevskih rodičih, in sicer: βερδος, kar je pri Messapijancih označevalo jelena (Mommsen, Unterital. Dial. str. 70), primeri staroprusk. braydis, Elen, litovsk. bredis, Elen, Hirsch, latv. breedis. Je-li je ta beseda prišla od Venetov k Messapijancem, ali je praserodna? Tako tudi latvijski: ērma, opica se najde pri italjskih Tyrrhencih kot ἀίματος. (Strab XIII.)

Sgubia, Schabeisen,

slov. skobel, staronord.: skafa, Hobel, rusk.: skobliti, schaben, skobelj, Schabeisen.

Susina.

Venetčan slive imenuje susina; nili to sušina Dörrobst? primeri srbsk. sušenica, ficus torrenda.

Bola.

Bola po Boeriu: quella vescichetta o ringofiamiento, chesi fa sulla pelle degli uomini e degli animali per ribollimento di sangue o malignità d'umore; primeri slov. bula, česki: baule, nemško: Beule, lat. oblika je: follis, cognat. *γάλλος*, tumescens, bavarsko: bellen, tumescere.

Astio.

Astio, invidia, livore, ni li iz staroslov.: asti, edere, primeri hrv. jad, slov. jadviv, jadvit, iracundus, rabidus, iz jad, edere, dalje: ješč, Grimm, Zorn, Bissigkeit.

Caminar.

Beseda caminar, andare ni šče razložena; ali je slov. komarati, auf Vieren gehen, z italijansko caminar v kakšni zavezi, ne upam si razsoditi; (komarati, menda bolje k sansk. kumāra, dete, tedaj kot dete, po štirih hoditi), gotovo pa spada h goth. quam, venire,

nemški: komme, in k sansk. gam ire, adire, abire, gadh. ceim, passus.

Carogna.

Carogna, dicesi a cadavero d' animali, allora, ch' è fracido e fetente, primeri slov. karmine, Leichenmahlzeit.

Cataizza,

voce antiq. rissa, contesa, Zank, staroslov. kot-era, rixa, sorodno je: staronemški hathu, pugna, anglosaks. headh-u, Kampf, gršk. *zōriō*, zürnen, sansk. čat-ru, Feind, novonemšk.: Hader, armorsk. cat, pugna; cataizza stoji ali za catarizza ali catavizza. Pri tej priložnosti omenjam slovanskih suffiksov v venetščini, tako suffix: unja, postavim: Gregugna, voce bassa, disprezzativo di Greco, odgovarja slov. onja, unja, primeri imena: Ritonja, Samonja, in rusk. Marunja, Katunja, Pribunja. Tudi v glasniških postavah se nahaja po gostem sličnost, primeri venetski Nezzo, ital. nepote, nezza, la figlia di fratello, in slov. srb. nećak, nećakinja iz: neptjakinja, Nefle, Nichte, nezzetta, piccola nezza.

Vertaura.

Apritura, vertina, bocchetta, Loch, hrv. vert, foramen, slov. verte-pe, staroslov. vrtep, spelunka. Vertaura je za vertapura, glasnik p Venetčan izpaha, prim. ceola = cepolla, čebul.

Bolza,

iz boltia, specie di valigia, ruski: boltat, quirlen.

Langa, langurus.

Že v prvem oddelu svoje razprave: „Slovanski elem. v Venetščini“ (glej Letopis M. S. 1874 str. 49) sem omenil, da Plinij poročuje, ka so nekdanj verjeli, da se jantar napravlja iz scavnice živali, ki se veli langa ali langurus, in katera se je zdrževala: „circa Padum“. V denešnji venetščini: languro, leguro označuje vrsto guščera, in jaz sem ime razlagal iz korenike: lag, lang, rusk. ЛЯГА = staroslov. langat, leugat, skakat, brsat, smuknot, got. laika, salio, sansk. lagh, langh, salio, odtod: *λεγ-ός*, lepus, proprie saliens, kakor sansk. čača, lepus, iz *čac-âmi*, salio. Iz te korenike: lang, leng, sem izvajal rusk. ЛЯГ-УШКА = starosl. lang — leng-uška, Laubfrosch; pa šče tudi drugo besedo je iz te korenike ohranila ruščina, in sicer: ляга = staroslov. ляга ali лага, langa, lenga, лаж-ка = starosl. ла-жа ali лаж-ка, Hakse, лязгат = lanzgat, lenzgat, bežat, tedaj sopet pomen: saliens. Nemec ima iz te korenike: lah-s, salmo, anglosaks. leah,

tedaj: piscis saliens, primeri šče gršk: *λαλ-τίσειν*. Ker sta v slovansčini šče živi dve besedi iz korenike: lang in tudi glagol: лѣгати = starosl. langat, je tudi mogoče, in ker lastnosti guščera prikladno poznamenovanje venetske besede: langa, langurus iz: lang, skakati, brsati, smuknoti. Sorodno staroirski: lingim, salio, nemšk: lingen, ge-lingen, vorwärtskommen litovsk. laigyti, umherhüpfen, goth. laikan, springen, hüpfen, laikas, Tanz.

Gendéna.

Gendena, uovo del pidocchio, gendenoso, adj.; Gendena je po prestavi glasnikov iz: gnedená, gnidená v latinščini je gutturalec odpadel, in mi najdemo: lendis za: glendis, litov. glindas, proprie: glends, das Ei der Laus. Latinščina in litovščina ste torej glasnik *n* zmenili z glasnikom *l*, kar se tudi v družih besedah zgaja, primeri: lat. alius, sansk. anyas, sansk. dhênu = *धृन्व*, primeri še anima, hišp. alma, venetsk. veleno, za veneno, *Πάροχος* = Palermo, *ὄργανον* — Orgel antilopa iz *ἀρθιρόπα* itd., venetski: alzana iz: anzana.

Tudi v nemščini je gutturalec odpadel, primeri angl. the nit, nemški: Nisse iz nitte, anglosaks. hnit, v gršč. najdemo: *κνίθ*, in tudi prostetično: *κνίθ*.

Ker stari Veneti gotovo tudi niso bili prosti gnid, in drugi Italjani rabijo lat. lendine, in ker je oblika: gend, gnend edino slovanska, je gendena pravenetska beseda in Veneti so bili — Slovanje.

Lappa, lappago.

To besedo sem izvajal iz: lapa, ungula, in sem primerjal poznamenovanje besedam: kopitnjak in: Huflattich. Imamo šče tudi v slov. lepenj, die Klette.

Grimm (*W.* 1235) stavlja to besedo k nemšk. in sicer bavarsk. kleppig = klebrig, srednjenemšk. klemben = klammern, starobav.: chlipa, die Kleppen, kleppen = klettern, zato nemšk.: klette. Lapota, lapuh bi torej sorodno bilo z: lêpiti, lêp, viscum, bulg. lepky, Klette*) česk. lepik, asperugo procumbens, in korenika: lap, lep je prvotno pomenjala: klammern, kleben, fassen, in lapa ungula, in lapota, lapuh, lepen, izražajo pomen: die Klammernde. V slov. bi torej bil gutturalec odpadel, in tudi v latinščini, ako je lappa, lappago pralatinška.

*) Rusk.: repej, Klette, lipki, klebrig, primeri vedsk. rip, schmieren, kleben, lat. ima lippus, triefüßig gršč. *ἀ-λεῖψ-ω*, beschmieren, torej lappago ni latinsko.

Musso.

a.

Venetsko besedo: musso, osel, sem izvajal iz: muscio, in to iz starosl. МѢСѢ, in sem priglaseval Miklošičevi razlagi iz korenike: МѢР, tako, da je МѢСѢ v pomenu = vrša, irrigans seminans.*) Ta nazor vlada tudi v stvaritvi besede: μυχλός, Zucht-Springesel. Μυχλός je po Hesychiji phokajska beseda, Phokajci pa so bili betva Aiolcev, torej Pragrki, in Fick in Zehetmayer imata prav, ako lat.: mulus Maul-esel, slov. mul, izvajata iz: μυχλός, in rečeta, da je z besedo μυχλός sorodno gršk μάχ-λος, lascivus**), μάχ-λη, mulier libidinosa = sansk. mahilâ, üppiges Weib, litov. meg-us, wohlhüstig. Ker v deblu pragrškega jezika najdemo: μυχ — μαχ, — in na tem deblu je zrastle tudi stara illyrščina, ter albansko in rumunsko: muškъ — МСКЕЮ ni starotračsko ali staroillyrsko, nego iz slovanščine izposojeno. Ako litovščina in poljščina te besede ne poznate, šče to ne dokazuje, ka ne bi bila slovanska. Mul izhaja, kakor Homer očitno reče, iz pontske Male Azije od Venetov, in Homerov scholiast opazuje: „da so Veneti zmešanje osla s konjem zmislili.“ Ezechiel (27, 14.) pripoveda, da je domovina mulov — Thogorma, tedaj: Armenija Paphlagonija, Kappadocija, kder v stari dobi Venete najdemo. Plinij (8, 173) piše: Theophrastos volgo parere in Cappadocia tradit, sed esse id animal (mulum) sui generis. Drugi pisatelji pravijo, da je ta žival rodovitna, „γονίμος“, od γονή, semen, „ἐν Καππαδοκίᾳ γαστὴρ ἡμιόνου εἶναι γονίμου“ — glej Pseudo Aristot. de mirab. ausc. 60 (70.) tedaj poznamenovanje, МѢСѢ, mezeg, celo naravno;***) zato uže omenjeni Hesychij piše: Φωκῆς δὲ καὶ ὄρου τοῦ ἐπὶ ὀχείᾳ (Geilheit) πεμπομένους. Pri semitičkih in polusemitičkih narodih je mešanje kobil z osli bilo prepovedano (glej Herodot. 4. 30. Pausan. 5, 5, 2).

Izvorno pa je МѢСѢ — muscio — musso, le označevalo osla, in ako je pozneje obviknovo pri Slovanih tudi za mula, je postala denominatio a potiori — genitore. Venetčani še sedaj osla imenujejo: musso.

*) Fick in Johannes Schmidt МѢСѢ izpeljavata iz mēša, mēsiti, litovsk. miszti, miscere, mischen, tako da bi МѢСѢ bil der Mischling. Ali venet. musso je osel, ne pa mul.

**) Hesychij ima μύχλος = λήγρος, geil, in μύχλος = ὀχευτής, λήγρης, μοιχός,

***) Zavoljo obilne svoje rodovne moči je osel postal symbol rodenja in rodovitnosti (primeri Ezech. 23, 20. Jerem. II. 2, 4.) Obširnše Schwenck, Sinnbilder der alten Völker str. 91 itd., Friedreich, Symbolik der Natur stran 467.

Poznejše poznamenovanje: osel, gršk. ὄνος lat. asinus izvajamo z Benfeyem iz hebrejsk. athon*), Eselin, in slov. osel, got. asilus, litov. asilas, je iz lat.; Herodot (4, 129: διὰ τὰ πνίχτα) očitno reče, da v Skythii ni esla ni mula, ker je zemlja za te živali premrzla.

Srbsko in hrv. magar, magarac je, ako ni iz mag = МѢГ, nastalo, iz novogršk.: μαγαζι, Lastthier, iz: γόμος, Last, Fracht po prestavi glasnikov, kakor gamazin iz: magazin, gomila iz: mogila. Keltsko assal je tudi iz lat. asinus, in bistrournni jezikoslovec Stockes (Irish glosses, str. 159.) nema te besede za indoevropsko, temuč za orientalsko, to je semitično.

Kulturohistoriki in naravoslovci trdijo, da je prvotna domačija oslova — Afrika. V epični dobi, v kateri živinoreja in poljedelstvo nadvladujeta, ni še osel navadna domača žival; v Iliadi se samo na edinem mestu prilično imenuje, v Odysseji, kder bi dovolj priložnosti bilo ga omenjati, ni mu sluha ne duha, tudi Hesiod ga ne pozna.

Musso,

b

osel, iz muscio, МЪЗГЪ, МЪСЪТЪ, МЪШТА. Zraven gršk. μάχλος, üppig, geil, sansk. mahilâ, geiles, üppiges Weib, češče pripravnaj, litovsk. manga, Hure, meg-us, wollüstig, megti Lust, Wollust, Gefallen haben, tedaj lehko srb. magar, magarac, osel naravnost iz mag izvajamo; slov. (Murko) magaš, Zwerg, je po pravem hotiv, nothus, primeri venetsk. magasso, bastardo, vrsta rec po Linéu anas marita, magoga, carampia, Schlampe, Hure. Odkod je Kirschius dobil svoj manser, unehelich geboren, ker je to besedo sprejel v svoj Cornucop.? — Isto, kar litovsk. megti, označuje tudi staroslov. maguliti se, adulari = Lust, Gefallen haben.

Sualiternicum.

Plinij piše, da je jantar bil znan pod imenom sualiternicus, ali sualiternicum = sualiternik. Uže v prvi razpravi sem rekel, da je to ime slovansko, in sem je izpeljal iz korenike svar — sval, leuchten, glühen, latvijsk. svelu, svelti, brennen, sengen, sansk. sur, surati, iz svar, leuchten, glühen, zend. qare — tha, Glanz, hvare, Sonne. Da je ta korenika bila tudi v slovanšč. živa, pričujete imeni božestev Svarog in Svarožic. **)

*) Zméno dentalca in sibilanta razlagajo nam imena: Athur in Assur, γλώττη in γλώσση. Nekteri asinus izvajajo iz sansk. asita, dunkelgrau.

**) Primeri šče rusk. sver-k-nut, blitzen.

Sorodno je gršk. *σέλας, σελάνη*, Fackel, *Σελήνη*, Mond, anglosaks. *svēlan*, glühen, *svôl*, Hitze, novonemšk. *schwül*. Svaliternik je obraženo kakor viternik, nož za kalanje viter (Windenspleussen).

Chietin,

Scheinheiliger, menda iz kleptin po izpahnenem *p*, kar venetščina rada stori, iz korenike *klap*, *klep*, heimlich, verborgen thun, gršk. *κλέπτω*, lat. *clepere*, goth. *hlifan*, stehlen, staroprusk. *au-klip-tas*, verborgen, slov. *po — kloptъ*, operculum, Deckel.

Gomena,

Ankertau, menda iz korenike *gam*, fassen, festdrücken, gršk. *γέμω*, vollgedrückt sein, *ρόμος*, Ladung, Last, Gepäck, *γεμίζω*, vollpacken, befrachten, staroslov. *žьma*, comprimere, žentelъ za žemtelъ, collare, Seicher.

Baile,

za *badile*, Grabscheit, slov. *boda* graben, stechen, litovsk. *bedu*, idem, lat. *fodio*, gršk. *βόθ-vr-os*, Grube, *βόθρ-os*, Grube, latvij. *bedre*, Gruft.

Sbregar

zerbrechen, zerreißen, gotovo ni iz nemšk. *brechen*, goth. *brikan*, temoč je pravenetska in se vjema z lat. *frango — fractum*, *flagrum*, Geissel, *fligere* gršk. *γλίζω* iz *γλυγFω*, drücken, menda slov. *blazen*, närrisch, irrsinnig, *proprie afflictus*.

Senta, sentiera, sentina,

Weg; najde se sicer v staroiršč. *sét*, kambr. *hint = sint*, anglosak. *sidh*, Weg, Richtung, *sidhôn*, gehen, reisen, wandern, iz korenike indogerm. *sant, sent*, eine Richtung nehmen, zato lat. *sentire, sententia*, staronemšk. *sinnan*, za *sindan*, sinnen, seine Gedanken worauf richten, lat. *sentina*, Schiffgrund, wo sich der Unflath sammelt; vendar ker je staroslov. *ohranila šče senštъ* za *sentjъ*, *σορός*, *proprie sentiens*, je tudi korenika *sant, sent*, v pomenu materialnem „eine Richtung nehmen“ mogla znana biti, primeri srbsk. *setiti*, erinnern *sećati* iz *setjati*, *reminisci*, *seta*, *setno*, Wehmuth — *proprie traurige Erinnerung*.

Scagiola,

za *scagliola*, specie di *petra tenera*, staro- i novosl. *skala*, *petra*, goth. *skalja*, Ziegel, lat. *cal — cu — lus*, Steinchen, gršk.

χάλις, Bruchstein; korenika je skal spalten, gršk. *σπάλλω*, schüren, graben, behacken, litov. *skeliu*, spalten; iz te korenike je tudi venet. *scagia* za *scaglia*, Schuppe, in pa *scagia*, sverza, Splitter, Spann, slov. *skala*, Spann, srb. *skalje*, Splitter, Holzabfälle, tedaj venetske besede so pet stoje na slov. dnu in obliki.

Dandaro,

piccolo fanciullino. Ta beseda se vjema s srbsk. *dunda*, *dundara*, dickes, wohlgenährtes Frauenzimmer, slovašk. *dudati*, *dundati*, säugen, tore *dandaro*, Säugling, goth. *daddjan*, säugen, sansk. *dadh-an*, mleko, staroprusk. *dadan* (acc.) mleko, staronem. *tuto*, novonemšk. *Zitze*; iz te korenike je tudi menda *džđđ* za *džđđ*, *dež*; *dad* — *dand* so redupl. oblike iz *dha*, säugen, staroslov. *doja*. Sem spada srbsk. *dudati*, kakor *duda*, *dunda* iti, schwerfällig gehen, *dudukati*, flöten, *duduk*, sviral, brez piska, Flöte, ker se mora glas *dudati*, izdudati, aufsaugen, aus-saugen; drugo koreniko pa ima srb. *dundar*, kar ni tujka, kakor Vuk misli, Haufen Leute, primeri sansk. *danda*, exercitus, iz *dandh*, schlagen, rusk. *dundat*, schlagen, srbsk. *dundjer* — *dundžer*, Zimmermann, hrv. *dundo*, stric pa je *percutions*, *puniens*, *) primeri sansk. *danda*, baculus, poena. Latinske oblike so: *fend*, *v of-fendo*, anglosak. *dynt*, *ictus*, anglež. *dint*, Schlag, staronord. *datta*, schlagen, štajerskonemšk. *dottern*, erdottert, *d'erdottert*, niedergeschlagen.

Coccia, coccola, cocuzza.

Vsa ta poznamenovanja označujejo sad, ki se po slov. veli: *tykva*, *buča*, na Goriškem (Görz) *koča*, *kočka*, Kürbis. Najstarejo pričo za existenco buč najdemo v 4. Moses, 11, 15. „Spominjamo se rib, katere smo zastonj jedli, buč i dinj, čebula i česnika“.

V epični poeziji Grkov — pri Homeru in Hesiodu, ne najdemo poznamenovanja za ta sad. Pri Grkih omenja buč najprej Phaniās, učenec Aristotelov (Athen. 2, pag. 68), in tykev imenuje: *κολοκύνθη*, kar Hehn (Culturpflanzen, pag. 273) stavlja k besedi: *κολοσσός*; tedaj po kolosalni velikosti. Rimljani bučo imenujejo: *cucurbita*, in Fick (Beiträge, 7, 383.) misli, da se ta beseda vjema z grško: *κύβης*, drehbare Säule, goth. *hvairban*, drehen, tedaj: die gedrehte, runde Frucht. Sansk. *čarbhata* m. in *čirbathi*, f. *cucumis*. Venetčan in tudi drugi Italjani bučo imenujejo: *coccia*, *coccola*, *cocuzza*, zraven: *cucurbita*, tudi: *zuca*, in te besede nas peljajo na Hesychijevo: *κύβης*, *κύβητις*, *γλυκία κολοκύνθα*. Skoda, da Hesychij ne pove, odkod je

*) Primeri srb. *čiko*, *čičo*, *čič*, stric in *čikati*, schlagen.

to besedo dobil; on je le mogel to besedo slišati na illyrskem polotoku, in tako utegne biti praslovanska. *) Že oblika *κέρνιζα* = kukvica, govori za slovanskost.

Za razlago imen *coccia*, *coccia*, *cocuzza* bi menda služilo slovaško kuko, jajce bolg. kokuč-ka, zrno, in prvotni pomen je vtegnil izražati okroglo reč, vendar primeri tudi rusko kuča, tumulus in venetsk. *coccia*, Geschwulst; primeri razlago dunja pri besedi Dune.

Cocuzza = kukuca, *κέρνιζα*, bi tore bile slovenske besede, in ker so Latini za pomen tikve rabili le *cucurbita*, je *coccia*, *coccia*, *cocuzza* pravenetsko in Hesychijeva *κέρνιζα* je menda v grščino prišla od onih Venetov, ki so bili sosedje Makedoncev in Dardancev.

Tako tudi grški: *ἀγγούριον*, katera beseda je pa Dioscoridesu **) paflagonska, -- vtegne lastina paflagonskih Venetov biti, primeri ruski: *ugurec*, hrv. slov. *ogurek*, polsk. *ogórek*, iz katere nemšk. kakor oblika kaže -- Gurke. ***)

Angur, ongur, ugur, ogor bi imelo isto koreniko, katero: *ogurek*, der Aal, in bi označevalo sad ogurki podobno, ali pa gladki sad, *calvus fructus*, *fructus lubricus*, bila bi tore posebna vrsta, v nasprotji: *krastavec*, *scaber*, *scabidus fructus*, die rauhe Frucht. Znano je, da Slovenci, Hrvati in Bolgari ogurke tudi imenujejo: *krstavce*. ****) Da so Slovani ogurke, *calvi*, *lubrici*, in *krstavce*, *scabidi*, razločevali, vidimo iz starosl. *lub*, *cucurbita*, in *calva der kahle Schädel*. Ker so uže Rimljani *cucumeres* in *cucurbitas* poznali, in so Venetčani ohranili posebna poznamenovanja: *coccia*, *coccia*, *cocuzza* tudi *anguria*, dalje *zuca*, *Kürbis*, kar se vjema s srbsk. *cik*, *calva*, *Schädel*, primeri slov. *buča*, *Schädel in Kürbis*, hrganja, *Schädel in Kürbis*; srbsk. *lub*, *Schädel in Kürbis*, so te besede pravenetske.

*) Hesychij ima šče drugo besedo: *κέρκος ἀλεπτρον*, petelin, tudi ta je mogla biti na polotoku Haima (Hämus-Halbinsel) doma, ker znana je po Kurelu tudi med Jugoslovani v istem pomenu, primeri osetsk. *kjark*, *gallina*.

**) Slovenci ogurku (Gurke) pravijo tudi *kumara*, kar je neredupl. oblika lat. *cu-cumer*. Ako *cu-cumer* se izvaja iz sansk. *kumara* *curvus sum*, imamo v slov. *kamura*, eine Kuh mit krummen Hörnern; isto besedo rabi Virgil v ednakem pomenu; menda so *cucumer*, *kumara* in *kamura* pravenetske.

***) Apopós! Kako je prišel Dioscorides do slovanske besede *ζωμορίτιον*, *helleborus*, slov. *čemerika*, *čemerica* litovsk. *kemera*, *weisse Niesswurz*, gornjenemško: *hemern plur.*, *Niesswurz*?

****) Na Štirskem tudi: *srahljivec*.

Uže *Columella* (11, 3, 49) piše: „nam sunt (cucurbitae) ad usum vasorum satis idoneae“; zato ednaka poznamenovanja za tikve in posodve, primeri slov.: buča, Kürbis, in Krug, krastavec, srabljivec, Gurke in Weingefäss, cucumis, Gurke, cumera, bedecktes Gefäss, *) cucurbita, in corbis, Korb, Gefäss, corbita, Lastschiff, slov. hrganja, eine Gattung Kürbiss, in hrganja, Schöpfzug, sypho, thema je: hrg, nodus, knotten, knorpel; menda tudi sta si ἀγγούριον in ἀγγύριον, Gefäss v kakšni zvezi. Nemec ima Kürbiss iz lat., Melone iz gršk., Gurke iz slov. Znano je, da so ogurki narodna hrana Slovanov. „Ohne Gurken kann der Gross- und Kleinrusse nicht leben, in Salzwasser eingemacht, verzehrt er sie den ganzen Winter und schlägt sich mit ihrer Hülfe durch die langen strengen Fasten der orientalischen Kirche durch“, piše Kohl v svojem delu: Reise durch Russland.

Böthlingk in Roth v svojem sansk. slovarji anguis in anguilla, s katero se vjema slov. ongor, onžb, ugor, Aal, izvajata iz sansk. aṇḍži, lubricus, tedaj lat. unguo sorodno, primeri sansk. aṇḍžana, lacerta domestica, die schlüpfrige, staronemšk. unc, die Unke, dalje Anke, vrsta ribe — Rheinanke, Innanke, Illanke. Tako menda tudi starosl. smokb, anguis, litovsk. smakas, se sme stavljati h gršk. σμήνω, σμώνω. Drugi te besede zvezujejo s sansk. aṇh, za aṇgh, curvari, tako da ogur, ožb, ruski užb, Otter, bi bilo: das sich krümmende Thier, in tudi anguria, angurek, ogurek, Gurke, bi znalo označevati: fructus curvatus, ker znano je, da se ogurki radi krčijo, — krivo izraščajo. Korenika angh — anh — je stvarila v slovanščini obilo besed, kakor anglb, амбл, = angulus, onže — ѡнѣ, novoslov. v-ôže, Seil, Strick = ἄλκ-όνη, funis, das be-eng-ende itd. Latinsk. redupl. cucumer nekteri jezikoslovci stavljajo k sansk. kmarami, curvus sum.

Maroni.

Venetčan kostanje imenuje maroni. Ker mu je „color monachino, cioè seuro tendente al rosso, — color de marón, je ime maroni nastalo po temnorudeči, rjavi barvi, in mi imamo v rusčini: marit, žarit, primeri sansk. mar-ut, aurum, mariči, radius, proprie: fulgens, splendens.

Ker uže Virgil (Eclog. 1, 82.) omenja: „castaneae molles“, so tedaj uže takrat na Venetskem kostanji rastli, in maroni so: castaneae fuscae, fulvae, fructus fuscus, fulvus. Sploh pa je Virgil prvi lat. pisatelj, ki kostanjev omenja.

*) Priravnaj šče staroslov.: kukumar, poculum, kokma, vas quoddam, venetski cogoma, polsk. banja, Wassermelone im Gefäss, starobolg. tyky, buča, tykvica ampulla.

Peata, Gragnostorto.

Peata, barcaccia di molta capacità, alla cui estremità della prora, la quale è alquanto elevata, diceva si anticamente: Gragno-storto. Peata je skažena slov. pleta, rusk. plot, Floss, hrv. plitva, rumunski iz slov. plută, ratis, in ker je prednji konec bil pripognjen (storto, verdreht, krumm, schief), in temu koncu se pravi: gran, staroslov. granъ, caput, angulus, limes, je temu prednjemu pripognjenemu delu Venetčan dal slovensko-italjansko ime: Gragnostorto, Kruamkopf. Gallicioli pravi, da so te ladje stareje od gondol. Glasnika *r* in *l* Venetčan pred vokalom zatere, primeri: puina iz pruina. Gragno ni kje iz cranium, Hirnschale, Schädel, ker to se glasi: cranio, v venetščini.

Sunar.

Sunar, cogliere, pflücken, abbrecchen, sammeln, sunada, raccoglimento, Sammlung, Ernte; primeri srbsk. sunetiti, beschneiden, sunuti, schütten, staroslov. sunonti *εμπερι*, reichlich geben, wegschütten, novoslov. sunoti, stossen, sunar, dicessi anche per abundare, adunare, rassetare.

Strissa di pano.

Tuchschnitzel, srbsk. striza, idem, strisciare, hinein-kriechen, primeri slov. strigla, striglavica, Ohrenschliefer.

Stropa,

ligame, primeri slov. strop, in analogično lat. laqueus in laquear, strop in laquear je tore: zvezano, das Verbundene; venet. stropa, ein aus Weiden (vimini) gemachter Thüring, tudi gož, s katero se ladjino veslo priveže, staro in novosl. strop, laquear, stropar, turare zústopfen, primeri: natrpatis, srbsk. trpatis se, intrudor.

Sloncà.

Sloncà, add. sciancato, lendenlahm, che a rotti lombi. Ascoli sloncà izvaja iz lat. dislocare, pa kaj dela rhenizem v besedi sloncà? tudi Venetčan i Italjan sploh ima iz lat. loco — luogo, dislogare, slogare, venet. deslogar; slancà je tore staroslov. cлѡнѣ, inflexus curvatus.

Picàgia,

za picaglia, frattalie, Geschlinge, interiori spiccati dal animale — il fegato, il cuore ed il polmone, srbsk. pikat, obje džigerice,

oboja jetra, picagio, Stengel, gambo, primeri srbsk. pikalj, die Hakse, „svaka keza za svoj pikalj visi“.

Lunie,

ime ribe, po popisu vse podobne ribi: lin, linjak srb., hrv. in slov. lén, die Schleie.

Lessar,

v kropi kuhati kostanje, je iz lat. them. lix, glühende Asche, sorodno je gršk. λυ-ρῆς, fumus, sansk. rdž-iti, glühend, nemšk. Lauge, in slov. lug, lixivius cinis.

Cesto.

Cesto pomenja: Staude, Büschel, Zweig, cestire, sich zweigen, cesta, ein aus Zweigen, Ruthen geflochtener Korb. Vse te besede so iz venetščine prešle tudi v pismeno italjanščino. Cesta je iz kesta, in to iz kosta, kusta, virgulta, v staroslov. v karantanščini, v kateri se glasnik *k* glasi kot *h*, hosta, Gestraüch, Gebölz, klein gehackte Aeste zur Einstreu. Cesta, Korb je kakor nemšk. Zeine, in goth. tanjô, canistrum, staronord. teinn, arundo. Iz nemškega je slov. cena, Korb, in italj. zana, Korb; nemšk. zein, virga.

Berga.

Berga izraža pomen: visoki jez, breg, Ufer in slično. *) Ruski bereg, Ufer, staroslov.: brëgъ, ripa, litus, praecipitium collis, srbsk. brijeg, Ufer, Hügel, španjolski: bargá, franc. berge, hohes, steiles Ufer, persinsk. barg, Damm, anglosaks. beorh, goth. baírgs, starogorenjenemšk. berc, ripa. Slovanščina rabi metath. obliko, katere šče v venetšč. ne najdemo. Beseda je pratorodna. Beseda Berga nas pelja na ime mesta: Berga. Plinij (3, 17) piše: — „in hoc situ interriit Berga, unde Bergomates Cato dixit ortos, etiam nomine prodentes, se altius quam fortunatius sitos“. — Plinij je tore pomen imena zastopil, da Berga pomenja mesto na bregi stoječe, in Bergomates prebivalci brežnatega sveta. Ali kate e narodnosti so bili Bergomates? Pa nam zopet Plinij na omenjenem mestu pove: „Orobiorum stirpis esse Comum atque Bergomum et Liciniforum, auctor est Cato, sed originem gentis ignorare se fatetur, quam docet Cornelius Alexander ortam e Graecia (!)

*) Berga quel terreno rilevato sopra la fossa, che sovrasta al campo, e che si fa per difenderlo dalle inondazioni. (Boerio Dizion. pag. 45.)

interpretatione etiam nominis, vitam in montibus degentium“, tore iz *ὄρος* in *βίω*, ali moj dragi Plinij in njegov poročevalec Cornelius Alexander nesta premislila, da je Cato dobro grški razumel, tore bi on tudi grško narodnost opazil v Orobiih, ako bi ti res bili Grki. Tudi grščina čisto nič ne pozna besed berg, brëg v pomenu: litus, ripa, collis, ravno tako ne italščina (franc. berge in špan. barga so iz romanščine, v katero so iz venetščine prišle) in vendar je to ova beseda pomenjala v jeziku Orobijev, ker njihovi naseljenci so mestu Bergomum dali ime po visoki, brežnati legi. Jaz imam te Orobie za betvo Venetov; mogoče je tudi, da so se v oni okolici noriški Tavriščani naselili. Mesto Komo leži pod bregom. Kom obznačuje v rusčini: Klumpen. Bregove z imenom: Kom, Kum, najdemo na Kranjskem in v Črni gori; Kom obznačuje prvotno: okrogel hrib. Na vrholci hriba, pod katerim Komo stoji, so razvaline Bardello, kar opominja na bardo — brdo, špičast breg. Jedno predgorje komskega jezera veli se šče denes Crnobil = Crnobio, ali Črnovo, reka iz jega tekajoča se veli Breggia = Brežia; topična imena najdeš: Veleso, primeri Velesovo na Kranjskem in v Bosni, Coreno = Koreno, primeri: Koreno na Kranjskem, Stavino, Leno, staroslov.: stav, stoječa voda, ribnik, stagnum, Serbelloni, Belano itd. Znamenit je lastivni adjektiv teh krajev: Comasco = Komsko, Bergomasco = Bergomsko, Cremasco = Kremsko itd.

Gorenji del Komskega jezera, okolo kterege so Orobiji stanovali, imenovali so Rimljani: lacus verbanus, menda po vrba, ki rade rastejo kraj jezer, in še dendenešnji po slovanskih zemljah jezera po jih nosijo imena, dolenjo stran pa lacus Iarius.

Da so pod tridentinskimi Alpami do Bernhardske gore slovanske naselbine bile, pričujejo slovanski ostanki v dolini Anniviers v vališkem kantonu. Vtegne biti, da so bili orobljeni in tje posajeni, in zato ime Orobii. Nemci te prebivalce imenujejo: Hunen, Šafařík misli, da zaradi tega, ker so Slovani po svoji družbi s Huni dobili to ime, a jaz mislim, da Hunen tukaj označuje Riesen, staronemšk. haun, hun, altus, fortis, hunc, ingens, robustus, vtegnilo se je ime Lepont v nemščino prestaviti.

Bruscar.

Bruscar i albori, potare, beschneiden, bruscar le vide, Reben beschneiden, bruscar i boschi, stipare, abästen, brusche, sarmenta, stipa, Reisholz, proprie, odrezki, Abschnitzel, bruschetta, festuca, Splitter, proprie: rezanica, bruscaor za: bruscador, potatore, Winzer, proprie: Schnitter, rezač, bruscadura, l'atto potare le viti.

Niti v grščini, niti v latinščini ne najdemo sličnega themata za razlago teh besedi, pač pa v slovanščini, in sicer staroslov. *врѣхъти*, brsnonti, *švōšū*, scheeren, radere, iz katerega je brus, cos, Wetzstein, menda tudi brysati, abstergere, bržkone tudi staroslov. brselj, *στρομαζορ*, Scherbe, proprie: das Schneidige. Iz tega themata je tudi venetsk. bruschin, bruscheta, setola, spazzola, Bürste, proprie: radens instrumentum, angleški brush, krtača franc. la brosse, idem, iz romanščine, dalje brusco, rigido, austero, proprie: schneidend, rezen, iz venetščine franc.: brusque, menda tudi: bruscandoli, hmelj, lupuli, Hopfen, po ostrji, rezni, bridki lastnosti te rastline; na lat. labrusca, wilde Weinrebe se ne more misliti, ker je razloček med obema rastlinama prevelik. Vpraša se, jeli so starodavni Veneti uže poznali hmelj? Jaz mislim, da je Plinijev „lupus salictarius“ ein im Weidengebüsch wachsender lupus, ki je služil za „oblectamenta“, roditelj italj. lupoli, Hopfen (Plinij 21, 86), kakor je slovanski hmelj*) srednjelat. humulus. Znano je, da so uže tudi stari Rusi v dobi Vladimira (985 po Kr.) iz hmelja si napravljali pijačo. Ker je prvotni pomen besed bruscar itd. rezati, strgati, praskati, in je Venetčan iz te besede stvaril poznamenovanja za ščeti, krtače, kot orodje, katero strže, reže, praska, nemore bruscar v nikakoršni zvezi biti z lat. labrusca, ta spada bržkone h gršk. λαβ, ergreifen, fassen, sich woran halten, in poznamenovanje je nastalo po lastnosti divje rozge, ki se objema družih močnejih dreves, primeri vitis iz vico, winden.

Ker so starodavni Venetčani sloveli tudi kot izvrstni vinorejci (primeri vinum pucinum), je beseda bruscar gotovo ostanek iz stare venetščine. Primeri šče slov. brstiti, pšenico, rž brstiti, das Unkraut ausschneiden, ausrupfen, srbsk. brstiti, abklauben, „koza brsti, goveda brste“.

Slov. ščet je orodje iz ščetinj, Borsten, krtača iz korenike krt, tedaj kakor krt, die Aufwühlende, lat. seta, razlagajo jezikoslovci iz korenike si, ligare, tedaj: ligata, nemško: Bürste, bržkone se vjema z Borste, ščetinje, in to iz staronemšk. parzan, rigere, bavarsk. barzen, hervorstecken, štajersk-slov. kefa je iz keha (primeri noft za noht, flod za hlod), in to iz korenike: kah, keh – čeh, čohati, kratzen, tore je naravno venetsk. bruschin, ščet iz bruscar, izvajati. H koreniki brs gotovo spada bolg. *вѣтѣ-камѣ*, ferire. Bruscar je iz: brusk-ati, in to iz brskati po methatezi kakor strugati iz strgati.

*) Hmelj je menda sorodno s gršk. *σμίλευ*, Zaunwinde, das sich windende, rankende Gewächs.

Crepa.

Crepa, detto per testa, far de le crepe, rompere una pentola in pezzi, einen Topf in Scherben zerbrechen, primeri slov. črep, črepanja, Scherbe; ednaki nazori, kakor v venetšč. tudi v slov.: črepanja, Scherbe in Kopfschädel, rusk. čerep, idem. Korenika je krep — črep v prvotnem pomenu razplosknjenja (Knall) razpoknjenja, ki je združeno s pokom, zato krepnoti, crepar, zerbersten, zerplatzen, lat. crepare, crepitus, crepulus, knallen, krachen, primeri slov. poknoti, knallen, schmalzen in bersten. Ker Latin in drugi Italjan nista ohranila pomenov: Scherbe in Kopf iz themata krep, je to izključivo venetskoslovansko. Primeri šče latvijsko: sprāgt, dissilire, in sprēgati, knallen. Mutato *r* in *l* šče slov. pozna: klepetati, klepetanje, klepetalo, sonitus crepitaculi.

Nana, Nena,

Kindswärterin, rusk. njan-ka, idem, njan-čit = nen-čit, ein Kind warten. Nana prvotno pomenja pevajoča; lat. nenia, venetskninar ein Kind zum Schläfe einsingen.

Tartaruga.

Tartaruga, testuggine, animale terrestre e marino, Schildkröte, po Primorji sploh tartaruga = želva. To ime je po koreniki in obliki (primeri vlačuga) čisto slovansko. Boerio piše o želvi, kateri Venetčan pravi tartaruga: „i maschi di questa specie si battono fra loro come gli arieti, e i colpi si sentono anche da lontano“, — samci se butajo med seboj kakor ovni, in butljeji (colpi, Schläge) se uže od daleč slišijo. Naravno je tore bilo, to žival po štropotanju imenovati, ki uže razve butanja sè svojo koro črepeče.

Nobeden drug jezik pa ne pozna izraza: trtor za strepitus, sonus, nego slovanski, staroslov. trtor, sonus, трторъ или тоутънь, srbšč. ima trtositi, schnell plappern, in venetščin, tartir, voce di gergo, krachen — cacando scilicet, tartitorea Kracher. *) Ker so starodavni Veneti uže v Mali Aziji kraj morja stanovali, so se že tam mogli sè želvo soznaiti, in njeno lastnost butanja spoznati, tako da je beseda tartaruga gotovo pravenetska. Venetčan šče ima: tartagia, barboton, **) Plapperer, Patavčan: Tartagin, hirundo riparia, tedaj tudi po trtošenji. Priravnaj razlago: Galana.

*) Zato Venetčan tudi natiche — Hinterbacken imenuje: tartane. Primeri šče litovsk. tarti, laut, durchdringend sprechen, durchdringend tönen, rusk. taratorit, plaudern.

**) Ruski: barabotit, lärmern,

Matizar,

Gaukeltänze treiben. Uže sem v prvi razpravi to besedo stavil k slov. motati, rusk. motora, Rolle, slov. motovilo, die Weife, rhombus. Krožno dviganje obznačuje tudi rusko: motat, in sansk. math izraža krožno dviganje pri zbivanji masla, zato slov. motilnica, Butterkübel. Matizar = moticati tore znači okrog se obračati, skakati, in venetsk. matačin = motačin, giocolatore e saltatore mascherato, izraža: koloplesač. Primeri šče lit. ment-ure, Quirl, starosl. MATA, menta, Drehholz, gršk. μούθ-ος, Schlachtgewühl, μούθ-ούρα, Drehholz, slov. mat-uda, Rührmilch.

Tromba,

tuba, strumento notissimo da suono. Ker slovanska narečja rabe glagol: trombiti, trobiti, trubiti, blasen, v rog trobiti, trdim, da je tromba — troba, truba izvirno slov. beseda in iz slovanščine prišla v nemško (trumba) italj. franc.: tromba, Tromette, Trompete. Po tem nastroji franc. la trombe, Wasserhose, siphon, italj. tromba, Wasserpumpe; slov. trobelika, cicuta, hrv. trubac, fauces, venetsk. trombe, rivolte, Empörung, Aufruhr, srbsk. trubnja, praska, Lärm, Aufruhr, srbsk. truba, tudi: Rolle, primeri franc. tromper, im Kreise führen, tedaj tromba, troba, truba metathetična oblika in = lat. turbo, Sturm, in tromba, troba, prvotno pomenja: verticillatum instrumentum, rotundum instrumentum, primeri franc. turbot, rhombus, gršk. ῥόμβος, turbo, impetus, rhombus, iz ῥομβέω, wie ein Kreisel drehen. Naj se premisli, da so prve trobe bili rogi in ti so zviti. Po izgledu rogov šče so le se narejale medene trobe.

Parpagiola.

Parpagiola = Parpagliola diminut. iz parpaglia = parpal, prpol je redupl. oblika korenike: *pr*, *pl*, schlagen. V venetščini obznačuje mola, die Motte, tinea, in v srbšč. (Vuk, s. v.) prpol, limax, die Wegschnecke. Veli pa se ta živalica zaradi tega prpol, ker se v prašini bije; zato se tudioribah reče: „ribe se prporijo“ in Vuk prporiti naravnost stavlja k: biti se, tedaj se prvič stavljeni thema. prp zavrže.

Tudi lat. pozna koreniko *pel* v tem pomenu, in je stvarila iz nje obilo besed, postavim: *pel-lo* *pe-puli*, *pul-sus*, *pal-p-it-o*, *pal-pebra*, *pa-pil-io*, Schmetterling, tako tudi ime kruha *prprnjak*, venetsk. *parpagnaco*, nome, che si da al pane di farina di formentone condito con diversi ingredienti, je iz korenike *pr* in obznačuje oplani kruh, primeri: kruh plati, dekla v slamnjačici kruh polje, srce polje, das Herz schlägt, v krepkejši obliki staro- in novoslov. prati — *perem*, *zgovó*, pulso.

Da *parpagia* ni edno isto *slat. papilio*, se prepričamo iz tega, da *lat. papilio* se v *venetšč.* glasi: *pavegia* = *paveglia*. *) Pač pa je iz korenike *pr* staroslov. *пръприца*, *trochus*, *Kreisel*, *пръприште*, *stadium*. *Parpagnaco* zna tudi skaženo biti iz *poprt-njak*, *Hochzeitsbrod*.

Baita,

stanza di frasche o di paglia, dove ricoverano la notte al coperto quelli che abitano la campagna e specialmente sui monti. Razve *venetščine* šče je beseda znana v južnih Tirolih, pri vseh korotanskih Slovenih, nikakor pa ne pri panonskih. Diez besedo ima za gotiško, vendar primeri staroirsko *bothan*, die *Hütte*, *both*, das *Haus*, prusk. *buttan*, litovsk. *buttas*, das *Haus*, angleški *booth*; ai bi vtegnilo biti dialektično za *t*, *č*, primeri *bailo*, *laipo* = *bčlo*, *lčpo*, toraj *bčita*; bržkone je pa beseda *kel-tiška*, in se vjema sè slovansko: *buda*, *budka* *Hütte*, iz *slovansč.* *nemšk.* *Bude*, *sansk.* *bud*, tegere.

Bozzo.

Bozzo tudi *buso*, iz *boccio*, *alveare*, *Bienenstock*. Uže sem omenil, da so stari *Venetčani* marljivo gojevali *bčlorejo*. Iz prvega so bčele svoj strd nanašale v votle pečine, v vrhunce smerek, šče le pozneje so tudi iznašli ule, vendar ti so bili prosti drevni porobi, zato ednaka poznamovanja: *panj*, *penj*, *Baum* — in *Bienenstock*, *pasčka*, *Baum* — in *Bienenstock*, *bort* *ausgehöhlter Baum*, in *Bienenstock*, *bortnik*, *Zeidler*, *polsk.* in *rusk.* Prvlje nego so ljudje prišli do umetno narejenih ulov, spletenih iz slame, rogoževine itd., so izdolbili in izvotlili hlode dreves, in je rabili za *panje*. Tako so delali tudi *Venetčani*, kar beseda *bozzo*, *buso* pričuje. *Thema bok*, iz katerega je *venetskoital. bozzo*, označuje votlino v starejslov., *novoslov. bokast*, **) *bauchig*. „Si e bozzo fatto a doghe (fassförmig) chiamasi bugno“, mogoče da je to skaženi slov. *panj*, ali pa *bunja*, *bunka*, *Wulst*, tedaj štor, porob, *pasčka*, *panj* iz dreva. *Fiorenčani* *panj* imenujejo *arnia*, *Sienezi* pa *copile*, to je *dialect. cubile*, *venetsk. coviglio*.

Bozzo in *buso* sta ostanka iz jezikov starih *Venetov*, ki so *panje* uže poznali, ker stari pisatelji poročujejo, da so bčele gor po reki *Pad* vozili na *pašo*. To, kar *Italjan* imenuje: *gomitolo di api*, *Bienenknäuel*, *klopka bčel*, imenuje *Venetčan*: *schia po de ave*. Kaj je *schia po* drugega nego slov. *sklap*? *sklapati*, *zusammenfügen*, *srbsk. sklapanje*, *conjunctio*.

*) *Venetčan p* spremenja v *v*, govoreč *ava*, *ave* = *apis*, *apes*.

**) Ednak nazor v *lat. alveare*, *Bienenstock*, iz *alvus*, *Bauch*; iz *them. bok* je tudi *štajerskoslov. boca*, *vulva*.

Schiapo se tudi rabi na primer: schiapo de piegöre — sklap ovac, schiapo de osei, sklap tičev. Primerilítov. banda, Viehheerde iz band, vezati, srb. jato, agmen, iz jenti, staronord. ridhull za vridhull, novonemšk. Rudel, goth. vrithus, Heerde, iz vrithon, binden.

Pustoto,

add., voc. agr., campo lasciato sodo per seminarvi l'anno vegnente, brughiera (Heide) terra incolta piena di pruni o d'altre piante spontanee, tore slov. pust, pustota.

Ceva.

Kakor sem uže v prvi razpravi omenil, so Veneti „vaccas humilis staturae lacte abundantes“ imenovali ceve. Ako ne drži trdenje, da se mesto CEVAS ima brati GEVAS, tedaj gave, geve (prim. gove-do), in komur se druga moja razlaga ceva = sansk. çavas, Junges, ne dopada, in kdor ni zadovoljen, da k sansk. çavas, stavljam staroslov. kav-ka *πῦλλακή*, Buhlin, concubina, novogršk. *κavva*, iz slovanšč. amica, *κavhos*, amasius, *κavvazsa*, ancilla, temu ponujam sansk. çiva, ceva, traut, freundlich, gütig, kterež besedi Fick primerja lat. civis, starolat. ceiv-is, civicus, civitas, nemšk. hiva, Angehöriger, anglosaks. hivan (plur.) familiares, domestici, srednjenem. hiwe, Gatte, Hausgenoss, in Knecht, hi viskja, Familie, tudi hirath, heurath, je iz hīv-rath, tedaj v familio stopiti. Prvotni pomen vseh teh besed bi torej bil: traut, freundlich, in kav-ka bi bila die freundliche, traute. Ako so venetske male krave obilo mleka dale, so znale dobiti priimek keve ali čeve, die gütigen, trauten, freundlichen, familiares, amasiae, amicae, ancillae, primeri šče rusk. čiv yj, freigebig, milde. Pa šče edno ponujam. Ker so te krave dosti mleka dajale, so gotovo bile močne, in tako bi vtegnilo se ceva, keva vjemati s sansk. çavas, Kraft, iz korenike khu—çu v sansk. stark sein, stärken, fördern, nützen*), schwellen, in iz pomena schwellen se je razvil pomen hohl sein. Mi imamo iz te korenike gršk. *xū-qos*, Gewalt, Macht, v pomenih: schwellen *xū-er*, Kind tragen = schwellen machen, *κν-ματ*- Schwall, Woge, lat. cav-us, hohl, cav-ea, Höhlung, cu-mulus, Haufe, Anschwellung, litov. kiau-ras, hohl, slov. cev, tubus, Röhre.

Ker so živali tudi dobivale imena po svojem glašnji in vrišanji, kakor postavim sansk. vāça, lat. vacca, iz vaç, mugire — vaçra, mugiens, gâvas plur. boves, sansk. gavâmi, mugio, znalo je keva — ceva tudi nastati iz ku — sansk. kavate

*) Tudi zend. çu, schnell sein, stark sein, nützen, causativ. çav-aya, nützen.

sonare; zato — kav-ka, čav-ka, monedula, srb. čavrljati, undeutlich reden, starosl. kujati, γογγύζειν; primeri šče sansk. čamara, bos, slov. čamer, bos, iz korenike kam — čam, grunire. Tudi malorusk. čab-an, vol, zelo pozvanja na čeva. Čaban pa brez dvombe stoji za čavan, i to se vjema sè sansk. čajvas, Kraft; po moči pa imajo živali tudi imena, tako sansk. balin. 1. zdravi krepki, silni, mogoči; 2. velblod; 3. bivol; 4. bik; 5. mereseć. Tako tudi rusk. kaban, mereseć, je isto, kar čaban, in obznačuje silno žival. Tudi luž. čivi, zdravi, krepki, vtegne pristajati k čavas. K sansk. ci-ču, Kind, Junges, šče primeri rusk. čik-uš-ka malo jagnje, korošk. čuha za čuka, ker Korošci k spremenjajo v h, junge Kuh, štajerskoslov. čika, čikica, mlado tele. Vendar venetska čeva, keva, najbliže stoji k sansk. čavas in čeva. Vuk navaja v svojem srbsk. riječniku tudi žensko ime: Keva; staročesk. imena so: Kava, Kavoj, Kavon: vse to kaže, da je thema kav slovansk. Čeva ni bilo poznamenovanje sploh za kravo, temuč le za posebno vrsto malih krav. Kako so Venetčani kravo imenovali, ni znano, sedaj jo imenujejo lat. italj. vaca; s to besedo poznamljajo tudi prostega neokretnega človeka; Boerio piše: „vaca“, detto per agg. a uomo vigliacco, vile, poltrone, in pristavi, da takega človeka tudi imenujejo: Crava. Sicer Boerio misli, da je crava iz cavra = capra, pa nema zato nobenega dokaza. Ker smo v besedah civeta junica, manza, našli čiste slov. besede, zakaj bi dvomili nad besedo: crava?

Ker je Columella pisal cevas in takrat šče se je c pred e in i kot k glasil, so mogli Venetčani izgovarjati: keva. Diefenbach primerja škipetarsko kâ, krava, pa če so Škipetari nasledniki starih Illyrov, in ti oddelek pragrškega, pelasgijskega debela, tedaj ne moremo pri njih oblike ka iskati, nego: βοῦς, βοῦδος, kakor vsi jezikoslovci dosle trdijo. Albansko ka, ako je domače, je znalo nastati iz korenike ka—ku, schreien, ki je tudi v grščini znana bila, kakor pričajo besede: zav-ak-, zav-ηκ-, ην-κ-, schreien-der Vogel, κωνίον, heulen. Ravno tako je ohranila litov. glagol gau-ju, gau-ti heulen, in da je glagol bil tudi v slovansč. znan, pričuje beseda: gov-orъ starosl. sonitus, strepitus; tudi v nemšč. chu-mo, Klage, gi-kewen, nennen, heissen, sansk. gava-te, tönen, schreien.

Cotonia.

Uže v prvi razpravi sem omenjal, da so stari Veneti, kakor Plinij poroča zel solidago, consolida, imenovali cotonea po drugem berilu cotonia, tedaj slov. kotonja. Tej zeli pravijo Slovenci gavez, in v celjski okolici sč-kot-nik. Rekel sem, da ime je menda dobila, ker polamane koti — tako imenujejo Čehi okrogle kosti — sceli, zveže. Ker ina moč potrupane kosti sceliti, jo tudi Nemec imenuje Beinwurz, Beinheil. Slovenec in Horvat tudi ude

— sklepe imenujeta kotrige; kotrižen, gliederig. V srbščini najdemo kotulac, jugulum, Schlüsselbein. Vsekako je besedi cotiona, korenika kot; in ta obznačuje slov. kotati, volvere, staroslov. котѣ, cylindrus, kotač, potač, kolo, Rad, srbsk. kotrljati, rollen, kollern, kotur, glomus, Knaul, Kugelfaden, tudi Wachsstock, kotuljač, svitek, ein zusammengerolltes Tuch, das man aufs Haupt setzt, um darauf irgend ein Gefäß zu tragen, koturanje, das Rollen, volutio, kotrljan, Feldmannstreu, eryngium campestre, ruski: katit, walzen. Nemec zel solidago tudi imenuje Walwurz, in val v grmanščini sopet pomenja volvere, volutare, staronord. völr, Rundholz, anglosaks. valu, vibex, ein runder Pflock, litovsk. valus, cylinderförmig.

Deblo kot v pomenu valjati se je šče v denešnji venetščini ohranilo. Tako pravi Venetčan: chiapar una cota, in Boerio tolmači ta rek: riscuotersi dal ubbriacatura, vor Rausch zusammenfahren, zusammenfallen, toraj tako se napiti, da se pijanec kota. Tudi slov. ljudstvo pravi: „tako smo se napili, da smo se kotali.“ Iz istega debila in isto obznačevajoče je kotiti = valiti, brüten, srbsk. kot, Brut, kotobanja, Hühnerkorb, gallinarium ad ova ponenda, slov. kotiti, brüten (Murko). Poznamenovanje je vzeto od kotanja, valjanja živali po jajcih, zato se tudi reče: kokoši vali, je izvalila.

V istem pomenu je tudi v venetščini beseda znana. Boerio piše: Cota, quella quantita d'uova, che in una volta cova l'uccello o la chioccia. Tore cota, das Eier legen, werfen. Kokoši letos slabo kotijo se pravi, kedar slabo nesejo; tudi o mački in psi se reče, da koti, Nemec pravi: Junge werfen. Mi torej imamo dovolj dokazov, da je cotiona venetska, to je slovenska beseda, ravno tako pravenetska je cota, ker gotovo so imeli uže stari Venetčani svoj izraz za kotanje; Latin ima: ova gignere, edere, parere, ponere, Italjan covare, covata, Brut iz lat. cubare, cubatus, das Sitzen auf den Eiern. Da venetsk. Cota ni gde iz italj. covata, se prepričamo iz tega, da italj. covare Venetčan izgovarja coar, in covata — pa coada, prav po vlastovitosti narečja venetskega, katero glasnik v pred dvema vokalom izpehuje, na primer paone za pavone, in glasnik t v d spreminja, dogado, ducatus itd.

Uže Plinij je poznal moč gaveza pisaje (H. N. 27, 7.) „Luxatis (verrenkt) imponitur — ossibus quoque fractis medetur — zato se veličesk. kostival — in sčvalnik, kar isto obznačuje, kakor slov. skotnik, ker valjati, valiti in kotati imata ednake pomene: wickeln, wälzen, walken, winden, drehen, ringeln, primeri sansk. valli — vall-ari, Schlingpflanze. V češčini je tudi v besedi kot zapopaden pomen cylindricus, ker po Jungmanu kot obznačuje: vyseďla a kulata kost. Srb, kakor je uže omenjeno bilo, imenuje Schlüsselbein an der Kehle — jugulum,

kotolac, ker pri požiranju pomaga jedi kotati u žrelo, lat. jugulum od jugulor, würgen = drehen. Drugega tudi ne more pomeniti nemšk. Walwurz, germ.: val-t, walken, wälzen = wickeln, drehen, goth. valv-jan, idem, litovsk. velu, vel-ti, wickeln, gršk. ἐλ-έ-ω, winde, wälze, lat. vellere in volvere. Slovensko ga-vez stark bindend; ga se predstavlja za poznamenovanje velikosti, moči, primeri: vran i ga-vran.

Cataradeghi,

garoso, litigoso, litovsk. katilinti, plaudern, staronord. háðh, Geschwätzigkeit, sansk. katthate, viel Lärm machen. Drugi del besede degghi pa se vjema s slov. degati zanken. *)

Asià,

Asiao, che in antico trova si scritto: Azio, pesce di mare, conosciuto del genere degli Squali, detti cani di mari, chiamato da Lineo Squalus achantias. Fu detto asià, perche s'usa venderle scorticato.

Asiar, scorticare, ammanare, preparare; v staroslov. nahajamo: azno, corium decorticatum, venetsk. asiar, pa obznačuje: schinden, schälen, Haut abziehen, slovensk. na Koroškem: azbñ, stimulus, železna špica, s katero lene vole zbadajo in v beg priganjajo, staroslov. azva, incisio, tedaj azno, corium decorticatum, iz korenike ag — az, schinden, schälen, kakor δέρας, δέρος, δέρα, Haut, Fell, iz δέρω, derem, schinden, staronord. skinn za skind, Haut, Fell, in scintan, schinden.

Smogie,

za smoglie, smolje, rannata, schmutzige Lauge, acqua tratta dala conca (Waschkessel) piena di panni succidi, hrv. smol, fuscus, zato tudi venetsk. smolachia, donna smolachiada, che negli abiti usa soverchia negligenza, smolača, schmieriges, schmutziges Weib, tudi smola, Pech, izvirno pomenja Schmer, Schmier, sem spada tudi srbsk. smoljo, demisso naso, komu izpod nosa visi — smola, Schmutz, Schmier.

Tachente,

tenente, appiccicoso, haltend, angeheftet, angehängt, primeri srbsk. tač-ka, Stütze, fulcrum, statumen; sorodno je gršk. τάσσω za τὰ-γ-ω, ordnen, litov. causat. taik-yti, fügen, sem spada tudi venetsk. tachir crescere, vegetare, slov. tekñiti, prosperare starosl. tčk-ati, weben = ordnen, fügen, zato: dober tek! = Gutes Gedeihen!

*) Menda iz katilinti, ime Catilina?

Teta,

mamella, poppa, rusk. titki, idem.

Pelatier,

pelatir, kožar, coriarius, sicer tudi lat. pell-is, gršk. *πέλλα*, Haut. litov. metath. plene, Haut, goth. filla, nemšk. Fell, pa tudi slov. pel-en-ica, (Janežič) Darmhaut, Darmfell, tore zna, ker je prarodno, tudi pravenetsko biti, primeri srb. pelen-gače, lederne Hosen, pelene, Windeln, proprie: Felle, venetsk. pelume, Flaumfedern, Milchbart, srb. peleš, Haar, perčin, Haarzopf, venetsk. pelar, die Flaumfedern rupfen, spiumare.

Sbisà,

stolido, sciocco, rusk. dial. byzun, insipiens, bezumen (Gilferding o srodstvè etc. pag. 249) slov. bezjak, Tölpel (Murko.)

Sbianzo,

iz sblandio, spada k staroslov. blęda, aver sbianzo, pomenja: vider schiancio, etwas schief sehen, schräg sehen, beurtheilen, staro slov. blęda, deliro, erro, sblęda, sblęda, idem.

Smozzegar,

iz smocciacar, smucciacar, non proferir parole articolamente, slov. muckati, mucljati, zmucljati, idem, sansk. muč, govori, zato mukha, os, der Mund, venet. musa, ker venetšč. c spreminja v s, primeri busa, foramen, za buka, starosl. bok, foramen.

Snasar,

farsi deridere, burlare, menda znašati, „kaj vse znaša“! se pravi o človeku, ki šalo dela, burke uganja, primeri štajerskonem. „er macht seine Schnasen“, — Scherze, Possen.

Baise,

fauci del pesce, branchie, Fischkiemen, dalje: „quella porzione de carne, che nel taglio resta attaccata alla lingua de' manzi.“ Baise stoji za badise, kakor bail za badile. Ker beseda obznačuje grlo, žrelo, golt, moramo iskati thema, ki bi bil primeren za to poznamovanje, in mi uže v venetščini najdemo: badial, star a badà, Maul aufsperrén. Za razlago besede pa nam more le edino služiti sansk. badhas, Tiefe, Schlucht, Schlund, gršk. βάθος, Tiefe, βάθ-vros, Grube, slov. bed-en-ica, jama, kder se repa po zimi hrani, beden, votlina, luknja v drevesu, srb. badanj canalis,

šupla ali votla klada, badnjara, mlin, na ktereга kolo voda skoz badanj teče; rusk. badja, Wassergraben; korenika bad pomenja kopati, litovsk. bedu, grabe, staroslov. bodā, lat. fodio — odkoder fossa, Grube. Baise v drugem pomenu je torej Schlund-Rachenfleisch. Sem spada srb. beden in bedem, Festungsgraben, dalje poljsk. badać, forschen, proprie grubeln, venetsk. badar, attendere, in sbadagiar, aprir la bocca, Maul aufsperrn, zijati, zehati, gähnen. Sbadagio se rabi tudi v pomenu sbarra, Schlagbaum, ali gotovo izvirno obznačuje jamo, ki se pod zagrajo izkopa, tedaj tukaj je šče pomen globočine, jame vidljiv, sbadagio v pomenu frenella, Maulkorb, je pa poznamovan po badi, bedi, bednu, ustih konja.

Pagio — Pageto,

Page: Kam bomo djali to besedo? Pagio, Edelknabe, tedaj mal, mlad fantič, slov. pa pažek, Zwerg! (Janežič s. v.) V besedi pagio — pažek torej tiči pomen male osebe. Češčina ima paže, brachium, tore pagio — pažek der Armige — ali Kurzarmige? Jaz mislim, da se vse te besede imajo izpeljevati iz korenike pag, fügen, festhalten, verbinden; zato česk. paže tudi v pomenu: stolo, der Nebenspross am Stamme oder der Pflanze, srb. pazia, pazjak, pitomo zelje, ki ima listje, kakor pri blitvi (rothe Rübe) runi. Iz pag je tudi staroslov. paz-uha, dorsum, sinus, axilla in pinna, Flossfeder*), dalje česk. paz-our, poljsk. paz-or, Kralle, proprie das sich fest haltende, fügende, paž-noht, ungula, Klaue, proprie pangens ungulam, po tem paz-duh, pangens brachium**), sansk. dos, brachium, slov., hrv. paž-iti, das Haus mit Moos, Farrenkraut etc. verstopfen, tedaj zusammenfügen, staroslov. pažište, cespes, tedaj das Verbundene, Zusammengefügte, rusk. paz'b, die Fuge, srednjenem. fuge, novonemšk. Fuge, goth. ga-feh-aba, füglich, lat. pango, pe-pig-i, dalje pig-nus, com-pages, pro-pag-are, pagus, Gau, Dorf, proprie das Gefüge, gršk. πηγ-μα, Gefügetes, πηγ-η, Schlinge, πηγ-ός, fest gefügt, verbunden. Nekteri paggio, le page, izvajajo iz gršk. παιδιον, puer, ali tedaj bi se nam venetskoitalske oblike morale pokazati v paiggio — paizo; menda v besedi pagio — pažek je zapopaden pomen πηγός, ein fester, gedrungener Knabe, in ker so magaši (Zwerge) sploh trščati, je obviknolo poznamovanje pažek — Zwerg. Jaz sem samo besedo tukaj postavil, da mi je bila priložnost pokazati, ka tudi slovanšč. pozna koreniko

*) Pazuha, Flossfeder po istem nazoru, kakor lat. ala, axilla, Flügel in Achsel.

**) Isti nazori vladajo v lat. armus, Schulter, Oberarm, gršk. ἀγκών, Gelenk, Schulter, iz korenike ar, fügen, lat. artire, artare, fest einfügen, rusk. artélj, družina, občestvo = pagus, das Gefüge.

pag — pangere; za svojo razlago besede pageto, paggio pa se ne kapriciram.

Ciesano.

Boerio (str. 170 - 171 sub voce: cigno) piše, da venetski lovec lesnega laboda imenujejo: Ciesano, „il selvatico cigno chiamato da nostri cacciatori Ciesano, e da Linee: anas cygnus“.

Ta beseda se vjema s rusko: селезенъ, sélezen, Enterich. Glasnik *l* venetščina vokalizuje, primeri: peata, za plata, fiore iz flore, tako tudi siesen, siesan iz sélezen. Sicer nahajamo v venetski besedi: ciesan mesto: siesan, a Venetčan rad glasnik *s* na početku spreminja v *c*, zato govori: Cisarín in sisalín, cisila*) in sisila, cigno za segno, signum, primeri slov. smreka in cmereka mesesenj in mecesenj, cvreti in svreti, cmola in smola, tudi nemški jezik *s* spreminja v *z*, tako iz Selnice — Zelnitz, v Selcah — Zeltschach, Sura, Zeier, Surnik, Zeiring, iz „suhi dol“ — Zauchen-thal i. t. d.

Uže Servij (ad Aeneid. XI., 457) pripoveda, da „Padusa, pars Padi plena est cygnorum“, in Claudian (in epistola ad Sevenam) poje o reki Padu: „oloriferi ab amne Padi.“ —

Ciesan skazeno iz: sélezen**) je tore gotovo ostanek iz jezika starih Venetov. Ne sme nas motiti, ako selezen v rusčini obznačuje recaka in v venetšč. laboda, take prikazni najdemo celó v slovanskih narečjih, da edno isto poznamenovanje ravno ne izraža iste živali, nego večkrat žival istega roda, tako postavim ime: vypl, obznačuje: larus, noctua, in graculus, lužičkosrbsk: pata, kurica, crkvenoslav.: patka, reca, ruski: klop, Wanze, slov. klop.: Zecke, crkvenoslav. (starobolg.) jašter, lacerta, Eidechse, gorenjelužičko ješčer, Otter, srb. prpolj, Wegschnecke venet. parpagia, Motte. Sélezen bi se menda tolmačit dalo iz sansk.: saladžan, der Wasserbewohner, Wasser — Seegeborne. Ednake nazore najdeš v sansk. džalapad, anser, proprie in aqua pedem habens, vâřča, anser, proprie in aquam currens. ***)

Biada.

Biada obznačuje Italjanu: setva, Saat, vjema se slov.: BIATA, primeri: vlat, arista, korenika: vrdh, crescere, vjema

*) Posebno v tujih imenih venetski jezik *s* na početku spreminja v *c*, primeri: cismatico = schismaticus, cisma = scisma, nasproti pa *c* zopet zmenja z *s*, na primer: cesera, za cecera, cicera, čiček (grah.)

**) Glasnik *l* venetšč. vokalizuje, primeri: avearo = alveare, Bienenstock.

***) Primeri anglosaks. seolh, staron. selah, Seethier, Seehund, iz *sa* l plavati, gršk. σέλαχος Knorpelfisch.

se dalje z gršk. βλάστη, Trieb, Keim, Wachsthum, Zweig, primeri šče staronord. blad, Frucht, menda iz tega franc. blé, Getreide, v juridičnih latinskih spisih srednjega veka: blada, Getreide.

Barca.

Diez barca izpeljuje iz gršk. βάρικς, Nachen, a ta je po Herodotu egiptska beseda, koptiški: bari, ki pa po Meieru (Hebr. W. pag. 733) iz semitskega jezika izhaja. Tudi staronord. barkr, navis nomen.

Astor.

Diez astor franc. l' autour, izvaja iz acceptor, „wobei indess die Laute gleichfalls nicht ungestört sind“, opazuje Hehn (Hausthiere, pag. 526). Latinsk *pt* navadno se v italj. spremeni v *zz* tako: cazzare, iz captare, nezzo, nezza, iz neptis, tudi se lat. acceptor v italj. obliki glasi accettatore, acceptare pa accettare, tore primera besede astor, astur, provençal. auster, oster z acceptor ne drži, in pravilneje je astor, astur stavljati k slov. aster, prejetov. jaster.

Ceto,

condizione, ordine, qualità, grado, e dicesi di persone e famiglie, Rang, Stand, Ehre, Würde, Ansehen. V sansk. najdemo čit-čet-ati, beachten, erscheinen, gelten, glänzen, ketu, Glanz, Erscheinung, Gestalt, Erkennungszeichen (Feldzeichen, Banner) v goth. haidu-s, Art und Weise, staronord. heid-r, Ehre, Stand, Würde, anglosaks.: had, Rang, Stand, Ehre, Würde. Fick primerja mutato *k* in *t* gršk. τιω — τι-ω, schätzen, ehren, τιμή, Schätzung, Ehre, zaradi prelaza glasnika *k* v *t* primeri sansk. kis = τίς — τί, lat. quis. Prvotnejša oblika je ki-či, wahrnehmen, apa-či, respectieren, apa-čita, geehrt, iz te je staroslov. чѣтъ, veneratio = sansk. čitti, veneratio, honor, signum, pietas, dalje eč-na, Werth, Preis, čī-nъ, ordo, agmen, grex.

Z dalnjim determinativnim suffixom staroslov. čita, čī-s-ti, numerare, legere, auserlesen = herauszählen, dalje čisti, colere, slov. čislati, ehren, schätzen, beachten. H koreniki čit — čet stoji četa, ordo, numerus, cohors, četanije, comparatio, чѣтъ, lector, чѣтъ, numerus, prvotni pomen koreniki čī — čit — čet je tore numerare, colligere, legere; pomeni: colere, beachten, gelten, glänzen, erscheinen so uže drugotni. Po bistrournem Ficku se s temi koreniki vjemajo lat. quae-so, quae-ro, litovščina ima s-kait-yti, zählen, lesen, s-kait-lu s, Zahl, latvijšč. škitu, škist, dafür halten. Venetsko ceto tore stoji na slovanski glasniški stopnji, in tudi obliki = чѣтъ. Iz tega debila je tudi četast, „ludi ce-

tasti" (glej o teh igrah dalje zadej v članku: Antenor vodja paflagonskih Venetov); te igre so tore bile uspomene na ono dobo, ko so se Veneti v čete — agmina, cohortes, ordines — zbirali, ko so se četali — jungabantur (primeri starosl. četati se, jungi, in četiti se, ἀγορεύειν, ordnen, zusammenbinden) — uredovali, bodi-si za vojsko trojansko, ali za preseljevanje iz domovine. Ad-jektiv četast obznačuje položaj, ustroj — primeri bedast stupidus, lasast, haarig, rusast, bärtig; ludi cetasti, četaste igre, tore tudi zna obznačevati die schaarigen Kampfspiele, igre v četah, ali pa igre, v katerih so se igrači čredili — četili, četali. Filiassi (memorie storiche de Veneti III. 140) popisuje te igre tako-le: Celebravansi fuori delle mura con corse, lotte, sfide di canto e suono e sfide pure di versi. Vi erano anche le corse de' cocchj, e tant' altre cose che facevansi oltre ogni credere dispendiosi, e magnifici, e insieme celebri e religiosi. Il vincitore saliva su di un carro trionfale tirato da cavalli bianchi, e coll apparato piu pomposo. — Con sceniche rappresentazioni e l' origine de' Veneti, e le antiche avventure de loro Eroi dovean celebrare in tali giuochi. Vi accoreva la folla da' luoghi piu lontani" etc. Te igre so se šče ohranile noter do srednjega veka pri Patavčanih, kakor Pignoria (Origin. di Padov. Tom. II.) piše. Maffei (Veron. illust. Panvin. Oper.) poročajo, da so te igre v četah — „ludi cetasti" — tudi pri Rimljanih našli dopadenje, in edna četa se je velela veneta. Kočijaši so bili zelenkasto oblečeni, in sedaj zapopadamo, kaj obznačuje Plinijevo poznamenovanje: „factio prasina", to je bila četa, ki je imela oblačila prasove barve. Beseda pras (porrum, Lauch) se najde v staroslov. in gršč. πικρός; čigava je? — naj odločijo naturohistoriki. Uže na drugem mestu sem rekel, da so rimski pisatelji z besedo „venetus" tudi izražali pomen: viridis, meergrün, lauchgrün. Stari Venetčani so tore zeleno barvo v oblačilih posebno ljubili. Venetsko besedo ceto iz lat. coetus, ne moremo izpeljevati, ker po občnem mnenju je to starolat. oblika in se ima iz coco razlagati, zato tudi izraža poméne: Zusammen-treffen, Zusammenkunft, „eos primo coetu vicimus", Versammlung, Kreis, „hominum, ludorum coetus", Vereinigung, Verbindung, tedaj čisto različno od venetsk. ceto, ordine, grado, qualità, condizione. Pri starih Slovanih so se te igre velele trizne, in sodniki iger: triznodavci, igralci pa triznici. Pri severnih Slovanih pa se najdejo harci, Kampfspiele zu Pferde, in pri Slovencih medjimurskih, zagorskih Hrvatih, in sosednih štirskih Slovencih se reče o kobili, ki se goni: kobila se harcuje. tore harc ni tuja beseda, kakor se od nekaterih jezikoslovcev trdi.

Pataca,

pletto, primeri srb. patiti, ziehen, tedaj pataca orodje, ki se vlačí po strunah, primeri tudi srbsk. patalica, desčica.

Tumbe,

Filiassi piše: (Memorie storiche III, 328) „Col primo nome (Tumbe) i padri nostri chiamarono le paludi piu alte e cretose, ad anche i dossi arinosi, dove rarissime volte saliva la marea, benche nell mezzo della laguna situati.“ Ker Venetčan glasnik *p* rad spremenja v *b*, so *tumbe* = *tumpe*, litovsk. *tempiu*, *tempti*, *spannen*, *dehnen*, *recken*, staroslov. *timpa*, *Sehne am Körper*, *tamp*, *tomp*, *tump*, *obtusus*, *crassus*, *tore die gespannte*, *sich hinstreckende Erdlage*, Slovenci pravijo takej višini: *tumpel*. Iz venetščine je prišla v latinščino krščanskih pesnikov ta beseda, pri katerih *tumba* pomenja: *Grabhügel*, v cerkveni latinščini je *tumba*, *Katafalk*.

„Paludi di gramigne acquatice vestite“ so stari Venetčani, kakor isti Filiassi piše, imenovali: *Barene*; *bara* pa v vseh slovanskih jezicih obznačuje močvirno. Tudi starim slovanskim *Pannonom* je bila ta beseda znana, ker *Plinij* kraj med *Savo* in *Odro* ležeči imenuje: *Metubaris*, to je *Medjubare*, in res je šče dandanešnji ta okolica nad *Siskom* v medrečji *Odre* in *Save* močvirnata. V staronord. nahajamo *thamb*, *Anspannung*, *thambar*, *etwas Aufgeblasenes*, *Gespanntes*, *dicker Bauch*. Drugi indogerm. jeziki niso ohranili te besede.

V srbšč. šče nahajamo: *tumba*, *Fass*, *wenn es aufrecht steht*, *tumbati*, *umdrehen*, *hinstrecken*, *tore* zopet pomen penjanja, vzviševanja itd.

Dune,

chiamansi que' monticelli di sabbia, che restano quasi sempre scoperti dall' acqua. Ta beseda je tudi znana ob primorji baltiškega morja: *die Dunen*, *angetragener Sand am Meeresufer*, ali ker te besede ne pozna stara nemščina v tem pomenu, temuč le v pomenu: *Flaumfeder*, je gotovo ostanek iz jezika polabskih Slovanov, ki so nekdej tam prebivali. *Korenika*, *dhû*, *dhûnâti* obznačuje *anblasen*, *anhauchen*, *anfachen*, *heftig bewegen*, *schütteln*, *stürmen*, sansk.: *dhûnâti*, gršk. *θύω*, *anfachen*, *rasch hin und her bewegen*, lat. *fio* v *sub-fio*, *sub-fi-mex*, goth. *dau-n-is*, *Dunst*, starogorenjenemšk. *tun-ist*, *Dunst*, *Sturm*, staronord. *dy-ja*, *bewegen*, *schütteln*, staronord. *dûnn*, *Flaumfeder*, litov. *duje*, *Flaumfeder*, *duja*. *Staub*. slov. *du ti*, *blasen*; srb. in slov. *dun-oti*, *blasen* *dunja*, *culta plumea*, *dunjac*, *mali cydonii genus*, *Quitte*, starosl. *dynia*, *cocurbita* ruski: *du-l-ja*, *Quitte*, tedaj naduti sad; tore dovolj dokazov, da je *korenika* *du* tudi slovanska, in lahko stvarila pomene nadutega peska, des vom *Seesturme* *zusammengeblasenen Sandes*, kar tudi pričuje litovsk. *duja*, *prah*. Da so Venetčani prvlje, nego so nemški *Gothi* in pozneje *Longobardi* rogovilili v tej pokrajini, imeli poznamenovanje za napihani pesek, je gotovo. Ker so na take visine stari Slovani

stavili svoje vare (Burgen), so to ime pristavljali svojim gradom, zato Borodyn, Varady, Petrov Varady. Var je slovanska beseda iz korenike var, schliessen, vora, saepimentum, toraj Varady, ein geschlossener Hügel, zagrajen brežuljak; primeri Belovar = Beligrad. Čuda, da besede duna staronord., starogorenjenem. in frižčina ne poznajo, samo anglosak. jo je ohranila v pomenu: Sandhügel am Seegestade, pač pa keltščina.

Pilar,

spogliar il guscio e mondar il riso, il miglio, l' orzo o altra simil biada, slov. puliti proso, Janežič ima puljiti, ausreissen, ausrupfen, italj. pilucare, abbeeren, iz tega franc. eplucher, ausklauben, ako ne iz germ. pflücken.

Procoio,

Pferch, kraj, kamor se več živine stlači, nemšk. Pferch, primeri lat. farcio, odkoder farcimen, gršk. *φράγ-νυμι*, schliesse ein, mache fest, *φράγ-μός*, Zaun, litov. bruk-ti, i-bruk-ti, hineindrängen, das Vieh in den Stall treiben, primeri analog. *σπύ-ος*, Hürde, Pferch, starosl. o-sêkъ, starogornemšk. sweiga, štajerskonemšk.: schweig, die schwagerin = Sennerin, sansk. svak, saucire, umfassen; tedaj *σπύ-ος* za *σπύ-ος*, o-sêk za o-svêk. Procoio tudi v pomenu Rinderheerde, kakor swaiga. Procoio je zopet bliže litovsk. nego grškoitalski obliki.

Pilon,

Brückenpfeiler, Wasserbehälter, Becken, menda se vjema litovsk. pil-ti, aufschütten, pylinias, Damm, pylima pilti,*) einen Damm aufschütten, pilis, Burg, Schloss, slov. pil (Janežič), Kapelle.

Graspo,

Kamm der Weintraube, obrani grozd, petlika, iz craspo, slov. krašpati, krišpati, rupfen, nakrišpan, gerunzelt, staronem. hrëspan, rupfen, lat. crispus, kraus, gerümpft.

Po odpadlem gutturalcu na početku besede ima venetšč. raspolare, nachlesen im Weinberge, tedaj krašpati, zupfen, rupfen, raspin za graspin = krašpin, Reibeisen, nemšk. Raspel za: Hraspel, kakor raspôn za hraspôn, zusammenraffen. Iz krišp slov.

*) Druga oblika je pal, sansk. par füllen, odkoder staroslov. polъ, Schöpfgefäss, primeri vodo palem, napolem sod, nemšk. folan, füllen, fola, bokal.

imena: Krišpar, tudi v obliki ruspar za gruspar, razzolar, scharen, wie Hühner, ruspio za gruspio, scabroso, aspro, se najde ta beseda, znamenje, da je prav stara. Tudi v slov.: kure so ajdo razkrišpale, zerrupft, zerzaust. Venetšč. ima večkrat glasnik *a*, gder slov. *i*, na primer: raghiar, wie ein Esel schreien, slov. rigati, idem, glasnik *i* pa stopnuje v *u*, na primer: russa = rissa, lat. rixa.

Braga,

spranga, Riegel, Spange, braga delle bestie, stracciale, Schwanzriemen, braga de le porte, Gegenpfeiler, Riegel, contrafforte, braga d'un baston, Zwinge, gorbja, calzuolo, Stockschuh, braggina, rete, che a il ritroso (Oeffnung).

Korenika brag je metath. sansk. bargh, fördern, andrücken, goth. praggan, staronem. pfrenge, drücken, drängen, tedaj braga, Riegel, Spange, als das drückende, braga, Zwinge, isto braggina, mreža ednak pomen, ker ribe stiska, poriva. V ne-metath. obliki mutato *r* in *l*, ima staroprusč. balgnas, Sattel, das drückende, balzinis, Kissen, po-balzo, Pfühl, litovsk.: balnas, za balgnas, Sattel, slov. blazina, Kissen, venetsk.: bragginar, gualcire, zerdrücken. Braga, stoji na litovskoslov. glasniški stopinji, grkoital. ne pozna te besede. Tudi starosl. blazna, impedimentum, je iz te korenike.

Trippa,

ventre, trippe, busecchie, (Gedärme) aperte nettate, tagliuzzate, cotte e condite ad uso di vivanda, tripada si dice de mangiare eccessivamente, tripper, quelli, che vende trippe. Uže sem vse te besede razložil v prvi razpravi in kazal na litov. tarp-au, tarp-ti, gedeihen, dick werden, sansk. tarpati, sättigen, slov. trepa, ein dickes Weib. Trippa, ventre, in trippe, čreva so tore satandus, satienda, zend. ima traf-anh, Nahrung, gršč. τρέγω, nähren, füttern, τρέπω, befriedigen, zato sem spada tudi goth. traf-stjan, nemšk. trösten. Latinščina ni ohranila te besede; primeri šče srb. trba, venter.

Tatarar,

lavorachiare, wenig, langsam arbeiten. Jaz mislim, da je korenika tat nekaj pomenjala delati; v sansk. najdeš deva-tati. Gottesdienst, v zend. pa tâti, fem. das Machen.

Buretelo,

ciecolina, Blindschleiche, primeri sansk. bhur, zappeln, zucken, gršk. γέω-ω, rühre um, slov. burja, Sturm, Aufruhr, staronord.

byr, veter, iz te korenike lat. furor, furia, „dar una buratada“, agitare, muover con violenza, buratar, beuteln, posebno moko, zato lat. intens. fur-fur, Kleie, kar se pri mlenji odtrsi. Grkoitalšč. kaže strogo glasnik *f*; tedaj venetsčina ni zrastle na grkoital. deblu.

Baza,

buona fortuna, Wohlstand, Glück, iz bagia, sansk. bhaga, Wohlstand, Glück, gornjeluž. z-božo, Glück, litov. bagas, begütert, nebagas, unbegütert, slov. bog — ubog, litov. bagotas, slov. bogat, begütert. Grščina in lat. niste nič ohranile iz korenike bhag, tudi ne keltšč., germanščina pa v besedi: and-baht-ja, Dienst, baht-as, Diener, Ergebener, proprie Zugetheilter; iz and-bahtja je novonemšk. Amt, Beamter, sansk. bhag, zutheilen. Iz te korenike je tudi slov. Bog, tedaj Zutheiler, Brodherr.

Branca,

la quantità di materia, quanta si può tenere e stringere in una mano, tore iz staroslov. bera, brati, capere, fassen, branca, die Fassung, branca, v jeziku Ikalcev, fascio di un certo numero di fili, primeri srbski branica, das nicht abgeschüttelte, sondern mit Händen aufgefasste Obst; iz branca je glagol brancar, prender con violenza, tedaj sopet pomen branja, der Fassung; Brancin, riba, ker rada druge bere, zato jo Plinij uže imenuje: lupus; branco*), rebbio, una delle punte della forca, Gabelzacke, toda: das fassende. Indogerm. korenika bhar znači v sansk. tragen, führen, fahren, med. halten, fassen, zato sansk. bhar-iša, raublustig, sansk. bharti, Dieb, proprie capiens, gršk. *ῥάγ*, lat. fur, idem; grekoitalšč. zopet strogo ima glasnik *f*, goth. bairan, tragen. Branca tudi Klaue, Krallen, tore capiens, branco, Heerde, Menge, torej nabrana živad, primeri starosl. brati, colligere. Čudovito je, da so Italjani poznamenovanja za kremplje iz slovanščine in nemščine sprejeli, nemško je: sgrafar, stracciar la pelle colle unghie, sgrinfia, sgranfia, granfia, zampa davanti colle unghie, sam Boerio pravi „dal tedesco greifen, grifagno, rapace. Iz venetsč. je nemško Franke, die Adler-panke, to je kremplj Krallen; bral sem jo v starih heraldičnih pismih.

*) Tudi slov. brana, Egge, gornje-luž. bron, Waffe, sem spada, vendar tudi se lahko branca, ungue, branco, rebbio, izpeljujejo iz bhar, schneiden, bohren, lat. forare, fri-are, zerreiben, anglosak. briv, staronemšk. pri, prio, brio, novonemšk. Brei, proprie das zerriebene; gršk. *ῥάγος* — das Aufreissen, der Spalt, odkod slov.: brit-va, Scheermesser, venetsk. britolin, britola, cottellino temperino, Federmesser. Branco v pomenu grex, pa bi bilo: Klauenthiere.

Lizza,

iz liccia, Schleife, specie di barella per uso di tirar da un luogo all' altro, menda iz rikh, sansk. reissen, furchen, litov. rek-ti, einen Acker zum ersten Mal pflügen, Furchen ziehen.

Chiompo,

monco, cionco, verstümmelt, razve srb. klompav, primeri litov. klumbas, hinkend, latv. klibas, lahm, sansk. klība, verstümmelt.

Copa,

nuca, Nacken, prim. litov. kup-ra, Genick, gršk. *κῆφος*, Buckel, zend. ka ofa, Buckel, slov. kupъ, anglosax. kop, nemšk. kûfo, Haufen.

Vanga,

Spaten, Grabscheit; k tej besedi šče prideni litov. vaga, Furchen, gršk. *Παγή*, Bruch, *ἄγρυμα*, breche, za *Παγ* — staron. vekki, Keil, slav. permutato v cum m, manga, eiserne Stange, um die Erde aufzulockern.

Erto,

hoch, razve lat. altus in slov. rt, Spitze, prideni šče zend. ereta, hoch.

Matizzar.

Prideni šče gršk. *μάθος*, Getümmel, in litov. menture, Drehholz, sansk. math, drehen.

Giada,

Knoten, nocchio, iz glada, in to iz prvotnega grata, sansk. granth, knüpfen, gratitha, geknotet.

Bogia,

carnefice, pomenja prvotno: der fesselnde, bindende, iz staroslöv. bugъ, armilla, torques, iz bogia je ital. boia, in tudi lat. boiae, Fesseln, Bande so iz venetsk. bugie, bogie, kakor troia iz trogia, sansk. bhoga, Windung, Ring, staronord. baugr, Ring, slov. pognuti, goth. biugan. *)

*) Sorodno je sansk. bhudž, biegen, gršk. *φεύγω*, ausbiegen, = fliehen, lat. fuga, fugio, litovsk. bug-ti, bauginti sich erschrecken, scheuchen, venetsk. boghe, Spannketten.

Regata.

Komur se razlaga te besede iz raga, ruga, ryga, salarium sansk. arghá, Verdienst, Lohn, litov. alga, Lohn, staroslov. ružiti, salarium pendere, ruž-lo, depositum, armenski aspir. h-arg, h-argel, preisen, schätzen, — toda regata, Preisfahren, Preiswettfahren, ne dozdeva naravna, temu še predložimo drugo tudi naravno, in sicer koreniko ragh, sansk. ragh, ranghate, rennen, eilen, springen, überspringen, katera je v prvotni obliki, in mi smo jo uže pri razlagi besede Languro, leguro, Eidechse, našli in rekli, da se z njo vjemajo slov. langati, rusk. лягати, ляга, ляга, ляг-ша, Frosch.

Poglejmo si jo bolje. V sansk. še nahajamo: rañh, rañhati za rañgh, rañghati, rennen, rinnen, intens. part. rārah-āna, eilig, ranghas, ramhas in rahas za raghas, Schnelligkeit, Eile, raghu, rennend, dahinschiessend, leicht, wandelbar, superlat. lagiśtha, rasch, schnell, leicht, laghaya, erleichtern. Zravenoblika je sansk. argh heftig bewegen, beben, s katero se vjema gršk.: ὀρχο — ὀρχέει, ὀρχέεται, sich heftig bewegen, pri starih Longobardih arga, Feigling, proprie der Bebende, Zitternde, nemšk. arg pa uže v pomenu: hudoben, menda slov. arga, Maulheld, bolje sem spada, nego k argha, pretium.

Grščina je ohranila ἐλαχ-ύς, = raghu, leicht, klein superl. ἐλάχιστος, ελάχιστων za ἐλαχίστων.

Latinščina ima levis za: legv-is, levior, levare, za legvare, leicht machen, ital. leggiere, leicht, leggerezza, Leichtigkeit.

Poglejmo v nemščino. Tukaj najdemo staron. ling-iso, das Gelingen, prosperitas, ling-en, anglosaks. lung-re, rasch.

V keltščini in sicer v irščini, ling-im, salio.

Litovščina ima leng-vas, leicht, pa-lengv-inti, erleichtern.

Slovanščina in sicer rušč. лягати = лягат, ali pa лжгати, hüpfen, springen, mit den Hinterfüssen ausschlagen, toraj v istem pomenu, v katerem sansk. — rangh — langh, slov. langat wackelnd = hüpfend gehen. Primeri še rusk. laznut, davonrennen. Dalje v slabi obliki staroslov. лѣгѣ, levis, лѣгота levitas, лѣг-ость, idem, лѣз-а, prosperitas, srb. lagan, leicht. Regata (zaradi suff. primeri lopata) bi tore bila legata, лѣгата das Rennen, Eilen, leichte, schnelle, rasche Fahren.

Iz istega debela zna tudi biti ragazzo, ragazzo, Knabe, ragazza, ragazza, Mädchen, in obznačevati, lehki — lehka, brza, brhka, skakajoča, die leichte, rasche, laufende, rennende analogično sansk. čari, junge Frau, čāri-ka, Dienerin, zend. čaraiti, Mädchen. gršk. κῶρ-ος, κούρ-ος, Diener, Jüngling, κόρη, κόρη, junges Mädchen, κορυή — Jüngling, κορίσσιον, Mägdlein, lat.

cal-o, Trossbube, goth. s-kalk-s iz čârak-as, novon. Schalk, slov. cura in čura, Mädchen, proprie currens, primeri na enacih nazorih slonečo staronemšk. drëgil = thrael za thragel, famulus iz goth. thragjan currere, dalje italj. garzon, Knabe, Jüngling, Diener, franc. garçon, iz korenike kard, krad, kurd, schwingen, springen sansk. kurdati, springen, gršk. *zpađáo*, schwingen, goth. halt-s, hinkend, lat. cardo, Angel, proprie Umschwung, staronem. scërdo, Angel, schërzen, springen, pa ne iz carduus Kratzdiestel, in garçon ni Strunk, Stengel, kakor Diez misli. Litovšč. ima metath. obliko sklandyti, schweben, schwanken.

Ker iz korenike ragh — rangh — lagh — langh, je slovanščina ohranila več besed, je tudi mogoče, da je nekdanj kakor venetščina tudi poznala besedi regač, regača v pomenih fant, dekle.

Besede se zgublajo, ali pa se le v ednem ali drugem indogermanskem jeziku ohranijo, tako lat. pusus, pusa, pusio, pusiola, Knabe, Mädchen, pozna latvijščina puis-is, puis-en-s, Knabe, Junge, in pa korotansko narečje, puža, Mädchen, na Štorskem po edinem Pohorji puža, Mädchen. Venetskoit. puta, putana*) puella in obscoeno sensu, lat. pri Festu putus, puer in obscoeno sensu, Schandbube, hrv. puca iz поутѣ, putca, (kakor kaca, iz каѣа dimin. od kad) je se v prvotnem pomenu besede puta, Hode, le ohranilo v litoslovanščini, litovsk. paut-as, (v gunirani obliki), Hode, slov. kraj Ščavnice putavec, der Stier, oder Mann, der grosse Hoden hat. Putana in putca je torej dekle, ki pute ljubi, hodenfreundlich. Sansk. pôta, pullus, cattulus, ne spada sem, kakor Bopp in Fick mislita, tudi pullus ni iz putillus, nego spada h gršk. *πῶλο-s* nem. Fohlen, Füllen iz them. pâla. Pôta bržkone iz pâ, nutrire.

K lat. putamen, Schale, Hülse, in putillus, pellis, qua tegitur glans membri virilis, šče primeri slov. znano kraj Mure in Ščavnice — : putan, Kropfsack, Kropfbeutel bei Geflügelthieren, besonders beim indischen Hahn, menda iz korenike put sansk. amplecti, conjungere, ligare ali putt, vacuum esse. Srbsko putiti, koješta govoriti, pa se vjema s sansk. put, loqui; **) srb. putina, Scherz, Tändelei. Venetščina ima puta, femina nubile, giovane da marito, putana, meretrice, putanazza, idem, putaneta, meretricola, putanezzo, meretricio, putanar, meretri-

*) V lat. srednjega veka puta, Schamglied des Menschen (Scaliger) putagium, Hurerei, putilla, pars pudendi muliebris, (Horat.) putillus, pellis ea, qua glans membri virilis tegitur, primeri putamen, Schale, Hülse.

**) Put v sansk. tudi lucere, primeri srbsk. putalj, putonog, konj, ki ima liso (lichten Fleck) na nogi.

care, putazza, filia ben cresciuta, putelo, *) fanciullo d'età fra l'infanzia e l'adolescenza, putina de l'occhio, Augennetz, pannicolo, che circonda l'umor ostreo del occhio. Sorodno je staro-nord. fudh, cunnus, novonemšk. futt, fott v besedi Hundsfoth cunnus canis. Tukaj sopet pridemo na pomene putamen, putillus, putan, tedaj enako coglione, lat. culeus, ruski kulj, Sack, škand. kul, Sack. Primeri enake nazore: lat. scortum, Fell, Haut, Schleppsack, unzüchtiger Balg, Hure. Ednako lit. ergelis latv. erzelis, Hengst, slov. ergolia, Gestütt, ergolan, Hurenkerl, zend. erezi, Hode, Hodensack, gršk. ὄρχος, μόνorchos, Hode.

Ruga,

Strasse, Gasse, zato v Benetkih ulice: Ruga dei bresi, Ruga dei specieri; itd. franc. iz romanšč. rue. Ruga bržkone stoji za rova—ruva, Graben, ker venetšč. glasnik v rada spreminja v g in govori se: ugola za uvola, sergente za servente itd., ali pa iz rug, brechen, zerbrechen, litov. lužis, Bruch.

Pinco,

bastimento de piane molto appianate, vtegne biti gršk. πίναξ, genet. πίνακος, Balken, Brett, sansk. pinâka, Stock, Keule, vendar tudi slovanšč. pozna пень truncus. Latinšč. in nemšč. ne poznate te besede.

Algvaro,

solco, primeri sansk. ardžate, recken, strecken, gršk. ὀρέγω, litov. raž-yti za arž-yti, sansk. ardžûgâ, gerader Weg; tedaj algvar, = argvar, das sich gerade hin streckende.

Slapa,

cianciona, Plauscherei, slov. žlapati, idem, slapar, pappare, slov. po-žlepnoti, verschlucken, slepar, colafizzare, slepeti, ceffatella, Maulschelle, slov. žlepnica, žlepetalo, Plappermaul. Ta beseda je sorodna s sansk. džalpati, murren, reden, staro-nord. klifa, schallen, novonemšk. kläffen, litovsk. žlep-tereti, murmelnd reden. Latinščina in grščina ne poznate te besede. Venetsk. ceffatella je iz klefotalo, klofuta, Ohrfeige, in spada k nemšk. kläffen.

*) Enako slov. jajčavec, mošnjavec, mlad, bister, prevzeten fant, coglione.

Gradada,

scalinada, Treppe, Stufe, sicer lahko iz lat. grado — gradior, vendar tudi slov. pozna v močni obliki: gręda — gręsti, schreiten, goth. grīdis, Schritt, Stufe, sansk. gardhyati, ausgreifen, streben, gierig sein, grđhnu — hastig, gierig, grđhya, Gier, slov. gladъ, iz gradъ, Hunger, žlęd-a-ja, begehren, srbsk. žudim, idem. Ker v besedi gladъ imamo slabo metath. obliko za gradъ, je vtegnilo tudi znano biti gradъ v pomenu, Schritt, Stufe, in staroslavno mesto starih Venetov Grado ime dobiti po stopnicah, po katerih se je v nje prišlo, dasiravno nam tudi ime slov. gradъ, Mauer, Hürde, Stadt, Haus, daja naravno razlago, primeri zend. geredha, Höhle, litov. garda-s, Hürde, slov. ogradica, Schafpferch, slov. graditi, umhegen, von Zäunen, gradnjak, eine Eichengattung, deren Zweige und Holz vorzüglich zu Zaunpfählen und Zaunwieden geeignet sind. Venetčan mesto Grado imenuje Grao in Gradčana — Graesan, abitante di Grado.

Glasnik *d* izpahne venetsko narečje, zato Pao in iz tega Po = Pado — Padus, ime reke.

Iz grand — menda tudi slov. gręda, Gartenbeet po podobi, ki jo slogi imajo stopnicam podobni.

Grapa,

erpice, Egge, brana, grapegia = grapeglia, Klette, sorte d'erba i cui frutti s'attaccano altrui alle vesti, grapela, ramponi, laminetta di ferro con punte, eiserner Rechen, Hacken, Harke. Vse te besede so iz korenike grab. Grapa = graba, brana, ker grabi, ogreba njivo, grapegia = grapelja, ker se sgrabi oblačil, in grapela, železna kljuka, ki tudi stvar grabi. V indoevropskem jezičnem zakladu se je deblo grab v pomenu grabiti, sgrabit edino ohranilo v litovšč. grebiu — grebti, ergreifen, raffien, erfassen, packen, graibyti (durativ), nach etwas greifen, latvijsk. grābt, greifen, goth. greipan, novonemšk. greifen, staroslov. grab-l-ja, grabiti, raffien, fassen, packen, novosl. grabiti, fassen, packen, rechnen. Ker je to deblo stvarilo troje po- znamenovanj različnih predmetov, je imam za pravenetsko.

Carpia,

v patavščini pomenja pajek, Spinne iz korenike karp, wenden, drehen, starosl. krpа, textura, tedaj *karpia*, die Dreherin; litovšč. pozna metath. kraypiti, wenden, drehen, sklepas, Gewölbe, slov. sklep, Handgelenk = gršk. καρπός, Handgelenk. Iz te korenike ime reke Kolpa, Kolpinka, dalje imena: Krapina, anglosax. metath. hrof, Gewölbe. Latinščina ni nič ohranila iz te korenike. Menda tudi luž. kolp, labud, ker se po vodi pla-

vaje sem in tja obrača. Slov. klop, Zecke, Schaflaus, metath. iz kulp, pa iz korenike karp, skarp, zerschneiden, litovsk. krapštyti, kratzen, gršk. σκορπιος, scorio, litov. kerpu, schneiden, scheeren, venet. scarpello, železno orodje za pečine tesati, lat. scalpere, sculpere, gršk. κολλάπτω, behauen.

Bega,

rissa, contesa, contrasto, Zank, Streit. Korenika je bag, beg, sprechen, rühen, brüsten, sansk. bhadž, bhandž, leuchten, sprechen, venet. bagia, Posse, Scherz, italj. iz venet. baia, gršk. γέγγω, leuchte, γέγγω, Strahl, anglosaks. bâg, das Rühren, Brüsten, starogornemšk. bâk, Streit, Zank, bâgan, pâgan, zanken, hadern, streiten. Latinščina nema sorodne besede; irsk. faighim, i speak, talk, govorim, faigle, words, conversation, faigh, a prophet — prorok; iz te korenike staroslov. bǫrpt, purpura, tudi byssus, naj svetlejša platno. Ker se je pomen svitlobe pri Slovanih ohranil, je gotovo tudi bil znan pomen govorjenja,*) primeri srbsk. bajem — sunce baje = sveti, in slov. bajati, incantare, ureči, zato baje, bajda = bajo-da, dicitur, „Na Vincencevo baje lepo vreme za grozdje,“ govori se kraj Mure.

Pizza, Pinza,

Schichtsemmel, pridene šče razve sansk. pitu, Nahrung, Speise, zend. arem — pitu, iz arem, gotov, tedaj čas, kedar je jed pripravljena, dalje ra-pithva, Mittag, litovsk. pētus, Mittag, Essenszeit, slov. pitam, ich füttere. Lat. in grščina neste ohranili tega debla.

Lopa,

scoria, Metallschlacken, gršk. λέπ-ος, Hülse, litov. lupiti, schälen, slov. lupim, ich schäle, staronem. louf-t, äussere Nusschale, lat. liber, Bast.

Guanza, guancia,

iz guandia, Backen, Wange, primeri sansk. gandra, Wange, litov. žandas, Kinnbacken. Litov. čestokrat *g* spremeni v *ž*, čestokrat pa prvotni *g* ohrani, postavim sansk. gadati, sprechen, slov. gadati, pre-gadati, conjicere, litovsk. žadas, Sprache, Rede, latvijsk. gādāt, cogitare, ravno tako v slov. je sansk. *g*, *gh* na početku čestokrat *g*, čestokrat *ž*, na primer staroslov. gansh, litov. žansis, staroprusk. zansy, sansk. hamsa iz ghamsa, nemšk. gans, staroprusk. gabavo, slov. žaba, Frosch. Ta prikazen nam razjasnuje

*) Slov. zbaglati, überreden, abbetteln (Murko).

oblike venetsk. gala, Schildkröte, in slov. žely. Guanza, guancia tudi zna biti nemšk. Wange, ker se *g* pred *v* rad v ital. pritekne, primeri guastare = vastare.

Ganzo,

Haken, Spange, iz gaudio, ganzo, raffio di metallo, che attacca per afferrare, chechesia, primeri sansk. gaudh, fassen, festhalten, ā-gadh-ita umklammert, grški γέρο, er fasste, lat. pre-hend-ere, got. gat, fassen, staroprusk. sen-gid-aut, empfangen. Ganzo – gaudio stoji na slov. glasniški stopinji.

Gazarar,

verderben, vernichten, schänden, gazarar je iz gadiarar, primeri staroslov. gažda = gadja, beschimpfe, beschände, litovsk. gadinti, vernichten, gendu, ich verderbe, geda, Schande, sansk. gadh, gaudh, verletzen, gršk. χορω = βλάβη po Hesychiji, Schade, Verderben, srbsk. gadara, sablja, die verderbende, verletzende.

Scarabazza,

kurva, nesramna ženska, scarabachiar, beschmieren, staroslov. skvara, Schmutz. Drugi indogerm. jezici niso nič sorodnih besed ohranili. V besedi scarabazza za scvarabazza je v izpadel, primeri slov. oskrunoti, starosl. сѣврѣница, meretrix, сѣврѣнь, macula, сѣварѣ, inquinamentum, vendar primeri tudi rusk. skar-ed, ein unfläthiger Mensch!

Patacheo,

vivanda composta di farina, mele, noci etc. sansk. pathyaiti, anfüllen, zend. beschütten, bestreuen, ali pa iz pat, ausbreiten, srbsk. patiti, patisati, ziehen, nachlassen, menda potice?

Grola,

corvo, iz starosl. graja, crocito, litovsk. groti, staronemšk. krâjan, crocitare, zato Krähe, rusk. graj, crocitatio, slov. grajam, vitupero. Grola je tore crocicans, primeri krokar, corvus iz krokati.

Tukaj naj omenim edne posebne navade pri starih Venetih. Aelian pozivaje se na Theopompa piše: „Theopompos inquit Venetos circa Adriam positos, cum tempus arationis tertiae et semmentis faciendae aderat, monedulis placentas munere mittere. Lycus cum haec vera esse fatetur, addit etiam loros rubros eis proponere“. Te navade tudi omenja Aristoteles (de mirab. add.),

da so Veneti poslali posebne ljudi krokarjem nasproti, ki so jim darovali pogače z oljem namazane in strdom napolnjene, in krpice kožnate rudeče pobarvane. Če so krokarji te dare sprejeli, na nje zleteli, in jih snedli, so poslanci veseli šli domov, če pa so žrtve odbili, povrnoli so se žalostni, ker to jim je bilo znamenje slabe letine. Krokarji so bili v slovanskej religiji bogu solnca posvečeni ptiči, božestvo solnca pa je pospeševatelj in varuh setve, zato so jegovim tičem dare prinašali. Pobožnost Venetov hvali uže Homer in reče, da je na to ljudstvo z dopadenjem gledal Zeus; tudi Tacit in drugi hvalijo njihovo pobožnost. Šče denes slov. ljudstvo misli, da krokarji ob Jakobovem odpotujejo v posebni kraj, gder imajo svoje pogovore, in dobavljajo poročanstva. Pravi ljudstvo, da krokarji gredo ob Jakobovem v Galicijo na božjo pot. Galicija ni drugo, nego krokarska dežela — Rabenland, ker galica iz gal, sonare, obznačuje v več slovanskih narečjih krokarja. V rusčini se je ohranilo samo s drugim suffixom iz te korenike: gra-č, die Saatkrähe. Menda venetska grola tudi obznačuje Saatkrähe, in vtegnili so Venetčani baš gore omenjene za setvo kobne krokarje grole imenovati.

Julian (Imper. orat. II. pag. 72) omenja, da so šče za njega Veneti opravljali svoje stare pobožne navade; in to nam tudi pričuje rimsk spomenik najden v Torcellu, ki je eden venetskih koncev, in ki se po Filiasi-ju (Memorie storiche III. 330) tako glasi:

LOGIVS
PATROCLVS
SECVTVS
PIETATEM
COL. CENT.
HORTOS CVM
AEDIFICIO IVNCTO
VIVVS DONAVIT.
VT EX REDITV EORVM
LARGIVS ROSAE ETESCAE
PATRONO SVO ET
QVANDOQVE SIBI
PONERENTVR. *)

Sicer iz Vegetia zremo, da se je glavar črez sto vojakov velel „centenarius“, vendar tukaj se imenuje posebna oblast „Collegium Centenariorum“, in te ne najdemo v rimskem upravnistvu.

Uže Filiasi je dokazal, da so Rimljani, ko so se jim Veneti podvrgli, jim pustili svoja starešinstva, vtegnil je ta collegium Centenarium biti „setništvo“, Hundertschaft, katero ne najdemo

*) Logius je brez dvombe starovenetsko ime, primeri staropolsko: Logislav (Codex Poloniae 1231. 34) Logod, Logodij itd.

samo v staroslovenskem pravu, temoč ga tudi Tacit pri starih Germanih omenja. Logius Patroclus je daroval vrte svoje s hramom vred, da bi se iz njihovih dohodkov njegovemu patronu obilniše postavljale rože in jediva. Tukaj tore nemoremo misliti na rimske „centenariae coenae“, ki po licinski postavi (lex licinia) niso smele več nego 100 sestertiev znašati. Te večerje so se napravljale živim, a Logius Patroclus želi, da bi se nebi samo njegovemu patronu, ki mu je dal svoboščino, ali je bil jegov odvetnik, to naimer pomenja lat. „patronus“, temoč tudi jemu samemu obilniše rože in jediva postavljale.

Kakor Filiasi piše, je to bil groben spominek, tedaj se želja Logia Patrokla odnaša na smrt.

Pri Rimljanih ne najdemo navade, da bi na grobišča mrtvih bili postavljali jediva; pač pa pri Slovanih. Gebhardi piše: „Die Meissner und Lausitzer zogen am ersten März früh Morgens mit Fackeln aus jedem Dorfe nach dem Begräbnissplatze, und opferten Speisen ihren Vorfahren,“ in Stella o Polacih in Litovcih (Hartknock pag. 186). „Quo more usque nunc sepeliuntur, addito etiam potu melleo aut ex frumentis facto in testaceis vasis“. Obilniše beri pri Hanušu (Slaw. Myth. 408 – 409).

Te žrtve so se pri Polacih velele stype, menda sorodno s lat. stips, ki tudi obznačuje, Opfergabe, Versöhnungsopfer, tudi strave.

Šče drugi symboli na tem spomeniku kažejo na slovanske religiozne nazore. Filiasi piše: „Sopra di un alto piedestallo ella è incisa, né lati del quale scolpite vi sono una riga, una squadra, ed altri instrumenti, e diversi ramidi alloro con degli uccelletti, che vi scherzano sopra. Quegli uccellini simboli gia furono della vita futura“.

Sopet v staroslov. mythu nahajamo, da so si duše umrlih mislili kot ptiče, kar sopet lahko se bere pri Hanušu (pag. 277).

Tore tudi religiozni spominki pričujejo za slovanskost Venetov.

Tudi Filiasi je mojega mnenja pisaje: „Ella si dice, che al Collegio de' Centenarij di Altino quel Logio vivente dono degli orti colle annese fabbriche, aggravandoli di un legato, perchè morto egli sul sepolcro suo e del suo Patrono cibi fossero posti abbondanti, e rose ne' giorni anniversarij“.

Kaj je za prav „collegium centenariorum“ bil, ni dognano, nekteri mislijo, da so bili rokodelci, ki so opravo „centones“ grobe Bauernkittel, za vojake oskrbljavali, drugi, da so v gozdih drva sekali, tretji, da so kamenje tesali, meni se dozdeva moje mnenje nar tehtnejše, da je „collegium centenariorum“ bil polatinčeno setništvo.

Cisara, tudi zisara,

brina, mraz, patavinska beseda za cicara, ker to narečje, kakor venetsk. *c* spremenja v *s*, ruski čičer in čičera, hlad, mraz, sansk. čī-čir-a, mrzlo, zend. brez redupl. čare-ta, kalt, litovsk. tudi brez intesiv. oblike: szalu, szal-ti, trieren, staronord. hēl-a, Reif, z ^{rom} litovsk. szar-ma, Reif, starosak. in staronord. hrím, Reif, angl. rime, Reif. Drugi jezici niso ohranili nič od te besede. V intesiv. obliki tore samo sansk. venet. in rus. Prusč. šče je ohranila pa-salis, Frost in der Erde, = litov. pa-szal-s. Beseda ta je gotovo pravenetska.

Ramarro,

Eidechse, italj. lacerta. Kakor je lat. lacerta sorodno s lacer-tus, Oberarm, gršk. λέζα-ρor, Ellbogen, in lacerta je Oberarme habend (menda tudi Eid-achse stoji v kaki zavezi z besedo Achsel), tako je tudi ramarro iz rame, humerus, brachium, tedaj isto, kar lacerta. Grekoital. oblike so: ἀρμ-ός, Gelenk, Schulter, lat. armus, Schulter, Vorderblatt, Oberarm, goth. arms, starogerm. aram, novonem. Arm, iz lat. ramus, Zweig, težko. Italj. pozna armile, Armband, armento itd., tedaj neso se glasniki predstavili, kakor v slov. V sansk. najdemo írma, Arm, Vorderbug des Thiers, zend. arema, Arm, vse iz korenike ar, fügen; v prvotnej obliki je slov. j-arъmъ, jarem, Joch, tedaj das fügende, tudi lat. armentum, Spannvieh, je iz te korenike. Menda je tudi iz te korenike venetsk. arnaso, sod, proprie, das Gefügte, primeri sadъ, iz sa, cum, in de, thun. Iz korenike ar, s drugim determinativnim suffiksom je gršk. ἀρτ-ς, Verbindung, Freundschaft, ἀρτνω, füge zusammen, artus, Glied, proprie Gefüge, primeri člen, sklep, das Schliessende, rusk. artélj, družina, občestvo, tovarištvo, proprie Gefüge, primeri pagus, paže, pazuha iz pag, pangere, pažiti. Fick tudi iz te korenike izvaja Arya, Arier, in reče, da obznačuje: Genosse, Max Müller iz ar, arare, in jemu so Aryas, Ackersleute, Haugu in drugim so Aryas, die Ehrwürdigen.

Ancin,

uncino, Haken, venet. bliže stoji k sansk. anka, Haken, Klammer, zend. aka, idem, lat. uncus, anglosak. anga, onga, Spitze, gršk. ὄγκ-ος, gebogen, Haken, tudi v slabi obliki zend. aku, Spitze, lat. acus, slov. Ok, Okič, Ukvica, Ukovice, Aenik, Acelj, imena rtastih hribov, Acula, Ucalnik, imena prebivalcev na rtastih bregih. Z predpostavljanim v — V-okle, ponemč. Hülben, za Hüblen, bavarsko Hübel, rtast brežič.

Arredi,

termine colletivo, ch' esprime una quantità di cose necessarie, e arredi e piu proprio delle cose, che servano per abbellimento (Putz, Schmuck); jaz stavljam to besedo k srb. irudje, staroslov. oradije, apparatus, in v tem pomenu se vjema tudi venetsk. arredi. Miklošič ima sicer to besedo za tujko iz nemščine vzeto, ali ker jo najdemo v starobolg., novoslov., češč. in polščini, v pomnih apparatus, negotium, instrumentum, nuncium, je gotovo domača. Germanske oblike so: staroškand. erindi, örendi, Geschäft, Verrichtung, anglosak. ärende, starosak. arundi, starogornjenem. arunti, srednjenem. erende, arant, Bothschaft, Auftrag. Fick izpeljuje to besedo iz korenike ar, sansk. arnoti, treiben, rennen, slov. na Štorskem po prestavi glasnikov: ronjati, prironjati, von woher kommen, gršk. ὀρνυμι, ὀρνυται, erregen, sich erheben, zato ὀρνυμι, ὀρνυται, ptič, lat. or-i-or, sich erheben, staronord. arna, gehen, fahren, rennen, iz te korenike so dalje sansk. ara, bereit, ar-am, zur Hand, bereit, starosak. aru — bereit, sansk. arati, Diener, primeri slov. posel, Diener, in Geschäft, zend. aurva, behende, schnell, slov. oreb, brzi ptič, itd. Arr-edi — irudje, or-ondje, orodje je tore to, kar je hitro pri roki, kar je ročno, in ročnost, priročnost velja za pripravo, apparatus, posel, nuntium, in za opravilo, negotium. Venetska oblika arredi kaže na samostalno stvarjanje besede; v venetščini se tudi najde: arri, arro! modo d' incitare le bestie da soma al camino, slov. are, bista are! toda urno! vsaj tudi urno je iz ar, tudi staroslov. orъ, konj, primeri sansk. arvan, konj, proprie Renner, der schnelle, dalje kot-urna, podleska, = sansk. čata-arna, der schnelle Vogel, tudi or-onžije, orožje, instrumenta etc., samo s drugim suffiksom — ong — onž — ug — og, kakor or-ondije suffiksom ond — od — ud, primeri: lab-ond, labud, labod. Suffix ong — og — ug najdeš v pestranga, Forelle, rusk. pestrug iz pestrí, pisan, bunt, bjeluga iz bjelanga, vrtljig iz vrtljang itd.

Gombina,

v patavskem narečji, porca, Furche, quello spazio della terra nel campo, tra solco e solco, nel quale si gettano e si ricuoprano i semi. Mi to besedo moramo nazaj peljati na koreniko gamb, v slabi obliki gab, in ta pomenja: schnappen, beissen, klaffen, tief sein, sansk. džabh, aufbeissen, gabh-ira, tief, gabh-a, Spalt, džambh-a, Bissen, gršk. βάπτω, einsenken, eintauchen, zend. gaf-ya, Abgrund, džafra, klaffend, tief, zaf-ra, Mund, Rachen, gršk. γαυρηλαί, Kiefern, staronord. kaf, die tiefe See, starosak. kafl-os (plur.), Kiefern, anglosaks. ceaf-el, Schnabel, Schnauze, camb, peeten, staronord. gap-a, gaffen, klaffen. Kakor v sansk.

in persčini nahajamo sedaj glasnik *g* in sopet *dž*, tako v slovanščini. Z prvotnim *g* je staroslov. *gomb-a*, srb. *gub-a*, novosl. *gob-a*, spongia, proprie das Klaffende, slov. *gob-ec*, Schnautze, primeri anglosak. *ceaf-el*, Schnautze, česk. *hub-ič-ka*, Mündlein, primeri zend. *zaf-ra*, Mund, rusk. *guba*, Lippe, *g* je prelazil v *ž* litovsk. *žeb-ju*, beissen, staroslov. *zěbā*, zerbeissen, zerreißen, *zābъ* — *zob* — *zub*, dens, proprie der beissende, *žaba*, proprie die schnappende, klaffende, staroprus. *gabavo*, idem, rusk. *žab-ry*, die Fischkiemen; *) menda sem spada tudi rusk. *guba*, die Bai, venetsk. *ghebo*, „ghebi, piccoli canaletti che a guisa di vene minori portano l'acqua per tutta la Laguna“. Ednake nazore smo našli v besedi *baise* = *badice* = *badiče*, *badike*, iz *bad*, stechen, graben, in iz pomena *jame*, *grabe*, *badise*, Fischrachen, Fischkiemen, *sbadagio*, Maul, Maulkorb itd., glej pri besedi *baise*. *Gombina* sopet stoji na slov. glasniški stopnji.

V slov. se *žabry*, Kiemen, velijo: *škarga*, menda iz korenike *skarg*, kreischen, staroslov. *skrg-ati*, frendere, kreischen.

Spilon,

Stecknadel, slov. *špila*, lange hölzerne Nadel, je težko tujka, ker v rusčini nahajamo: *špila*, die äusserste Spitze, venetsk. *spilar*, anstecken, slov. *špiliti*, *zašpiliti*, mit der Stecknadel ein Kleid zuheften, nemški *Spal* = *Splitter*; gotovo spada sem nemško: *Spër*, staronord. *spior*, *Speer*, proprie *špilasto* orodje, die stechende spitze Waffe.

Aida!

audar via, slov. hrv. *ajd*, *ajdi* = *pojdi*.

Beàn, Beàna,

za *bedan*, *bedana*, stordito, scimunito, unbesonnen, betäubt, dumm, slov. *bedan* — *bed-ak*, litov. *bed-a*, Elend, staroslov. *běd-a*, Elend, Bedrängniss, Qual, Noth, Leid; sorodno je gršk. *πέθ-ος*, Leid, *πέν-θος*, Kummer, lat. *fas-tu-s* za *fad-tu-s*, foedus, eckelhaft, staroslov. *běžda* = *bědja*, *běditi*, zwingen, nöthigen.

Glasnik *d* venetsč. med dvema samoglasnikoma izpehuje, na primer *piochio* za *pidochio*, uš, *Pao* za *Pado*, flumen *Padus*.

*) Sem spada rusk. dialek. *зѣбра* = *zembra*, eine Vertiefung, in welcher sich das Wasser ansammelt, polsk. *zap*, Spalte, ruski *zеп*, slov. *žep*, Tasche, *žepno* (ne *žekno*) Krater, Schacht.

Paltan,

za pantan, ker glasnik *n* spreminja venetšč. in italšč. sploh v *l*, primeri veleno za veneno, alzana za anzana. Paltan obznačuje: fango o porcheria, che generano le paludi, paltanoso = paludoso. Deblo je pan s suffixom *ta + ano*, kakor staroslov. pa-to - panto, Fessel iz pin, pan, flechten, staroprsk. panne-an, accus. Sumpfbruch slov. Pan-eče, Pan-ov-je, imena vesi v mužnatih krajih, goth. fam, Koth, anglosak. fenn, staronem. fenna, Sumpf, srb. pan-ac, avis quaedam palustris, odtod Panovina, Panonia, terra palustris, sansk. pan-ka, Sumpf.

Anzana,

quella fune, che serve per tirar le barche per l'acque, staroslov. aza, vinculum, novoslov. ože, zend. aghana, Strick, gršk. ἀγκύρη, Strick, venet. ansia, Beklemmung, staroslov. azina.

Chiuchiar,

beri čjučjar, succiare, saugen, chiuchiada, il succiare, chiuchio, il buon vino, chiuchion, gran bevitore. Sorodne oblike so lat. sucus, Saft, sugere, saugen, latvijski: sucu = sukju, saugen, svakas, Harz von Bäumen, staronord. sjuga, anglosaks. sūcan, starogornemšk. sugan, starosl. sek-na, fließen, sokъ, Saft, sočъntъ, von Saft, srednjenemšk. souch, litovsk. sakas, Harz, zato sacrium, jantar, kakor se je v Scythii, to je, v severni Evropi po Plinijevem poročilu jantar velel, sacrium je torej skazena litovska beseda iz sakas, Harz, kakor lat. sucinum, venetsk. sukin, sučin. V venetski besedi pa nahajamo to vlastovitost, da se je glasnik *s* spremenil v *c*—č, to stori tudi slovenščina, primeri cucati, saugen za sucati, cecati za sesati, zizati, emereka za smereka itd.

Chiecco,

lo stesso che aloco, ulula, slovenski čuk.

Schianzar,

leggermente bagnare, spruzzando del acqua; schianzar, je iz schiandiar, tedaj thema skland, primeri gršk. κλᾶδ-ᾶω, κλᾶδ-ᾰσσω, schütteln, vendar bliže je šče litovsk. sklandau, sklandyti, schütteln, schwingen, schweben. Drugi indogerm. jezici niso nič ohranili od te besede.

Lazzo,

iz laccio, Strick, težko iz laqueus, dasiravno je sorodno, ker Italjan *qu* čisto izgovarja, primeri *aqueo*, wässerig. Jaz *lazzo* stavljam k staroslov. *lęča*, *lęc-ati*, illaqueari, fangen, bestriicken, *po-lęčb*, laqueus, vendar tudi primeri lat. *lac-io*, verstricke, verlocke; menda sem spada tudi gršk. *λαγχ-άρω*, erlangen, primeri starosl. *po lęča*, *po-lęč-iti*, *λαγχάειν*, tedaj zna venetsko *lazzo* ravno tako domače biti, kakor lat. *lacio* in *laqueus*.

Poza,

Stütze, Lehne, puzar, stützen, anlehnen, ital. *poggia*, idem iz them. *pag*, festigen, gršk. *πήγ-νυμι*, *ἐ-πάγ-ημι*, slov. *paž-iti*, lat. *pangere*; tedaj se prva razlaga popravi. Primeri sansk. *padž-ra*, fest.

Cozzonar, scozzonar,

iz *scoccionar*, cavalcare un cavallo non ancora avezzo al freno, *scozzon*, sensale da cavalli, Pferdemäkler, *scozzonar*, sachetar, sbardelar, figur. iniziare altrui ne vizii e nelle turpitudini, *scozzeta*, Wiesenlerche, *scoco*, sfreno, ungezügelt. Ta beseda, ki obznačuje: konja vpregati, brzdati, osedliti, je zelo znamenita. V litovščini nahajamo v močni obliki: *kink-au*, *kink-yti*, anspannen, gürten, sansk. *kač*, *kač-ate*, gürten, binden, *kanči*, Gürtel, srbsk. *kanč-elo*, Bund, posebno fasciculus florum tortorum, sorodno je nemšk. *hag*, Umzäunung; grščina ima iz te korenike edini *záx-αλο-ν*, Ringmauer. Ker so stari Veneti sloveli kot imenitni konjerejci, so gotovo že imeli vsa poznamenovanja za pripravljanje in vpreganje konjev, tore imam besedo za pravenetsko. Latinščina ni nič ohranila iz te besede — ako ne kje cingo? — Sem šče spada bolg. *kač-ul*, Kopf-bund, *káččè*, vezat, slov. *kyk-a*, Zopf, das Gebundene, goth. *hak-ul*, staronem. *hach-ul*, plašč, tedaj oblačilo, ki se opaše, primeri *sag* in *kaban*, pri razlagi teh besed.

Canota,

pastocchia, dummes Zeug reden, primeri srbsk. *kenj-kati*, raunzen, zato v Hercegovini: *kenj-ač*, osel, *kenj-ica*, oslica, proprie: die Raunzerin.

Coconar,

trogliar, stottern, undeutlich reden, primeri litovsk. *kauk-iù*, heulen, starosl. *skyč-a*, bellen, venetsk. *cocon*, balbus.

Cocolin,

bimbo, cecino, Knäbchen, primeri zend. kaçu, klein, gering, srb. kukav, miser.

Coger,

beri kodžer, Ochsenhaut, die die Schiffer ausbreiten, slov. koža, rusk. kožan, lederner Küttel.

Smonarse,

perdere la voglia, smonà, entmuthigt, smonada, Verdruss, iz praepos s = eo in korenike man, sansk. manas, Muth, zend. mananh, idem, gršk. μένος, Muth, Sinn, staroslov. мѣниѣ, sinnen, litovsk. miniu, idem, goth. ga-mun-an, gedenken. staronemšk. minnia, Minne, Liebe, primeri šče srb. mani, neidig, manisati, jemandem etwas aussetzen, gršk. μῆν-ε-ς, Groll, tedaj, ker obče indoevropsko, pravenetska beseda.

Smorcagio,

Buzareto, magrino, sottilino, tedaj smorkalj — smrkljavec, Rotzbube, primeri venetsk. smorzin, smrkelj, Rotz.

Sogeto, sogeton,

mož močne postave, naj se popravi iz suggeto = lat. subjectus, primeri nemšk. ein untersetzter Mann.

Spinazzo,

fecciaccia, sod, kamor se smeti in druga nesnaga (feccia) meče, primeri staročesko špina, Schmutz.

Sponchiar,

far forza per mandar fuori gli escrementi del corpo, tiskati, porivati, zend. ɕpaɕ, drücken, gršk. σπίγγω, drücken. V sansk. najdemo ɕpaɕ-ati, binden, knüpfen, kakor tudi gršk. σπίγγω obznačuje, binden, würgen, schnüren, in v tem pomenu najdemo besedo sopet v srbščini: spučati = staroslov. spъč-ati, zuseknüren, zubinden, zubäkeln, zusammenziehen, sponchiar, figur. dolarsi, mostrarsi non soddisfatto intieramente; tedaj gedrückt, geschnürt, beengt sein. Latinščina ni nič ohranila, Nemec ima iz te korenike: Spange, torej = Band.

Stibio,

sciochino, Dummkopf, из СТБІЮ, truncus, primeri venetsko pinco, truncus et stultus.

Stropni,

vincastri, Bindruthe, primeri staroslov. strop, laquear, das Verbundene, srb. stropnica, funis stramineus, A. Gellius rabi struppis, Band, brez dvombe iz venetšč.

Cabare,

guantiera, Milchschaale, Milchgefäß, srbsk. kablica, vasis genus lacti aut caseo adservando.

A chico!

appena con difficoltà, schwerlich, es wird Kampf kosten, primeri srb. čikati, ad pugnam provocare, čik! komm heraus! ruski ЧИКЪ В-ЦИКЪ, toč — vtoč, slovašk. čikutat, sich schlagen, rusk. čikat, schlagen, hauen, chiapar una chicon, ubbriacarsi, primeri einen Teps, Wichser bekommen. Iz čikati je srbsk. čiko, *) čiča, čič, Vetter, proprie percutiens, primeri dundo, venetsk. barban; razlago glej v prvej razpravi; venetsk. tudi chicon manicomio, primeri slov. koline gostija, kedar se svinje koleje, toda chicon, manicomio, das Durchfressen, obznačuje to, kar nemško dreinhauen = tüchtig durchfressen, ali pa slov.: Tak smo sekali, mlatili za: silno jedli. Sem spada šče slov. „konja čiknoti“, das Pferd mit der Peitsche hauen, in tudi madžarsk. čikoš, Aufseher der jungen ungezähmten Pferde auf der Pusta, je iz slovanskega čikati, in prvotno obznačuje percutiens. V sansk. se najde čikk, laedere in vexare, tudi ligare, rusk. narečno čikanje, pletenje vrvi, das Strick flechten, čku — čkat, an einander schlagen.

Sgusso,

Scorza di noci, za sgluscio, ker Venetčan ne more gl = lj izgovoriti, srb. ljuska, putamen, polsk. luska, česk. luska, slov. luš-ina, staroslov. luska, involucrum. Tudi brez praepoz. s

*) Čudovito, da stric ima pri Slovanih zmirom hud pomen in ima poznamenovanja kaznitelja, med tem, ko test, tešča obznačuje consolans, tröstend, beruhigend.

se ta beseda najde: gussa = gluscia, to je: lušia, lus-ka, luš-ina.

Bizarin,

tudi Bezerin, agnelletto, slov. bica; pridenišče Watz, Wetz, verres, v švicarskih narečjih, gotovo iz venetskega, primeri srb. bekati, slov. becati, blöcken, bekica, Schaf, srb. bekeljenje, Maul fletschen.

Bodai,

Grossbauch, primeri starosl. botěti, pinguescere.

Bogiure,

scintille, quelle ch'escano dal ferro rovente quando si batte, primeri sansk. bhandž, leuchten, bhadž, lucere, gršk. φάγω, rösten, anglosak. bacan, peči, bogior, erstickende Hitze, afa, caldo affannoso.

Carogna,

bestia di trista razza, rozza, Schindmähre, primeri staroslov. kariti, moestum esse, srb. razkariti se, moestum fieri, staroslov. karija, Schlechtigkeit, scurrilitas; venetsk. tudi carogna, cadavero d'animale, allora, ch'è fracido e fetente, slov. krmine, Leichenmahlzeit, anglosaks. karôn, beklagen, kara, Leid, Be-trübniss, Kummer.

Sepa,

si vuol dire ad un uómo nel significazione: grullo, mogio — schläfrig, staroslov. съних, dormio, novoslov. zasipíti, einschläfern, litov. sap-nas, Traum, starosl. съниие за съниие, somnium; sepa tudi v venetšč. obznačuje femina paffuta, ein träges, fleischiges verschlafenes Weib, sepa pomenja tudi ubbriacatura, Berausung, ker pijanost spanje privabi, prim. Schlaftrunk; sepa dalje izraža schiaffa, Ohrfeige, menda, ker se na sence — Schläfe — aplikuje, menda italj. schiaffa iz nemšk. Schläfe? Sorodne so sansk. svap, schlafen, staronord. svefja, in sef, schlafen, starogor.-nemšk. ant-swebjan, einschläfern, lat. somnus, za sopnus, tudi sopor, vendar sepa ni iz lat., nego je venetško-slov., ker italščina besede sepa ne pozna, in tudi venetšč. rabi latinskoitalsko sopir, sopio, assopito, preso da sopore itd.

Dalje je šče sorodno zend. qafna, keltsk. armorsk. hun arm. q'un, tedaj je v zend. in keltšč. s prelazil v *h* in *k*, kakor v več družih besedah, gršk. *ῥη-ρος*.

Zotar,

hinken, srb. cotav, hinkend, venetsk. zoto, zotin, zoppicante, hinkend, slov. cotati, pes po treh nogah cota, sansk. kat fallen, lat. cat-ax, hinkend, stolpernd.

Zatta, Zattera,

tavole o legnami collegati insieme in modo, che possano esser condotti galleggiando di giu per un fiume, italj. chiatta, flacher Kahn, primeri srb. čatlov, die Querstange beim Leiterwagen. Menda slaba oblika in sorodno sansk. kunta, Stange, gršk. *κόντος*. Stange, iz kant, stossen, stechen. Slabo obliko tudi najdemo v besedah: nemški hadara, hader, Lappen, Fetzen, sansk. kantha, geflicktes Kleid, gršk. *κέρτ-πος* Flickwerk, lat. cent-o, idem, slov. cota, iz iste korenike kant. Venetsk. zata, Klaue = die stehende, stossende, schlagende?

Carasa,

favomele, favone, Honigseim, Wabenhonig. Ta beseda je sorodna z lat. cera, Wachs, gršk. *κηρός* — Wachs, *κηρίον*, Wachskuchen. Vendar tudi litovščina ima koris, deblo: korja, in latv. kâri, Wabenhonig. Carassa = karaša je tore samostalna beseda venetska. Drugim arskim jezikom je neznana. Za besedo vosek rabi Venetčan lat. cera.

Celente,

medico della nave e dello Spedale, barbiero, odkod inod, ako ne iz cēlt, heil, sansk. kalya, heil, gesund, gršk. *καλός*, schön, goth. hailas, nemšk. heil, starosl. cēlja — celiti, goth. hailjan, heilen.

Cevente,

iz cebente, kakor fava iz faba, il crescere regolare dell' acqua del mare, marea, flusso, primeri cebati, cibati, agitare, schaukeln.

Cochia,

beri kočia, Schlepp — Streichnetz, menda iz kočiti, hemmen?

Copeta,

vasetto per cimentarvi l'oro e l'argento, staroslov. kapona, statera, lanx, Wagschale, starosl. kaponiti, ponderare, primeri šče sansk. kampate, hin und her und niederbewegen, gršk. κάμπ-τ-ω, biegen, slov. kómpoš, Engerling, gršk. καμπή, Biegung in Raupe, ker se laže pripogiba.

Calaia,

pot, pridene šče razve lat. cal-lis, Weg, litov. kėliās, Knie, Weg, kelianti, reisen, srbsk. izkalavat, gršk. κώλον, Bein, Fuss, Glied, slov. kol-eno, Knie, kola, Wagen. Venetska calaia torej zna samostalna beseda biti, ker najdemo sorodnice v slov. in litov.

Pera,

Geruch, Wind, vohanje psov, italj. sentore, menda slov. para, Dunst, tudi Nemeč pravi, kedar pes zajca zavoha; der Hund hat schon den Dunst, prim. tudi srb. piriti, duhat, blasen, tudi spiriti.

Marezana,

renaio, Sandbett am Flusse, Meere, iz indogerm. korenike mar, marnati, zermalmen, gršk. μύλλω, lat. mola, molere, litovsk. malu, malti, starosl. melja, latv. malu, goth. malan, staronem. muljan, staroirski melim, molo, slovenski melina, syrtis, Sandbank, Sandbett, hrv. melo, arena, staronord. merja, zerstossen, goth. malman, Sand, slov. Melje, Melnik, Melovje topična imena kraj rek, gder se melo, melina nabira.

Marezana torej stoji na prvotni glasniški stopnji. Suffiks ezana menda k slov. ezen — bolezen, mladezen, ži-zen, ali maredžana, iz džan, sansk. džayate (med.) werden, entstehen, tedaj aus Sand geworden, entstanden?

Gritar,

rosicchiare, nach und nach abkratzen, srbsk. grtati, rodere, corradere, grtanje, corrasio.

Garbo,

razve litov. garbė, honor, gloria, sansk. garva, Hochmuth, garvara, hochmüthig, garvāya, Dunkel zeigen, šče pridene gršk. γάρδος, stolz, γαρβάω, stolz sein, staronemšk. gelf, jactantia, gelban, gloriari.

Pampalugetho,

scemo, zughetto, Tölpel, iz korenike pamp, anschwellen, gršk. *πομπός*, Blase, latinsk. *papula*, Blattern, lit. *pámpti*, aufdunsen, dick werden, *pámpalas*, aufgedunsen, dick, *pámp-lys*, dicker Kerl, štajerskoslov. *pamperlič*, ein dickes Kind, štajerskonemšk. *sich anpampsen*, sich voll anessen. Venetščina ni več ohranila prvotnega pomena, temoč z besedami *pampalugada*, *pampalugetho* izraža lastnosti debelih, nadutih otrok, ki so večji del neokretni in butasti. Vendar ravno ta poznamenovanja pričajo, da je korenika *pamp* v pomenih *naduti*, *odebeleti* bila nekdaj znana. Brez nazalca latvijski: *papa*, Blatter; sem spada tudi slovašk. *pupa* iz *pampa*, ein dickes, hässliches Weib. Iz te korenike je staroslov. *papekŭ*, Nabel, polsk. *papie*, Knospen, srb. *pupa*, lilika, *pupav*, grossbäuchig, *pupčast*, convex, bržkone tudi italj. *bambino*, primeri litovsk. *bamba*, umbilicus.

Spienza,

Milz, gršk. *σπλήν*, Milz, *σπλάγχο-ν*, Eingeweide, lat. *splen*, in lien, skazeno iz *splihen*, sansk. *plihan* iz *plighan*, zend. *çpereza*, Milz, slov. *sklezena*, *slezen*, *slezene*, staroslov. *slezena*. Glasnik *p* je torej v slovanšč. izpadel. Ker venetšč. ima obliko *spienza*, se je beseda v jeziku starih Venetov glasila *splenzia*, tore to besedo sopet vidimo na slovanski glasovski stopnji, ker venetsk. *spienza* je iz *splengia* = *splenza* — *splenza*. Italjan ima nemšk. *smilza*, *Milza*, *Milz*.

Seca,

sechera, gršk. *ἰσχύς*, *ἰσχυαίος*, feucht, *ἰσχυαίω*, *ἰσχύζω*, befeuchte, staroslov. *secati*, seigen, srb. *seka*, Untiefe, slov. *od-sek*, staronemšk. *sihan*, *sigan*, sansk. *sič*, ergiessen, *seka*, Erguss. Latinščina ni nič ohranila iz tega debla. Ker so Veneti kot prebivalci kraj morja gotovo uže imeli izraz za *bibo* (Gezeiten), je *seca*, *sechera*, pravenetsk. in poznamlja kraj, kamor voda samo *siče*.

Trincarin,

grosse tavole e correnti posti sopra d'ogni coverta, che circondano et collegano la nave coll incinta e coi bagli, litov. *trinka*, Block, Pfosten.

Otela,

sicinto di cannuce nella cogolaria, ove fassi concorrere il pesce per prenderlo piu facilmente, Einschliessung, Umfassung von Rohr-

stäben in einem Netze. Otela stoji za votela = vatela, ker venetsčina v na početku rada odmetava, primeri ose za vose = voce.

Votela, vatela iz korenike vat, einschliessen, umfassen, binden, polabskoslov. vaten, plot, tedaj das Eingeschlossene, ru-sinski: vateh, Oberschäfer, načelnik vate, ovčje ograje, po Slo-venskem so vesi: Vatovlje, večidel ograjene živim plotom.

Poltra,

Wade, litki, meča, poltron, Faulenzer; je li ne spada ta beseda k litovsk. palt-as, Speckseite, staroslov. плѣтъ, caro, novoslov. polt, Schmutz, dalje koža, tedaj poltron, po istem nazoru, kakor nemšk. auf der faulen Haut liegen, sich den Speck wachsen lassen, srb. putnjevina, putnjica, squalor, zato imena krajev z mastno zemljo: Pultsk, Pultava na Ruskem, Pultavia v Panonii, denešnja Pultskava, v najstarejših listinah: Pulcka, Pultska. Uže Hahn je spoznal to besedo za slovansko, in je rekel, da so nže za Strabona vtegnili Slovani v Panonii živeti. (Alban. Studien, pag. 239.)

Doa,

za dogā, Daube, Fassdaube, dogare, Dauben einsetzen oder ausbessern, dogamento, Einsetzen der Dauben, fato a doe, dogato, dicesi di arnese composto, come una botte. Uže v prvej razpravi sem omenil te besede, katera se tudi najde pri latinskih pisateljih zelo pozne dobe, pri Ammianu (370) in Macrobiji (395). Ker se v srbšč. nahaja oblika duga, sem besedo izpeljeval z Miklošičem iz litov. dengiu, tego, vendar mi smo v venetsčini našli več besed brez nazala (primeri spaca da), da slobodno trdimo, da je nazalec ne bistven faktor pri razlagi besed. Tudi v sansk. nahajamo po gostem edno isto besedo v slabeji in močni obliki. Beseda se tudi najde v skipetarščini v obliki δογε-α, Bret, Diele, *) brez dvombe iz slovanščine ali pa italščine sprejeta, kakor obilo družih besed v tem jeziku. Victor Hehn (Culturpflanzen und Haustihere pag. 497) piše o tej besedi sledeče vrstice, katere so vredne, da se uvažavajo: „Mit den Holzgefässen trat noch ein anderes weit verbreitetes Wort auf: Daube, Dauge, welches durch alle romanischen und slawischen Sprachen geht, und auch im Magyarischen, Albanesischen, Walachischen und Neugriechischen nicht fehlt. Diez führt alle vorhandenen Formen desselben auf ein der sinkenden Latinität angehörendes dogā, zurück. Das

*) Druge besede za desko so: δορρασα, παταβρα, za sod pa Škipetar rabi italj. bote — βοττ-ι, geg. βοζα iz βορρεα. Ker ne pozna lastnega poznavanja za sod, tudi ni dogea njegova.

Wort ist in's Germanische nur vereinzelt gedrungen, wuchert aber in den slawischen Sprachen üppig. Der Verbreitungsbezirk des Wortes ist das waldreiche Donauland, und dort war auch die Sache einheimisch. Noch jetzt kommt das Holz zu den Fässern, die der Orient gebraucht, grösstentheils aus Ungarn, und auch die Reifen dazu aus *corylus pontica* werden über Konstantinopel eingeführt“ itd. Hehn govori čisto istino, uže Plinij imenuje Panonijo glandifera, in mi smo za slovanskost Panonov toliko dosle ne šče opovrženih dokazov v svojih različnih spisih na svetlo spravili, da nam ni treba jih tukaj ponavljati. Komur se izpeljava besede doga iz dengiu ne dozdeva trdna, mu ponujamo sledečo. Fick bistroumno staroslov. dľva, Fass, tudi dly, Fass, sod, izpeljuje iz korenike dal = dar, spalten, behauen, sorodno je lat. dolium in dolare iz iste korenike.

Tudi korenika dag je mogla v slovščini iste pomene izražati, ker iz nje imamo staroslov. dľgna, tudi dognā, οὐλή, cicatrix, in Miklošič sam kaže pri razlagi te besede na sansk. dagh, ferire. Dalje v staroslov. nahajamo deg-ba, rixa, Zank, Hader = Spaltung, novoslov. deg-mati se, zanken. Doga bi torej bilo: das Gespaltene, Behauene. Dagh pa je stareja oblika od digh, in iz te so: sansk. dehi iz degħi, Erdaufwurf, Damm proprie Ausstich, dehali, Aufwurf vor einem Hause, zend. pari-daēza, Umbäufung, Umwallung, proprie das Umgestochene, ker prvi vali in jezi so bili iz nakopane, izbadane, kalane zemlje, gršk. τοῖχ-ος, Wand, τεῖχ-ος, Mauer, srednjenemšk. Deich, novonemšk. Teich. Primeri šče dhag, in dagh v sansk. stechen, hacken, gršk. θίγ-ω, schärfe, wetze, litovsk. deg-ti, stechen, dag-ys, Dorn, das Stechende, dygulis, Stachel, gälsk. dig, dagr, nemšk. Degen, tudi staronord. dengja, schlagen, hämmern, novonemšk. dengeln, in tengeln, iz te korenike, dalje rusk. in slov. deza, Baktrog, proprie das ausgehauene, ausgestochene Gefäss, primeri korito, krnica, Trog, Mulde, iz korenike kr, scindere. H koreniki dhig stoji lat. figo — primeri: trans — fig — o, durchstechen. Mi smo naveli prikladov dovolj, da je korenika dag v pomenu spalten, stechen, behauen, bila v litoslov. živa in stvarjala različne besede, tedaj tudi dogo. Grško δοχή ni z besedo doga v nikakošni zvezi, δοχή je iz gršk. δόχος, fassend, aufnehmend, po istem nazoru, kakor Fass, Gefäss iz fassen.

Slavni Miklošič slov. in srbsko: doga — duga stavlja k staroslov. dāga, τόξον, arcus, Bogen, in iris, Regenbogen, polsk. deg-a sztaba u wierzci, in reče: prima significatio est daube. Meni se pa dozdeva, da so stari Slovani mavrico (iris) preje poznali, nego dogo (Daube), in torej tudi poznamovanje za njo iznašli. Kaj pa bi se reklo, ako bi se trdilo, da dāga, arcus, je iz one korenike, iz katere staroslov. дагъ, lúás, Riemen, Zugseil, prvotno

vrh, Band, Strick, Seil, v obče, kar pričuje šče beseda *дагыль* — *deg-ylb*, salix, proprie der Bindbaum, vsaj Hrvati mavrico tudi imenujejo trakača, Band, Streifen? Sorodno tema besedama je staronord. tengja, verbinden, tengsl, Seile, mit denen die Schiffe mit einander verbunden werden, anglosaks. ge-tang, verbunden. *) Tako bi tudi staroslov. *dag-atb*, *καρπωτός*, variorum fructuum figuras habens, variegatus, bilo stvarjeno po onih nazorih, kakor nemšk. gestreift, iz streifen. Kam pa spada staroslov. *dağb*, *daž-anie*, audacia, *dažb*, adj. robustus, srbsk. *dežmekast*, untersetzt? Mislim, da Miklošič ima prav, ako primerja goth. *dugan*, taugen, staronord. *duga*, von Nutzen sein, helfen, *dygdh*, f. Bravheit, nemšk. Tugend, sansk. *dub* za *du gh*, Ertrag geben, speciell Milchgeben. **) Sem spada staroslov. *ne-dagb*, morbus, slov. osebna imena: Nedog, Taugenichts. K besedam *degb*, Band, Riemen, in staronord. tengja šče priravnaj: srbsk. *dugme*, *globulus fibulatorius*, Knopf, proprie das Verbindende. Evo na izbor razlag samih naravnih za *dağa*, *dağb*, *degylb*, *degb* itd. Naj šče tukaj omenim edne korenike, iz katere je slov. *degnoti*. Na Štorskem kraj Mure in Ščavnice se pogostem čuje: „Denes je oblačno, le redko solnce skoz oblake degne“, — „malo je solnce degnolo, pa se sopet hitro za megle skrilo“. —

Jaz to besedo stavljam k sansk. *dah*, *dahati*, za *dağh*, *daghati*, brennen, litovsk. *degti*, idem, *dagà*, heisse Zeit, Erntezeit, staroprusk. *dagis*, Sommer, *daga* — *gaydis*, Sommerweizen, litov. *degas*, Feuerbrand, rusk. *degot*, Theer, goth. *dagas*, nemšk. Tag.

Gumbara,

vrsta ladje, staroslov. *kubara*, tudi v grščino iz slovanščine prišla *κουβαρία*, navis longa, pri klasičnih grških pisateljih neznana, srbsk. *kompa*, Föhre, ponto. Obširniše dalje zade v „Dodatkih“.

Ancin,

Strumento di ferro per attaccarvi che che sia, Haken, staroslov. *akotb*, idem, več dalje naprej.

Pigna,

barca fatta in figura conica, pignata, pentola, Topf, pisker, lonec, pignater, pentolaio, lončar. Za razlago teh besed ne najdem

*) Vendar ne goth. *tiuhan*, ziehen, kakor Miklošič misli, ta spada k *duco*, starolat. *douco*, gršk. *δωξω*, staronord. *tog*, tractus, *toga*, ziehen, tygill, Ziehband, staronemšk. *zugil*, Zügel.

**) Primeri srbsk. *dižva*, Melkkübel.

druge korenike, nego litovskoslovansko: pinu – pin-ti, pino – penti, winden, flechten*), knüpfen, odkoder starosl. pę-telja, Knoten, slov. pin-ja, Rührkübel, motilnica, litov. pin-kl-as, Geflecht, venetsk. pinzo iz pin-tio, cocca, lembo, Saum, rob, proprie das Gewundene, dalje novoslov. peča iz petja, peplum, calantica, Schleier, ker se opne, pečica za petjica, involucrum intestinorum, pečica die geschlungene Halshaut beim Hornvieh, štajersko-nem. Goder, lit. pinti, restis, Strick, das Gewundene. Greko-italščina ni ohranila nobene besede iz te korenike. Tudi lit. pantis, starosl. pato, Fessel, je iz korenike pan = pin. Lat. figulus se vjema s staronord. dig-ul-i, novonem. Tiegel, sansk. diḥ za diḡh, bestreichen, verkitten. Iz iste korenike pan, pen, pin, je srbsk. panica, Schüssel.

Zampa

ungue, pié davanti all' animale quadrupede, Krallen, Klaue, slov. čampati, svinje čampajo, die Schweine fassen das Futter, srb. čamprage, fibula, latvijski: kampju – kampt, fassen, greifen, rusk. v slabi obliki čapat, sobirat, hrv. čapati, z nohtmi dreti, hrv. čapet, noht, srbsk. čaporki, Krallen. Latinščina ima slabo obliko: capere, venetsk. chiapar, prendere, italj. chiappare, fassen, greifen, kar pričuje, da je zampa iz posebne venetske korenike; grščina ima κόπη, Handhabe, Griff, staronord. haba, hafda, goth. habai, nemšk. haben; v družih arskih jezicah se ne najde.

Tracola,

striscia di taffetta, che portano cavalieri al collo o ad armacollo, tracolla dicesi pure quella striscia di cuoio o d'altro, che portano ad armacollo i militari; tracolla, bandaliera itd. Ne dá se ta beseda iz družega jezika razložiti, nego iz slov. trakt, Band, fascia, staroprusk. tarkne, Binderiemen, menda tudi gršk. τριγώνη, Geflecht, je sorodno. Drugi arski jezici ne poznajo te besede, srb. trak, der Streif, Band, Binde.

Cola,

Leim, pozna grščina: κόλλα za kol-ja, Leim, litovsk. klijej m. plur. Leim, starosl. klij, klej, srb. klija, Leim, slov. keliti, prikeliti, leimen, anleimen, gršk. κολλάω, leimen. Lat. besede ne pozna.

Cheba,

testa, Kopf, slov. keblacha, Kopf, čebanja, idem, sansk. kapâla, Hirnschale, Schädel, gršk. κεφαλή, Kopf, anglos. hafala, Kopf

*) Primeri: slov. lonec, Topf, lončar, Töpfer, starosl. lono, schoos, iz korenike lak po Ficku, biegen, tedaj za loknec, lokno, gršk. κραμίνε, iz κράω, κράννυμι, mischen, vereinigen. Starosl. ima grnčar iz korenike ghr, brennen.

cheba, gabbia, Vogelbauer, Vogelhaus, slov. kobača, Hühnersteige. Sem spada tudi korošk. huba za kuba glava na žreblji, tudi kepa.

Ciesa,

cesale, Zaun, menda iz onega themata, iz katerega slov. češulja, racemus, čes, lignum fissum, česvina, ilex, Steineiche, cesek, Pfahl, primeri analog. тынъ, Zaun in Planke, Pfahl, litov. tuinas, Pfahl, nemšk. tainas (goth.) Zweig nov. Zaun, plot.

Ua, Uga.

Sicer italščina rada menja glasnik *v* z glasnikom *g*, vendar uga, zna pravenetska oblika biti, primeri litov. uga, Beere, Traube, starosl. j-aga, Beere, j-ag-o-da, idem, in tudi lat. uva stoji za ugvā.

Doroni, doronzini,

gangheri, Handhefteln. Beseda dora pomenja roka, dlan, pest, in sicer starogršk. doron, dlan, po Pliniji (35, 14), illyrsk. (albansk.) dorre, manus, v novokeltsk. narečjih dorn, durn, manus, pugnus, latvijski dure, Faust; doroni so torej oklepi okoli pesti. Beseda je praserodna. Primeri šče staroirsk. dearna, Hand, latvij. delna iz derna, flache Hand, slov. metath. dlanъ iz dalnъ, darnъ.

Soma, Somaro,

carico, che si pone a' giumenti, Last, somaro, asino, giumento, Lastthier. Soma, somaro, je iz sogma, sogmaro po izpajenem gutturalcu, kakor jumentum iz jugmentum. Čijega naroda prva vlastina da ta beseda je, se bode dalo težko določiti; jaz tukaj le hočem dokazati, da je tudi beseda sag slovanska. Podajmo se najpreje v sansk., tam najdemo sag v pomenu tegere. Uže Bopp je iz sansk. sag izvajal gršk. σάζω, σάγη, σάγμα, σασάγμενος, σάσσω, packen, beladen, aufschirren, σάγη, Geschirr der Thiere, σάγμα Packsattel, Ladung, Masse, Haufen, σάγος, Mantel vom groben Tuch σαγμάτια, Saumthiere. Sagum v pomenu plašč je tudi znano pri Keltih, in je oblačilo in ime prišlo kakor Strabon (IV.) piše po Gallih v Rim. Tacit (Germ. XVII.) piše, da so tudi Germani rabili za obleko sagum, vendar beseda ni bila domača, Strabo poroča, da je σάγος plašč, ligurska beseda, najde se tudi pri Kelto-Ibercih v Hispanii, celó v Afriki pri vseh novoromanskih narodih

v oblikah sayia, saja, franc. saie iz sagia, tudi v novokeltskih narečjih: kymr. saé, habit, rob. *) Razve grščine ne pozna nobeden drug jezik glagola v onih pomenih, v katerih ga v grščini najdemo. V latinščini zelo pozno pri Vegetiu (300 po Kr.) sagma, Saumsattel, sagmaricus, Saumross, toda iz gršč., nemšk. Saum pa je iz italj. soma. Beseda sagum torej ni lat. Staroslov. samar, onus, bulg. samar Tragsattel, hrv. samar, clitellae, česk. soumar, so iz grščine, vendar čudovito je, da hrv. in srbšč. rabite sag v pomenu tapes, Teppich, tedaj zelo blizo v pomenu sansk. sag, tegere **), kar bi kazalo, da je beseda vtegnila tudi pri Slovanih domača biti, ker ako bi bila iz italj. izposojena, bi se mogla glasiiti sadž, sadžia, ali saja, zraven šče so slovanski vladarji imeli posebnega dostojanstvenika nadzornika sagov, ki se je velel caruñi. Ker gutturalec tudi v slovanščini se rad izpehuje, zna samar tudi slov. tvarina biti, in (plur.) τὰ σαγμάτια, samar, obznačuje isto, kar novogršk. ρομάτι, Lastträger iz ρόμος Last. Celó v rusk. narečjih najdemo razsamarjet, erleichtern, entlasten. Zaradi suff. primeri kos-ma, kuk-ma, kuč-ma, V pradobi niso poznali lesenih sedel, temoč so živinče pokrili z razno robo, da ni jahača tiščalo, zato so sedlo imenovali sagma, pokrivalo, in tovarno živinče sagmar. Ker smo se uže prepričali, da so Veneti bili izvrstni konje- in mulorejci, in mule rabili za tovore, ni predrzno, ako beseda soma in somaro prilastujemo Venetom. Iz te besede pa se tudi prepričamo, da glasnik *a* se je pri njih povišal v *o*, kar smo uže našli tudi v besedi trogia mesto tragia, katero prikazen šče danes najdemo sliščeji ljudstvo izgovarjati: moti, grod mesto mati, grad.

Drugači nego Bopp izvaja σάγη in sagum, venetsk. sagia, učeni Fick, in sicer iz sadž, anhängen, haften, sadždža, Kleid, Rüstung, in primerja staroslov. поцагъ — po-sagt, compages, in litovsk. segiu, segti, schnallen, um- anbinden. Ako se ta izpejljava sprejme, imamo v slovanščini popričano besedo, in si lahko svojimo sag, in sagmar, primeri šče latvijsk.: sagt-is, Verknüpfung, Hafte, Schnalle. Iz te korenike je tudi padovanska beseda soga, Seil, Strick, Leine. Da so se sagi prikapčali, vidimo iz Livija (27, 19.). Trebellij, Polij pa govori o sagis fibulatoriis. Primeri nemšk. Umhängtuch.

Bibiar,

v patavščini obznačuje leliar, schaukeln, schwanken, wackeln; slov. biba, polž, venetsk. biba vrsta morskega polža, slov. biba, reca

*) V sansk. tudi sadždža, ein Kleid zum Umhängen.

**) Tudi v kymršč. in anglešč. segan, covering, segiad, enveloping, staroslov. tudi sažište, Bussack, Busskleid.

proprie die wackelnde. Sorodno je gršk. *τρέμμα* zittern, schwanken lat. feb-ris, fib-ra, Faser, starogorenjenemšk. biba, beben primeri šče slov. beba, bebec, ein furchtsamer Mensch.

Broda,

juha, primeri šče anglosaks. brodh, starogorenjenemšk. prod, Brühe, gršk. *βρωτορ*, Bier, lat. defrutum, der eingekochte Saft, angležk. broth, Brühe, slov. brodim, die Suppe verzetteln, iz kore-nike bhru, wallen, schwellen, brauen, litovski brada, Jauche, ruski brodit, gähren, dansk. fraade, schäumen, škand. frad-gas, schäumen, slov. broditi, in einer Flüssigkeit herumwühlen. Broda stoji na slov. in nemšk. glasniški stopnji, tedaj ni italjanska beseda.

Sbragiar,

far gran rumore, slov. obregniti se, anreren, anschreien, pri-meri gršk. *φρυγίλλος*, mal ptič, lat. frigere, schreien, frig-ulare, frig-utire, zwitschern, murmeln, anglosaks. beorcan, bellen, staronord. berk-ta, prahlen. S-bragiar, stoji torej na stopnji slov. zvočnih postav.

Camarus.

Festus je zapisal besedo camarus v pomenu: bos. Brez dvombe je prešla iz venetščine v latinščino, staroslov. čamer s pridevkom: trtor, sonans, slov. čamer, Ochs, sansk. čamara, Grunzochs. *) Korenika kam obznačuje sonare, lat. gemo, litovsk. kamane, Waldbiene, proprie sonans, primeri: bučela iz buk, sonare, staroprusk. kamus, Hummel, slov. č̣mel, č̣mrl, Hum-mel, srednjegorenjenemšk. hummen, — summen, humbal, novo-nemšk. Hummel. Popolnejšo obliko najdeš v staroslov. skom-l-jaja, brummen, grunzen, skymati, flüstern, novosl. kumkati, grunzen, litov. kimus, heiser, sansk. čam, čamati, schlürfen, primeri lat. gumia, Schlemmer. Čamati v pomenu srebati torej izraža glas, ki se pri srebanji sliši, rusk. dial. čam-kat, čavkat, schlürfen.

*) Panoni so tega vola imenovali bunas ali bunaš iz buniti dumpf tönen, rusk. bunjet, — *ὅτι ὁ βοῦνας ἐν Παιονίᾳ θηρίον ἐστὶ μέγα, ὡς βοὸς γῆν ἔχων καὶ εἶδος. τὸ δὲ αὐτοῦ δέρμα καλύπτει ὅλον οἶον.* Timotheus Gazaeus ed. Haupt. Tudi Plinij ga omenja in imenuje bonasus, rekši, da je v Panonii doma, in kedar se začne gnusiti, tria jugera fimi sprazni. Primeri vacca iz vakh, brüllen, gov-govedo sansk: gavayami, brüllen, byk't iz bučati, brüllen.

Carpia,

Schuh, Stiefel, slovašk. krpký, Schuhe, slov. krplje, Schneeschuhe, litovsk. kurpe, staropruski: kurpe, Schuh, lat. crepida iz gršk. κρηπίς, bržkone lat. carpisculum, eine Art Schuh, iz venetšč.

Cesta,

iz prvotnega kesta, Korb, staroslov. kusta, virgulta, primeri še lit. kasz-us, kaszele, Korb, slov. košb iz kos-ja-s, lat. qualum iz quas-lu-m, kakor diminut. quasillum, Körbchen, kaže. Korenika kas pomenja spalten, tedaj kusta, das spaltbare Reis, Zweig. Znano je, da se iz razkalanih viter pleterke pletejo. Uže sem omenil, da je iz te korenike korotansk. hosta, rusk. kostyl, koster, rokus, sansk. kâsthā, kos dreva.

Blatta,

Wanze, Schabe, sicer tudi lat.; ven dar vtegne iz venetšč. izposojeno biti, in stati za blacta, primeri latvijsk. bloktis, Wanze. Latin ima tudi cimex.

Rapa,

grinza, ruga, cressa della pelle, srbsk. rapav slovašk. rapav, mit Schorf bedeckt, primeri še latvijsk. reppu, repis, die Heilhaut über Wunden, starogorenjenemšk. raf-jan, verharschen, Schorfbildung zeigen, bavorski räpfen, Schorf einer Wunde, Grind, Räude. Ta beseda manjka v vseh družih indoevropskih jezicah, poznajo jo le slovanšč., nemščina in venetščina, torej je pravenetska, ker poznamenovanje za krasto so gotovo uže stari Vonetci poznali, in si ga ne izposojevali. Ravno ista razmera vlada v besedi:

Canevin, Canevetta,

piccola cantinetta, dove si custodisce il vino, starosl. konobъ, pelvis, konobar, Schenk, rusk. konob, Kessel, starogor.-nemšk. hnapf, novonemšk.: Napf. Iz venetščine v latinšč. pa uže zelo pozno in pri cerkvenih pisateljih canaba, canabula, Hütte, menda boljše: Weinzelt, Weinbude. Novoslov. konoba, cela, klet. *) Ravno tako edino germansko-slovanska beseda je:

*) Grško ξάραφος, lignum tenue, cui fictores ceram vel linum circumlinunt, fig. suh človek, Skelet, ξανάβρυμα, Modell, ne spada sem, kakor Fick meni, to je iz ξάρα, Decke, Matte, Rohr.

Smucar,

schlüpfen, litovsk. smukti, gleiten, staroslov. smucati, kriechen, gleiten, novoslov. smuknoti, staronord. smaug, smjuga, kriechen, novonemšk.: schmiegen.

Bàlia,

nutrice; k tej besedi šče pridene rusk. balovat, verzärteln; veli se venetsk. tudi nena, rusk. njan-ka, Amme, Kindswärterin, srbsk. nana, mati kot prva rediteljica. V staroslov. pěstuna, novoslov. pestinja, gerula, Säugamme, Kindsfrau, po pravem: die stopfende, die schoppende, die stossende, ker otroku jediva razdrobi in vusta pše, primeričesk. pěst, pist, Stössel, gornje-lužički pešta, die Stampfe, litov. paisýti, die Gerste enthülßen; = sansk. â-piš, contundo, pēšana, die Stampfmühle, lat. pistri-num, idem, pistor, Baecker, venetsk. pestrin, luogo dove si fail burro in cacio, pestriner, lattaio, colui, che vende latte, Milchhändler, pestrinera, lattaia, lattatrice, Säugamme primeri srbsk. „napisto sam vas“ — nutriti vos; poznejše tvarine so staroslov. pěstun, paedagogus, pěstovati, curare, pěstunstvo, institutio puerorum. Slov. pestinja in venetsk. pestrinera, ste najbliže prvotnim pomenom phanja, trudere, stopfen, stossen, schoppen, tudi italj. pestare, zerstossen. Nemec ima fesa, fese, Spreu, Hülse, gršk. po Boppu *πίσσω* pro *πίσσω*, odkoder *πισάειν* zerstampfe, enthüllste Gerste, und Trank davon, primeri enako tvarino v jeziku starih Panonov: *καμος* po Juliu Africanu ime piva pri Panonih, od njih je prišla pijača in ime na Atilov dvor, kakor Priskos pripoveda (Hist. graec. frag. ed. Did. pag. 83.) srb. komljenje, das Auskörnen, Aushülßen, komiti, enthülßen, schälen, komilae, der Schäler, Enthülser, *καμος* torej = *kamos* = *πισάειν*, *πίσανον*, der Trank aus der gestossenen, enthüllsten Gerste. V sansk. najdemo: çami, Hülsenfrucht çâmîla, Bohnenbaum, çimba, Schote, rusk. kom-sit, stossen, slovašk. kum-nuti, udarit. Reditelj in ob enem glavar se je pri starih Panonih velel Bato staročesk. bat, ruski: batjuška, oče, srbsk. bato, oče in stareji brat, quia fratris erat majoris natu mortuô patre nutrire fratres et sorores*), srb. bačica iz batjica, Sennerin, sansk. bhat, nutrire. Dio Cassij pripoveda, da so Panoni pod svojim Batom se vzdignili na vojsko proti Rimljanom; Bato je bilo ime dostojanstva, on je bil glavar zadruge, vsaj rimski pisatelji poročajo, da „per familias habitant“, kakor do denešnjega dne, primeri Homerovo ποιμήν, Hirt, Anführer, Beherrscher iz ποιμαίνω, weiden, hüten, nähren,

*) Priravnaj sansk. bhrâtar, brater, brat, iz bhar, *φῆρω* sustentare nutrire.

lenken itd. Isto kar Bato obznačuje drugo panonsko ime Pinet, Penet, litovski penu, pen·eti, ernähren, lat. penum, penus, Speisevorrath, litovsk. penetojis, Ernährer, penokas, alumnus, staroslov. pina, paša, litovsk. penas, Speise der Thiere, Mastung, peneti, ernähren.

Musa, Musana,

facciaccia, brutto visaccio, musariola, Gebiss am Pferdezaum, musaro, Maulkorb, musata, Mauschelle, musardo, Maulaffe. Vse te besede se le dajo razlagati iz sansk. mukha, os, vultus. V Venetščini *c* prelazi v *s*, tedaj je musa iz muca, kakor busa, foramen, iz buca = boka. Mukha v sansk. tudi obznačuje: cuspis, in *s* to besedo se vjema lat. mucro, staronord. moekir, mucro, in slov. мѣчь, iz prvotne oblike: meki, goth. meki anglosaks. meke. Staroškand. šče pozna moka, caedere*), in h koreniki mukh-muč, spada tudi gršk. ἀ-μύσσω, zerreiben, stechen, ritzen, kratzen, verwunden, schneiden, tako da v besedi mukha — musa tiči izvirni pomen grizenja, primeri nemško: das Gefriess, v pomenu: usta, lice.

V srbsščini šče najdeš: tuc — muc, što kuc, to muc, was einkommt, wird auch gleich verzehrt; tukaj muc opominja na mukha — muca — musa. Muk — muč pa tudi pomenja, auslassen, auswerfen. Bopp iz iste korenike izvaja gršk. μύσσω ex μύσσω, μύσος, μυκήρ, lat. mucus, Schleim, Schimmel, primeri šče srbsk. mukljiv, humidus, nemšk. moken, mokln, meucheln, moderig, nach Feuchtigkeit riechen, staroslov. moknonti, made-fieri.***) Pomen ostrine se šče pokazuje v lat. mucro, Spitze, mucro dentis, folii, Schneide, Schärfe eines Schermessers, Spitze des Degens, dalje Spitze, das Aeusserste, Gränze, Ende, primeri analogične nazore v besedah os, oris, Mund, ora, Rand, in gršk. στόμα = os in ora. Ker so Slovani ohranili iz korenike mukh, muč besedo: мѣчь, so gotovo tudi nekaj poznali muka, v pomenu: os, στόμα, vendar so se v drugih narečjih zgubile, in le venetščina jih je ohranila.

V sansk. šče imamo mukha, frons, mukhara, dux, princeps, proprie, der an der Spitze stehende, primeri čelo, frons in čelnik, dux, mukhyá, excellentissimus, mukhatás, abimukham, in conspectu, primeri lat. coram iz co-oram. Hesyehij piše, da je pri Erythrajih pomenjalo μόχρον — ὀξύς, oster. Kakor slovanšč. ima besede: moknonti, mukljiv, ki se vjemajo z lat. mucus, Schimmel, Schleim, Rotz, venetsk. mozzo iz

*) Primeri venetsk.: smussare iz s-mucciare, die Ecken abschneiden.

**) V latvijščini: muk-t, sich ablösen.

moccio, tako je venetščina ohranila, kar je uže bilo v prvi razpravi omenjeno, smorzin, moccio, escremento ch'esce da naso, staroslov. смръкъ, емаркъ, mucus, Rotz, novoslov. smrkelj, pol. smark, smarkać, gorenjesrbsk. smorkać rusk. сморкнутъ, emungere, lit. smarkata; gotovo je ta beseda ostanek iz jezika starodavnih Venetov, kakor tudi smorzare, estinguere, e dice si da fuoco, del lume, della luce.

Ker je s na početku besede praeposit. = lat. ex, je thema mork — morecciar, in ne drugo, nego slov. мрък — мръкнѣти, mrknoti, σκοτίζεσθαι, dunkel, finster werden, odkoder je mrak, caligo, tenebrarum effusio. Razve staroškand. in anglosaks. myrkr, mörkr, mire, rumunsk. in škipetarsk. mšpr, kamor je prišla iz slov., besede te niso znane.

Burello,

caviglio, spitziger Pflock, um etwas Hohles zu verstopfen, k tej besedi primeri lat. foro, gršk. φάρος, rima, φάραγξ, Schlund, Schlucht, anglosaks. borian, bohren, rusk. polsk. bort, ein hohler Baumpflock, slovašk. buravit, aushöhlen; tedaj burello ne iz lat. ali gršk. debbla.

Mandossa

tudi mendossa, termino de' beccai, v jeziku mesarjev, coltellaccio, longo coltello, di cui si servono i beccai per tagliare la carne. To je znamenita beseda, in je ne moremo kamor inam djati, nego k lat. mandere, beissen, zerbeissen, kauen. Pa uže Bopp je kazal na sansk. mard, mutata liquida *r* in *n*, conterere, devastare, fricare, kamor tudi spada mordeo. Iz te korenike je lat. mandibula, Kinnbacke, mand-o, Fresser, proprie Kauer, Beisser, zerbeissen, mand-ucu-s, Kauer, manduc-are beissen, dalje skazeno italj. mangiare, venetsk. manzer, franc. manger, grško μάσσειν iz μάσσα-σαι, kauen, μάστ-αξ, Mund, pozneje Schnauzbart, in iz gršk. ital. mustachio franc. mustache, slov. mustači, venetsk. mustazzon, brutto visaccio. Od oblike mand ni ostalo nič v slovanščini, ne upam si torej te besede k pravenetščini prištevati, dasiravno se čudim, da v italščini je ne najdem, razve mangiare, kar je iz mandiare. Mandossa, Fleischmesser, pa pričuje, da je mandiare nekdanj obznačevalo razsekati, raztrgati, razčesati, razrezati, in to tudi mard — mordeo, od katere korenike imamo v srb. ko-marda, mesnica, ko-mardar, mesar. *) Da se kaj velicega poznamlja slovanski jezik pred debbla rad stavlja: ga — ka — ča, tako rebro in ko-rebro, luža in ka-luža,

*) V venetšč. šče najdemo sledove te besede: smerda, ein Stück Fleisch.

vorainko-vora, odčelo, stršiti, sršiti se, in ko-strešiti se. V slov. najdemo mrdati, Maul und Nase rümpfen, mrdati, stuprare, srb. mrdati, inepte agere.*) Mandossa je torej iz manduscia, manduška, instrumentum conterens, lacerans.

Montone

Schafbock, montare, belegen, sem v prvej razpravi stavil k staroslov. mēdo — mado, novosl. mode, munde, Hoden. Vendar lat. mentum, mentula priča, da je to staroitalska beseda. Jezikoslovci razno tolmačijo to besedo. Aufrecht iz sansk. manth, agitare, starosl. mātiti, Pott iz mineo, in iz mineo tudi mentum, Kinn in mont, breg, das Hervorragende, Zeyss iz mejere, mingere, in mentula za mejentula Fick stavlja mēdo, mado, mode, munde k sansk. mandati, aufwallen von Wasser, mada, Brunst, Same, gršk. μαδός, triefend, μαδάω, zerfliessen, lat. madeo, manare za madnare, fliessen, starogorenjenemšk. mendjan, lustern sein, froh sein, mendi, Freude, vendar mentula sem ne stavlja, in sploh ne razlaga. Vtegne ipak mentula in monton, montare iz starovenetščine v latinščino sprejeto, in odonod skazeno nazaj povrnjeno biti. Naj drugi razsodijo. Meni — mentula iz mineo in mejere izvajati ne zadovoljuje, ker je glasnik *t* korenichen in le-ula suffiks. Mentula se najde pri Catullu, ki je živel na meji Venetov. Kam pa srb. mutvica, palmes, Rebenspross? ne bi-li mutvica = starosl. met — mat-vica gde opominjalo na mentula? primeri nemšk. die Ruthe, virga et mentula, tedaj vendar iz manth, agitare, srb. muć-kati, za mutj-kati, schütteln. Italj. montare ima pomene, ki se zelo bližajo k manth-mat, in sicer bespringen, belegen, beitragen, sich belaufen, wachsen, zunehmen, nützen, helfen, zuwege bringen. V jeziku venetsk. ribarjev monta, concorso, molta quantità di pesci in un dato luogo, montadura za montatura Ausstattung, Ausrüstung, iz tega slov. in nemšk. skazeno Mondur, mondura, vendar vse to uže iz pomena: monte, Haufen; ali pa ni kje v besedi mont močna oblika, in spada h koreniki: mat, meta, werfen in mont je Aufwurf? in montar, dass sich werfen, vsaj actio coitus pri žrebcih, ovnih, kozlih, bikih je metnutje, ne pa prileženje, concubitus, Belegen. Tako se tudi pomeni montar, beitragen, sich belaufen, helfen, nützen itd. razjasnujejo, ker tudi Nemec in Slovenec imata ednake nazore: abwerfen, oves je dosti vrgel, malo vrže itd. Glasnik *t* je v besedi mont, korenichen, to se ne sme prezreti.

Lugia,

la femina del porco, che ha partorito. Naj naravnije se ta beseda izvaja iz korenike lagh, liegen, staroslov. leğā in ležā,

*) Venetsk. smerdassae, vana iattanzia.

liegen, lože, Lager, lože, ložesno, Mutterschoos, uterus, loža, ložiti, legen, decumbere, litovsk. lasta za lagsta, staroprusk. lasto za lagsto, Lager, staronord. leggja, legen, goth. lagjan, latinšč. ima edini lec-tus, gršč. λέγ-ἐλέγαστο, legte sich, λέγος in λόγος, Lager. Ker svinje se vležejo pri porodu, se reče: svinja je poglela, decumbemat, deposuit, Nemeec pravi pri kokoših: „Eeier legen“, Slovenec pa: „kokoš je znesla“, pri živalih, ki stojé rodijo, se reče pometati, werfen, vrči, „kobila je povrgla“, die Stute hat geworfen. Srb imenuje pometino u životinjah (Nachgeburt) — loža. Isti nazori vladajo v grščini, gder λογέω obznačuje gebären, λογία, das Gebären, die Reinigung der Kindbetterin nach der Geburt = serb. loža*), λογία, puerpera. Lugia je torej = λογία, die Legerin. Ker lugia = ložija stoji na slov. glasniskem stepnji, spada beseda v pravenetščino. Jeli je nemško Lôs, die Sau iz ložija, ložja, ne upam si določiti; beseda je znana bolj v onih krajih, gder Nemci na Slovane mejašijo, postavim na Tirolskem. Visokoučeni dr. L. v Hörmann**) piše v svoji izvrstni razpravi: der heber gât in litun“ pag. 35. Der grosse Dreschernudel heist Lôs, in pag. 36. Wer beim Dreschen den letzten Streich thut, bekommt den Saukrappen, tedaj lôs = Sau; primeri šče: Wer den letzten Schlag macht, hat die Sau“. Tirolci so ohranili dosti navad in besed slovanskih iz one dobe, ko so na Tirolskem historično gotovo do podnožja gore Brenner Sloveni stanovali. Tako piše Hörmann: Wer den letzten Streich beim Dreschen macht, hat den Harer. Er wird abgerussigt. (Zilerthal.) Kaj je Harer drugo nego korotanska oblika slov. srbsk. gar, Russ, garav, russig. Korošci pa g kot h izgovarjajo, prim. hovob = golob. Tako tudi je sledeča navada znana pri Srbih in Slovencih. Hörmann (pag. 46.) piše: Um Georgi haben die pusterthalischen Hirten den Brauch, nämlich der erste, der mit der Heerde auf der Weide ist, heisst Grasneid, der zweite Kaiser, dann kommen Kaisers Bediente, und der zuletzt mit der Herde kommt, heisst Pipo. Dieser wird ins Wasser geworfen, oder es wird ihm sonst etwas Arges zugefügt, und man schreit ihm nach: Pipol! beiss'n Fackl 'n Zipfel o, lass es nit verblüeten, kanm — sche's nächste Johr junge Fakln hüten.“ Slovenski pastirje tega počasneža imenujejo Pipec, od pipati, abzapfen, serb. pipec, Zipfel, Zapfel, slov. pipec Taschenveitl, skluček, nožek. Tako tudi tirolska beseda tousch***), vtegne skazena venetskoslov. trugia — truža biti, sicer se tudi najde v Kirschii cornucop. s. v. serofa Mohr, Los, Dausch, Zuchtsau, ali kako to besedo nemški jezikoslovci razlagajo, mi ni znano.

*) Starogor.-nemšk. lehtar, Nachgeburt.

**) G. L. v. Hörmann sedaj skriptor na graški vseučilišč. biblioteki, je tudi izurjen znatelj in prijatelj slovenskega jezika in slovstva.

***) Tousch je vtegnilo iz venetšč. v latinščino i odonod med nemške

Tudi venetsk. loza, Wohnung, bedeckter Gang ital. loggia iz italj. franc. loge je iz venetšč., primeri staroslov. ložije, cubile, ložnica, cubiculum pa tudi porticus in conclave, ker lat. logeum, Zocke der Bühne, Rednerstuhl, Steuerarchiv, je iz gršk. *λογεῖον*, erhöhter Ort auf der Rednerbühne, tedaj iz *λογάω*, reden, *λογίζομαι*, rechnen; venetskoitalj. loza — loggia pa ima pomene: prebivališča, porticus, kakor slovanska ložija, ložnica, logeum je kraj za govorjenje, loza — loggia pa za ležanje. Ker je lat. iz indoevropsk. korenike lagh, liegen, edini lectus, lectica ohranila je to znamenje, da je ta korenika imela slabo življenje v italščini, tore je loza — loggia težko zrastle na deblu italščine; tudi glasnik *g*, ki v tej besedi odgovarja indogerm. *gh*, pričuje zoper to, ker *gh* je grkoital. sploh *χ* — *ch*.

Trogia, Zuchtsau, svinja za plemo.

Uže v prvi razpravi (pag. 37–39) sem se lotil razlage tega imena, in po vsestranskem pretehtanju mi edino staroslov. trag, poster, srbsk. trag, porodica, srbsk. traga, Thierraçe, genus, zadovoljuje. Nobeden drug jezik ni iz trag stvaril poznamenanj za plemo, in svinjo plemenjačo, ki pomenja v venetščini trogia. Korenika je trag, ki obznačuje v slovanščini iti, gibati se, vlečiti se, sansk. trag in trang, gehen, sich bewegen, goth. tragjan, laufen, gršk. *τρέχω*, laufen, irsk. taírgim, „get away“, taírgeadh, a going, passing, bolg. trágnt, ire, kelt. trag, noga, zato Vertragus, Windspiel, popravem *ἀρίτροχος*, valde currens; iz te korenike je venetsk. tragheta, hin und hergehen, venetsk. tragante, cacciatore, lovec, slov. traglač (kraj Mure in Ščavnice) longipes, ein langfüssiger Bursche, trage, Beine, Füsse, staronemšk. drëgil, famulus, proprie currens, primeri gršk. *τρόχιλος*, Laufer, Bote, staronord. thrael za thragel, Knecht, der Unfreie. Dalje iz tega debla srbsk. trag, Fussstapfe, traž-iti, suchen = die Fussstapfen verfolgen, venetsk. trozo iz trogio, sentieruolo, semita, vietolla, Fusssteig, Pfad, srbsk. traž-ina, der Steig, semita. Edina latinščina ni ohranila te besede, katero najdemo v sansk. slovanšč. gothšč., staronemšč., v keltšč. in v grščini. Kakor je lugia, svinja, ki poleže sad, tako trogia svinja, ki se pušča za trag, za trago. Primeri enake nazore v nemških besedah: Abkunft, Abkömmling, Nachfolger, v katerih tudi so pomeni izhajanja in sledenja zapopadeni. To izraža tudi zendsk. aipiçare, Nachfolger, proprie: decurrentes, iz aipi, de, in çar, currenre, lat. descendentes, slov. plemo genus, generatio, in soboles, naslednik, iz themata: slëd, gleiten, slëd, Spur, Fährte, kakor

Tyrolce priti. Ladinsko narečje rado *r* pred vokalom pogoltno, primeri puina = pruina.

trag. Starim narodom je bilo pokolenje — hajanje — prohanje; celo slov. beseda pokolenje označuje progressio, dozdevalo se jim je kot nit — ki se na dolgo vleče, zato v sansk. tanas, filum, stamen, pa tudi Geschlechtsfaden, srb. pasmo, filum, in pasmina, genus, Rače. Da so Venetčani v besedi trogia si mislili proplajanje (propagatio), spoznamo iz tega, da so iz iste korenike stvarili besedo troza *) iz trogia, kakor loza iz loggia. Troza je po Boeriu: quel rimessiticio (Sprössling, Schössling), che fa la vite (rozga) dal pie del tronco, con cui si traspiantano et propagano le viti. Da so Veneti izgovarjali trogia spoznamo iz italisk. troia. Venetski *g* pred vokalom je v lat. *i, j*, tako maior: iz maior, ital. saia iz sagia. Primeri bogia, in boja.

Da venetsk. trogia isto znači kar staroslov. in srb. traga, generatio, nam potrjuje analogična mantvanska beseda: razza, svinja, plemenjača, venet. razza, generatio.

Truco, trucar,

tocar colla sua la palla dell' avversario, svojo kuglo proti nasprotniku potočiti, posebno v biljardni igri. Ta beseda mora se staviti h gršk. *παράσσω* za *παράσσω*, drängen *τέ-τηχηα*, bin hingedrängt, lat. torqueo, drehen, drängen, goth. threih-an, drängen, staronem. drah-jan, novonemšk. drehen, anglosax. thringan, dringen, drängen. Litovšč. ima trenk-ti, drängen. Ker venet. rabi latinsko-ital. torcolar, premere, torchio, toreular, je truco, trucar, pravenetska oblika. Menda tudi venetsko: trussante, accattatore, ein lästiger, zudringlicher Bettler, je iz korenike truk, in trussante za trucciante, trucavec. V zend. in sansk. tega verba (glagola) ne najdemo, nego samo besedo tarku, Spindel. Tudi srbsk. trkulj, Trester, vinacea, trklja, statumen, Stützstock, trkljati, priticati, paxillis figere, pflücken. V vseh teh besedah tiči isti pomen tiščenja, porivanja. Trucar tudi v venetšč. pomenja: correr via — odbežati, proč bežati, laufen, primeri litovsk. isz-truk-ti, weglaufen. Sem spada tudi venetsk. trotolar, za troctolar, anfangen zu laufen, trotolo, Kreisel, trotar, im Trab gehen, traben. Gutturalec venetšč. i italšč. sploh rada izpehuje, primeri tetto — za tecto, tatto za tacto. Jeli je traben nemšk. beseda? primeri srb. trapati, daherschlendern, temere incedere, litovsk. trep-ti, zappeln, stampfen, staroprusk. trapt, treten, srb. trap, Wagengeleise, ruski: tropa, Fusssteig,

*) Ker ta mladika se pušča za proplajanje, so jo Venetčani vtegnili rodovitni svinji primeriti, kakor Slovenci take trse imenujejo bike in konjiče. Vendar spomni se na nemšk. Trieb, Schössling iz schießen, povsod pomen bistrega gibanja.

gršk. *τραπέω*, Wein austreten, menda iz trap; tudi starosl. trap, fovea, das ausgetretene, venetsk. trapola, Mausfalle, starosl. trapъ, equi ornamentum quoddam, menda k venetsk. trapelo, Riemenpferd, trapelar, auslaufen, srb. trap, neu gegrubter Weingarten, trapiti, Gruben im Weingarten machen, venetsk. fig. trapelar, betrügen, to je koga v past, v trap spraviti, in die Falle, Grube bringen.

Morgia,

Oelsatz, iz korenike marg, gršk. ἀ-μέγω, streife ab, ἄ-μογγ-ος auspressend, lat marg-o, Streif, Rand, nemšk. marka, Rand. Iz te korenike je starosl. МРЪЖ = molgia — morgia, melken = streicheln, litovsk. mėlžu, streicheln, morgia tore: was sich abgestreift, ausgepresst hat; iz te korenike je tudi gršk. μολγ-ός, pri Hesych. *μαλαγας*, Lederschlauch, proprie der ausgepresste Sack, slov. mauha, korot. oblika za malha in to za malga, Lederschlauch, Sack, nemško malaha, malha je iz slovanšč., ker germanski jezik išče obliko malka ali marka, ker ima marka in melken iz indoevrop. korenike marg, sansk. mardžati, wischen, streifen, streichen, abstergere, purificare, mrg-yati, umherstreifen gršk. μαγγός, umherstreifend, μαγγίτης Landstreicher = slov. mauhar malhar, malgar, zend. maregh-aiti, umherstreifen, lat. mulg-eo, melken.

Morgno,

Morgnar, morgno, miagolare, miauen, srb. mernj-kati, mrmlati, morgnon, sorbone, Duckmauser, slov. mrnjavec, mür-rischer Mensch, primeri: mürrisch iz murren.

Calalin,

metulj, ne iz grškega κάλος, kakor Filiasi in Boerio mislita, temoč iz kal, rusk. in slov. blato, primeri metulj in motyla, Koth, nemšk. Schmetterling = der Beschmeisser, Beschmutzer.

Coco,

uovo, ruski: koka, Hühnerei, slovaški: kuko, jajce.

Gugiera,

brazda, za glugiera, kakor gussa za gluscia, iz lug, litov. lužu, brechen, slovašk. luznuti, sekati, starslov. luz-gati, mandere, tore lužira, Bruch, Spalt; sansk. rudžati, zerbrechen.

Meleo,

Rost an Weinstöcken, slov. mel, idem iz mel, črn, zato melina, melinice, Himbeeren, litov. melinas, latvijsk. melnas, blau, schwarz, mellinit, schwärzen, sansk. malina, dunkel, gršk. μέλας, schwarz, srb. malina, morum idaeum, Wedegorn, Himbeerenstrauch, slov. malina, morum, Maulbeerbaum, tedaj vse po črnkasti barvi, odonod srbsk. melun, vrag, proprie črnih.

Mamo,

Tölpel, Dummkopf, srb. mamiti, in Wuth bringen, srb. mamla z, blesan, Dummkopf.

Mandra,

Pferch, ricettacolo del bestiaime, Fick drugače razlaga nego Benfey, Muys in Kuhn, in sicer iz korenike mand, weilen, stillstehen, zögern, warten, in kaže na slov. muditi, in reče, da je muditi noveja oblika stareje manditi. Slov. muditi se, sich aufhalten, goth. mot-jan, aushalten, anglež. to meet, niženemšk. müt-en, aufhalten. Mandra je ravno tako slovanska beseda, kakor sansk., gršk. in lat.

Meliga,

Holchus, sorgum (Linée), zna ravno tako pravenetska beseda biti, kakor gršk. μέλις, Hirse, Schwaden, lat. milium, Hirse, litovsk. malnà, Hirse, Schwaden, iz korenike mal, melja, mahlen.

Mela,

stecca di legno, che usa portare l' Arlecchino, srbsk. malj, fistuca, Stössel.

Melma,

— zaradi suffiksa primeri: kos-ma, kuk-ma, — terra, fango (Schlamm) che è nel fondo de' fossi e de' fiumi, litov. mol-is, Lehm, Schlemm, ruski mal-nik, ein schlammiger Ort, sansk. mala, Schmutz, Schlamm, venetsk. mogiana za mogliana, slov. mulja, muljava, srb. mulj, voda kroz granje ili rešetku tekuća, venetsk. mogiana, acqua, che geme dalla terra, e che la tien sempre umida.

Supplementum.

- Argo*, voce di gergo, che vuol dire cielo, iz korenike: arg, sansk. ardž, splendere, slov. po prestavi glasnikov: raga, lisa, Blösse, svitlina. Argo ne kje za arco, Bogen, ker arco se samostalno nahaja.
- Astio*, aspro, ruvido, slov. oster, scharf, rauh.
- Astoni*, cardus monspessulanus, slov. os-et cardus.
- Bacin*, arnese, che serve per lavarsi le mani e ad altri usi coll'acqua, srb. bačva.
- Baraca*, Barake, primeri ruski: varok, Schiffsdach.
- Barbazon*, specie di gabana, srbski barbeža.
- Barila*, vaso di legno fatto a doghe come la botte, beloruski barylka*).
- Bati*, voce padovana, coraella, das Geschlinge, Gekröse, slov. bati, idem, dalje: Knoten.
- Bejora*, rigogolo, Goldamsel, slov. bežura, klic na ptico volgo, primeri klic otročajevo pri zaslišanju volginoga piskanja: „Stric motovilo si vidil mojo kobilo, teta bežura**), kde je moja pura“? Volga se tudi veli slov. kobilar.
- Begolo*, frugolo, unruhiger Knabe, iz: begati, currere.
- Berechinaria*, moltitudine di gente vile, srbsk. brča, Menge, brčati, hitro rasti.
- Borochia*, lederne Weinflasche, srbski burača, bure, burat, bauchig; boria, bota, Fass, srb. bure, idem.
- Brula*, giunco comune, slov. prula, prule, Sumpf, tedaj: brula Sumpfgras, primeri: ločje, juncus, loka, Sumpf. Tudi več topičnih imen: Prule — vse v močvirnatih krajih — imamo po Slovenskem, tako pri Ljubljani itd.
- Biodo*, giunco palustre maggiore, staroslov. bludva, блудво, ein aus Sumpfgras geflochtener Korb, tedaj je tudi v slovanščini prvotni pomen besede blud bil: juncus; primeri staronord. teinn, arundo, got. tain-jô, canistrum, nemšk. zeinn, virga.
- Bernia* fu detto ad una veste di donna, srbsk. brnjica, prtena suknja, staroslov. brnia, lacerna, бурдя.
- Buca*, busa iz bucia, luogo cavato, staroslov.: bok, cavitas, bocheta, foramen parvum. V venetšč. je e pogostem = s, primeri: buson = bucone.
- Buzaro*, persona giovane piccola, slov. bucek, idem, slovaški: bocika, mlada krava, slov. bockati, sem in tja bežati.
- Calar*, cascar giù e stagnare, slov. kal, lutum.
- Cazza*, ein Wassergefäß, staroslov. каца.

*) A vykaču bočky mědy i barylky gorělký. Iz narod. pes.

**) Bežura, fugitiva, ker je ptica potovalnica, in se težko vloviti dá. Kakor jej Slovenec pravi: „Stric Motovilo“ — tako Venetčan: „Compare Piero“ — kume Peter!

- Calo*, pelle indurita, srb. kalavar, machina pellionum, Gerbebank.
Calo, diminuzione, minorazione, srb. kalati, oslabeti.
- Caparon*, cardio spinoso, specie di conchiglia, primeri slov. thema: kop, spinosus, kopina, kopinšica, Stachel, Dornbeere, dalje: kopava, cardui genus.
- Caroga*, arnese contesto di carici, posodva iz rogoza, v besedi: rog-oz je ka odpadlo, primeri lat. carex = caregs — caregis — caragas, primeri rog za krog, rakť za karkť.
- Comagna*, das Essen, Schmausen, starosl. kom-kati, rusk. dial. kom-kati, jesti, sansk. éam, schlürfen.
- Cotus*, specie di abito, primeri: kontuš.
- Crica*, dissidio fra persone di parere contrario, primeri: krika, Lärm, ali pa: kreg, Streit.
- Camito*, angehäufte Sachen, primeri ruski kom, Klumpen.
- Dardo*, frezza, slov. darda, Spies, franc. darder, schleudern, slov. drdrati.
- Frezza*, arme da ferire, slov. praća, praćka, starosl. prašta, korenika je prati, ferire, schlagen.
- Gnasa* za gnacia, voce antiq. percossa, bussa, slov. gnaća iz gnatia, gneća, Gedränge, gnetim, stossen, o-gnet, contusio. Nemec ima: kneten, staroprusk. gnode, Backtrog. Drugi jezici nimajo te besede.
- Golzarina*, la pelle pendente dal collo dei buoi, slov. golk, glk, golt, Schlund, torej golčarina.
- Grampia*, gramola za grampola, orodje za omikavanje lanú, slov. kremple, kramplati, tudi nemšk. krempehn.
- Greppa*, si dice alla sommità del cigliare (aufgeworfene Erde) slov. in srb. hrpa, cumulus.
- Imbugar* se, eccitare o irritare la voglia, inuzzolare, sehr lüstern machen, slov. (Murko s. v.) vuga, die höchste Lust. Pisati se mora: volga, primeri sansk. valg, exsultare, starogor.-nemšk. valgôn, volvi, zato ime ptice volga, Goldamsel.
- Ingropa*, annodato, slov. grpa, hrpa nodus.
- Lagno*, Klage, staroslov. laǵ, Tadel.
- Lascar*, esser facile in parole, lasco, fievole, slab, primeri starosl. last, facilitas, srb. lasan, lehek, bolg. lesen.
- Maregna*, pokrivalo, s katerim se oltari pokrijejo, kedar se cirkva snaži, da se prah ne prime oltarjev, primeri slovaški moruvat, privezati, sansk. mārājami.
- Nata*, Auswuchs, slov. nat, Auswuchs von Blättern bei Rüben, sansk. nata, rastenje v obče.
- Nono*, Grossvater, slov. nunec, Taufpathe, nena, nutrice, ruski nanja.
- Pavero*, stoppino o lucignolo, srb. paperje.
- Pieta*, rimboccatura, Umschlag, primeri: plet, pletivo.

- Pila*, una specie di vaso, srbsk. pilo, goth. ful, Becher.
- Piriar*, trennen, slov. parati, novopars. paritan, zerschneiden.
- Pistagna*, Bug, Schoos, Saum, Falte am Kleid, slov. pizdanja, hlače na pizdo, primeri: pizda, Mutterscheide.
- Placa*, lama, staroslov. plaka, odkoder nemšk. Blech.
- Poreti*, esulcerazioni, primeri česk.: puřeti, aufschwellen.
- Prazo*, prač, primeri ruski pa-porok = pa-prak, analog. lo-
ket, Elle, in Ellenbogen, rusk. pa-porok označuje: die
Achsel; zaradi: pa — primeri: pa-noga. K besedi: prač,
prak, dodaj še štajersko nemšk. Praßten, Praksen, izraz
za roke.
- Prodezza*, bravura, severnoslov. prudit, brennen, aufreitzen,
prudky, heftig.
- Racoleta*, die Quackente, racola, Laubfrosch, primeri: staroslov.
rakati, rakotati, rakoliti, sonare.
- Radegar*, altercare, radeghetto, piccola differenza. radegoso,
contenzioso, iz praepozicije: ra = lat. re, in slov.: degati,
zanken, wörteln.
- Ribola* za: rivola, barra del timone, Ruderstange, iz: rivati,
trudere, rusk. rulj, Steuerruder.
- Sbigotio*, spaventato, gescheut, slov.: z began.
- Slapon*, pappone, Vielfrass, slov. žlepnoti, požlepnoti, fressen.
- Sborir*, scovare la lepre, Hasen aufjagen, slov. zburiti.
- Sbrazzar*, ricusare, non accettare, slov. zvracati.
- Scachir*, stenuarsi, dürr, mager werden, srbsk.: skačiti, abnehmen.
- Scarcagiar* = scarcagliar, lasciarsi cadere i mocchi dal petto, dal
naso, slov. shrakljati se, hrakelj, Nasen-, Lungenschleim,
rusk. harkat, sich räuspern. Primeri tudi thema skarg,
kreischen, skržit, stridere, litov. kregzde, Schwalbe.
- Stregghiar*, kratzen, slov. strgati, strugati.
- Schiëna*, o dorso, slov. šija, šijek.
- Surian*, color lionato, lichtfahl, slov., hrv. suri.
- Stiavina*, schiavina, coperta da letto, slov. stlavina iz ste-
ljem, stlati, postlati.
- Schiocco*, das Klopfen, slov. skluk, klukati.
- Scorza*, scorzazza, Schotte, Hülse, slov. skora, skorica,
skorčica, staronord. skel, Hülse, staron. scala, Schale.
- Stuoto* za stupoto, voce del contado verso Padova, quegli che lavora
la lana cogli scardassi, srbsk. stupa, Maschine zum Flachs-
und Hanfbrechen.
- Tina*, Weinkufe, slov. tunja, Kübel, odtod nemšk. Tonne.
- Togna*, eine Art Fischnetz, ruski tonja, Fischzug, starosl. tono-to,
tene-to, primeri še nemško: Dohne.
- Tramozza*, pyramidenförmige Hütte, starosl.: trēm, turris.
- Chetarse a cavallo*, sich auf's Pferd werfen, slov. hititi se na konja.
- Totani*, testiculi, srb. tutliči, eiförmige Kürbisse.

Tontonon, brontolon, borbotatore, starosl. tantineti, sonare.
Tana, stanža da bestie, za stana, slov. stan, die Schweige, Viehpferch, v venet. je s odpadel, primeri: tamina za: stamina.

Pogled v mantvansčino.

Kakor rimski zgodovinopisci poročajo, so zemljo Venetov pred njihovim prihodom obsedli Etruri (Etrusci, Tusci) in etrurski Eugani. Ti so več mest postavili, ki so pozneje v last Venetov prišla. Edno takih mest je tudi Mantua, gder je za Virgilija četvero rodičev stanovalô, kakor on poje v svoji Aeneidi (10, 198).

Ille etiam patriis agmen ciet Ocnus ab oris
 Fatidicae Mantus et Tusci filius amnis,
 Qui muros matrisque dedit tibi Mantua nomen,
 Mantua dives avis, sed non genus omnibus unum:
 Gens illi triplex populi sub gente quaterni;
 Ipsa caput populis; Tusco de sanguine vires.

Ti populi quaterni so bili Tusci, Galli, Rimljani in Veneti; zato Servij k gore omenjenim vrsticam pridene: „origo Mantuanorum ab Tuscis fuit, qui in Mantua regnabant, et a Venetis, nam in Venetia posita. Za Plinija (Hist. Nat. 3, 19) je Mantua bila etrursko mesto, ker piše: Venetorum Ateste et oppida Acelum, Patavium, Opitergium, Belunum, Vicentia, Mantua Tuscorum trans Padum sola reliqua. V vesi Andes blizo Mantve je bil rojen Virgil, kakor Macrobij (5, 2) poveda, ki ga imenuje „Venus rusticis parentibus natus“ zato Silij (8, 594) Virgilijeve poezije imenuje „cantum Andinum“ „Mantua Musarum domus, atque ad sidera cantu evecta Andino“.

V denešnjem mantvanskem narečji nahajamo besede, ki se dajo iz keltščine razložiti; je jih tudi nekoliko, ki so gotovo staroetrurske, ker niti keltščina, niti venetščina nima ključa za njih razlago, tudi ne latinščina, pa ohranili so si tudi besede, katere na prvi pogled lahko spoznamo za slovenske. Nabral sem jih iz Biondellijeve izvrstne knjige: „Saggio sui dialetti galloitalici“.

Take so:

Lanca,

seno di fiume, staroslov. lăk-a, sinus, novosl. lôk-a, srb. luka, litovsk. lanka, alles Gebogene, Vertiefung, Niederung, Niederung am Flusse, itd. Drugi indogermanski jezici ne poznajo te besede v tem pomenu.

Gogin,

porco majale, slov. na Koroškem kok — koč-ej, Ferkel (Janežič s. v.). Mantvanščina, kakor venetščina glasnik *c=k* spreminja v *g*. Iz mantvanščine je beseda se tudi razširila v bližnje parmezansko in piačenško narečje.

Bosgat,

tudi porco, bosgat je skazeno iz bučkat, ker *c* prelazi v *s*, kakor v venetščini; srbšč. pozna bucati, derati, reissen, in mereseć se veli bucovan, tedaj bučkat, lacerans. Posebno kedar je mereseć pohotljiv spojenja (brünstig), mu Srb pravi bucovan, ker vse hoče bucati.

Asiol,

= asiola vespa, asiola je diminutiv italj. oblika iz asia, slov. osa, Wespe.

Pen,

mica, Bröschen, koroškoslov. diminut. pin-ka, idem.

Pana,

crema, Milchrähm, slov. pēna, Schaum, starogorenjenem. feim, fām, zato tudi nemšk. MilCHFām = Milchrähm, panagio, Milchrahmgefäss.

Masti,

lordura, Schmutz, Fett, slov. mast, masten, idem.

Ghež,

Eidechse, prešlo tudi v druga ital. narečja. Ni li to prva oblika slovanske gaš-ter, guš-ter, jaš-ter in ter tvarivni suffiks? primeri kcsi-ter = kosec, prija-tar, ora-tar itd.

Caragnar,

piagnucolare, wehklagen, trauern, tudi v venetšč. carogna, tristitia, staroslov. kara, idem, srbsk. raz-karati se, moestum fieri.

*Strussiar. *)*

dissipare, slov. trositi, potrošiti, strošiti, raztrositi idem.

*) V parabolii o zgubljenem sinu se reče: „e lā l' lā strūsia la so sostanza, vivend da lüssürios“, et ille dissipavit suam substantiam vivendo luxuriose.

Razza,

serofa, Zuchtsau, plemenjača, iz radia — radja, radjati generare, tore razza, generans, venetsko: trogia. V venetščini razza pomenja generatio, Raçe.

Plina,

rastrello, Raub, Beute, slov. plën, idem, plinar, rastrellare, stehlen, pleniti.

Gavetta,

Bindfaden, spago, cordicella, iz kabeta, glasnik *b* prelazi v v v venetšč. in mant, iz them. kab, binden, heften, primeri s-koba, kabčiti itd.; venetsk. gav, grossa fune, velika vrv, tedaj kab — kob, litovsk. kabu, kabeti, heften, umbinden.

Zigotar,

scuottere, schütteln, rütteln, je tudi prešlo v sosedno parm. veron. in piačensk. narečje; razlago besede poglej pri besedi Chigignola.

Lingör,

kuščer, rammarro, je prešlo tudi v veron. narečje in v narečje kraj „lacus Verbanus“ v obliki, luger, lugher; razlago poglej pri besedi Langa, Langurus; tudi v obliki rangol se najde. Zenothemis pri Pliniji pravi, da so se kraj Pada tudi risi (lynxes) veleli lange ali languri. Ker ris ima navado, z drevesa na svoj plen skočiti, je langa, ali langur prav naravno poznamenovanje.

Logia,

svinja, ki je plegla; beseda je prišla tudi v piemont., milan. in parm. narečje, razlago glej pri besedi venetski Lugia; Biondelli-jeva razlaga iz gälskega: liugach, sordido, je preveč prisiljena in naša razlaga naravniša.

Sover,

vento di tramontana, tudi v okolici mesta Brescia znano, gotovo ni drugega, nego slovenski: sever. Filiassi (Memorie storiche, Tom. I. pag. 243) pripoveda, da brodarji jezera Benak (lago Benaco) severno-iztočno stran imenujejo sploh: Venezze „chiamano pure Venezze il Nord Est“ in veter Sover, Sovar. Krivec veter so

torej uže Veneti mogli imenovati: Sover, Sever. Slovenci severno zapadni veter imenujejo Pajersak, ker iz Pajerskega pride, iztočni: Ogeršak, ker iz Ogerskega piše. Sorodno lat. caurus, staronemšk. scûr, novon. Schauer.

Carpia,

v mantov. klešč, v patavšč. pajek, srbsk. krpelj, Schaflaus, carpia je iz karpula, kakor nebbia, iz nebula.

Corlo,

fusajaolo, der Wirbel an der Spindel, srb. krlja, panicum verticillatum, quirlförmiger Fennig, tedaj v besedi corlo — krlja tiči pomen vrtenja, primeri venetsko scorlar, srbsk. slov. krlj, Bollen, cylinderförmiger Block.

Marezar,

ruminare, iz korenike mar = mal, mel, zermalmen, primeri razlago besede marezan.

Ighera,

brocca, Krug, primeri staroslov. igot, Mörser in gršk. ἰγῆ in guera, truogolo.

Musa,

tudi venetsk. visaccio, sausk. mukha, os; milansk. narečje šče ima v izvirniši obliki moca, visaggio, znamenje, da je prelaz glasnika c v s poznejše dobe.

Oeza,

tudi v brešč. narečji, fraxinus, iz dialekt. auša, oša = alša, olša prejetov. j-alša, j-elša, v štirsk. narečji: j-oša, Erle.

Rogia,

tudi roža, gora, Wassergraben, koroškoslov. roja iz rodia, primeri tudi rusk. ručej.

Zagöt,

tudi veron. ježica, primeri srbsk. cagrije plur. corium.

Zigra,

ricotta, gelabte Milch, slov. eiger, tudi nemšk. Zieger iz eig, volutare?

Dodatki in popravki.

Adamo, Adeno, Adello.

Jaz sem v prvi svoji razpravi ime te ribe razložil iz rusk. aditi, anhäufen, ker znano je, da ta riba, ki jo Linée imenuje acipenser Huso, zelo odeblja in se močno zredi, da čez sto funtov vaga. Komur nebi se zdela ta razlaga verjetna, temu ponujam sledečo. Riba adano ima oster špičast gobec, in ostre plavute, zato ime lat. acipenser Zehetmayr razlaga v „acutas pennas habens“, in reče: idem fere sensus in nostro Hecht, lucius, cohaeret cum germ. vet. hecchian, pungere, unde: die Hechel = svec. gädä, der Hecht, cognat. the gad, stimulus. Priravnaj slov. ščuka, polsk. ščupa, Hecht, in ščeknoti, ščipati, zwicken.

Rus to ribo imenuje oseter, bržkoně iz them. os, spitzig, scharf, in suff. nom. agent. ter. Slovenec pa ribo Barsch imenuje ostrež ali ukun; oboje ime obznačuje: oster, špičast; Nemec pa Störr, pa menda je Störr rusk. oseter, ako ne kje störr, staronord. gross, stark, litovsk. stora-s, dick, grob, stark.

Tudi adan, aden, adel zna obznačevati špičast, oster, zbadajoč, in dasiravno v slovanščini ne nahajamo več glagola adit v pomenu zbadat, vendar še imamo v močni obliki v staroslov. ad-a, ἀδ-α, Haken, ad-ica, ὀξυς, hamus, fuscina, novosl. öd-ica. Litovščina pozna adatā, Nähnadel, tedaj instrumentum pungens, ad-yti, nähien, steppen = pungere. Tudi sansk. nam je ohranila besedo, ki v sebi zapopada pomene: oster, špičast, in sicer: athari, Spitze, Sperrspitze, gršk. ἀθήρη, Hachel der Aehre, Granne, Pfeil, Sperrspitze. Plinij uže te ribe omenja in jo imenuje atillus, in eno ribo sovražnico clupea, v današnji venetščini chiepa, to je klupa, klepa. Drugi Italjani jo imenujejo laccia, tedaj synonymon imena klupa, klepa, ker klupa, klepa, staroslov. klep-ca isto obznačuje, kar laccio, Schlinge, Falle.

Z staroslov. ad-a, in litov. adata, primeri še staronord. oddr, Spitze, ydda, mit der Spitze durchdringen.

Fossae philistinae.

Plinij omenja mužnatih jam v okolici današnjih Venetkov, katere imenuje fossae philistinae. Filiassi (6, 3) pa piše, da

se v naj starejših kronikah velijo: fosse pelestine. Jaz mislim, da je pelestine naravniša pisava, in da beseda drugega ne pomenja, nego muže. Beseda pelest v staroslov. obznačuje: fahl, grau, litovsk. palsz-as, idem, peleti, schimmeln. Mužnato jezero pa Slovani imenujejo pleso, tako so plesa na Slovaškem v Karpatih, in na Koroškem: gornje Pleso, kar so Nemci predstavili v Oberteichen. Pelestine so torej plesnate, plesnive, močvirne. Sansk. palvala, Teich, lat. palud, Sumpf, gršk. πηλός. Schlamm, Lehm, so iz iste kereuike, zato sansk. palita, grau, gršk. πελιτρός, grau, πηλ-τός, grau, lat. pull-us = litov. palvas, falb, grau, slov. metath. plav, falb, starognemš. falo — falaw-er, falb. Stari slovanski Panoni so tudi šče rabili nemetath. obliko, zato se je nizidersko (Neusiedler) jezero velelo Pelso, „lacus Pelso“ po Pliniji in Strabonu.

Pepola

adj. statura d'una donna, che sia assai bassa, ma grassota iz korenike pap, pamp, glej raz'ago pampa-lugheto, prideni šče slovašk. pupa, iz pampa, odurna, debela ženska. Grška oblika πομφός, πεμφίς, Blase.

Dune.

K tej besedi šče prideni gršk. θίς, θινός, θινολογέω, am Ufer sammeln, θινώδης, sandig, sansk. dhanu, Sandbank, Gestade, Sandhügel, Strand, anglosax. dun, Hügel.

Gori sem omenil jezera v zemlji starih Karnov „lacus lugens“; čudovito, da se je v oni okolici ohranilo ime: Lož, in pa res prav peščenati kraj, ki se mu pravi: Dane. Ležijo Dane na pobrežji, in nižava pod Danami pričuje, da je tam nekdaž bilo jezero, tedaj Dane: Ort am Gestade, Dündorf, Dünstätten, primeri: Dünkirchen. Mislim, da se beseda sme izvajati bolje iz dhan, zravenoblika: dhu, sich legen = dhâ, setzen, legen, nego iz dhû, hauchen, in dhanu, Sandhügel je popravem usad, ono, kar je voda d'ela (absetzte, ablegte).

Cotonia.

Pri tej besedi šče je opomniti, da je vtegnila zaradi tega dobiti ime kotonja, skotnik, svalnik, Walwurz, ker ima velike valjasto-zvonaste rdeče cvete. Denešnji Venetčan jo imenuje: orrechi di asello, oslovska uha.

Cesta.

Zraven sansk. kâsthâ, Holzstück in korot. hosta šče prideni gršk. κίστρον (Hesych.) Holz, litovsk. szekstas, Holzstück,

staroprusk. saksto, Holzkloben, abgebrochener Baumstamm, latvijšk. ziksta, Krüppel, ruski: kusta, Büschel Zweige.

Chisdo,

izgovori: čisdo, comaron, accoucheur, Geburtshelfer, „voce che usasi particolarmente dalle donne“, piše Boerio. Kaj je chisdo drugega nego človek, ki ima opraviti pri čisti. Staroslov. čista, Unterleib, sansk. koshtha, Eingeweide, Unterleib, koshtha pomenja tudi v sansk. Kammer, Vorrathskammer, slov. kašta, kišta, Getreidekammer, jeli ni nemšk. Kasten in Kiste iz slov. izposojeno?

Bruna,

notte, iz brun, oscuro e nereggiante, staroslov. bron (iz brodnъ, sansk. bhradna, falb) falb, aschfalb, primeri patav. burana, caligine, polsk. burij, črn, venetsk. brunal, voce di gergo. culo, tedaj bronast del trupla. Mi smo torej našli v venetšč. sledeče poznamovanja za barve: bagio = balj — baljast, surian = sur, russo = rusi, zalo — zelen, burana = burij, belin, glänzend, schön.

Procoio,

Pferch, primeri šče slov. pruka, Fach, Bank, tudi prunka. Pruka je po pravem tabulatum, Bretterverschlag, napravijo si jo zidarji, da v njej stojijo, kedar turne pokrivajo.

Bara, Barena,

priravnaj sansk. vari, voda, zend. vâra, dež, vairi, See, gršk. *oûga-r*, Urin, lat. urinari, ins Wasser tauchen, litovsk. prejt, j-ures, Meer, staroprusk. w-ur-s, Teich, anglosak. vâr, Meer. staronord. wôr, Meer, bara, barena torej stoji na slov. glasniški stopnji.

Tampogna in Stampogna,

Pfeiler, Pfosten, Zapfen, sansk. stambha, Pfosten, litovsk. stambas, Strunk, v slabi obliki stébas, Pfeiler, slov. v slabi obliki steb-lo, sansk. stamba, tudi breg, in po Slovenskem obilo imen Gor: Stubnik, Stubica iz starejega: stambnik, stambnica staroslov. stublъ, puteus, proprie ravno stoječ steber, iz katerega napeljana voda teče; stublъ je sopet novejša oblika za: stambll.

Ako zaradi glasnika *p* se Stampogna ne sme stavljati h koreniki stabh — stambh, jo znamo djati h koreniki stâp — iz stâ, stehen machen, stellen, sansk. sthâpaya, stellen, fest machen, stützen, lat. stip-es, Stamm, Klotz, staroslov. stap-ъ, scipio, stap-ogъ, Pfosten, goth. stab-is, Stab, agsak. stef-n, Stamm. V venetščini pogostem nahajamo nazalirane oblike. Venetsk. stampogna nar bliže stoji k starosl. stapogъ.

Tartana,

barca pescarecia a due alberi, gotovo iz korenike tar, übersetzen, ans Ziel kommen, iz katere sansk. tirtha, Zugang, in litovsk. tilta-s, Brücke.

Tarozzi,

sfilarze, fila di cavi o canapi vecchi, che si dis fanno per farle nuovamente filare ad altri usi, tedaj strte vrvi, zribane vrvi, iz terem, breche, reibe, lat. tero, litov. metath. trinu za tir-nu, reibe, schleife, cerkvenoslov. tru-ti, aureiben.

Tarina,

ein Geschier, primeri slov. tarna, Schatzkasten.

Spacon,

Prahlhans, spacá, adject. gespalten, fesso, spacada, grandezza affetata, spacadei, anguille tagliate, aperte per lo lungo e prosciugate al sole, spacadura, Spalte, Riss, spacar, fendere spalten, spacazar, schleudern, werfen, aufschneiden. brez s, paca, superbia, vana gloria, pacagnezzo, grosser Lärm itd., vse te besede so iz korenike pak, spak, inserta nasali pank, spank, staroslov. pačâ, inflor, zato pomeni spacon, spacada Aufgeblasenheit, pak-na, rumpor, findor, zato pomeni spacar, fendere, razve sansk., gder nahajamo panč i pač, expandere, ni nobeden drug sorodni indogerm. jezik od tega debila ničesar ohranil.

Ghea,

gremium. Ker mantvanščina ima polno obliko: gheda iz gheta, tedaj ghea ne stoji za ghega, temoč za gheda = gheta, in tedaj je sorodno s sanskr. džath-ava, venter, goth. githra, Bauch, gith-us, Mutterschooss, angl. the queint, the cunt,

nemšk. die Kunte, virginal, veretillum, Scham, primeri šče: die Kutteln, viscera, die Kuttel-flecke, angl. the gut, der Darm. V slovanščini mi ni znana beseda, ki bi se vjemala z gore navedenimi, ako ne koroškoslov. gača za gat-ja, Hodensack eines Thieres, (Megiser). Tudi lat. venter je inserta nasali iz gventer = džathara, Magen, Bauch, Mutterschooss.

Sudichio,

Koth, Schmutz, Unflath, sudicheria, Unfläthigkeit, sudichione, ein sehr schmutziger Mensch, v italj. po prestavi glasnikov: suicido, suicidiume, Koth, Unflath. Razve venetščine poznata edina litov. szuda-s, Koth, Dreck, in sansk. çâda, Koth, Dreck. *) Tudi v pismeni italj. se najde sudiciera, Unfläthigkeit, Schmutz.

Lapio,

impronto, schwach, ungeeignet, litov. alpu — alpsti, schwach, ohnmächtig werden, sansk. alpa, gering, gršk. λαπ-αρός, schwächig, slov. lap, hrv. lopov, tudi v štirsk. nemšč. ein dummer Lap, ein Lape, ungeschickter, schwächlicher Mensch. Oblike alp in lap so nastale kakor: alčen in lačen, aldiya in ladija, arž, rž in rež, ardeči, rdeči in rudeči.

Sorar,

abkühlen, primeri zend. çareta, kalt, litov. szar-ma, Reif, staronord. hel-a, Reif; fig. sorar, procurar si refrigerio, razhladiti se, sich abkühlen, tudi v slov. in nemšč. v pomeni odpočiniti si. Venetšč. ima pogostem mesto primitivnega a, — o; zato tudi trogia mesto tragia, soma mesto sama = sagma. Tukaj sopet imamo primer, da je sansk. ç v venetšč. s, v nemšč. h, v gršč. x. Latinšč. in gršč. ne poznate te besede.

Spada,

iz spatha, sicer tudi grško σπάθη, nemšk. Spaten, pa tudi litovsk. spatas, Grabscheit, staroslov. spata, gladius; korenika sansk. spath, findere, tudi phat, pat, iz te korenike slov. peć, iz petj, staroslov. peštъ, peštera iz petjera, Felsen, tedaj das Gespaltene, primeri kr, krn, Felsen, iz kr, scindere, findere. Spata ima se slobodno za obče blago indogerm. jezikov. Da je spata pravenetska beseda, pričujejo različni jeni pomeni, kakor striscia, costoliere, fusto, broca, coccia, puntale itd.

*) Tudi latvijski: sudas, Mist, Koth, dalje grško: χυθώδης, δύσσομος, Gestank, (Hesych.), ῥ-σχυθ-ov, Schweinemist.

Spatolar v venetšč. scotolar, s trlico len tretji, tedaj tudi glagol znan, spatola da lin, trlica, Flachsschwinge, slov. špata, der Leisten. Trenje je kalanje, zato naravno poznamovanje spatola, trlica. Tudi keltska narečja poznajo spat v pomenu findere, scindere; gadh. spoth, castrare, starobelg. spado, „mala a conditione castrati seminis spadonia apellant Belgae (Plin. II. N. 15, 14).

Orlo,

lembo, Saum, Falte, Bug, to je ono mesto, katero se dá oriti, staroslov. or-ja, or-iti, trennen, lösen, litovsk. yr-u, ir-ti, auf-trennen, srb. s-or-iti se, abkollern, sich ablösen. V drugih indogerm. jezicah ni se ohranilo, tudi ne v sansk. in zend., kolikor je meni znano. Orlo je sprejeto tudi v pismo italščino.

V venetsk. besedi orial = taglio šče se je ohranil pomen litoslov. sličen.

Tudi slov. rob staroslov. rābъ, litovsk. rumbas, Saum, je stvarjen po istih nazorih, kakor orlo, iz rābiti, secare. Orial pomenja v jeziku mesarjev oni komad mesa, ki se odreže od ka-košnega poglavitnega dela živinčevega trupla.

Bisegar,

frugare, durchstöbern, srbsk. biskati, durchsuchen, posebno glavo, če bi kdo imel uši, cercare tastando, pošlatati.

Meta,

Mete dicevasi anticamente a Pali, che, trovansi nelle Lagune, primeri litovsk. pá-mata-s, Schwellbalken, Fundament, Grund, Basis, cerkvenoslov. po-most-ъ, pavementum, korenika met, werfen. Ta beseda je gotovo tako stara, kakor mesto Benetke, latvijski meet, bepfählen, meta-s, Zaunpfahl, sansk. mit, auf-gestellter Posten, v lat. meta, die Säule am Ende der Rennbahn, iz tega prenešeno: Wendepunkt, Zielpunkt, Ziel.

Mona,

natura, conno, die weibl. Hülle, menda k sansk. mōna, Bau, Gebäude, litov. pre-mena, Vorhaus.

Monin,

maček, koroškoslov. muna, mačka, menda iz mu, sonum edere, staroslov. mumlja, stammeln.

Ninolar,

scuotere e dimenar le gambe, die Füße hin und her wenden, sansk. nu, wenden, kehren, gršk. *revō*, idem.

Orzar,

iz ortiar in to iz ratiar, battere, chioccare, schlagen, stossen, primeri staroslov. *rešta* za *retja*, retiti, streiten.

Petar,

affigere, staroslov. *pata-ja*, *pata-ti*, knüpfen, srb. *petljati*, hefteln, *petljanje*, das Hefteln, *petoloni*, intrighi, srbsk. *petljarica*, Ränkemacherin, vse iz staroslov. *pъnъ*, *peti*, flechten, winden.

Ponga,

gozzo, Kropf, in Geldbeutel, staroslov. *pag-va*, corymbus, globulus, polsk. *pagwica*, Kropf, staronord. *pung*r Schlauch, Beutel, anglosaks. *pung*, staronemšk. *fung*, Beutel, Geldbeutel, goth. *puggs*. Drugi indogerm. jezici ne poznajo besede; slov. *pogelb*, Hügel, *nodus terrae*, italj. *poggio*, Hügel, Anhöhe.

Sassinar,

rubare o uccidere alle strade, jeli iz *saxinare*, *saxis occidere*? lat. *x* je v italj. *ss*; pa menda še bolj iz korenike *sak*, sansk. *sačate* folgen, nachgehen, lat. *sequor*, gršk. *ἕπω*, *ἕπουαι*, folge, litovsk. *seku*, *sekti*, folgen, nachgehen, tedaj *sassin*, *ladrone*, *scherano*, iz *saccin*, der Nachgeher; ako bi iz *sasso*, Felsen, bi se venetsko glasil *sassadore*, ne pa *sassin*.

Sbregar se,

come fa un'aquila, aprir la bocca gridando sforzatamente, tedaj za *sbrecar*, ker venetšč. glasniki *k* spremenja v *g*, slov. *brekati*, *brečati*, *sbrečati*, laut schreien, ruski *brjakat*, mit heftigem Getöse etwas gegen die Erde schleudern, primeri lat. *fragor*, *Gekrach*, staronord. *braka*, prasseln, agsak. *brecan*, fremere, venetsk. *sbregada*, irregolare taglio fatto senza l'uso della forbice; pomeni *pokati*, findere, frangere in strepitare se *vjemajo*, primeri lat. *fragor*, *Gekrach* in frangere brechen, nemško *brikan*, brechen in krachen, staronord. *bresta*, brechen, bersten in *brestr*, *Gekrach*; venetsk. *sbregon* = *sbrekon*, chiaccherone, Schreier. Lat. oblika *fragor*, *frango*, gršk. *ἔ-βραχ-ορ*, ich krachte.

Schiozzo,

adjekt. vovi schiozzi, faule Eier, menda iz sklak, sklok, strepitare, primeri: žlapertek, sansk. džalp, schallen, slov. žlopočem, žlopotati.

Schizzar,

rompere, infrangere iz skidiar, gršk. σκεδ-άσσειν, σκεδ-άσω, zer-sprengen, sansk. skhad-ate, zerspaltten, staroslov. skądъ, skąd-a, Gebrechen. Uže pri družih besedah smo našli prelaz glasnika *a* — *v* i; schizzar tudi compremere, schizzá, adj. compresso, sansk. khid, bedrücken, tudi reissen, ziehen, srbsk. skidati, herabreissen, herabziehen, gršk. κήδ-ω, quäle, bedrücke, litov. skaud-eti, uže v prenešenem pomenu, schmerzen, wehthun, kakor grško κήδω.

Sgianzar,

aspergere, iz sglianzar, in to iz sclandiar, nasalirana oblika, sansk. čhard=skard, dalje klid, benetzen, litovski sklyd-u, sklys-tu, tudi skrysti pro skrydti, benetzen; torej staro-venetsk. sklанда.

Sgarlà,

ad. curvipedo, iz skarlà grsk. σκολ-ίω-ς, krumm, slov. metath. škřil, schief, schräge.

Tamisar,

stacciare, sieben, tamiser, stacciaio, crivellaio, rešetar, tamiso, rešeto. Ker venetšč. in italj. sploh, če glasnika *sm*, *ms* vkup prideta, med nju rada postavlja samoglasnik *i*, primeri chresima za chresma = chrisma, pasima = pasma = pasmo, fantasima = fantasma, tedaj tamisar za tamsar, tamiso za tamso, in mi nahajamo v litov. temsiu (tešiu), schütteln, hin und her ziehen, tas-au, = tamsau, zerren, česk. tasati, hin und her stossen, goth. thinsan, thans, ziehen, sansk. tamś, schütteln, rütteln gršk. τινάσσω za τινε-αι-ω, schütteln, schwingen, lat. tessera, za tens-era, Würfel, iz te korenike tudi srb. tes-tere, za tams-tems-tere (plur.) Säge, testerati, sägen, dalje tes-to, Teig, brez nazalca, sansk. tas-ara, Weberschiff, venetsk. tas-a, das Hin- und herstossen, lat. ton-sa, Ruder, ker se sem in tja vlačí, slov. tuns-t, tunš-t, Geburtswehen, tas-a, eine grosse Menge aufgeschichteter Garben. Tasa je koroškoslov. beseda, to narečje pa starosl. *ж* in *а* spreminja rado v *а*, kakor češčina in novobolg.

To tudi nahajamo v venetšč.: paca = panka iz pokna, zerplatzen, poč, fissum. Koroški tasa po istem nazoru, kakor nemšk. ein Stoss Holz, ein Stoss Garben.

Lizza,

iz liccia, treggia Schlitten, Schleife, litovsk. rėk-iu, Furchen schneiden, sansk. lekha, Riss, Strich, Linie, Furchen, gršk. ἐ-ρεϊνω, zerreißen, zerspaltten, slov. srb. lik, Bast, to je, kar se od drevesa oddere, odtrga, sem spada tudi ličiti, formare slikati, zeichnen, malen = einritzen, kakor tudi sansk. rikh ima ta pomen.

Peca,

segno rimasto in terra dal caminar delle bestie, pesta, vestigio, Spur, tudi ferratura, orma del ferro, Brandmal, tedaj iz peka, breunen, iz tega pečat, sigillum, proprie das Eingebrennte, pečal, tristitia, proprie das Brennen, staroslov. pekъ, aestus; peca, Fussspur, je torej topli, pekoči sled, srbsk. peča, Brandfleck. *)

Dado,

rinunzia de' beni ereditarii fatta agli eredi, tedaj kar je kdo po dadu — dedu dobil. Rus imenuje one dediče, ki so po očetu kaj dobili, — očiče, dediči so torej erbi po dedu. Sorodno je gršk. πατήρ, Grossmutter, litovsk. dedas, Greis, Oheim, dede, altes Weib, ruski djada, Oheim, slov. ded, dedek, dedec, Grossvater in Greis, alter Mann, srbsk. dada, mati, dadija, Kindsfrau, dedič, Erbe, mant. dado, naj starejši brat. Iz lat. dato se ta beseda nemore razlagati, ker v venetšč. dato, obznačuje ipotesi, supposto di cosa, da cui si deduce una conseguenza, tedaj: das Gegebene, iz italj. dado, Würfel, tudi ne, preje bi šče se prikladalo staroslov. datъ, Gabe = δωρεα, lat. doti, kar pa sopet v venetšč. nahajamo v obliki: dota, dote, Heiratsmitgift. Kakor nemšk. Würfel je iz werfen, tako tudi italj. dado, Würfel iz dadhāti setzen, stellen, legen, litov. dedù, ich setze, staroslov. deždā za dedjā, ponere, gršk. τιθε (deblo), staronem. tu-an, starosak. du-an, primeri lat. alea, iz aslea sansk. asyami, werfen, prasaka iz pra-as-aka, Würfel. Venetščina ima po izpahnem d dao, Würfel, in italščina je vtegnila iz venetščine svoj dado si izposoditi. Ker Venetčan tudi z besedo dao obznačuje: base di colona, se vidi iz tega, da mu dado izvirno je pomenjalo stavo, positio.

*) Sorodno grško πέσσω, sansk. pačati, kochen, reifen, lat. coquo za poquo.

Slissar,

ausglitschen, ausgleiten, patav. sličegar, sem jaz v prvi razpravi stavil k slov. sklz, sklznoti, česk. sklznouti, polsk. sliznac; pa ker slissar je le moglo nastati iz slicciar, in tudi v patav. sliceegar je thema slik, spada k litov. slikti, slin-kti, tudi sluk-yti, schleichen, starognemšk. slihan. Razve germanščine in litovščine ne pozna te besede noben drug indogerm. jezik. Slovansk. slizek, inserta gutturali, kar posebno tudi litovšč. ljubi, sklizek, skliznoti itd. pa stavljam k lit. slystu, slysti, gleiten, ali pa k slaužu, schleichen, bolje pa šče morebiti k litovsk. slidus, schlüpfri, prvotna oblika sladh, slidh, in dh je prešel v z, kakor se to v slovanščini rado godi, primeri zvon, sansk. dhvan, sonare, slov. zverce za dverce portula. Sorodno je agsak. slidan, gleiten, slidor, schlüpfri, staronord. sledhi, Schlitten = der gleitende. Razve germ. in litoslov. ne pozna noben drug indogerm. jezik te besede.

Slovar,

= slapar, mangiar senza riguardi, slov. žlepati, po-žlepnoti, idem.

Sorba,

significazione antica, busse, percosso, Stoss, Schlag, sansk. crbh, ferire, laedere, tudi sarb, sarp, srp, iz te je slov. srp, Sichel, dalje ime Srb, primeri českonemško: serbeln, das Getreide, Korn serbeln = schneiteln, stutzen, gršk. ἄσπις, lat. sarpio, sarmenta, iz sarpmenta, slov. srbotje, srobotje, srebota, sarmentum, Waldbengesträuch.

Sperga,

serola, nek ptič, mergus serrator (Linée), primeri litovsk. spragu za spargu, rauschen, prasseln, sansk. sphurdž, rauschen, gršk. σφαγαιέω, rausche, litovsk. spregat, knallen, starosaks. spreccan, starognemšk. sprehan, aglsak. spraca, novonemšk. Sprache, tedaj sperga po svojem glasu, der kreischende, knarrende, zato mu je tudi Linée dal priimek: serrator, ker njegov glas je podoben škripanju žage (serra).

Sperga,

pertega, pertiga, Stab, Ruthe, primeri zend. çparegha, Sprosse, Schössling, Ruthe, gršk. ἁ-σπέρηρος, Sprosse, Spargel, litovsk.

spurga, Sprosse, sproga za sporga, Schössling, rusk. dialek. perga, staroslov. pręga, Körnersatz; korenika: sparg, litovsk. sporg-ti, za sporg-ti, ausschlagen, sprossen, sansk. sphurdž, strotzen, schwellen, gršk. σπαργάω, strotze. Poznamovanje je torej nastalo po istih nazorih, kakor pri besedi lat. virga, nemški: Ruthe die emporschiessende, sprossende itd.

Razza,

iz radia, venet. razza, generazione, prosapia, schiatta, Geschlecht, Abkunft, Gattung, Art, v mantvanšč. Zuchtsau. Korenika je rad, rod, crescere, generare, parere, latvij. radas, staroslov. raždati za radjati, parere, raždanie za radjanie, procreatio, partus, sansk. ardh, wachsen, gedeihen, fördern, pflegen, gršk. ἀλθ — ἀλθεῖ, ἀλθεῖται, fördern, pflegen, heilen, goth. lud, crescere, iz te korenike po Boppu, ruota, pertica, virga starosak. ruoda, Ruthe, staroirski roid, „a race,“ — razza je iz radia, kakor razzo iz radio, radius rotæ.

Paela,

za padela, tudi italj. Pfanne, ne druga nego litov. pūda-s, Gefäss, staronord. fat, Gefäss, starosaks. fat; idem, staronord. fata, Kanne, iz korenike pad, fassen, primeri staroslov. po-pada, fasse. Kakor pa v staronord. fat, tudi pomenja Decke, tako tudi v venetšč. padiglione = Bettvorhang, Bettzelt. Iz te korenike je tudi slov. in srbsk. pod, Tenne, Scheuer, Stockwerk, in nima nič z nemškim Boden opraviti, ta spada k sansk. bhudna, h gršk. βυθ-ός, βάθος za βυθ-jo s, iz korenike bhad, graben, slov. beden. Pod obznačuje v slovanšč. zmerom tabulat-um, strop; pač pa sem spada gršk. πέδη Fessel, in nemšk. fet-il, Fessel, Gurt, tedaj das Fassende, lat. op-pid-um, Feste, kakor v sansk. pattana iz padtana, Feste, Stadt, pada, neut. Standort, Ort, Stelle = slov. pod, zend. pāda, Land, slov. tudi pod, Fussboden in lit. padas, masc. Fusssohle, pedis, fem. Fussspur, sansk. tudi pada, metrische Einheit, Versfuss, in srb. pedice, symmetrisch angebrachte Punkte auf einem Tuche, okrugle šare na marami.

Sil. Ital. (Punic. VIII, 590. 606. XII, 212) pripoveda, da v bitvi pri Kanah (216) se je odlikoval posebnim junaštvom venetski vodja Pedian, kateri je ob enem tudi bil slaven pesnoslovec Venetčanov; tedaj nomen et omen.

Brula,

giunco comune, pianta cespugliosa, che alligna ne' luoghi acquitrinosi, detta da Linée scirpus romanus. Tudi Dalmatinem je znana, vendar uže v venetski obliki brula „njom se ne pletu

samo brajde, nego i vršice — neke mreže riblje“, piše Kurelac (Imena domač. život. 30). Ker je herba palustris, — gotovo iz prula, Sumpf.

Ruga,

Runzel, litovsk. rauka, idem, dasiravno tudi latinska, vendar se tudi na Hrvaškem sliši narugati čelo, die Stirne runzeln, rugana trava, cincinnalis herba, rugati lasi železcem, calamistro, Belostenec: ruganje oprave, nabor, das Falten des Kleides, primeri gršk. ῥυῖσσω = ῥ-ovz-jw, graben, lat. cor-rug-us, ar-rug-ia, Kanal, Stollen, primeri starovenetsk. ruga, ulica, lit. ruk-ti, verschrumpfen. V slovanščini bi sicer mogli najti ruka, vendar hrv. rugati zna biti iz korenike rugj, brechen, zerbrechen, hrv. ružiti, strepitum facere, ker lamanje uzročuje pokanje, litov. lužu, brechen, tedaj bi rugana trava, rugani lasi, rugana oprava bili: die gebrochenen Haare, Kleider, primeri pri hrv. pesnikih „briga ruži starost“, die Sorge bricht das Alter, sansk. roga, Gebrechen, Krankheit, lat. lug-ere, gršk. λυγ-ος, biegsame Ruthe, slovašk. luznuti, sekati, vdariti, lamati, litov. lauž-is, Bruch, gotovo tudi slov. luža, Sumpf, litov. lugaš, idem zato „lacus lugeus“ v deželi starih Karnov, jezero v Loži, staroslov. luz-gati, beissen = brechen, srbsk. lug, Sumpfrohr, primeri ločje iz loka, Sumpf, sem spada loza, vitis = λυγος. K litov. rukti spada srb. ručati, essen, tedaj prvotno abreissen, enthülsen, primeri kositi.

Penola,

bietta, Keil, slov. pen, sansk. pinâka, Stock, Stab, Keule, gršk. πῖναξ, Sparre, Balken, Brett, Tafel, staroslov. pьnъ, truncus.

Pegio,

za peglio, cipigliaccio, finsterer Blick, srbsk. piljiti, unverwandt anblicken, zato piljar, Höcker, ki zmerom ludi pilji, če bi kaj kupili, litovsk. periu, hecken, brüten, menda tudi gršk. περ — πέρρημι, verhandeln.

Pilar,

spogliar il guscio (luske), mondar il miglio, prideni šče litovsk. pela-s, Spreu, lat. palea, litovsk. tudi pel-us, Spreu, staroprusk. pelvo, Spreu, slov. plěva, iz pelva, Spreu. Pila, venetsk. tasca, saccocia, primeri litov. pil-u, füllen, tedaj posodva, katera se rabi za napolnjenje. Venetsk. pio za piglio, ein verdriesslicher Mensch, primeri gore litovsk. periu, hecken, brüten, in srbsk. piljiti, zornig, verdriesslich blicken.

Piola,

za pidola, bandolo, das Ende von verwirrtem Garne, primeri sansk. causat. pidaya, drücken, pressen, drängen.

Pema,

Rahm, mantuansk., prideni šče litov. penas, Milch, zend. paêman, Milch der Weiber, venetsk. pana, fior di latte.

Piolar,

leggermente bollire, primeri sansk. pyâ-yate, schwellen, überfließen, iz te korenike slov. pë-na, Schaum, pënitì, schäumen.

Piron,

forchetta, vile, starosl. srb. pirun, menda bolje iz piriar, scommettere, parati, trennen, zerlegen, kakor vile za vidle, polsk. videlky, iz korenike vid, spalten, nemško gabel iz gab, spalten.

Pochioso,

fangoso, limoso, ruski počva, Koth, Lehm, Schlamm, sansk. panka, Schlamm, Lehm, venetsk. pochio, Terra fatta quasi liquida dalla pioggia, štirskonemšk. Patsche, slov. pac-kati, blatiti, blato mešati.

Pirleto,

una sorta d'ornamento, che si usa in orlare, srbsk. pirlitati, bunte Farben einweben, pirlo, Aufzug, Zettel der Weber, sansk. pr-nati, par-ti, aufziehen, pironera, Spulkasten der Weber.

Pisolar,

leggermente dormire, srb. pisnuti, mucken, dalje srbsko: jagne pisne, pislo mi djete, das Kind ist eingeschlummert, hat eingeschlafen = umreti.

Piopa,

topola, iz plopa, korenika parp, palp, metath. prap, plap, litovski: parpiu, kreischen, Geräusch machen, iz te korenike slov. plopočem, plopotati, plepečem, nemšk. plappern,

prepelica, Wachtel, srb. praporac, Schelle*), piopa torej die rauschende, venetsk. tudi piopio, aver piopio, aver lappe, sršene imeti, aver gran paura, torej stokati od straha.

Edron.

Uže je bilo omenjeno, da se je po Pliniju jedno venetsko pristanište velelo Edron. Da je to edino slovanska oblika, potrdujejo primere. V sansk. najdemo koreniko *ēdh*, iz prakorenike *aid* v pomenu schwellen, aufschwellen, ruski *ad-it*, dialektično v jaroslav. guvern. (Gilferding, o srodstvju etc. pag. 13) *kopit*, anhäufen, anschwellen, gedeihen, „žito *adit*“. Sorodno je gršk. *ἰδῆ*, *οἰδ-μα*, Schwall, *οἰδαω* in *οἰδαρω*, schwelle, *οἰδ-ος*, Geschwulst, staroslov. prejetov. *j-ad-ro* iz *ēd-ro*, tudi v obliki: *ad-ro*, Bausch, Schwellung, Busen des Meeres, in pa *n-ad-ra*, dalje *ad-ri-lo*, velum, Segel, proprie das Schwellende *j-ad-t*, Gift, staronord. eitr, agsak. *ātor*, srednjegornem. eiter, novonem. Eiter, Gift. Pomen Meerbusen se je edino ohranil v slovanščini. V hrv. in srb. je tudi oblika: *j-id-ro*, velum. Razlage in primere s sansk. *adhara*, pars inferior, (Zeitsch. 3, 36 in po tej Mikl. Lex. palaeosl. s. v.) so neresnične. Fick je pravo zadel.

Parpagiola,

= *parpagliola*, Motte, se tudi lahko razlaga iz litovsk. *parp-iu*, *parp-ti*, kreischen, schnarren, *parplys*, die Maulwurfsgrille, slov. metath. *plopotati* za *polpotati*, *plopočem*, *plärren* in slično lat. *pulp-are*, *accipiter pulpat*.

Pezzo,

abete, Fichtenbaum, smereka, iz *peccio*, gršk. *πέζχη*, starogorenjem. *fiah-ta*, Fichte, staroprusk. *peuse*, Fichte, litov. *pusz-i-s*, Fichte, proprie Pechbaum, kakor smereka iz *smer* = *smol-smola*.

Pa jeli se dá dokazati, da so Slovani tudi smolo imenovali pek? Gotovo. Beseda je tako razširjena, da ne more se misliti na izposojenje; staroslov. *пѣк-ль*, *pix*, hrv. *pak-al*, *pix*, srb. *pak-o*, *pak-lo*, *pix*; *paklina*, aus Pech bereitete Wagenschmier; srbsk. „prodolina ognjene pekli“, Feuerpech, litov. tudi *pik-is*, smola, lat. *pix*, iz *pik-s*, *pic-is*, *pi-nus* iz *pik-nus*, kakor *lumen* iz *luc-men*, *lanio* iz *lac-nio*, *lacerans*, *Fleischer*.

*) Tudi staroslov. *praporec*, *tintinnabulum*, ker *prapor*, *praporec* tudi *vexillum*, *sceptrum*, so stari Slovani morali imeti na zastavi šegelce (Schellen), da so vojaci lahko slišali zastavnika, in se okoli zastave zbirali.

Krščanski misijonarji so podzemeljski svet, locus inferorum et maledictorum, predstavljali svojim vernim kot kraj, gder pogubljene cvrejo v ognjeni smoli, zato so obviknola poznamenovanja: pekel, inferi, tartarus, proprie ardens pix. Grška oblika je *πίσσα* = *πικία*, sansk. pičcha, Schmier aus Pflanzen, Gummi, alb. *pisz*, tedaj se vjema s gršk. *πίσσα*. Albanci so nasledniki starih Illyrov, Illyre pa imajo stari pisatelji za Pelasge, to je Pragrke. Sansk. glasnik *ç* v slov. *s*, v litovšč. *sz* = *ś*, pa je v grščini sploh *k*. Ker sansk. besedo *çada*, Koth, Dreck, v venetščini nahajamo v obliki *sud*, in v litovšč. *szud*, v gršč. pa *ωθ*, in tudi albanske besede imajo tam *k* kakor grščina, gder venetščina in slovanšč. imate *s*, tedaj uže zbog te glasniške prikazni niso stari Veneti mogli biti Illyri.

V celjski okolici in tudi po Gorenjskem na Kranjskem pravijo oni smoli, ki jo bčelice rade srkajo, in jej Nemec pravi: Bienenpech — pilpah. Tudi osebnih imen Pilpah in Pilpahar je več. Ni li to pilpak? Korotanci glasnik *k* na začetku in koncu spreminjajo v *h*, tedaj pah iz pak mogoče, pa kaj je pil iz pi — piti, ali rusko pil, prah, — menda Staubpech? primeri šče srbsk. piljak, gröberer Sand.

Deblo pek, pak je torej tako dobro slovansko, kakor pech, germansko, in pezzo iz peccio je lehko iz slovanske oblike pek, in ker italj. rabi lat. pino za smereko, je se pezzo kot samostalna tvarina, kot lastnina venetščine izobrazilo, kakor gršk. *πέχη* litov. *puzis* in nemšk. *fiuhta*, in omenimo šče, da staroslov. tudi pozna obliko *пѣцѣ*, *pix*. Obilna topična imena po Slovenskem v krajih smerek polnih: Pekova, Pekovo, torej obznačujejo isto, kar Smerekovo. Iz lat. ital. *pece*, smola, ima Venetčan pegola za pecola, tudi to potrjuje, da je pezzo venetska tvarina.

Metibeghe

cercar discordie, seminar discordie. Bega, discordia je uže gore razložena bila, meti pa je iz met, werfen, staroslov. *met-a*, werfen, litovsk. *met-u*, idem, lat. mitto, goth. *s-meit-an*, schmeissen, gršk. *μιτ*. Metibeghe je torej der Zwistwerfer, zaradi tvarilne oblike primeri srbsk. *pali-kuča*, der Hausanzünder, tresirepka, die Schweifrüttlerrin.

Celega,

passara, vrabelj, *celega paluana*, motacilla, curruca, (Linée), *celegheo*, canto d'una moltitudine di passere, *celeghera*, gabbia ritrosa. Uže Filiasi je omenil, da je to slov. beseda. Celega

gotovo stoji za prvotno kalika, ker lat. *icus* je v venetšč. ego. *) Glasnik *a* se je oslabil v *e*, in *k* dobil veljavo glasnika *c*, primeri venetsk. *cesta*, iz *kosta*, *kusta*. Korenika *kal* obznačuje tónnen, schreien, rufen, sansk. *kar*, čakarti, gršk. *καλέω*, nemšk. *halen*, lat. *calare*, in je mogla nekaj tudi v slovanščini živa biti, ker nahajamo česk. *kal-us*, sova, primeri šče slov. *kal-in*, Fink, rusk. *kulik*, sansk. *kal-ika*, vrana. Venetčan šče vrablja imenuje *comaron*, boter, *chiacolezzo* = klakolec iz klak, schreien, staronord. *hlakka*, schreien, lat. *clang*, slov. *klokatati*, dalje *petegolo* iz *petegolar* = petkati, *cantuzzare*, tudi *petolar*, *peti*; *chichi*, onomatopoe. rusk. *čikat*, *čičkat*, *zwitschern*. V venetšč. *chiacolar* = klakolati, *gracchiare*, *taccolare*, schwätzen, plaudern, vse iz *debla klak*, izdavati zvok, zato staroslov. *klakotъ*, Schelle, zvon. V srbsčini šče se je tudi ohranila beseda *čalakati*, praesens. *čalačem*, *čalakanje*, lärm, schwätzen, plappern, posebno kakor otroci *čvikati*, in k tej besedi nar bliže stoji venetsk. *celegha* = *čalika*, *čeleka*, der Zwitscherer.

Gusso,

tudi v pismeno italšč. prešlo: *guscio*, *scorza* o *cortecio*, ed è propr. di noci, nocciolo, pistacchi etc. *Gusso* de ostrega, *conchilia*, *conca*, Muschel, Schale, *gusso* dei grani, *lolla*, *loppa*, veste del grano, tedaj to, kar nemško: Schale, Gehäuse, Hülse, Behältniss. Jaz sem to besedo priравnaval gore slov. *lusk*, *luski*, ali prikladniše je jo staviti k litovsk.: *kiausza-s*, Schale, latvijsk. *kaus-s*, Schale, goth. *hus*, Haus, staronord. *haus-s*, Hirnschale, sansk. *kôça* in *kôša*, Gehäuse, Behälter, Knospe, Schale, *gemma floris*, vagina, tudi Vorrathskammer. *Gusso*, *guscio*, torej za *cusso* — *cuscio*, ker tuji glasnik *c* venetšč. spreminja v *g*, na *hurde*, *garzo* iz *carauus*, Distel. v grščini te besede ne najdemo, slov. menda *koš-ulja*, ein Körbchen aus Birkenrinde für Haselnüsse (Megiser).

Norcin,

Norcin,

specie di *cerusico* (chirurgo), che suol far brachieri (Bruchbänder), primeri litov. *neriu*, *ner-ti*, einziehen, einschlengen, *nara-s*, Gelenk des Leibes, staroprusk. *nur-tue*, Hemde, slov. *noriti* — *po-noriti*, eintauchen.

Adano, Adeno, Adello,

ein störrartiger Fisch im Po; pridene šče gršk. *ετελις*, *sparus*, in priравnaj Varro pri Serviji „*Spartum missile a piscibus ducta*

*) Primeri: *lug anega* = *lucanica*.

similitudine, qui spari vocantur“, tedaj po ostrini zobov ali plavut. Menda tudi je v kakošni zvezi litovsk. ati-s, oti-s, riba, kterej Nemec pravi Steinbutte.

Grapa, grapegia, grapela,

pri teh besedah šče pridene slov. grapa, Thalschlucht, tedaj korenika grap, ktero Fick stavlja h gršk. γράφω, kerben, einschneiden, = schreiben, in nemško: kerben. Grapa Thalschlucht, po onih nazorih, kakor slov. čreta, Thalschlucht iz korenike krt, črt, scindere, tedaj Erdeinschnitt, grapa, vrsta brane, je torej instrumentum scindens, grapela, krempizlji, Schubeisen, tudi po usekanji, grapela, arctium, Lappa, Klette, tudi po urezanji; primeri slov. torica, Klette za tvorica, litovski: tveriu, fassen, zato slov. torišče, srbsk. tor, za tvorišče, tvor, Hürde, ograja za živino, tudi staroslov. tvarь, Werk, tvorъ, Form, Gestalt je iz te korenike, litovsk. su — tverti, formen, schaffen, slov. stori in stvoriti, primeri grsk. μορφή, Gestalt, iz μάρπω, fasse.

Sginzar,

spruzzare, skropiti, sginzada, spruzzo, sginzo, schizzo, Spritzfleck. Ker Venetčan *gl* spremeni v *gi*, in glasnik *k* čreda s glasnikom *g*, je sginzar iz sglinzar, in to iz sklinzar, in sklinzar iz sklindiar, tore thema sklind, in v litovšč. nahajamo sklyndu, netze, benetze. Tudi v obliki sgianzar se najde in pomenja aspergere, iz sglanzar = sklandiar. V sansk. najdemo skard, netzen, kard-a, Sumpf, tudi sansk. klid, benetzen, v litov. tudi brez nazalca, sklydu, sklysti, fliesen.

Slodro,

polticcio, fango, Koth, Schlamm, slov. žlodra, idem, sansk. gald, Ausfluss, Abfluss, staronord. kelda, Quelle. Korenika gald označuje v sansk. sonare, tudi v rusk. narečjih galdit, sonare. Isti pomen ima slov. žlodrati. V poniklanski okolici na Štírskem je kraj Žlodernik, zraven pa Klokočovník po žlodranji in klokotanji vodâ. Tedaj gald — žlodra, der rauschende Ausfluss und Abguss.

Grisonada, Grisonaria,

batosta, sciarra, Wortstreit, Zänkerei, Händel, contesa di parole, far una grisonada, fare a morsi, bissig sein. Kaj je to drugega, nego slov. grizenje, staroslov. gryzъ, mordere, „v grizi si biti“ im Zank leben, grizti se, sich beissen. Razve litovšč. grêžu, prusk. grênsings, ne pozna noben drug jezik indogerm. te be-

sede, litovsk. oblike so graužiu, nage, „grauzti szirdi“, das Herz nagen, v staroslov. tudi gryzati, verwunden.

Guchion,

za cuchion, uno di quegli aghi, che portano in capo le donne del contado, fatti per lo più d'argento, hrv. kučica, fibula, staroslov. kukъ, uncus, das Spitzige.

Gogo,

za goco, melenso, dumm, nährisch, štajerskoslov. gok, Tölpel, anglosak. geac, Narr, staronemšk. gouh, kouh, novonemšk. gauch, Narr.

Stizzo,

iz stitio, Feuerbrand, sicer tudi lat. titio, Feuerbrand, ali zna tudi pravenetsko biti, ker tudi v litovščini nahajamo tit-na-ka-s, Feuerstein, sansk. titha, Feuer, Gluth, gršk. τῖθω f. Tag, Tit-ár, Sonnengott.

Stordio,

Krammetsvogel, sicer ednako lat. turdus, Drossel, vendar bliže litovsk. strazda iz starda, ker glasnik z litovšč. pred d rada utika, srednjenem. drostel, sansk. tarda, ein bestimmter Vogel.

Germini, plur.,

termino antico, cespugli, Gebüsch, machia de virgulti, slov. grm, Gebüsch, Gesträuch.

Vargo,

passo, si dice quell' apertura, che si fa nelle siepi, slov. vrzele plur. in vrz-el, Zaunöffnung, (Murko, Janežič) vrznuti, Zaunöffnung machen. Korenika je varg, vrg, binden, schnüren, drehen, ker se lesa (Zaunthür) priveže k stebroma, in se pri odpiranju suče, vrti. Sorodne besede so litovsk. verzu, zusammenschnüren, fest andrücken, varž-a-s, Reuse, staroslov. vrъz-a, ligare, vrъz-a, = litov. varžas, aenigma, Räthsel, das Geknüpfe, dalje vrъg-a, werfen, izvirno drehen, tedaj: vargo = vrъgъ, Drehtür, srednonemšk. wergen, warg, würgen = drehen, anglosaks. wringan, anglešk. wring, zusammendrehen, goth. vruggon, Schlinge, tedaj das Würgende, staroslov. metath. po-vraza, iz po-varza, ligamen, litovsk. verž-y-s, ein dicker Strick. Razve germ. in litoslov. ni noben drug indogerm. jezik te besede ohranil.

Ker so lese primitivna vrata, in gotovo tudi starim Venetčanom, ki so imeli lepo živinorejo, znana bila, je beseda vargo pravenetska. V pomenu lesa, Zaunthür, je le v slovenščini in venetšč. znana, in sicer jo nahajamo v venetščini s sufiksom *ṭ*, med tem, ko v slovenščini že vidimo sufikse *elb*, *ele*, in *g* je prelazil v *z*.

Stari Veneti torej niso več vrza!!

II.

Antenor, vodja adrijskih Venetov.

Najverjetniše je, da je pradomovina Arjanov bila visoka centralna Azija, in sicer po uspomenih Indov in Irancev — visoka zemlja pogorja imauskega z okrožjem virov velikih rek: Inda, Oksa in Jaxartesa. Odonod so se betve arjanskega plemena razširjevale, in sicer ne samo proti jugu — v Indijo, nego tudi v prednjo Azijo — severno Afriko*), in v Evropo.

Iz te rodbine so tudi: Veneti po pisavi latinskih, Eneti, Heneti po pisavi grških, Venedi, Vinidi, Vindi, Vandali, itd. po pisavi nemških pisateljev. Že Jornandes¹⁾ je resnico izrekel, ko je pisal: *scriptores aequivalenter modo Venedos, modo Venetos ac Vindos scripserunt*, sed *sub hoc nomine semper Vindos seu Slavos intellexerunt*“. Že prezgoda umrli Gilferding²⁾ je dokazal, da Veneti, kakor Tacit imenuje prebivalce baltskega primorja, je edino pravilna pisava, in da imé je domače, in označuje isto, kar Slavini, kar Arja-Iran, Sarmat — venerabilis, in da so se sami tako imenovali, izvemo iz Eginharta, ki piše: „*Slavos esse eos, alias consuetudinario modo Wilsa (Vlci), sed sua lingua Vandali dicebantur*.“

*) Že Creuzer (*Symbolik* I, 615.) je spoznal genetično zvezo med egiptskim in indijskim mythom. Pri Philostratu (*Vita Apollonii*, VI.) pa je zapisano poročilo o indijski koloniji v Aethiopii. O tej govorita tudi Syncellus in Eusebij (Nro. 402), da je za Pharaona Amenophisa Aethiopia dobila kolonijo iz Indije, in indijski spisi poročajo, da je eden trojih Rama-tov, ki je vladal v južni Indiji, Aegypt si podoblastil (glej Polier, *Myth. des Ind.* Tom. I. *Introduct.* pag. 51. seqq. Plinij (5, 8) piše, da so se Pharusi v severnozpadni Afriki imeli za persinsko pokolenje.

¹⁾ Jornand. *bell. get.* 2, 14.) ²⁾ Gilferding v svojem spisu: *Drevnejši period istoriji Slavjan v časniku Věstnik Evropi* Tom. V. 1868.

Naj stareji pisatelj, ki Venetov omenja, je Homer ¹⁾. Na obali Ponta v zemlji Paflagoncev je edna betva se naselila bila, in pod vodjem Paflagoncev — Pilemenom v trojanski vojski prišla Trojancem na pomoč.

Stefan Byzant. pa reče, da so Veneti v Paflagonijo prišli iz Medie: „Eneti habitabant circa Paphlagoniam, nempe eo olim ducti ex Media“.

Hygin ²⁾ pa poročuje: „ne daleč od desnega brega Eufrata v Paflagonii ³⁾ so bile naselbine Enetov“. Iz Ariana ³⁾ pa zvemo, da jih je boj z Assyrci prisilil izseliti se. To je le moglo biti v oni dobi, ko se je mogočna assyrska oblast pod Ninom in Semiramiso 2000. pred Kristom ustanovila, in ko so v boji 17 let trpečem pod oblast Assyrccev prišle Media, Susiana, Baktria, Persia in Parthia, vsa mala Azia, Phonikia in Egypt. To ogromno kraljestvo je dobilo ime: Assyria.

Ker Herodot in Appian omenjata tudi Venetov v Illyrii ⁴⁾ kot sosedov Dardanov in Macedoncev, so se mogli pri svojem izseljevanji iz medijske pradomovine Veneti razdeliti v dva oddelka, eden je koračil na desno med črnim in kaspijskim morjem v južno Rusijo, in se odonod naselil do baltijskega morja, drugi močnejši pa črez Eufrat v malo Azijo, kjer se je zopet razdelil v dve skupini: edna je nekaj časa kacic 300 let ostala v mali Aziji kraj reke Halys, in v Paflagonii kraj pontskega primorja, druga je potovala dalje črez Archipel, Trapezunt, Macedonio v Evropo, se najpoprej naselila kraj rek Timoka in Morave^{**)} , ustanovila mesta Nisa in Ratara, odonod naprej kraj Istra v Panonii do Save, dalje gor kraj desnega brega Dunaja po vsem Noriku in Karnii do virov Kolpe in do Jadranskega morja. Iz Norika je pošiljala naselbine po gorenjem Tyrolskem do Bodensee-a, ki se je velelo po Venetih — venetski, — „lacus veneticus“. Na najskrajniših mejah je povsod ostalo ime: Venetsko, tako kraj baltskega morja: mare veneticum, sinus veneticus, montes venetici, tako Veneti blizo Haima (Balkana), Venetski breg (Gross- und Klein- Venediger) na Tyrolskem, venetsko jezero, na meji Helvetic, venetske planine — Kras in Hruševica, kakor iz Ammiana Marcellina zvemo: „barbari deinde digressi sunt effusorie per arctoas provincias, quas peragravere li-

¹⁾ Ilias, II. 852. ²⁾ Hygin, Praef. 7. ³⁾ Eustath. comment. in Dionys. Periég. 378. ⁴⁾ Obširniše o teh Venetih glej moj spis: Sorodnost paflag., illyrskih, adrij. etc. Venetov v Letopisu Matice slov. 1871.

^{*)} Duncker (Gesch. des Alterth. II, 409.) ima Paflagonce za semitsk rod.

^{**)} Herodot te reki imenuje: Timokos in Margos, to je: Timok in Marga. Timok znači isto, kar Timav kraj Akvileje — lužnat potok, Marga pa to, kar Morava, motna mlačna, lužnata voda.

center usque ad radices alpium juliarum, quas venetas appellabat antiquitas.“ Ammian govori o bojih v Illyriku. Pustimo zgodovino Venetov od Tanaisa do baltskega morja, in v Illyriku, o katerih Strabon piše: „Veneti longe claruerunt hic (in Illyride)“; in se zopet podajmo k paflagonskim. Ti so se, kar jih je doma ostalo, in ni šlo v boj proti Trojanom, skoro pokapadočili*), kar iz Strabona¹⁾ izvemo: „Henetos, qui expeditioni non interfuerunt, Cappadoces factos esse teste Menandro“. Kapadočani, ali kakor so se sami imenovali: Kappaduka, so bili sorodni Persinom. Oni pa, ki so Grkom pomagali v vojski proti Trojanom, so se, ko so bili svojega vodjo Pilemena v boji zgubili, pod novim vodjem: Venetom pridružili Trojanu (?) Antenor²⁾), in z njim se podali na obale Adrije. To poročajo Herodot, Strabon, Livij, Curtius, Plinij, Marcellin in Solin.³⁾ Še Servij,⁴⁾ ki je pred seboj imel dosti zdaj zgubljenih starih spisov o tem naseljenji pripoveduje: „quod inde venit quidam Henetus rex, qui Venetiam tenuit, a cujus nomine Henetiam dictam, posterii Venetiam nominaverunt.“ Kralj se je zmerom zval Venet in dežela Venetia. Servij je gotovo pobiral, iz grških virnikov, ki so imena: Enet, Henet, Vened, *Ovred* mešali. O teh Venetih piše Polybij,⁵⁾ ki je kot rimsk uradnik med nje prišel, in jih torej poznal: „juxta adriaticum mare alia natio vetusta habitat, quae veneta dicitur, atque distincto a Gallis sermone utitur; toraj Veneti niso bili Galli ali Kelti kakor Strabon⁶⁾ misli, ki gotovo ni jih sam videl, drugači ne bi pisal: Veneti mei temporis ad mare adriaticum consistentes fuerunt Galli seu Germani ejusdem nationis cum Venetis in Gallia et Britania habitantibus.“ Ker on Galle in Germane ima za enak rod, tudi teh razložka ni poznal. On je slišal, da v Gallii Veneti in tudi Germani stanujejo, tedaj morali so mu adrijanski Veneti tudi Galli

¹⁾ Strab, Geograph. 12. Herod. 5. Liv. 1, 1. 1. Curtius de gestis Alex. 3, 1. Plinij 3, 9. Marcell. lib. 10. Solinus cap. 56. ³⁾ Servij in Aeneid. I, 243. ⁴⁾ Polyb. 2, 17, ⁵⁾ Strab. Geog. 5.

⁶⁾ Curtius (III, 1) vendar še poroča, da so za Aleksandra V. v Paflagonii Eneti živeli, in z njim se v vojsko proti Persinom podali. Kakor je uže omenjeno bilo, ima Duncker Paflagonce za Semite, Lassen pa za arjansko Phrygom sorodno plemo. Iz njihovega jezika so nam ohranjene te le besede: juda, nekakšna riba solenača, ki jo Grki *σαπρηδα* so imenovali, dalje: *βόιρος*, trobenta, gangra, koza; *βόιρος* menda iz sansk.: bhan, tōnen.

^{**}) Koliko je v teh poročilih historične resnice, in jeli je venetski Antenor res bil ednak s trojanskim, bomo dalje dole pretresovali.

Tudi Gilferding misli, da je to bajka grških in lat. pisateljev. On ne verjame, da bi to isti Antenor bil, ki je v svētu Trojancev imel mogočno besedo.

ali Germani biti; ti krivi nazori so ga tudi zmotili, da je pisal: „Adriaticum mare cingitur illyricis et gallicis populis.“ Da bi bili ti Veneti — Illyri, kakor nekteri hočejo iz Herodota dokazati, ni resnično, ker na dveh mestih, kder Herodot govori o Venetih, on tega nikdar ne izreče, nego na prvem pravi, da pri Venetih, ki stanujejo v Illyrii, je navada, kakor pri Babiloncih neveste na sejmu izpostavljati, in vse na en den omožiti, na drugem pa pravi, da Syginni se razširjujejo do Venetov, ki so kraj adrijskega zaliva. Trojanec (?) Antenor in venetski vodja Venet sta torej po padu Troje*) paflagonskih Venetov vojno trumo v Venetio pripeljala. Takrat so ti Veneti že našli sorodne brate v Karnii in Noriku. Da je četa Venetov večja bila, nego četa Trojancev, se vidi iz tega, da je mesto Patavo dobilo venetsko slovensko ime. V oni pokrajini so prveje stanovali etrurski Eugani, in te so združeni Trojano-Veneti pregnali, kakor Livij¹⁾ poroča: Casibus variis Antenorem**) cum multitudine Henetum qui seditione ex Paphlagonia pulsus, et sedes et ducem, rege Pilemene ad Trojam ammisso, quaerebant, venisse (constat) in intimum maris Hadriatici sinum; Euganique qui inter mare Alpesque incolebant pulsus, Henetos, Trojanosque eas tenuisse terras, et in quem primi egressi sunt locum, Troja vocatur, pagoque inde Trojanum nomen est, gens universa Veneti appellati.“ Eugani so pozneje, ker so morali iz svoje zemlje pobegniti, od Venetov dobili ime: Behuni, to je Beguni.²⁾ Veneti so svoje glavno mesto imenovali Patavo, ali zakaj? Staroslovanska navada je bila pri naseljevanju izpustiti ptica solnčnemu bogu posvečenega — sokola, in kder se je on vsel ali kder so ptica solnčnega vstrelili, so postavili mesto.^{***)} Zato Servij³⁾ piše: Antenor urbem Patavium condidit, id enim responsi acceperat, eo loco condere urbem, quo sagittis avem petisset, ideo ex avis petita⁴⁾ auspicio Patavium nominatum.“****) Poznamenovanje: pat, пѣта, za označevanje ptice, je edino svojstveno Slavinom.

¹⁾ Livij. 1, 1. ²⁾ glej Ptolom. III. 1. 832 in pripravnaj Forbiger Handbuch der alten Geog. III. 560. ³⁾ Servij in Aeneid I., 242. 247.

^{*)} Pad Troje stavlja Herodot v leto 1263, Thukydides 1266. parska marmor. kronika 1209, po aleksandrinskem učenjaku Eratosthenu pa 1183. pred Kristom.

^{**) Messalla Corvinus (de progenie Augusti) piše: Antenor e jonio aequare ad dexterum flectens inter Dyrrachium atque Brundisium per latissimas superi aequare fauces hinc Dalmatas linquens, Illyricos ac Liburnos ad caput adriatici maris cursum tenuit.}

^{***)} Ime sokol se vjema sè sansk. cakuna, kar izraža: avis, quae omina canit.

^{****)} Isto znači ime panonskega mesta: Patavio, Poetovio, Petovio denešnji: Petuj.

Važnejšega dokaza vendar ni treba za slovanstvo Venetov. Pa še imamo druge. Že Gilferding je spoznal v patavinskih igrah, imenovanih: „ludi cetasti“ slovansk početek. Kakor vsi rimski pisatelji, se je tudi Tacit ponašal s tem, da so Rimljani potomci Aeneasovih Trojanecv; zato tudi te igre mu veljajo za trojanske, dasiravno imajo slovensko ime. V Patavi so vsakih 30 let praznovali starinske igre ali barce. Bile so to bojne igre, „Kampfspiele“, katerih so se udeležile čete, zato so se velele: četaste. Še za Avgusta, ko je živel heroični in pošteni Patavčan Thrasea, so bile v navadi, ker Tacit¹⁾ piše: „Thraseda Patavi, unde ortus erat, ludis cestatis a Trojano*“) (?) Antenore institutis habitu tragico cecinerat.“ Učencjaki so si glave trli, kaj bi „cestatus“ pomenjalo, in so hotli dokazati, da se ima brati: „cestici“, od: cestus, Fechterriemen, a rimsk napis na nekem kamnu, katerega je Katančič²⁾ ohranil, govori za berilo: cetastus, cetaestus. Zlomci napisa se glasijo tako le:

Q. MAGVRIVS. G. F. FAB. FEROX.
LVS. EPIDIXIB. ET. CETAES. I. II. III. IN.
GREG. VETVRIAN. OVAE. ET. IVNI.
ORVM. A. A. DICAUIT EVRAS. VIII.
ET. PERTIC. VNCINOR. XII. N. CCL. IX.

Sicer se um in zmisel celega napisa težko razloži, vendar toliko je gotovo, da se tukaj govori o igrah (lus. — lusus) četastih (cetaes.), kar tolmačuje tudi beseda v napisu: greg. (grege). Kateri drug jezik pa pozna besedo: četa — četast, v pomenu: grex, agmen, turba, *γάλαξ*, cohors, *τάγμα*, *τάξις*, Ordnung, Schlachtordnung, Stellung der Soldaten in Reih und Glied, nego slovanski? Tudi ime Magurius, **) ki se tudi večkrat najde na noriških kamnih, je po koreniki in obliki slovansko, iz: mag, potentem esse, ali pa: ferire, secare. Da tudi ime Thraseda opominja na staročesko ime: Tras, sem že na drugem mestu razložil. Mi torej imamo zgodovinske in arheologične dokaze za slovenskost starodavnih Venetov. Podajmo se še enkrat k Antenoru. V Iliadi se javlja Antenor čistim Trojanecem, ki ni imel z Eneti ničesar občega. Kot rodstvenik kralja Priama, je eden narodnih sovnetnikov, in zaradi priletnosti že nesposoben za bitve, vendar

¹⁾ Tacit. Annales, 16, 21. ²⁾ Katančič. Geog. epigr. I. 171. Historie di Padova di Sertorio Orsato, 100.

*) Ako bi te igre bile trojanskega početka, bi se gotovo velele: ludi troici, ali troii, troiani, kakoršne igre v istini v Rimu najdemo, a tudi te niso trojanskega početka, nego staroitalske iz: troare, hin und her sich bewegen, kar je Goebel do jasnega dokazal (glej: de Troja ludo scripsit Antonius Goebel v Programm des Gymnasiums zu Düren 1852.

**) Tudi žensko ime Maguria najdeš na koroških kamnih v Rosendorfu (Eichhorn I., 59:)

izvrsten nagovarjalec k vojski. Po Iliadi (3, 148–154) Antenor sedi v grajski večnici med drugimi modrimi in z ženami gleda na pokončevanje in klanje, ki se godi pod stenami grada. Tak prileten in mehkužen mož ni več sposoben za vodjo naroda. Mogel je torej Antenor — vodja Venetov — drug od trojanskega starca različen junak biti, ker tudi Euripides (fragmenta apud. Athen. XV. 665.) trojanskega Atenora prisposodblja Nestoru, tedaj možu, ki ni bil več za vojsko. Prvo zmešnjavo je napravil Sophokles, ki je hotel zvezati trojanskega Antenora z vodjo Homerovih Venetov, ne premislivši, da bezorožni starec, kakor je trojanski Antenor, ni prikladen za smelega morskega plavalca (Seefahrer) in polkovodca, ki je čestitljivo dovel venetsko družino iz Male Azije k bregom Adriatike. Ker je Sophokles grškim poetom bil uzor, se je ta bajka ukoreninila pri grških pisateljih, in dobila historično doverje. Ali že kritični Polybij (II, 17.) piše o trojanskem proizhojenji italskih Venetov, omenja: „da so sostavljatelji tragedij sočinili mnogo kakih basni, in da pripovedajo mnogo čudovitega.“ Strabon (XII., 3. §. 8.) poziva se na Sophokla kot na tega pisatelja, kateri v svoji (do nas ne došedši tragedii): „Vzetje Iliona“ pripoveda, da je Antenor s svojimi sinovi stal na čelu ostaviš Venetov, in se ž njimi podal v Trakijo, in jih po tem privel v tako nazvano Enetiko na adrijanskem morji“.*)

Drugo so pristavili Rimljani, posebno Livij, katerega je kot rojenega Venetčana iz Patave zelo mikalo, da je zamogel zediniti zibelj Rimljanov z zibeljo svojega rodnega plemena, zato začne svojo veličestveno historijo, kak je Antenor zapustil razvaline Troje in našel novo domovino v Italii. To isto je trdil Cato, ki je Rimljanom veljal za orakul, zato Plinij na njega se opiraje piše: „Venetos Trojana stirpe ortos, auctor est Cato“ (III, 19.) Ker so v gorenji Italii blizu Venetov našli mesto: Troja, je to ime še jih bolj potrdilo v mnenji, da je Homerov trojanski Antenor postavil to mesto, in ne samo Livij, kakor smo že gore slišali, temuč tudi Virgil (Aeneis I, 242 seq.), Silij Italik (8, 604.), Justin (20, 1.), Aelian (Nat. anim. 14, 8.), Aurelij Victor (1, 1) in drugi so to bajko povzdignili do historičnega faktuma.

*) Kapadoške Venete pa pusti skoz deželo Kimmercev do Adrije priti Dion Chrysostom. (Iliac.) nasproti zavrže mnenje onih, ki trdijo, da je Antenor izpod Troje prišel v Italijo s svojimi Veneti. Naj še omenim, da Polybij (II, 16.) piše, ka so prebivalci kraj reke Pada vsi v črno oblečeni, tako tudi ne samo Slovani na otoku Krku, temuč tudi Slovani v pruskem Pomorji (glej Annegarn Geogr. 71.). „Schwarz ist bei den Wenden die Lieblingsfarbe“ piše Burmeister v svoji knjigi: Obodriten-Wenden, Rostock, 1840. stran: 26.

Vendar celo tega poročila ne moremo zavrči. Med Veneti je gotovo živa bila tradicija, da sta jih na obale jadranske pripeljala vodji Antenor in Venet. Ako je Antenor bil Trojanec in vodja onih Trojancev, ki so se v družbi Venetov bili izselili, je gotovo bil različen od onega Antenora, katerega Homer omenja, ki je med trojanskimi ženami sedeč gledal na klanje pod stenami mesta Troje. Ali ime Antenor je tudi prav dobro venetsko. Gilferding je mislil, da je bilo priimek vodje Veneta, in da pomenja: mož Antov*) — *Ἀντὴς ἀντῆς* — kakor se je v stari dobi tudi edno pleme Slovanov zvalo. Ta priimek bi Venetu prê bili vtegnili dati Grki. Ali ravno genetično ime Ant nas napeljuje ime Antenor za slovansko imeti. Ant bi se po organičnih postavah slovanskega jezika glasilo v starobolg. *ἄντ*, russk. srb. staročeski *Ut*; slov. *Ot*. In res najdemo starorusko osebno ime: *Ut*-in (leta 945), staročesk.: *Ut-a*. Razve tega še topična imena: *Ut*, — *Ut-y*, *Ut-inka*, *Ut-ovo*, *Ut-in*, in sicer v takih krajih, v katerih so jezera, muže, močvirne. Zato bi trdil, da so ta poznamenovanja nastala po *utah* — *utvah* — *racah*, ki so se zdrževale v teh jezerih in močvirnah. Mi najdemo v starobolg. *ἄντ*, *anty* — *onty*, *anas*, tudi: *ἄντα* — *ante* — *onte*, russk.: *ut-ka*, srbsk.: *ut-va*, *fulica*, *Blasshenne*, *Taucher*, *Rohrhuhn*.**) Kakor je staroslovensko pleme Rarožanov dobilo ime po rorogu (falco cyanopus), Vlčanov po volku, Sokolovcev po sokolu itd, tako tudi lehko Antini po anti, bodi si da je glavni plemena se velel: *Ant*, ali pa da je pleme stanovalo kraj jezer in močviren, v katerih je bilo obilo *ant*; saj uže Jornandes piše o Antih: „paludes et sylvas pro civitatibus habent.“ Dalje poročajo byzantinski pisatelji o Antih, da so se, kedar so zasledili sovražnika,

*) Priravnaj: *Ἀνθρακίτης*, *Ἀντὴς ἀντῆς*, *ταχίανθος*, pri Agathiji.

**) Sorodne so besede staronemšk.: *anut*, litovski: *antis*, Ente.

Jezikoslovci trdijo, da te besede spadajo k sansk.: *snanti*, *natans*, gršk: *νήσσα*, iz *νήτja* = *natans*, lat. *anat-s* *ἀνάτια*. V slov.: *anty*, *antva* je torej sn odpadel. Pri drugem delu imena Antenor bi se tudi dalo misliti na sansk.: *nāra*. *mas*, vir gršk: *ἀντῆς*, lat. *nerine*, *virtus*, in Antenor bi pomenjalo: *anasmās*, primeri nemško: *enterich* *proprie*: *antrecho*, iz *recho*, *recke*, island: *reka*, vir, *heros*. Primeri šče litovsk: *nōreti*, *velle*, starosl. *nрав*, *virtus*, novoslov: **narav*. Kar Hitzig piše o prestarih grških imenih: „Die Eigennamen der griechischen Mythologie haben wir aus einer früheren Gestalt der griechischen Sprache zu erklären, als wir sie in den ältesten Büchern vorfinden“, veljá tudi o prestarih slovanskih. Uže moremo zadovoljni biti, da šče smo ohranili debli *ant*, in *nor*. Fick sam spozna, da je mogoče bilo, ka so severoevropski jeziki tudi besedo *nar*, *ner* v pomenu mož poznali, — „in den nordeuropäischen Sprachen nicht erhalten, doch ist *ner* anzusetzen, (Die ehm. Spracheinh. pag. 191.)

poskrili pod vodo bližnjih rek in jezer, in skozi dolge cevi si v usta napeljevali vzduh. Ko se je sovražnik jim ves brezskrben približal, puhnejo iz vode in planejo na nepripravljenega sovražnika. Vtegnili so jim torej sosede zaradi ponorenja v vodo dati priimek: Anti, vsaj tudi so stari Čehi od drugih Slovanov dobili priimek: norci, „Čeh norec“ = Taucher (glej Šafarik, *Slaw. Alterth.* II., 694.)

Kakor prvi del imena Antenor najde v slovanskem jeziku svojo razlago, tako tudi drugi. Korenika nor označuje: tauchen, untertauchen; norec, mergus, česk. norec, polski nor, nurek, srbsk. norac, gorenjeluz. norjak, litov. naras, Taucher, tudi naras, tako da Antenor lahko izraža pomen: Tauchenterich. Uže je bilo omenjeno, da Messala Corvinus pusti Antenora po morji priti na Adrijo, in ako so adrijanski Veneti potomci paflagonskih, ki so prebivali ob primorji Črnega morja, so gotovo bili izvrstni morski plavalci, in tedaj ni bezumno trditi, da je izvrstni brodnar nosil ime po oni živali, ki se odlikuje v norenju.

Meni se dozdeva, da venetski in trojanski Antenor niste edno isti osebi, le nevednost grških, in taštost rimskih pisateljev ste trojanskega in venetskega Antenora v edno isto osebo zlili, in v zgodovini Venetov veliko zmešnjavo napravili.

K tej zmešnjavi še ste pomagali imeni mest: Troja, edno v nabrežji Adriatike, drugo: „in Campo-Laurente, agro Ardeam proximo“. Kakor smo slisali, sta Venetčana Livij in Virgilij, prvi historično, drugi epično izdelala bajko,* da je Antenor Trojanec na nabrežji Adrije, kjer je stopil na kopno, postavil mesto z imenom: Troja, pa enako mesto je tudi ustanovil Aeneas zapustivši Carthago in priplavavši v Latium. Da je te bajke kritična zgodovina že davno zavrgla, ni treba obširneje omenjati. V Latiji stoječe mesto Troja so staroitalski prebivalci Latija brez Aenea postavili. Tako tudi staroitalski: „ludi trojani“ niso dobili početka od Aenea, ki bi jih prê bil kak pogrebno slavnost svojemu očetu Anchisesu vpeljal, nego so prestara italska navada, kar že tudi ime izraža: troare, truare, redantruare an-truare sem in tje hoditi, sem in tje jahati, zato: trua, Rührlöffel, Quirl. Ravno tako venetsko mesto: Troja, dasiravno ima ednaki glas z maloazijanskim in latinskim, ima svoj domači venetskonarodni začetek, in mesta s tem imenom najdeš na Českem: Troja, Trojan, na Polskem: Trojan, Trojanovo, Trojanovice, na Kranjskem: Trojana, in ime poznamenuje ali mesto s trojnimi konci, kako so stari Slovani radi mesta stavili, ali pa mesto, v katerem se je čestil troedini solnčni bog: Trojan = Triglav. Sama ednakost imen brez drugih historičnih razlogov nič ne dokaže, drugači bi tudi trditi mogli, da je Nitra v Aethiopii

*) Motiv početku te bajke sem povedal v prvi razpravi Letop. 1874.

naselbina Slovakov, ker se tudi na Slovaškem najde mesto: Nitra, ali pa Dublin, kolonija Čehov, ker na Českem tudi najdemo ves: Dublovice. Troja v Latiji je italskega, in venetska Troja venetskega početka.

Starolatinsčina pozna: „truant“ = movent, „truam“ quoque vocant, quo permovent coquentes exta (Rühlöfifel); „redan — trurare“ dicitur in Saliorum exultationibus, cum praesul antroavit, quod est: motus edidit et referuntur invicem iidem motus (glej Festus s. v. antroare).

Goebli ima prav, ako piše: „quodsi nomen revera Italum, Latinum est neque cum Priami urbe cohaeret, etiam ludum ipsum originis esse Latinae sequitur.“

Venetčan Virgil je preveč bil zaljubljen v svojega trojanskega junaka Aeneasa, in v idejo, da so Rimljani potomci Trojancev. Vendar kritična zgodovina sodi drugače. Graški vseučiliščni prof. dr. Johannes Weiss misli, da je Troja bila vazalna država Assircev, stari latinski historiki pa poročajo, da je Trojo postavil Dardanus, sin tyrrhenskega kralja Korijta, ki zapustivši domovino se je podal do Samothrake, od onod v Phrygijo in v pokrajino stare Troje. Helleni so Trojance spoznali za svoje sorodnike, in jezik Trojancev je bil grškemu zelo blizo (glej Ottfried Müller Dorer I. 10.), tedaj so bili Illyri. Po Dionysu Halik. (I., 61) je Dardanos izhajal iz Arkadije. Trojanski narod je torej iz Evrope ustavljen, in njegov glavni živelj je illyrsk, tedaj v italskih Latinih ne moremo iskati trojanske narodnosti, in ker „ludus Troiae“ najde svojo razlago v latinščini, razpadajo vse domišljije Livijeve in Virgilijeve o utemeljevanji Rima in proizhajanj Rimeev od Trojancev. Ime Troja je Liviju in Virgiliju isto preglavico napravilo, kakor Apolloniju ime: Aemona, katero mesto je dal po Jasonu postaviti in je po Aimonii v Thesalii — domovini njegovi — imenovati. Rimci so toliko nasledniki Trojancev, kakor Franki, čijih narodna povest tudi pripoveda, da po padu Troje je en oddelek Frankov se preselil v Panonio, tam postavil Sicambrijo, postal velikim narodom, odonod napadal Gallijo in se potem na Rheni naselil bil (glej Grimm, Gesch. der deutsch. Sprache str. 519—524.) Tudi Bavarci so hoteli biti nasledniki Trojancev, in njihove povesti poročajo, da je Ulysses mesto Asciburgium kraj Rhena postavil. To so prazne pravljice brez historične podlage.

Presodimo še drugega junaka v trojanskem boji, ki je zapleten v zgodovino starodavnih Venetov. Kakor so bajke grških in latinskih pisateljev Trojanca Antenora z zgodovino Venetov zapletle, tako tudi Diomeda. Strabon ¹⁾ piše: „in ipso intimo sinus Adriatici Timavum est — τὸ Τίμαρον — Diomedis

¹⁾ Strabo, 5, 143.

templum memorabile. Memoriae autem proditum est Diomedes apud Venetos esse aliquos honores decretos, nam et albus equus ei immolatur“. Stari pisatelji so nam ohranili imena dveh Diomedov. Eden je bil mytičen kralj thraških Bistonov, ki je imel ljudižeroče konje. Ti Bistoni so stanovali med rečicama: Melas major in minor, v iztočnem primorju thraškega zaliva. Preller ¹⁾ v teh konjih spozna osebljene burne morske vetre, ki morske plavce požirajo. Te nazore bi tudi potrdilo ime: Diomedes, kar Muys (Hellinica str. 30) prestavlja v „Himmelstürmer“. Da so v stari dobi betve thraškega naroda bile naseljene gori po Istru in ob desnem bregu Save tje do mej Venetov, potrjujejo stari pisatelji. Tako se Istri imenujejo thrašk rod, in njihovi ostanki so denešnji Čiribirci. Dalje omenja Herodot, ²⁾ da od Istra do veneških mej stanujejo Sigynni. ³⁾ Sigynnov pa tudi Apollonij ⁴⁾ omenja le na dolenjem Istru med rekama Ordesos in Naparis, Orpheus ⁵⁾ pa ob Črnem morju v Aziji. Sosedji Sigynnov na dolenjem Istru so bili Sincii ⁶⁾; bržkone je po imenu tega thraškega roda pri Jugoslovanih obviknolo poznamenovanje: Sincar, Cincar = Valachus Thrax.

Drug Diomed je znan iz Homerove Iliade. Bil je sin Tydea, vnuk Oineov, in eden glavnih junakov grških v boju trojanskem. Kot kralj Argosa, Epidaurosa in Tiryntha bil je s 80 barkami v družbi Agamemnonovi pred Trojo prišel. Hraber in previden se v Iliadi predstavlja kot dovršena slika možkega značaja. Uže v prvem boju, o kojem Ilias pripoveduje, pogubonosno trojanske čete napadne, vlovi Aineove izvrstne konje, rani na pomoč prišedšo Aphrodito, bojuje se z Apollonom samim, zbode Aresa v trebuh, da zakriči kot 10.000 bojakov. Z Odysseom po noči preža na sovražnike, in ubije Rhesosa. Ranjen svojim močnim glasom straši Trojanke. Pozneje z Odyssejem vkrađe palladium Troje, in je bil ž njim v lesenem konji. Po svojem povratu v Argos je bil pregnan od svoje nezveste žene, se obrne v Italijo, stopi v Apulii na kopno, se zveže s kraljem Daunom, oženi se z njegovo hčerjo, in ustanovi mesto: Arpi. Povest o njegovem poboženju je bila daleč v Italii razširjena, in Skylax piše, da so posebno Umbri mu božjo čast skazovali. Očividno je, da so latinski pisatelji, ki so bili zaljubljeni v mnenje, da so Rimljani potomci Trojanecv in grških juna-

¹⁾ Preller, griech. Myth. II. 141. „Diomedes Rosse sind Sinnbilder des Sturmes und der Wogen“. ²⁾ Herodot 5, 9. ³⁾ Apoll. Rhod. 4, 320. ⁴⁾ Orpheus, Argon. 756. ⁵⁾ Strab. 5, pag. 295.

⁶⁾ Sigynni so sami trdili, da so prišli iz Medije, Strabo pa piše, da so imeli persinske običaje, Apollonij jih pa razločuje od Thraakov in Skythov. Ker jih pozneje v sosesčini Venetov nobeden star pisatelj več ne omenja, so jih vtegnili Kelti dalje dol na Ister porinoti, kjer jih Strabon in drugi omenjajo.

kov, to bajko ravno tako v zgodovinsko obleko oblekli, kakor Trojanca Antenora. Gilferding, misli, da je v Timavu se čestil nekakov domač venetsk božansk heros, čijega mythična legenda je imela slična heroična djanja z Homerovim Diomedom.

Latinski in grški pisatelji so povsod s svojimi božanstvi nadomestovali domače; tako Strabon ¹⁾ namesto da bi nam povedal, kako so Veneti rekali boginjam, poroča, da so čestili Hero, kakošna je bila v Argu, in pa Artemido, kakošnej so se poklanjali v Aitolii. Strabon piše, da se je svetišče (*isqor*) Diomedovo velelo: Timavo, Livij pa govori, da tam, kjer so svojo Hero in Artemido čestili Veneti, naimer ob reki Timavu, je bilo jezero, in še dendenesnji sta res tam dve jezerci — jezero pri Sabliču, in jezero Doberdolsko. Isto, kar jezero označuje tudi: Timavo, staroslov. timjeno, palus, lužičkosrbski tymenca, jezerce. Ker blizo virov Timava stoji mesto: Devin, je venetska Artemis ^{*)} bila boginja: Deva, Devica, Devana — Perunova in Letničina hči. — kakor jo imenuje staročeski glossator. Pa kakošno venetsko božanstvo je skrito pod Diomedom? — jaz mislim solnčno. Solnčna božanstva Slovanov so imela svoje veže pri jezerih, tako v Retri in na drugih mestih. ^{**)} Kult vode in toplote je bil v staroslovanskem mythu ozko združen. Da je bilo v Timavu svetišče solnčnega boga, prepričamo šče se iz tega, ker ljudstvo dendenesnji reko Timav imenuje: „štivansko“, to je: „šentivanska voda“. Svetemu Ivanu Krstijelju pa je narod naložil ostanke paganskega solnčnega kulta. Za solnčno božanstvo govori tudi daritva v čast Diomedu doprinašana, naimer: beli konj. Beli konj je symbol božanstva luči, redil se je v čast Svetovitu v Arkoni, kakor Saxo Gramm. ²⁾ piše: huic idolo (Svetovitu) trecenti equi pascebantur, inter quos unus candidus. Diomedes in Svetovit tudi imata dosti ednakih potezov v svojih legendah. Diomed je hraber bojak, tudi o Svetovitu poročajo, da se je boril zoper svoje sovražnike, to je, neprijatelje luči, oblačne daimone, in orjaše teme. Diomed je ponoči napadal sovražnike, tudi o belem konji Svetovitovem se poroča: „quod is nocturno tempore stabulo insistsens, adeo plerumque mane sudore ac luto respersus videbatur,

¹⁾ Strabon V, c. §. 8. ²⁾ Saxo Gram. Histor. Dan. lib. XIV. pag. 319, 320 ed. SS. Joann. Stefani.

^{*)} Preller (Griech. Myth. I, 113) Artemis ist aber auch die keusche Jungfrau (Deva, Devana) ein Bild der Unschuld, edlen Scham, der sittlichen Mässigung und guten Rufes.

^{**)} Diethmar (Chron. I. pag. 8. ed R. Steinh.) piše o jezeru Glo-mazi: „hunc omnis incola veneratur et timet“. — Baucer je videl spominnek najden pri Timavu, ki je imel napis: aqua Dei et Fons vitae, (Lib. I. §. 22), primeri gore štivanska voda.

tamquam ab exercitatione veniendo magnorum itinerum spatia percurrisset¹⁾. Diomed je imel vojno trumo, tudi o Svetovitu pišejo tadanji letopisci: ²⁾ „hoc quoque numen trecentos equos descriptos, totidemque satellites in eis militantes habebat“, dalje: „in hoc (albo equo) Svantovitus adversum sacrorum suorum hostes bella gerere credebatur“. ³⁾ Mi imamo tore v Diomedovem kultu s domačim venetskim božestvom opraviti, ne pa s thraškim Diomedom, ali pa z grškim junakom pred Trojo, ker, ako je traški Diomed s svojimi ljudi žeročimi konji osebljena burja, bi se mu gotovo ne bi konj bele, temoč črne barve daroval, ker črna barva je symbol zlih božanstev, kakošno je traški Diomed bil. Povest o poboževanju grškega Diomeda je bila sicer v Italii razširjena, otoki na gargarskem predgorji so se po njem veleli diomedski, pa kaj bi stare Venete primarjalo grškega junaka v svoj religiozni kult sprejeti? Kakor je Strabon venetski boginji identificiral z grškima Hero in Artemido, tako tudi timavsko božanstvo z grškim Diomedom. *)

Uže sem omenil v svoji razpravi: „Slovanski elementi v Venetščini (glej Letopis Matice slov. 1874, str. 43), da ime Diomed najde tudi v slovenskem jeziku prikladno razlago.

Da pa nemški in nemškutarski zgodovinopisci Venetov, Noričanov, Karnov in Panonov ne bodo mislili, ka samo slovanski zgodovinoslovci kakor: Surowiecki, Šafarik, Vodnik, Gilferding, Hitzinger in moja malenkost trdijo, da so med Karpati in Adrijó že v predhistorični dobi, predno so Kelti v teh pokrajinah se naseljevati začeli, Slovani stanovali, navajamo tukaj nekatere odlične nemške pisatelje, ki so po vsestranskih preiskovanjih prišli do istega mnenja. Tako piše učeni Schlötzer ⁴⁾: „der ganze Strich vom adriatischen Meere in gerader Linie bis an die Ostsee ist von Slaven bewohnt“ v pradobi namer, Schlötzer ima tudi Karne in Venete za Slovane. Bistroumni Konrad Mannert ⁵⁾ piše: „Nicht ohne Wahrscheinlichkeit darf man anerkennen, dass in jener Urzeit eine Kette slawischer Völkerschaften von der Ostsee bis zu den Wenetern in Italien reichte“. Istega mnenja je Laube, in tudi bistroumni Hahn ⁶⁾ ne dvomi, da so na jugu Dunaja že za Strabona med thraškimi in illyrskimi plemeni tudi slovanska stanovala. V novejšem času se je za slovanskost Venetov po-

¹⁾ Glej Script. rerum germ. pag. 509. ²⁾ Sax. Gram. I. c. ³⁾ Histor. Episc. Camin. II. vol. ⁴⁾ Schlötzer, Allgemeine Welthistorie 31 Theil II. str. 229. ⁵⁾ Mannert Germanien str. 499—501. ⁶⁾ Hahn, Albanische Studien, str. 239.

*) Nad Timavom je stal: „castellum nobile vino Pucinum“. Plinij poroča, da je: „vitis pucina omnium nigerrima“, Grki so to vino, katero je posebno rada pila Julia Augusta in je starost 82 let dosegla, imenovali: Pyctanon (glej Plinij III, 18. XIV, 3. XIV. 6.).

tegnil učeni Contzen, ¹⁾ in mi tukaj damo v nemškem izvoru celi njegov pretres previden s svojimi posebnimi opazkami. *) Isti Contzen (lib. cit. pag. 48) je po vsestranskih preiskavanjih do tega rezultata prišel, da Kelti niso bili prastanovniki dežel, v katerih v historični dobi nahajamo Slovence; on piše: „klare Zeugnisse und auch der Umstand, dass die Einwanderungen (der Kelten) von West nach Ost geschehen, zeugen von einer früheren Bevölkerung der Donauländer“, in goreomenjeni bistroumni Mannert (l. c.) piše: „durch die keltischen Einwanderungen wurde wahrscheinlich das Urvolk (katero je Mannertu slovanstvo) verdrängt. Zurück nördlich über die Donau? oder gegen Westen in die Gebirge der Rhäter?“ Resnica je, da je oni vlak Bojev, ki je prihrul črez herkynski les, dalje, da so silne trume keltiških Tektosagov marsiktero naselbino slovanskih prebivalcev v noriških in karnskih Alpah porinole dalje naprej, in se v pradomačiji Slovanov naselile, tako Boji po Bavarskem, Bohemskem in kraj levega pobočja Dunaja, Skordiščani na panogah Julskih planin, ali do čistega niso nikdar noriški in panonski slovenski prastanovniki od Keltoz iztrebljeni bili. Mannert je važno vprašanje stavil, jeli nebi kje pri upadu Keltoz betve slovenskih prabivalcev tudi v rhaitske planine bile pahnene, in res mi sledove slovenskih naselbin najdemo na pobočjih Adde in komskega jezera do sv. bernhardske gore. Tu je sedel rod Salašanov in Lepontov, katerega so rimski pisatelji prištevali k tavriskemu plemenu (tauriscæ gentes), med Addo in komskim jezerom Orobii, čijih narodnost celo učenemu Catonu ni bila znana, a jezikovski ostanki (glej razlago besede: Berga dalje predi) močno govore za slovanskost. Ti tauriški Leponti so uže učenemu Ottf. Mülleru bili nerazrešljiva zagonetka o njih pisavšemu: „Um den Verbanus-See (gornji konec komskega jezera) bis an den südlichsten Rand der höchsten Alpen wohnten die Lepontiner, **) ein Volk, dem der Name Taurisker beigelegt wird, wie mehreren Alpenvölkern. Diess scheint aber nur eine Benennung von Bergbewohnern zu sein,

¹⁾ Contzen, die Wanderungen der Kelten, str. 67 — 73. Leipzig, Verlag von Wilhelm Engelmann, 1861.

*) Za sorodnike ima baltičke in jadranske Venete tudi prof. Tschofen, glej njegovo knjigo: Germania von Tacitus pag. 4. Isti Tacitove Ose, ki so panonski govorili, ima za slovaško plemo. Tako so se začenjali nemški učenjaki zmerom bolj sprijaznovati z našimi trdenji, samo gosp. Dimitzu je vse to plod „schwärmerischen Nationalgefühls“.

**) Caesar (Bell. gall. 4, 10) reče, da pri Lepontih izvira Rhen. „Rhenus autem oritur ex Lepontiis, qui Alpes incollunt“ — tedaj so Leponti stanovali na iztočni strani sv. Gotthardske gore. V sredovečnih listinah šče se v tej okolici omenjajo; „homines qui vocantur Windi“ (glej Kopp Vindiciae), in najdejo se imena: Wendengletscher,

und lehrt dann über Abstammung und Nationalverwandschaft nichts, die überhaupt bei mehreren Urvölkern dieser Gebirge so wie des daranstossenden Donauthales ein Räthsel ist. Denn die keltischen Völker erscheinen erst als Eroberer; auch ging ihr Strom durch die Ebenen und stieg selten zu den Hochgebirgen hinauf (glej Ottf. Müller die Etrusker I. pag. 134, 135). Jaz sem v lanskem letopisu v članku: „Komentari k zgovovini Salašanov“ itd. točno dokazal, da mi imamo z dvojnimi Tavriščani opraviti, edni so bili ligurske, drugi slovanske narodnosti, prvi so stanovali v grajskih, drugi noriških in karnskih planinah, in ker v poslednjih nahajamo v historični dobi slovanske prebivalce, in Ottf. Müller, eden naj bistrourniših nemških učenjakov, sam spozná, da so Kelti redkokrat se naseljevali na visokih planinah, in nar višji ledovniki (Gletscher) tavriških alp šče den denešnji imajo čisto slovenska imena, tedaj nam ne ostaje drug corolarium, nego priznati, da so prastanovniki omenjenih Alp bili Slovani. Vendar, ker smo o tem vprašanji uže mnogo pisali, in šče hočemo naseljevanje Keltov v Karnii, Noriku in Panonii v posebnem članku razpravljati, predložimo čestitim čitateljem Contzenovo razpravo o Venetih.

Wendenthal itd. Te slovenske betve so mogle od pobrežja gorenjega Inna in badenskega jezera (lacus Venetus) od Keltov, ko so se v Galii vzdignili in proti iztoku jo začenjali rivati, tje doli potisnene biti. Uže Dempster (2, 28) jih je imel za Sarmate, Sarmati pa so po tadanji šoli veljali za Slovane. Ime Lepontii bi se dalo razložiti iz lěp, decorus, placidus, pulcher, formosus. Lepont bi bila močna oblika ЛѢПѢТЬ novoslov. Lepūt, primeri Bogut, Blagut, Borut, iz БОРАТЬ. Iz lěp so slovanska historična imena Lěpus, Lěpa, Lěposava, Lěpoten, Lěpek itd. Močne oblike šče najdeš v imenih: Marant, Kurent, Labant, Juhant, Bregant. K imenu Lepanti primeri ime nemškega roda: Ubii, die Ueppigen. Strabon (7) ima prebivalce rhaitskih planin za Illyre, pa da je on slabo bil podučen o teh krajih, pričuje njegova zmota, da ima jezero pri Bojih (lacus Pelso v Panonii), za identično z jezerom pri Helvetih (lacus Venetus), in da Boje pri „lacus Pelso“ z Vindeličani kraj bodenskega jezera vkup stavlja. Tako ta mnogo hvaljeni „kraljevi geograf“ tudi na drugih mestih krivo poroča, in ne morejo se vsa njegova poročila jemati za nezmotljivo istino.

III.

Professor Contzen o slovanskosti starih Venetov.

Capitel VIII.

Die Veneter.

§. 23.

Mit wenigen Worten gedenken wir schliesslich noch eines ziemlich räthselhaften Volkes, der italienischen Veneter. Umgeben von den Wohnsitzen der cisalpinischen Kelten und dem adriatischen Meere waren sie sehr früh in Italien eingewandert und seit uralten Zeiten im Besitze ihres kleinen Landes, ohne jemals von irgend einer der einbrechenden Völkerwogen aus demselben verdrängt worden zu sein. *) Ueber ihren Einzug in diese Gegend haben sich jedoch nur Sagen erhalten, die man aber nicht von vorn herein als unbrauchbar ausschliessen darf. Auch der Sage gebührt ihr Recht, sie muss nothwendig die Lücke ausfüllen, wo die Denkmäler von Stein und Pergament uns verlassen und ohne ihre Berücksichtigung ist kein abgeschlossenes Ganze zu erzielen. Findet sie aber Anhaltspunkte in unverdächtigen Zeugnissen geachteter Schriftsteller, so wäre es um so mehr Unrecht, ihr allen Werth abzusprechen.

Eine solche alte Sage nennt uns als Ursitze der adriatischen Veneter ¹⁾ Paphlagonien in Kleinasien. In die Geschichte treten

*) Čudovito je res, da se je rod Venetov od svojega prihoda na obale Adrije po padu Troje do zmagovanja keltskih Bojev po Rimljanih 191 pred Kristom ohranil. Ni se ga dotaknil naval Keltov, ki je pokončal Umbre in Etruske, ni mu škodoval galskopunski boj, le še, ko so Boji bili od Rimcev premagani, so se Veneti tudi brez vsega bojevanja Rimljanom podvrgli. Jaz si razlagam to prikazen iz miroljubivega življenja Venetov, ki so kot marljivi poljedelci in trgovci ne samo ne dražili nobenega sosednjega naroda v boj, nego tudi od sosedov bili pri miru pušćeni, ker so sosedje spoznali, da jim je sosed, ki trgovino povspesuje in zemljo obdeluje, od velike koristi. Že ta vlastovitost, ki je prav slovanska, pričuje, da v Venetih res smemo slovansko pleme iskati. Kako nasproti divji so bili Illyri, da celo Livij (X., 2.) jih divjost omenja: *Illyrii, Liburnique et Istri gentes ferac et magna ex partae atrocitatis maritimis infames.*

¹⁾ Ihr Name wird von den Alten verschieden geschrieben: bei Herodot Eneter (*Ενετροί*), ebenso bei Jornandes, Paulus Diaconus, bei Strabon

sie ein durch den trojanischen Krieg, an dem sie unter ihrem Fürsten Pylaimenes (Ilias 2, 851. 5, 576. 13, 643.) Theil nahmen, wahrscheinlich durch innere Unruhen aus ihrem Lande vertrieben (Eustath. ad Dionys. Per. 376. Liv. 1, 1. Messala Corv. 10.) Nach Troja's Fall und dem Verluste ihres Führers zogen sie nach Thrakien herüber und liessen sich am adriatischen Meere nieder. Anderen Nachrichten zufolge waren sie in die kimmerischen Wirren hineingerathen und nach langen Wanderungen an den Adriabusen gelangt. „Aber das am Meisten Anerkannte ist, sagt Strabon, dass sie der Paphlagonen beträchtlichster Stamm waren, zu dem auch Pylaimenes gehörte. Daher folgten ihm zum Heerzuge die meisten Eneter, gingen dann nach Troja's Fall nach Thrakien*) herüber und kamen nach langer Irrfahrt in das jetzige Henetike.“ Strab. 12, p. 543.

Heneter (*Ενέτοι*), bei Plinius und Curtius Veneter**) und Heneter, bei Livius, Mela, Polybios Veneter (*Οὐενέτοι*), ihr Land aber bei Livius, Ptolemaios, Vellejus, Florus u. A. Venetia (auf Inschriften Venetiae.) Alle drei Namen sind aber nach ihrer Wurzelverwandtschaft dieselben, wie dies auch von stimmberechtigten Forschern anerkannt ist; der Unterschied, der allein in den Anfangsbuchstaben liegt, lässt sich leicht durch das äolische Digamma erklären. Wo die älteren Griechen ihr Digamma haben und die jüngeren ihren Spiritus asper oder lenis, da gebrauchen die Lateiner, Slaven und andere indoeuropäische Völker *v* oder *w*. Vgl. griechisch *ἑσπέρα*, lat. *vespera*, slav. večer, gr. *οἶνος*, lat. *vinum*, slav. *vjno*, gr. *οἶκος*, lat. *vicus*, slav. wes. gr. *εἶδω*, lat. *video*, slav. *widm*, gr. *ἔλκω*, slav. *wleku*. In der Mitte griech. *νέος*, lat. *novus*, slav. *nowý*, gr. *ὄν*, lat. *ovum*, *νάες* — *naves* — *náwy*, *δαίς* — *levir* — *dewer*, *λαίος* — *laevus* — *lewý*. Vgl. Slowanské starožitnosti sepsal Pawel Šafářik Oddíl dějepisný (V Praze 1837.) I, 8.

*) Edna betva Venetov je pri tem preseljevanju zaostala na dolenjem Istru, ker še Appian, (*Bellum Mithrid.* 1. 5.) piše: „*Ενετόνς καὶ Λαοδαρέας καὶ Σίρτονς περίοικα Μακεδονίων ἔδρη*.“ glej obširniše o tem moj članek v Letop. Mat. Slov. 1871. str. 163—166. Naj mimogredé tukaj omenim, da so stari Timachi, ki so ob reki Timoku (pri starih pisateljih Timacus) stanovali, vtegnili tudi venetske narodnosti biti, še v poznejši historični dobi se je edna betva Slovanov velela: Timočani.

Ime reke Timok se razlaga iz iste korenike, kakor ime jezera: Timavus. To so menda isti Slovani, katèrih omenja armenski pisatelj Moses Chorens, pišoč, da Trakija ima pet manjih dežel, in edno večo, v kateri prebiva petero slovanskih plemen. Moses Chor. je umrl proti koncu 5. stoletja po Kristu, in se je v zemljepisnih rečeh držal Papposa, kateri je od leta 379—395. po Krist. živel v Alexandrii. Appian je starejši pisatelj od Papposa, in je bil tudi Alexandrinec.

**) Tudi na etrurskih grobiščih se nahajajo oblike: Venete, Venetia, Venetial.

Zahlreiche Spuren weisen bestätigend nach Paphlagonien zurück. Zuvörderst blieb hier der Stock des Volkes zurück, das sich in der Folge aber Kappodocker nannte (Maiandrios bei Strab. 12, p. 552.) ein politischer, von der Gegend übertragener Name, der jedoch den früheren nicht aufhob. Denn noch zu der Zeit, als Alexander der Grosse erobernd Asien durchzog, gab es freie mit den Paphlagoniern verbundene Heneter und noch später haben sie sich dort nach Mela 1, 2, 5 erhalten. Mela's Aussage ist um so wichtiger, da er die paphlagonischen Heneter weder an die homerischen noch an die adriatischen anknüpft, sondern eine rein historische Thatsache gibt. Hierher gehört ferner eine Aeusserrung von Corn. Nepos (ed. Lugd. p. 418.), dass die Paphlagonier, welche von Henetos*) nach Italien übergingen, nachher Veneter genannt wurden. Ziemlich entscheidend endlich ist das Zeugniß des Vibius Sequester, der in seinem Werke eines Volkes: Philyriden in Venetien Erwähnung thut. Philyrer aber waren ein Volk am schwarzen Meere in der Nachbarschaft der Chalyben (Dionys. Per. 766. Avien. 964. Apoll. Rhod. 2, 395, 1235.)

Wenn sich nun solche Chalyben**) den auswandernden He-

*) Cornelius Nepos je zajemal iz grških virov, zato mu je heros eponymos Venetov —: Henetos. Ime genetično se je ohranilo kot osebnost, in sicer: Veneta, hči-horvatskega kneza, Venata Stanislav 1501 Ak. Zap. Ros. Tom. II, Ven-ilo, Reg. Boh. 777, 4.; sem spadata tudi imeua: Un-ata, Un-eta, Un-eš, Une-slav, Une-vit, Une-gost, Une-bož, staroslov.: uniti, iz vaniti, velle, desiderare. Prasorodne besede so: lat. venus, sansk. vanas, Lieblichkeit, staronord. vin v imenih: Vin-sele, amicum atrium, Vin-golf, amica aula (Grimm, Myth. 780), ednako z imenom: Aestii, got. Aisteis, die Geehrten, Batavi got. bats, bonus, faustus, Ἀγαῖοι. Gori smo slišali, da Eginhard reče, ka so se Slovani „sua lingua“ imenovali Vandali. Tako ravno gotovo ne, Eginhard germansko ime: Vandali pomešal s slo. Veneti, v nemšk. ustih, Wenedi: Germanski Wandali so po razlagi nekaterih: Grenzbewohner, iz, wand, paries, proprie: margo. Slovenšč. šče pozna van, Wunsch, Meinung, zend. van, vanaiti, lieben, schützen. Venet je torej Vanita, der geehrte, geschätzte = Slovjen.

**) Chalybi so bili sosedje Tibarenov, in Mossynoikov in so stanovali ob primorji punta euxina od Trapezunta do Pharnacije (Justin, 44, 3.) Ti maloazijanski Chalybi so bili za Strabona že narodna zmés, in so se stopili s Kaldejci, primeri Strab. 1. Steph. Byz. v. Ἀλβᾶ. Mossynoiki bili so brž ko ne Kolchi, katere vsi stari pisatelji imajo za egyptsko pleme. Prebivali so v lesenih stolpih, in beseda: μῦσσοι, turris, je prešla tudi v grški jezik. (Primeri Hippokrates de aëre, locis etc. 22, pag. 268 Ermer.)

Pomponij Mela (I., 2.) navaja tudi v Mali Azii Venete, „Medi, Armenii, Comageni, Murrani Veneti, Capadoces, Gallograeci itd., toda

neten anschlossen, so unterstützen sich die von einander unabhängigen Ueberlieferungen vollständig. Der Heneterzug erklärt uns die Philyrer am adriatischen Meere und letztere an dieser Stelle bestätigt ihn.

Die Abkunft der Veneter war schon früh Gegenstand des Zweifels. Kelten waren sie nicht, wie Polybios aus eigener Anschauung sprechend ausdrücklich versichert: *Τὰ δὲ πρὸς τὸν Ἀδριακὴν ἤδη προσήκοντα γένος ἄλλο πᾶν παλαιὸν διακρίσκει. προσηγορεύεται δὲ Οὐνετοὶ τοῖς μὲν ἔθουσιν καὶ τῷ κόσμῳ βραχὺ διαφέροντες Κελτῶν, γλώττῃ δ' ἄλλοιᾳ χρώμενοι.* Polyb 2. 17. Ebenso wenig wie Kelten sind sie Illyrier, wie man aus einer Bemerkung Herodots hat schliessen wollen (Herod. 1, 196.*). Illyrien ist an der betreffenden Stelle in weitem Sinne genommen und der geographische Name des Landes auch auf sie übertragen; sie sind vielmehr Slaven. Zwar lässt sich dieses nur auf dem Wege der historischen Induction, nicht aber aus den alten Quellen erweisen, aber wo ist auch die leiseste Spur, dass irgend ein Schriftsteller des Alterthums die Geschichte des europäischen Nordens in ihrer Gesamtheit umfasste und die Stamm- und Sprachverhältnisse der Völker klar durchschaute? „Ist nicht“, sagt Paul Schafarik, in unserer Zeit wohl die grösste Autorität auf dem Gebiete der slavischen Geschichte, „das ganze Gehäuf der an der Grenze des griechisch-römischen Reiches zusammengerafften Nachrichten über das tausendjährige Treiben und Leben der Völker jenseits der Weichsel und Donau ein höchst mangelhaftes Stückwerk, dass nicht einmal des kleinsten Nordvolkes innere Geschichte aufzuschliessen vermag.“

Desto klarer und ausdrucksvoller sprechen die Handelsverhältnisse der Veneter für ihre slovenische Abkunft. Die paphlagonischen Veneter mögen ein zurückgebliebenes Bruchstück des grossen Slovenenstammes gewesen sein, unerklärlich durch

ob desnem bregu reke Halys, proti virom te reke, kjer so stala mesta: Ibora, Zara, Zela, Terisa, Kamisa. Ti Veneti so gotovo tam zaostali, ko se je venetska rodbina na pot iz Azije napravila, in v Evropo preseljevala.

*) Herodot na omenjenem mestu govori le o Henetih, ki so v Illyriku stanovali, in ne reče, da bi bili ednoisto plemo z Illyri. Ker, kakor smo uže slišali, Appian še drugih Venetov v sosesčini Dardanov in Makedoncev omenja, in te plemeni ste prebivali v zemlji Illyrov, je vtegnil Herodot te, ne pa adrijanske na misli imeti, in pri teh babilonsko navado neveste na sejem postavljati, najti. Venetov kraj Adrije Herodot le omenja (lib. V. c. 9.), ko govori o Sigynnih, o katerih pravi, da onkraj Istra prebivajo, medsko oblačilo nosijo, kocaste konje imajo, ki niso za jahanje pač pa za brzo vožnjo prikladni, in da blizo do mej Venetov kraj Adrije stanujočih njih meje segajo. Strabo, ka-

welche Völkerfluth an diese Ostküste des Pontos geworfen. *) Als sie aber nach langer Irrfahrt sich in den Besitz der Gegenden am adriatischen Meere gesetzt hatten, knüpften sie auch bald Verbindungen mit ihren Brüdern in den hinterkarpathischen Ländern an und traten ihnen durch ihren Handel näher, dessen vornehmster Gegenstand der Bernstein war. Aus Venetien holte man die schönsten und grössten Stücke desselben, der aber weit aus dem Norden von der preussischen Ostküste herkam. Die erste sichere Nachricht darüber gab der berühmte Massilier Pytheas, der auf Geheiss seiner Mitbürger auf einem besonderen Schiffe nach Samland hin fuhr, um glaubwürdige Kunde über jene entfernten Gegenden einzuziehen; aber leider sagt er uns über den weiten Weg des Bernsteinhandels gar nichts, **) der auf drei Strassen unterhalten wurde. Eine uralte Strasse zog sich durch die Ebenen des heutigen Polens über die Karpathen hin durch das Thal der Waag und durch Pannonien bis zum adriatischen Meer; auf diesem Handelsweg wurde schon vor Herodot der Bernstein von der baltischen Küste nach Italien gebracht ***); die Städte Calisia, Carrodunum, Celemantia und Carnuntum waren Hauptstationen; auf demselben gelangte jener römische Ritter, den der Kaiser Nero an die Bern-

teri te Sigynne na kaspijsko morje stavlja, zaslužuje več vere, ali o njihovi narodnosti pa besedice ne črne.

Ko so Veneti na obale jadranskega morja prišli, so uže betve illyrskega plemena tam stanovala, kder jih v historični dobi najdemo, torej uže iz tega ozira ne moremo Venetov k Illyrom šteti.

*) Arrian (pri Eustathiu in Dionys. Perieg. v 378) poroča, da jih je vojska z Assyrci pregnala iz svoje azijske pradomovine: „τὴν δὲ ἰνδοίαν Ἑρετίαν νῦν μὲν Βερετίαν φασί, καὶ οὐτὶ Ἀρριανὸς γῆσιν ὅτι Ἑρετοὶ πορῆσαντες ἐν μέλλῃ κατὰ Ἀσσυρίους καὶ ἀποπερῆσαντες εἰς Ἑνρώπην itd.; Strabon pa omenja, da nekteri o Venetih poročajo, ka je bil uzrok njihovega izseljevanja iz Male Azije in preseljevanja na Adriatiko vojna Kimmercev, ki pada po Euzebiju 300 let do I. olympiade, kar znese 1076 pred Krist. Strabon (I., 2. III., 2.) pa upad Kimmercev stavlja v Homerov vek. Poslednji in najvažnejši napad Kimmercev v Malo Azijo je bil za lydskega kralja Ardysa 700 pred Kristom. (Herodot I., 15. 103. Callimach. Hymn. in Artem. 251 itd.) Ker so Kimmerci se tudi Treri veleli, in Treri bili thrašk rod, tako so tudi Kimmerci thraškega plemena bili, glej Strabon XIII.

**) Primeri o tej cesti moj članek v Letop. Mat. Slov. 1869, str. 18—24.

***) Plinij (III., 16.) imenuje južno od mesta Altina pristana ali loki Edron in Brundulum. Jeli ni Edron isto, kar Adron iz adro, sinus maris, in Brundulum menda noslovana oblika za Brodulum, Brodovlje iz brod, trajectory maris, ali pa iz brundati, βρόδον, tedaj Brundulum isto, kar nemško: Bremen, Brandung. Al-

steinküste sandte, von Carnuntum aus in das Weichselland und kehrte reichbeladen mit der edlen gesuchten Waare heim. Genau bekannt war diese Strasse kurz nach Christi Geburt geworden, denn bis dahin hatte sie noch kein Römer betreten; man hatte bisher den Bernstein, unbekümmert, woher er komme und unbekannt mit den fernliegenden Gebieten, die er durchwandern musste, aus den Barbarenhänden empfangen und durch diese Unbekanntschaft lange Zeit dem Glauben Nahrung gegeben, dass er in den Waldungen am Padus erzeugt werde (Solin. 33). Eine zweite Handelsstrasse lief nach Westen. Dass die Ostsee schon in früher Zeit von den Bewohnern westlicher Küstenländer viel befahren wurde und dass zwischen den Anwohnern der Nordsee und der baltischen Gewässer eine Handelsgemeinschaft bestand, kann nicht bestritten werden, man denke nur an die mächtigen Flotten der Suionen (Tacit. Germ. 44.), an die Seekunde und die Seegeschicklichkeit der Gothonen (Zosim. 1, 42.) an den Pelzhandel der Skandinavier nach Deutschland (Adam. Bremensis; de situ Daniae. c. 227.) Es ist daher keinem Zweifel unterworfen, dass der Bernstein zu Schiff*) bis an die Mündung der Oder oder der Elbe gebracht wurde oder auch später blos nach Schleswig ging; von

tinum je stalo v muži, in kakor uže Vitruvij omenja, na kolih. Na Ruskem se nahajajo mužnate reke z imenom Alta, primeri litovsk. ardu, razlivam, menda je Alta isto, kar lata, česk. latovisko, Sumpf in po prestavi glasnikov nastalo, kakor aldija, alčen za ladija, lačen. Konstant. Porphyrog. imenuje šče morski breg: Pristene, Chronica Joannis in Sagornina imajo oblike Postena, bodi si pristan, portus, ali Pristēne, ad scopulos, ad saxa, vse ima svoj naravni pomen. Porto di Brondolo piše Konšt. Porph. Brudum.

*) Čudovito je, da najstariša poznamenovanja za ladje imajo slovenska imena, tako Gundula = Kuntura, Copano = Kopanja, Lanza = Landia, in Filiasi (Memorie storiche VI., 160.) navaja iz edne najstarejših venetskih kronik, da so Veneti ladje tudi imenovali Gumbare, „triginta tres naves, quas Gumbarias Veneti vocant.“ Kaj so gumbarie druga nego slov. Kumbi ali kumpi, kakor se ladje velijo, na katerih mlini stojijo. Sicer je beseda sorodna sansk. kumbha, Topf, Krug, Urne, Aschenkrug zend. khumbha Topf, gršk. κύβος, Gefäss, Becher, κύβη, Kahn, κύβα-ς, Urne, ali za poznamenovanje velike ladje se le rabi pri Slovanih, lat. cymba je iz grškega. Starovenetske ladje so se po istem Filijsiju tudi velele Cochi, to so kuki, ladje s krivim, pripognjenim klunom naves aduncae, dalje Buzi iz bok, votlina, primeri venetsk. ime ladje: Cai-chio iz cavichio. Filiasi šče omenja ladij, ki imenuje: Scille, to isto obznačuje, kar Cochi, slov. škrl, tedaj škrole, naves declives, proclives. To, kar Nemec imenuje Raa = Raha (slov. raga, ragica, raglica, rajca Stange). Mastende, se pri Venetčanih veli dromon, slov. drum, dremelj, Spitze eines Balkens, Pflocks, staronord. thrömr, Raa, novonemšk. Trumm, korenika je dar, spalten.

dort gelangte er entweder auf Flüssen oder Landstrassen nach Massilia, wo die Phoiniker ihn kauften oder er wurde dort von den armorischen Venetern abgeholt, die ihn über den Bodensee ihren adriatischen Stammesgenossen zugehen liessen. Endlich die dritte Strasse ging nach Osten, durch Skythien, wo der Bernstein *sacrium* hiess, zu den griechischen Colonien am schwarzen Meer.

Als später die einbrechenden Kelten in stürmendem Andränge die friedlichen Donauslaven*) überflutheten, überwandten, unterdrückten, und zum Theil vertilgten, zum Theil verdrängten, musste nothwendig bei den adriatischen Veneten auch der Bernsteinhandel eine Unterbrechung erleiden; aufgehört hat er indess nie, nur schwieriger im Betriebe wurde er.

Auf das Engste hängt mit dem Bernstein der Eridanos zusammen. Eine uralte Ueberlieferung lehrte die Hellenen, dass der Bernstein von Norden aus dem Lande der Veneter komme, wo der Eridanos in das nördliche Meer münde (Herod. 3, 115.) Diese Sage war sicherlich keine Erfindung, da sie durch die Sitze und den Namen der Veneter, die wir aus Zeugnissen als Urbewohner jener Gegenden kennen, vollkommen bestätigt wird, wurde aber schon früh durch die eifersüchtige Handelspolitik unternehmender Kaufleute verheimlicht und entstellt. Dennoch suchte man die

*) Pošteni pisatelj dá veljati, da so ob Dunaji že Slovani pred prihodom Keltov stanovali. Ako bi mu bila znana preiskovanja slovanskih pisateljev o pradomovini Slovanov med Adrijo in Karpati, bi v svojem spisu spravil še tehtniše dokaze. Razen Surowieckega, Šafarika, Gilderfinga so tudi nemški starinoslovci, kakor: Schloetzer, Mannert, v novjšem času Hahn spoznali, da od baltiškega morja do Adrije je stanovala nepretrgana vez slovanskih rodicev. Poljski letopisec Boguchval (1250) veli: *Scribitur enim in vetustissimis codicibus, quod Panonia sit mater et origo omnium slavonicarum nationum.* Strabon (7) sam si ni upal točno določiti narodnosti Panonov, in torej piše: *Panonii ab Illyriis descendisse videntur.* Tudi Anselmo Banduri v notah h Konstant. Porphyrog. omenja, da so v Panonii v pradobi stanovala slovanska plemena. Istega mnenja je slavni hrvatski učenjak i starinoslovec g. Ivan Kukuljevič Sakcinski, ki mi je pisal o moji mu poklonjeni razpravi: „Slovanski elementi v Venetščini“: „Vaše djelo vrlo me je razveselilo, Vaši dokazi dosta su jasni, a mi čemo mnogo vremena i borbe trebati, dok našim protivnikom iz glave iztepemo pogledom na Venete i na Norik — ludi Keltizam, a glede Panonie i Podunavlja Arbanizam.“ —

Naj šče tukaj omenim, da bi se Veneti, ako bi bili Illyri, gotovo tudi tetovirali, ali o tem ne omenja nobeden klasik, pač pa Strabon piše o Japodih reče, da se tätovirajo, kakor drugi Illyri in Thraki — *ἡμολογῶν τοῖς ἄλλοις Ἰλλυριοῖς καὶ Θρακί, (VII., 5. §. 4.)* Dve besedi iz jezika starih Panonov najdeš razloženi predi pri razlagi besede Balia.

Wahrheit der Eridanossage durh Uebertragung derselben auf die adriatischen Veneter aufrecht zu erhalten, so schon Skylax: *Μετὰ δὲ Κελτοὺς Ἑρετοὶ εἰσι ἔθνος καὶ ποταμὸς Ἑριδανὸς ἐν αὐτοῖς.* p. 6. ed. Huds. Die elektrischen Inseln am Ausfluss des Eridanos, das Vaterland des Bernstein, sollten am Padus sein, ein Glaube, der besonders durch die Dichter trotz der Gegenversicherungen von Polybios, Strabon und Plinius Eingang und Verbreitung fand. Allein nach näherer Bekanntschaft mit dem Westen fand man weder im Padus den Eridanos*) noch die elektrischen Inseln im adriatischen Meer; beide Punkte entzogen sich den Blicken in westliche und nördliche Ferne. Durch die Pyrenäen, durch Ligurien und Gallien folgte man der Spur, bis sie sich in die unbekannten Küsten der Nordsee und Grossgermaniens, ihrem Ziele nahe, verlor. Trotz der verworrenen Ansichten der Alten ist es aber unzweifelhaft, dass Sage und Erfahrung zu den baltischen Gewässern hinwies. Der Bernsteinhandel aber wirft ein klares Licht auf die Abkunft der Veneter; nur ein stammverwandtes Volk konnte aus so grosser Ferne so enge Verbindungen unterhalten; andererseits haben die Sitze der hinterkarpatischen Veneter einst bis zur Ostsee und der Bernsteinküste gereicht; diese Strecken, so wie der Handel mit der edlen Waare befand sich so lange in ihrer Gewalt, bis sie von den aus Skandinavien landenden Gothen verdrängt wurden und mit dem Besitze der Küste auch der Bernsteinhandel verloren ging und erlosch.

Endlich gehören hieher die armorischen Veneter. Leider sind die Nachrichten der Alten über sie höchst karg und spärlich, so wie überhaupt die Geschichte der Stämme Westeuropas fragmentarisch und dunkel ist. Schon die Namensgleichheit beider Völker lässt auf gemeinsame Herkunft schliessen,**) denn so alte einstmals

*) Ta Eridanus pesnikov je menda ista reka, katere Aelian (Nat. Anim. XIV., 8.) omenja, in je tekla mimo Viketie. Aelian jo imenuje *Ἠρέταυρος*, pri drugih pisateljih ima reka ime Retron ali Medvacus minor, denes se veli Bachilone. Imenitna je bila zaradi obilnosti piskurov — ali jegulj. Bržkone je tudi Aelian ime popačil in prava oblika je Eridan = ari dan bistra reka.

**) Tudi prednost v mornarstvu in trgovini, ki je bila ravno tako slavna, kakor pri adrijanskih Venetih. Sam Caesar je to spoznal pisoč: *Hujus est civitatis (nempe Venetum) longe amplissima auctoritas omnis orae maritimae regionum earum, quod et naves habent Veneti plurimas, quibus in Britanniam navigare consuerunt, et scientia atque usu nauticarum rerum reliquos antecedunt etc* (Bell. Gall. III. 8.). Ako ti Veneti ne bi bili od drugih Gallov različni rod, ne bi se moglo o njih pisati, da druge rodiče galske v mornarstvu presežejo. Vsaj je Gallia obdana od morja na severu, zapadu in jugu, tedaj bi mogli vsi galski primorci ednako izurjeni biti v mornarstvu; ker pa po Caesaru niso

berühmte Namen, wie die der Veneter, Kelten, Germanen u. a. kommen nirgends zufällig vor, wenn man auch häufig den Zusammenhang der damit bezeichneten Völker nicht mehr zu erkennen vermag, zumal da eine Zerstreuung und Trennung der Slovenen in uralter, vorhistorischer Zeit ebenso denkbar ist, wie bei den Kelten. Das Verbindungsglied zwischen den armorischen Venetern und ihren adriatischen Brüdern scheint der Bodensee gewesen zu sein, dessen oberer Theil auch *lacus Venetus* hiess. *) (Mela 3, 2.)

Auf Strabons Aussage ist in dieser Hinsicht kein Gewicht zu legen: denn die Alten waren, wo sie verwandte Völker antrafen, nur zu sehr geneigt, dergleichen Ueberwanderungen ohne alle Untersuchungen anzunehmen, um die ihnen auffallende Thatsache auf dem kürzesten Wege zu erklären; so leitet er aufs Gerathewohl die adriatischen Veneter von den armorischen ab, und, weil er diese für Kelten hält, schreibt er auch jenen, wiewohl zweifelnd, keltische Abkunft zu. ¹⁾

Von den armorischen Venetern gingen wahrscheinlich Uebersiedlungen nach Britannien aus; denn in ihren Händen lag die ganze Schifffahrt dahin (Caes. 3, 8.); aus Handelsrücksichten suchten sie Caesar von seinem Plane, das brittische Eiland zu betreten, abzubringen (Strab. 4, p. 194), endlich erstreckte sich ihr Einfluss soweit, dass die Briten sich eines mit dem ihrigen übereinstimmenden Schiffbaues bedienten (Veget. de re milit. 4, 37.). Diess möchten indess auch die einzigen Belege sein, die sich für die Existenz einzelner Colonien in Britannien anführen liessen.

Tako Contzen o slovanskosti Venetov, eden nar novejših bi-stroumnih nemških zgodovinoslovcev.

bili, to dokazuje različnost Venetov od Gallov, posebno nadarjenost in izurjenost, in te posebno pokolenje.

*) Na nekdanje bivanje Slovanov ob tem jezeru še spominja poznamenovanje: *ladis*, *lädis*, kako še denešnji prebivalci svoje čolne imenujejo. *Ladis* ni drugo nego *ladja*, dalje: *tshinnakl*, *zille*, kar je pol. slov. polnemško: čoln, (čun) slov. cymba, in *nakl*, iz nemškega: *nachen*, *nachl*.

Tudi na meji severnih Slovanov od gorenje Dune do ilmenskega jezera v minskem gouvernementu se najde: Jezero slovenskoje, vesi Slovjani, Slovinsk, kot dopričevanje, da so do onod segali sedeži Slovanov (glej Šafarik, Starožit. II, 28, 2) primeri: Windischmatrey, Windischgarsten in slična imena, ki javljajo, kako daleko je jedno ali drugo pleme segalo.

¹⁾ Die Stammverwandtschaft der armorischen und adriatischen Veneter liegt ausgesprochen bei Skymnos, wenn wir in seinem Periplus v. 193,

Dodatki in popravki.

Tavara,

coccia, cocciula, Geschwulst, piccola enfiatura per lo piu de morsi-
catura di zanzara, vespa, ortiche e simili. Uže dalje pred sem rekel,
da se tavara ima izpeljevati iz korenike tav, sansk. tu, tav-iti
in tau-ti, Macht, Geltung haben, tuv-i, stark, mächtig gršk.
ταύς, ταύ-ς za ταF-v-ς, stark, mächtig, ταύ-v-ω, mache stark, goth.
thiv-an, übermögen, bewältigen, dienstbar machen, thevis,
Knecht, thivi, Magd. Bopp šče iz te korenike izvaja lat. tueo,

τέκη statt τε καί lesen, ebenso v. 194. die alte Lesart Ἰστρον, statt: Ἰστρον
beibehalten. Letztere wird dazu auch von v. 664 unterstützt, wo nach
dem Glauben der damaligen Zeit, dass ein Arm des Ister in das adria-
tische Meer falle, ὁ Ποντικός Ἰστρος dem Ἀδριαῖος Ἰστρος gegenübergestellt
wird. Eine ebenso ungezwungene Erklärung findet dann zugleich die viel-
fach mit grossem Aufwand von Gelehrsamkeit gedeutete Nordsäule (στήλη
βόρειος), als die Nordwestspitze von Gallien oder als das nordwestliche
Vorgebirge der Bretagne.

Die Stelle lautet demgemäss also:

Τούτων (scil. Κελτῶν) δὲ καί ται λεγομένη τις ἐσχάτη
Στήλη βόρειος ἐστὶ δ' ὑψηλὴ πάνν
Εἰς κωματωδὲς πέλαγος ἀνατείνουσ' ἄκραν.
Οἰκοῦσι τῆς στήλης δὲ τοὺς ἐγγὺς τόπους
Κελτῶν ὅσοι λήγουσι ὄντες ἐσχατοί
Ἐνετοί, τέκη τῶν ἐντὸς ἐς τὸν Ἀδριαῖον
Ἰστρον καθήκοντων.

Scymnus 188 ff.

Dalje omenja Skymnos (in Peripl.):

Henetorum vero quinquaginta sunt
Urbes, et in illo sinu sitae,
Quos transgressos ajunt ex Paphlagonia regione
Habitasque juxta Hadriam.
Heneti finitimi sunt Thracis Hystri dicti.
Illyrica post hoc porrecta terra
Gentes continent multas itd.

Skymnos torej Venetov nima za Illyrae, in očitno reče, da šče
le se začne dežela Illyrov za thraškimi Istrani. Kar Herodot piše o
svatbeni navadi Venetov, ni imel na mislih adrijanskih, temoč „Vene-
tos ex Illyriis“, to pa so bili oni pri izseljevanji zaostali bratje, za
katere je šče Appian znal, in jih selišča zaznamoval v soseščini illyrskih
Dardanov. Da so Veneti v Illyridi bili ustanovljeni, ve tudi Strabon
povedati: Veneti longe claruerunt hic (in Illyride) etc.

tu-tor, staroprusk. tawas, pater, tawiska, paternus, tauta, Land, kambrobrit. tyv-u, crescere, pers. tavân, potestas, oskijsk: tauta, touto, sabinsk. touta, tôta, Gemeinde, latvijsk. tauta, Volk, staronord. thjodh, goth. thiuda, novogorenjenemšk. Diet, Volk, staroirsk. tuad, túath, Volk, iz te korenike tudi ime starokeltskega božanstva Teutates, imena Tuotiorix itd. Ali indoevropska korenika tu, tív, tav, ki je gotovo prvotno identična z gore omenjeno tu, obznačuje tudi: schwellen, stark, fett werden, in iz te je sansk. to-ya, *) Wasser, Regen, tav-iša, Meer, Fluss, tedaj das Anschwellende, tumra, strotzend, kräftig, tív-ati, fett werden, grški τῦ-λο-ς, τῦ-λη Anschwellung, lat. tu-m-ê-re, schwellen, tum-ulu-s, Anschwellung, Erdhaufe. Litovskoslovanski jezik ima iz te korenike in sicer: litov. tv-inti, schwellen, tv-ana-s, Fluth, tyv-aloti, fett werden, tyv-ala-s, fett, starobolg. ty-jā, ty-ti, fett werden, srb. tov, crassitudo, pinguitia, staroslov. to-bolia**) iz tovolia, Mast, tu-ča, tu-kost, tu-k-ota, pinguedo, — tu-kъ, adeps, srb. tov-iti, česk. tav-iti, fett werden, fett machen, maesten, slov. o-tav-a, Grummet, srbsk. tovaria, bauchiges Wassergefäß, tovljenje, das Mästen. Ta korenika je dalje stvarila poznamenovanja za: res magnas, crassas, tumescentes, turgidas, kakor staroslov. tov-ar, onus, novoslov. tovor, idem, tovarnik, Lastträger, hrv. tovarac, tovarnik, Lastträger, in osel kakor gršk. γουός, Last, in novogršk. γουαα, osel. Iz pomena: „onus“, se je izobrazil pomen: merx, facultates, zato starosrbski tovarъ, merx, facultates, rusk. tovarъ, Waare, merx, facultates, iz te ogerski: tavernicus, tavernik, Schatzhüter; staroslov. to-varištъ, novoslov. tovaruš, tovariš, tovarih, je proprie socius mercium, Handel — Saumgenosse, ki pomaga tovore nositi, ali tovariti, zato tudi v slovenšč.: tovarnik, Weinhändler, to-vorni konj, Saum — Packross, dalje je iz te korenike: taves, teves, Vampir, vukodlak, znano med belimi Kranjci, ker ima moč mrtva trupla otoviti, anschwellen machen. Kakor je iz korenike tu Latin stvaril — tumeo in tumulus, dalje tuber, proprie tu-Fer, Grk. τῦ-λη v pomenu Buckel, tako tudi Slovenec tav-er mutato v in b taber, mons turgescens, zato Tavrščan, Tabrščan, Tauriscus, prebivalec tavrov, tabrov. Ker so si v starih časih brege, brda ostrožili (mit Pallisaden versehen), je obviknol pomen: tabor, taber, castra, vallum, exercitus, cohors, bellum, rusk. dialekt. tabor, carrago, Bagage, Wagenburg, primeri analogično kelt. dun prvotno: mons, gadh. dún, cumulus, acervus, collis, pa tudi: propugnaculum, locus munitus, castrum, arx, (glej obširniše Diefenbach, orig. europ. str. 326 itd.).

*) Primeri ime reke Taja na Štirnem.

**) Sem spadajo imena bregov: Tobiš v pomenu ednaka imenom bregov: Tolst, Tolsti vrh, Tolščec.

Venetska tavana, Geschwulst, Anschwellung, torej ima slovansko obliko in glasovsko stopnjo, ker lat.-ital. oblike so *tubero*, *tuberoso*, *tuberculoso* itd. Litovsk. *tabaras*, *castrum*, je iz slovanščine, ker litovšč. ima oblike *tvinti*, *tvanas* in koreninčni vokal je izpadel, kakor v slov. *tvor*, *tôr*, *Geschwür*. Besed *tabor* in *tovar* torej ne smemo več med tujke postavljati.

Tangaro,

adjekt. *grossolano*, grob, steif, ungeschliffen, tudi v obliki: *tugo*, *zoccolo*, *pecorino*, direbbe si di giovane stupido e di basso ingegno. Ker Patriarchi *tangaro* tolmači v *villano*, sem v prvi razpravi mislil na staroslov. *thema* *tęgъ*, iz katerega je tež-akъ, ali Boerio razlaga besedo *tangaro* jasniše, iz katere razlage se vidi, da Patriarchov *villano* obznačuje rodo, neukretno obnašanje, kakor je med seljaki navadno, primeri nemško *bäuerisch* = grob, ungeschliffen.

Stavljam torej: *tangaro*, *tugo* k staroslov. *tęgъ*, *fortis*, *derb*, rusk. *tugoј*, pol. *tęgi*, slov. *tog* (*Murko*) *steif*, *starr*, *derb*, litov. *pa-ting-stu*, *werde träge*, latvijsk.: *s-ting-t*, *steif werden*. Beseda je iz venetščine tudi prešla v pismeno italšč. v obliki: *tangero*, grob, roh, ungeschliffen. Jaz mislim, da se *tęgъ* ne razločuje od *tęgъ*, čije besede prvotni pomen je: *gravis*, *schwer*. Razve venetščine in litoslov. ne najdem v družih indoevropskih jezikih slične besede. Ker v venetščini nahajamo močno obliko, je gotovo pravenetska.

Robbone — Robone,

Rock, langes *Kleid*, je prešlo iz venetščine v pismeno italšč., franc. in anglešč.; staroslov. *raбъ*, *rázъ*, schlechtes *Kleid*, *rubъ*, *vestis*, *rub-aha* *indusium*, *linteum*, slov. *robača*, *Hemd*, *rubje*, *Wäsche*, česk. *rub*, *vestis*, *gorenjeluž. rub*, *pannus*, slov. *robec*, *Tüchel*, litov. *rubas*, *vestis*. Korenika *rab-ramb* v sansk. pomenja: *niederhängen*, *gleiten*, *fallen*, tudi mutato *r* in *l* — *lamb*, *lambate**), *sich senken*, lat. *labor*, *labi*, *lapsus*, *labe-facio*, *labare*, zato *labes*, *Fall* = *Schandfleck*, gršk. *λοιβή*, *Schande*, anglosaks. *limpan*, *zufallen*. Iz pomenov: *niederhängen*, *fallen*, so se izobrazili pomeni: *schlaff*, *träge*, *faul*, zato litovsk. *rambus*, *träge*, *faul*, *rambokas*, *schwerfällig*. *Robon*, *rombъ*, *rub*, *rubaha*, *rubacha* itd. je torej: *vestis pendula*, ein *niederhängendes*, nicht gerade anliegendes *Kleid*. Iz te korenike je tudi polsk. *ręby*, slov. *rôb*, litov. *rubas*, *Saum*, lat. *limbus***), *Saum*. Ker po-

*) Primeri sansk. *lamba* (adj.) *pendulus*.

**) Joannes Schmidt *limbus* izvaja iz *lambero* = *lacero*, tedaj = koreniki *rambъ* v pomeu *rapere*.

znamenovanja za oblačilo iz korenike rab, ramb so se edino ohranila v litoslovanščini, je robone tako venetskoslovanska beseda, kakor zipon, zimara, gona, gonella, gabano, tabano, cope-neghen in drugi izrazi za oblačila.

Naj šče tukaj omenim druge korenike rabh, katera obzna-čuje, ertönen, schallen, sansk. rambhate, brüllen, rambhâ, Ge-brüll, gršk. ᾠ-ραβ-ος, Gerassel, ᾠ-ράβ-αξ, Lärmer, tudi v slabi obliki sansk. rebh-ati, knarren, knistern, murmeln, plaudern, laut reden, litov. rib-et, dröhnen, poltern, v slovanščini jo je ohranilo edino slovensko narečje: rab-uka, Lärm. Iz te korenike so imena rek po slovanskih deželah: Raba, Rabnica, venetsk rombo, Ge-sumse, rombare, rauschen, sausen.

Tretja korenika rabh, rambh, obznačuje: fassen, packen, nehmen, in iz te je starosl. rabežь, rapina, rābiti, rapere, se-care, primeri analog. lat. lamberare = lacerare, rāblь, mas-sula, ein kleiner Klumpen, malorusk. rubelj, pertica, slov. po-rob, Klotz, Block = das Abgehauene, koroški dialekt. mutato *b* in *g* porungelj, Prügel, (drugače Miklošič, kateri izvaja porun-gelj iz nemšk. Prügel), venetsk. rambar, togliere, rapire, fassen, packen, ramba, rapina, rābežь, gršk. λαμβάνω, nehmen, fassen, packen.

Ne sme pa se sem staviti franc. la robe, Kriegsbeute, to je iz staronemšk. roub, spolium, staronord. raufa, goth. bi-raubôn, starogorenjenemšk. roubôn, novonemšk. rauben, sansk. rup-yati caus. ropaya, tudi lup, brechen, zerbrechen, reissen, rauben, plündern, lat. rumpo, slov. lup-ežь, Räuber, lupiti, reissen, schinden, Haut abziehen. Iz te korenike je tudi po Ficku, litov. raup-a-s, Maser, Pocke, starosl. ropa, pus, Geschwür, venetsk. po izpahnenem *p* roгна za ropgna, t. j. ropnja*), scabbia, Kraetze, staro- in novosl. rupa, foramen, fovea, proprie Bruch, pri-meri staronord. iz iste korenike: rauf, fissura, foramen.

*) Italščina *p* pred labialei izpahne, primeri: rotto, Bruch iz ruptus.

Tiskarni popravki in dostavki.

- Stran 6. redek 4. odzgorej beri: ob mesto: o
 „ 7. „ 7. „ beri: starovenetskega mesto: staro-slovenskega.
- Stran 14. redek 15. odzgorej se ima stavek: „dalje gornjeluz. žahodlo“ — izbrisati.
- Stran 17. redek 7. odzdole beri: pripeta, mesto: napeta.
 „ 19. Pri razlagi besed gora, gorna, šče prideni: V sansk. nahajamo džhara in džhari, Wassersturz, iz korenike džhar, stürzen, biegen, wanken, gršk. *ζαλέω*, wanken, schwanken; tore gariti se iz te korenike.
- Stran 22. redek 6. odzgorej beri: kar, mesto: har.
 „ 26. Razlaga besede *οροξάκvor* iz oreh se zavrže, ker je grška in obznačuje: Bergnussbaum.
- Stran 29. v 8. vrstici odzdolej ima stati: *ΑΔΡΕΜΗ* mesto *ΒΑΔΡΕΜΗ*, in v isti vrstici šče prideni: tudi slov. androga, Flussfisch, je iz te korenike.
- Stran 32. redek 1. odzdolej naj se primeri: čučekrlj, čičekrlj izbrišete.
- Stran 44. redek 11. odzgorej šče pristavi bolg.: kastre, Zweige abschneiden.
- Stran 51. redek 10. odzgorej šče pristavi po besedi: či-ču Kind. slov. čečej, dete, venetsk. cecino, idem.
- Stran 58. redek 10. odzgorej šče prideni: V srb. pomenja četovanje, das Ausziehen mit Truppen auf Abenteuer.
- Stran 60. redek 9. odzdolej beri: pylimas, mesto: pylinias.
 „ 63. „ 7. odzgorej beri: hūfo, mesto: kufo.
 „ 76. „ 18. odzgorej pristavi šče po besedi: Bund, slov. koc-na, Kelte, Fessel, (Janež.)
- Stran 65. redek 2. odzgorej šče po besedah: proprie currens, prideni: staroslov. in srb. čel-iad, die Leute im Hause, die Frauensperson im Hause, sansk. čarati, čaranti, ein im väterlichen Hause weilendes Frauenzimmer.
- Stran 82. Pri razlagi besede: otela, šče pristavi: Otela se tudi zna vjemati z ruskim: otol, rešetka pri ribolovnem zaporu, primeri šče tudi česk. in polsk. vata, sagena, rusk. votola, grobes Gewebe.
- Stran 85. redek 16. odzgorej prideni po besedi: das Verbindende: — tudi venetsk. degagna, mreža, iz korenike deng, deg, ligare, analog. rusk. sēt, mreža, iz si, ligare, tako tudi venetsk. nagossa, negossa po istih nazorih.
- Stran 95. v zadnji opazki beri: ladinščino mesto latinščino.

Stran 97. Na konci članka, ki razlaga besedo Trogia šče naj se pristavi: Trogia, trag, traga, generatio, tudi lahko izvajamo iz korenike trg, sansk. trh za trgh, crescere, in venetsk. troza za trogia, vjema se s anglosaks. telg, planta, in gršk. *τριχ-*, pilus, vlas, tedaj prvotni pomen: crescens.

Stran 98. Pri razlagi besede morgia šče primeri rusk. morgovat, raztočat, dispergere.

Stran 100. Pri besedi begiora, volga, šče se naj pristavi: Teme-ljitejšje pa se begiora lahko razlaga iz oblike bergliora = berglura. Venetšč. glasnik *r* staplja z vokalom in *gli* spre-menja v *gi*, tako je oblika begiora iz bergliora mogoča in beseda bi se vjemala s česko: brhel = slov. bergel, oriolus galbula.

Stran 114. Besedi tamisa primeri šče analog. litovsk. kretulys, Sieb, iz krat, krit, schütteln.

Stran 122. Na konci razlage besede celega naj se šče pristavi: Ker celega je venetska oblika za celica, primeri manega za manica, se zna tudi stavljati k sansk. čaraka, Bachstelze, tudi čara, in s čara se vjemal litovsk. kële, Bachstelze. So-rodno je gršk.: *παραλος*, Bachstelze = sansk. čarčara, be-weglich, schüttelnd, primeri slov. tresirepka.

Menje važniše tisk. pogrške naj čestiti čitatelji sami po-pravljajo.

Literarna zapuščina

doktorja Franceta Prešerna.

Poroča dr. Jan. Bleiweis.

Sedaj še le izpolnujem obljubo, ki sem jo dal nepozabljivemu svojemu prijatelju dr. Costi 1. dec. leta 1872 po končani „besedi“ v čitalnici Ljubljanski, da mu namreč za „letopis“ Matice naše izročim, kar sem oni večer čitalničarjem poročal o zapuščini Prešernovi.*)

Mnogostranski obilni posli so me ovirali dosihdob rešiti pri-jatelju svojemu dano obljubo. Da tedaj ne ostajam še dalje dolžnik

*) Jaz pišem, kakor se je zmirom pisal Prešern sam, in se moram le čuditi, kako da so nekateri slovenski pisatelji po smrti njegovi si upali spreobračati pisavo imena njegovega v „Preširen“, ki je gotovo v vseh svojih poezijah sijajno kazal, da ume slovenski pisati. Pis.

častiteljem Prešernovim, zato naj stopi v letošnjem „letopisu“ poročilo o literarni zapuščini njegovi na beli dan.

Prešern je za vodenico umrl 8. dne svečana leta 1849. v Kranji, v tisti hiši, kjer se je rodila mati Josipine Turnogradske, bivše prve soproge dr. Tomanove. Gospod Dagarin, takrat dekán v Kranji, je bil Prešernu iskren častitelj in zvest tolažnik v dolgi bolezni njegovi. To morem potrditi z dobro vestjo, kajti z blagim baronom Antonom Zoisom sva bolnika mnogokrat obiskavala, in, ko je treba bilo, vsakovrstno tolažbo prinesla zapuščenemu prijatelju, kateremu zadnji čas ni samo „kregulj kluval srca“, ki „peveca nadleguje od zora do mraka,“ temveč so ga trle tudi nadloge potrebščin vsakdanjega življenja. In vendar se je mnogo besedovalo in sumičilo, da je Dagarin dal na dvorišči sežgati literarno zapuščino Prešernovo. Kdor je vedel, da je Dagarin bil prijatelj Prešernu in da ni bil rigorozist na nobeno stran, na prvi hip je lahko videl, da ono sumičenje bilo je le hudobna domišlija. Da bi bil Dagarin tak atentat storil tudi le na nekatere pesme in pisma Pešernova, uničil bi bil gotovo pismo M. Čopovo (Zhópovo) od 24. marca leta 1832, v katerem mu pošilja in razjasnuje pesem, ki jo je Jaka Zupan za god skoval prof. Jož. Poklukarju.

Iz rok njegovih je meni došla literarna zapuščina Prešernova. Celó majhen snopič je, in kar je še največ v njej, to so pisma nekatera, ki jih je dobil od prijateljev svojih v prejšnjih letih in jih memo družih hranil; njegovih lastnih del, ki bi ne bila že svetu znana, ni ne enega vmes, vsaj tudi dr. Prešern zadnja leta v Ljubljani in dve leti svojega bivanja v Kranji ni skoro nič več delal na pesniškem polji. Taka pač je pogostoma z literarnimi zapuščinami; marsikak pisatelj velja za Kreza literarnega, — ko pa umrje, morajo se razlogi iskati, s katerimi se zakriva spodletela nada!

Kar je tedaj dr. Prešern slovstvenega zapustil, ni se pogubilo. Kar pa se nahaja pisem od leta 1832. do 1845. v zapuščini njegovi, so nekatera zanimiva v tem oziru, da nam razsvitljujejo stan slovenskega slovstva o Prešernovem času; deloma nam pa tudi podajajo črtice za nepristranski životopis njegov.

Poglejmo sedaj zapuščino njegovo. Razrediti se dá v tri vrste: ena vrsta obsega nekoliko pesem slovenskih; druga nekatere pesmi nemške, tretja vrsta pa nekatera pisma (dopise).

I. vrsta: Slovenske pesmi.

Med temi pesmami nahajamo na preprostih listkih lastnoročno pisanih 6 z bohoričico, 9 pa z gajico.

Jaz, ki sem mnogokrat občil z ranjeim Prešernom, morem zagotoviti, da se je Prešern jako težko ločil od bohoričice, in da le nerad je se lotil gajice; še leta 1844, ko so „Novice“ že

začele pisati z gajico, je spisal Prešern svojo „zdravljico“ (zdravico) ob novini leta 1844, katero nahajamo v treh preuredbah (variantah), dvakrat pisal z bohoričico.

Z bohoričico pisane pesmi so: 1. „Pesem od zidanja cerkve na Šmarni gori“, 2. „Hčere svēt“, 3. „Judovsko dekle“, 4. „Zdravica (zdravljica) ob novini leta 1844“, 5. „Tri želje“ (Benečanska trojka), 6. „Parizina“. —

Z gajico pa so pisane: 1. „Zabavljivi napisi“, 2. „Zapuščena“, 3. „Matiju Čopu“, 4. „Smoletu“, 5. „Prošnja“, 6. „Vso srečo ti želim“, 7. „Pevcu“, 8. „Tempora mutantur“, in pa 9. „Božje in hudičeve hiše“. Poslednjo to pesmico „po grški meri“ je tako-le napisal:

*Bóg v fárnikh cerkváh v Ljubljáni se hváli petéríh,
Tóliko túdi kasárn ima slepárski hudič.
Svét Péter, Miklávš, Jakob nas vabíjo k Bógu,
Nas Janecz Kersnik, vábi Mariá v nebó,
Hiše: kazino, redút, koloseum, ž njími teater,
Ima strelíše hudič, svoje si cípce lovit.*

II. vrsta: Nemške pesmi.

Dr. Prešern je tudi rad nemške pesmi skladal, in zložil jih je mnogo. Svojim slovenskim, leta 1847. izdanim pesmam, je hotel dodati tudi nemške, ter jih v ta namen že tudi predložil cenzuri. Po mnogem prigovarjanji, naj na svitlo da slovenske pesmi posebej in nemške posebej, obveljalo mi je, da je dal za natis pripravljene slovenske l. 1847. pod naslovom: „Poezije doktorja Franceta Prešerna“ v založbi Blaznikovi na svitlo, prihranivši nemške za posebno izdajo, ki pa jo je pozneje opustil.

V zapuščini njegovi najdene nemške pesmi so te-le: 1. Sonett: „An bösen Wunden leidend muss entsenden“, 2. Sonett: „Wohl gross war Toggenburg, mein Schmerzgeselle“, 3. Sonett: „Verflucht sei das Erfahren, das Erkennen“, 4. „Die Resignation“ aus dem polnischen des Adam Mickiewicz, 5. Sonett: „Zum Abschiede von dem wohlgebornen Herrn Anton Tschopp, k. k. Appellationsrathe bei seiner Uebersetzung zu dem hochlöblichen k. k. innerösterr. kústenländischen Appellationsgerichte“, in pa 6. Sonett: „Des Sängers Klage“. Naj ta sonet (zabavljico), ki kaže, kako sta Prešernu bila priljubljena Kopitar in cenzura, čitateljem našim prepíšemo; tako se glasi:

Des Sängers Klage.

*Ihr hörtet von der Zwerge argem Simmen:
Wie diese ungestalten, rothbehaarten
Unholde gierig Geld zusammenscharreten,
Wie sie auch schöne Mädchen wollten minnen;*

Wie sie, da stets gescheitert ihr Beginnen,
Entführt die Holden, und auf steilen Warten
Sie hinter Schloss und Riegel streng verwahrten,
Dass niemand könnte ihre Gunst gewinnen.

Was einst eronnen mütsige Gemüther,
Ward heut zu Tage wahr; ich hab' die Spur
Von einem solchen schnöden Mädchenhüther. —

„Wie heisst der Wicht?“ „„Herr Bartelmä Kopiter.““

„Die Schöne?“ „„Krainische Literatur.““

„Der Riegel, der ihm zu Gebot?“ „„Censur.““

Po vsem tem pridemo na najbogatejši del Prešernove zapuščine, to je, na

III. vrsto: Različna pisma.

V tem razdelku zapuščine Prešernove nahajamo a) nekatere pesme družih, največ pa b) dopisov, ki jih je Prešern prejel od svojih prijateljev od leta 1832. do 1847., ki so se brž ko ne mu vredni zdeli, da jih je hranil.

Med pesmami družih najdemo:

1. nemško: „*Die Einbildung*“ — brez podpisa;

2. francosko: „*Hymne. Pour le premier de l'an cinquieme de nos triomphes. Sur l'air „Allons enfans de la patrie“*“;

3. poljske 3 od Emila Korytka, pesnika rodом Poljaka, ki je več časa bival na Kranjskem, tu nabiral narodne naše pesmi in jih po Blaznikovi tiskarni izdal pod naslovom: „*Pesmi Kranjskiga naroda*“ leta 1839. Ena teh pesem nosi naslov: „*Spiew patriotow polskich*“ — na note puritanov, druga „*Salamandra*“, tretja, ki jo je Korytko posvetil leta 1837., „*lepim Ljubljancankam*“, ki se tako-le začinja:

„*Piekne, Lublano, twe okolice,
Ale piekniejszij twój blekił uroczy,
A od blekiłu twych dziewic lice,
A od tych dziewic, piekniejsze ich oczy!*“

4. slovenske 3 od Miha Kastelca, izdatelja „*Krajske Čbelice*“, kateri je Prešeru glavni sodelavec bil, namreč dva soneta in pa „za vezilo dr. Francetu Prešernu 3. grudna 1845“, ki se tako glasi:

„*Po meri popivaj slaščico svetá,
De t' Peter prezgodaj ne odpre nebá!
Pogosto pa snuje naj pesmi srcé,
De v krili ga mirnim preveč ne — težé.*“

Poleg teh pesem je še Prešernova nemška pod naslovom: „*Dem Andenken des Mathias Čop*“ — katere začetek se tako glasi:

*„Jung stirbt der, den die Himmelsmächte lieben“,
Der Spruch, mein Freund! hat sich an dir bewähret,
Stand in den blassen Zügen dir geschrieben;*

*Denn heiter war dein Antlitz wie verkläret,
Dein Mund, der lächelte, als wollt' er sagen:
Aus ist der Kampf, der lang genug gewähret!“*

Med dopisi, ki so najzanimiviši del zapuščine, pa vsi, razen mojih dveh, v nemškem jeziku pisani (dokaz, da oni čas niti Prešern niti prijatelji njegovi niso si dopisavali slovenski), nahajamo sledeče:

1. Tri dopise od grofa Antona Auersperga (Anastazija Grüna), enega od leta 1838, s katerim Prešernu povrača narodne pesmi in „viže“, ki sta mu jih Korytko in Kopitar posodila takrat, ko je Auersperg nabiral za zbirko svojih, leta 1850. pod naslovom *„Volkslieder aus Krain, übersetzt von Anastasius Grün“*, izdanih narodnih slovenskih pesem, — v drugem dopisu od leta 1844. ga prosi razjasnila nekaterih njemu nerazumljivih vrstic v 5. zvezku str. 101 Korytkovih narodnih pesem, — v tretjem dopisu leta 1845. pa ga prosi, naj bi mu o napevih naših narodnih pesem nekatere potrebne razložbe oskrbel.

Vsa ta tri pisma so Prešernu došla iz Šrajbarskega turna (Thurn am Hart), grajščine Auerspergove.

Zadnje pismo, ki priča, kako skrbno in natanko je nemški pesnik Anastazij Grün preiskaval duhá narodnih naših pesem, naj postavimo celo le-sem, tako-le se glaseče:

„Verehrter Doctor! Liebenswürdiger Freund! Sie wissen, dass ich mich mit Sammlung und Uebertragung unserer Volkslieder beschäftigt habe. Meine Sammlung ist — bei aller Strenge in der Auswahl — ziemlich reich und beinahe reif zur Herausgabe, die ich mit einem übersichtlichen Vorwort einleiten möchte. Hiezu fehlt mir, ehrlich gestanden, die Kenntniss des musikalischen Theiles. Hier in meiner Gegend wird wenig gesungen und was gesungen wird, ist meistens der Art, dass es in meine Sammlung nicht aufgenommen werden kann. Ich bitte Sie daher recht dringend, mir über die Sangesweise unserer Lieder, deren Tonart, allfällige Instrumental-Begleitung u. s. w. mitzutheilen, was Sie mir entweder aus eigenen Erfahrungen geben oder aus Mittheilungen irgend eines Ihnen gewiss bekannten Musikkenner ergänzen können. Was die Sammlung selbst betrifft, so will ich sie jedenfalls noch vor der Herausgabe Ihrem prüfenden Kennerblicke vorlegen und seiner Zeit Ihre gefällige Theilnahme dafür in Anspruch nehmen.“

2. Pismo Lašana iz Novega mesta leta 1836, v katerem obširno kritikuje Anast. Grünov „Schutt“ in to kritiko pošilja Prešernu s prošnjo: *„mild mit dem neuen Kritiker ins Gericht zu gehen“*.

3. Pismo Jerneja Arkota, leta 1838. župnika v Vodicah, s katerim mu povrača Strausovo „*Leben Christi*“, s željo, naj mu drugega dela te knjige, ki bode gotovo podoben prvemu, ne pošilja več. Ob enem mu za Korytka pošilja snopič narodnih pesem, ki mu jih je povedala 80 let stara ženica.

4. Pismo dr. Kočevarja iz Podčetrka (Windisch-Landsberg) od leta 1839. naj čitateljem podamo celo, kakor ga je velenjenjeni naš rodoljub dr. Prešernu takrat pisal tako:

„Herr Frass übergab mir 15 Exemplare der von ihm gesammelten slovenischen National-Lieder mit dem Auftrage, dieselben Ihnen zu übersenden. Indem ich diesem Auftrage mit Vergnügen entspreche, benütze ich die Gelegenheit, Ihnen für die grosse Freude, welche mir Ihre ausgezeichneten poetischen Producte verursachten, herzlich zu danken. Ihren „Kerst per Savizi“, „Povodni mosh“ etc. habe ich schon oft gelesen, allein ich fange sie jetzt noch oft zu lesen an, so bald ich mich freuen will. Ihr bestimmter Ausdruck, Ihr Reichthum der Gedanken, das Treffende Ihrer Bilder, die Ungezwungenheit der Sprache und der Reime müssen einen jeden, auch gegen unsere Sprache partheiisch Gesinnten überraschen und erfreuen. Ueberraschen, sage ich, weil Sie in einer Sprache, welche noch nicht gebildet ist, so vollkommen schreiben. Sie sind unserer Sprache Meister geworden, und wenn es möglich wäre, dieselbe zur Literatur-Sprache zu erheben, so wüsste ich niemanden fähiger dazu, als Sie. Ober-Ilirien muss auf Sie stolz sein, und das Mittel- und Unter-Ilirien würde sich gratuliren, wenn es einen solchen Sänger hütte.

Wollte Gott, dass Sie, unsere kleine Literatur mit Ihren geistigen Producten zu bereichern nie aufhören möchten! Wollte Gott, dass Sie nie aufhören möchten, ein Priester der Slava zu sein! denn wo fände sie einen zweiten Prešern? wie viele Jahre müsste sie warten, bis ihr wieder ein Sänger des „Kerst“ ein Opfer brächte? Verlassen Sie unsere Slava nicht, und wenn Sie auch nicht zu den Fahnen der neuen ilirischen Literatur schwören, so singen Sie slovenisch (oberilirisch). Verlassen Sie uns, Ihre Landsleute, nicht, welche all ihr Vertrauen in Sie setzen in der Ueberzeugung, dass nur Sie die literarische Ehre Ober-Iliriens zu retten im Stande sind. Die ilirische Literatur würde zwar mehr gewinnen, wenn Sie sich an Gaj schliessen würden, um in unserem gemeinschaftlichen Garten Blumen zu pflanzen; allein Sie haben schon ihren Blumengarten, welchen Sie bis jetzt so gut besorgen. Besorgen Sie denselben auch künftig hin, und Sie werden sich überzeugen, dass jeder Ilir daran Vergnügen finden wird.“

5. Dr. Česnik ga je z šaljivim dopisom brez datuma dramil, naj „dr. Siebenschläfer“ zopet katero zapoje v „Čbelici“, — prof. Jaka Zupan pa naj miruje s svojimi popevkami, ki jih dr. Česnik, „*ungesottene Plunzen*“ imenuje.

6. Karol Melzer, leta 1847. amanuensis licealne knjižnice v Celovcu, Prešernu naznanja, da bibliotekar P. Budik, ki je

izgotovil zgodovino Koroškega slovstva, namerava literarno zgodovino Kranjske se lotiti, ter Prešerna prosi, naj mu razodene mnenje svoje, kaj on o tem podvzetji misli.

7. Naš rojak Levičnik, takrat duhoven v Innerteichen-u, mu leta 1840. pošilja slovenski prevod prologa in I. akta Schillerjeve „*Devica Orleanske*“ (ki ga pa ni v zapuščini) ter ga prosi razsodbe. Tudi to pismo sledečega obsega vvrstim svojemu poročilu: #

„*Ihr Wort: „Jetzt übersetzen Sie die Jungfrau von Orleans!“ — nahm ich in vollem Ernste, und hier in der Einsamkeit ist es um so verführerischer, mit einem schönen Wesen sich abzugeben. Ihnen, als dem jetzigen Orakel und klassischsten Richter des slovenischen Geschmackes, sende ich den Prolog sammt I. Akt zur gütigsten Einsicht ein; erbitte mir aber kein orakelförmiges, sondern ein lakonisches Parere: „absolvo“ oder „condemno“. Es ist besser, dass ein Mensch stirbt, als das eine ganze Nation sich den Magen verderbe! #*
Ich übersetzte möglichst wörtlich. Die Eigennamen krainisirte ich nicht. Ich befiess mich der Puristik. 3—4 Wörter schuf ich selbst, die übrigen gab mir Murko's Besednik. #
Und nun nehmen Sie sich die Geduld, die Beilage zu durchsehen, und — zu feilen, oder zu zertheilen.“ #

8. Pismo Matija Čopa od leta 1832, s katerim Prešernu pošilja in tolmači slovensko godovnico, ki jo je Jaka Zupan, profesor bogoslovja, zložil na god Jožefu Poklukarju, profesorju duhovnega pastirstva. Pisarija je iz glave onega pisatelja, čegar pesmi dr. Češnik v svojem že navedenem pismu imenuje: „*ungesottene Plunzenstücke*“. Čop sicer sam pravi: „*ich verstehe zwar selbst keinen einzigen Vers davon, aber Mitleid habend mit Eurer Unwissenheit in slovenicis will ich Euch doch das famose Gratulationsgedicht verdeutschen.*“ — Naj podam čestitim čitateljem prvo vrsto te godovnice za pokušnjo, v svesti si, da ne bodo želeli slišati cele:

„*Lézhí bolj nege sladost, drug mili! shup lade uzhitel!*“

Čop je te hierogliffe tako-le ponemčil:

„*Es heilt den Schmerz der Zärtlichkeit Süsse, theurer Freund, der Pfarren-Leitung Lehrer!*“

9. Iz leta 1839 nahaja se v Prešernovi zapuščini pismo iz Dunaja, rigorosanta Jan. Čopa, brata Matija Čopa, s podpisom „*1/2 Dr.*“, v katerem mu naznanja, da Schmidl, odgojitelj mladih knezov Lobkovičev, na svetlo daje: „*statistisch-geographische Beschreibung des österr. Kaiserthums*“ in da ravno zdaj izdeluje kraljestvo Ilirsko ter da želi temu oddelku dodati tudi nekoliko črtic o narodopisji Slovencev, njihovem jeziku, njihovih običajih itd. Schmidl — piše Čop — se je zarad tega obrnil do Kopitarja, ali „*zhevljarzhik*“ ni htel mu postreči in ga je na-

potil do mojega sošolca Zupanca, odgojitelja grofov Sechenijev, Zupanec pa, ki je bil z delom preobložen, napolil ga je do mene. Obljubil sem mu, kolikor mogoče, podpirati ga, pa tudi do Vas (Prešerna) obrniti se zlasti o tem, da mu pripomorete z nemškim prevodom nekaterih narodnih naših pesem itd. Na vsak način pa moramo Schmidlnu tudi oskrbeti izgledov Kočevskega jezika, da nevedni Dunajčanje beró, da Kočvarji so Nemci, ne pa Slovenci, in da nehajo nas Kranjce pitati z imenom „Gotschewer“. Rad bi tudi dobil nekoliko izgledov nemškega jezika, ki ga kramljajo Zoričani (Zarzer). Zupanec me je zaradi tega napolil do dr. Tuška v Ljubljani. — To je glavni del Čopovega nemškega pisma; Schmidl menda ni dobil, česar je želel dobiti o narodopisji prebivalcev „Ilirskega kraljestva“, vsaj se ne nahajajo v njegovi knjigi. — Onemu času — času malomarnosti za narodno reč — veljali so pač še več opomini Koseskega, s katerimi je l. 1847 narod svoj izbujal na delo, rekši:

„Gani se! komur je mar zahvale prihodnjega vnuka,
Gani se! kogar je sram zasmehovanja rodú,
Ako bolí vas ošabnih besed ostrupeno želó,
Vam še slovenske krvi v srcu pretaka se žar!
Z umom orožite se, ne bojte se znoja na čelu!“

10. Od 3 pisem, ki se od slavnega českega pisatelja Fr. Čelakovskega nahajajo v zapuščini Prešernovi, ste dve na več strani tako zanimivi, da ju damo od konca do kraja natisniti.

Eno od leta 1832 glasi se tako-le:

„Hochzuverehrender Herr! Als ich Ihren Landsmann Herrn Kopitar bei seinem vorjährigen Besuche hier in Prag über manches in Betreff Ihrer Literatur befragte, nannte er mir unter anderm wenigen auch das Erscheinen einer „Krajnfka Zhebeliza“, und obwohl er nichts sonderliches zu ihrem Lobe sagen wollte, so beachtete ich doch wenig das Urtheil des Grammatikers, und suchte sogleich für mich und unsere Freunde 10 Exemplare verschreiben zu lassen. Aber unser Buchhandel! — Es verging bald ein Jahr, ehe die Hefte zu uns gelangten, und ich glaube, man hätte viel leichter aus Amerika ein Buch bekommen können, als aus ihrer Emona. Endlich kam die „Zhebelica“ angefliegen, und ich muss gestehen, dass sie mich angenehm überraschte; ich fand weit mehr, als ich erwartete. Vorzüglich aber waren es die Erzeugnisse Ihrer Muse, die mich und meine Freunde sehr ergötzten, und uns ein besonderes Vergnügen verschafften, da wir bisher nichts so Gediegenes und Gelungenes, ja sehr wenig Gutes überhaupt in ihrer Sprache zu lesen Gelegenheit hatten. Ich wünsche es, und jeder Slawe wünscht es sicher mit mir, statt der Zahl Ihrer bisher erschienenen Gedichte, eben so viele ganze volle Bündchen zu besitzen.

Ich habe über dieses Produkt ihrer Literatur einen kurzen Aufsatz in das 4. Heft unserer vaterl. Museums-Zeitschrift einrücken

lassen, davon Sie beiliegend ein paar Aushängebögen finden, und was ich hier in meinem Schreiben zu Ihrem Lobe sagte, werden Sie für keine leere Schmeichelei nehmen, als ich der Wahrheit gemäss ebendasselbe öffentlich und mit Freuden in erwähntem Artikel aussprach. Fahren Sie muthig fort das noch wenig angebaute Feld ihrer vaterländischen Literatur zu bearbeiten; Ihr und Ihrer Freunde Streben wird bei dem nun rege gewordenen und sich immer mehr verbreitenden Slavengeiste sicher Anerkennung finden, und ohne Zweifel werden Sie selbst die ersten Früchte Ihrer schönen Pflanzung noch erleben. Wie überall, so ging es auch bei uns, und so wird es sich auch bei Ihnen ergeben. In unserer Sprache sind vor 20 Jahren kaum zehn Bücher jährlich erschienen; jetzt erscheinen schon ungefähr hundert, und so wird bei immer grösserem Eifer auch diese Zahl noch wachsen. Nur muthig vorwärts; Ihre Verdienste werden einen zehnfachen Werth haben, weil Sie die ersten den Kampf zu bestehen haben.

Vorzüglich aber thut es Noth, dass wir Slaven, und vor allem wir in der österr. Monarchie lebenden ein näheres Augenmerk auf einander richten, und unsern Werth wechselweise zu erkennen anfangen. Bei uns ist auch schon diese Liebe und Beachtung alles Slawischen im Erwachen und mehrentheils wird alles Schöne und Nützliche, dessen sich irgend ein slawischer Boden erfreut, mit eben dem Vergnügen betrachtet, als wenn es dem heimischen entsprossen wäre. Sie würden sich, schützbarster Herr Doctor, mich sehr verbindlich machen, in so fern es Ihre Geschäfte und Ihre Musse gestattet, wenn Sie von Zeit zu Zeit über alles was bei ihnen erscheint, so wie vorzüglich über Ihr eigenes Wirken und Streben einige Notizen mir mittheilen wollten, denn uns interessirt dies alles ungemein, und aus deutschen Blättern ist blutwenig zu erfahren. Hätten Sie ferner die Güte für mich, auch aus dem Ihnen näherliegenden Kroatien und Illyrien literarische Novitäten einzusammeln — desto besser! Sie könnten auf jeglichen Gegendienst meinerseits rechnen, und es wird mir angenehm sein, wenn Sie mich mit Ihren Aufträgen beehren. Kann ich auf ein Schreiben von Ihrer Hand hoffen, so thun Sie dies in Ihrer Muttersprache, die, so viel zum Lesen und Verstehen gehört, für mich wenig Schwierigkeiten hat. Beiliegende paar Bücher bitte als einen kleinen Beweis meiner Hochachtung Ihres schönen Talentcs hinnehmen zu wollen. Mit dem Wunsche, bald Mehreres von Ihnen selbst zu erfahren, verharre

Ihr Freund und Verehrer

Prag den 24. December 1832.

Fr. Čelakowský.

P. S. Wer ist dieser Herr Smole, der in das 3. Bändchen die schönen Volkslieder einrücken liess? Möchte er uns oder jemand anderer doch bald eine so viel möglich vollständige Sammlung krainischer Volkslieder darreichen! Möchte dasselbe jemand in Kroatien

thun, damit wir bald von allen unsern Volkszweigen ihre Lieder oder doch häufigere Proben davon zusammen brächten. Beschäftiget sich Niemand bei ihnen mit dem Aufsammeln von nationalen Sprüchwörtern? Ich kenne blos jene, die Primiz anführt, und die sich hie und da als Anhängsel bei Grammatiken befinden. Ist Ihnen nicht auch etwas von kroat. und illyr. bekannt?

Drugo pismo Čelakovskega od leta 1840. je tako:

„Schätzbarster Freund! Ein langes, jahrelanges Schweigen wird mit diesen Zeilen gebrochen. Ich sehne mich sehr zu erfahren, ob Sie denn noch leben, und wie Sie leben — leiblich und geistig. Es scheint, als sei ein erschreckliches Klosterleben unter unseren slavischen Literatoren zur Mode geworden; so wenig erfahren wir, was in allen Weltgegenden unseres gemeinsamen Vaterlandes vorgeht, zumal im Süden.

Sie haben vor 4 Jahren versprochen, Ihre sämtlichen Poesien herauszugeben: haben Sie Wort gehalten? Was macht ferner die angedeutete Erzählung? was Byrons „Parisina“, wenn ich nicht irre?

Zeigen sich keine neueren Sternlein am literarischen Himmel? Wie steht es um den slavischen Nachwuchs? — Fragen über Fragen! — und doch ist es nur ein Theil von dem allen, was mir am Herzen liegt, und was ich zu erfahren wünschte.

Vor einiger Zeit kam eine schwache Stimme zu uns, dass auch die krainischen Freunde ihren Dialekt an die Bemühungen der Agramer etc. anknüpfen wollen, oder besser gesagt, dass sie mit ihnen dem einen und wünschenswertheren Ziele nachringen wollen, sich einigend in Pflege und Ausbreitung der illyrischen sprachlichen Hauptader. Wie das ist, und was an diesem Gerücht ist, verlangt mich sehr zu erfahren. Was wäre gewonnen, wenn ihr alle Einen Weg ginget!

Ueber unsere Zustände kann ich Ihnen nur das im Allgemeinen mittheilen, dass obgleich unsere Erfolge noch immer keine glänzenden sind, wir doch nicht rückwärts schreiten; der rege Eifer hält noch immer an, und so mehrt sich auch nach und nach unser Stammkapital, und wir leben der festen Hoffnung, unsere gerechte Sache werde mit Gottes Hülfe doch endlich siegen.

Von meinen literarischen Leistungen, die in diesen letzten Jahren erschienen, dürften Sie beiliegende zwei jüngsten vielleicht interessieren. Ich bin mit der Aufnahme beider, fast mehr als ich erwartete, zufrieden, und das in jeder Hinsicht. Der Nachhall böhmischer Lieder erschien auch schon in Breslau polnisch, und wird auch ins russische übersetzt.

Die Stanko Vrazische Sammlung der slovenischen Volkslieder ist köstlich; mit Vergnügen fand ich dort auch Ihre Beiträge. Ich habe eine Decade daraus in die Museums-Zeitschrift einrücken lassen,

und werde später das Werk noch in mehrfacher Hinsicht benützen. Spornen Sie den Sammler zur Fortsetzung an.

Unsere Buchhandlungen sind eine wahre Miserabilität. Ueber ein Jahr erwarte ich die durch zwei Laden verschriebenen E. Koritkowschen Nachlässe, die bei Blaznik erschienen, und kann nichts bekommen. Dürfte ich Sie damit belästigen, dass Sie mir ein Exemplar, wie immer, zusenden möchten, so werden Sie mir einen grossen Gefallen thun, und ich werde meine Schuld gern abtragen. Sollten Sie obendrein noch Ihr Gutachten und Bemerkungen, vorzüglich in sprachlicher Hinsicht mir mittheilen, — um so mehr Dank!

Alles Gute und viel Gedeihen wünscht

Ihr aufrichtiger

Prag den 3. August 1840.

Fr. Čelakowsky.

11. Posebno zanimiva so pisma Stanko Vraza v zapuščini Prešernovi od leta 1837., 1838. in 1840. Izpustivši le to, kar je za javnost manje važnosti, izročujem natisu vseh petéro. Nekoliko opazek dodam na koncu.

Eno pismo iz Gradca je iz leta 1837 sledečega obsežka:

„Lieber Freund! „Ich beschäftige mich gegenwärtig unter Beihilfe des Herrn Baccalaureus Mikloshizh mit der Zusammentragung der Materialien für einen Rivalen der „Zhbeliza“, der mit ihr um die Gunst der Blüthen buhlt. Habe die Gefälligkeit, und sende mir Du bald etwas von den versprochenen Beiträgen, damit sich die „Zhbeliza“ ihres Concurrenten nicht zu schämen braucht. Sobald Du etwas eingeseendet haben wirst, werden wir das Manuscript der Censur vorlegen. — Du wünschst zu wissen, was unsere steirischen Philologen machen? — Was die des Cillierkreises machen? weiss ich nicht. — In Marburg, hör' ich, soll sich am dortigen Gymnasium ein Humanist befinden (Kvas, Neffe des hiesigen slov. Profesors), der, weil er ein slovenisches Epos schreibt, dort allgemein der „Slovenische Homer“ genannt wird. Als Knaben kannte ich diesen Jüngling, der damals eine grosse Beweglichkeit des Geistes an den Tag legte. — Hier befindet sich ein 19jähriger Slovene, der viele philologischen, ästhetischen, historischen Kenntnisse und viel Liebe für die Slovenität besitzt, ausser einigen kleinern Liedern gegenwärtig an einem Original-Drama arbeitet. Schade, dass ihm bei seinem glühenden Eifer nicht jetzt schon die gehörige Gewandtheit im Versbaue zu Gebote steht! — Mikloshizh schreibt auch etwas: jedoch weiss ich nicht den Namen dieser Blüthen. — In Marburg ist ein Kaplan, der ziemlich gute Sonnete macht. D. H. Murko arbeitet gegenwärtig mit der Feder für unsere Sache nichts. Er sagte mir vor einigen Tagen, dass sich die Hofstudiencommission bereits auch in Bezug Steiermarks für das Bohorizhische Alphabet ausgesprochen habe, und dass eine neue Revision und Drucklegung unserer Schulbücher vorgenommen wird.

Dem H. Murko wurde von Seite des hiesigen Consistoriums der schmeichelhafte Antrag gemacht, die Commission darüber zu übernehmen. — Meine Kräfte, die mir ausser den leider zu nothwendigen Studien der Obligatwissenschaften erübrigen, widme ich, wie Du weisst, auch der Slovenia. Ich wage mich gegenwärtig auch schon in das Gebiet der Objectivität, wogegen die Subjectivität mächtig ankämpft. Die Frucht dieses mir sehr schwer scheinenden Schrittes sind einige Balladen, die Dir, so es Gott und das gute Glück will, wohl zur Kenntniss kommen werden. Ausserdem entwarf ich einen Plan zu einem grösseren epischen Gedichte, welches an Umfang Deinem „Kerst“ gleichkommen könnte, nur bin ich noch über das Metrum im Streite. Anfangs bestimmte ich das Terzinenmass dazu, jedoch scheint mir dasselbe bei manchen freien Stellen Zwang anlegen zu wollen, daher werde ich mich vermuthlich verschiedener Versmasse bedienen müssen. — In wie weit mir die objective Dichtung zusagt, wirst Du aus dem beiliegenden Stücke „Dervar“ am leichtesten selbst beurtheilen können. Die auf dem beiliegenden Halbquartblatte enthaltenen 4 Stücke bestimmte ich für die „Zhbelica“, gesetzt, dass sie Herr Kasteliz nicht des Serbismus oder gar des Russismus beschuldigt; soll das der Fall sein, so überlasse ich sie gänzlich Deiner Willkühr: Du kannst sie krainisiren oder ad acta legen ect.

Gratz am 2. April 1837.

Stanko Vraz.

Drugo pismo, tudi iz Gradca od leta 1837, glasi se tako:

„Theurer Freund! Was machst oder schreibst Du gegenwärtig? Ich möchte gern Herrn Schaffarik auf seinen Wunsch meine Meinung über die sogenannte slovenische Literatur schreiben. Da ich es aber wenigstens nicht sine studio thun kann, das ist, ohne über die slavisch-philolog. Ansichten der Schriftsteller, besonders Krains, herzufallen, so ist es beim Versuche geblieben. Ich hätte schon vorigen Sommer muthig in diese hölzerne Wirthschaft eingeschlagen, wenn Du nicht darin süssest, dessen poetische Kinder mir immer mit ihren frischen Rosenwangen Friedensliebe einflössen. Ich erwarte eine Antwort auf meinen langen Brief, den ich Dir durch Herrn Rudesch überschickte, gerne wissend, ob und in wie weit Du in die in demselben entwickelten linguistischen Principien übereinstimmst. Ich fange an zu zweifeln, dass eines derselben bei Dir durchgedrungen, da sie meistens auf Analogien und Etymologien beruhen, wenn ich bedenke, dass Du ein abgesagter Feind der Namen Dobrowsky, Kopitar etc. bist. Jedoch unsere Sprache hat unstreitig einen grossartigen philosophischen Bau, dessen Mechanismus ein jeder Schriftsteller kennen soll, und diesen kann man eben nur aus der Etymologie kennen lernen. Wahr ist es, dass theils unberufene, theils sanguistische Forscher sich oft zu weit verstiegen haben, wie z. B. Dankowsky, Solurić, die bald Griechen, bald Lateiner zu Slavensöhnen machen wollen, — aber dafür soll man nicht diesen ganzen Theil der Sprachforschung als eine leere Luftschifferei be-

trachten. Und wenn Du ihren natürlichen Faden zu verfolgen Dich bemühen wolltest, so würdest Du ihre Nützlichkeit einsehen, und durch sie belehrt auch meinen Grundsätzen in sprachlicher Beziehung beipflichten. So lange das nicht geschieht, wird euch euer eigene Wiegensprache immer ein Räthsel bleiben, wie sie allen übrigen sonst panslavisch gebildeten Männern bleiben muss, wenn sie nie im Lande gewesen sind. Ich habe auf Deinen Beitritt zu meinen Ansichten gerechnet, und darauf bauend noch das Vegetiren der slovenischen Literatur für möglich gehalten. Da aber das nicht erfolgt ist, so habe ich mich seit verflossenem Frühjahre vom undankbaren Felde, das ich 5 Jahre mit aller Liebe bebaute, zurückgezogen, und mich den begeisterten jungen Illiriern angeschlossen, und denke nicht wieder zurückzutreten. Mit Slovenien hab' ich es abgethan, zumal da ich auf meiner letzten Reise alle meine Schriften, die ich von dem Jahre 1832 — 36 in slov. Sprache besass, verlor. Seit dem vorigen Jahre schreibe ich nur Illirisch. Was Herr Kasteliz von mir besitzt, sind daher als „Opera posthuma“ zu betrachten. Die Volkslieder aber werde ich sobald Gaj's Druckerei errichtet wird, bei ihm erscheinen machen. Du hast mir Deinen Vorrath versprochen, es wäre mir sehr lieb, wenn Du mir denselben durch die Buchhandlung Damian & Sorge mittheilen könntest, um die Lieder abschreiben zu können. Was macht Herr Smole? Die Uebersetzung einiger Volkslieder von H. A. Grün im heurigen „deutschem Musenalmanache“ habe ich gelesen. Sie gefallen mir sehr gut. Aber ich hätte nicht geglaubt, dass der Herr Graf dieser beschränkten Idee vom Patriotismus anhängt. Er nennt sie „krainische Volkslieder.“ Als wenn die Krainer eine eigenthümliche Menschenrace wären. Ich hab' mich schon oft ausgesprochen mündlich und brieflich, dass die Völker nur durch das göttliche Zeichen der Sprache, nicht aber durch willkührliche polit. Grünzen, geschieden sind. — In Pest erscheint mit ersten Februar künftigen Jahres ein prachtvoller Illirischer Almanach. Der Vorausbezahlungspreis ist 3 fl. Da er in der Illirischen Ankündigung mehrere zu Beiträgen, unter andern auch mich aufgefordert hat, so bin ich auch bewogen worden, ihm einiges mitzutheilen. Ich werde Dir und Herrn Kasteliz Exemplare schicken gegen Umtausch für „Zhbeliza“ und „Kerste“, wenn es Dir und Kasteliz beliebt. — Dem Almanache wird auch eine panslavische Broschüre mit Polnischen, Cehischen und Russischen Gedichten (vermuthlich unter Kolars auspicien) beigelegt, zu welchem Zwecke der Herausgeber die Dichter benannter Brüderstämme auffordert, ihm Beiträge zu senden. — Da mir Mikloshizh erzählte, dass der Pole Korytko auch Dichter ist, so würde ich ihn durch Deine Vermittelung im Namen des Herausgebers bitten, ihm einige Gedichte zur Einrückung zu überschicken. Er heisst Mirko Franjo Sandor von Gyal, Hörer der Rechte zu

Pest, Kohlbachergasse 503. Termin der Einsendung Ende November.
 — Ich studire jetzt besonders das slavische Volkslied, und habe zur Vergleichung auch das Lateinische (nach Čelakowskys böhm. Uebersetzung), Spanische und Neugriechische in den Kreis gezogen. Spanische in der Grimmischen Ausgabe (*Silva de romances viejos*) besitzt die hiesige Bibliothek, aber neugriechische konnte ich ausser einigen aus Posarts n. griech. Grammatik nicht zu Händen bekommen. Herr Kastelitz hat mir bei meinem letzten Besuche versprochen die Müllerischen zu leihen. Ich nehme ihn daher beim Wort.“ Noch lieber aber wären mir die von Fauriel. Ich erwarte sie sammt den Volksliedern nächstens bei Damian. — Schreibe mir bald. Dich und Herrn Kastelitz, und wenn noch jemand in Laibach an mir gelegen ist, herzlich grüssend verbleibe ich

Dein stets aufrichtiger Freund

Stanko Vraz,

Privatstudirender der Rechte bei Herrn

Gratz am 19. November 1837. Professor K. Quas.

P. S. Das Neueste ist hier die Bildung eines Fondes zur Herausgabe slovenischer Bücher. Das Präsidium und die Kassa führt ein begeisterter Slovenc Herr Dominkoš, der als Steuerkontroleur einen grossen Einfluss auf das Land nimmt. Die Bücher erscheinen mit Čehoillirischer Orthografie.

V tretjem iz Gradca iz leta 1838 mu Stanko Vraz piše to-le:

„Lieber Freund! Durch die unerwartet schnelle Abreise des Herrn Sertich, welchem ich diese beiden Briefe mitgeben wollte, ward ich veranlasst, Dir durch die Post zu antworten. Obgleich Deine gegenwärtigen Ansichten mit den meinigen nicht ganz übereinstimmen, so hat mich Dein Schreiben doch ungemein erfreut, theils weil es aus einer mir sehr wohlwollenden Freundeshand kam, theils aber, weil eben diese werthe Hand mich schon seit langer Zeit mit Geduld prüfte. Bei der Ueberschickung Kollars bezweckte ich keineswegs das materielle Verständniss (wie Du Dich ausdrückst), denn da hätte ich es eben so gut in der Agramer Buchhandlung können liegen lassen, sondern meine Absicht war nur euch wenigstens einen dürftigen Beweis der Erkenntniss eurer mir in Krain während meiner Anwesenheit erwiesenen ritterlichen Freundschaft zu geben. Nebenbei glaubte ich vielleicht wenigstens mittelbar etwas zur Verbreitung der nothwendigen literarischen Wechselseitigkeit der bisher getrennten Slaven beizutragen. Mir ist sehr leid, dass das erste Experiment in Krain so schlecht ausgefallen ist, schmeichle mir jedoch noch mit Dir Eines Sinnes zu werden. Ich weiss nicht, welche Gründe Du allenfalls dagegen einwenden könntest, jedoch bin ich überzeugt, dass sie nach reifer Erwägung unserer kritischen Lage und der ungünstigen Verhältnisse entkräftet werden können. Schon die einzige Berücksichtigung der numerischen Inferiorität unseres slovenischen Völkchens, wenn wir auch die unter demselben herrschenden

Zwistigkeiten, die von grammatischen und orthografischen Ungleichheiten angeregt und genährt werden; in den Hintergrund stellen könnten, überzeugen uns von der Nothwendigkeit, uns an irgend einen benachbarten und verwandten Volksstamm anzuschliessen, wodurch erst unser Herz frei schlagen darf, und wodurch wir auch unserem vielleicht eben gefährdeten Nachbarn Leben einhauchen. Was ist eine Nation, die nicht bei der Gründung ihrer Literatur und geistigen Emancipation sich auf eine erhabene Idee stützen kann? Und wo wollen wir, wenn wir abgesondert fortarbeiten wollen, diese hernehmen? Etwa aus den Heldenthaten unserer Vorültern? Wo haben wir davon eine Geschichte? Die etwaigen rühmlichen Thaten unserer Vorfahren verschollen für ewig in den von den, zur Zeit der Völkerwanderung aus unseren Gebieten geschaffenen Wüsteneien. Können wir sie, wie bereits gesagt, auf eine numerische Gewichtigkeit stützen? Dass uns diese nicht erhebt, sehen wir an den traurigen Beispielen der Literaturen der Holländer, Portugiesen, Dänen etc., die doch einst mächtige regierende Völker waren, und noch regierend sind. Und was wollen wir die dienenden, wenn die befehlenden, wenigstens die Dauer, nichts vermochten? Eine Literatur, die nicht auf einer positiven Basis ruht, ist (um mich der Worte Schaffaërs zu bedienen) eine todte Geburt. Das sind in Kürze meine Gründe für die Anschliessung an einen anderen slawischen Stamm, d. h. in literarischer Hinsicht, die Dir, so ich nicht irre, bereits aus meinen früheren Briefen bekannt sein werden, obgleich ich anderseits auch überzeugt bin von der Fähigkeit unserer sogenannten slowenischen Sprache sich mit Hilfe des fleissigen Studiums der übrigen slawischen Dialecte zu einer Schriftsprache zu erheben. Ich habe mich nicht soviel aus grammatischer Ueberzeugung als aus eingesehener Nothwendigkeit an unsere südlichen Brüder angeschlossen, und wünsche daher sehnlichst, dass auch die übrigen Wohlmeinenden diesen Schritt thun. Wir wollen uns nicht an dem beinahe fanatischen Patriotismus der Kroaten stossen, deren Schreibsystem man bei dem gegenwärtigen Zustande unmöglich Serwisch, sondern weil noch nicht rein Ilirisch, höchstens dalmatisirend nennen kann. So eine Opposition, wie sie Du oder einer Deiner Glaubensgenossen erheben will, würde, obwohl nie den Sieg davon tragend, doch sehr fördernd sein, indem dabei manches, was bis jetzt unbeachtet geblieben ist, zu Tage gefördert und beleuchtet werden könnte. Jedenfalls wäre ich bereit mit Dir gerne in die Schranken zutreten, wenn Du einen nationalen Kampfplatz — eine slawische Zeitschrift — zur Entscheidung der Sache wählen würdest. Deutsche Zeitschriften sind meiner Meinung nach ein ungeeigneter Platz für solche, das reine Interesse des Slaven betreffende Erörterungen. Die Deutschen würden nur lachen oder sich höchstens bis auf wenige dabei langweilen. Uebrigens bezweifle ich sehr, dass die Zeitschrift „Ost und West“, deren Zweck ist, die vorzüglichsten neuesten Erscheinungen

im Felde der Slawistik dem Deutschen bekannt zu machen, seine Seiten so relativen polemischen Aufsätzen öffnen würde. Der Versuch jedoch ist frei. — Ich bin der Meinung, dass die Kroaten sehr Unrecht haben, wenn sie das Visier so hoch öffnen und auf uns halbe Nord-söhne wie auf Samaritaner herabblicken; glaube jedoch fest, dass bald solide Kenntnisse an die Stelle ihres jetzt bloss durch den hohen Grad der Begeisterung für das Wohl ihrer Nation zusammengehaltenen Wissens und Wirkens treten werden. Diese Zeit wird gewiss kommen; und da werden sie, wenn wir ihnen mit erhärteten Gründen begegnen, ihre Saiten herabstimmen. Uebrigens lassen wir ihnen in Hinsicht der Geringschätzung, wenn wir unsere Nieren aufrichtig prüfen, nichts geschenkt. — Hier erschien auf Kosten einiger Patrioten ein neues Werkchen unter dem Titel „Novi Vedesh sa Slovenze.“ Sie wünschen mit Herrn Kasteliz, den ich herzlich zu grüssen bitte, einen Austausch gegen eben so viele Exemplare der Zibeliza, z. B. 100. Der Preis ist 20 kr. Wenn Herr Kasteliz einwilliget, so beliebe er mir darüber zu schreiben. Für Nettigkeit des Druckes und Papiere und für die Vortrefflichkeit und Solidität des Inhaltes stehe ich sammt dem Censor H. Kopitar. Lebe wohl. Dich, Kasteliz et przyjaciół Koritko herzlich grüssend verbleibe ich sammt Miklošić mit vorzüglicher Achtung Dein aufrichtiger Freund

Graz am 1. August 1838.

St. Vraz.

Četrto pismo od leta 1840. iz Početrtka na Štajerskem se glasi tako:

Lieber, guter Freund! Mein Freund Dr. Kočevar von Landsberg, der den Verschleiss meiner Bücher für die oberen Gegenden übernommen hat, versichert mich, dass er auch nach Laibach eine Anzahl „Nar. pēsni“ überschickte und zwar an Dich adressirte. Da seit jener Zeit weder er noch ich eine Nachricht von Dir erhielten, so besorgt er, die Bücher könnten bei der Uebersendung in Verlust gerathen sein, und ersucht mich, ich sollte Dir darüber schreiben. — Ich unterziehe mich daher diesem Geschäfte, mich mit der Bitte an Dich, lieber Freund, wendend, ihm gefälligst schreiben zu wollen, ob Du das Betreffende erhalten, und in wie weit Sie dabei Dein buchhändlerisches Talent angewendet hast. Sei nicht ungehalten, dass wir Dich einen vortrefflichen Liebling der heiligen Helikonischen Schwestern und des ἀργυρότοξος Ἀπόλλων — zu solchen Commissionen anhalten. Bedenke nur, dass wir bei dem jetzigen Status unserer National-sache Alles in Allem sein müssen. Schaffarik, der göttliche Sohn Slawa's, verschleisst eben das nühmliche Werk, das wir Dir übersandten. Ich selbst — si fas est, magnis componere parva — trage auf meinen Ausflügen im Tornister slawische Bücher, die ich gelegentlich an Freunde unserer Literatur absetze. Und so machen wir es gegenseitig Alle. „Jedna ruka mi je drugu, a obě lice,“ sagt unser Sprichwort.

Wie befindest Du Dich in Deiner béla Ljubljanza? Schon zwei Jahre habe ich keine Sylbe von Dir vernommen. Ach, unser Briefwechsel ist schon seit langer Zeit unterbrochen. Wer ist Schuld an dieser Unterbrechung? Wahrscheinlich Deine juridischen Berufsgeschäfte. Ich habe mit der Themis die Rechnung heuer geschlossen, und werde sie wahrscheinlich nie um ein Stück Brod als Lohn für manches Unangenehme bitten, was sie oder (besser gesagt) ihre Popen mir bereiteten. Daher — adieu, Madame!

Es hatte mich sehr überrascht und ungemein erfreut, als ich neulich aus zweien Blättern der „Carniolia“ vernommen, dass Herr Andreas Smole (Anacharsis slovenicus) zwei dramatische Stücke in der neuen Orthographie herausgegeben hatte. Nun, da der Rubicon überschritten, werdet ihr wohl nicht zum Rückzuge blasen, sondern auf der einmal betretenen Bahn wacker vorwärts schreiten. Dii favent! In Steiermark und Kärnten ist so ziemlich Alles für das Neue. Krain war von jeher in slovenicis die tonangebende Provinz, daher war es auch sehr klug, dass es auch mit der reelen Neuerung vor die Schwelle der Oeffentlichkeit hinausschritt, wo ihm die übrigen slovenischen Provinzen gewiss mit Jubel entgegen kommen werden. — Was die südlichsten slawischen Provinzen Oesterreichs anbelangt, so hat das écho-illyrische Alphabet schon factisch gesiegt, indem zu Folge allerhöchsten Befehles schon alle Schulbücher Croatiens, Slavoniens und Dalmatiens in derselben gedruckt werden. Ja — die Stände Croatiens, Slavoniens und Dalmatiens bewerben sich bei Hofe um die Errichtung slawischer Lehrkanzeln auf allen Academien und Gymnasien der drei Königreiche und um die Erlaubniss der Stiftung eines slawischen National-Museum's nach Art des Joanneums zu Graz. Diesem wird wahrscheinlich in der nächsten Generalcongregation eine Petition um die Einführung der illirischen Sprache als Geschäftssprache folgen. In den einzelnen Communitäten bedient man sich bereits derselben in den currenten Geschäften, öffentlichen Urkunden, als Pässen, Diplomen, Schuldscheinen u. s. w. — Das illirische Nationaltheater erfreut sich seit der letzten Congregation der hohen ständischen Unterstützung. Mit einem Worte: Alles steht sehr gut!

Du wirst Dich vielleicht wundern, wie ich hieher verschlagen worden bin. — W. Landsberg, am südlichen Abhange der Untersteirischen Schweiz gelegen, hat eine ziemlich gesunde Luft, und schöne Aussichten. Nachdem mich im letzten Carneval Hygiëa verlassen, und ich seitdem immer kränkelte und mitunter auch sieben Wochen am Nervenfieber ernstlich darniederlag, erhielt ich eine freundschaftliche Einladung zur Luftveränderung von einem guten fernen Verwandten, der hier Graf Attems'scher Verwalter ist. Du weisst, dass die fernen Verwandten immer besser sind als die nahen, und so folgte ich auch freudig, nachdem ich ein kleines poetisches Werkchen „Djulabie“ glücklich ans Tageslicht befördert, — dem wohlmeinenden Rufe dieses meines Onkels. Die liebevolle Aufnahme

von seiner und seiner Kinder Seite that mir sehr wohl, zu welchem noch der hiesige renommirte junge Arzt und feurige slaw. Patriot Dr. Kočevar sehr viel besonders zur Aufheiterung des Gemüthes beitrug. In diesem theueren Kreise erstarkte ich auch bereits in so weit, dass ich meine Reise am künftigen Sonntag nach Unterkrain fortsetzen kann. Ich werde Dienstag Abends in Preisseck bei Herrn Smole eintreffen. Sollte Herr Smole in Laibach sein, so bitte ich Dich ihn davon zu benachrichtigen. Vielleicht, dass er ohne Störung seiner Gesshäfte hinab kommen kann — und zwar in Deiner Begleitung. Ich wünschte sehr Dich zu sehen, und — *post varios casus et tot discrimina rerum* — so manches mit Dir zu besprechen. Mit Gruss und Kuss verbleibe ich

Dein aufrichtiger Freund

W. Landsberg am 7. September 1840.

Stanko Vraz.

Peto pismo nosi adreso iz Bistrice poley Zagreba od leta 1840 ter se glasi tako:

Lieber Freund! Kaum hatte ich an Herrn Smole eine Antwort auf seine zwei letzten Zuschriften abgeschickt, als ich den Tag darauf durch die „Danica“ die traurige Nachricht seines Absterbens erhielt. Da ich im besagten Schreiben auch einige Zeilen beisetzte, die Dich betreffen, so beeile ich mich Dich davon in Kenntniss zu setzen, mit der Bitte, mir die Gefälligkeit erweisen zu wollen, wenn es möglich ist, Dich in den Besitz jenes Schreibens zu setzen. Vielleicht, dass es sein Bruder, der Postmeister in Laibach sein soll, eröffnet hat. Es musste zwischen dem 7.—10. d. M. von Agram abgegangen sein.

Dieser betäubende Todfall hat unter den Patrioten Kroatiens die grösste Sensation erregt. Er wird allgemein betrauert. Dass mich die Nachricht davon sehr consternirt hat, brauche ich Dir nicht umständlicher zu beschreiben. Leider hat uns das l. Jahr in dieser Hinsicht sehr hart mitgenommen. Den verflossenen Sommer haben wir zwei hoffnungsvolle junge Patrioten verloren. Um eben die Zeit, als Herr Smole in Laibach verschied, starb plötzlich einer unserer grössten Patrioten und Beförderer illyrischer Literatur und Nationalität Herr Mavro v. Klabučarič, Oberstuhlrichter des Agramer Comitats in Karlstadt. Und so betreffen uns alle Augenblicke Verluste, die uns untröstlich machen müssten, wenn nicht der gütige Gang der Zeit uns andererseits wieder glückliche Vortheile in dem Fortschritte der Literatur und Nationalität zutheilen würde, die alle Verluste aufwiegen. Wir können hier nur wehmüthig ausrufen: Herr, es geschehe Dein Wille! und uns näher aneinander anschliessen, um leichter den widrigen Zeitereignissen die Stirne bieten zu können, die hingeschiedenen Guten im treuen Angedenken behalte. —

Was soll ich mit den mir geschickten Heften der Smolet'schen Volksliedersammlung machen? Soll ich sie euch zurücksenden, oder

wolltet Ihr sie mir überlassen? Ich weiss mich noch aus Preissege vom Jahre 1834 zu erinnern, dass Herr Smole einen guten Valvasor besass. Wer ist in den Besitz desselben gelangt? Herr Gaj sucht für unsere Nationalbibliothek schon seit einigen Jahren ein vollständiges Exemplar, aber fruchtlos. Ich wollte in dieser Angelegenheit an Herrn Smole ein parmal schreiben, aber ein Unstern trieb mich an es zu unterlassen, da wir mit Gaj vor hätten, euch im Frühjahr 1841 zu besuchen. — Könntest nicht Du Dich auf welche ehrliche Art immer in den Besitz desselben (Chronik Valvasors) setzen. Freund Gaj will Dir alle dabei ausgelegten Kosten redlich erstatten. Thue uns, wenn es Deine Geschäfte zulassen, diese Gefälligkeit, den Ankauf durch eueren Spediteur Sartori an unsern Leutzendorf (Spediteur) unter Gaj's Adresse zu schicken. — Nun will ich in der Kürze Deine letzte hingeworfenen Zeilen beantworten.

Ein Exemplar von dem I. Theile „Narodnje pēsni ilirske“ kostet 1 fl. 30 kr. C. M. Du kannst mir den Betrag entweder in Geld, oder so viel von Deinem „Kerst pēr Savici“ und von Vodnik, Maticsek und Varh (mit neuer Orthographie) schicken, als der Werth der Dir geschickten „Narodnje pēsni“ beträgt. Wenn Du das erstere vorziehst, so brauchst Du Dir nicht so wehe zu thun. Du weisst zwar, dass Poeten immer Geld brauchen (die illirischen nicht ausgenommen), ich weiss aber auch, dass die Poeten (die slovenischen nicht ausgenommen) schwer zu Gelde kommen. Fiat applicatio! — Deine Ansichten über das Streben der illyrischen Literatoren und ihrer übrigen slavischen Freunde kann ich keineswegs theilen. Das Aufstreben der neuillyrischen ist nicht dahin gerichtet, die provincial-illyrischen literarischen Bestrebungen hemmen, noch weniger unterdrücken zu wollen. Nur zweifelt sie an einer üppigen Blüthe derselben. Niemand zweifelt an der Bildungsfähigkeit des wendischen Dialectes; niemand zweifelt auch an der Richtigkeit der von Dir aufgestellten Parallele zwischen dem Spanischen und Portugiesischen einerseits und dem Serbo-illyrischen und Wendo-illyrischen anderseits. Aber jeder umsichtige illyr. Ethnologe muss dem Gedeihen der wendoillyrischen Literatur nichts Dauerndes voraussetzen. Abgesehen von dem reissenden Einflusse des Germanismus in Oberillyrien fehlt die Basis der Möglichkeit eines Aufkommens des isolirten Slovenismus. Sage mir, wie viel gibt es unter der Million Slowenen Abnehmer für ein wissenschaftliches oder belletristisches Werk in dem Hausdialecte? und wie viele kann es bei der sanguinischsten Hoffnung in der Zukunft geben? Nie soviel, dass die Druckkosten bestritten werden könnten, um wie viel weniger so viel, dass ein slov. Schriftsteller von dem Ertrage seiner Werke honet leben könnte. So lange die Literaten einer Sprache nicht wenigstens diese Hoffnung hegen dürfen, gibt es keine Literatur. Die Cultur einer jeden Sprache, die etwas in der Welt bedeuten will, muss sich

wenigstens auf eine Volksmasse von 5—6 Millionen stützen. Die Magjaren haben eine Bevölkerung von 3—4, und können bei ihrem grossen Reichthume und den grössten Opfern von Seite der Reichen zu keiner Bedeutung gelangen. Schauen wir hin auf die kleinern Völker Europa's auf die Portugiesen, Holländer, Dänen u. s. w., was spielen sie bei allen ihren Camoens u. s. w. für eine elende Rolle im Gebiete der Kunst und Literatur. Sie sind regierende Nationen, und was wollen wir Fremden dienende Wenden? Ich zweifle nicht an einem „wendischen Camoens“, vielleicht bekommen wir zwei, drei... aber darauf werden (nach der Verhungerung dieser Dreier) Jahrhunderte der literarischen Dürre folgen. — Uns Oberillyrier bleibt daher nichts übrig, als uns, wenn wir Slaven bleiben wollen, an unsere Brüder im Süden anzuschliessen, was uns keine so grosse Anstrengung kosten wird, wenn wir es herzlich angreifen, da sie uns an Sprache die nächsten sind. (Das wirst du mir wohl zugeben, dass wir von ihnen in Sprache und Charakter nicht entfernter sind als der Hanoveraner von den Sachsen, und dieser von den Deutschen Steiermarks). Uns fehlt nichts als Ernst. Können wir so gut deutsch, französisch etc. erlernen, warum nicht den uns nächsten verwandten Dialect? Aber freilich kostet das die Aufgebung des Uneinigkeitsgeistes. — Kennst Du Kopitars letztes Werk? Es hat uns wirklich mehr genutzt als geschadet. Herr K. hat in Croatien allen Credit verloren. — Schreibe mir bald und etwas näheres von Pinter. Habet Ihr noch Exemplare von ABC. Kriege? Lebe wohl!

Bistrica bei Agram am 15. December 1840. Stanko Vraz.

Naj končno omenim še dveh pisem, ki se nahajate v zapsčini Prešernovi in ki ste v njegove roke menda prišle le zato, ker je Prešern s Korýtkom, ko je nabiral „slovenske pesmi kranjskega naroda“ in leta 1838. to zbirko na svetlo dajati se pripravljaj, v posebno prijateljski zvezi bil.

Eno pismo je odgovor dr. Ljudevita Gaja iz Zagreba od 4. decembra 1838. takrat v Ljubljani bivajočemu Korýtku, ki je želel, naj bi se njegove na Kranjskem nabrane narodne pesmi tiskale v Gajevi tiskarni v Zagrebu, — drugo pa je pismo Em. Korýtku 15. decembra 1838., ki ga, očitno iznevoljen po pismu Gajeve, je pisal Jožefu Blazniku, naj bi on zalogo in tisek omenjene zbirke prevzel. Poslednje to pismo nima za javnost posebne važnosti, ker razpravlja le pogoje, pod katerimi mu tisek 5 zvezkov narodnih slovenskih pesem prepustiti hoče; vredno projave pa je pismo Gajevo do Korýtku, v katerem se brani tisek prevzeti in mu v obče željo razodeva, naj za vselej pri miru pusti njegovo tiskarnico, češ, da bi občenje s prognanim Poljakom utegnilo nelojalni sum navaliti na njega in druge. Tako so še anno 1838. Slovani živeli pod „nadzorstvom“ tajne

policije! Iz tega ozira, ker ilustrira ono žalostno dôbo, je Gajevo pismo jako interesantno.

Naj ga tedaj le-sem postavimo, kakor se glasi od konca do kraja:

Herrn Emil Korytko in Laybach.

Agram am 4. Decembra 1838.

Im Anschlusse erhalten Sie die mir gesandten 20 fl. C. M. so wie durch Post ihre Handschriften der „krainischen Volkslieder.“ In meiner Abwesenheit ist nämlich durch Missverständniß die mir sehr unangenehme Irrung geschehen, dass bei Rücksendung des durch die Regierung mittelst des hiesigen Magistrats von mir abverlangten Manuscriptes anstatt der durch mich angeordneten Rückgängigmachung, in meinem Namen eine gerichtliche Protestation eingeschaltet wurde, als machte ich wirklich auf besagte Sammlung (titulo empti) einen Rechtsanspruch; dies war aber schlechterdings gegen meinen Willen, und geschah blos aus dem Grunde, weil meine kurz vor der Abreise sehr flüchtig ausgesprochene Meinung von meinem Freunde B. gänzlich missverstanden wurde. — Dem sei übrigens, wie ihm wolle. Ich kann und darf nunmehr aus mehreren Gründen Ihre Manuscripte, wess Inhaltes sie auch wären, durchaus nicht annehmen, und es thut mir leid, Sie auf das humanste bitten zu müssen, dass Sie von nun an sowohl mich, als auch alle übrigen hier befindlichen Slawisten mit Zuschriften und Berührungen jeder Art gänzlich verschonen mögen. Da sich unser loyales Wirken unter dem unmittelbaren Schutze unserer erhabenen Regierung befindet, und wir das uns so sehr ehrende Vertrauen, welches wir mit Dankbarkeit anerkennen, auch nicht durch den geringsten Schein von Ambiguitäten verletzen, viel weniger aber auf's Spiel zu setzen gesonnen sind, so werden Sie wohl selbst einsehen, dass uns Berührungen dieser Art durchaus nicht conveniren können. —

Uebrigens könnte auch sonst Ihrem Wunsche und Ihrer Erwartung von mir aus nicht Genüge geleistet werden; denn abgesehen davon, dass durch Bestellungen, die während meiner Abwesenheit eingegangen sind, meine Buchdruckerei vor der Hand mit Geschäften überhäuft ist, wäre Ihr Manuscript auch in Bezug auf die innere Instruction für die Typographie nicht acceptabel. Ihre Handschrift enthält blosse Materialien zu einer Sammlung, welche erst gelichtet, mit besseren Varianten verglichen, dann geordnet und mit gründlichen Anmerkungen versehen werden müsste, denn in Ihren Manuscripten sind die Lieder ohne Consequenz mit verschiedenen Orthographien aufgezeichnet, worunter einige mit unerlässlichen Fehlern, und die Anmerkungen sind bald deutsch bald krainisch hingeworfen. Wer sollte wohl diese Materialien ordnen, wer die Uebersetzung des

deutschen Textes besorgen? Ich gestehe es, wir thun besser, wenn wir diese keineswegs oberflächlich abzufertigende Unternehmung einem Eingebornen, das heisst, einem Krainer, der mit den nöthigen Kenntnissen ausgerüstet ist, überlassen; wozu ich Ihnen auch bei aller Würdigung Ihrer diesfälligen guten Intentionen aufrichtig rathe. — Uns sind übrigens unsere Oberillyrischen Brüder in Krain zu lieb und theuer, als dass wir an einer Verstümmelung ihrer gewiss merkwürdigen Nationallieder mittelbar oder unmittelbar theilnehmen wollten, wo bei dieser Ausgabe auch bei dem besten Willen wegen unserer Unzulänglichkeit, die aufrichtige und brüderliche Herzlichkeit, die wir bei uns für unsere krainischen Brüder allenthalben zu wecken trachten, unbezweifelt in ein zweideutiges Licht gestellt werden möchte. —

Ich bitte Sie nochmals um die Schonung unserer (im politisch-juridischen Sinne) inviolablen Namen, und um die Enthaltung von jedem uns wie immer berührenden Schritte privat und öffentlich. Ich wünsche, dass die Bitte hinreiche.

Mit aller Achtung Dr. Ljudevit Gaj.

P. S. Das Geld im Betrage von 20 fl. C. M. ist den Manuscripten beigegeben worden, und folgt mit dem Postwagen, auch habe ich 2 Manuscripte und 9 illyrische Bücher als ein kleines Gegengeschenk für die mir freundschaftlich zugesandte Uebersetzung der serbischen Lieder, beigegeben; nehmen sie diese Kleinigkeiten als ein Andenken von

L. Gaj.

V zapuščini Prešernovi se nahaja še dvoje pisem mojih iz leta 1845. Dodam ju iz dvojnega zgodovinsko-važnega vzroka: prvič zato, ker je ta govor, za katerega sem Prešerna naprosil, prva slovenska beseda bila, ki se je menda v Ljubljani na javnem mestu vpričo stoternih poslušalcev govorila, — in drugič zato, ker je prvi javni govor bil našega Lovro Tomana, takrat še le šestošolca na gimnaziji ljubljanski.

Prilika tej v narodnem oziru pomenljivi dogodbi pa bila je ta, da so meščani Ljubljanski hoteli 25letnico svojega mnogozasluženega župana Jan. Hradeckega slovesno obhajati in so v ta namen dali podobo njegovo slikati po domačem umetniku J. Stroji, ki je imela spominek ostati v mestnem strelišču, kjer je še. Ko sem jaz, takrat že vrednik „Novic“, izvedel, da bode se govoril jubilantu na čast nemški slavnostni govor, nisem pred dal miru, da se je dovolil tudi govor slovenski. Se ve, da sem le težko to „milost“ za narodni naš jezik anno 1845. dosegel, al dosegel sem jo vendar po tem, ko je Hradecki, nepozabljivi moj prijatelj in sostvarnik „Novic“, na merodajnem mestu odstranil zapreke. Da tedaj nisem na cedilu ostal s „slovenskim vsiljencem“ niti kar se je tikalo deklamacije niti deklamatorja, moral sem

iskati najizvrstnejših moči — in dobil sem ju v Prešernu in Tomanu — na veliko čast domači besedi.

Pismi, to zadevo obravnavajoči, glasile ste se tako-le:

„Predragi prijatelj! V prilogi prejmeš nektare spomenice, ki sem Ti jih obljubil za slavnostni govor na čast mnogozaslužnemu našemu županu Hradeckitu. Prilagam Ti tudi dve nemški pesmi iz prejšnjega časa, ki mi ju je dal gosp. Karinger.

Določeno je, da se ta govor govori v dvorani, ravno predno se odkrije podoba županova, ki je nalaš za to dvorano narejena. Zato prosi predstojnik strelcev, da bi hotel slavnostni govor tako osnovati, da konec govora občinstvo pripravi na to odkritje.

Da pa veš, kako se bode vršila vsa slavnost, prilagam Ti v pritviku ves program. Slovesnost bode 29. dne t. m. Ker pa tisek govora in da se ga govornik nauči, vsaj 5 dni potrebuje, prosim Te lepo, da izgotoviš delo do 24. dne t. m.

Velika zahvala vseh domoljubov Ti je že naprej zagotovljena.

Ponavljam tedaj še enkrat prošnjo svojo in Te serčno pozdravljam

Ves Tvoj

V Ljubljani 10. junija 1845.

Dr. Jan. Bleiweis.

„Dragi prijatelj! Ravno kar mi je gosp. Blaznik povedal, da mu je vodstvo strelskega društva ukazalo, od slovenskega govora 100 iztisov narediti v zlatu in srebru, 900 iztisov na navadnem pa ličnem papirji.

Bronsiranje prvih 100 iztisov in satiniranje potrebuje veliko dela, zato Te prav lepo prosim, da izgotoviš pesem najzadnji čas do sobote 21. dne t. m., sicer se ne more nič ličnega narediti.

Tudi sem že dobrega deklamatorja dobil — namreč šestošolca Thomanna iz Kamnegorice, ki tudi pridno „Novice“ bere. Vse je tedaj dobro napeljeno, da se bode Tvoja poezija tudi vredno svojega mojstra na svet postavila, ki bode debelo gledal, ko bode prvičkrat v očitni dvorani pri veliki slovesnosti slišal domačo besedo. Jez sim že ves zamaknjen na ta večer.

Morebiti Ti je všeč, da gosp. Thomann pred enkrat govor svoj pred Teboj deklamira, da mu poveš, kako to ali uno želiš govorjeno.

To v naglici od Tvojega

V Ljubljani 18. junija 1845.

Dr. Jan. Bleiweis.

Ker je omenjeni z gromovitim ploskom 25. junija 1845 sprejeti Prešernov-Tomanov govor v izvirni obliki le v rokah onih, ki imajo „Novice“ od leta 1845., naj ga le-sem postavim celega:

Visoko častitljivimu gospodu

Janezu N. Hradeckitu v spomin spoštovanja in
hvaležnosti

na dan veseliga obhajanja 25. leta Njegoviga županovanja Ljubljanski
mestjani 27. rožnicveta 1846.

Od sèrčno zaželjeniga poklica,
Ki Tê bi zrôčil varstvo je Ljubljáne,
Pretêkla je stolétja četertnica.
Za svôjiga roj áka serca vžgáne
Že je takrat napólnil up veselí,
De mestu očétnimu zlat čas nastáne.
Up nar predèrzniši si spólnil z déli,
Ki jih pred hitrih lét valóv togóto
Emóne bodo letopisi otéli.
Pregnál 'z zastavnih bukev si temnáto,
Pod têžkim kljúčam bogatin ne hrani
Zakládov z nezaúplivo strahóto.
Roké zdej pridne, umni zdaj možgáni
Lahkó dobé pomóč, de se razprósti
Med vsaki stán obilnost, kaj ji brani?
De tému, ki ne zлива v plôhi gósti
Bogastva sréča, kápljice bolj skópe
Do jézera zberó se visokósti,
Pred mnogo si hranilnico Evrópe
Jo nam oskèrbil Tí z továrši, ktéra
Odvráča révšino in njé nastópe.
Njim, ki grení potreba lét večéra,
Al pred je tréšila v njih barko stréla,
Jim z jadri svôjim' plávati zavéra,
Napróti Tvôja je pomóč hitéla,
Z dobrótlivosti zbóram si načinil,
De jih podpéra méstna srenja céla.
De bi v samóti révéž ne pogínil,
De brat pomágal bratu bi z nesréče,
Občinsko hišo vbógim si vlastnínil.
Kak Tvôje je biló sercé goréče,
Za čast, in blágorstvo Ljubljáne,
Ljubljáne, ljúbice nebés in sréče!
Ozri se na snežnikov velikáne,
Ki jih nar mlájši žarek zore zláte
Pozdravi, k' iz iztóká postlje vstáne;
Delèč okróg pogléj ravni bogáte,
Visôcih žít na njih poglej valóve,
Nje réke brég, okróg zelêne tráte;

Pogláj nje čverste, bistril glav sinóve,
 Ki vnéma v sercih se jim želja svéta,
 Obèrnit' v dóma čast vsih zgód osnóve;
 In zvestoserčne nje pogláj dekléta,
 Lic rajski zor, oči pogláj nebesa,
 In sramožljivost, ki je varh njih cvéta;
 Obèrni na nje méstnjane očesa,
 Kak ljúbijo pošènost in pravico,
 Vesèlje v persih Ti sercé pretrésa.
 Al gerda délala pošást krivico
 Je méstnjanam, in mésta je lepóti,
 Pokrivši z sivga plájša nas temnico.
 Bežáti moraš, ôti al ne ôti,
 Si mislil si, ki si se déla lótil,
 Z cesársko pomočjó dat' strah mokróti.
 Briáreja storočniga si vkrótil,
 Močirje vekolétno je pregnáno,
 Meglò slovó si vzét' od nas zarótil.
 Z mostóvmi zálšaš nôvimi Ljubljáno,
 Bogástva víre nôve ji odpéraš;
 Sercé za célo je deželo vžgáno.
 Kmetijske družbe ud nje zbor podpéraš,
 Podpéraš z njim domáče Ti „Novice“,
 Zahvale vsih Slovèncov si nabéraš,
 Ki bratov tihotijo zabavljice,
 De smo zarés mi Kranjci pozabili
 Že Slave mátere, nje govorice,
 Ki stála v brán je Atilovi síli,
 Ki preživéla mnoge je naróde,
 Ki naj napréj ohrani Bog jo mili!
 Zató naj Ti zahvála naša bóde
 V del Tvojih naj spomin Ti tá bo čása,
 Pi domorodec zdrávje 'z té posóde!
 Naj Tvójih dni število se naráša,
 Naj vse britkósti Têbi Bog odvèrne,
 Vsih méstnjanov je, in je prôšnja naša,
 Podóbo Tvójo, ki se zdej odgèrne,
 Časti naj pózni vnuk, Nepozabljivi!
 Ko dávno bómo róp mi zèmlje černe,
 Ki kličemo iz serca: Bog Te žívi!

In tako s tem poročilom izročujem svetu Prešernovo literarno zapuščino, katera, če tudi od Prešernovih slovenskih in nemških del nima ničesa, kar bi ne bilo že znano, je vendar zanimiva o tem, da nam marsikter list odkriva pogled v ono dōbo slovstva

našega, ko je živel dr. Prešern, ki je bil sonce, okoli katerega so se sukali večji in manjši slovenski planeti, ki pa je svojo svetlobo razprostriralo tudi daleč v druge slovanske dežele, tako, da, spomnivši se Prešernovih pesem, živo čutimo resnico Koseskovih besed, v prekrasni poeziji njegovi „Kdo je mar“, ko je rekel: „Če zapoje, vse pogleda!“

Čitatelju navedenih pisem Čelakovskega, Stanko Vraza in drugih vsiljujejo se nehoté naslednje misli:

Pisma vsa pisana nemški nam kažejo, da slovenski jezik oni čas — 1832 do 1840 — ni bil še v nikakoršni praktični rabi; za slovenščino delali so tadanji rodoljubile v nemškem jeziku.

Po pravici sme se, kakor sem že gori omenil, ona dôba imenovati „poetična (pesniška) dôba“ Slovencev, kajti skoro vse delovanje na narodnem polji gibalo se je le okoli pesem, kateremu začetek in centrum bila je „Kranjska Zhebeliza“, ki jo je leta 1831. po spodbudi tadanjega bibliotekarja Matija Čopa v Ljubljani začel na svetlo dajati Miha Kastelic; v njej so med pesmami M. Kastelca, Jak. Zupana, Bl. Potočnika, J. Holzapfelna, Jur. Grabnerja, E. J. Kovačiča, J. Kosmača, Jan. Ciglerja, Levičnika, Tuška, Žemlje in med nekterimi narodnimi dragocenimi biseri bile Prešernove pesmi, ki so izbudile pozornost na slovensko poezijo tudi zunaj mej naše domovine. To je očitno iz pisem zapuščine Prešernove. Oče „Zhebelice“ — Miha Kastelic, takrat skriptor v licealni knjigarni in s Prešernom vred koncipient v pisarni ljubljanskega advokata dr. Chrobata (očeta gospé Lujize Pesjakove) je zato prvemu zvezku na čelo zapisal „Prijetlam Krajnlhine“ sledeče besede:

Preteklo dvakrat dvajset ofmo léto,
 Kar sdrúsheni so domovini péli;
 Serzé od „Pifaniz“ je komej sgréto,
 Slovó od njih fo raskropljèni vséli;
 Prenéha pétje u Emon' sazhéto —
 Le éden ferza vnéma po deshéli;
 Is njega uft nar flaji péfem 'svira —
 Prehitro take strune glaf umira!

Modriza Kranjlfka dolgo je sdihvala,
 Utihnili prijetni fo glafovi,
 Saftonj ubrane zitre prebiralala,
 Dremáli, Krajna! tvoji fo finovi:
 K Slovenzam drugim reva je sbeshala,
 K vam, Poljzov, Serbov, Zhehov ljub' rodovi;
 Vi Krajnze snali ste budit', unéti,
 Naródu spet predèrsnemo se péti.

Rekel sem zgoraj, da „Čbelična“ dōba bila je „pesniška dōba“ Slovencev in to nam potrjuje vsa korespondencija v Prešernovi zapuščini. Da bi se bil oni čas kdo ganil zato, da bi jezik slovenski dobil svoje pravice v šolah, uradih in sicer v javnem življenji, nikjer ni sledú, marveč sta me Prešern leta 1848. in Kastelic več let potem malo pred smrtjo svojo milovala, da gojim le utopije, ako se nadjam, da slovenščina pride v urade!

Iz pisem Čelakovskega, Koritka, Levičnika, Kočvarja in drugih je dalje očitno, da Prešern bil je vsem vir, pri katerem so iskali sveta in poduka v slovstvenih zadevah.

Bohoričica je kraljevala tako omnipotentno, da silno nerad se je Prešern ločil od nje in se gajice poprijel še le potem, ko je videl, da ves upor nič ne pomaga in je že leta 1846. „Novicam“ obveljalo vpeljati gajico.

Kakor se je Prešern, rêči smem po mnogih pogovorih ž njim, trdovratno držal bohoričice, isto tako bil je velik nasprotnik temu, da bi hrvaško-srbski jezik postal literarni jezik tudi Slovincem. Pisma Vrazova so priča, kako iskreno si je on prizadeval Prešerna dobiti na svojo stran, al ves njegov trud bil je brez uspeha; plačilo za to bila mu je zabavljica, ki jo je Prešern malo taktno še živemu svojemu častitelju napisal leta 1847. v svojih pesmah pod napisom „Naróbe Katón“, kjer je Vraza imenoval „Slovincev vskoka“, in rodoljuba, katerega Davorin Trstenjak v životopisu njegovem (glej „Koledarček slovenski“) imenuje „čisto dušo brez vsake strasti, ki je strastno le ljubil narod svoj“, po krivici dolžil, da „lakota sláve blagá, je vlekla pisarja drugam.“ Ali to je bila velika slabost Prešernova, da je rad strastno kritikoval in ščipal pisatelje druge, pa tudi svojim prijateljem ne prizanesel, če je imel, kakor Nемеc pravi, „einen Witz anzubringen.“ Dokaz temu so njegovi „zabavljivi napisi“, v katerih se je sicer skril pod „pregovor in zagovor“, kar pa mu je le verjel ta, kdor malo „krotkega očeta“ ni poznal.

O vzajemnosti slovanski med pisatelji in knjigarji ni bilo takrat skoro niti sledú niti tirú; središča slovanska: Zagreb, Praga in Ljubljana le malo so se poznala.

Povest,

kako se je Ivan Ivanovič razprl z Ivanom Nikiforovičem.

Ruski spisal Nik. Vas. Gogolj.

Poslovenil Lav. Gorénjec.

Prvo poglavje.

Ivan Ivanovič in Ivan Nikiforovič.

Krasen bekeš ima Ivan Ivanovič, odličen je! A kakova so ta jagnjeta! Na vseh končinah — kaka so jagnjeta! Sneg in modriš! Stavil bi, ne znam, kaj, ali ima kedo drug takova! Ozrite se, za Boga, vá-nja, — zvlasti kedar se snide s kom in govori z njim, pogledite ja sè strani: kaka bliščoba je to! Človek je ne more popisati: aksamit, srebro, ogenj! O, naš Bog in Gospod! Čudodejni Nikolaj, ljubljeneč Božji! Da jaz nijmam takega bekeša! Omislil si ga je bil, predno je Agafija Tedosjevna odšla v Kijev. Ali poznate Agafijo Tedosjevno? To je ta, ki je uho odgriznila dohodkarju.

Jak moški je Ivan Ivanovič! Kakov dom ima v Mirogradu! Okrog njega je na vseh straneh pristrešje na hrastovih slopeh, pod pristrešjem pa so povsodi klopí. Kedar vstane huda vročina, Ivan Ivanovič bekeš vrže raz sé — in hlače, da je v samej košulji, in počiva pod pristrešjem in gleda, kaj se godi na dvorišči in na ulici. Kake ima jablane in hruške baš pri oknih! Le odprite okno, a veje se prikažó v sobo. Vse to je pred domom; ali ko bi videli, kaj ima na vrtu! Česa neki nij tamkaj?! — Šlive, višnje, črešnje, vsakojaka zelenjava, solnčnice, kumare, dinje, stročje, — da, tudi gumno in kovačnica — vse to je na njem.

Vrl človek je Ivan Ivanovič! Jako rad je dinje; to je njegova najljubša jéd. Ko hitro poobeduje in v samej košulji odide pod pristrešje, takoj Gapki ukaže, naj prinese dve dinji, in sam jo razreže, seme pobere v poseben popir, pa začne jesti. A Gapki še ukaže, naj prinese črnilnico — in lastnoročno na popir sè semenom naredi napis: To dinjo sem snedel tega in tega dne. Če pa ima takega gosta, zapiše: Pomagal mi je ta in ta.

Pokojni Mirograški sodnik je vesel bil vselej, kedar je gledal Ivana Ivanoviča dom. Da, saj pa je tudi lep ta dom! Meni je po godu to, ker so okrog njega na vseh straneh sobe in sobice urejene tako, če se ozremo ná-nj z daleč, — da vidimo le strehe, naslonjene drugo na drugo, kar je močno enako namehurjenemu okrožniku, še podobnejše pa gobi, prirastleje k drevesu. Sicer pa so vse strehe tratikaste: íva hrast in dve jablani, ta drevesa ná-nje raztezajo svoje široke veje. Skozi drevje na ulico prodirajo in škilijo srednja okna z narezljanimi, pobeljenimi oknicami.

Pošten človek je Ivan Ivanovič! Pozná ga tudi Poltavski pooblaščenec! Doroš Tarasovič Puhivočka se mu oglasi vselej, kedar je na poti iz Horola. A Kolibrski protopop, oča Peter, kedar se pri njem zbere nekoliko gostov, vsak pot opomni, da ne pozná nikogar, ki bi krščanskim dolžnostim ugajal in živel tako, kakor jim ugaja, kakor živi Ivan Ivanovič.

Ljubi Bog, kako čas beží! Več, nego deset let je uže tega, kar je ovdovel. Otrok nij imel baš nič. Gapka ima otroke, le-ti često skačejo po dvorišči. Ivan Ivanovič vselej vsakemu izmej njih dáde ali presto, ali kosec dinje ali pa hruško. Gapka ima shrambam in kletim ključe; vélikega zaboja, ki stoji v njegovej spalnici, in srednje sobe ključa pa ima sam Ivan Ivanovič pri sebi, zato ker nikomur rad ne dáde stopiti tija. Gapka je zdrava deva, hodi v zapaski*), ima čvrste meče in rudeča lica.

A kako je Ivan Ivanovič pobožen! Slehrno nedeljo ná-se dene bekeš in ide v cerkvo. Ko pride vá-njo Ivan Ivanovič, prikloni se na vse strani, navadno stopi na kliros**) mej pevce in vrlo priklada sè svojim basom. Ko pa je konec službe Božje, Ivan Ivanovič ne more strpeti, da bi ne šel mimo vseh beračev.***) Morda bi ga ne brigala ta mrzkost, pa razvnehlje ga prirojena dobrota.

„Zdravstvuj, sirota! — opomni navadno, ko hitro zagleda káko prav pokvečeno starko v raztrganej, iz samih zaplat sešitej obleki. „Od kodi pa si, ubožica?“ —

*) Zapaska je nekov poseben, pisan pas, ki ga ženstvo noseva le v Maloruskej.

**) Na obeh straneh pred oltarjem stojé pevci, kateri o Božji službi sami sebi (stran strani) odpevajo, ali pa duhovnemu odgovarjajo. To protorišče imenujé kliros.

L. G.

***) Ruski berači se po svojej starej navadi po Božjej službi v dveh vrstah razstavijo vselej od vrat dalje. Narod mora vés na poti iz cerkve mimo njih iti. Prosjaci in beračice stezajo svoje roke in prosijo in ljudem srca meče z najslajšimi besedami. Rekajo jim: očke, mamice, redniki. Čem večí je praznik, čem znamenitejša je cerkva, tem večí sta ti vrsti, ki se začenjati takoj pri vratih. Ker pa bi vsak berač bil rad blizu vrat, zato se radi pulijo, dosti potov užé v svetišči vstanó prepíri. L. G.

„Jaz, gospodek, iz vasi sem prišla. Tri dni užé nijsem ničila ni jedla ničesar, izgnali so me lastni otroci.“

„Uboga duša! kaj pa da si le-sem prišla?“ —

„I nu, gospodek, miloščine prosit, da bi mi kedo kaj dal vsaj za kruh.“

„Hm! ali bi rada kruh jedla?“ — povprašuje navadno Ivan Ivanovič.

„Zakaj bi ga ne jedla rada? — sàj sem lačna, kakor psica.“

„Hm!“ — vpraša navadno Ivan Ivanovič, „morda bi tudi mesa rada?“ —

„I rada, vse, kar mi vaša milost rači dati, — vse mi bode po godu.“

„Hm! morebiti je meso boljše od kruha?“ —

„Kako bi lakota izbirala si?! vse kar račite dati, — vse bode dobro!“ — Po teh besedah je starka navadno stegnila roko.

„Nu, idi z Bogom!“ — rekel je Ivan Ivanovič. „Zakaj tù stojš? — sàj jaz te ne bijem!“ — povprašal je in kliknil — in obrnil se je zopet v drugo, tretjo siroto, a napósled je odšel domov, ali pa je, za tó da je izpil kupico žganja, ubral pot k sosedu Ivanu Nikiforoviču, ali k sodniku, ali pa k policijskemu pooblaščenču.

Ivanu Ivanoviču je jako po godi, če mu kedo prinese káko darilo ali káko slastno jéd. To ima jako rad.

Vrlo moder človek je tudi Ivan Nikiforovič. Njegov dvor je poleg dvora Ivana Ivanoviča. Onadva sta taka prijatelja, kakoršnih še nikoli nij videl svet. Anton Prokofijevič Pupopuz, ki še zmérom hodi v cimetastej suknji z modrimi rokavi in vsako nedeljo obeduje pri sodniku, le ta je kaj rad opominjal, da je Ivana Nikiforoviča in Ivana Ivanoviča sam vrag zvezal s povezjo. Kder je Nikiforovič, tam se tudi Ivanovič suče.

Ivan Nikiforovič nikoli nij bil oženjen. Govorčili so pač, da je bil pozakonjen, pa nij bilo rés to. Jaz dobro poznam Ivana Nikiforoviča in upam se trditi, da ni mislil nij nikoli na ženitbo. Ali kako vstajajo vse te kodrčije? — Tako, kakor so bili zagnali glas, da je Ivan Nikiforovič rep zadaj prinesel na svét! Ali ta izmišljija je suhoparna, gnjusna in nepristna tako, da nij treba, da bi jo izpodbijal izobraženim čitateljem, katerim je brezi vsakoršne sumljivosti znano, ka le vidmi (čaralnice), pa še teh le redko kateri, imajo repke zadaj. A vidmi so bolj ženskega, nego moškega spola.

Če prav pa sta le-ta nenavadna tovariša bila velika prijatelja, vendar nijsta bila do céla podobna si.

Ivan Ivanovič ima ta posebni dar, da nenavadno prijetno govori. Za Boga, kako govori! Táko čutje nam je mogoče le takrat, kedar nam po glavi išče kedo, ali pa s prstom polagoma šegače nas na peti. Poslušáš, poslušáš, da se ti napósled glava povesi. Prijetno, nenavadno prijetno! kakoršen je spanec po kopi. A Ivan Nikiforovič rajši molči, zató pa, kedar zine kako besedo, rajši se

mu s pota umaknite, odreže se boljše, nego reže katera si bodi britva.

Ivan Ivanovič je suh in visok; Ivan Nikiforovič je malo nižji, ali zato se razprostira na širjavo.

Ivana Ivanoviča glava je podobna redkvi — z repom navzdol; Ivana Nikiforoviča glava je enaka redkvi — s korenino navzgor.

Ivan Ivanovič le po obedu vselej leži v samej košulji pod pristrešjem; na večer vzame bekeš ná-se in ide kamor-si bodi, ali k založniku, kateremu daje moko, ali pa kam na polje streljat prepelice. Ivan Nikiforovič cele dni preleži na krilci a če dan nij prevroč, navadno hrbet obrne v solnce in kar ne gane se. Kedar je zjutraj vedrega srca, odide po dvoru in pregleda gospodarstvo, potlej pa zopet leže. Poprejšnja leta je časi šel k Ivanu Ivanoviču.

Ivan Ivanovič je nenavadno vljuden človek, o rednem razgovoru nikoli ne žugne nikakoršne neprilične besede, a précej zameri, če zasliši kako tako besedo. Ivan Nikiforovič se časi spozabi. O takih prilikah takoj vstane Ivan Ivanovič in opomni: „Dosti je! dovolj je! Ivan Nikiforovič! Rajša beživa na solnce, takih, Bogu zoprnih besed ne smeva govoriti!“

Ivan Ivanovič je zelo srdit, kedar mu kaka muha pade v boršt (polivko); spozabi se, okrožnik vrže ob tla — in kuharica jih zvê, da ima dosti. Ivan Nikiforovič se posebno rad koplje, a ko do vratu sede v vodi, ukaže, da tudi v vodo préd-enj postavijo mizo sè samovarom — in jako rad pije čaj o takovem hladu.

Ivan Ivanovič se vsak teden obrije dvakrat, Ivan Nikiforovič pa enkrat.

Ivan Ivanovič je neznanski radovêden; Bog varuj, če mu kedo jame kaj pripovedati, pa mu ne dopové. Če mu kaj nij po godu, takoj pokaže to. Ivanu Nikiforoviču pa grozno težko poznaš na obrazi, ali je zadovoljen, ali srdit; če ga tudi kaj veseli, ne pokaže tega na sebi.

Ivan Ivanovič je nekoliko bojazljivega duha. Ivan Nikiforovič pak ima šaravare (hlače) tako široko nagubančene: ko bi jih kedo napihnil, da bi vá-nje vtaknil vês dvor sè žitnicami in kolnicami vred.

Ivan Ivanovič ima velike oči, take, kakoršen je tobakov cvet, a usta na ipsilon; Ivan Nikiforovič je majhnih očij, rumenkastih, do čela se mu zgubljajo mej gostimi obrvmi in v zabuhlem obrazi, njegov nos pa je zrela česplja.

Ivan Ivanovič, kedar ti ponudi tobaka, vselej popreje tobačnici pokrovček polizne z jezikom, potlej dleskne po njem s prsti, in če je gost njegov znanec, povpraša: „Ali smem poprositi, dragi gospod? — ali vam je po godu?“ — če pa nij zna-

*) Boršt je polivka iz rudeče pese, govedine in slanine. L. G.

nec, povpraša: „Ali smem poprositi, dragi gospod, nijmam te česti, ne znam vašega imena, ni stanu, niti vaše dostojnosti, ali ne zamerite?“ — Ivan Nikiforovič pa vam kar v roko stisne tobačnico in le opomni: „Oprostite.“

Kakor Ivan Ivanovič, tako tudi Ivan Nikiforovič — hudo sovražita bolhe, za tega delj Ivan Ivanovič in Ivan Nikiforovič o nobenej priliki ne izpustita Žida sè svežnjem, da bi od njega ne kupila vodice v raznih stekleničicah temu mrčesu na kvar, popreje pa ga vsak pot dobro oštejeta, zakaj hlapčuje židovske ver.

Sicer pa, da si se Ivan Ivanovič in Ivan Nikiforovič nekoliko razlikujeta, vendar-le sta oba vrla možaka.

Drugo poglavje,

ktero nam razodene, kaj je bil Ivan Ivanovič pozelel, o čemer sta se razgovarjati jela Ivan Ivanovič in Ivan Nikiforovič, in kakov je bil konec.

Zjutraj — to je bilo julija meseca, ležal je Ivan Ivanovič pod pristrešjem. Dan je bil vroč, zrak suh, kar igral je vsled velike vročine. Už je bil Ivan Ivanovič bil za mestom pri koscih in na hutorji (na pristavi); katero žensko je srečal, ali kmeta, vsakega je povprašal, od kodi, kam in po kaj. Grozno se je bil upehal, torej je legel, zató da bi se oddahol. Ležal je dolgo časa in ogledaval je shrambe, dvor, kolnico, perjad, ki je begala po dvorišči, in premišljal: „Bog, o Ti moj Gospod! kakov gospodar sem jaz! Česa mi manjka? — Perotnina, poslopja, shrambe, na kar se le spomni človek, prekuhano žganje, rozolija; na sadniku hruške, slive; na gredišči mak, zelje, grah.... česa mi še manjka?.... Rad bi znal, česa bi mi manjkalo?“ —

Ko je bil Ivan Ivanovič zastavil si tako globokomiselno vprašanje, zamislil se je, a o tem so njegove oči iskale druge predmete, všle so črez plot na Ivana Nikiforoviča dvor — in zamaknile so se v poseben prizor. Neka suha starka je iznašala ostarelo obleko in razvešala jo po nategnjenej vrvi, zató da bi se prezračila, kar prinese staro „uniformo“ z obnošenim obšivom — in razprostré v zraci rokava, ktera sta objemala zlatotekan korset (jopico); po „uniformi“ se je prikazala plemenitaška suknja z orličmi na gumbih in z objedenim ovratnikom; po suknji so na vrsto prišle kazimiraste hlače, na mnogih mestih zamazane, ki so svoje dni raztezale se po Ivana Nikiforoviča nogah in katere bi zdaj bile pristovale samo njegovim prstom še; poleg teh hlač so druge hlače visele tako, kakor črka A. Potlej je na vrsti bil moder, kozašk bešmet,*)

*) Bešmet, kaftan, kozakin, to so moška oblačila. Kaftan je sploh vrhna moška narodna obleka po vsej Ruskej. Bešmet in kozakin pak sta kozaški suknji.

kateri si je bil Ivan Nikiforovič dal skrojiti pred dvajsetimi leti, ko je odhajal na vojsko in brke pustil si. Na posled, drugo k drugemu, blisknil je tam tudi meč, podoben kakej v zrak molečej šilini. Potlej so se zasuknili nabori nekega oblačila, podobnega kaftanu, barvo je imelo temno-zeleno, gumbi so bili medni in veliki, kakor kak petak (pet kopejk). Izza naborov je gledal telovnik, obšit s zlatimi obkrajji, spredaj je bil močno izrezan. Telovnik je kmalu zakrila pokojne babice stara suknja, ki je imela tolika žepa, da bi bil človek bučo lahko del, v kateri bi bil hotel.

To se je mesilo vse povprek in Ivan Ivanoviču je bilo jako zanimljiv prizor; a o tem so se solčni žarki redoma vsipali zdaj na modri, zdaj na zeleni rokav, na rudeči obkraj, ali na del zlate tkanine, ali pa so igrali vrhi meča, in vzbujali so s to redkostjo nekaj nenavadnega, podobnega tistemu prizorišču, katero okrog vozé po vaseh kočujoči ciganije, zlasti kedar se národa gromada močno gnječi in gleda kralja Heroda sè zlato krono, ali Antona, peljočega kozo; *) za prizoriščem škripljó gosli, cigan z rokama tleska po ustnih, ker nájma bobna, solnce zahaja in južne noči čvrsti hlad krepkejše objemlje polnoletnim vaščankam vratove in prsi.

Starka je kmalu prilezla iz čumnate, krehala in za seboj privlekla starodavno sedlo z raztrganima stremenoma, z razdrapanimi usnjatimi toki za samokrese, s šabrako, ki je bila rudeča nekedaj, zlato prošita in imela je medne šipice.

„Dej, abotna baba!“ — mislil je Ivan Ivanovič, „napósled privleče še celó Ivana Nikiforoviča prezračit!“

A resnično: Ivan Ivanovič se nij do céla zmotil o svojej dozdevi. Blezu po petih minutah se prikažó Ivana Nikiforoviča nankinaste šaravare, katerih je bilo skoro pol dvora polnega. Po vsem tem je prinesla še čapko in puško.

„Kaj pa to znači?“ — povpraša se Ivan Ivanovič. „Jaz nikoli še nijsem videl, da bi puško imel Ivan Nikiforovič. Kaj še? Da bi bil strelec, saj nij, pa ima puško! Čemu je neki mu? — A je lepa puška to! Jaz bi bil užé davno rad kupil si táko; presneto bi rad imel to puško, jaz se rad zdaj pa zdaj pokratkočasim s puško!“

„Hoj! starka! staruha!“ — zakriči Ivan Ivanovič in migne s prstom.

Starka pride k plotu.

„Kaj pa imaš ono-le tam, babica?“ —

„Saj sami vidite, puško!“

„Kakovo puško?“

*) Anton pelje kozo itd. — to je marijonete znamenit kosec, priljubljen v Maloruskej, o njem je po Maloruskej znana posebna, smešna pesen.

„A kedo zna, káko! da je moja, morda bi znala, iz česa je, pa je gospodova.“

Ivan Ivanovič vstane in jame z vseh stranij ogledavati puško, in pozabil je starki oponesti, zakaj je puško z mečem vred prinesla zračit.

„Kakor jaz sodim, menda je železna,“ — govorila je staruha dalje.

„Hm! železna. Zakaj pa železna?! — opomni sam sebi Ivan Ivanovič. „Ali jo užé dolgo časa ima gospod?“ —

„Mogoče je, da užé dolgo.“

„Lepa puška je to!“ — opomni Ivan Ivanovič zopet. „Jaz ga ogovorim, da bi mi jo dal. Čemu je njemu? — dam mu zá-njo, kar koli. No, babica, ali je domá gospod?“ —

„Domá je — domá.“

„Ali leží?“ —

„Leží.“

„Nu, dobro je, pridem k njemu.“

Ivan Ivanovič se obleče, vzame v roko grčasto palico na pse, zato ker jih je v Mirogradu po ulicah mnogo več, nego ljudij, in odide. —

Da si je Ivana Nikiforoviča dvor bil poleg dvorišča Ivana Ivanoviča, in če prav je človek lahko z dvora na dvor zlezel črez plot, vendar-le je Ivan Ivanovič šel po ulici. S te ulice je moral kreniti na uličico, ki je bila tako ozka: če je slučajno voz srečal voz, samec samca, da nijsta mogla dalje peljati, če voznika nijsta zadnjih koles prišla obema in ne nazaj zavlekla — tega voza lêssem, tega pa lêssem na ulici, pešci pak so korakali, kakor po cvetiji, po koprivah, ki so rastle po obeh straneh ob plotu. Na to uličico na enej strani drži Ivana Ivanoviča kolnica, na enej pa Ivana Nikiforoviča zakladnica, vrata in golobnjak. Ivan Ivanovič stopi k vratom in zaškriplje s kljuko. Na dvorišči jemó psi lajati; ali takoj se je nazaj pomaknila psov pisana gruča, začeli so migati z repi, ker so bili zagledali znano osebo. Ivan Ivanovič je odšel po dvoru, na katerem so sê svojo pisanostjo odlikovali se indiški golobje, ki je posipal jim Ivan Nikiforovič sam, — kder so ležali bučam in dinjam olupki, tù je bila trava, blizu trave je počivalo potrto kolo, drugdé je ležal obroč sê soda, v prahu pa se je preobračal dečak v zamazanej košulji — to je bil obraz, kakoršne imajo malarji radi. Razobešene obleke senca se je razprostirala skoro po vsem dvoru in delala je na njem nekoliko bladu. Starka ga je počestila s priklonom, zdehnilo se jej je in stala je na mestu. Pred domom se je ponašal krilec s pristrešjem na dveh hrastovih slopeh, — s pristrešjem, ki je varno branilo solnca, katero o tem časi v Maloruskej ne pozná nikakoršnega usmiljenja, ter pešca od vrha do tal obliva z vrelin potom. Dovolj nam priča, kako silno je Ivana Ivanoviča gnala želja, da bi dobil neogibno reč, — to

nam dosti priča le-to, ker je upal se z doma iti o takej vročini, a vzlasti ker je imel staro navado, da je sprehajal se le na večer.

Čumnata, v katero je stopil Ivan Ivanovič, je bila temna do céla, zato ker so oknice bile zaprte — in solnčni žarek, ki je gledal skozi luknjo v oknici, igral je, kakor mavrica in lomil se na nasprotni steni, risal je na njej obraz: strehe iz trstičja, drevje in na dvorišči razvešeno obleko, le da so hlačam noge navzgor gledale. Vsled tega je vsa čumnata bila nekako čaralno na pol razsvitljena.

„Pozdravi Vas Gospod Bog!“ — spregovori Ivan Ivanovič.

„A, zdravstvujte, Ivan Ivanovič!“ — odzdravi glas čumnati iz kota. Zdaj stoprv Ivan Ivanovič zagleda Ivana Nikiforoviča, ležečega na šarenici, razgrnjenej po tleh.

„Prizanesite, ker sem pred Vami — tak, kakoršnega me je Bog ustvaril.“

Ivan Nikiforovič je ležal brezi vsega, celó brezi košulje.

„To nič ne dé. Ali ste spali denes, Ivan Nikiforovič?“ —

„Spal sem. A vi ste spali, Ivan Ivanovič?“ —

„Spal sem.“

„Tedaj ste stoprv vstali?“ —

„Da sem stoprv vstal! Bog mi grehe odpústi, Ivan Nikiforovič! kako je mogoče spati tako dolgo časa! Jaz sem stoprv prišel s pristave. Prekrasno je žito po polji! čudovito! a seno je jako visoko, mehko in mastno!“

„Horpina!“ — krikne Ivan Nikiforovič, „prinesi Ivanu Ivanoviču žganja in pirogov*) (paštet) sè smetano vred.“

„Lep dan je denes.“

„Ne hvalite ga, Ivan Ivanovič; da bi ga vrag vzel! sàj ne znam, kaj bi jel delati zbog same vročine.“

„Dejte, kaj Vam je treba opominjati vraga! Aj, Ivan Nikiforovič! zapomnite si moje besede, ali prepozno utegne biti to: pekle Vas bodo še na tem sveti Bogu neugodne besede.“

„S čim pa sem Vas razžalil, Ivan Ivanovič? Sàj vendar nijsem dotaknil se ni Vašega oče niti Vaše matere. Ne znam, s čim bi Vas bil razžalil.“

„Dosti je užé, dosti, Ivan Nikiforovič!“

„Bog zna, da Vas nijsem razžalil, Ivan Ivanovič!“

„Čudno je to, ker še zdaj prepelice neté iti na piščalko.“

„Delajte, kar hočete; mislite, kar Vam je drago, ali jaz Vas nijsem razžalil z ničimer!“

„Ne znam, zakaj ne idó!“ — govoril je Ivan Ivanovič dalje, kakor bi ne bil slišal Ivana Nikiforoviča; „ali nij še pravega časa ... ali užé je, zdí se mi, čas zdaj.“

„Ali ste dejali, da je žito lepo?“ —

*) Pirog je pečenina s testom prevlečena.

„Čudovito je lepo, neizmérno!“

„Po teh besedah sta oba molčala.“

„Zakaj pa Vi, Ivan Nikiforovič, razobešate obleko?“ — povpraša napósled Ivan Ivanovič.

„Da, prekrasno, skoro novo obleko, poblatila jo je ta prokleta baba; zdaj pa zračim to; sukno je tenko, izborno, le obrniti ga bode treba — pa bode zopet nosno!“

„Meni se je tam priljubila neka reč, Ivan Nikiforovič.“

„Katera?“ —

„Povedite, prosim Vas, čemu imate puško, ki tam visi, da se zračí z obleko vred?“ — Po tem vprašanji je Ivan Ivanovič ponudil tabaka. „Ali smem poprositi, če ne zamerite?“ —

„Nič ne zamerim, hvalim! potegnem sam svoj tobak,“ — opomnil je, začel tipati okrog sebe in prinesel je tabačnico.

„Dejte, le ta prismojena baba! tedaj je tudi puško odnesla prezračiti. Dober tobak déla Žid v Soročincih. Sam ne znam, kaj devlje vá-nj, ker tako lepo diši! skoro — kakor balzam. Náte in razzvečite ga nekoliko v ustih: ali nij rés, da je skoro takov, kakoršen je balzam? — Zagrabite, ukažite!“

„Povedite mi, prosim Vas, Ivan Nikiforovič! zmérom mi ta puška rojí po glavi; čemu Vam je, ker je ne potrebujete?“ —

„Zakaj je ne potrebujem? A če se mi utegne zljubiti, da bodem streljal?“ —

„Bog mi grehe odpústi, Ivan Nikiforovič! kedaj pa boste vi streljali? — Morda po sodnjem dnevu? — Vi, kar jaz pomnim, in česar se drugi spominjajo, menda niste ubili še ni vrabca, pa tudi natore Vam Gospod Bog nij dal take, da bi se s puško pečali. Vaša rast, Vaše telo je obilo, kako bi pa brodarili po močarinah? — a kaj Vaša obleka, katerej ime nij, da bi ga človek izbleknil o vsakej priliki, le ta visi na vetru; a sicer, — a poleg tega... Ne, Vi morate pokoj uživati (Ivan Ivanovič, kar smo užé opomnili, govoril je navadno prijetno, kedar je bilo treba koga pregovoriti. Kako je govoril! Bog, kako je govoril!) Da, Vam pristuje najvažnejša skrb. Čujte, prepustite meni puško!“

„Kako bi mogoče bilo to? ta puška je draga; takove puške tudi ne dobite nikder. Jaz sem jo od nekega Turčina kupil takrat, ko sem odhajal na vojsko, zdaj pa bi jo kar na vrat na nos prepustil! Kako bi mogoče bilo to? — to je orožje — neogibno potrebno!“

„Zakaj je neogibno potrebno?“ —

„Pa celó vprašujete, zakaj! A če razbojniki napadejo hišo?... Pa še opomnite, da nij neogibno potrebna — puška! Slava Tebi, o Gospod! zdaj sem miren in ne bojim se nikogar. A zakaj ne? — zató ne, ker znam, da v sobi imam puško.“

„Lepa puška je to! Ali vendar je, Ivan Nikiforovič, prožina pokažena v njej.“

„Kako je to? — zakaj je pokažena? To lahko popravim; treba jo je le namazati s konopnim oljem, zato da se je rija ne poloti.“

„Vaše besede, Ivan Nikiforovič, nikakor ne pričajo prijateljske vdanosti do mé. Vi mi z ničimer nečete ustreči, na znamenje najine prijazni.“

„Kako se upate, Ivan Ivanovič, govoriti, da Vam jaz ne skazujem nikakoršne prijazni? — Kako morete svojej vesti nasprotovati s čim takim? — Vaši voli se pasó po mojej stepi, a jaz jih še nobenkrat nijsem vgnal. Kedar idete v Poltavo, vselej me ogovorite za voz, pa sem Vam užé odrekel ga kedaj? — Vaši paglavci lazijo črez plot na moj dvor in igrajo z mojimi psi — a jaz nič ne vgovarjam. Naj igrajo, da le nikogar ne motijo! naj le igrajo!“

„Ker mi puške nečete podariti, pa bodi! Prosim Vas, pa jo zamenite s čim.“

„Kaj pa bi mi dali za njo?“ — Po tem vprašanji se Ivan Nikiforovič opre na komolec in pogleda Ivana Ivanoviča.

„Dajem Vam za njo rudoglavo svinjo, to, ki sem jo zredil za dimnik. Izvrstna svinja je to! Zagotavljam Vas, da se Vam bodoče leto oprasi.“

„Jaz sam ne znam, kako morete Vi, Ivan Ivanovič, tako govoriti. Čemu potrebujem jaz Vaše svinje? Morebiti za to — da vragu svatbo priredim!“^{*)}

„A zopet! Vi ne morete baš ničesar učiniti brezi vraga! To je grehotno, za Boga, to je greh, Ivan Nikiforovič!“

„Ali kako je to, Ivan Ivanovič! Vi ste vse v vsem, pa svinjo dajate za puško, ta smrad!“

„I, vrag zna, — kaj pa je svinja kaj takega, Ivan Nikiforovič?“

„Kaj pak! Ko bi Vi le nekoliko presodili: to je puška, taka, kakoršna je pristna; a svinja, le-ta smrad! Da Vi ne govorite tega, jaz bi menil, da je to kaka razžaljivost.“

„Kaj pa Vam graja moja svinjo?“ —

„A zakaj Vi, modra glava, tiščite v mé? da bi jaz svinjo...“

„Sédite, sédite! ne bodem več... imejte puško, naj Vam le gnjuje in rija razjeda jo, naj le počiva v kotu, tam v sobi, nečem več govoriti o njej!“

*) Vragu svatbo delati (v izvirniku je: pominki), to je gostijo prirejati — mrtvemu na spomin; njegove smrti obletnico pa imenujé panihido. Prevod ima mnogo menj smešnosti; morali bi pisati; služiti za vraga rekvijem. Sploh te Gogoljeve povesti so vsakemu tistemu, kateri maloruski ne zna dobro, tudi Velikorusu, menj smešne. Kedor bi v Slovenskej za puško obetal to, kar ponuja Ivan Ivanovič, ta bi ne dajal malo; drugače pa je v Maloruskej, kder so vsi zemski pridelki nenavadno po ceni, a vsi rokodelski izdelki zeló dragi.

Zdaj je vstalo molčanje.

„Govoré,“ — spregovori zopet Ivan Ivanovič, „da so trije kralji vojsko napovedali našemu caru.“

„Da, to mi je užé povedal Peter Fedorovič; a káko vojsko? — pa zakaj?“ —

„Za trdno Vam ne morem povedati, zakaj, Ivan Nikiforovič. Jaz ménim, da zató, ker kralji hoté, da bi mi vsi sprejeli Turško vero.“

„Dejte, le-ti sanjači, kaj se jim še zljubi!“ — oponese Ivan Nikiforovič, dvignivši glavo.

„Dejte, a naš car jim je za tega délj odobril vojsko. „Nikakor,“ — dejal je car, „sprejmite Vi Kriščevo vero!“

„Ha! ali jih naklestijo naši, Ivan Ivanovič!“

„Menda jih nabijó! Tedaj nečete zameniti puške, Ivan Nikiforovič?“ —

„Čudovito se mi zdí to, Ivan Ivanovič! Vi ste, menim jaz, človek na glasi — zbog svoje učenosti, pa govorite tako, kakor kak nedoletnik. Kaj bi jaz za takega priprostaka...“

„Sédite, sédite! Z Bogom, najide, kamor hoče; vsaj ne bodem več govoril.“

To trenutje služnica prinese pirogov in žganja.

Ivan Ivanovič je izpil merico žganja in poskusil pirog sè smetano vred. „Čujte, Ivan Nikiforovič! dádem Vam poleg svinje še dve vreči ovsa; znam, da ovsa niste vsejali Vi. Letos, ali je tako ali tako, morali boste kupiti ovsa.“

„Aj, za Bóga, predno bi človek z Vami govoril, moral bi se graha najesti vselej! (To še nij nič, Ivan Nikiforovič ima še boljše izreke.) Kdaj ste slišali, da bi kedo bil puško dal za dve vreči ovsa? — Nečete se zmotiti, da celó bekeša ne ponuditel“

„Ali ste zábili, Ivan Nikiforovič, da Vam ponujam tudi še svinjo.“

„Kaj? Ali dve vreči ovsa in svinjo za puško?“ —

„No, kaj je, ali je to malo?“ —

„Ali za puško?“ —

„Blezu da, za puško!“

„Ali dve vreči za puško?“ —

„Dve vreči, pa ne praznih, temuč z ovsom vred, na svinjo pa ste pozabili!“

„Dajte se Vi sè svojo svinjo vred namalati in idite mi z njo vred k vragu!“

„O, z Vami naj bi kaj začel človek! Videli boste, na onem sveti Vam jezik nasadá z gorečimi iglami zbog takih bogokletnih besed. Kedor z Vami govori, le-ta mora omiti si obraz in roci, pa še pokaditi se mora.“

„Ne zamerite, Ivan Ivanovič! puška je gosposka reč, redka znamenitost, poleg tega pa je v sobi prijetna krasota...“

„Vi, Ivan Nikiforovič, ponašate se sè svojo puško tako, kakor Honza s svojim pomalanim telovnikom,“ vsčene ga Ivan Ivanovič nevoljen, ker je resnično uže jeza grabila ga.

„A Vi, Ivan Ivanovič, Vi ste prav gosjak. —

„Da Ivan Ivanovič nij izbleknil te besede, razprla bi se bila, a napósled bi se bila razsebila po navadi — prijateljski; ta pot pa se je to steklo do céla drugače. Ivan Ivanovič je bil hudo razpalil se.

„Zakaj ste to rekli, Ivan Nikiforovič?“ — povpraša s povzdignjenim glasom.

„Dejal sem, da ste, kakor gosjak, Ivan Ivanovič!“

„Kako se upate, sudar, *) da ste se izneverili vljudnosti in dostojnosti; da ste zábili moje rojstvo, ter ste me onečestili s takim zaničljivim imenom?“ —

„Ali je to kaj zaničljivega? Zakaj pa ste Vi, vse v vsem, tako razkolebali svoji roci, Ivan Ivanovič?“ —

„Še enkrat: zakaj pa ste se Vi predrznili, zakaj ste pozabili na vso vljudnost, ter ste mi dejali, da sem gosjak?“ —

„E — — Ivan Ivanovič! zakaj ste se tako razkokodakali?!“

„Ivan Ivanovič se nij mogel zmoči: ustna so se mu tresla, usta so promenila svojo navadno podobo — ipsilon in naravnala se mu na O; z očmi je prodiral, kar ogenj je švigal iz njih. Tak je Ivan Ivanovič bil nenavadno redko; moral ga je kedo hudo razsrditi.

„Razodevljem se Vam,“ — vskriknil je Ivan Ivanovič, „ni poznati Vas nečem!“ —

„Velika nesreča je to! za Bóga, te ne pretrpim!“ — oponese mu Ivan Nikiforovič. — A legal je, legal, bogme, da je legal, zeló neljubo mu je bilo to.

„Moja noga nikoli ne stopi več črez Vaš prag!“

„Da te vendar! o joj!“ — kričal je Ivan Nikiforovič, vsled same jeze nij znal kaj dela, in vstal je proti svoji navadi na nogi; „hoj, baba, mladé!“ — Po teh besedah se izza durih prikaže strhla starka in srednje velik mladenič, zašit v dolgo, široko suknjo. „Primita Ivana Ivanoviča za roki in odpeljita ga za duri!“

„Kaj? — plemenitaša!“ — krikne s čutom svoje dostojnosti in jeze Ivan Ivanovič. „Le predrznita se! samo nujta! Jaz vaju uničim z vajinim prismojenim gospodom vred! Ni krokarji ne najdejo Vaših kostij!“ (Ivan Ivanovič je govoril silno krepko, kedar je bil razdražene duše.)

Vès ta nastop je bil velik obraz. Ivan Nikiforovič je sredi sobe stal — v svojej popolnej krasoti, brezí vsakojakega dičja; starka je zijala, obraza je bila topega, do céla oplášenega; Ivan Ivanovič je k višku držal roko, kakor so obrazili rimske tribune. To je bilo nadnavadno trenutje! posebno lep prizor je bil to! O tem

*) Sudar = gospod moj.

je bil le eden gledalec, ta je bil mladič v velikanskej suknji, stal je dosti hladnokrvno in nos otiral si z roko. —

Napósled Ivan Ivanovič prime za čapko. „Jako lepo se vedete, Ivan Nikiforovič! rés vro! To bodem pomnil!“

„Idite, Ivan Ivanovič, stopajte, a varujte se, da mi ne pridete več pred oči, če ne, počehljam Vas, Ivan Ivanovič, po mrdi!“

„Nate, Ivan Nikiforovič!“ — opomni Ivan Ivanovič, plahutne po njem s svojim krilom in trleskne za seboj z durimi, ki so žvižgnile in škripnile, pa zopet zaprle se. Ivan Nikiforovič se prikaže mej verejami, hotel je še nekaj dostaviti, ali Ivan Ivanovič se ni ozrl nij, kar bežal je z dvorišča.

Tretje poglavje.

Kaj se je zgodilo po razporu Ivana Ivanoviča in Ivana Nikiforoviča.

Tako sta se dva znamenita možaka, Mirogradu čest in krasota, razprla, a zakaj? baš za nič, le zbog gosjaka! Drug drugega nijsta hotela več ni pogledati, raztrgala sta vse vzajemne zveze, popreje pa sta bila, to je bilo sploh znano, neločljiva prijatelja. Vsak dan sta Ivan Ivanovič in Ivan Nikiforovič bila vajena, da sta drug k drugemu poslala vprašat: „Kako se imate?“ — čisto sta se drug z drugim črez plot razgovarjala tako ljubeznjivo, da ste v ljubkem čutji kopali se jima srci. Ob nedeljah in praznicah sta se — Ivan Ivanovič v aksamitasten bekeši, Ivan Nikiforovič pa v ankinastem, žolto cimetastem kozakinu tako rekoč za roci vodila v cerkvo. A kedar je Ivan Ivanovič, ki je bil nenavadno bistrih očij, popreje zagledal kako lužo, ali kakoršno koli nesnago, katere so časi rade po Mirogradu, vsak pot je Ivanu Nikiforoviču opomnil: „Pazíte, nikar ne stopite semkaj-le! tù-le nij snažno.“ Ivan Nikiforovič je z ganljivimi znamenji razodeval svoje prijateljstvo, in kder koli se je vstavil, stegnil je k Ivanu Ivanoviču roko s tobačnico in ponudil: „Izvolite!“ A kako krasni sta oba imela gospodarstvi! ... Ko sem bil zvedel ta razpor, kakor bi bila strela vdarila v mé! Dolgo časa nisem hotel verovati. O Bog moj! Ivan Ivanovič se je skregal z Ivanom Nikiforovičem! Taka čestita možaka! Kaj je tedaj stanovito na tem sveti?! —

Ko je bil Ivan Ivanovič prišel domov, dolgo časa je bil silno razburjen. Sicer je vselej v konjski hlev šel pogledat, ali seno žré kobilica (Ivan Ivanovič ima srnjedlakasto kobilico z liso na čeli; jako lep konjiček je to), napasel avdrače in sam nakrmil praseta, potlej je šel v sobo, kder je ali delal leseno posodo (zna jako krasno, kakor kak strugar, delati razne reči iz lesa), ali čital knjigo,

natisnjeno v tiskalnici Lubijevej, Garijevej in Popovej*) (njenege naslova Ivan Ivanovič ne zna, zato ne, ker je služnica užé davno odčesnila prvega lista zgornjo polovico, ko je igrala z otroki), ali pa je počival pod pristrešjem. Ta pot pa mu nij bila na mari baš nobena njegovih vsakdanjih skrbi, temuč, ko je bil srečal Gapko, začel jo je kregati, zakaj pohaja brezi dela, pa je vrečo pšena nesla v kuhinjo; vdaril je s palico petelina, ki je bil prišel h krilecu po navadno zobalo; a ko je bil k njemu pribežal deček v raztrganej košuljici in vskriknil: „Tata! tata! daj pape!“ — nagrozil se mu je tako strašno in zatopotal je z nogama, da je deček oplášen zbežal, Bog zna, kam.

Napósled se je vendar izpametil in začel se je motiti sè svojimi vsakdanjestimi. Pozno je sedel, ter obedoval, in stoprv na večer je šel leč pod pristrešje. Dobri boršt z golobci,**) zvarila mu ga je bila Gapka, — boršt mu je zjutranji pripetljaj izgnal iz glave. Ivan Ivanovič je zopet začel mirno razgledavati svoje gospodarstvo. Napósled so mu oči všle na sosedov dvor in sam sebi je opomnil: „Denes sem bil pri Ivanu Nikiforoviči, zopet pojdem k njemu!“

Po teh besedah je Ivan Ivanovič vzel palico in čapko in odšel je na ulico; ali ko hitro je bil prišel za vrata, spomnil se je na razpor: pljunil je in vrnil se.

Blezu nekaj takega se je prigodilo na dvoru Ivana Nikiforoviča. Ivan Ivanovič je videl, kako je staruha užé nogo postavila na plot, da bi bila prelezla na njegovo dvorišče; ali kar začuje Ivana Nikiforoviča glas: „Nazaj! nazaj! nij treba!“ — To je Ivanu Ivanoviču bilo zeló trpko. — Vsekako pa bi se bilo lahko zgodilo, da bi se bila ta dostojna možaka pogodila drugega dne, da v domu Ivana Ivanoviča nij v ogenj, užé gasnoči, olja vlila neka prigodba, katera je uničila vse upanje v pomirek.

K Ivanu Nikiforoviču je bila tega dne prišla Agafija Tedosjevná. Agafija Tedosjevná nij bila ni sorodnica Ivana Nikiforoviča, ni svakinja, niti botra. Zdi se mi, da nij imela nikakoršnega povoda, zakaj je hodila k njemu, a tudi sam je nij kaj rad gledal, pa vendar-le je zahajala k njemu in po teden dnij, časi še delj mudila se pri njem. O takih prilikah je ključé sama imela in vse je gospodinjala po domu. To je zeló neprijetno bilo Ivanu Nikiforoviču, ali — čudo, poslušal jo je, kakor kak otrok, in če prav je časi poskusil, da bi se jej uprl, vendar-le je Agafija Tedosjevná vselej imela pravico.

*) Lubij, Garij in Popov so konci minolega in iz početka tega stoletja v najemu imeli Moskovskega vseučilišča tiskalnico in natisnili so jako mnogo knjig.

**) Golobci so jed iz moke in zelja.

Sam pritezam, da ne umejem, zakaj je ta svet tak, da nas ženske lové in vodijo za nos zvito tako, kakor bi bil kake čašice ročaj; menda so njih roke za to ustvarjene, ali pa naši nosovi niso ničesar boljšega vredni! A da si je bil Ivana Nikiforoviča nos nekoliko podoben slivi, vendar le ga je lovila za ta nos in vodila za seboj, kakor psička. Rad ali nerad — o njenej navzočnosti je vsak pot nekoliko promenil svojega življenja običaje: nij poležkoval tako dolgo na solnci, pa kedar je ležal, nij ležal v rajскеj uniformi, vsak pot je bil v košulji in v šaravarah, da-si Agafija Tedosjevnica nikakor nij zahtevala tega. Agafija Tedosjevnica je črtila vse prenapetosti, in kadar je Ivana Nikiforoviča zimmica tresla, otirala ga je z lastnima rokama s trpentinovim oljem in z jesihom od glave do pet. Agafija Tedosjevnica je na glavi nosila čepice in tri bradavice na nosi, obleko pa je imela cvetičasto in žoltorjavkasto. Vse njeno telo je bilo podobno kadi, za tega délj bi bil človek mesto, kdé je konec njenega života, kdé njenih bokov začetek, določil tako težko, kakor brezi zrkala videl svoj nos. Nogi je imela kratki, podobni sta bili kakima blazinicama. Rada je blebetala, zjutraj je vselej jedla pečeno rudečo peso in izborno je znala kregati, a o vseh teh raznovrstih okolnostih ni na trenutje njé obraz nij promenil svojega izraza, kar je navadno mogoče le ženstvu.

Ko hitro je bila prišla, takoj se je predruščilo vse: „Ivan Nikiforovič, nikar se ne pomiri z njim in ne poprosi, da bi Ti prizanesel, Ivan Ivanovič bi Te rad pogubil, to je čuden človek! Ti ga še ne poznaš.“ Obrekovala je in šepetala ta prekleta baba — in prišepetala je to, da Ivan Nikiforovič nij hotel ni slišati ničesar o Ivanu Ivanoviču.

Vse je promenilo se. Če je sosedni pes pritekel na dvor, prali so ga z vsem, kar jim je le prišlo v roke; kedar so otroci zlezli črezi plot, prijokali so nazaj, košuljice so k višku držali in pisane hrbte kazali. Da, ta baba, kedar je Ivan Ivanovič hotel kaj povprašati, obesila mu je na nos tako surovost, da je Ivan Ivanovič, nenavadno delikaten človek, pljunil, in le spregovoril: „Kako je odurna ta baba! sáj je ponosnejša, nego je njé gospodar sam!“

Napósled je na dovršenje vseh mrzkostij sovražni sosed gosji hlev postavil tam, kder so navadno lazili črezi plot, pa samo za tega délj, da je dražil ga. Ta Ivanu Ivanoviču neljubi hlev je zgradil z vražjo hitrostjo — o enem dnevu.

To je zlost in osvetljivost vzbudilo v Ivanu Ivanoviču. A vendar na sebi ni pokazal nikakoršne razdraženosti, ni mu na videz bilo na mari to, ker je hlev sezal na njegov svet; ali srce je v njem plalo tako, da je zeló težko veren bil tej vnenjej mirnosti.

Tako je prebil dan. Vstala je noč.... O, da sem jaz malar, čaralno bi naobrazil vso nočno mičnost! Namalal bi, kako spi vès Mirograd; kako nepremično ga gledajo neštevilne zvezde; naobrazil bi, kako vidno nočno tihoto kali bližnjih in daljnih psov lajanje;

kako stopa zaljubljeni cerkvenec in črezi plot leze z junaško srčnostjo; kako se belo smejaajo domom stene, ki jih svetli mesečina, in kako jih senči drevje; drevesa delajo črne sence, upokojena trava in cvetje pa razprostira svojo vonjavo; namalal bi, kako cvrče neumorni ponočni junaci in z vseh oglov v zboru vreščeč pojó svoje pesni. Naobrazil bi, kako se v enem teh nizkih glinastih domceev na samotnej postelji premeče črnooka meščanka mladih, kipečih prsij, senja se jej o husarskih brkah in ostrogah, a svitla mesečina se smeja na njenih licih. Namalal bi, kako na belej cesti igra črna senca netopirjeva, ki seda na bele dimnike....

Ali težko bi namalal Ivana Ivanoviča, ki je to noč iz doma prišel in pilo prinesel v roci: toliko je bilo na njegovih licih raznih čutov napisanih! Tiho, varno se je prikradel in zlezel je pod gosji hlev. Ivana Nikiforoviča psi niso znali še ničesar o njiinem razporu, torej mu — kot staremu prijatelju niso branili prihoda v hlevu. Hlev je stal na štirih hrastovih slopeh: zlezel je k najbližjemu stebru, nastavil pilo ná-nj in začel je rezati. —

Pojóča pila je bila kriva, da je vsako minuto ozrl se okrog sebe Ivan Ivanovič; ali spomin na razžaljenje, le-ta je šegetal njegovo razkačenost. Prvi podboj je bil izpodrezal; Ivan Ivanovič je začel rezati drugi steber. Oči so mu gorele in vsled strahu niso videle ničesar.

A Ivan Ivanovič vsikrikne in obstoji, kakor okamenel: prikazal se mu je bil nekov mrtvec; ali précej se je spametil, ko hitro se je bil preveril, da je to bila gos, ki je vrat stegnila proti njemu. Ivan Ivanovič je pljunil vsled svoje jeze in motil se je sè svojim delom dalje.

Tudi drugi slop je izpodrezal, hlev se je stresnil. Srce je v Ivanu Ivanoviči, ko je bil pilo nastavil na tretji steber, jelo utripati tako strašno, da je nekoliko potov prenehal o svojem delu. Užé je bil več nego pol slopa izpodrezal, kar se odmajani hlev premakne.... Ivan Ivanovič je bil stoprv odskočil a užé je hlev silno zahreščal in zvrnil se. Ivan Ivanovič zgrabi pilo in do čéla prestrašen pobegne domov in plane v posteljo; nij se upal ni pogledati skozi okno na nastopke svojega strašnega dejanja.

Zdélo se mu je, da je vstal Ivana Nikiforoviča vès dom: stara baba, Ivan Nikiforovič, mladič v dolgej suknji, vsi so šli, da z drogi vzburiijo in izpodvrtajo njegov dom, Agačja Tedosjevna pa je načelovala.

Vès drugi dan je Ivanu Ivanoviču bilo tako, kakor bi ga bila mrzlica mučila. Zmérom je blel, da mu sovražni sosed na osveto zapali dom, za tega délj je Gapki ukazal, naj po gosto ide gledat, ali nij kdé suha slama podtaknena. Napósled, da bi prehitel Ivana Nikiforoviča, sklene, da pohiti in tožbo zoper njega vleži v Mirograškej uradniiji. Kakova je bila le-ta tožba, to lahko zvemo v naslednjem poglavji.

Četrto poglavje

o tem, kaj se je zgodilo v uradni Mirograškega okrožnega urada.

Čudovito mesto je ta Mirograd! Kako različna so v njem poslopja! Pod strehami so pod slamnatimi, trstikastimi, — da, tudi pod lesenimi. Na desnej strani je ulica, na levi ulica; ob obeh je prekrasen plot, po njem se vije hmelj, po njem visé zvončki, za njim solnčnica razkazuje svojo solncu podobno glavo, rudeče smeja se mak, rumené velike buče... Raskošje!

Plot zmérom krasé reči, ki ga tem bolj oživljajo; ali se ob njem razprostirajo plahte, ali košulje — ali pa šaravare. V Mirogradu nij tatov, ni kanilcev, za tega délj vsakedo obesi na plot, kar se mu zdi.

Kedor ide na trg, gotovo malo postoji, zato da se nagleda tega prizora: tam je luža! takova, kakoršne še nikoli nijste videli nikder. Razprostira se skoro po vsem trgu.

Prekasna luža je to! Domi in domci, kateri se z daleč zdé, da so kakove senene kopice, ogradili so jo okrog in okrog — in gledajo njé krasoto.

Jaz pa ménim, da nij lepšega doma, nego je okrožnega urada dom. Ali je hrastov ali brezov, kaj je meni do tega?! a v njem je, milostivi gospod, osem oken! osem oken po vrsti gleda na trg, na to vodno pozorišče, o katerem sem užé govoril, in katero policijski pooblaščenec jezero imenuje! — Samo ta je pobarvan; vsi drugi domi v Mirogradu so prosto pobeljeni. Streha na njem je vsa lesena, pa bi tudi bila rudeče pobarvana, da temu odločenega olja z lukom vred nijso snedli pisarji, kar se je pripetilo baš o postu, torej je streha ostala nepobarvana.

Na trgu je zapražje (krilec — freitreppe), kamor često begajo kure, zato ker je tam skoro zmérom posuto s pšenom ali s kakim drugim zobalom, kar pa nij nalašč, temuč vsled prosniške nepozornosti. Dom je razdeljen na dve strani: ena polovica ga je sodišče, ena pa jetnišče. Na tej strani, kder je sodnija, tu sta dve sobi — čisti, pobeljeni: sprednja je odločena prosilcem, v sodnej pa je miza, pokapana s črnilnico, na mizi je zrkalo; v njej stojé štiri hrastove klopi z visokimi slonili, ob stenah so omare, okovane sè železom, v njih so shranjene okrožnih tožeb skladalnice. Na enej omari je takrat stal črevelj — svitlo počrtnjen.

Uradovati so začenjali takoj zjutraj. Sodnik, dovolj debel možki, da-si nekoliko menj od Ivana Nikiforoviča, razgovarjal se je z nižim sodnikom; prijazno je gledal in v zamazanem halatu (schlafrock) je bil, v ustih je imel lulo, pred seboj pa čašo čaja. Sodnik je ustno imel prav pod nosom, zato je njegov nos zgornje ustno vohal, kakor se mu je ljubilo. To ustno mu je nameščevalo tabačnico, zato ker je tobak, kedar ga je tlačil v nos,

skoro vselej vsipal se nazaj na ustno. — Sodnik se je razgovarjal z nižim sodnikom. Neka bosa deklica je na strani držala kositarko s čašicami.

Konci mize je tajnik čital služabna pisma, ali tako eno-zvočno in leno, da bi nižji sodnik bil zaspal rajši, nego pa poslušal. Sodnik bi bil gotovo zadremal, da o tem nij vdal se zanimljivemu razgovoru.

„Jaz sem nalašč potrudil se, zató, da bi se prepričal,“ — opomni sodnik, in srkal je iz čaše čaj, ki se je bil užé ohladil, „kaj znači le-to petije. Imel sem jakega drozga, to je bilo pred dvema letoma. A dej! nenadoma se je do céla pokazil, začel je peti, Bog zna, kaj, čim delj, tem grše je pel, začel je vreščati, hripati, — le izženi ga! Ali to je le abotnost! Čujte, kaj je bilo to: pod grlom se izpusti mehurček, manjši od graha. Ta mehurček mu mora človek le prodreti z iglico. Mene je to bil naučil Zahar Prokopovič, in to, če Vam bode ljubo, pokažem o kakej priliki. Pridem k njemu...“

„Ali naj bodem, Demjan Demjanovič, čital drugo pismo?“ — povpraša in v besedo segne mu tajnik, ki je užé pred nekolikimi trenotki nehal čitati.

„Ali ste užé prečitali? Pomisli človek, kako kmalu! Jaz nijsem slišal baš ničesar! A kde imate to? Dajte pismo lê-sem, zató da se podpišem. Kaj imate še tam pri sebi?“ —

„Kozaka Bokitka tožbo zbog ukradene krave.“

„Dobro, čitajte! Da, jaz pridem k njemu.... Na tanko Vam lahko dopovem, kako me je gostil. K vodki so mi dali vizino,*) izborno! ne take vizine, s kakoršnjimi nas (o tem je mlasknil z jezikom in nasmijal se, njegov nos pa je tobaka skrnil iz samorastle tobačnice) pitajo slavne Mirograške prodajalnice. Slanika nijsem jedel, — kar Vam je znano, zató ne, ker me vselej zgaga dere po slanikih; ali ikre sem pokusil, — izvrstne ikre, pa kaj bi govoril, — odlične! Potlej sem se napil breskove vodke sè zlatega grmička.***) Tudi je bil žefranovec; ali žefranovec, kar sami znate, jaz ne pijem. To je, znajte, dobro: najpopreje, kakor govorimo, razdraži to slo, potlej stoprv...“

„A! oči nijso videle, uha nijso slišala,“ — vsikrikne sodnik nenadoma, ko zagleda, da je prišel Ivan Ivanovič.

„Bog pomози! drznem se voščiti: dobro jutro!“ spregovori Ivan Ivanovič in prikloni se na vse strani prijazno tako, kakor je bilo prirojeno le njemu. Moj Bog! kako je znal vsakoga očarati sè svojimi vlastitostimi! Take vljudnosti še nijsem videl nikoli nikder.

*) V izvirniku je balik; to je tatarska beseda in znači suho ribo, zvlasti jesetro in vizino (stoer- und hausenrücken.)

**) Zlati grmiček je *Erythraea Centaurium*, nemški: tausendguldenkraut.

Čutil je vrlo dobro sam svojo dostojnost, za tega délj mu je obče češčenje bilo sveta dolžnost.

Sodnik sam je Ivanu Ivanoviču podal stol, njegov nos je vès tobak v se potegnil z vrhnjega ustna, kar je vselej bilo posebne zadovoljnosti znamenje.

„S čim ukažete, da Vam postrežem, Ivan Ivanovič?“ — povpraša; „ali Vam ugodim s čašo čaja?“ —

„Ne, ne, prav lepa hvala,“ — odgovori Ivan Ivanovič, prikloni se in sede.

„Bodite tako dobri, le eno čašico!“ — ponovi sodnik.

„Ne, lepa hvala! čemu to!“ — opomni Ivan Ivanovič, prikloni se in sede.

„No, samo eno čašico,“ — ponudi zopet sodnik.

„Ne, nikar si ne delajte nikakoršnih sitnosti, Demjan Demjanovič!“ Po teh besedah se je Ivan Ivanovič priklonil — in zopet je sedel.

„Čašico?“

„No, da bode po Vašej želji, če prav, pa samo eno čašico,“ — pritegne Ivan Ivanovič in stegne roko h kositarki.

Gospod Bog, s kako neizmerno vljudnostjo nadariš nekaterega človeka! Človek ne more lahko dopovedati, kako prijetno upliva ná-nj táko vedenje!

„Ali račite izpiti še čašico čaja?“ —

„Ponižno hvalim!“ — odgovoril je Ivan Ivanovič, povezneno čašico postavil na kositarko in se priklonil.

„Učinite, Ivan Ivanovič, to meni na ljubo!“

„Ne morem; sàj sem užé zdaj Vaš dolžnik,“ — opazi, prikloni se in sede Ivan Ivanovič.

„Ivan Ivanovič! bodite tako prijazni, izpijte še eno čašico čaja!“

„Ne, ne, jako sem Vam hvaležen za gostoljubje.“ Po teh besedah se Ivan Ivanovič prikloni in sede.

„Le eno čašico, samo eno še!“

Ivan Ivanovič stegne roko h kositarki in vzame čašico. Bè te plentaj! kako zna, kako nekateri človek skrbi za svojo dostojnost!

„Jaz, gospod Demjanovič,“ — opomni Ivan Ivanovič po zadnem požirci, „jaz sem Vam prinesel neko neogibno delo: nate tožbo.“ O teh besedah je Ivan Ivanovič iz rok del čašico in iz žepa potegnil popisani list popirja s kolkom. „Tožim svojega sovražnika, zakletega vraga.“

„Kedo pa je ta?“ —

„Ivan Nikiforovič Halamovski je.“

O teh besedah bi bil sodnik skoro padel sè svojega stola.

„Kaj ste dejali!“ začudi se in tleskne z rokama: „Ivan Ivanovič! ali ste Vi to?“

„Sàj sami vidite, da sem jaz!“

„Za Boga, vsi svetniki Božji! Kaj? Vi! Ivan Ivanovič! skregali ste se z Ivanom Nikiforovičem! Ali Vaša usta govore to? Še enkrat povedite! Ali se ni kedo skril za Vas, ter le-ta govori, pa ne Vi?...“

„Ali je to kaj neverjetnega? — Jaz ga ne morem več pogledati, smrtno me je razžalil, oskrnil je mojo čest.“

„Presveta Trojica! Kako o tem preverim mater?! Ta sirota, kedar se razpreva kaj jaz in sestra, vsak dan nama potlej oponaša: Vidva sta drug z drugim, kakor pes in mačka. Da bi vama vendar na izgled bila Ivan Ivanovič in Ivan Nikiforovič! To sta tovariša, kakor je treba biti! to sta prijatelja! to sta čestita možaka! — A tū imate to prijateljstvo! Povedite mi, zakaj pa sta se skregala? — kako pa je bilo to?“ —

„To je preteta nezgoda, gospod Demjanovič, dopovedati je človek ne more dobro; račite, rajši prečitajte tožbo. Nate, na tej-le strani, to bode boljše.“

„Prečitajte, Taras Tihonovič,“ — reče sodnik in obrne se v tajnika.

Taras Tihonovič vzame tožbo, vsekne se, kakor se vsekajó vsi tajniki po okrožnih sodnijah, z dvema prstoma, in jame čitati:

Od plemenitega Mirograškega okrožja in posestnika Ivana Ivanoviča Prepeličarja tožba — in sicer v naslednjih punktih:

1. Vsemu svetu vsled raznih nezbožnostij, vzbujajočih mrzkost, in vsled vsakojako mero presežajočih dejanj znani plemenitaš Ivan Nikiforovič Halamovski mi je 1810. leta, 7. julija učinil smrtno razžaljenje, ne le zadevajoče mojo personalno čest, temuč tudi namerjajoče mojega imena in moje poštenosti uničenje in konfuzijo. Ta plemenitaš je poleg tega sam gnjusnega telesa, karakter ima nepošten, vés poln je vsakoršnega verskega zasmehovanja in gnjusnih besed....

Po teh besedah je čitajoči tajnik prenehal, zató da je zopet vseknil se, sodnik pa je bogobojno sklenil svoji roci in le samemu sebi opomnil: Kako spretno pero je to! Gospod Bog! kako ta človek piše!

Ivan Ivanovič je tajnika poprosil, da bi dalje čital, a Taras Tihonovič je čital:

Ta plemenitaš, Ivan Nikiforovič Halamovski, ko sem bil k njemu prišel s prijateljskimi nasveti, nadel mi je očito razžaljivo in mojo čest skrunče ime, in sicer, da sem gosjak; pa je znano vsemu Mirogradskemu okrožju, da se doslé še nikoli nijsem imenoval po tej gnjusnej živali, a tudi bodoče nijmam te misli, da bi se tako imenoval. Dokaz pa mojega plemenitaškega rodu je to, da je v knjizi pri cerkvi svetega čudodejca Nikolaja zapisan ne le dan mojega rojstva, temuč zapisana je tudi podelitev svetega krsta. A gosjak, kakor je znano vsem, kateri so le količkaj umni, to pa ne more biti zapisano v krstnej knjizi; kajti gosjak je ptič, kar je dovolj znano vsakemu, tudi tistemu, kateri nij bil v se-

menišči. Ali ta hudobni plemenitaš, ki vse to dobro zna, zdel mi je to gnjusno ime samo s tem namenom in le zato, da bi smrtno razžaljenje učinil mojemu stanu in mojej poštenosti.

2. Baš ta nečestni in nevljudni plemenitaš je poleg tega segel na mojo lastnino, podedovano po očí, bivšem v duhovskeji službi, po blagem Ivanu Onisijeviči Prepeličarji — segel je na posestvo s tem, ker je kljubu vsem zakonom prav mojemu zapražju nasproti postavil gosji hlev, kar se nij zgodilo z nikakoršnim drugim namenom, nego zato, da ga zadene meni prizadeto razžaljenje, kajti stari hlev je stal na ugodnem prostoru in dosti trden je bil še. O tem zakonom protivnem delu sta prednja slopa vstala na mojem sveti, sprejetem v last še o življenji mojega blagega očé Ivana Onisijeviča Prepeličarja; začénja se pri zakladnici in seza naravnost do tistega mesta, kder ženske lonce peró.

3. Užé popisani plemenitaš, čegar ime samo vzbuja vsakoršno mrzkost, v svojej duši goji hudobno namero, da zapali mene in moj dom. Gotovi dokazi, da je to rés, izvirajo iz naslednjih točé, katerih prva je: ta nesramni plemenitaš je začel po gosto prihajati iz svojega domovja, česar popreje nij bil vaju — zbog svoje lenosti in gnjusne debelosti ne; druga točka pa je le-ta: v njegovej družinskej izbi, ki je tik mojega plotá, kateri ograja mojo lastnino, podedovano po pokojnem očí, po blagem Ivanu Onisijeviči Prepeličarji, — v tej izbi vsakega dné in nenavadno dolgo luč gorí, kar dosti jasno dokazuje njegovo namero, kajti popreje v družinskej izbi nikoli zbog njegove gnjusne skoposti nij gorela lojeva sveča, še prstena svetilnica ne.

Napósled zahtevam, da bi tega plemenitaša — Ivana Nikiforoviča Halamovskega, ki me hoče požgati, ker je ognjusil moje ime in poščenje, tolovajski prisvojil si moj svet, največ pa, ker je nadel mi priimek, da sem gosjak, — zahtevam, da bi ga za tega délj sodba pokaznila, spokorila, — da mi zadosti in poplača sodnijske stroške in kvar, — da ga, kakor hudodejca, sodnija vklene in v železji zapré v mestni stolp — in da bi po tej mojej tožbi rzsodba précej prišla na dan.

Zložil in spisal je tožbo Mirograškega okrožja plemenitaš in posestnik

Ivan Ivanovič Prepeličar.

Po prečitanej tožbi se sodnik približa Ivanu Ivanoviču, prime za gumb ga in jame govoriti mu tako-le:

„Kaj delate, Ivan Ivanovič? — za Bóga vendar! zavrzite tožbo, naj je konec je! satan jo vzemi! Rajši v roko sezite Ivanu Nikiforoviču, poljubita se, kupite santurince ali nikopoljca, ali pa priredite punč, pokličite mene, da ga popijemo skupoma, pa pozabimo vse!“

„Ne, gospod Demjanovič, to ne more zgoditi se!“ — opazi Ivan Ivanovič z važnostjo, ki mu je močno pristovala vsak pot, „to ne more biti, to se ne dáde poravnati s prijateljsko poboto... Priporočam se; priporočam se tudi Vam, gospodje!“ — poslovil se je obrnivši se sè svojo navadno važnostjo. „Nadejam se, da

bode moja tožba imela vredne nastopke," — opomnil je še, potlej pa je odšel — in vsa pisalnica je osuplo gledala za njim.

Sodnik je sedel, a ni žugnil nij; tajnik je tobak njuhal; pisarji so prekucnili razbite steklenice črepinjo, ki je namesčevala črnilnik, in celó sodnik je vsled svoje osuplosti s prstom po mizi širil razlito črnilo.

„Kaj Vi, Dorofej Trofimovič, menite o tem?“ — povpraša sodnik — obrnivši se po nekolikem molčanju v nižega sodnika.

„Jaz ničesar ne menim,“ — odgovori nižji sodnik.

„Kaj se vse godi na tem sveti!“ — načudi se sodnik.

Pa nij še izgovoril tega, užé duri škripno — in Ivana Nikiforoviča prednja polovica se priváli v pisalnico, zadnja pa je bila v prednjej sobi. Ivana Nikiforoviča prihod, a celó v urad, zdel se je vsem tako čudovit, da je sodnik vskriknil, tajnik je nehál čitati, eden izmej pisarjev, v kosmatem polufraku, vzel je mej ustni pero, eden je požrl muho; da, tudi „invalid“, ki je imel stražarsko in uradnega sela službo in ki je stal pri durih in praskal se po blatnej košulji sè zaplato na plečih, — da, tudi ta invalid je odprl usta in na nogo stopil nekomu.

Kaj pa je Vas prineslo?!... kako pa — in kaj je to? — Kako se imate, Ivan Nikiforovič?“ —

Ali Ivan Nikiforovič je bil bolj mrtev, nego živ, zató ker se je bil zagozdil mej duri, da ni stopiti nij mogel niti naprej, niti nazaj. Zaman je sodnik kričal v prednjo sobo, da bi kedo tam navzočnih Ivana Nikiforoviča porinil zadaj v pisalnico. V sobi je bila s prošnjo le neka staruha, katera pa sè svojima okoščelima rokama in z vso svojo silo nij mogla pomoči baš nič.

Vendar se izmej pisarjev eden — debelih usten, širokih pleč, zavaljenega nosu, škilastih in pijanih očij z raztrganima rokavoma približa Ivana Nikiforoviča prednjej polovici, obe roci dene mu navskriž, kakor detetu, in migne staremu invalidu. Invalid se s kolenom vpré Ivanu Nikiforoviču v trebuh, nij bilo na mari mu njegovo žalostno stokanje, in odrinil ga je nazaj v prednjo sobo. Izdrla sta brž zatike in odprla tudi drugo polovico durij.

V tem sta bila pisar in njegov pomočnik in invalid o družabnem trudu z dihanjem svojih ust po pisalnici razširila takov smrad, da je na nekoliko časa promenila se v žganjarnico.

„Ali nijsta nič pohabila Vas, Ivan Nikiforovič? Jaz opomnim materi, da Vam pošlje izžemka (tinkture), s katerim si natarete križ in hrbet, pa Vas vse mine.“

Ali Ivan Nikiforovič se je usedel na stol in, razen mnogih „oh“, nij mogel ničesar drugega spregovoriti. Napósled je sè slabim, vsled hudega utrujenja — z jedva slisljivim glasom spregovoril: „Ako Vam bode ljubo,“ — a vzel je tobáčnico iz žepa in pristavil: „Nate, nujte vzeti!“

„Vaš pohod me jako veseli“, — opazi sodnik, „a ne morem

izumiti, kaj Vas je naklonilo, da ste se potrudili, ter ustregli nam sè svojo prijetno nenadnostjo.“

„S prošnjo...“, — le to besedo je Ivan Nikiforovič mogel izriniti iz sebe.

„Ali s prošnjo? — s kako?“ —

„S tožbo...“ (po tem oddihu je na dolgo prenehal) „oh! tožim malopridneža... Ivana Ivanoviča Prepeličarja.“

„Ljubi Bog! A Vi tudi! Tak redek prijatelj! Tožite, pa tako dobrodejnega človeka!...“

„To je baš satan!“ vsikrikne Ivan Nikiforovič.

Sodnik se je pokrižal.

„Vzemite tožbo, prečitajte jo!“

„Kaj bi? Prečitajte, Taras Tihonovič!“ — reče sodnik in mrzko obrne se v tajnika, a njegov nos je slučajno tobaka potegnil v sebe sè zgornjega ustna, kar je sicer sodnik navadno učinil le o bolj volji. Ta samovoljnost preširnega nosu je še hujše razdražila sodnika; potegne robec iz žepa in vèš tobak pomete z njim z vrhnjega ustna, zatò da bi nos pokaznil zbog njegove drzovitosti.

Tajnik se vsekne, kar je učinil vselej, predno je začel čitati, a brezi robčeve pomoči, in začne sè svojim navadnim glasom tako-le:

Mirogradskega okrožja plemenitaš, Ivan Nikiforovič Halamovski, toži — in sicer v naslednjih punktih:

1. Vsled svoje sovražne brezibožnosti in očite hudobnosti se Ivan Ivanovič Prepeličar, ki se imenuje plemenitaš, drzne meni prizadevati vsakojake nerednosti, kvarnosti in druge tihotape in tolovajske sitnosti, a včeraj popoldne je, kakor kak razbojnik in tat, sè sekirami, s pilami, z dleti in drugim ključarskim orodjem prikradel se ponočni čas na moj dvor in hlev, ki je na njem. Izpodrezal ga je lastnoročno in vsled svojega zaničevanja. A jaz sam nisem baš nikakor podkuril takega, zakonom protivnega in razbojniškega početija.

2. Le-ta plemenitaš Prepeličar bi me rad umoril; ta svoj namen je skrival do 7. dne minolega meseca, tega dne pa je bil prišel k meni — in prijateljski in lisičje je začel ogovarjati me, da bi mu prepustil puško, visečo v mojej sobi, a ponujal mi je za njo — njegova skopost je znana — razne neznatne reči, zvlasti pa svojo rudoglavo svinjo in dve meri ovsa. Ali ker sem razumel njegovo slabo namero, poskusil sem tako in tako, da bi jo zatrl v njem; le-ta malopridnež pa — in hinavec, Ivan Ivanovič Prepeličar, oštel me je surovo, a potlej me neumorno sovraži. Poleg tega je ta često imenovani plemenitaš in razbojnik Ivan Ivanovič Prepeličar zelo nepošten hiše zarodek; njegova sestra je bila vsemu svetu znana vlačuga, pobegnula je sè stotino (kompanijo) lovcev, ki so pred nekolikimi leti živeli v Mirogradu, a soproga je dala zapisati v nesvobodo. Njegov oča in njegova mati sta bila zelo brezibožna in grozna pijanca. Imenovani plemenitaš in razbojnik Prepeličar pa sè svojim živinskim in vse graje vrednim početijem preseza vso svojo rodovino in na videz bogoslužen — uganja same pohujšljivosti. Posti se ne, kajti tistega

dné pred Filipovko *) je ta izneverjenec kupil ovna in drugega dné svojej brezibožnej Gapki ukazal, naj ga zabode; izgovarjal se je, da mu je nujno treba loja za sveče in prstene svetilnice.

Torej zahtevam, da bi ukazali, da tega plemenitaša, ki je razbojnik preklinjevalec, hinavec, o katerem je užé gotovo, da je tat in oderuh, — da ga v železje zakujó, pahnó v stolp ali pa v cesarsko kaznico, tam pa naj ga bodo oziroma na osobo in plemenitaštvo prali s korobači in, kar bi mu pristovalo, vpregli in v Sibirijo gnali, — da mora poplačati stroške in meni kvar, in napósled zahtevam, da bi mojo tožbo razsodili.

To tožbo je lastnoročno spisal Mirogradskega okrožja plemenitaš

Ivan Nikiforovič Halamovski.

Ko je bil tajnik prečítal tožbo, takoj je Ivan Nikiforovič segel po čapko, priklonil se — in hotel je oditi.

„Kam pa hitite, Ivan Nikiforovič?“ — povpraša ga sodnik, „posedíte malo! izpijete nekoliko čaja! Oriška! zakaj stojiš tú abota, in pomežikuješ pisarjem? — idi, prinesi čaja!“

Ali Ivan Nikiforovič je bil v strahu, záto ker je tako daleč bil od doma in ker je dobil nevarni karantin; zlezal je skozi duri in opomnil: „Ne vznemirjajte se jako rad“ — in zaprl je duri za seboj — in vso pisalnico zapustil osuplo.

Kaj pa zdaj! Obe tožbi je sprejela sodnija; take pravde so dovolj zanimljive, ali tej pravdi je neko nenavadno naključje pre-skrbelo še večó zanimljivost.

Ko je bil sodnik z nižim sodnikom in tajnikom vred odšel iz pisalnice — in ko so pisarji v vreče vkladali, kar so bili tožniki nanесли: kure, jajca, cele krajce kruha, piroge (paštete), kolače in druge jestvine: nenadoma v sobo pribeži rudoglava svinja in vsem navzočnim na zavzetije nij polotila se ne kolačev, ne krušnih krajev, temuč popadla je Ivana Nikiforoviča tožbo, ki je ležala konci mize in polovica visela je z nje. Rudoglava krehulja popade spis in pobegne z njim tako urno, da je nobeden izmej pisarskih uradnikov nij mogel doteči; metali so za njo ravnila in črnilnike.

Ta nenavadni pripetljaj je vzbudil strašno zmotnjavo, záto ker nijso bili še prepisali tožbe. Sodnik, to je, njegov tajnik in niží sodnik sta dolgo časa posvetovala se o tem nadnavadnem dogodku; napósled sta ukrenila, da vest o tem napišeta policijskemu pooblaščenцу (komisarju), a sploh je te okolnosti preiskava bolj zadevala mestno policijo.

Le-to vest se številko 389. sta précej tega dné poslala naprej, a o tem je vstal dosti zanimljiv razgovor, kateri čitatelji lahko zvedó v naslednjem poglavji.

*) Filipovka je post od 15. dné novembra do 26. dné decembra meseca.

Peto poglavje,

v katerem je razvit dveh znamenitih oseb razgovor v Mirogradu.

Ko hitro je Ivan Ivanovič oskrbel svoje gospodarstvo in po svojej navadi prišel ležat pod pristrešje, neizmerno se začudi, ko zapazi, da nekaj rudi pri vratcih. To so bili policijskega pooblaščenca (komisarja) rudeči obšivi. Ivan Ivanovič je menil: prav je, da je Peter Tedorovič prišel pogovoriti se! ali močno se je začudil, ko je videl, da pooblaščenec nenavadno stopa in maha z rokama, kar je bilo baš redko kedaj.

Na suknji je pooblaščenec imel osem gumbov; devetega, kateri se je odtrgal mu o sprevodu o cerkvenem posvečenju pred dvema letoma, tega še zmérom ne mogó najti mestni služniki, da-si pooblaščenec vsak dan o poročilih (rapportih) povprašuje: ali so užé našli gumb, ali ne še. Teh osem gumbov je imel posajenih tako, kakor ženske sadé bob: eden je bil na levej, eden na desnej strani. V levo nogo je bil sovražnik vstrelil ga o poslednjej vojski, zato je šepal in na strani stavil jo tako daleč, da je s tem kazil vés trud desne noge. Čim bolj je mučil se v svojej hoji, tem menj je vspeha imel z njo; za tega délj je Ivan Ivanovič, predno je pooblaščenec prišel k pristrešju, dovolj časa imel, da je zamaknil se v misli, zakaj tako pridno maha z rokama. Tem bolj ga je zanimalo, ker je ta okolnost zdéla se mu, da je neka nenavadna važnost, kajti pooblaščenec je imel nov meč.

„Zdravstvujte, Peter Tedorovič!“ — vsikrikne Ivan Ivanovič, kateri je bil, kar užé znamo, jako radoveden, a nikakor nij mogel zmóči svoje nestrpljivosti, ko je videl, kako pooblaščenec sicer meri na krilec, ali vendar ne dvigne svojih očij, temuč zmérom bori se sè svojo nogo, katera nikakor nij mogla vpreti se na stopnico prvo trenotje.

„Dober dan voščim ljubeznjivemu prijatelju in blagodejnemu Ivanu Ivanoviču!“ — spregovori pooblaščenec.

„Prosim, račite sesti. Útrudili ste se, kar vidim, zato ker Vam ranjena noga kljubuje...“

„Moja noga!“ — krikne pooblaščenec in Ivana Ivanoviča pogleda tako, kakor velikan pogleduje pritlikovca, učeni pedant plesalnega učitelja; o tem je dvignil svojo nogo in vdaril je z njo ob tla. Ali ta srčnost mu nij bila na hvalo, kajti vés njegov „korpor“ (telo) je zatrepetal, z nosom pa je zadel ob držaj; ali občega reda varuh, da ne bi izdal se, naravnal se je takoj in segnil je v žep, kakor bi bil hotel tobačnico prinesiti iz njega.

„Trdim Vam, preljubi prijatelj in dobrotljivi Ivan Ivanovič, sam o sebi Vam trdim, da sem svoje žive dni užé bil na drugačih potih. Da, kosmata uha, res je to! n. pr.: o vojski 1807. léta... Oh, povem Vam o priliki, kako sem lezel črez plot k nekej krasnej

Nemki.“ Po teh besedah je komisar zamižal z enim okom in nasmijal se je vražje prekanjeno.

„Prosim, ne — da bi zamerili: kodi pa ste hodili denes?“ — povpraša Ivan Ivanovič, rad bi bil komisarju pretrgal besedo in brzo napeljal ga na to, da bi bil zvedel njegovega pohoda vzrok; jako rad bi bil pooblaščenca povprašal, kaj mu hoče objaviti, ali ker je izborno poznal svetovne običaje, čutil je takega vprašanja vso neprilичnost, torej se je moral okrepiti, ter čakal je, da se komisar sam razodene, a o tem mu je nenavadno utripalo srce.

„A svobodno mi bodi, povem Vam, kdé sem bil,“ — odgovori pooblaščenec, „najpopreje Vam moram opomniti, da imamo odlično vreme...“

O poslednjih besedah je Ivan Ivanovič užé skoro umiral.

„Ali prсто mi bodi,“ — govoril je dalje komisar, „jaz sem denes k Vam prišel vsled neke važnosti.“ O teh besedah se je pooblaščenčevega obraza in njegovega telesa polotila tista skrb, katera ga je lomila o dohodu na krilec. Ivan Ivanovič se je vspel, a tresel se je, kakor mrzliččen, in odlagal je vprašanja: „Kaka pa je ta važnost? — ali je ugodna? — ali je morda zanimljiva?“ —

„No, račite znati: najpopreje se Vam drznem pristaviti, preljubi prijatelj in blagodejni Ivan Ivanovič, da Vi... jaz sam, račite znati, jaz ničesar, ali deželna vlada zahteva to: Vi ste razkalili občo rednost!“

„Kaj ste dejali, Peter Tedorovič? — Jaz Vas ne umejem.“

„Ne zamerite, Ivan Ivanovič! zakaj me ne umejete? Vaša živad je odnesla nekov jako važen spis, pa pravite, da me ne umejete!“

„Kaka živad?“ —

„Da smem povedati, Vaša rudoglava svinja.“

„Ali sem jaz kriv tega? — zakaj uradni sluga ne zapira durij?“ —

„Ali, Ivan Ivanovič, prav Vaša živad; torej ste menda vendar-le krivi.“

„Lepa hvala Vam za to, ker me svinji enačite.“

„No, tega nisem dejal jaz, Ivan Ivanovič! Bog zna, da nijsem dejal! Račite po čistej vesti razsoditi sami. Gotovo je Vam znano, da je deželna vlada dala ukazati, da po mesti, zvlásti po velikih ulicah, ne smé begati nesnažna živad. Povedite sami, ali je to ukazano, ali ne?“ —

„Bog zna, kaj Vi to govorite. To je baš važnost, ker je svinja všla na ulico!“

„Dovolite, da Vam povem, dovolite, dovolite, Ivan Ivanovič, to nikakor nij mogoče. Kaj hočeva? — Deželna vlada zahteva to: mi moramo zvrševati svoje dolžnosti. Ne odbijam, da zdaj pa zdaj na ulice, — da, tudi na trg, uhajajo kokoši in gosí, čujte: kure in gosí; ali o svinjah in kozlih sem užé lani dal prepoved, da jih

ne smete izpuščati na očite prostore, to prepoved sem tedaj tudi dal prečitati ustmeno, v skupščini, vpričo vsega národa.“

„Ne, Peter Tedorovič, ne znam ničesar, samo to, da mi zmérom, kakor le morete, prizadevljete mrzkosti.“

„No, preljubi prijatelj in dobrotnik, tega ne morete govoriti, da Vam mrzkosti delam jaz. Le pomislite sami: jaz Vam nijsem rekel ni besedice lani, ko ste bili streho postavili cel aršin (komolec) više od ustanovljene mere. Narobe: jaz sem se vël, kakor bi celó ne bil videl tega. Verujte, preljubi prijatelj, da bi tudi zdaj jaz do céla, tako rekoč... ali ta... ne... ali moja uradna, ta.... s kratko: moja služba zahteva, da skrbim za snažnost. Presodite sami, če nenadoma na veliko ulico...“

„Zató bode Vaša glavna ulica lepša! Vsaka baba ide in smé odložiti tam, česar ne potrebuje.“

„Ne zamerite, ker Vam, Ivan Ivanovič, trdim: Vi sami žalite mene. Resnica je, to se pripeti zdaj pa zdaj, ali največ za plotovi, za kolnicami ali shrambami; ali da bi po glavnej ulici, po trgu potepala se breja svinja, kako to more...“

„Ali je to kaj kvarnega, Peter Tedorovič, saj je svinja vendar — stvar Božja!“

„Rés je stvar Božja, to vës svet zna, da ste Vi učen človek, poznate znanstvo in druge različne predmete. Jaz se nijsem posvečeval nikakoršnim znanstvom: pisati sem se začel učiti 30. leta svojega živénja. Vojaštvo sem pričel, kar Vam je znano, s prostáštvom.“

„Hm,“ — oglasi se Ivan Ivanovič.

„Da,“ — govoril je pooblaščenec dalje, „1801. léta sem bil v 42. lovskem polku četrte stotine poročnik. Stotni načelnik nam je bil, če račite znati, kapitan Jeremejev.“

Po teh besedah komisar s prstoma segne v tobačnico, katero je Ivan Ivanovič držal odprto, in pomenca tobak.

Ivan Ivanovič se začudi: „Hm!“

„Ali moja dolžnost,“ — govoril je pooblaščenec zopet dalje, „ta je, da zvršujem svojega prvostojništva zahteve. Ali znate, Ivan Ivanovič, da, kedor v uradu zgubi kako cesarsko pismo, da ga zadene kriminalna sodba?“ —

„To znam tako dobro, če hočete, da Vas jaz naučim, kaj je to. A, to pa je o ljudeh, n. pr.: ko bi Vi ukradli spis; ali svinja, živad, Božja stvar!“

„Ali je to ali to; zakon trdi: kriv tatvine... prosim, poslušajte pozorno: kriv! To nerazodevlje ni starosti, ni spola, niti stanu; torej se mi zdi, da je tudi živad lahko kriva. Učinite, kar hočete, živad pa, dokler sodba ne izreče odloka, mora priti k policiji, zató ker je rednost prekalila.“

„Ne, Peter Tedorovič,“ — odreče hladno Ivan Ivanovič, „tega pa ne — tega.“

„Kakor hočete, jaz pa moram činiti to, kar mi deželna vlada ukazuje.“

„Kaj? — ali Vi me strašite? — Gotovo pošljete pó-njo tistega enorokega vojščaka; ali jaz kuhinjskej babi ukažem, naj ga bode z burkljami spremila, da mu prebije še ostalo roko.“

„Jaz se ne bodem kregal z Vami, o takej okolnosti, če je nečete prignati v policijo, pa učinite z njo, kar sami hočete; zakoljíte jo, če hočete, za veliko noč, obesite v dimnik, ali pa jo snejte. Poprosil bi Vas le, če boste naredili klobase, pošljite meni kaki dve tistih, katero Gapka tako izvrstno dela iz krvi in masti.“

„Dve klobasi, pravite, da bi poslal!“

„Jako Vam bodem hvaležen, ljubeznjivi in dobrodejni prijatelj! Ne zamerite, samo eno besedo Vam še spregovorim: sodnik in vsi najini znanci so mi naročili, naj vas pomirim, kakor rekamo, s prijateljem Ivanom Nikiforovičem.“

„Kaj? — ali s tem neotesancem? — ali da bi se jaz sprijaznil s tem surovcem? — Nikedar! Tega pa ne — tega!“ Ivan Ivanovič je bil o tej okolnosti nenavadno odločnega duha.

„Kakor Vi hočete,“ — opomni pooblaščenec, basal je obe nosnici s tobakom, „jaz Vam ne morem svetovati, sicer pa vendar pomislite: zdaj ste v jezi, ko hitro pa se pomirite...“

Ali Ivan Ivanovič je začel govoriti o prepeličjem lovu, kar je navadno učinil, kedar je hotel ustaviti kak razgovor.

Komisar je moral oditi brezi vsakojakega vspaha tija, od kodar je bil prišel.

Šesto poglavje,

v katerem čitatelj lahko zvé vse, kar je v njem.

Če prav so v sodniji skrivali, ter hotéli zatajiti le-to nezgodo, vendar-le je družega dne vès Mirograd znal, da je Ivana Ivanoviča svinja odnesla Ivana Nikiforoviča tožbo. Komisar sam se je bil pozabivši zagovoril. Ko so bili Ivanu Nikiforoviču povedali to, nij opomnil ničesar, samo povprašal je: „ali ne rudoglava?“ —

Ali Agafija Tedosjeva, ki je bila vpričo, začela je zopet Ivana Nikiforoviča hujskati: „Kaj Vi, Ivan Nikiforovič? — vsi se Vam bodo smijali, kakor kakemu blazniku, če popustite to! Kakov plemenitaš boste poslél? — Slabejši boste od tiste babe, ki prodaja Božje milosti (sladko sadje), katere Vi tako radi jeste.“ A pregovorila ga je — ta podrepnica!

Vjela je nekde nekega srednje starega človeka zagorelih lic, sè znamenji po vsem obrazi, v modrej suknji sè zaplatami na komolcih. Črevlje je natiral s kolomazom, za uhom je nosil tri peresa in k gumbu je z vrvico imel stekleno merico privezano namesti črnilnika; pojedel je vselej po devet pirogov (paštet), deseti pirog

pa je vsak pot vtaknol v žep, a na polo s kolkom je napisal vsakojakih kodrčij toliko, da jih nihče nij mogel prečitati, da bi ne bil čitanja nekoliko potov pretrgal s kašljanjem in kihanjem. Ta čudovita človeška podoba se je drapala, praskala, pisala je, napósled pa je sččkala ta-le spis:

Mirogradskemu okrožnemu uradu — Ivan Nikiforovič
Halamovski.

V nasledek one moje tožbe, katera naj bi bila po mojej, Ivana Nikiforoviča Halamovskega želji, dosegla svoj namen — z ono Ivana Ivanoviča Prepeličarja vred, o čemer je okrožni Mirograški urad sam pokazal svojo malomarnost. A to drzovito samosvojstvo rudoglave svinje, če prav ga tajimo, vendar je užé priprostemu ljudstvu prodrlo do ušes. Pa táko pripuščenje in malomarstvo, kakoršno je to: hudobno, brezi pomude spada v uradno področje in vredno je kazni; svinja je abotna živad, torej je tem nesposobnejša, da bi odnesla spis. To očito priča, da je čésto omenjeno svinjo gotovo naučil protivnik, ki se piše za plemenitaša Ivana Ivanoviča Prepeličarja, kateri ima užé dokazano, da je razbojnik, živenu nevaren človek in brezibožnež. Ali Mirograški sodnik je s svojim znanim hinavstvom pokazal, da je po godu to njegovej osobi, kajti brezi vsakoršne soglasnosti bi le-tej svinji ne bili mogli pripustiti, da bi bila odnesla spis, ker Mirograški okrožni urad ima dosti služništva, če človek méni tudi le tistega vojščaka, ki je zmérom v prednjej sobi — in kateri je, če prav ima eno oko škilasto in eno roko nekoliko pokaženo, vendar le primeroma dosti sposoben, da bi bil izgnal svinjo in natepel jo s palico. To dovolj kaže Mirograškega urada malomarnost, in brezi vsakojakega dvoma — njegovo židovstvo. Le-ta razbojnik, katerega smo užé popreje imeli v mislih, in plemenitaš Ivan Ivanovič Prepeličar samega sebe obsoja, da je véliki tat. Torej onemu okrožnemu uradu jaz plemenitaš Ivan Nikiforovič Halamovski spodobno dajem na znanje, če od te rudoglave svinje ali od plemenitaša Prepeličarja, zgovorjenega sè svinjo, ne dobode moje tožbe — in če potlej ne pride na dan pravična sodba in meni ugodna, — da jaz Ivan Nikiforovič Halamovski o takej nepostavnej malomarnosti onega urada ménim tožbo poslati guberniju in po zakonu premestiti pravdo.

Mirogradskega okrožja plemenitaš

Ivan Nikiforovič Halamovski.

Ta spis je bil vpliven: sodnik je bil, kakoršni so vsi dobri ljudjé, človek bojazljivega duha. Zatekel se je k tajniku. Ali tajnik je izza svojih usten izpustil le „hm“ in na svojem obrazi pokazal hladnost in vražjo dvoumnost, katero razodevlje samo satan, ko pri svojih nogah vidi žrtvo, da je pribežala k njim.

Mogoče je bilo še samo eno sredstvo: obeh prijateljev upokojitev. Ali kako bi bil kedo učinil to, ker so nevspešne bile vse poskušnje? — Vendar so še enkrat odločili, da se potrudijo; ali Ivan Ivanovič je kar iz očij v oči razodel se, da ne mara, — da,

razsrdil se je do céla. Ivan Nikiforovič — ne da bi jim bil odgovoril, temuč hrbet je obrnol vá-nje, a ko bi bil le žugnil!

Torej se je nenavadno urno vršila pravda, kakor jih navadno reševajo sodnije. Zdelali so posnetka, prepisali ja, napisali jima številki, sešili ja, pa podpisali so se vsi; vse to so učinili samo v enem dnevu, in položili so pravdo v zaboj, kder je ležala, ležala, ležala prvo leto, drugo, tretje leto. Mnogo nevest se je pozakonilo o tem, v Mirogradu so naredili novo ulico, sodniku je iz čeljusti padel kočnik z dvema prednjima zoboma vred, po dvoru Ivana Ivanoviča je begalo več otrok, nego popreje (od kodi so prihajali, to le Bog zna)! Ivan Nikiforovič je Ivanu Ivanoviču navkljubu postavil nov gosji hlev, da-si nekoliko bolj naprej, nego je poprejšnji stal, in do céla se je zadela Ivanu Ivanoviču, da se skoro nikoli nijsta videla ta dostojna možaka, pravda pa je mirno ležala v najlepšem redu v zaboji, kateri je bil, kakor iz samega mramora — vsled mnogih črnilnih kapelj.

A prigodilo se je Mirogradu nekaj nadnavadno važnega. Policijski komisar je dal „assamblejo.“ Kde bi nabral čopičev in barev, zato da bi namalal raznovrstno vozovje in veličansko gostijo?! Vzemite uro v roko, odprite jo in pogledite, kaj se godi v njej! Ali nij rés, da je grozna zmotnjava to? Torej pomislite, da je skoro toliko, če ne več kol stalo sredi komisarjevega dvorišča. Kakih briček in voz nij bilo tam?! — Ta je bila zadaj široka, spredaj ozka; ta pa je bila zadaj ozka, spredaj široka, Nekatera je bila brička in voz ob enem, nekatera pa nij bila ni brička, ni voz; ta je podobna bila ogromnej kopici sena, ali debelej trgovki, ta raztrganemu Židu ali ogrodim, s katerih še nij zlezla vsa koža; nekatera je sè strani bila do céla takova, kakoršna je lula s trobelko vred, nekatera pa nij bila podobna baš ničemur, kazala je nekov čudovit sklad, ki je bil popolnoma brezi vsakoršne primere in nenavadno senjarsk. Sredi te zmesi: mej kolesi in čičaki se je kazala neka kočiji podobna zgrada, okno je imela veliko, kakoršno so hišna okna, prosredek je bil širok.

Kočijaži v sivih čekmenah, v svitkah in šerakih, *) pa v raznobličnih čapkah, z lulami v rokah, sprevaljali so odprežene konje po dvorišči.

Káko „assamblejo“ je dal komisar! Čakite, naštejem Vam vse, kateri so bili tam: Taras Tarasovič, Evpel Akinfovič, Evtihij Evtihijevič, Ivan Ivanovič, ne ta Ivan Ivanovič, temuč nekij drug; Sava Gavrilovič, naš Ivan Ivanovič, Elefverij Elefverijevič, Makar Nazarjevič, Toma Grigorjevič.... Ne morem dalje pisati! moč me zapušča, roka mi omaguje!

A koliko je tam bilo dam! opaljenih in beloličnih, dolgih in

*) Čekmena, šerak je dolga, svitka pa kratka Maloruska národna moška obleka.

nizkih, tolstih, kakor je bil Ivan Nikiforovič, pa tudi tako vitkih, da bi se bila, kar je kazalo, vsaka lahko skrila v nožnico komisarjevega meča. Kake so imele čepice, kako obleko! rudečo, žolto, kostanjevo, zeleno, modro, novo, preobrneno, prešito, — kake robce, trakove, ridikile! Z Bogom, uboge oči! za nič ne boste poslé, ker ste se motile s takim gledališčem!

A kako dolgo mizo so postavili! A kako se je vse razgovarjalo, kako so kričali! Kaj je v primerji s tem — mlin z vsemi svojimi tečaji, kolesi, gornjimi kameni in sè stopami! Ne morem Vam za gotovo povedati, o čem so govorili, ali sam ob sebi človek lahko zna, da o mnogih prijetnostih in koristih, n. pr.: o vremenstvu, o pseh, o pšenici, o čepcih, o žrebcih.

Napósled Ivan Ivanovič, ne ta Ivan Ivanovič, nekij drug, ki je škilil z enim okom, ta opomni: „Baš čudovito se mi zdi, zakaj moje desno oko (škilasti Ivan Ivanovič je o sebi ironično govoril o vsakej priliki) ne vidi Ivana Nikiforoviča, gospoda Halamovskega.“

„Nij hotel priti,“ — opazi komisar.

„Zakaj pa ne?“ —

„No tega je, slava Bogu, užé dve leti, kar sta se skregala, to je Ivan Ivanovič z Ivanom Nikiforovičem, a kder je eden, tija baš nikakor ne pride drugi!“

„Kaj govorite?“ — povpraša škilasti Ivan Ivanovič in pogleda k višku, roci pa sklene; „ker zdravih očíj ljudjé ne mogó živeti v miru, kako pa bi jaz v pokoji živel sè svojim škrlatastim okom?!“ Tem besedam so vsi nasmejali se na vse grlo. Vsi so škilastega Ivana Ivanoviča jako radi imeli, zato ker je često bril take burke, kakoršna je bila ta. Celó visoki, mršavi moški v kosmatej suknji in s „flaštrom“ na nosi, — moški, kateri je doslé sedel v kotu in nikoli nij promenil izraza na svojem obrazu, tudi ne, kedar se mu je muha zaletela v nos, — i ta gospod je vstal sè svojega mesta in približal se je gruči, ki je bila stopila okrog škilastega Ivana Ivanoviča.

„Poslušajte!“ — reče škilasti Ivan Ivanovič, ko je videl, da je okrog njega zvrstoma stopilo občestvo, poslušajte: rajši, nego da se Vi čudite mojemu škilastemu oku, ali znate, kaj učinimo? — rajši umirimo naša prijatelja. Zdaj-le se Ivan Ivanovič razgovarja sè ženstvom in z otroki.... mi pa nujmo skrivaj poslati po Ivana Nikiforoviča — in potisnemo ja v družbo.

Vsi so soglasno sprejeli Ivana Ivanoviča nasvet in sklenili, da neutegoma po Ivana Nikiforoviča pošljó izmej sebe enega, kateri, kolikor bode moči, poprosi, da bi na obed prišel h komisarju.

Ali težka naloga, komu bi odločili to važno dolžnost, pahnola je vse v zadrego. Dolgo časa so se pričkali, kateri izmej njih bi bil najsposobnejši in najizkušanejši v diplomatskem oziru, a odobrili so napósled soglasno, da to naložé Antonu Prokopoviču Pupopuzu.

Ali popreje moram čitatelja še nekoliko seznaniti s to znamenito osobo.

Anton Prokopovič je bil do céla pošten človek — v popolnem pomenu te besede; če mu je kedo izmej odličnejšega národa v Mirogradu dal kako ruto okrog vratu ali hlače — zahvalil se je; če ga je kedo na láhko krenil po nosi — tudi se je zahvalil. Kedar je kedo vprašal ga: „Zakaj pa imate, Anton Prokopovič, suknjo cimetasto, rokava pa modra?“ — vselej je odgovoril: „Vi pa še take suknje nimate; čakite, da jo obnosim, pa bode popolnoma drugača.“ A resnično: modrega sukna se je vsled solnca poprijemala cimetova barva, in vsa suknja je napósled imela tisto barvo. Ali pa znate, kaj je čudovito? — čudovito je to, da ima Anton Prokopovič navado, da po leti nosi sukneno obleko, ankinasto pa — po zimi. Anton Prokopovič njima svojega domu. Imel je svoj dom konci mesta, a je prodal ga, za dotične novce pa je kupil trojico kostanjevcev (konj) in majhno bričko, v katerej se je vozil k pomeščikom (vlastelinom) na gostije. Ker pa je s konji imel mnogo skrbij in ker je novcev bilo treba za oves, prodal jih je Anton Prokopovič in dobil zá-nje gosli, devo, pa dvajset in pet rubljev vreden bankovec. Gosli je Anton Prokopovič prodal, devo pa je zamenil sè safijanasto mošnjo za tobak, zató ima zdaj mošnjo, kakoršne njima nihče drug. Temu na hvalo se ne more več voziti in ne more pohajati vlastelinov, torej mora zmérom biti v mestu in prenočevati po različnih domih, zlasti tistih plemenitašev, katerim veselje dela to, če imajo priliko, da ga po nosi krcajo. Anton Prokopovič rad dobro je, zna dosti dobro durakati in mlinariti. Splošna postrežljivost, ta je njegova lastnost, torej je vzel čapko in palico, a nemudoma je odšel k Ivanu Nikiforoviču.

Ali na poti je začel premišljati, kako bi Ivana Nikiforoviča pregovoril, da bi prišel na „assamblejo.“ Tega — sicer poštenega moškega nekoliko prodka natora je pretila, da ne zvrši svojega naloga. Da, preteto! kako bi se odločil, ter bi šel, ker mu veliko truda prizadevlje užé to, če hoče s postelje vstati? No, pa da je vstal: kako pa bi šel tija, kder sedí, kar gotovo zna, njegov neizmérni sovražnik?! Čim bolj je Anton Prokopovič premišljal to, tem več je slutil zaprek. Dan je bil dušljiv, solnce žgalo, pot se je kar vlival iz njega.

Anton Prokopovič, če prav so ga krcali po nosi, vendar je bil dovolj zvit človek v mnogem oziru. Le pogajati se nij znal srečno. Dobro je vedel, kedaj se mora potuhniti, in časi je pomogel si o takih okolnostih in slučajih, o kakoršnih si redko kak modrijan pomore. A da-si je njegov premeteni razum bil našel sredstvo, kako pregovori Ivana Nikiforoviča, in da-si je hrabro šel naproti vsemu, vendar le ga je nekoliko skrbela neka nenavadna nezgoda.

Ne bode kvarno čitatelju, če mu razodenem, da je Anton Nikiforovič mej drugimi hlačami imel tudi hlače, tako vlastite, —

kedar jih je oblekel, da so ga psi grizli v stegni. Kakor na nesrečo: tudi tega dné je imel jih na sebi, za tega délj je, ko hitro se je bil vdal premišljanju, strašno lajanje z vseh strani vdarilo mu v uha. Anton Prokopovič Pupopuz je zagnal takov krič (strašnejše od njega nij znal nihče kričati), da mu nijsta le znana baba in bivatelj v neizmérnej suknji pritekla naproti, temuč vsuli so se k njemu tudi otroci Ivanu Ivanoviču z dvora; a če prav so ga psi mogli loviti le za eno nogo, vendar-le je to jako manjšalo njegovo bodrost, in nekako ponižno je stopal h krileu.

Sedmo — in poslednje poglavje.

„A, zdravstvujte! zakaj pa dražite pse?!“ — oglesi se Ivan Nikiforovič, ko zagleda Antona Prokopoviča; z Antonom Pupopuzom nikedar nij govoril drugače, nego šaljivo.

„Da bi vi vsi pecepali! kedo jih draži?“ — opazi in povpraša Antona Prokopoviča.

„Vi jih dražite.“

„Aj, za Bóga, ne! Peter Tedorovič Vas prosi, da bi prišli k njemu na obed.“

„Hm!“

„Za Bóga! prosi Vas tako lepo, da ne morem povedati. Kaj pa je to, — dejal je, „ker se me Ivan Nikiforovič ogiblje, kakor kakega sovražnika! Nikoli ga nij k meni, da bi se kaj pogovoril, ali da bi malo posedel.“

Ivan Nikiforovič je pogladil svoj podbradek.

„Če Ivana Nikiforoviča“, — dejal je, „tudi denes ne bode, sam ne znam, kaj bi mislil: gotovo ima kaj do mene. Bodite milostivi, Anton Prokopovič, pregovorite Ivana Nikiforoviča! — No, Ivan Nikiforovič, idiva! Zbrala se je pri njem odlična družba!“

Ivan Nikiforovič je začel gledati petelina! ki je na krilci stal in na vso moč žilil vrat.

„Ko bi znali, Ivan Nikiforovič,“ — govoril je dalje goreči poslanec, „kake jesetrine, kakih svežih ribjih jajec so poslali Petru Tedoroviču!“

O teh besedah je Ivan Nikiforovič obrnil svojo glavo in pozorno jel poslušati.

To je poslanca razbodrilo. „Idiva skupaj! Tam je tudi Tomaž Gregorjevič. Nu, kaj pa Vi?“ — povpraša, ker je videl, da Ivan Nikiforovič zmérom leži na svojem mestu. „No, ali pojdeva, ali ne pojdeva?“ —

„Nečem iti.“

„Ta „nečem iti“ je prosunil Antona Prokopoviča: užé je menil, da so njegove goreče besede do cěla pregovorile tega sicer dostojnega moža, pa je nenadoma zaslišal odlok: „nečem iti.“

„Zakaj pa nečete iti?“ — povpraša skoro mrzko, mrzkost pa je nenavadno redko kedaj prikazala se na njem, tudi takrat ne, kedar so mu zapaljene popirčke metali na glavo, s čimer sta se posebno rada kratkočasila sodnik in komisar.

Ivan Nikiforovič je ponjuhal malo tobaka.

„Kar Vi hočete, Ivan Nikiforovič, ali ne znam, kaj Vas zadržuje.“

„Po kaj bi šel tija?“ — povpraša Ivan Nikiforovič napósled — in opomni: „tam bode ta razbojnik!“ Tako je najrajši imenoval Ivana Ivanoviča. „Pravični Bog! a davno li...“

„Bogme, da ne bode! kakor je Bog v nebesih, tako gotovo ga ne bode! naj me strela ubije précej, na tem-le mesti!“ — zarotil se je Anton Prokopovič, kateri se je, če je bilo treba, desetkrat zaklel v uri. „Idiva, Ivan Nikiforovič!“

„Saj ni rés, Anton Prokopovič! saj je tam!“

„Aj, za Bóga! aj, za Bóga, nij ga! naj se s tega mesta ne ganem, če je tam! Pa sami presodite, kakov dobiček bi mi bila taka laž! Naj se mi posušé roke in noge!... Kaj, ali mi še zmérom ne verujete? — Kar pojdem précej pred Vami! Naj ne bodemo videli nebeške carjevine ni moj oča, ni moja mati, niti jaz! Ali še ne verujete?“ —

Ivan Nikiforovič se je s tem ročenjem do céla upokojil in ukazal je svojemu lakaju v neizmernej suknji, naj prinese šaravare in ankinasti kozakin.

Jaz ménim, da bi do céla nepotreben bil popis, kako je Ivan Nikiforovič oblekel šaravare, kako so mu robec omotali okrog vratu, napósled pa, kako so navlekli ná-nj kozakin, kateri je pod levim rokavom poknil. Dosti je bilo to, ker je vès ta čas bil pošteno miran in ni besedice nij spregovoril Antona Prokopoviča opazkam, kaj bi mu dal za turško mošnjo.

O tem je družčina nestrpnó čakala odločne minute, kedaj se prikaže Ivan Nikiforovič in prilika vendar ustreže splošnej želji, da bi se ta dostojna možaka pomirila. Mnogo jih je za gotovo menilo, da ne bode Ivana Nikiforoviča. Da, komisar in škilasti Ivan Ivanovič sta celó stavila, da ne pride, le ujemala se nijsta, zató ne, ker je škilasti Ivan Ivanovič zahteval, da bi komisar zastavil svojo ostreljeno nogo, sam pa svoje škilasto oko, na kar se je pooblaščenec razhudil, gostje pa so se natihoma smijali. Nobeden nij še sedel za mizo, da-si je kedaj užé bilo odbilo eno, — čas, o katerem v Mirogradu tudi o najslavnejših prilikah užé davno obedujó.

Stoprv prikazal se je bil Anton Prokopovič mej durimi, takoj tisto trenotje so se vsuli okrog njega vsi. Anton Prokopovič je vsem vprašanjem odločno odgovoril: „Ne bode ga!“ Stoprv izgovoril je bil to, užé so jeli mu glavo obsipati s karalnimi, sè zmerjalnimi besedami, morebiti so ga tudi v nos drezali, zató ker se mu poslanstvo

nij bilo posrečilo, — kar se duri zopet odpró in — Ivan Nikiforovič stopi préd-nje.

Ko bi se bil satan sam prikazal — ali kakov mrtvec, pa bi ne bil društvu zavdal s tako omamo, v kakoršno je vse pahnol Ivana Nikiforoviča nenadni prihod. Anton Prokopovič pa se je kar za boka ubiral — in smijal se je, kar nij poknil, vsled same radosti, ker je bil tako srečno ukanil vso družbo.

Pak bodi-si tako, ali tako, neverjetno je bilo skoro vsem le to, da bi se bil Ivan Nikiforovič mogel v tako kratkem času obleči, kakor pristuje plemenitašu. Ivana Ivanoviča baš ta trenutija nij bilo v sobi: odšel je bil nekam, ne znam, zakaj.

Ko se je bilo zopet razvedrilo vse občinstvo, pozdravilo je Ivana Nikiforoviča in razodelo mu svojo radost, ker je tako lepo odebelel. Ivan Nikiforovič se je poljubil z vsakim gostom in opominjal je: „Jako sem hvaležen —“

V tem je boršt (juha) sè svojo vonjavo napolnil sobo in prijetno pošegetal užé lačnim gostom nosnice. Vse je valilo se v obednico. Vrsta zgovornih in molčljivih, suhih in tolstih dam se je sukala naspred, a dolga miza se je odičila z vsemi barvami.

Ne popišem jedil, katera so bila odločena mizi. Ničesar ne zapišem ni o mniškah v kislej smetani, ni o utribki, katero so podajali v boršt, ne o puranu sè slivami in cvebi, ne o jedi, katera je na videz bila jako podobna usnju, namočenemu v čreslovko, ni o tej polivki, katera je nekega starodavnega kuharja labodja pesen, ni o tej jedi, ki so jo na mizo prinesli oblito s plamenečim vinom, kar je jako zanimivalo, pa tudi plašilo dame. Ne bodem govoril o teh jestvinah, zatò ne, ker jih jem veliko rajši, nego v razgovorih pečam se z njimi.

Ivanu Ivanoviču je jako slastna bila riba, prirejena s hrenom. Skrbno se je vdal tej koristnej in sitljivej jestvini. Zbiral je tenke koščice in deval jih na okrožnik, a nekako slučajno je pogledal črez mizo... Stvarnik Božji! Kako čudovito je bilo to! Njemu nasproti je sedel Ivan Nikiforovič!

Prav to trenutije oči povzdigne tudi Ivan Nikiforovič!... Ne!... ne morem!... Dajte mi drugo pero! Moje pero je slabo, mrtvo, pretenak razcepek ima za takov obraz! Obema je onemoglost prevzela lica, kakor bi jima bila okamenela. Vidila sta drug drugega obličje, znano užé davno, stopiti bi morala drug k drugemu, kakor prijatelj k nepričakovanemu prijatelju, podati si vzajemno tobačnici in povprašati in opomniti: Ali Vam je drago? — ali: Mar smem poprositi? — vzemite! Pa strašna sta mejusobno jima bila obraza, kakor kaka zla spomina. Kar vlival se je pot iz Ivana Ivanoviča in Ivana Nikiforoviča.

Navzočni so vsi, kolikor je bilo jih okrog mize, onemeli in nijso umaknili očij z bivših prijateljev. Dame, ki so doslé bile zamaknene v dosti zanimljivi in važni razgovor o tem, kako je

treba peteline kapuniti, — dame so kar končale svoj razgovor. Vse je omolknilo. To je bil obraz — pristen velikega umetelnika čopu.

Napósled Ivan Ivanovič vzame ruto in jame vsekavati se, Ivan Nikiforovič pa se je ozrl okrog sebe, — in oči so mu obtičale na odprtih durih. Komisar je bil takoj uganol njegovo namero, torej je ukazal, naj duri krepkejšo zapró. Zdaj jameta oba prijatelja jesti, a ni pogledala nijsta drug drugega.

Ko hitro so končali obed, oba bivša prijatelja vstaneta vsak sè svojega mesta in jameta iskati čapki, zato da bi pobegnili. Ali komisar migne, a Ivan Ivanovič, ne ta Ivanovič, temuč drug, tisti škilastega oka, postavi se za Ivana Nikiforoviča, komisar pa stopi za Ivana Ivanoviča, in začela sta ja oba riniti zadaj, da bi ja zrinila mej goste in ne izpustila ju, dokler si ne segneta v roci. Ivan Ivanovič, le-ta, ki je bil škilastega oka, porine Ivana Nikiforoviča, da-si nekoliko po strani, vendar-le dosti srečno k tistemu mestu, kder je Ivan Ivanovič stal; ali komisar je porinil preveč na stran, zato ker nikakor nij mogel ovladati svoje samovoljne pehote, ki te trenotke nij poslušala nikakoršnih ukazov — in kakor na nesrečo, odskočila je nenavadno daleč in do céla na drugo stran (to je morda bilo tudi za tega délj, ker je na mizi bilo mnogo različnih likerjev), da je Ivan Ivanovič padel na damo v rudečej obleki, — na damo, ki se je bila vsled svoje zvedavosti približala baš do srede. Ta začetek nij obetal nič dobrega. Ali sodnik, da bi zboljšal to napako, stopi na komisarjevo mesto, vès tobak potegne v nos z vrhnega ustna in Ivana Ivanoviča porine na drugo stran. Po tem izgledu imajo navado v Mirogradu, da miré sovražnike; nekoliko je to podobno igri z lopto (balonom). Ko je bil sodnik porinil Ivana Ivanoviča, précej se je tudi škilasti Ivan Ivanovič vprl z vso silo in porinil je Ivana Nikiforoviča, iz katerega se je pot vlival, kakor deževna voda leti raz streho. Da-si sta prijatla upirala se, vendar sta stopila drug k drugemu, zvlásti ker so obema porivalcema zdatno sè strani pomagali drugi gostje. Stopili so okrog njiju na vseh straneh tesno in nijso hotéli izpustiti ju, dokler ne segneta drug drugemu v roko.

„Za Bóga, Ivan Nikiforovič in Ivan Ivanovič! po pravici povedita, zakaj sta se razprla? — ali nij bila neumnost to? — Ali nijsta zato odgovorna Bogu in ljudem?“ —

„Jaz ne znam,“ — odgovoril je Ivan Nikiforovič in sopol je vsled presilne utrujenosti (kazalo je, da nij do céla nasproten pomirku), „jaz ne znam, s čim sem okvaril Ivana Ivanoviča; zakaj pa mi je izpodrezal hlev in hotel pogubiti me?“ —

„Nijsem kriv nikakoršne hudobne nakane,“ — opazil je Ivan Ivanovič, a ni ozrl se nij v Ivana Nikiforoviča, „vpričo Boga in vpričo Vas, čestito plemstvo, rotim se, da z ničim nijsem okvaril svojega sovražnika! Zakaj pa me obrekuje in zaletuje se v moj stan in v mojo čest?“ —

„S čim pa sem Vas razžalil, Ivan Ivanovič?“ — povpraša Ivan Nikiforovič. Le minuto še, pa bi bilo ugasnolo dolgo sovraštvo. Užé je Ivan Nikiforovič segnul v žep, da bi bil iz njega vzel tobačnico in rekel: Nate.“

„Mar to nij kvar,“ — odgovori Ivan Ivanovič, pa nij dvignil očíj, „ker ste Vi, milostivi gospod, moj stan in moje čest oskrunili s tako besedo, da nij, da bi jo tù izgovoril?!“

„Dovolite, da Vam prijateljski povem, Ivan Ivanovič (o teh besedah je Ivan Nikiforovič s prstom dotaknol se Ivana Ivanoviča, njegovega gumba, kar je pričalo njegovo popolno vdanost), „Vi ste se, vrag zna, zakaj ste se tako razjezili, zató — ker sem Vam rekel gosjak....“

Ivan Nikiforovič je précej spomnil se, da je napačno učinil, ker je izgovoril to besedo; ali užé je bilo prekasno: beseda je bila izgovorjena. Vse je vrag vzel! Ker je bil o izgovoru te besede brezi vsakoršnih prič spozabil se Ivan Ivanovič in razkačil se tako hudo, da nikomur ne želim, da bi koga videl tako zeló razsrjenega — kaj pa zdaj, sodite, ljubeznjivi čitatelji, kaj zdaj, ko je ta smrtna beseda poknila v družčini, o navzočnosti mnogih dam, vpričo katerih je Ivan Ivanovič rad bil posebno vljuden? Da je Ivan Nikiforovič drugače zasuknil, da je rekel: ptič, a le ne: gosjak, uhladili bi bili sovraštvo. Ali zdaj pa.... vsega je bilo konec!

Blisknil je v Ivana Nikiforoviča z okom, a s kakim okom! Da je s tem pogledom zedinjena bila zvrševalna moč, v prah bi bil promenil Ivana Nikiforoviča. Gostje so umeli ta pogled, za tega délj so sami pospešili, da so ja razložili. A ta moški, posebne krotkosti izgled, — ta človek, ki mimo nobene beračice nij šel, da bi je ne bil ogovoril in malo pogovoril se z njo, — pobegnul je strašno razkačen. Táko grozno buro vzbujajo strasti!

Nihče mesec dnij nij slišal ničesar o Ivanu Ivanoviči. Zaprl se je bil v svoj dom. Odprl je izgovorjeni zaboj, a iz zaboja je vzel — kaj pa? — karbovance!*) stare dedinske karbovance! A ti karbovanci so prišli v umazane roke črnilnih junakov. Pravda je prišla k guberniju. A ko je Ivan Ivanovič bil dobil radostno vést, da drugega dné razvozlajo pravdo, potlej stoprv je prišel na plano in sklenil, da pojde z doma. Pa gorjé! po tej vesti je guberniji slehernega dné oznanil, da skonča pravdo, to je bilo celih deset lét.

* * *

Užé je pet lét tega — peljal sem se skozi mesto Mirograd. Potoval sem o grdém vremenu. Tačas je bila jesen z otožno-vlažnim

*) Karbovance v Maloruskej, zvlásti Židje, imenujó srebrne rublje.

zračjem, z blatom in meglo. Kako neprirojena zelenost — nastopek mrzlega, neprestanega dežja, pokrivala je z redko mrežo travnike in njive, katerim je pristovala tako, kakor preširnost pristuje starcu, kakor cvêti je staruhi! Ná-me je tačas vreme imelo silen vpliv, dolgočasil sem se, kakor je vreme bilo dolgočasno. Ali poleg vsega tega sem, ko sem se peljal v Mirograd, čutil, da mi silno bije srce. Bog! koliko spominov! Dvanajst lêt nijsem več videl Mirograda. Tačas sta tam živela dva nenavadna tovariša v néznem prijateljstvu. A koliko je bilo pomrlo znamenitih ljudij! Sodnik Demjan Demjanovič je bil užé mrtev; Ivan Ivanovič, tisti: škilastega oka, ta je bil tudi užé poslovil se od tega sveta. Pripeljem se na glavno ulico. Povsodi so stali drogi — na vrhi s privezanimi šopi slame; delali so neko novo zravnavo. Podrli so bili nekoliko koč. Plotom in ogradam ostanki so obupno žedeli tam pa tam. — Tistega dne je bil praznik; ukazal sem vozniku, naj kibitko sê štorijo vstavi pred cerkvo, in stopil sem vá-njo tako tiho, da se nihče nij ozrl. Pa je tudi rés: nihče se nij mogel ozreti, kajti cerkva je bila prazna, skoro nikogar nij bilo v njej; očito je bilo, da se je tudi najbogabojejši ljud bal blata. Sveče so bile o mračnem, boljši rečeno: o bolnem dnevu nekako čudno neprijetne, temotni prizidki so bili žalostni, obla okna z okroglimi šipami so zalivale deževne solze. Odidem v bližnji prizidek in obrnem se v čestitega starčka sivih las. „Ne zamerite mojemu vprašanju, ali še živi Ivan Nikiforovič?“ — A to trenutje svetilnica jasnejše posveti pred ikono,*) in svitloba je šinila na ravnost mojemu sosedu v lica. Kako sem se začudil, ko sem se bil ozrl vá-nj, ter sem zagledal znano obličje! To je bil Ivan Nikiforovič sam! Ali kako se je bi postaral!

„Ali ste zdravi, Ivan Nikiforovič? — Kako ste se postarali!“

„Da, postaral sem se. Jaz sem denes bil v Poltavi,“ — odgovoril je Ivan Nikiforovič.

„Kaj ste dejali? — da ste bili v Poltavi, pa o takem odurnem vremenu!“

„Kaj pa hočem? tožba“

O tem jaz nenadno vzdihnem.

Ivan Nikiforovič je slišal moj vzdihljaj in opomnil: „Ne vznemirjajte se: jaz imam véрно vest, da bo de pravde konec bodoči teden, a sicer — meni po godi.“

Jaz skomizgnem z ramama in odidem, da bi pozvedel kaj o Ivanu Ivanoviči.

„Ivan Ivanovič je tù,“ — pové mi nekedo, „tudi on je na klirosi.“

Zagledal sem neko strhlo, figuro.“ Ali je to Ivan Ivanovič?! Imel je obličje bogato z brazdami, lase popolnoma sive; ali bekeš je imel tisti. Précej po prvem pozdravu se je v mé obrnil z veselím

*) Ikona je sveta podoba.

nasmehom, ki je zmérom jako pristoval njegovemu — želodu podobnemu obrazu, in povprašal je: „Ali Vam smem razodeti neko veselo novico?“ —

„Kakovo novico?“ — povprašam ga.

„Jutri za trdno skončajo mojo pravdo; gubernij mi je poslal gotovo vest.“

Jaz vzdihnem še globoče, a brž se poslovim: na poti sem bil vsled neke jako važne okolnosti, in sedem v kibitko.

Mršava konja, v Mirogradu take konje imenujé „kurjerske“ konje, peskočita, vgrezneta se v mehko blato in sè svojimi kopiti probudita uho neprijeten zvok. Dež je lil, kakor iz kebla, na Žida na čičaku, da je kar skrival se v štorijo. Ulaga me je premočila baš do kože. Žalostna prečnica (schlagbaum) s kolibo vred, v kateri je nekij invalid šival svoje sivo oklopje, zgnila je malo po malo mimo mene. Zopet sem je peljal po ravni, razritej tam pa tam, po črnej ravni, zelenkastej na nekterih prostorih, mokre kavke in vrane, enolični dež, solzno zagrneno nebo!....

Dolgočasno je na tem sveti, gospóda!

Iz potne torbe.

(Priobčil Franjo Erjavec.)

Na svojih izletih po goriških, tolminskih in bolških hribih, po ipavski dolini in po Krasu nabiral sem vzgred tudi rastlinska in živalska imena. Našel sem marsikako dobro zrno, ki bode ustrezalo našim botanikom in zoologom, kateri, nemaječ ali nezna-ječ slovenskega imena kakovi rastlini ali živali, bili so prisiljeni sloveniti nemška ali pa znanstvena latinska in grška imena. Samo po sebi se razumeva, da o kaki popolnosti te zbirke ne more biti govora. V narodu je še polno sličnega blaga, zlasti tolminski in bolški hribi so tacemu nabiralcu še zmerom hvaležna tla. No vendar se mi dozdeva, da je mlajši rod v tem mnogo nevednejši. Od pastirjev pozvedoval sem po planinah tudi lastna imena živalska, za katera mi sicer zoolog ne bode posebne hvale priznal, toda za philologa tudi te vrste narodno blago nij brez pomena.

Kar se tče živalskih imen, rabil sem to ali ono vže v svojih spisih, tudi od rastlinskih je jedno ali drugo vže zapisano in rabljeno. Ako sem ja ipak zapisal, naj velja za potrđilo, da v istini živé v narodu.

Naposled sem dodal še nekatere besede, reke in prislovice, ki so se mi vredne zdele biti zapisane in priobčene, od kojih bode morebiti ta ali ona dobro služila bodočemu pisatelju slovenske phraseologije.

Rastlinska imena.

- Bába*, *Boletus edulis*, Herrenpilz, kedar je star in ima širok klobuk. (Po ipavski dolini.)
- Bálovina*, *Stipa pennata*, Federgras. (Na Krasu).
- Bedenica*, *Narcissus poeticus* (Rodik).
- Bljúšć m.*, *Tamus communis*, Schmerwurz. (Ipavska dolina). Hrvatje ga imenujejo „blušac“.
- Bodič m.*, *Carlina acaulis*, Eberwurz. (Po dolnjem Krasu).
- Brina*, *Nadelholz*. (Na Bolškem.)
- Brin m.*, *Juniperus communis*, Wachholder. (Po Krasu).
- Cerénje n.* imenujejo okoli Krna to, kar je drugde „ruševje“, namreč *Knieholtz*, *Krummholz*.
- Dédec* je po ipavski dolini mlad *Boletus edulis* (glej baba).
- Devičica*, *Convallaria majalis*, Maiglöckchen. (Povir na Krasu.)
- Dobra misel*, *Origanum vulgare*, Dosten. (Pod Kaninom).
- Dobrotlika*, *Viburnum lantana*. (Črniče).
- Drača*, *Paliurus aculeatus*. (Matavun v Istri).
- Eljiev voz*, *Delphinium Consolida*. (Skrilje pod Čavnom.)
- Gladež m.*, *Eryngium amethystinum*, Mannstreu (Rodik).
- Glen m.*, *Conferva* sp. Wasserfaden. (Renče).
- Gnéd m.*, zovejo v goriški okolici neko vrsto grozdja, ki ima nekaj rjavkasto rudeče jagode. Beseda „gned“ pomeni Hrvatom naravnost braun. Mej Slovenci je še nisem čul v splošnem pomenu, morebiti ne bi bilo napačno, ko bi se je poprijeli, vsaj potrebovali bi jo krvavo, ker z našim „rjav“ ne izhajamo povsodi. Kar se barv tiče, smo sploh veliki siromaki.
- Gnjelec m.*, (tako sem jaz razumel, znabiti je pa „gnjilec“ pravo), *Quercus pedunculata*, Stiel- oder Sommerleiche. (Na dolnjem Krasu).
- Graden, gradna*, *Quercus sessiliflora*, Stein- o. Winterleiche. (Na dolnjem Krasu). V Ročianji sem tudi slišal kisli in sladki hrast, a ker mi mož nij mogel drevesa pokazati, ne vem, katerega je imenoval kislega, a katerega sladkega.
- Grozdičice sv. Ivana*, Ribisel, Johannisbeeren. (Okoli Gorice).
- Hélovec*, *Primula acaulis* (Povir). { Oboje popačeno iz „jaglec“.
- Igavec*, *Primula acaulis* (Rodik). {
- Igovina*, *Salix caprea*, Saalweide. (Dolenji Kras). Drugod jo zovejo: iva.
- Ilka, *)* *Aconitum Napellus*. (Na Otlici in v Mrzli rupi.)
- Izpodrézek*, *Crocus variegatus*. (Na Krasu).
- Izvin m.*, *Daphne mezereum*. (Na Otlici). Kmet, od katerega sem izvedel to ime, pristavil mi je kakor v pojasnilo: Ako

*) Izgovarjaj kakor je pisano.

si kdo roko ali nogo spahne, stavijo mu lub tega grma na dotično mesto in spahnena kost je kmalu zopet vravnana.

Juščarica, Imperatoria Ostruthium, Meisterwurz. (Na Kaninu.) Jaščarico imajo Bolčani kot notranje zdravilo v velikih časteh.

Jardna, Agaricus caesareus, Kaiserling in odtod pokvarjeni slovenski karželj. Besedo „jardana“ slisal sem od Ipavcev. Če nij laška?

Jedrik, tudi *ledrik*, Cichorium Intibus, Wegwarte oder Cichorie. (Po vsem slovenskem Goriškem).

Kačja glava, Orobanche major, Sommerwurz. (Po ipavski dolini).

Kámsčič, Rubus saxatilis. (Pod Kaninom.)

Košutnik, Gentiana lutea. (Na Čavnu, za Krnom in pod Kaninom.) Njegov koren je povsod znano in čislano zdravilo, zlasti slabim želodcem.

Kržič, Cyclamen europaeum, Saubrod. (V Plužni nad Bolcem).

Latróvje n. coll. Rhamnus alpina. (Na Krnu). V Bohinji sem slisal ta grm imenovati „smrdilj.“

Lelník, Salvia glutinosa. (Za Krnom).

Lépen, g. *lepéna*, Adenostyles alpina, Drüsengriffel, Alpendost. To besedo sem najprej čul v Trnovskem gozdu, pozneje sem se prepričal, da je znana vsem gorjanom tja do Trente in Predela. Gotovo je lepša nego iz nemške prestrojena „žlezana“, in pa pred vsem naša je.

Léška. Tako imenujejo po planinah trdo, gladko in svetlo seno obstoječe večim delom iz bilk roda „Juncus“. To seno je prav slabo, živina ne mara za nje, ali marljivi gorjani je vendar žanjejo, suše in spravljajo domov drobniči za zimsko hrano. — Mehko in sočno travo pa zovejo: murvica.

Lézu, Clematis Vitalba. (V Kotu na beneški meji).

Lobodika, Ruscus aculeatus. (Goriška okolica, Ipavska dolina.)

Lóšec, Rhinanthus sp. (Na Otlici).

Máčina, Serratula tinctoria, Scharte. (V divni Bavšici pri Bolcu).

Máhčevina, Satureja montana. (Občina na Krasu). Čul sem tudi pregovor: „Kedar mahčevina cvete, grozdje piše“, to je: jagode začno rudeti.

Mávka, Anemone montana. (Dutovlje na Krasu.)

Mésen g. *mésna* čuje se povsod po Tominskem in Bolškem za „mecesen“ (Pinus Larix).

Mlájá, Dentaria enneaphyllos. (V Trnovskem gozdu).

*) V prevodu Schoedlerjeve botanike se ta rastlina tudi že imenuje „negnoj“; tedaj je bila ta napaka že pred to opazko popravljena. Tušek.

- Modrásovec*, *Daphne mezereum*. (Na Čavnu, pri Nemcih).
- Negnoj m.*, *Cytisus Laburnum*, je povsod znan in jako číslan grm. Znan je tudi v slovenski knjigi, samo ka se je povsod krivo pisal: nagnoj *). Beseda „negnoj“ je namreč izvedena od „ne gnjiti“, in to zaradi velike trpežnosti in vztrajnosti tega lesa. V Liki pod Velebitom (v Brušanih) čul sem za ta grm — časih je tudi drevo — besedo: „negnjila“.
- Ocet, ócta*, *Cirsium arvense*. (V ipavski dolini.) Dokler je še mlad in mehák, zove se „mleček“.
- Očnica*, *Gnaphalium Leontopodium*, *Edelweiss* (Za Krnom.)
- Omelika*, *Genista radiata*. (Na izviru Tolminske.)
- Petelinčki*, *Clavaria flava*, *Bärentatze* (Ipavska dolina).
- Piskrea f.*, *Primula acaulis*. (Sempas).
- Plúčnik*, *Cetraria islandica*, *isländisches Moos*. (Na Kaninu).
- Plútnik*, *Iris*, *Schwertlilie* (Rodik na Krasu).
- Podbél, podbela*, *Tussilago Farfara*, *Huflattih*. (V ipavski dolini.) Tudi Hrvatje poznajo to rastlino pod istim imenom.
- Podsvéčnik*, *Gentiana cruciata*. (Pri Nemcih v Trnovskem gozdu).
- Pókalica*, *Silene inflata*. (Na Otlici).
- Praščika*, *Asparagus acutifolius*. Tako imenujejo na Krasu mladike te divje šparge, ki se tudi jedó. Praščika se ima najbrže izpeljevati iz glagola „prasnoti“ hervorschiessen, praščika torej znamenjuje „Schössling“. Istranom pod Vučko goro je „praska“ kar naravnost: veja.
- Préslica*, *Morchella esculenta*, *Morchel o. Maurachel* (Osek v ipavski dolini).
- Presnèc kozji*, *Evonymus europaeus*, *Spindelbaum*, *Pfaffenhütlein*. (Na doljem Krasu).
- Prevezánka*, *Genista sagittata*. (Rodik na Krasu). Ime je dobila rastlina od stebelca, ki je videti kakor prevezano.
- Prikla*, *Euphrasia officinalis*. (Za Krnom).
- Punčica rudeča*, *Physalis Alkekengi*, *Judenkirsche*. (Po ipav. dolini).
- Ránjerec*, *Senecio nemorensis*. (Pri Nemcih v Trnovskem gozdu).
- Rašéljika*, *Prunus Mahaleb*. (Na Trnovem in po Krasu).
- Regáčica*, *Aegopodium Podagraria*, *Geissfuss*. (Sempas).
- Sirčica* = *Phragmites communis* (Goriška okolica, Ipavska dolina).
- Sléč, m.*, *Rhododendron hirsutum*, *Alpenröschen*. Za ta prekrasni planinski cvet dozdej nismo imeli besede. Pisali smo bog ve odkod izposojeni „dragomastnik“ ali pa še griji „ravš“, ki je naravnost iz nemškega, namreč iz bavarskega narečja, v katerem se omenjena rastlina zove „Almenrausch“ (Alpenrose). Besedo „sléč“ sem čul na planini za Krnom.
- Smetljaj*, *Uredo Maydis*, *Maisbrand*. (Okoli Gorice).
- Smrdljika*, *Pistacia Therbinthus*. (Devin pri morji).

- Smókvica*, *Fragaria vesca*, Erdbeere. Samo pod tem imenom poznajo goriški gorjani okusni plod, kateremu kranjski Slovenci sploh pravijo: rudeče jagode.
- Solzica*, *Convallaria majalis*, Maiglöckchen. (V Ročinji).
- Spojávnik*, *Neottia nidus avis*, Nestwurz in potem tudi „gnjezdovica“ v slovenski knjigi. Kmet, od katerega sem čul to besedo spojávnik, mi je na moje vprašanje, odkod to ime, odgovoril: Kedar se živina neče pojati, damo jej tega zelišča.
- Sprež*, m. *Paeonia peregrina*. (Krasica v Istri). Vem, da po nekaterih krajih rabi sprež za *Helleborus*. Mogoče, da moj porok (istranski kmet) nij ločil *Paeonie* od *Helleborusa* in to je tem lažje mogoče, ker se rastlina takrat (bilo je sredi aprila) nij še razcvela.
- Srborítka* se imenuje po Ipavski dolini in po Trnovskem gozdu plod šipkov (divje rože), nemški Hagebutte ali Hetschepetsch.
- Srobótina*, *Atragene alpina*, Alpenrebe. (Po hribih med Otlico in Idrijo).
- Svěčnik*, *Typha latifolia*, Rohrkolben. (V Ipavi). Tudi sv. Petra sveča.
- Sčipa*, *Rosa canina* in tudi druge divje rastoče vrste. (V Drežnici).
- Tegiča*, *Cucurbita lagenaria*, Flaschenkürbiss. (V Ipavski dolini in na Krasu).
- Ušjak*, *Aconitum Lycoctonum*. (Na Krnu). Živini z njim uši preganjajo.
- Volčnik*, *Daphne mezereum*. (Rodik).
- Vrdik*, *Cynanchum vincetoxicum*. (Pod Kaninom).
- Vrestilj* m., *Erica carnea*. (Goriška okolica).
- Zlaténica*, *Arnica montana*. (Trebuša.)
- Žiženpanj* m., *Rhododendron hirsutum*, Alpenröslein. (Na Golakih čul od ljudi iz Otlice).

Imena živalska.

- Bár* m., neka riba v Bači, katere pa nisem videl, zato ne vem imenovati vrste. Znabiti je „lipan“?
- Brizga*, *Cypselus apus*, Mauerschwalbe Segler. (Šempas).
- Búskalica*, prav za prav: bliskalica je slovenskim Goričanom kresnica, der Leuchtkäfer, Johanneswürmchen. Tu se navadno tudi čuje: buska se, tudi bovška se, namesto: bliska se.
- Cíba* je kokoš po ipavski dolini.
- Gospod Pítelj* je v Ročinji naš kobilar ali vuga, Goldamsel, Pirol, Oriolus galbula.
- Govnáč*, Kothkäfer. (Na Krasu). V Povirji otroci govnače, našedši jih okoli kacega govna, nagovarjajo in dražijo:

Bežite, bežite govnači!
Turška vojska je v Divači.

- Kačje mleko*, Kuckucksspeichel. (Ipava).
Kačja teta, Bandassel, Scolopendra. (Goriška okolica).
Kavčica, Alpendohle. (Na planini pod Kaninom).
Kléščarica, Ohrwurm, Forficula. (Goriška okolica).
Kôčič, Mauerrassel, Oniscus. (Soška dolina).
Kôsec, Weberknecht, Opilio.
Kríkovec, Feldgrille. (Goriška okolica).
Kúrjenec, Hühnermilbe. (Ipavska dolina).
Lêgen, *legéna*, Nachtschwalbe, Ziegenmelcker, Caprimulgus. (Šempas). Na dolnjem Kranjskem mu pravijo: *ležetrúdnik*.
Mlinar, Wasserläufer. (Renče).
Mrakúl je po ipavski dolini netopir, Fledermaus.
Oskóruš, izgovarjajo: oskorš, je Schnurrassel, Julus terrestris. V Idriji mu pravijo: *železna kačica*.
Podjéd m., ali pa tudi *podjédica*, je po soški dolini (v Kobaridu, Tolminu i. dr.) Maulwurfsgrille, Gryllotalpa.
Podnebar, je Banjškarjem naš poljski škrljanec.
Podskalár se ravno ondi zove Steinschmätzer, Saxicola oenanthe.
Skržád m., je okoli Gorice, po Krasu in po ipavski dolini Singecade, Cicada orni.
Slegúr, Steindrossel, Turdus saxatilis. (Pod Čavnom).
Slúg, m. je polž brez hiše v Cerknem.
Škárjica, Ohrwurm. (Ipavska dolina).
Špela, Gottesanbeterin, Mantis religiosa. (Okoli Gorice).
Zavijálec, Rebenstecher, Rhyachites. (V Brdih).

Lastna imena domače živine.

a) Imena kozja:

Belica	Detelja (Podmelci).
Belida (Grahovo).	Gamsa
Blekáš m. je kozel, ki rad blekeče.	Gárež m.
Brekáš m. (Podmelci).	Hélebuš m. (Krn).
Brikež m. (Krn).	Hrúškič m. (Krn).
Bršena	Húlež m. (Krn).
Cemba (Krn).	Iskrež m. (Krn).
Cipa, Cipež (Podmelci).	Kocinka (Baška dolina).
Čolja	Kócoha „ „
Čadana je koza zagorele dlake.	Kopríva „ „
Lešnik je „čadan“, kedar	Kosíra (Krn).
dozori. Kranjcu je tak lešnik	Krámež m. (Baška dolina).
„sajav“. (Podmelci).	Kranjica
Črna, Črnica.	Lídež m. (Krn).

Lipež m. (Krn).
 Lúnež m. kozel rumenkaste dlake
 (Krn).

Mavra

Milka

Méderež m. (Krn).

Mókež m. (Kanin).

Pásana (Krn).

Pášena (Podmelci).

Pika

Pirgoš m. (Podmelci).

Pirhež m. (Kanin).

Plávež m. (Baška dolina).

Plíska (Krn).

Póžena

Pšela, menda nam. Pčela.
 (Krn.)

Púgeš m. (Baška dolina).

Púrğa (Krn).

Résulja (izgovarjajo: réslja), to

je koza, ki ima „rese“ na
 vratu. (Kanin).

Risa

Rívež m. (Podmelci).

Rúska (Krn).

Sájež m. (Kanin).

Soja (Krn).

Továriš m. (Podmelci).

Trákana (Krn, Bača).

Vidra

Vránka

Záješ m. (Baška dolina).

Zájka (Podmelci).

Zélena, Zelénščica (Krn).

Zíraš m. (Podmelci).

Zisperna (?) (Podmelci).

Zóbaš (Baška dolina).

Zvézda (Podmelci).

Žigra (Kanin).

Živara (Baška dolina).

Žúžka (Podmelci).

b) Imena ovčja.

Bela

Belka

Bičica (je pastirjevo mezimče).

Bistrina (Kanin)

Bočka (Krn).

Breška, Brešek (črna ovca z
 belo liso). (Kanin).

Bučka

Čebra (Krn).

Črna

Čufa (namesto čupa) ima na
 glavi čop dlake. (Krn).

Divja (Kanin).

Dolga (Kanin).

Kéna (Krn).

Klampa (nerodno hodi).

Kranjščica

Laška

Lisica

Mala

Maroga (Baška dolina).

Mravka (Kanin).

Mrda (Krn).

Mrva, majhna in drobna. (Kan.)

Pavola (Kanin).

Pika (Baška dolina).

Pikaš m. (Baška dolina).

Pliska (Kanin).

Pirunja, (pastir je izgovarjal
 „pirnja“). (Kanin).

Puha (Krn).

Raca (Krn).

Résulja (ima „rese“ na vratu).
 (Krn).

Ringinščica

Rógulja (pastir je izgovarjal:
 rogija). (Krn).

Runa (ima sosebno lepo in mehko
 volno). (Baška dolina).

Ruska

Sivka

Smet (drobna in majhna). (Baška
 dolina).

Srna (Krn).

Ščurka (je ovca črne volne). (Kanin).	Šklafuta Zajka (Krn).
Širóklja (Kanin). Znabiti: širó- kulja?	Zlatka Žužka (črna ovca). (Kanin).

c) *Imena govedja.*

Iz tolminskih hribov.

Begúnka je krava, ki pastirju rada uhaja.	Plávka, Plavec Pléža
Béleh, gen. béleha, bel vol.	Pírhana
Bélha, bela krava.	Pirše n. (Znabiti: píruše?):
Bélusa	Piruh
Bístrina	Pišena
Blása (siva krava).	Rógulja
Bréza	Róža
Búrja	Rjavka
Búšina	Rjavec
Čika, Cik	Rudéčka
Čada	Rúmelj
Čúferna	Ruménka, Ruménce
Dramlja, dramlje n.	Rúsana
Dételja	Sabin
Hítrina	Sejálka, maha z glavo kakor bi sejala.
Hróvat	Sivka, Sivec
Jágoda	Srna
Jelena	Sovra
Košúta	Ščép, Ščépána ima na glavi belo liso v podobi lune.
Líska	Tiger, Tigra
Lóvra	Vida
Mála	
Néklje n.	
Nijánka	

Besede, reki in pregovori.

Blago je našemu Kraševcu pred vsem, ali celo izključivo, nje-
gova domača živina. Tako isto tudi Hrvatu.

Brdek, *ka*, o pomeni „brav“. V tem pomenu rabi ta beseda vsem
Gorjanom, tudi v Trenti sem jo slišal.

Brstno, „üppig“. „Ječmen brstno raste“. (Trnovo).

Čreslo, pretini v orehu. (Drežnica).

Donava. „Brat je šel na Donavo“, to je: na Dunaj. (Bukovo).

Drn, *a*, Rasen (Vas Krn).

Gleviti = zvečiti (Kras).

Golomišiti. Sem ter tje laziti, po nepotrebnem si dati kaj opraviiti.
„Kaj golomišiš na vse zgodaj?“ (Kras).

Gonč, der Treiber auf der Jagd. (Tolmin).

Griza, pust kamenit svet. (Kras).

Grtnje, pl. gnojni koš. (Kras).

Gulj m. = stegno. (Drežnica).

Hlača, e, = nogovica. (Drežnica).

Hlastina, *hlastje*, peelji pri grozdji. „Vino brez hlastin“, gerebelter Wein. (Ipavska dolina).

Izpitati = po ovinkih izprašati. (Ipavska dolina).

Jama. Na Krasu sem čul pregovor: „Prvo v jamo, drugo v slamo“. To velja o vdovci, ki kmalu po smrti prve žene vzame drugo.

Kamen scejeni = Tropstein. (Trnovo).

Klanec je Kraševcu naša ulica, Gasse.

Klonica = Wagenremise. Na Krasu govore: „Kedar gredó oblaki na Gorico, deni kola pod klonico“ to je: spravi kola, ker bo dež. Ondukaj sem čul tudi sledeča meteorološkična pregovora:

Kedar se temni od Kopra,

Bode suknja mokra.

In pa:

Kedar pride dež od Trsta,

Bo mokro za dva prsta.

Klóniti = podariti. V gorenji Trebuši sem slisal moža reči: „Jaz vam ta svet klónim“, to je: dam vam ga zastonj, podarim vam ga. Hrvat bi rekel: Poklanjam vam ta svet.

Koža. V gorenji Trebuši sem poslušal kmete, ko so se pogajali za neki kup. Mešetar prodajalec govori na dušo in mu pravi mej drugim: E, kaj se boš toliko krčil, saj ne gre za kožo. Prodajalec mu odgovori: Vem, da ne gre za kožo, je tudi ne bi mogel dati za nobeno ceno; kožo ima vsak za svojo rabo, da mu kosti skup drži.

Kup. Prodati sem moral v mrtev kup, spottbillig. (Ročinj).

Lék = zdravilo. Ta beseda še živi v narodu. Ko sem bil na Črni prsti, vprašal me je kmet, iz Jesenice pod Poreznom doma, videvši me pobirati in spravljati polže: „Ali bo to za lek?“ Na moje vprašanje, kaj je „lek“, mi odgovori, da pomeni zdravilo.

Lonica = kopica, kup sena na senožeti. (Kras).

Lov loviti = jagen. (Kras).

Mačeha. Na Krasu sem čul pregovor: Kolikor mačeh dobrih, toliko vran belih.

Maličiti, eine Sache ins Kleinliche ziehen, bagatellisiren. V Opačem selu na Krasu sem moža, katerega so ponočnjaki nabili, slišal tožiti: Sodbe so dandanes vse premehke. Tožil sem

- jih, ali mislite, da se jim je kaj zgodilo, ka-li? Sodniki so stvar tako dolgo maličili, da iz vsega nič nij bilo.
- Médernja, méderje* = ograda, v kateri so ovce ali koze zaprte. (Drežnica)
- Mezda* = plačilo, zaslužek. (Soča).
- Miljava* = žarjavica, die Gluth. (Drežnica). Ne vem, ali sem besedo prav pisal ali ne, i namreč izgovarja se poluglasno, pa se morebiti ima pisati: muljava.
- Močila, f.*, mlaka na kateri se živina napaja. To besedo sem čul na Št. Vidski gori, sicer je po Gorškem za to beseda „kal“ navadna.
- Mornik*, veter od morja, Scirocco. (Črni vrh).
- Molnja* ga je na tla pobila, to je: puh od strele ga je podrl. Tudi tukaj je samoglasnik v prvem zlogu poluglasen. V hrvatskem jeziku je munja der Blitz.
- Nadražiti* koga, n. pr. psa na človeka. (Kras).
- Neprijatelj* = sovražnik. (Na Krasu).
- Nedelja* v pomenu teden. Na planini za Krnom mi je pastir na vprašanje, kako dolgo je z živino vže na planini, odgovoril: „V sredo bo deset nedelj“ in pozneje zopet: „Za tri nedelje gremo doli.“ Znano je, da tudi Hrvatje in Srbi tako govoré.
- Nic.* „V nic mu je natočil“, to je: črez roko, kar je pa zamerno. (Senožeče).
- Ogenj* v pomenu: hiša ali prav za prav ognjišče. „Naša vas ima petdeset ognjev“, to je: 50 hiš. (Kras).
- Opoka*, Mergelschiefer (Ročinj).
- Oprišč* = Ausschlag. (Roče). „Usta so mu se opriščila“.
- Pašánog* je meni človek, ki ima sestro moje žene. (Bača).
- Plav, a.* „Golobje prileté s plavom“. (Trnovo).
- Plesno*, der Rist am Fusse.
- Pletenica*, der Korb (Krn).
- Pluka*, pl. die Lunge. (Drežnica).
- Počuhati se*, ohladiti se. (Brda).
- Pogrñiti* = pognati. (Kras).
- Polastiti se.* „Znani ste se mi zdeli, pa se vas nisem mogel precej polastiti“, to je: nisem vas mogel tekoj spoznati.
- Ponjava* = ruha, Betttuch, v Šempasu.
- Pošást*, = nahod. (Soška dolina).
- Pot.* „Druzega nema kakor pot, po kateri hodi, pa še tista nij njegova“. Največe siromaštvo. (Kras).
- Predivo.* V Drežnici razlikujejo tri vrste prediva, te so zvrščene po dobroti: mohlin, ohlančevina in predivo. Pripomeniti mi je, da Drežničani *g* izgovarjajo za *h*, mogoče torej, da bi se moralo pisati: moglin.
- Próstíralo* = ruha na postelji. (Kras).

Rekóven, na, no. „Ta beseda pri nas nij rekovna“, ist nicht gebräuchlich. (Ipava).

Sen, sna, = spanje, Schlaf, *szivati* = sanjati, träumen. (Soška dolina).

Sklénka in *sklénica*, die Flasche. (Drežnica, Soča, Trenta).

Skok, a, = stegno. „Daj mi mesa v skoku“. (Goriška okolica).

Sluzeti. „Rana mi še zdaj služi“ ist noch feucht. (Opače selo).

Soldan m., verwitterter Sandstein. (Ipavska dolina).

Sukno. „Hoditi v suknjo“, „deset let sem hodil v suknjo“ zehn Jahre habe ich mit Tuch Hausirhandel getrieben. Govori se tudi: „Hodi v cunje“, to je: cunje pobira. (Bolec).

Trapiti. „Zob me je trapil vso noč“ sem čul na Krasu, ali ne „trpinčil“, kar si je bržčas v Ljubljani nekdo izmislil, drugi so se za njim slepo poprijeli te spake.

Ščet = krtača (laška beseda). (Drežnica).

Špilja, Steinklufft, Höhle (Kras).

Tišati = molčati (Drežnica).

Tnalo, proster pred hišo, ako ni ograjen. (Kal).

Troba, troba platna, sukna, ein Stück Leinwand, Tuch. (Drežnica).

Tuška = ravnokar (znabiti bi se moralo pisati: tužka). (Drežnica).

Váljica je kamenena kroglica, ki rabi otrokom v igračo. (Renče). Ljubljanska: fernikola.

Vino. Na Krasu sem čul: „Dobro je, dokler mož vino nese, a napak, kedar vino moža nosi.“ — Mož, ki je bil pri sosedu na krstikah, mi je pravil drugi dan: „Pili smo vino, oh vino! kakor bi pil mleko od svoje matere“.

Vónjati, riechen (Ročinj).

Zanočiti se, v noč se zakasniti. (Opače selo na Krasu).

Závod, Waldantheil. (Vatovlje).

Zámah in

Zátik, Propf, Stöpsel, prvo na Krasu, drugo v Trenti.

Zéh. „Zéh gré po ljudéh“ se govori, kedar v družbi zvečer drug za drugim začne zevati. (Kras.)

Zima. „Mi smo v zimah“ mi je rekel mož v Lokvah (Trnovskih), ko mi je preje pravil o velicem snegu in silni burji.

Žézel g. žezla je na Krasu mala lopatica za žarjavico, v Drežnici to orodjo imenujejo:

Žužlja.

Telegrafija.

Zgodovina njena in današnji njen stan.

(Spisal dr. Simon Šubie, profesor na univerziti v Građeu.)

Vvod.

„Strelo je izvil človek iz rok paganskemu bogu, stareu Jovu, Z njo razglasuje misli svoje hitreje kot ajdovski bogovi.“

V Homerovih basnih se bere, da bi bila Hera, žena Jovova, očeta sveta in ljudi, prifrčala iz hriba Ida v Olimp hitreje kot misli moževe.

Boginja sama je prinašala povelje paganskega boga hitri Iridi in urnemu Apollonu. Irida in Apollon pa sta hitela razglaševati povelje med ljudi in med pozemske duhove in bogove.

Tako si je domišljeval v Homerovih časih vmišljivi Grk zvezo med ljudmi in med njihovimi paganskimi bogovi.

Duhapolni Grki so si osnovali poetični ogled svetá. Irida, Apollon, Herm in drugi paganski bogovi in boginje so prejemale povelje od očeta ljudi in bogov, od Jova, ter so ga sporočevali hitreje kot naj hitrejši ptič ali pa naj močnejši veter, hitreje kot blisk in hitreje kot misli človeške.

Grški modrijani so napolnili nebó in zemljo z duhovi, demoni in bogovi, v katerih so častili stvarnika, voditelja in ohranitelja svetá.

Grki so mislili razodeti si silne skrivnosti vidnega stvarjenja s svojimi bogovi; v resnici pa so postavili mesto skrivnost vidnih stvari še večje skrivnosti nevidnih duhov.

V takih sanjah so ljudje živeli po tisoč stoletij, predno jim je nebó, o katerem so si mislili, da je trdna votla krogla, ki obdaja našo zemljo, prihajalo preozko in pretesno, predno so se jeli razumki o zemlji in o nebu nekaj razširjati. Ščasom se je bližalo spoznanje, da človeku ni moč dohajati krajev svetá; s časom se odpira še dandanašen vsakemu posebej toliko razumka, da do mejnikov neskončnega božjega stvarjenja ne seže nobena zdrava človeška misel. Tukaj pa, kjer človeku še zdaj spoznanja manjka, mu pride na pomoč neumljiva beseda: neskončnost.

V svojem naj bolj navdušenem vmišljenji je Grk vmislil bogovom poglavno vlastje: da pred bogovi beže mejé časa in prostora.

Dandanes pa si je človek, iznajdljiv kakor je, prisvojil tiste natorne moči, s katerimi preskakuje vsaj na zemlji čas in prostor!

Ko se je človek nekaj oprostil dušnega jarma popačenih misli, jel je odpirati z lastnim svojim prizadevanjem bukve svetá, v katerih je stvarnik vpisal večne resnice. V bukvah božjega stvarjenja je našel tiste imenitne postave božje, s katerimi on najema dandanes v svojo službo veliko tistih natornih moči, s katerimi so gospodarili v starih časih paganski bogovi.

Sivemu bogu Jovu je iznajdljiv človek izvil strelo iz rok, ter ti s strelo piše in govori po svojih telegrafih. Električna, katero vodi človek z izvedeno roko po bakrenih telegrafnih vezéh, je v trenutku tu in tam; hitreje kot Irida in Herm med Grki oznanja električna dandanašen naša povelja po morji in po suhem.

O pravem času so bežali iz svetá umišljeni paganski bogovi; v svojih dnéh so še uživali čast, da so dajali pomoč in upanje človeku, ko si še sam pomagati ni vedel; dandanašen bi jih bila pregnala sramota, ker človeštvo gospodari po zemlji s pomočjo natornih moči in s strelo nebeško mogočnejše, kot so gospodarili stari bogovi in njihovi oče Jov ali Jupiter.

Akoravno so paganski bogovi sami vodili Grke v trojanskih vojskah, kakor nam pripoveduje prepevajoči Homer, vendar so sile potrebe vsakdanjega življenja poiskati pomočkov, s katerimi bi se oznanila pošiljala hitro nazaj v domače dežele. V takih potrebah so jeli Grki dajati si znamenja od daleč s pomočjo luči. Z ognji, ki so jih po noči prižigali po hribih, so naznanjali si imenitne dogodbe, o katerih so imeli poprej besedo med seboj, da si jih bodo oznanili. V Ajshilovem Agamemnonu se bere, da so Grki, ko so premagali Trojo, s pomočjo deveterih na visokih hribih prižganih ogenj oznanili to veselo dogodbo v eni noči iz Trojanskega do mesta Arga, kjer je čakala tega oznanila Klitemnestra, Agamemnova žena.

Kakor nam sporočuje Herodot, je velel kralj Perzej vse imenitne dogodbe iz Grške dežele na Macedonsko oznanjati si z gorečimi baklami.

To so začetki telegrafije z lučjo pomočjo. Kjerkoli so se pogovorili o kaki imenitni dogodbi, so utegnili oznaniti si to, kar je bilo pogovorjenega z ognji po gričih. — Ognjena znamenja pa niso služila samo v starih časih oznanjati si imenitne dogodbe, temuč vaja ognjenega oznanjanja se je ohranila noter do današnjega dne posebno med ljudstvi po hribatih deželah kakor na Šotskem in na Švajcarskem.

V starih časih pa niso poznali samo imenovane ognjene ali optične telegrafije, ampak bilo je tudi v navadi naznanjati si z

glasom, kateri s pomočjo gotovih naprav sega veliko dalje, nego glas prostih ust. Vedela so že stara ljudstva, da se po cevéh glas veliko dalje sliši, kot po prostem zraku. Taka telegrafija se imenuje akustična.

Bere se, da je tiran Dionizij v Sirakuzu na Siciljskem imel tako napravo med svojo sobo in med ječo, da je sedé v svoji sobi slišal vse, kar so se pogovarjali zaprti možjé.

Naznanjanje z glasom je v starih časih bilo še bolj v navadi, kot naznanjanje z lučjo. Trobili so lovci po gozdih in dajali so si znamenja po pogovorjenji, kakor si naznanjajo še dandanašnji, ko trobijo na rog. — Trôb naj bo z rogom ali pa s trômbo se ne sliši posebno daleč; dalje sega glas iz ustne cevi in od bobna. Vendar-le ne more ne ustna cev ne boben nesti glasú razumljivega do tistih daljnih krajev, kamor imamo dajati povelja.

Odkar se je oživela menjava pridelkov z unanjimi deželami in odkar so mašine na sopar silno skrajšale pota v oddaljene kraje po suhem in po morji, se je tudi pokazala potreba, sporočevati misli in povelja hitreje kot tekó železna kola.

Predno pa je neutrudljivi duh učenih mož spoznal tiste lastnosti in stvaritve električne moči, ki nam služijo pri današnji telegrafiji, je pa znajdljivost človeška popravila še optično telegrafijo s pomočjo daljnogleda ali teleskopa, ter se je vpeljala optična telegrafija pod francosko revolucijo v djansko življenje.

Leta 1792. je iznašel francoski mérec (inženir), Claude Chappe po imenu, novo napravo za optičen telegraf. Sestavo te naprave imamo pred sabo, ako si mislimo visok steber, z gibljivimi ramami, postavljen na hrib, da se vidi iz bližnjega hriba, kjer stoji drug enak steber. Kakor ko bi stal velik mož na hribu, ki bi majal z rokami, enako se na stebreh prestavljajo gibljive rame, ter se delajo mnogotere podobe, po katerih se spoznavajo znamenja za besede in misli, ki jih ima kdo naznaniti po telegrafu. Ako stoji ta stebra daleč vsaksebi, se znamenja ne vidijo dosti natanko s prostim očesom, ter jih je treba ogledovati z daljnogledom ali teleskopom.

Iz Francoskega, kjer so bili najprej vpeljali ta optični telegraf, se je razširjala njegova raba po vnanjih deželah, kajti povsodi je človek čutil enake potrebe hitrega sporočevanja. Leta 1796. so vpeljali to napravo na Angleškem in Švedskem; leta 1802. na Danskem, 1823. je strinila angleška vlada v Aziji z optičnim telegrafom mesto Kalkuto in trdnjavo Chunard; v Afriki pa ga je vpeljal Meheméd Ali od Aleksandrije do Kaire.

Nekaj čudno se nam zdi, da naj bližnji sosedje na Nemškem in Avstrijskem niso čutili toliko potrebe za optični telegraf, kot v oddaljenih azijskih in egiptskih krajih! Na Nemškem so ga še le vpeljali leta 1832. ravno v tistem času, ko sta Gauss in Weber pečala se z iznajdbo električnega telegrafa. — Tri leta pozneje,

1835. l. so ga pa vpeljali tudi na Avstrijskem, kjer je takrat gospodaril Meternih, vsegamogočni zatiravec vnanjih misel in znanj. Na Dunaji so bili zadovoljni, da so imeli poleg zgornje Donave ognjene štacije ali postaje, s katerimi so si naznanjali nesrečo izvirajočo od velike povodnji ali od ledú. — Leta 1839. pa je optični telegraf segal že tudi po Ruskem do Petrograda.

Dasi je iznajdba optičnega telegrafa zelo imenitna, vendar ni zadostevala potrebam, kajti znamenja so prenevkretna in ne morejo se opazovati ne pri meglenem zraku, ne pri dežji ali med tem, ko sneg gre, kakor tudi po noči ne, akoravno bi se znamenja razsvetljevala. Tam, kjer stebri z ramami daleč vsaksebi stojé, izgublja že zrak, ki ni prav čist, svojo pozornost, ter ni mogoče več natanko ločiti znamenjskih podob, ko zvečer mrak nastopi, naj bo daljnogled še tako dober, kolikor je mogoče. Iz tega uzroka tudi pri meglenem vremenu optični telegraf ne more dajati znamenj ne po dnevu ne po noči. Poleg teh zavér pa optični telegraf tudi ne more dosti hitro dajati znamenj, ker nevkretno gibanje in prestavljanje z ramami preveč časa jemlje.

Ogledovanje optičnega in akustičnega telegrafa nam razkazuje tiste natorne zadeve, ki pripomorejo, da dohajajo v oddaljene kraje znamenja, katere dajemo z našimi napravami. Glas in luč ali svetloba se razprostirata po gotovih natornih postavah od svojega izvira na vse kraje, ako so jima pota odprta na vse kraje. Glasu in svetlobi pa opeša moč, ko prihajata daleč od svojega izvira, tedaj imajo naše telegrafične naprave razun namena, dajati znamenja, tudi še poseben namen, hraniti moč svetlobe in glasú, da se tudi v oddaljenih krajih ogledovalcu moreta razodevati.

Doseže se pa zadnji namen z napravami, ki ne pusté niti svetlobi niti glasu poti odprte na vse kraje, ampak samo na tisto stran, kamor imamo dajati znamenja. Tako gre glas zvoncev po prostem zraku na vse kraje; ako pa zvonec v cevi zaprt doní, gre glas večidel po votli cevi in le kaj malega se sliši iz cevi v stran. — Ako prižgemo luč v prostem zraku, se vidi njena svetloba daleč na vse kraje, ako pa postavimo luč pred zrcalo, gre večidel na tisti kraj, kamor jo zrcalo obrača, ter ima na tej strani več moči, in svetloba luči se vidi na to stran, kamor jo zrcalo obrača, veliko dalje, nego brez zrcala.

Optična in akustična telegrafija se opira tedaj na znamenja, na natorne postave, po katerih se razprostirata luč in glas in pa na naše naprave, s katerimi ohranimo njuno moč za oddaljene kraje in s katerimi ju tam ogledujemo ali opazujemo.

Ako bi imeli pri akustičnem in pri optičnem telegrafu take naprave, da bi pri tem kot pri onem z edino hitrostjo dajali znamenja in opazovali jih, bi vendar ne mogli z obema enako hitro telegrafovati. Luč in glas se morata podati na pot, ter pride svetloba, ki hitreje hodi, pred kot glas od te telegrafične naprave do

druge, ali od prve postaje do druge; človek pa nima nobene moči do hitrosti, s katero šinita luč in glas po zraku od enega kraja do drugega.

Glas prešine vsako sekundo (trenutek) v mirnem zraku okoli 1050 črevljev pota, luč pa okoli 42 tisuč geografičnih milj. Luč gre tedaj po zraku skoraj milijonkrat hitreje, kot glas, to je, ko bi imel naš telegraf milijon enako daleč vsaksebi stoječih postaj, bi prišla svetloba od enega konca do drugega, glas pa bi ne prišel v istem času dalje, nego do druge postaje, ter bi svetloba vtegnila prinesiti milijon znamenj do zadnje postaje našega telegrafa, predno bi glas prinesel samo eno znamenje. Iz tega izgleda se natanko vidi, kako silno potrebno je rabiti za telegraf tako natorno moč, ki gre z veliko hitrostjo.

Kakor se svetloba zaradi svoje hitrosti bolje prilaga za telegraf, kot glas, tako se priporoča tudi elektrika, katera po Wheats-tonovih izkušnjah gre še hitreje, kot svetloba, ako izbaja iz električnega bliska ali iz električne iskre in ako se razteka po bakrenih vezéh.

Tisoč in tisoč let je človek opazoval in premišljeval prikazni in stvoritve električne moči, predno je v našem stoletji spoznal njene postavbe tako natanko, da je mogel natori vzeti nekaj elektrike in pripreči jo v svojo službo, da nosi dandanes naše misli in povelja v najdaljne kraje.

Kdor ima pred očmi nepreskočljiva pota vsakatega spoznanja te ali one natorne moči, bo vedel spoznati, kaj je resnica, kaj laž, ako kdo trdi, da kupčija in menjava pridelkov med ljudstvi vstvarja železnice in preprega dežele s telegrafnimi mrežami. To so besede nevedneža, ki se nikoli ni soznanil ne z človeškim trudom in ne z njegovimi pridelki in tudi ne s spoznavanjem natornih moči, ali pa so besede gladkega jezika, kateremu ni toliko na tem, da bi pokazal pravi izvir železnic in telegrafov, ampak kateri hrepeni po goli gladki obliki svojega govora. Ko bi bilo res, da bi kupčija in menjava pridelkov delala železnice in telegrafe, bi pač že starejša ljudstva, ki so se mnogo pečala s kupčijo, bila vpeljala železnice in telegrafe, ter ne bi bilo treba čakati tistih poznih dni, v katerih so učeni možje z velikim trudom spoznali tiste natorne moči, ki se rabijo pri električnem telegrafu, in ki gonijo parne mašine. — Res pa je to, da kupčija in menjava pridelkov med ljudstvi spodbadate k hitreji vpeljavi železnih cest in električnih telegrafov.

Pota, po katerih so se spoznavale natorne moči, ki se rabijo pri električni telegrafiji.

Kakor se bere v grških spisih, je že Grški modrijan Tales Miležan pečal se z ogledovanjem in premišljevanjem električnih

prikazni. Grki so na drgnjenem jantaru, katerega so imenovali elektron, opazovali lastnost, da vleče na-se lahke stvari, ki ležé blizu njega.

Od te prikazni na jantaru, katerega je kdo drgnil s suknom, prihaja po Grkih imé: elektrika. — Videti je, pravi Tales, kakor da bi z volno drgnjen jantar dušo v-se vzela, da vleče lahke stvari na-se, kakor vleče magnetična ruda na-se železo.

Ker pa pri starih ljudstvih še ni bilo navade, ponavljati natornih dogodbe in prikazni, je pomanjkovalo natančnega preiskovanja in opazovanja teh moči, ter Grki in Rimljani niso o elektriki zvedeli drugih lastnosti, nego kolikor jih je že modrijan Tales poznal.

Akoravno so klasična ljudstva krepko razvijala svoje moči po vladarskih in družbenih napravah in po lepoznanskih delih, vendar v spoznanji natornih moči, in vzlasti v spoznanji elektrike niso prišla dalje, kot otroci divjih ljudstev, ki jih je A. L. Humboldt nahajal po lesovih poleg reke Orinoko in opazoval, kako se njihovi otroci igrajo s suhim gladkosvetlim semenom nekega stročnatega zelišča; oni drgnejo seme tako dolgo, da začne lase ali pa nitke drevesne volne na-se vleči.

Kako silno dolga so vendar pota od te prvotne igre divjih otrok do znajdbe električnega telegrafa! Omikovanje človeško potrebuje po tisoč let, predno pride od otročje igre do tistega pravega spoznanja natorne moči, ki ga je treba človeku, predno mu je mogoče prisvojiti si natorno moč in vpeljati jo v djansko življenje. Še le, ko je neutrudljivo preiskovanje te moči razjasnovalo njene lastnosti in storitve, zamogli so si učeni možje osvojiti tisto natorno moč, ki dela blisk in strelo. Predno pa se je dala ta natorna hči vpreči v jarem djanskega življenja, so morali zopet učeni možje po neskončnih svojih skušnjah najti, kako se vpreza ta moč, ali kako se prisili ta moč na to ali ono pot, k temu ali k onemu delu!

Še le po tem, ko so se z učenostnimi zvedbami lastnosti električne moči dobro spoznale in ko je bila ta moč na vse kraje pripravljena za djansko življenje, bilo je mogoče vpeljati jo pri telegrafnih napravah in pri drugih obrtnijskih delih.

V streli in blisku na nebu je elektrika doma; ali tam je ona nevrotena surova natorna moč, ter ni za rabo, ker je še predivja; ne dá se vpreči, obnaša se, kakor divja zver, ki ne gre v ojnice, kakor krotko govédo. Še le, ko jo je bistroumni duh natoroznancev vkrotil in prestvaril njeno divje djanje, jela je služiti kupčijam in pomenjavam med ljudmi.

Od starih časov pa do Franklina Benjamina, ki je sredi pretečenega stoletja znašel strelovod, ni storila se v spoznanji elektrike skoraj nobena posebna stopinja razun znajdbe električnega kolovrata. S pomočjo električnega kolovrata se je preiskovalo nekaj električnih prikazni in storitev, posebno pa se je opazovala lastnost z drgnjenjem zbujene elektrike.

Pristavljena podoba 1. nam kaže današnjo napravo električnega kolovrata. — Njegovi sestavki so v podobi s črkami zaznamovani: *C* je okrogla steklena plošča, nasajena na vreteno, ki se z roko goni, kakor motovilo; *A* so klešče, ob katere se drgne vrteča steklena plošča. Klešče pa imajo znotraj, kjer se drgnejo ob steklo, mehka lica podložena z žimo in pa pokrita z usnjem: Mehka usnjata lica pa so nekaj malega namazana z mastjo ali z oljem in s cinkovim amalgamom potresena, da se steklo bolje drgne.

Ko se vrti na kolovratu steklena plošča, se drgne od kleščina lica, ter postaja steklo električno. Ako se obesi kroglica bezgovega stržena na volnati ali svilnati nitki blizo drgnjene plošče, jo plošča zaporedoma poteguje na-se, po dotiki pa jo zopet odbija. — Ako stegnemo roko in prste proti vrteči stekleni plošči, je čutiti, kakor da bi se prsti vjemali v palčevino; in ko se močno drgne, frka iskrica za iskrico iz steklene plošče v skršene prstne ude.

Te in druge električne prikazni se pa bolj natanko pokažejo s pomočjo pristavljene nabiralnice *k* (konduktor.) Konduktor je mesingasta krogla stoječa na steklenem stebru; v ti krogli se nabira elektrika, katero lovite kroglasti rami *D*. Spredej na konduktorji tiči žebelj *m*; njemu nasproti pa stoji tudi na stekleno nogo oprta kovinska kroglica *F*; od njenega zadnjega konca pa pelje dratena vez tje do zadnje strani na kolovratu in je pripeta na klešče.

Zdaj je vse pripravljeno za električne prikazni. Ko se goni steklena plošča, se dela z drgnjenjem elektrika, nabira se v konduktorji, ter vidimo in slišimo zaporedoma blisku podobni električni žarek, ki preskakluje iz konduktorja na bližnjo kroglo *F*. — Ako si napravimo iz papirja motovilčekasto podobo in jo obesimo med konduktorja *k* in *F* na svilnato nit, imamo igračo, motovilčeku podobno; motovilček leta iz krogle na kroglo semtertje, dokler se v konduktorjih z drgnjenjem dela elektrika.

Kedar katera stvar dobi tako novo moč, s katero ona majhne gibljive stvari od daleč na-se vleče, po dotiki pa zopet od sebe paha ali odbija, pravimo, da je ta stvar električna. Moč, s katero električna stvar druge stvari na-se vleče in odbija, imenujemo električno moč ali sploh elektriko.

Električna moč pa more napraviti tudi mnogotere druge znamenite prikazni. Ako, postavim, pretrgamo drateno vez za kaj malega, in ako denemo strelnega prahu ali smodnika med konca, ga elektrika zažge s svojo žarečo iskro, ki skoči pri vrtenji na kolovratu skoz-nj.

Ako se sprime cela vrsta mož z rokami, in ako vzameta moža, ki stojita na koncih te vrste, ta prvi, oni pa drugi konec pretrgane vezi v roko, in ako se kolovrat vrti, dokler se ne pobjiskne

med konduktorji, strese elektrika može po rokah, kakor da bi jih po udihi trgalo. Takrat, ko se pokaže električni žarek med konduktorji, se pretaka elektrika po celi vezi, ter gre tudi skozi moška telesa, ki stojé v vrsti; pravimo, da gre električen tok po vezi.

Ako pa vzamemo konca pretrgane dratene vezi in ju zvežemo s prav tenkim jeklenim dratom, s katerim se v navadi strune ovijajo, in ako ima električni kolovrat dosti moči, prešine in strese električni tok jekleni drat tako, da se od toka ogreje in celó vžge.

Razun omenjenih prikazni opravlja električni žarek in tok še več del, katerih pa tukaj ne moremo vseh naštevati. Dela električna so pa kaj imenitna, kakor se vidi na omenjenih stvoritvah.

H koncu pretečenega stoletja je jelo nekaj natoroznancev poskušati, kako bi se omenjeno natezanje in odbijanje ali pa električni žarek dal porabiti za telegrafijo. Pa vse naprave, katere so se opirale na elektriko, z drgnjenjem zbujeno, niso bile za rabo, ker ta elektrika je prenestanovitna, njene moči in dela so preveč podložne zračni vlažnosti, ne pusti se ne hraniti, ne nabirati na nobenem telesu, ako je zrak prevlažen; razun tega pa je opazovanje električnih prikazni pretežko, ter nezanesljivo, ker električni žarek mine prehitro, da bi ga mogel človek natanko opazovati. V istem trenutku, ko je postal, je tudi že minul električni žarek.

Kakor učé Wheatstonove skušnje, trpi žarek tako malo časa, da bi utegnilo 72 tisoč električnih žarkov eden za drugim postati in minoti v eni sami sekundi. Ta čas pa je tako kratek trenutek, da človek v svojih občutkih nima nobene mere za-nj, ter ga tudi ne more natanko opazovati; ogledovalec ne izvé družega, kot da je videl električni žarek, družega mu ni mogoče razločiti v tistem trenutku, in ravno tega razločevanja bilo bi treba, ako bi hoteli dajati po telegrafih znamenja z električnimi žarki.

Z vsim prizadevanjem ni bilo mogoče na noge spraviti električne telegrafije, predno se ni iznašla druga naprava, po kateri izvira trpeči (trajni) električni tok ali galvanska elektrika.

Nekaj glavnih pravil o galvanizmu.

Še le proti koncu pretečenega stoletja sta Galvani in Volta iznašla izvire galvanske elektrike; postave in lastnosti galvanskega električnega toka so se pa še le okoli leta 1820. jele bolj natanko spoznavati, ter še dolgo ni bilo mogoče porabiti galvanske elektrike za telegrafijo. Električni telegraf je tedaj kaj mlada osnova, katera se je še le od leta 1830. sem jela vpeljavati v djansko življenje.

Galvani, profesor v Boloniji, je leta 1789. obešal odrte žabje noge z bakrenimi kljukami na železne držaje, ter je opazoval, da so se noge stresale, kakor se stresajo na električnem kolovratu,

vselej kedar jih je veter s spodnjim koncem djal v dotiko z železom. V podobi 2. se vidi, namesto železnih držajev železna ključica *r*, katera se vjema na enem koncu z bakreno ključico *h*, kakor pri odprtih škarjah; med odprtimi koncema pa kaže podoba v črni obliki mirno viseča odrta žabja stegna, bela skrčena podoba nam pa kaže, kako se po dotiki zganejo vsled električnega potresa.

Ta po naključji opazovana prikazen je spodbodla k novim skušnjam, s katerimi se je odprlo veliko novih električnih postav in resnic, katere zapopada uk o galvanizmu.

Galvani je trdil, da bi bila živa žabja stegna sama na sebi električna, da tedaj imajo kmalo po tem, ko so odrta, še toliko elektrike v sebi, da se stresajo od njenega toka, ako se po dotiki z ključicama stori vez enako kakor pri električnem kolovratu.

Te misli pa niso bile vsim všeč. Volta, profesor v Padovi, je marljivo preiskovaje vzroke te prikazni dokazal, da se povsodi dela elektrika, kjer se dve razni kovini na golem dotikujete med saboj. — V tej resnici obstoji glavni zakon galvanskega uka.

Ako vzameš dve plošči (podoba 3.), prvo ploščo *Z* iz cinka, drugo *K* pa iz bakra in ako ju zvežeš na golem z bakrenim dratom, postanete plošči električni.

Pri takih skušnjah so pa našli tudi še druge izvire elektrike. Ako se postavi ta ali ona kovinska plošča v kako kislino ali v slano vodo, postanete električni plošča in pa kislina ali voda.

Dve plošči raznih kovin zvezani z bakrenim dratom, imenujemo galvanski element. Naša podoba kaže Voltavi element stoječ v kaki kislj vodi; in to napravo imenujemo: Voltavo galvansko baterijo.

Naprave, iz katerih izvira galvanski tok, se imenujejo sploh galvanske baterije. Kdor si hoče napraviti v podobi naznanjeno Voltavo baterijo, naj vzame kaki lonec, vanj naj vlije vode in pa nekaj malega žveplene kisline, ali pa naj dobro osoli vodo. V to kapljino naj postavi plošči: cinkovo in bakreno, tako da s spodnjima koncema stojite v kapljini; med seboj pa se plošči ne smete zadevati; na zgornjem vnanjem koncu, kjer ju ne zadeva več kapljina, ste zvezani z bakrenim dratom. Tako je lahko napraviti Voltovo baterijo z enim luncem.

Kdor pa hoče narediti si sestavljeno galvansko baterijo, naj vzame več posameznih Voltavih bateriji. V podobi 4. je pet posameznih baterij sklenjeno v eno sestavljeno baterijo.

V galvanski bateriji izvira električni tok, in sicer se pretaka elektrika vedoma po vnanji bakreni vezi od bakrene plošče proti cinkovi plošči.

Ako odvzamemo vnanjo bakreno vez med bakrom in cinkom, pa manjka elektriki mosta, po katerem bi hodila, ter neha galvanski tok, elektrika se pa nabira po kovinskih ploščah in po vrhi

kapljine. Ako hočemo galvanski električni tok in njegova dela rabiti v djanskem življenji, treba je skleniti konečni plošči z bakreno vezjo.

V sklenjeni galvanski bateriji trpi ali traja galvanski tok vedoma, dokler se naprava ohrani, dokler se ne pokvarijo kovinske plošče in kapljina.

Lastnosti in dela takega galvanskega toka se rabijo pri današnji telegrafiji.

Precej, ko se sklene baterija z vezjo ali z dratom, teče tok po vezi kamorkoli seza vez, ter nam daje po vseh krajih te vezi svoja znamenja, kjer pripravimo elektriki pravo napravo. Ako pa vez pretrgamo, naj bo tu ali tam, pa karjenja teči galvanski tok, ter tudi minejo v trenutku vsa električna znamenja.

Nekaj posebnih del galvanskega toka, ki se rabijo pri telegrafiji.

Gledé telegrafičnih aparatov ali naprav treba omeniti posebno tiste lastnosti in storitev galvanskega toka, katere se prikažejo tam, kjer gre tok skoz kemično-sostavljeno telo, ali kjer gre poleg gibljive magnetične igle, ali pa kjer se pretaka elektrika krog in krog palice iz kovanega železa.

Mislino si galvansko baterijo, ki obstoji iz več loncev (glej podobo 4.), zvežimo z dratom baker prvega lonca s cinkom, ki stoji v drugem loncu, in baker drugega lonca s cinkom tretjega i. t. d.; tedaj ostaneta v prvem loncu cink, v zadnjem pa baker brez zveze. Na teh koncih se nabira najbolj električna moč, in ta konca se imenujeta: pola. — Ako se na koncih ploščah ali na polih privežeta dratova, ter se skleneta prosta njuna konca, je pa vsa baterija sklenjena, ter galvanski tok teče po tej polarni vezi od bakrenovega konca proti cinkovemu koncu.

Ko bi vedno trpel (trajal) prvi vzrok, iz katerega izvira galvanski tok, bi ostal ta tudi vedno v svoji prvi moči; ko se pa sčasom pokvarijo ploščice in ker vpeša okisana voda, vpeša tudi moč galvanskega toka.

Upešanje elektrike prihaja od kemijskih spremenb, koje galvanski tok sam dela v loncih galvanske baterije. — Z vpešajočo Voltavo baterijo pa ni izhajati pri telegrafnih napravah, marveč treba jim je stanovitnega galvanskega toka, kateri more premagovati vedno enake zavere, ki se mu vstavljajo po njegovih potih v vnanje kraje, in ondi, kamor priteka elektrika, mora imeti vedno še toliko moči, da dobro goni telegrafne aparate, s katerimi se delajo znamenja za besede in za naša povelja.

Kdor hoče razumeti napravo stanovitne galvanske baterije, mora poprej natanko razumeti glavni vzrok, iz katerega izhaja pri Voltavi bateriji nestanovitnost električnega toka.

Vzrok nestanovitnosti galvanskega toka spoznamo opazovaje kemijske spremembe v galvanski bateriji. V galvanskem loncu gre električni tok skozi vodo in žvepleno kislino, katere je neki trideseti del vodi prilite. — Kaj pa opravlja galvanski tok gredé skozi vodo in skozi druge sestavljene kapljine?

Na to vprašanje bo nam odgovorila sledeča skušnja. — Vzemimo na pomoč posodo, kakor jo nam kaže podoba 5. Na lesenem okrožnem stopalu stoji širok kozarec; njegovo dno ima dve luknjici, do katerih segata konca polarnega dratú kake galvanske baterije, ki je pa v podobi ni videti; iz onih dveh luknjic pa molita k višku dva platinova konca blizu eden drugemu. V podobi se vidita platinova konca, kakor dva črna štorá. Ko bi hotli skleniti baterijo, da bi se napravil električni tok, bi morali skleniti platinova konca s kakim dratom, da bi šel tok po tem dratu skozi. Mi pa bi radi napravili tako osnovo, da bi galvanski tok šel skozi vodo; tedaj se naliže kozarec na pol z vodo, tako da voda stoji čez platinova štorá. — Ker pa voda sama preveč zavira galvanski tok, se jej prilije nekaj kapljic žveplene kisline (hudičevega olja.) Zdaj gre tok po okisani vodi skozi in baterija je sklenjena.

Med platinovima štoroma pa je videti, kakor da bi voda vrela, ko gre galvanski tok skozi. Kaj je to? — Podoba kaže nam tudi v kozarcu stoječi stekleni cevi, ki ste na spodnjem koncu odprti, na zgornjem pa zaprti. Cevi stojite ravno nad platinovima štoroma, tako da v vsako en konec platinovega dratú moli. Od začetka ste bili cevi do vrha z vodo napolnjeni, od tega časa sem, kar gre galvanski tok skozi, se pa dela neki gaz na platinovih štorih, in v mehurčkih se vzdiguje gaz po cevéh k višku, ter se nabira na vrhi vodé, katera mu prostor dela in se poseda v cevéh.

Kaj je ta gaz, ki izvira tam, kjer stopi galvanski tok v vodo, in kaj je oni, ki izvira na drugem platinovem štoru, kjer zapušča tok kapljino?

Koj na oko se vidi, da se je pri izstopu ali izhodu galvanskega toka nabralo polovica več gaza, kot pri njegovem vstopu. Zasedovaje lastnosti teh gazov se kmalo prepričamo, da gaza nista enaka, ampak da sta se nabrala dva razna gaza (plina) v cevéh. — Ako gre tok tako dolgo, da ste cevi polni gazov, se vzame cev iz kozarca, ter se lahko opazuje, kake lastnosti ima ta in kake drugi gaz.

Ako prižgemo trsko in plamen vgasnemo, ko se je ogenj dobro prime, in ako vtaknemo njeni konec, na katerem še oglje svetlo tli, v cev, ki je stala nad vstopom, se vname trska v novič, ter začne zopet s plamenom goréti. — Po tej prikazni pa spozná vsak, kateremu je kolikaj kemičnih prikazni znanih, da se je pri vstopu galvanskega toka napravil gaz po imenu: kislec.

Ako poskušamo ravno tako z drugim gazom, ki se je pri izstopu naložil, se ne zmeni nič za žarečo trsko. Ako pa mu pritaknemo s plamenom gorečo trsko, se gaz v cevi sam vname,

ter gori sčasom od konca po cevi noter do dnu. — Po tej prikazni se spozna, da je gaz, ki smo ga pri izstopu nalovili, vodenec.

Ako vzamemo drugo cev, v kateri je dosti prostora za obadva gaza, in ako izpraznimo va-njo zrakova iz obeh cevi, in sicer v tisti meri, kolikor se jih v tistem času nabere, moremo poskušati, kaj da se iz obadveh napravi. Kakor hitro se približamo z gorečo ali žarečo trsko, hipoma se vname zmes teh gazov z močnim pokom. Mi pravimo, da eksplodira ali popuhne zmes kislečeva in vodenčeva. V kemiji se imenuje ta zmes pokalni gaz ali pokalni plin.

Ko je zmes kislečeva in vodenčeva popokala v večji cevi, sta se ta dva plina tako zvezala, da sta storila novo telo: vodo. — Kdor to vodo zvaga, in kdor se prepriča tudi z vago, koliko se je vode zgubilo tam v kozarcu, kjer je galvanski tok skoz-njo gredé razvijal iz vode ta kislec in vodenec; ta se hitro prepriča, da ostane vse pri starem, kakor je bilo pred poskušnjo, ako se voda popuhnjenih gazov vlije nazaj v kozarec.

Ta poskušnja nas tedaj uči, da galvanski tok kroji vodo na njeni prvini: kislec in vodenec, kedar gre on skoz vodo; in sicer razvija se kislec pri vstopu, vodenec pa pri izstopu iz vode.

Nekaj enacega se godi v galvanskem loncu. Kedar je polarna vez sklenjena, gre tok po nji in tudi po vodi, katera je v loncu zmešana s kislino. Ker po polarni vezi gre tok od bakra proti cinku, gre v kapljini nazaj od cinka tje proti bakru; tedaj stopi galvanski tok iz cinka v vodo in iz vode v bakreno ploščo. Galvanski tok v loncu izstopa tedaj pri bakru, pri cinku pa je vstop njegov. — Tedaj se voda v loncu od galvanskega toka tako kroji, da se nabira kislec na cinkovi, vodenec pa na bakrovi plošči.

Kakor nas kemija uči, se veže kislec z cinkom, ter dela cinkov oksid; s cinkovim oksidom pa se veže žveplena kislina, ki je v loncu, ter postaja cinkov vitriol. Ta pa se v vodi razstopi, in potem gre galvanski tok tudi skoz cinkov vitriol, kakor je poprej šel skoz vodo. Kakor vodo, enako kroji galvanski tok skoz-nj gredé tudi cinkov vitriol v njegovi sestavini: cinkov oksid in žvepleno kislino, in sicer tako, da se na bakreni plošči nabira cinkov oksid, na cinkovi pa žveplena kislina. — Ker se pa na bakru razvija tudi vodenec iz vode v loncu, se na bakreni plošči snidejo ravno razkrojeni tvarini: cinkov oksid in vodenec, ter se po kemični postavi zveže ali vzame vodenec z cinkovim kislecem, tako da postane iz nju zopet voda in pa čist cink. Tedaj se nasede čista cinkova kovina po malem, kakor se kroji po vrhi bakrene plošče, ter se prevleče baker s cinkovim lubom ali z cinkovo skorjo.

S cinkovim lubom preoblečena bakrena plošča ni tedaj več to, kar je bila od začetka, ko se je v bateriji tok začel, tedaj je prvotna galvanska naprava pokvarjena, ter tok tudi ne more teči s prvotno svojo močjo, tok peša in jenja, ker mu primanjkuje prvotnega vzroka njegovega izvira. Njegov izvirni vzrok obstoji namreč v dotiki dveh raznih golih kovin z okisano kapljino in s kovinsko vezjo; zdaj pa ste obe plošči, ki ste v dotiki s kapljino, po vrhi cinkasti.

Cinkov lub na bakreni plošči je glavni vzrok nestanovitnega električnega toka. Razum tega pa peša galvanski tok tudi zaradi tega, ker vodeni gaz zadržuje dotiko bakrene plošče z vodo in pa ker tok sčasom po svoji kemični storitvi sné cinkovo ploščo.

Naprava take galvanske baterije, da bo iz nje izvirala stanovitni tok, mora tedaj obvarovati bakreno ploščo pred cinkovo skorjo. Daniel je napravil stanovitno baterijo, ktera daje dolgo časa močan tok; postavil je v vnanji lonec še drug ilovnati lonec brez cementa, da more kapljina skozi njegove luknjičaste strani toliko izstopiti, da je videti, kakor da bi se lonec potil. V vnanji lonec z vodo in žvepleno kislino je postavil Daniel cinkovo ploščo, v notranjega je pa vлил vodo in dosti bakrenega vitriola, ter je postavil vanjo bakreno ploščo.

Podoba 6. nam kaže Danielovo baterijo, v kateri pomeni *T* prsteni lonec ali piskere iz luknjičave ilovice. Ročici *m* in *n* se držite ene bakrene, druga cinkove plošče, kateri ste pa v tej posodi zviti v podobo votlega valjerja. Ko se zvežete ročici z bakrenim dratom, je sklenjena baterija, ter teče tok po vezi in tudi skoz kapljini v luknjičastih straneh notranjega piskrea, ker se kapljini po luknjicah toliko zadevate, da more galvanski tok skoz. Ker pa kapljine samo toliko stopi skozi luknjičaste ilovnate stene, kakor da bi se ilovica potila, more le elektrika skoz, cinkovi oksid, ki se pri cinku dela, pa ne more skoz ilovičnate stene stopiti tje k bakreni plošči, temveč se poseda v svojem loncu na dno, kakor kaka rujava prst. Ker pa cinkov oksid ne more do bakrene plošče, se v Danielovi bateriji ne more narediti na bakru cinkova skorja, ki je pri Voltavi bateriji tok zadušila.

V drugem loncu pa kroji galvanski tok bakreni vitriol in vodo, ter se nabira bakrovi oksid in vodenec na bakreni plošči. Tukaj se zopet vzameta vodenec in kislec bakrovega oksida, ter se napravi nekaj vode in nekaj čistega bakra se nasede po vrhi bakrene plošče, ter jo preobleče z bakreno skorjo. Bakrena skorja pa bakreni plošči ne škoduje, ker plošča raste od tega in ostane vedno bakrena.

Danielova naprava odpravlja tedaj glavni vzrok nestanovitnosti galvanskega toka, ker tukaj baker ne dobi cinkovega luba. — Ta Danielova in druge enake naprave, s katerimi se odpravljajo vzroki nestanovitnosti, so tiste stanovitne galvanske

baterije, katere se rabijo pri telegrafiji in pri drugih dejanskih osnovah za izviranje galvanske elektrike.

S začetka našega stoletja, vzlasti pa od leta 1808., ko je Sömering v Monakovem prvi jel rabiti galvansko razkrojitev vode pri telegrafiji, so skušali na vse kraje, kako bi se mogle dajati telegrafična znamenja s kemijskimi napravami galvanskega toka.

Poskušali so pa tudi, kako bi se dajala znamenja s pomočjo tistih občutkov, ki jih zbura močan električen tok, ko šine skozi živalske ude in posebno skozi naše roké in prste. — V tistem trenutku, ko se skleneta po'arna dratova galvanske baterije, sestavljene iz veliko loncev, vidi se električni žarek med koncema, ako nista rjasta (rujnata). Ko se polarna konca narazen vzameta, se zopet v tistem trenutku pokaže električen žarek med njima. Ta žarek ima vse tiste lastnosti, kakor žarki električnega kolovrata.

Ako se vstopimo v polarno vez, ko se konca polarnega dratú sklepada in razklepada, gre tudi električni tok, ki dela žarke, skozi naše telo. Kedar držimo dratena konca v rokah, gre električni tok po prstih in po rokah skozi telo. Pri vsakem sklepu in pri vsakem razklepu začutimo v prstih in v rokah, posebno po kolenih neki pretres, kakor ko bi nas kaj trgalo po udih.

Nateroslovec Vorselmann je leta 1839. napravil na Holandskem tako telegrafoo napravo ali fiziologični telegraf, pri katerem so telegrafične znamenja imela prejemati se s pomočjo električnih pretresov po prstih in po rokah. Telegrafovec je moral držati vseh svojih deset prstov na klavijaturi z desetimi prstnicami, katerih vsaka je pomenila dve črki; moral je čutiti električne toke, ki so raztekali se po njegovih prstih iz ene prstnice na drugo, kajti po teh občutkih je moral presojati črke, katere so toki zaporedoma naznanaovali, da je mogel po črkah spoznavati besede in misli, ki so se mu telegrafovale od vnanjih krajev.

Ta osnova pa je bila kaj neprimpravna, ker trebalo je po deset dratov, med vsako prstnico enega. Osnova pa je bila tudi kaj nezanesljiva, ker po občutkih ni moč dolgo časa razločevati natanko električnih znamenj, zato ker oterpnejo čutnice. Zarad tega se pa tudi ta osnova ni dala vpeljati v djansko življenje. —

Da bi telegrafovec ne moral sedeti noč in dan pri klavijaturi, da bi vtegnil spočiti se in spati, je pa neki iznajdljivec vpeljal napravo, s katero bi ga budil vnanji telegrafovec, ki misli dajati mu znamenja. Od prstnic na klavijaturi je potegnil dva dratova, — kakor polarna dratova pri galvanski bateriji —, in na koncéh jima je pripel kovinski ploščici. Ko je telegrafovec šel spat, je vzel ploščici saboj v posteljo in privezati si jih je moral na dva občutljiva dela svojega života, tako, da je električni tok, ki je prišel po noči, širil skozi njegove občutljive ude in ga zbudil z električnim trganjem po udih, kakor da bi ga bil kdo djál na

električen kolovrat. — Tako je zbujał električni tok s svojim presom telegrafne služabnike in gonil jih iz mehke postelje h klaviaturi opazovati električna znamenja.

Z vsó bistróumnostjo pa vendar ni bilo mogoče najti pripravne telegrafične naprave, dokler se niso leta 1820. spoznale še druge imenitnejši lastnosti galvanskega toka. Tega leta je Oersted opazil, da električni tok, ki gre poleg gibljive magnetične igle, odbija iglo, da se vmakuje v stran.

Koje Ampère na Francoskem čul o Oerstedovi iznajdbi, je jel umno preiskovati prikazni, ki se razodevajo med galvanskim tokom in med gibljivo magnetično iglo. S srečnim svojim spoznanjem in razlaganjem natornih vezi med skrivnimi magnetičnimi in električnimi močmi je Ampère si postavil neminljivi spomin svojega bistróumnega duha.

Ampère je spoznal v Oerstedovem poskusu to-le postavó: „Ako si mislimo po električnem toku plavajočega človeka, ki gleda na magnetično iglo, odbija tok iglo vselej tako, da odstopi njen severni pol na levo roko plavajočega človeka.“

Da bo lagleje razumeti to postavó, vzemimo zopet aparat na pomoč, s katerim se poskuša prikazen, kakor kaže podoba 7. Na trdnem lesenem podnožji stoji debel bakreni obod *NS*, kakor štirivoglast locenj; električni tok gre po obodu pri *N* kviško, pri *S* pa navzdoli, ter teče poleg *cd*. Nad elektrotokom *cd* in pod njim kaže črni podobi magnetični igli. Vsaka igla je prosto gibljiva tako, da se krog in krog lahko vrti.

Igla kaže tedaj sama na sebi z enim koncem *c* proti severni strani, z drugim koncem *d* pa proti jugu. Ker njena konca kažeta eden proti severu ali proti severnem polu zemeljskem, drugi pa proti južnem polu, se imenujeta tudi magnetična pola.

Ako vzamemo k poskusu samo ono iglo nad obodom *cd*, mora človek, ki po elektrotoku *cd* plava, ležati na hrbtu, da vidi iglo nad saboj; tako plavajoč moli svojo levo roko iz oboda na našo stran sem vun, ravno narobe, kakor kaže pušica zgorej pri črki *d*. Električni tok zasúče iglo krog srede, tako da se vmakne južni pol *d*, kakor kaže zgornja pušica, tedaj se vmakuje severni pol nad *c* ravno narobe sem vun na našo stran, kamor plavajoči človek svojo roko moli.

Ako pa postavimo magnetično iglo, pod elektrotok *cd*, mora plavati človek na trebuhu, da jo vidi, ter se mora obrniti, ko se prestavi igla od zgornje na spodnjo stran. Zdaj je tedaj njegova leva roka na drugi strani, in glej, električni tok ti odbija v resnici iglo na drugo stran, kakor naznanja v podobi pušica pod *d*.

Kdor natanko razume Ampèrovo postavó, vé tako predstavljati drat z električnim tokom krog magnetične igle, da mu električni tok odbija gibljivo iglo zapóred na kateri kraj koli hoče.

Opiraje se na iznajdbo te imenitne postave je zamogel Ampère osnovati v mislih napravo elektro-magnetičnega telegrafa. Leta 1820. že je pisal Ampère to-le:

„S pomočjo toliko magnetičnih igel in toliko polarnih dratov, kolikor ima alfabet črk in pa s pomočjo galvanske baterije, ki se zapored zvezuje z polarnimi dratovi, utegnil bi se napraviti telegraf, po katerem bi se mogli pogovarjati z vnanjim človekom, ako bi opazovali odbijanje magnetičnih igel, katere naj nam pomenijo gotove alfabetične črke ali telegrafna znamenja. — Ako bi se pristavila klavijatura s prstnicami k galvanski bateriji, ako bi imele te prstnice alfabetične črke in ako bi bila zveza taka, da bi se sklenila baterija, ko bi pritisnil prstnico s kakovo črko ter bi odbijal električni tok na vnanjem kraju magnetično iglo, ki ima ravno tisto črko, videl bi vnanji ogledovalec na odbiti igli črko ali znamenje, katerega mi s prstom pritiskamo in telegrafujemo. S tako osnovo mogli bi se pogovarjati s ptujci, in ne bi bilo treba k temu več časa, kot ga je treba nam, da pritismo na domači napravi prstnice, ker v tistem trenutku bi se že opazovale tudi na ptuji štaciji ali postaji črke ali znamenja odklonjenih magnetičnih igel.“

Po tej Ampèrovi osnovi so napravljali telegrafe Ritchi in Davy. Ker pa je pri tej napravi potrebovala vsaka črka svoj posebni polarni drat sem enega in drugega tje, je telegraf, ki je segal deset milj daleč, potreboval za dvajset alfabetičnih črk okoli deset milijonov črevljev bakrenega dratú!

Veliko zaslugo si je za to osnovo pridobil ruski vladni svetovalec Schilling de Cannstadt, ko je leta 1832. iznašel novo bolj priložno napravo, vsled katere telegraf ni potreboval več kot dva bakrena dratú od postaje do postaje. Schilling de Cannstadt je prvič učil, kako se dajo znamenja z odbijanjem ene same magnetične igle na desno in na levo; on je tedaj iznašel telegraf z magnetično iglo. Pričo cara Aleksandra in pričo Nikolaja je Schilling eksperimentiral s svojim telegrafom, pa ga je smrt prehitela, predno se je vpeljala njegova osnova v dejansko življenje.

Čast iznajdbe električnega telegrafa z magnetično iglo gre po pravici Rusom ne pa Angležem, ki še zdaj temu precej podobni telegraf v rabi imajo.

Predno so se opravile neke zavire, ki so takrat še nasprotovale vpeljavi v dejansko življenje, je pa na Nemškem stopila drugačna osnova na dan. Leta 1833., celih trinajst let po Ampèrovi osnovi, sta Gauss in Weber v Gotingi (Göttingen) iznašla za Ampèrovo osnovo tako telegrafno napravo, ki se je dobro prilagajala dejanskemu življenju.

Gauss in Weber sta potegnili izolirani bakreni vezi črez strehe in stolpe od zvezdarnice do fizikalnega kabineta z namenom, da bi preiskovala postave galvanskega toka. Kmalo sta pa

jela rabati električni tok za vredovanje ur in pa tudi za pogovor med seboj, ter spoznala sta, da bi se z njuno napravo mogla telegrafovati znamenja in misli tudi v dalnje kraje.

Telegrafna naprava, katero sta vpeljala Gauss in Weber, obstoji razun dvéh polarnih dratov še iz tréh delov, ki so: aparat, kateri daje galvanski tok, t. j. galvanska baterija, in aparat po imenu komutator, s katerim se hitro obrača tok tako, da gre po vnanji polarni vezi naprej ali pa nazaj, in pa aparat, ki služi za opazovanje električnih znamenj.

Kedar se z komutatorjem obrne tok, se zgodi gledé odbijanja igle ravno to, kar se je zgodilo pri našem poskusu v podobi 7., ko smo magnetično iglo predstavili od zgornje strani na spodnjo stran elektrotoka. Ko stoji igla pod elektrotokom, se odbija ravno narobe, kakor takrat, ko stoji nad elektrotokom. Ako pa igla ima svoj določen prostor, se utegne tudi odbijanje obrniti, da gre narobe, ako se obrne tok v polarni vezi.

Kdor si misli natanko, kako se z obračevanjem električnega toka ali z komutatorjem električna igla odbija po volji na levo ali pa na desno stran (t. j. da se tako vmakne njen severni pol), ta razume, da moremo naznanjati si alfabetične črke z gibanjem severnega pola gibljive magnetične igle.

Steinheilovi telegraf s pisajočima iglama.

Po tej osnovi je profesor Steinheil v Monakovem napravil telegraf leta 1837. Od začetka je rabil še dva polarna dratova in dve magnetični igli. Njegovi magnetični igli pa ste imeli železna peresa ali majhne cevice napolnjene z tiskarnim črnilom. Pri svojem gibanji ste drgnili se igli s peresoma ob papirnat trak, ki ga je neka ura proč vlekla, ko ste ga počrkovali igli. Tako so se z črnilom na papirji delala znamenja, po katerih so se brale telegrafovane misli.

Prihodnjega leta 1838. se je pa profesor Steinheil, poskušaše, kako bi se dal porabiti kolovoz železne ceste mesti nazaj gredočega dratú, prepričal, da zemlja sama more namestovati drugi drat.

Od te iznajdbe sem ni trebalo več dveh polarnih dratov, ker prvi polarni drat se je zvezoval na obeh koncéh z zemljo, kakor se zdajci. Pri tej napravi se priveže z vsakim koncem na golo široka bakrena plošča, ter se pokoplje plošča z koncem vred na kakem mokrem kraju globoko v tla.

Kakor je imenitna za telegrafijo omenjena Steinheilova iznajdba, da zemlja vodi električni tok nazaj tje, od kodar izvira in kakor radi se jo povsodi porabili, ker se s to napravo prihrani polovico bakrenega dratú; vendar si v delavnem življenji Steinheilovi telegraf ni pridobil trdne stopinje. Vzrok temu je več raznih zadev.

Posebno pa so vzrok usmiljenja vredne tadanje domorodne vezi na Nemškem, kjer je silno pomanjkovalo zedinjenega narodnega djanja. Drugi vzrok je pa težava obstoječa v pisanji s Steinheilovimi magnetičnimi iglami, ker v dalnjih krajih električni tok nema več toliko moči, da bi povsod dovoljno pritiskati mogel peresa ob papir; pa tudi to, ker močnejši električni toki, ki smo jih opazovali pri sklepanji in razklepanji polarne vezi, ne trpé dalje, nego le en sam trenutek; v enem trenutku pa tok nima časa pisati, ker ima v enem trenutku k večjemu toliko časa, da spravi magnetične igle v gib. — Vse naprave so sestavljene namreč iz materialnih stvari ali iz materije, njena glavna lastnost pa je stanovitost, ki stori, da se nobeno truplo ne spreminja, ne zgane brez vnanje moči. Vnanja moč se pa tudi še le s časom more toliko posiliti telesu, da se spozna njeno dejanje.

Wheatstonovi telegraf na magnetične igle.

Kakor imenitna je tedaj osnova Steinheilovega telegrafa, vendar ga je pri vpeljavi v delavno življenje prekosil Anglež, profesor Wheatstone, vaju bolj praktičnega dejanja. Wheatstone ni naložil igli težkega pisanja; vse kar ima tukaj opravljati električni tok, je to, da odbija magnetično iglo iz njenega mirnega stanú in da opravlja to delo tako natanko, da more vsakdo ogledovati znamenja, koje daje telegraf z odstopanjem magnetične igle.

Kaj imenitna je tudi Wheatstonova naredba, ki ima namen, buditi telegrafovca k delu. Le ta naprava ali budilo obstoji v tem, da električni tok na vnanji postaji biže z kladivom na zvonec in pa da goni ob enem kladivo z magnetom, ktere ga si sam napravi.

Kako pa vendar to more biti, da bi galvanski tok napravljaj si magnet in da bi gonil ž njim kladivo, kakor človek z roko?

Na to vprašanje se dá naj lažej odgovor s poskusom. V pristavljeni podobi 8. se vidi podkovi podoben železen valjar, ki je po obéh koncéh povit z bakrenim dratom s svilo omotan. Ako vzamemo na pomoč galvansko baterijo in ako zvežemo s polarno vezjo prosta konca, ki v podobi visi od podkovi navzdoli, se sklene baterija, ter teče galvanski tok po ovitem dratu krog železnega stebila. V tistem trenutku, ko se začne tok, postane iz železa močan magnet, ktere ga imenujemo elektromagnet.

Moč elektromagnetova se skaže s tem, da elektromagnet vleče železo na-se in da ga zdrži na sebi, ako ima dosti moči, kakor kaže podoba, kjer na magnetični podkovi visi železen maček. — Zdaj razumemo, kako si galvanski tok napravi magnet, s katerim vleče železo na-se, kakor človek z roko.

Mehko kovno železo ima pa posebno lastnost, da precej, ko se začne električen tok, postane iz njega elektromagnet, in pa

da precej zgine magnetična moč, ko jenja tok. — Ako bi mesto mehkega železa vzel podkov obstoječo iz jekla, bi tudi postala elektromagnet, ali prikazen bila bi nekaj drugačna. Železo postane namreč hipoma elektromagnet in zgubi zopet hipoma svojo moč, ko jenja tok; jeklo pa ne postane naenkrat močan magnet, ampak počasi se narašča njegova moč, in ko mine električni tok, ne mine tudi magnetična moč jeklenega stebila, temveč jeklo ostane dolgo časa magnetično in dolgo ohrani svojo moč.

Na te različne lastnosti mehkega železa in jekla se opirajo mnogovrstne naše naprave. Tam, kjer nam treba magneta, ki dolgo trpi, kakor da bi obdržal vedno svojo moč, tam jemljemo jekleno stebilo, naj bo v podobi podkovi ali pa v podobi stegnjenega kosá; kjer pa potrebujemo v tem trenutku magnetične moči, v drugem pa ne, tam pa jemljemo kos mehkega železa.

Elektromagnet obstoječ iz mehkega železa, nam služi pri mnogih napravah skoraj kakor lastna roka. Ako stoji blizu pred elektromagnetom gibljiv maček, ga potegne elektromagnet na-se v tistem trenutku, ko pride va-nj električen tok; hitro ga pa spusti v tistem trenutku, ko se tok jenja. To se godi ravno, kakor da bi mi imeli služabnika, ki bi čakal na naše povelje z odprto roko, ter bi prijel za mačka, ko bi mi rekli: zdaj, in ga spustil zopet iz rok, ko bi mi ukazali: zdaj. — Elektromagnet iz mehkega železa je pa veliko bolji za rabo, kot delavec, naj ti bo ta še tako brihten, ker elektromagnet stori nam tam daleč, daleč v ptujih krajih vse tako zaporedoma bolj natanko, kakor bogljiv delavec, ki zraven nas stoji; delavcu na ptujem bi pa mi ne mogli od daleč povedati, kaj da naj stori.

Po naših imenovanih poskusih prevedimo, kako se je človek s svojimi znajdbami polastil natornih moči. Videli smo, kako zna on obračati na ptujem stoječo magnetično iglo po volji na levo ali na desno, kakor mu ravno služi; in k temu ne treba družega, kot električne vezi do ptujega kraja in pa galvanske baterije, ktera se s polarno vezjo skleplje in odkleplje. Videli smo pa tudi pri zadnjem poskusu, kako urne in bogljive hlapce si je natoroznanec vstvaril iz natornih moči, ker elektromagnet, napravljen iz mehkega železa je bogljiva in urna roka, s katero segamo v tem trenutku, kedar hočemo, v ptuje kraje, kakor daleč hočemo. Bolj natanko, kakor najpodložniši sluga opravlja na ptujem naš galvanski tok z elektromagnetom, s svojim mačkom in z vodom, ktere ga goni z mačkom, vsa tista dela, ktera mu ukažemo opravljati.

Pač bo rekel vsak, kdor pri prvem branji ni razumel vseh zadev in naprav, da je vredno truda prebirati omenjene poskuse in naprave, in da treba se pogovarjati z drugim bralcem, kteremu so že bolj znane imenovane natorne moči in naredbe, s kterimi se nam prikazujejo. Dokler kdo sam ni videl vseh teh naprav, aparatov in poskusov in pa vsakterih prikazni, ki se

omenjene v predstojećem popisu, ta si bo po samem popisovanji in po pripovedovanji kaj težko vse to tako misliti mogel kakor je res. Kdor tedaj še ni imel priložnosti, videti vseh teh poskusov, naj ne nezamudi nobene priložnosti več, pri kateri more kaj takega videti. Koga ne bi mikalo, zvediti in spoznati tiste človeške pripomočke, po katerih mu služi toliko natornih moči in celó blisk in strela!

V čem pa obstoji telegrafno budílo, ktero je Wheatstone napravil z kladivom, ki bije na zvonec? V pristavljeni podobi 9. se vidi neka naprava, ki bi utegnila rabiti se za budilo. Na steni *PO* visi zvonec, va nj seza kladivce stoječe s svojo elastično nogo na podnožji *MN*. Njegova noga nosi pri *ab* ploščico mehkega železa; tej plošči nasproti stoji na steni pribita podkev mehkega železa. Železna podkev je na koncéh obvita s polarnim dratom, konca pa stojita blizu železne ploščice. Ta aparat je tako vprežen v telegrafno vez, da ko pride električen tok, stopi ta po dratu *r* v to napravo, po tem dratu pa teče tok tolikokrat krog valjčastih koncev železne podkvi, kolikorkrat je s svilo obmotan drat krog koncev ovit; nazadnje pa stopi galvanski tok po dratu *s* iz tega aparata, ter teče dalje po telegrafnih vezéh.

Kakor nas je učil zgornji poskus, postane iz železa elektromagnet v tistem trenutku, ko teče tok krog njegovega stebila. Magnetična moč, ki jo dobi železo, je tem močnejša, čem močnejši je tok in čem večkrat se ovije krog železnega stebila po spiralnih ovinkih. Ko tok naredi elektromagnet, pa potegne elektromagnet blizu stoječo gibljivo železno ploščico *ab* na-se; ploščica pa potegne na elastični nogi stoječe kladivo z seboj, ter kladivo udari na zvon. — Kakor hitro pa mine tok, mine tudi elektromagnet ter spusti ploščico, in kladivo, ki zdaj udari na drugo stran ob zvon, ako se dosti giblje; ako ne, pa stopi v sredi zvonca na mir. — Kedar prihaja po telegrafnih vezéh hitro tok za tokom, goni tok za tokom kladivo z elektromagnetom, ter bije na zvon in budí na delo.

Temu aparatu podobno napravo imajo železne cesté na postajah ali na kolodvorih, da zvončká med tem, ko stoji vlak na kolodvoru. Zvončekanje je znamenje, da je vse v pravem redu, da se ne more vlak z vlakom zadeti, ko bi prišel drug vlak o tistem času na kolodvor.

S početka je imel Wheatstonovi telegraf še preveč polarnih dratov, ker tačas Wheatstonu še ni bila znana Steinheilova iznajdba, pa je vendar le precej veljal, ker je imel tako osnovo, da so magnetične igle, ko jih je tok odbijal, kazale na alfabetične črke tako, kakor da bi kdo s prstom kazal bralcu, ktere črke, da naj sestavi v besedo. Tedaj je vsaki ogledovalec utegnil brati telegrafovane misli, ako si je zapazil zaporedoma črke, na ktere je tok z iglami zaporedoma kazal.

Leta 1840. je Wheatstone z Cookom izboljšal osnovo svojega telegrafa, ta je vpeljal Steinheilovo iznajdbo in vpregal zemljo mesto polarnega dratú. Rabila sta Wheatstone in Cooke dvojne naprave: z eno in z dvema iglama, prvo z enim, drugo z dvema polarnima dratovoma; alfabetične črke pa je Wheatstone odpravil, ter ni bilo treba toliko magnetičnih igel, kakor poprej. Kakor sta Gauss in Weber po odklonih magnetične igle na desno in na levo stran sestavljala znamenja za črke, enako tako je telegrafoval Wheatstone. Njegov telegraf z dvema iglama daje znamenja z obema iglama, in rabi se še dandanašnji skoraj po vseh železnicah po Angleškem in nekaj tudi po Belgiji.

Zvedeni možje sodijo, da ima Wheatstonovi telegraf tako dovršeno napravo, kakor najboljši sedanji telegrafi; kar pa posebno povikša njegovo vrednost v djavnem življenji, je njegova hitrost in zanesljivost. Telegraf z dvema iglama dela tako hitro, da daje v minuti po devetdeset alfabetičnih črk, skoraj toliko, kolikor jih more zapisati v minuti hiter pisalec.

Bainovi telegraf z zvonci in brez njih.

Nekaj drugačno napravo od Wheatstoneve je vpeljal Bain pri svojem telegrafu, kateri se tudi opira na odklonitev magnetične igle. Od leta 1846. sem v rabi na vladnih železnicah po Angleškem, se je vpeljal Bainov telegraf od leta 1847. sem po celi Avstrijski deželi, kjer se je rabil, dokler ga ni pregnal Morsevi telegraf.

Po Bainovi osnovi se giblje magnetična igla po odklonih med dvema znamenjama: I. in V. na desno in na levo stran. Telegrafovec, ki daje znamenja, nema družega opraviti, kot da zavrti ročnico svojega aparata na desno ali pa na levo, kakor hoče odkloniti vnanjo magnetično iglo na levo stran k podobi I. ali pa na desno k podobi V. Na vnanji postaji si zapazuje telegrafist znamenja I. in V., kakor mu jih kaže igla zaporedoma. Po teh znamenjih se pa beró besede.

Mehanik Ekling na Dunaju je prvo Bainovo naredbo nekaj predelal po svojim kakor kaže podoba 10; napravil je ročici I. in V., s kterima se dajó znamenja. Mesto golih znamenj I. in V., na ktere kaže Bainova igla, je postavil dva zvončka s tako razločljivim glasom, da kdor je vaju njih glasú, vé ali zvoni zvonček I. ali pa zvonček V. Da bi pa električni tok na ta zvončka zvonil in dajal znamenja I. in V., je pripel Ekling kladivce konci igle. Ko tedaj pride električni tok in odkloni iglo, udari igla z kladivcem na zvonec I ali pa na zvonec V, ter daje znamenja, ko bje na-nja in ko zvonca zvonita.

Ta naprava nadomestuje ob enem tudi budilo, kterege je treba pri vsakem telegrafu, ker pri vsakem je treba poklicati telegrafista, da stopi k aparatu in da ogleduje in opazuje znamenja

in da popravlja, kjer je kaj treba. S to napravo pa je mogoče opazovati znamenja tudi po noči v tami, ker vajenemu ni treba družega, kot poslušati zvončke, pa vé kaj se telegrafuje.

Morsevi elektromagnetični telegraf.

Med tistimi možmi, ki so se pečali z iznajdbami in napravami električnega telegrafa, se bo zraven Steinheila in Wheatstona vedno imenoval Morse. V zadnjih letih je Morse s svojo praktično napravo pregnal skoraj povsod Bainov telegraf. Pravijo, da je Morse, rojen Amerikan iz Charlestowna v Massachusethu, leta 1832. na morji, ko se je peljal iz Evrope v Ameriko, izvedel od nekega dr. Jaksona znajdbo evropskega električnega telegrafa. Njegov telegraf se je pa še le leta 1844. prvikrat na Amerikanskem vpeljal.

Amerikanski Morsejev telegraf (podoba 11.) dela znamenja z elektromagnetičnim vodom.

Orodje, s katerim dela Morsejev telegraf svoja znamenja, se vidi v pristavljeni podobi. Glavni udje tega orodja so: ročnica H , tiskarna mašina z elektromagnetičnim vodom M , električna sklad ali baterija Z in pa bakrene vezí. — Od električne skladi Z gresta bakreni vezi, prva v tiskarno mašino, ter dela, krog železnih valjarjev gredé, napravo za elektromagnet; od valjarjev M gre vez k ročnici, kjer je privezana na podnožji h tako, kakor bi držala naprej po pikasti poti do C in e ; druga vez pa seza od skladi do popčka d , ki stoji ravno pod popčekom e .

Ko kdo pritisne pri P s prstom na ročnico, priklone se ročnica, popček e zadene ob popček d , ter se sprimeta oba konca imenovanih bakrenih vezí; zdaj pa gre električni tok po vezéh, ter napravi v tiskarni mašini elektromagnet M , ki goni vod z mačkom ab , in z vodom vtiskuje znamenja ob mimo gredoči papirnati trak, kakor da bi s šilom vánj bodel.

Nad elektromagnetoma M stoji namreč vod ce , katerega elastično pero f v pravi legi drži. Na prvem konci ravno nad elektromagnetičnem železom ima vod počez ležečo ročnico ali mačka ab , obstoječega iz mehkega kovaškega železa. Ko teče po vezi elektromagnetičen tok, napravi elektromagnet, ter njegova valjarja potegneta na-se vod ali mačka ab , ker vlečeta na-se železno ročnico ab . Ko ga elektromagnet z mačkom na-se potegne, se zavrti vod krog svoje osi c , ter gre z drugim koncem kvišku. Ta konec pa ima oster jeklen klinček ali šilo, ki ga vod kvišku gredé pritiska ob papirnati trak.

Ko bi papirnati trak stal na miru, bi vod vedno na tisto mesto s klinčkom va-nj bil, kakor bi ga hotel prebiti ali prebosti, ter bi ne bilo mogoče mu vtiskovati raznih k telegrafiji potrebnih znamenj. Temu se odmore z neko napravo, ktera gre kakor

ura, ter žene papirnati trak, ki ga grabi z kovinskima valjarjema vedno naprej.

Ako pa zdaj pritisne kdo na ročnico, ko ura papir mimo žene, pritisne elektromagnet z vodom in s klinčkom ob trak, ter tako dolgo vanj tišči in z vtiskom dela znamenje, dokler kdo na ročnico tišči. Zdaj bi imelo znamenje podobo črte: —. Ko bi pa kdo na ročnico samo en trenutek pritisnil, bi tudi elektromagnet, ako obstoji prav iz mehkega kovaškega železa, pritisnil samo za en trenutek vod z klinčkom ob papir, ter bi klinček zadel in zabodel trak samo na enem mestu, ter bi vtisnjeno znamenje imelo podobo pičice ali točke.

Kedar se pritisne ročnica samo na trenutek ali na mah, se naredi z elektromagnetičnim vodom na papirnatem traku pika; kedar se pa dalj časa tišči na ročnico, dela črta se na traku. — Ročnica je podprta z elastičnim peresom, ter se vzdigne, ko sejenja pritiskati.

Ako sta se ta, ki daje znamenja na ročnico pritiskaje, in pa oni, ki opazuje znamenja na papirji, med saboj pogovorila, kaj da naj pomenijo ta in ona znamenja, si moreta naznanjati svoje misli po téh znamenjih. Na primer naj pomeni pika in črta. — alfabetično črko *a*, črta in piki —.. naj pomeni *d*, pika sama . naj pomeni *e*, črta in pika — — . naj pomenijo *g*, pika, črta in pika . — . naj pomeni *r*, pika, črta pa piki . — — .. naj pomenijo *c i. t. d.*

Znamenja Morsejevih alfabetičnih črk:

Črka	znamenje	črka	znamenje	črka	znamenje
<i>A</i>	. —	<i>I</i>	..	<i>R</i>	. — .
<i>Ae</i>	. — . —	<i>J</i>	. — — —	<i>S</i>	...
<i>B</i>	— ...	<i>K</i>	— . —	<i>T</i>	—
<i>C</i>	— . — .	<i>L</i>	. — ..	<i>U</i>	.. —
<i>D</i>	— ..	<i>M</i>	— — —	<i>Ue</i>	.. — —
<i>E</i>	.	<i>N</i>	— .	<i>V</i>	... —
<i>E'</i>	.. — ..	<i>O</i>	— — — —	<i>W</i>	. — —
<i>F</i>	.. — .	<i>Oe</i>	— — — .	<i>X</i>	— .. —
<i>G</i>	— — .	<i>P</i>	. — — .	<i>Y</i>	— . — —
<i>H</i>		<i>Q</i>	— — . —	<i>Z</i>	— — ..

S znamenji, o katerih smo se pogovorili, kaj da pomenijo, se lahko beró besede in povelje, ki ga kdo pošilja po telegrafu. Ko se na primer pokažejo na papirnatem traku znamenja

jih lahko beremo po zgorej pogovorjenih znamenjih tako-le:

g r a d e c

Ako hoče kdo iz dalnjega kraja telegrafovati, na pr. iz Gradca v Celovec, mora poprej poklicati s posebnim znamenjem telegrafista v Celovcu, da mu ima kaj povedati. — Mislimo si v podobi 10. vezi tako dolge, da segajo od Gradca do Celovca. Predno začne telegrafist v Gradcu telegrafovati in naznanovati svoje povelje, pokliče telegrafista v Celovcu, da mu ima kaj povedati, in sicer tako-le: hitro pritiska v Gradcu na ročnico pa brez vsega reda, ter električni tok, ki silno hitro teče, goni v tistem trenutku pri tiskarni mašini v Celovcu elektromagnetični vod semtertje ter kleplje z vodom ob končno podporo i. — S takim brezrednim klepanjem daje znamenje, da ima kaj telegrafovati.

Ko zasliši telegrafist v Celovcu klepanje, zažene ali sproži uro, ki je poprej stala, da vleče papirnati trak mimo klinčka. Zdaj pa telegrafist iz Celovca dá znamenje v Gradec, da je vse pripravljeno, ter sedaj začne oni iz Gradca telegrafovati, redne znamenja se vtiskujejo zdaj na papir in graški telegrafovec naznanja ž njimi svoje povelje.

Nekteri aparati imajo tudi napravo, s katero električni tok, ki pride iz ptujega kraja, sproži sam uro, da trak vleče, ter ni treba opominjati telegrafista, da bi uro zagnal. Pri taki napravi opravlja električni tok sam vse, kar je treba k vtiskavanju pogovorjenih znamenj, ter vtiskujejo na papirnati trak sporočila iz ptujih krajev, naj bo kdo zraven ali pa ne.

Kdor tedaj ima kaj telegrafovati, gre na telegrafno postajo, tam sprejme telegrafist njegovo natanko spisano sporočilo, ter ga prestavi v pogovorjena telegrafična znamenja, ko pritiska na ročnico ali hipoma ali počasoma in po tistem gotovem redu, po katerem so sestavljena znamenja alfabetičnih črk. Pod ročnico se skleplje pot električnega toka za ta čas, dokler kdo pritiska, ter teče tok ali samo en trenutek ali pa dalj časa. Kakor dolgo pa teče električni tok, tako dolgo ima elektromagnet svojo moč, ter vtiska ta čas s svojim vodom znamenja na papirnati trak, ki se mimo voda vleče.

Silna hitrost, s katero teče električni tok po telegrafnih vezéh, pa dela, da se na ptuji štaciji vtiskajo znamenja na papir skoraj v tistem trenutku, ko se pri nas telegrafuje.

Aparat za priprezanje močnega domačega električnega toka.

Primeri se pri oddaljenih krajih, da električni tok na dolgi poti po bakrenih vezéh toliko oslabi, da mu ne ostane več toliko

moči, da bi mogel delati na papirji natančne vtise. Takemu opešanemu električnemu toku se pride na pomoč z drugo napravo, ki se imenuje „Relais“ ali priprega.

Priprega ali Relais ima namen, mesto oslabiljenega iz daljnega kraja prišlega toka, vpreči drug močan tok, ki izvira iz domače galvanske baterije ondi, kjer ima vtiskovati telegrafna znamenja. — Preprežen obstoji tedaj iz lahko gibljivega elektromagnetičnega vodü, ktereга oslabiljen tok vendar še veliko laglje goni, kot onega, s katerim se znamenja vtiskujejo. Oslabiljen električen tok nima tedaj družega opraviti, kot da z lahkogibljivim elektromagnetičnim vodom skleplja polarne vezi domače baterije, ktera mesto njega vtiskuje s svojim močnim tokom znamenja v papirnatih trak. — Zaporedoma, kakor pritiska telegrafist na ročnico, sklepa tukaj oslabiljen tok polarne vezi močne domače baterije po ravno tistem redu, ter vpreža mesto sebe močni domači tok, ki dela po ravno tistem redu tista znamenja in vtiskuje na papir njegovo sporočilo.

Telegrafne vezi med oddaljenimi telegrafnimi postajami.

Pristavljena podoba 12. nam kaže neki posneti obraz imenovane vezi dveh daljnih telegrafnih stacij. Na obeh koncih, kjer si imamo misliti oddaljeni postaji, stoji na vsakem kraju Morsejev telegraf, in sicer ročnica pod znamenji s in s' , elektromagnet in tiskarne mašine pa pod znamenji m in m' , galvanske baterije pod znamenji b in b' , v zemljo zakopane bakreni plošči pa pod znamenji P in P' .

Mislimo si, da je na desni strani postaja: Gradec, na levi pa postaja: Celovec. Od ročnice na desni ali iz Gradca gre bakrena vez opiraje se na stebre po zraku noter do ročnice na levi strani do Celovca; plošči v zemlji ležeči pa ste v Gradci in v Celoveci privezani k bakrenemu dratu, ki gre okrog železnih valjarjev pri elektromagnetih in do popčka pod ročnico. V Gradci, na desni strani, je ročnica ravno pritisnjena, popčka se zadevata eden ob drugega, ter je sklenena pot in električni tok gre iz Gradca od baterije b po bakreni vezi na stebreh v Celovec. — Pri tem stanu daje telegrafist z ročnico v Gradci znamenja, ter telegrafuje v Celovec. V Celovecu pa počiva ročnica in stoji, kakor jo nosi elastično peró, tedaj gre tam električni tok skozi tiskarno mašino in vtiskuje telegrafična znamenja, po katerih telegrafist v Celovecu bere, kar mu je naznanil telegrafist iz Gradca.

Kdor bi zdaj rad videl v podobi, kako stoji orodje, ko se telegrafuje iz Celovca v Gradec, naj spremení v mislih imena postaj, na desni strani naj si misli zdaj Celovec, na levi pa Gradec, pa ima obraz, ki ga viditi in poznati želi.

Omeniti je treba, da bakrena telegrafna vez po stebrih mora biti izolirana, to se pravi: bakrene telegrafne vezi se po stebrih ne smejo nikjer zadevati z nobeno kovinsko vezjo, ki bi segala v tla, ker bi se sicer električni tok kar vrnil po tej vezi nazaj, od kodar je prišel. — Bližej ko dobi električni tok tako zvezo s svojim izvirom, po kateri mu je mogoče teči, rajše se vrne k izviru nazaj. Dokler so pa telegrafne vezi izolirane, dokler se opirajo dratovi po stebrih na steklene ali pa na porcelanaste stopinje, se pa električni tok ne more vrniti v zemljo in ne more nazaj, marveč mora teči dalje po telegrafnih vezéh. Tedaj vidimo po stebrih na onih mestih, kjer so podprte telegrafne vezi, posebne steklene ali porcelanaste zvončke, na ktere se opirajo vezi.

Morsevi telegraf z barvo pisoč.

Ker Morsevi telegraf z klinčekom vtiskuje znamenja v papirnat trak, mora elektromagnet precej moči imeti, da žene vod tako močno, da se znamenja vidijo na papirji; tedaj je treba precej močnega električnega toka in treba je prevečkrat preprežati oslajljene električne toke. Iz tega vzroka so nekda prizadevali se predelati napravo tako, da bi elektromagnetični vod pisal z barvo, mesto da vtiskuje znamenja, ker bi k temu ne potreboval toliko moči.

Siemens in Halske na Nemškem sta rešila to nalogo naj bolje. Kdor bi rad razumel to napravo, naj pogleda tiskalno Morsevo mašino v 11. podobi. Mesto klinčka, ki se vidi v podobi, sta vzela Siemens in Halske ozko navpično kolesce. Pod kolesce, katero se vrti krog svoje osi, sta postavila koritce napolnjeno z barvano kapljino. Kakor brusni kamen na brusu sega v korito; enako sega kolesce s svojim spodnjim robom v koritce z barvo, ter se ga prime barva krog in krog po robu. — Ko elektromagnet zažene vod, udari kolesce s svojim zgornjim robom ob papir, ter napravi na papirji barvasto pikco ali črto.

Mokra barva, s katero je preoblečen oster kolesni rob, se rada prime papirja, tedaj ni treba kolesca z močjo pritisniti ob papirnat trak, ampak dosti je, da kolesce le malo zadene na papir. — Tedaj more s to napravo pisati še tak slab tok, ki ne bi mogel več z klinčekom vtiskavati znamenj.

O rabi Morsevega telegrafa v primeri z družimi.

Bolj kot druge telegrafne osnove se prilega Morsevi telegraf praktični rabi, ker ž njim se dela hitreje, kot z drugimi telegrafi.

Ves čas, kar se ga porabi pri telegrafnem sporočevanju, porabi se pri aparatih, s kterimi se dajo znamenja na prvi štaciji, in pri onih, s kterimi se zapisujejo znamenja na končni postaji, kamor se telegrafuje; tistega časa ni štet, kar ga potrebuje

električni tok, da pride po vezéh na končno postajo, ker tok teče tako silno hitro, da bi po goli bakreni vezi po zraku plavajoči prišel v eni sami sekundi krog in krog zemlje in še dalje. V primeru s tem časom, ki ga je aparatom treba za njihove opravke, zgine skoraj popolnoma tisti čas, ki ga potrebuje električni tok od konca do kraja svoje poti, kajti tok teče hitro, kakor blisk po zraku.

Kdor ima vajeno rokó, more z Morsevo ročnico tako hitro telegrafovati, da se na vnanji postaji, kamor dohaja pisano telegrafno sporočilo ali telegram, utisne vsako minuto toliko znamenj, kolikor jih obsega sto ali sto in dvajset alfabetskih črk.

Ta enotna osnova in zložna hitra raba Morsevega telegrafa je vzrok, da so ga praktični Amerikanci od leta 1844. sem, vpeljali na vse kraje po svojih deželah. Iz Amerike se je pa hitro razširjala njegova raba po vseh vnanjih deželah.

Hitrost, s katero daje telegrame Morsevi telegraf, je še očitniša, ako se primerja s hitrostjo, ki se dá doseči s telegrafi, kateri kažejo alfabetske črke kakor ura. Ti kazalni telegrafi se primerjajo naj bolje z uro, ktera na cifrenici ima alfabetske črke, mesto navadnih števil.

Naprava kazalnega telegrafa se naj lažje razume, ako si mislimo, da elektromagnetični vod Morseve tiskarne mašine sega s svojim klinčkom v kako uro. Ako klinček prime v uri za zobato kolo, vzdigne elektromagnetični vod zob za zobom - ter se vrti kolesce v uri in z kolescem se vrti kazalo, ki je pripeto na njegovo os. Kazalo pa kaže na alfabetske črke, ter nam naznanja od črke do črke gredé tiste črke, po katerih se imajo sestavljati telegrafovane misli, s tem, da na teh črkah počiva kazalo nekaj časa, na drugih pa ne.

Anglež Wheatstone je iznašel kazalne telegrafe. Odkar sta jih Siemens in Halske nekaj preuredila, so ti telegrafi v rabi po Pruskem in po Belgiji. Prvi Wheatstonovi kazalni telegraf ni mogel več, kot kacic 20 črk pokazati vsako minuto, tedaj je Wheatstone sam hitel preurediti svojo napravo, ter jej je dal dva kazalca. Pravijo, da Wheatstone z dvema kazalcima more vsako minuto naznaniti kakih devetdeset črk. — Sploh pa velja, da kazalni telegraf z enim kazalom dá štirideset, Morsevi pa devetdeset do sto znamenj vsako minuto.

Pri kazalnem telegrafu se rado pripeti, da kazalo preskoči po dve in po več črk na enkrat, mesto da bi šlo zapored od črke do črke, ter ti pokaže napačno črko mestu prave. Ako bi ostale druge črke tiste besede, ki jo ima naznaniti, prave, bi se popačena črka dala uganiti; pri kazalnem telegrafu pa naprava v tem naklonu skazi tudi vse poslednje črke. Naprava kazalnega telegrafa je taka, da ko ti zgreši kazalo prvo črko, ti zgreši tudi sledeče črke pri tistem telegramu, tako da na daljni štaciji ni mo-

goče brati sporočila. Ako se zgreši samo ena črka, je treba tedaj ponoviti ves telegram. — To je velika slabost kazalnih telegrafov; pri Morsevem in Bainovem pa pokazena črka nema tako hudega nasledka, ker ne pokazi sledečih črk, temveč se dá po drugih bližnjih črkah uganiti, ter ne pokvari telegrama.

Morsevi telegraf se pa priporoča bolje, kot telegraf z iglami ali kot oni z kazali tudi po svoji posebnosti, da ti črke s svojimi znamenji vtiskuje v papir, ter njegova znamenja ne morejo zginiti. Pri telegrafih pa, ki dajo znamenja, naj bo ko bijejo z iglami ob zvončke ali pa da kažejo z kazali na črke, treba telegrafovcu na končni postaji kaj natanko opazovati vsaktero znamenje, ker kakor ti mine dón zvončka ali kakor se premakne kazalo, zgine ti tudi znamenje.

Pri vseh svojih dobrih posebnostih pa ima Morsevi telegraf vendar kaj težavno opravilo, kteremu je treba dolge in dobre vaje, predno se more natanko opravljati. Težavno je namreč delo z ročnico. Da se delajo zanesljiva znamenja za črke in besede na ptuji postaji, je treba tako natanko delati pritiskovaje na ročnico, da se pokažejo ondi popolnoma razločljive, natanko izpeljane in v pravem redu stoječe črte in pike; ako ne, se ne zvedó iz njih prave alfabetične črke, ter ti kazé besede. Dobro pa je to, da, ko se pokazi črka in ž njo beseda, ni treba ponavljati celega telegrama, ampak samo pokvarjeno besedo.

Pri kazalnem Wheatstonevem telegrafu pa ni te težave, ker vsakdo, ki zná pisati in brati, lahko ž njim telegrafuje, ker ni drugega treba, ko premikovati kazalo po cifrenici na okrog tako, da zaporedoma nekaj počiva pri vsaki črki, kakor se ktera nahaja zaporedoma v tistih besedah, iz kterih obstoji telegram. — Kdor hoče telegrafovati z Morsevím telegrafom, se mora vaditi več mesecev s pritiskovanjem na ročnico, predno mu je mogoče naznanjati zanesljiva znamenja in sicer tako hitro, kakor si jih hitro vzame v misli, ko izrekuje besedo; pri kazalnem telegrafu se pa veliko lagljeje dajó znamenja, ter se na Angleškem navadijo fantje, kakih dvanajst let stari, v nekterih tednih vsega tega opravila, kar ga je treba telegrafovcu, da more dajati znamenja in da vé brati telegrame.

Veliko so si prizadevali, da bi našli, kako bi se odpravila težavna vaja z Morsevo ročnico; iskali so tako napravljene ročnice, da bi ž njo tudi nevaženemu bilo mogoče dajati zanesljiva znamenja. Doslej pa ni bilo slišati, da bi se bila rešila ta naloga za vsakdanje potrebe.

Casellijevi vsaktere obraze posnemajoči telegraf t. j. pantelegraf.

Iznajdljive glavé so hitele izmišljati si druge telegrafne osnove, pri kterih bi vse delo mašina sama opravljala. Wheat-

stone in drugi možje so skušali vsak po svoji iznajdljivosti iznajti temu pripravno orodje. Med temi mo mi je imel Caselli naj več sreče, kajti on je iznašel mašino s tako napravo, da popolnoma po obrazu posnema narisane podobe, kakor pridejo iz prve roke na dan, t. j. Casellijeva mašina telegrafuje originale. Ravno tista podoba, ki jo postavi  v domačo mašino, pride na vnanji postaji v svoji prvi obliki kot original na dan.

Da razumemo osnovo Casellijeve mašine, mislimo si dvoje popolnoma enakih plošč, eno na prvi, drugo na zadnji  taciji. Na vsako ploščo se opira kovinski klinček, ki je konci telegrafne vezi tako pripet, da gre električni tok po klin ku skoz njegovo ostro nožico in skoz ploščo in onkraj plošče naprej po telegrafnem dratu, ki je zadej na plo ci pripet. Ako ste plo ci kovinski, gre električni tok na vseh mestih, kamorkoli zadeva klinčkova nožica, skoz plo ci ter je sklenjena telegrafna vez, kadar kdo pritisne na Morsejevo ročnico.

Ako bi pa kdo pokril ploščo s papirnatim listom, bi pa suh papir zapiral električnemu toku njegovo pot, ter bi nobenega toka ne bilo, ne bi bilo tedaj mogoče nobenega telegrafnega znamenja. Ako pa napravimo na papirji, ki pokriva ploščo, okroglo luknjico ravno toliko veliko, da more klinček z ostro svojo nogo mimo gred  skozi njo zadeti na ploščo, bi se z njegovo nožico po dotiki s kovino sklenila telegrafna vez v tistem trenutku, ko bi jo klinčkova noga zadela.

Ako bi v istem trenutku, ko je klinčkova noga na naši postaji sklenila tok, na vnanji postaji stala nožica klinčkova ravno na tistem mestu na papirji, kakor stoji pri nas, in ko bi papir pod vnanjim klinčkom bil kemično tako pripravljen, da bi pustil električni tok skozi in ko bi se njegova barva na tistem mestu od toka spremenila, bi se pokazala na ptuji postaji na papirji pod klin kovo nožico barvasta pi ica, in pi ica bi stala ravno na tistem mestu, kjer stoji luknjica na našem listu, t. j., ko bi mi s svojim listom pokrili vnanjega, bi videli barvasto pičico skoz luknjico.

Na ta zakon se opira telegrafno posnemanje originalov. Kar velja od ene pičice, velja tudi od vsake druge, in veliko pikic ena za drugo d  nam vsaktero podobo, tedaj bi podoba na našem papirji popolnoma pokrila ono na vnanji štaciji, t. j. vnanja telegrafna podoba bila bi po naši posnet original.

V našem izgledu se sicer ne prilega vse Casellijevi napravi, a vendar se po tem zakonu kaj lahko mislimo njegovo napravo. V resnici nema naš list na plo ci nobene luknjice, mesto luknjice si moramo misliti, da stoji tam pi ica zapisana s takim črnilom na posebno pripravljen papir, da se po tem  rnilu, ki dela pičico, sklene telegrafna vez, ko zadene klinčkova nožica na pičico.

Mislimo si, da imamo na svojem listu na plošči M (podoba 13.) rokopis pisan — s takim črnilom, ki vodi električni tok, mislimo si, da plošča stoji na mašini, ktera jo tako semtertje giblje, da klinčkova noga S zadeva zaporedoma vse pike, iz katerih se skladajo pisane črke. Ako ravno tisti čas giblje enaka mašina ploščo m s pripravljenim praznim listom na ptuji postaji tako semtertje, da tudi tamkej zadeva klinčkova nožica s zaporedoma ravno tiste kraje na listu, kakor pri nas, pa napravi električni tok, gredé po telegrafni vezi, za vsako pičico, ki stoji v rokopisu, tudi na ptujem listu barvasto piko, ki stoji ravno na tistem mestu na listu.

Ako zadeva klinčkova nožica na našem listu ali na originalu zaporedoma pike, iz katerih se skladajo rokopisna znamenja ali črke, se delajo na vnanjem listu barvaste pike zaporedoma v ravno tistem redu, ter se sklada počasi tam iz barvastih pičic ravno tisto znamenje ali tista črka, ktere se zadeva v originalu in sicer po svoji lastni podobi ali popolnoma posneta, kakor je zapisana v rokopisu.

Velika je težava napraviti tako mašino, ki bi zadostevala omenjenemu zakonu. Naj več umetnosti tirja tista naprava, ki ima plošči tako po redu gibati, da klinčkovi nožici zadevate tam in tu v tistem trenutki na ravno tisto mesto na listu. Tako teška je ta naloga, da ga ni bilo umetnika pred Casellijem, ki bi jo bil mogel rešiti. Tako natanko, kakor tirja naš zakon, še naj večí umetnik nikdar ni mogel napraviti dveh ur, da bi kazalci na obeh urah, gibaje se po cifrenici, kazali obe uri vedno na ravno isto piko na cifrenici!

Da bi mogel rešiti to silno težko nalogo istočasnega gibanja obeh ploščic, je vpeljal Caselli v svojo osnovo težak pendikelj (pendelj, nepokoj, nihalo.) Casellijev pendelj je tako težak, da sama njegova leča tehta osem kilogramov ali 16 colnih funtov. — Iz take teže izvira po fizičnih postavah stanovitnost njegovega gibanja. Caselli pa mu je pridjal na obeh stranéh, kamor dohaja pendel, gibaje se tudi na vsaki strani še elektromagnet za pomagavca, da poravnuje njegovo gibanje tako natanko, da gre pendelj mah za mahom ravno tako tam na vnani postaji, kakor gre naš pendelj tukaj domá. — S takimi pendlji, ki imajo sami kaj stanovitno istočasno gibanje, poravnava Caselli gibanje omenjenih plošč, tako da v istem času pišejo klinčki na istem mestu na papirji. Taki pendelj z vso napravo vred se imenuje: „chronometer regulateur.“

Casellijev pendelj pa ne ohranjuje samo istočasnega gibanja pri ploščah in pisočih klinčkih, ampak goni tudi vsa sestavna dela Casellijeve telegrafne mašine, ter telegrafist nema opraviti drugega, kot pripenjati pisane telegrame ali originalne liste na ploščico in sproževati pendelj, da se jame gibati, kedar je treba.

Casellijev glavni pendelj goni namreč tudi dva manjša pendlja, pendlja pa gonita vsak svoj telegrafni klinček, ta po originalnem pisanem listu, oni pa po pripravljenem praznem papirji, ter daje ta telegrafna znamenja za pisane črke, oni jih pa posnema na svojem listu, ter dela posneti telegram ali kopijo. — Mali pendelj, ki daje telegrafna znamenja, se rabi mesto Morseve ročnice, drugi pa, ki dela kopije, se pa rabi mesto Morseve tiskarne mašine. Prvi mali pendelj se tedaj imenuje: „transmetteur, drugi pa „recepteur“.

Kdor si hoče prav natanko domisliti, kako pride, da klinček, ki ga goni pendelj po papirji, posname s časom ves telegram, naj si misli, da ima pod svojo roko prazen list, da v roci drži peró (klinček) in pa da nepretrgoma risa na listu ravne črte, gredé od ene do druge strani, med tem pa naj poteguje z drugo roko list izpod roke tako počasi naprej, da druga črta pade koj pod prvo tako, da se s časom ves list nagosto z ravnimi črtami pokrije. — Ako hoče videti, kakošen obraz ima posnet telegram, naj pa zapiše te ali one besede ali pa naj nariše kako podobo na počrkani list, ter naj si misli, da zgine od sedajnih črk in od prejšnjih črt vse, kjer se ne zadevajo ali ne presekujejo ena z drugo, pa bo videl, kako da se skladajo iz ostalih pičic po presečjih v posnetem telegramu pičice, ki delajo kopijo.

Ker Casellijev telegraf posnema vsaktere rokopise in narisane podobe in sicer sam s svojim gibanjem, se imenuje tudi: „panautograf“ in pa tudi: „kopirtelegraf“.

Hughes-ovi telegraf tiska telegrame s tiskarnimi črkami.

Kakor zanesljiv je Morsevi telegraf, kakor imenitna naloga se je rešila z Casellijevem panautografom, vendar vse to ni dalo počivati človeku, preden je iznašel tako telegrafno mašino, ktera ne potrebuje posebnih ptujih znamenj za alfabetske črke, ampak ktera tiska telegrame z navadnimi latinskimi črkami, kakor so tiskane bukve.

Ni še dolgo, odkar še naj umetnejši mehaniki ne bi bili verjeli, da se bo dala osnovati taka mašina, da bi tiskala kar sama, kakor se tiska v tiskarnici, in da bi telegramov ne bilo treba prepisovati, ampak da bi jih vsak lahko koj sam bral, kakor pridejo iz mašine. In tudi te želje so se že precej popolnoma spolnile in ne manjka veliko, da bi bila dosegla mehanika svoj ideal!

Menda gre čast te važne iznajdbe Amerikanom. Wheatstone je leta 1841. že nek tak aparat na občni ogled razstavil v Londonu; ta aparat se je bil koj vpeljal v djansko življenje na železnici od Pariza do mesta Orleans.

Od tistega časa sim so se pečali skoraj vsi možje, kateri so iznajdovali in napravljali telegrafne naprave, tudi z osnovo tiskarnega Casellijevega telegrafa.

Kako bo pa mogoče nam razumeti saj nekoliko silo sestavljeno mašino Hughesovega telegrafa, katero nam kaže podoba 14.?

Ako hočemo razumeti, kako telegrafuje Hughes, je treba poiskati zakona, po katerem je mašina narejena. Mislimo si, da bi mi take mašine še ne imeli in da bi vganovali in skušali, kako bi se dala narediti taka mašina. Vzemimo si na pomoč 11. podobo, ki nam kaže sestavo Morsevega telegrafa. Kaj pa hočemo z njo? V mislih jo hočemo tako prenarediti, da bi nam na papirnatem traku dala telegram pisan s znanimi latinskimi črkami. — Znamenja Morsevega klinčka na elektromagnetnem vodu bi se morala spremeniti v alfabeta latinske črke. Ako bi kdo zaporedoma na klinčkovi konec nasajal črke: *A, B, C, ...* in ko bi pri vsaki črki mahoma pritisnil na ročnico *H*, bi se na papirnatih mimogredoči trak vtisnile zaporedoma črke: *A, B, C, ...* Tedaj mora elektromagnetni vod te mašine, ki jo išemo, imeti na sebi vse alfabeta črke.

To pa ni dosti. Telegrafist, ki pritiska na ročnico, ne potrebuje vseh črk po alfabetni versti, ampak po tistem spremenljivem redu, kakor se vrste v raznih besedah. Kako pa bo zopet to mogoče, da bi mogli postaviti z vedom črke v vsakteri red.

Mislimo si, da ima elektromagnetni vod kolesce mesto klinčka, kakor ga ima Morsevi telegraf, ki po Siemens-Halskevi osnovi piše z barvo. Mislimo si, da krog in krog kolesca po robu stoje latinske alfabeta črke, tako, da bi se ves alfabet na papirji natisnil, ko bi mi kolesce po papirji valili. Ko bi se zdaj kolesce na elektromagnetnem vodu tako hitro vrtilo, kakor hitro telegrafist pritiska zaporedoma na ročnico, bi se natisnile vse črke po alfabetnem redu; ako bi pa telegrafist tako dobro vaje bil, da bi vedel, koliko časa da je treba sprenhati s pritiskovanjem, da pride za črko *A* na vrtéčem se kolesci n. pr. črka *D*, za njo zopet *A*, in pa *M*, bi pa vjel te črke, ter bi se natisnila na papirnatem traku beseda: *ADAM*.

Zdaj pač mislim, da se zavemo dobro, kaj da je treba, ako hoče mašina tiskati besede z alfabetskimi črkami. Treba je v tiskalni mašini kolesca z alfabetskimi črkami, katero se vedno v eno mero vrti; treba pa je tudi na ročnici naprave, ktera telegrafistu kaže, katero alfabetno črko ima kolesce zdaj in zdaj pod papirnatem trakom.

Mislimo si dalje, da stoji ročnica *H* v sredi okrogle plošče *T*, in sicer tako, da se krog osi *C* po plošči na okrog vrti, ako je treba, in pa da tudi spodni popček *d* sega kakor okrogel robček krog in krog. Ko vrtimo ročnico po okrožniku krog osi *C* na okrog, se vrti tudi njeni zadnji konec z nožico *G*, in ta nožica naj nam kaže na alfabeta črke, ki stojé po vrsti krog in krog. — Zdaj si lahko mislimo tako zvezo med ročnico in med tiskalno mašino,

da se kolesce z alfabetičnimi črkami ravno tako hitro vrti, kakor vrti telegrafovec ročnico; ako se postavi od začetka nožica *G* na črko *A* in na kolesci *A* pod papirnati trak, pride vselej tista črka pod papir, na katero kaže ročnična nožica.

Kedar pride tedaj ta prava črka pod ročnično nožico, pa telegrafist pritisne na ročnico, ter se na ptuji postaji natisne ravno tista črka na papir. Ako na primer pritiska zaporedoma nad črkami: *G, R, A, D, E, C*, se pa natisne v Celovcu beseda: *GRADEC*.

Na ta zakon se opira telegrafno tiskanje telegramov z navadnimi latinskimi črkami.

Vstopimo se zdaj pred Hughesovo telegrafno mašino, katero nam kaže podoba 14.

Na močni mizi stoji notranji uri podobna mašina. Na desni strani na sprednjem kolesu visi kakih sto funtov teže, ktera goni kolesje, da se vrti hitro in močno na okrog. Na levi strani pa stoji pred kolesi elektromagnet *E*, kateri sega z elektromagnetičnim vodom *m* med sprednja kolesca. Spredej je pa na sredi miza nekaj odprta, in iz nje se vidi klavirju podobna klavijatura, ki ima bele in črne prstnice kakor navadni klavir. Na prstnicah vidimo znamenja latinskih črk; ena sama prstnica na levi strani nima nobene črke; vidi se bela. — Od desne strani sem pod kolesi nad mizo se vidi zbočen papirnat trak, ki sega med kolesca *R* in *r* in ki izmed njih kakor jezik ven moli.

Kolesce *R* se vidi zobato; vsak zob pa ima ostro latinsko črko, in črke stojé krog in krog po robu v tistem redu, kakor na prstnicah; tedaj je toliko zobov, kolikor je prstnic, samo enega manjka; tam, kjer bi imela bela prstnica svoje znamenje, tam ni zobu. — Spodnje kolesce *r*, na katerem visi papirnat trak, tiči na gibljivi osi, ktera se v pravem času cabne ali zažene kvišku tako, da se papir zadene ob črko, katero ima zob nad spodnjim kolescem, ter se vtisne črka v papir, ako se je poprej z barvo namočila. Z barvo pa prevede črke drugo kolesce *F*, katero mokro barvo v sebi ima in se med vrtenjem črkovnega kolesca *R* va-nj drgne.

Pred klavijaturo se pa vidi v sredi na mizi pod kolesi neka okrožniku podobna naprava *S*. V sredi tega okrožnika stoji navpična os, in na-njo je pripeto drsalo *s*, tako, da se ž njo na okrog vrti, ko se sproži mašina, da kolesa tekó. Pod drsalom stoji po krogu toliko luknjic, kolikor ima klavijatura prstnic in alfabetičnih črk. Ko pritisneš na kako prstnico, pa pogleda kovinsk klinček iz njene luknjice. Ko pride drsalo nad vzdignjen klinček, se sklene polarna vez, ter teče galvanski tok po telegrafnih vezéh ravno, kakor ko se stisneta popčeka z Morsevo ročnico.

Ta električni tok pride po vezéh *h* in *i*, teče krog elektromagnetovih valjarjev, pa ne daje moči elektromagnetu, temveč pokonča njegovo prvo moč. To se godi tako-le: elektromagnetova valjarja nista iz mehkega železa, ampak sta sama jeklena

magneta. Tok, ki krog valjarjev teče, pa teče tako, da bi sam za se naredil iz železa magnet, ki ima valjarjema ravno nasprotno pole, tedaj tok vničuje s tem svojim delom prvo magnetično moč. Ker pa zdaj elektromagnet zgubi nekaj svoje moči, odrta napeto jekleno pero mačka od njega, in z mačkom odleti tudi elektromagnetični vod m .

Ko spusti magnet svoj elektromagnetični vod, pa zarožlja po sprednjih oséh in kolesih in v trenutku je natisnjena črka, ktera stoji na pritisnjeni prstnici. Kakor telegrafist pritiska zaporedoma na prstnice, tako se vtisujejo zaporedoma tiste črke na papirnati trak; ura vleče papir najprej izmed koles in na papirji stoji telegram tiskan z navadnimi latinskimi črkami.

Predno pa začneta telegrafista dveh postaj pogovarjati se, je treba vselej mašino toliko popravljati, da se vrté kolesca R z črkami na obeh postajah enako hitro in pa da stoji na obeh postajah tista črka nad papirnatim trakom. Telegrafist pritiska n. pr. zaporedoma na tisto črko B ; ako jo obe mašini natisnete zaporedoma, je vse dobro, ker kolesca tekó zdaj enako hitro pri obeh mašinah. — Telegrafist navija naprej in naprej, tako, da tekó po mašini kolesa, kakor po uri, ki gre. Zdaj tekó vsa druga kolesca in tudi drsalo se vrti na okrog, samo kolesce R s črkami in spodnje kolesce z papirnatim trakom stojíte na miru, ker ju zmiraj zavira elektromagnetični vod, kedar se ne telegrafuje. Kadar se pa telegrafuje, spusti ta vod tudi te k tiskanju pripravljene kolesci, ter se tiska, kakor smo omenili.

Hughesov aparat tiska sila hitro; kolesca se vrsté po mašini tako hitro, da se drsalo in tudi kolesce R vsako sekundo dvakrat zavrti. Ko bi vsakikrat, ko se kolesce in drsalo zasuče, telegrafist samo enkrat pritisnil na kako prstnico, bi se vsako sekundo dve črki natisnili, tedaj bi vsako minuto telegraf natisnil 120 črk. Telegrafist pa utegne hitreje dajati znamenja, tako, da se po navadi vsako minuto natisne okoli 180 črk. Ako se šteje prek srede 6 črk za eno besedo, natisne telegraf vsako minuto 30 besedi.

Razun Hughesa so tudi drugi možje napravili telegrafične aparate, kateri pišejo telegrame naravnost z alfabetičnimi črkami, toda tako izvrstne mašine, kakor Hughes ni vedel nobeden iznajti. Vsi ti telegrafi imajo eden kot drugi sledeče naprave:

Napravo, s katero se postavi tista alfabetična črka pod papir, ki jo hoče telegrafist natisniti na papirnati trak; napravo kladivu podobna, katera pritiska papir na nasproti štrlečo črko, tako da se črka natisne; napravo s tiskarnim črnilom, s katerim se črne črke, da se vidijo njihove natisnjene podobe; in pa napravo, katera potegne papirnati trak vselej, kedar se je črka natisnila, toliko naprej, da se pridobi dosti prostora za sledečo črko.

Vsakteri telegrafi pisajoči z tiskarnimi črkami imajo dvojne

naprave, s katerimi se vodijo črke tako, da stopajo na obeh postajah tiste črke enako hitro ena za drugo pod tiskarno kladivo. — Kakor po urah proži pendelj (nihalo) s svojima ključicama kolesce zob za zobom tako, da se ono vselej, kedar pendel mahne, samo za en zob zasuje; tako puščajo nekatere naprave zob za zobom in črko za črko naprej. Te naprave sprožavajo črke ena za drugo, — Druge naprave pa storé istočasno gibanje po celi masini. Tako napravo ima n. pr. Casellijev telegraf s svojimi pendlji, in tako napravo z istočasnim gibanjem ima tudi Hughesovi telegraf.

Silo natanko morate biti izpeljani dve uri, ako hočete imeti iztočasno gibanje, tako da se vrté kolesca pri tej ravno tako hitro kakor pri oni. Take popolne ure ni mogoče napraviti, pač pa, je mogoče napraviti take masine, da se vjema vrtenje njihovih kolescev za kratek čas, za nekaj minut. Tako je izpeljana Hughesova mašina; ko se popravi gibanje pri obeh masinah, se vrté za kratek čas kolesca na ti, kot na oni enako; s časom pa se pokvari istočasno gibanje, ter ju morajo telegrafisti vedno poskušati in popravljati njuni ték.

Drugi telegrafi s tiskarnimi črkami zamudé največ časa s tem, da se sprožava kolesce, ki ima črke in da med tem vselej za trenutek počiva, posebno pa takrat, ko se ima črka natisniti. Te zamude nima Hughesovi telegraf, kernjegovo kolesce s črkami ne počiva med tem, ko se telegrafuje, nikoli, ampak vrti se vedno z enako hitrostjo, ter leti črka za črko vedno na okrog. Tiskarno kladivce pod papirnatim trakom cabne kaj hitro papir v kviško, v tistem trenutku zadene na letečo črko in natisnjena je! — Črka, ki se ima natisniti, leti hitro, kakor da bi frčala, in nanjo se zažene papirnat trak, — bati se bi bilo, da bi se črka na papirju ne zamazala, ker barva se hitro zmaže, posebno tam, kjer kaka barvasta stvar prileti na papir; Hughesovo kladvice pa tako hitro cabne papir ob črko, kakor da bi se poblisknilo, ter se črka ne zmaže. Ko bi kdo hotel z roko pritisniti papirnat trak na črke vrtečega kolesca, bi se pa vse zamazalo, ker naša roka je prekasna.

Kdor še ni stal zraven telegrafista v njegovi sobi, ko se pogovarja po Hughesovem telegrafu z ptujim telegrafistom, ta bi se začudil, ko bi videl, kako hitro ptuji odgovarja, kakor da bi kar iz masine govoril. — V Gradci na telegrafni postaji imam znanca; šel sem ga prašat, ali vé, kje na Dunaju stanuje O. Schöffler, ki dela Hughesove telegrafe. Pravi, da ne vé; ker pa tudi drugih telegrafistov nobeden ni vedel, kje stanuje, pa pravi prijatelj: Poprašajva, na Dunaju vedó gotovo. Te besede govoreč je zaigral po klavijaturi, kakor bi se norčeval, in predno se zavem, da telegrafuje tje na Dunaj, že zarožla po masini, papir leti spod kolesce in odgovarja: „O. Schaeffler, Firma: Ka-eutel, Neubau, Halbgasse, 7. Bezirk“. — To videti, da tako

hitro odgovarja, pa pravim, morebiti da vé povedati tudi, kje stanuje Markus. Komaj izgovorim besedo, že popraša iz Dunaja: „Kdo pa je Markus?“ — Mehanik, odgovorim; prijatelj pa tiska. „Tega pa ne vem“ odgovori iz Dunaja tako hitro, kakor bi za mano stal in na moj glas odgovarjal. „Če je vam ležeče, bom pogledal v koledar, menda stoji notri njegovo stanovanje.“ Moj prijatelj pravi, storite le, če imate priložnost; oni pa že odgovarja: „Mehanik, ki ravno pri nas v sobi aparate popravlja, pravi: „Markus wohnt Mariahilf vis-a-vis Schottenfeldgasse.“

Kdor ima priložnost opazovati take telegrafne pogovore, ta pač hitro spozna, da pred telegrafom zginejo meje in daljave prostora in časa, ker telegraf v tistem trenutku, ko besedo izgovorimo, v oddaljenih krajih našo besedo ponavlja, ter prša, sporočuje in odgovarja mesto nas, kakor da bi mi bili vsega pričujoči.

Telefon ali telegraf, po katerem se sliši petje v ptuje kraje.

Skoraj vselej, kedar se posreči iznajdljivemu umetniku, da doseže s svojo novo osnovo nedečakljivi cilj in konec, vselej, kedar kdo s to ali z ono umetno napravo reši težko nalogo, vselej navdušuje ogledajočega človeka mogočnejše dušna moč, ter mu daje upanje, da ni nič tako težavnega, kar bi človek s pomočjo natornih moči in z bistro glavó doseči ne mogel. — Ako je Caselli osnoval telegraf, ki posnema naš rokopolis in narisane podobe tam na ptujem, kakor da bi mi sami tamkej pisali in risali, ter daje naši volji v naših delih tisto vnvanjo podobo, kakor mi sami s svojo roko, zakaj ne bi mogli napraviti mašine, ktera posnema na ptujem naše besede z glasom vred, kakor pridejo iz naših ust, zakaj ne bi mogli posnemati in na ptuje donášati našega glasú in petja!

S takimi mislimi se navdušuje veliko ljudi, posebno odkar se je iznašel električni telefon ali telegraf, po katerem se sliši naše petje celo tje v ptuje kraje. Nekaj nedečakljivcev je že upalo, da bomo po telefonu kar hitro poslušali v Gradcu godbo in petje, ki se vrši na Dunaji!

Telefonovo napravo nam kaže pristavljena podoba 15. Telefon se sestavlja iz dveh škatljic; s prvo napravo *A* daje glas in petje, ki prihaja va-njo, električna znamenja, ki gredó po telegrafnih vezéh v ptuje kraje; z drugim aparatom *C* pa dela električni tok na ptujem skoraj enake glasove.

Treba je poznati aparate, ki so v teh škatljicah. Prva škatljica *A* ima na sprednji strani cev *S* s široko odprto ustnico, tako, da se po tej cevi lahko va-njo govori ali poje. Na zgornji strani pa je pokrita ta škatljica z elastično kožo in na sredi napete kože je pripeta platinova ploščica, in sicer tako blizu polarnega dratú, da va-nj zadene, ako se trese ploščica.

Ko se v to škatljico poje, se stresa zrak v nji, ter se strese tudi napeta koža, ki jo pokriva. Po glasovih trepetaje, zadeva kožica s platinovo ploščico ob goli polarni konec; drugi konec električne vezí pa je na škatljici pripet, ter se skleplje električni tok izvirajoči iz baterije KZ takrat, kedar se od glasú trepetaje zadeva ploščica ob polarni drat.

V drugi škatljici C je pa telegrafna vez v dolgo špiraliko povita, kakor krog elektromagnetovega stebela, v sredi v cevi, ki jo obdaja ta špiraljka, pa tiči železna palčica. Ko teče električni tok od prve škatlje po vezéh in ko gre skozi špiraljko, pa stresa tako železno palčico, da palčica jame doneti od stresanja. Z elektromagnetičnim donom pa doni tudi zaprta sodoneča škatljena votlina, ter podpira doneče palčične glasove.

Kedar kdo póje v prvo škatljico, skleplje nje kožica, po glasovih trepetaje, kakor Morseva ročnica, električni tok; na ptuji postaji pa tok po špiraljki gredé obudi don železne palčice, ki v nji tiči. Po tistem glasovnem redu, po katerem se v prvi škatljici skleplje električni tok, po tistem glasovnem ritmu doní železna palčica v drugi sodoneči škatljici, ter poslušalec, ki posluša donenje znanega glasovnega redú ali ritma, domišlja si, da sliši neko melodijo ali petje tistega ritma.

Zaslišani ritem ali glasovni red zbuja po nevedoma v ušesih znano melodijo tistega ritma, in sicer tako goljufivo, da bi poslušalec dejal, da telefon na ptuji postaji res tako poje, kakor na prvi postaji kdo va-nj poje.

Temu pa ni tako, ker železni klinček, stresaj ga kakor hočeš, ti ne more dati nikdar družega donú, kakor ravno tistega, za kterega je sam stvarjen po svoji dolgoti, po debelosti in teži. Vse kar se more s stresanjem od klinčeka doseči, se sklada na daljše ali krajše glasove, ter telefon ne more družega, kot ponavljati glasovni red ali ritem, ter ne more telegrafovati niti petja niti godbe.

Tukaj imenovani električni telefon se pa ne sme zameniti z daljnoglasno cevjo, ki jo dandanašnji obrtniki tudi telefon imenujejo, akoravno ni družega, kot votla cev, ki sega od sobe do sobe in po kateri se utegnejo pogovarjati osebe, ki bivajo v tisti hiši več sob vsaksebi.

Kako in kodi se je razširjal električni telegraf.

Pri svoji sila veliki imenitnosti, ki jo je dosegla telegrafija dandanes do ljudskega napredevanja, bodisi pri menitvi dušnih ali telesnih pridelkov, se spodobi omeniti, da gre Nemškemu ljudstvu čast, njene iznadbe in prve vpeljave v djavno življenje. Gauss in Weber sta leta 1833. prva vpeljala lastno osnovo električnega telegrafa v svojo rabo za majhne domače potrebe. Amerikani in

Angleži pa so prvi jeli vpeljavati električno telegrafijo v praktično življenje široko po svojih deželah. Od leta 1844. sem se preprezajo bolj in bolj njihove dežele s telegrafičnimi vezmi kakor z mrežami. Leta 1845. se je jel električni telegraf vpeljavati tudi na Francoskem, leta 1847. na Avstrijskem, in leta 1849. na Ruskem.

Od zadnje sila imenitne dōbe narodnega življenja po Evropi, od leta 1848. sem pa se raztezajo telegrafične vezi kakor neskončna pajčevina po vseh omiki odprtih krajih svetā.

Dasi delata široke in globoke mejē velika morjā: atlansko in tiho morje, med deželami novega in starega svetā, vendar že prepreza električna vez na dveh krajih atlansko morje, in dvomitni ni, da bo vezala telegrafična vez tudi po tilhem morji večerno Ameriko z vzhodno Azijo.

Podmorski telegraf.

Kdor pregleda trudapolna dela in silne stroške z atlanskim telegrafom, bo se prepričal, da se obrtniška, angleška in ameriškanska ljudstva ne vstrašijo dandanes nobene težave in nobene zapreke, ker so silna pomorska brezdna in silne globočine prepregli s telegrafnimi vezmi.

Prvi je prišel Wheatstone na misli, da bi se utegnili mesti Dover in Calais zvezati z podmorskim telegrafom. To je bilo leta 1840.; takrat pa še niso poznali lastnosti, katero ima gutaperha, namreč da se izolira z njo bakrena vez. Kakor je namreč treba izolirati telegrafne vezi v zraku po stebreh, da elektrika ne vhaaja v zemljo, enako treba še veliko varnejše izolirati podzemne in podmorske telegrafne vezi, ako se hoče električni tok pripeljati do daljnih krajev.

Leta 1849. je vpeljal telegrafni ravnatelj Walker za-se neko podmorsko bakreno vez, po kateri je dve milj daleč telegrafoval brez vsakere zapreke. Te in druge skušnje so pripomogle, da se je umetni in bistroumni tehnik J. Brett podstopil, Dover in Calais zvezati z podmorskim telegrafom. S pomočjo akcijske družbe je Brett dal napraviti posebno podmorsko telegrafno vez, kateri se navadno pravi: telegrafni kabelj. Komaj pa so srečno potopili kabelj na dno morja in zvezali z njim Dover in Calais, komaj so se zavedli veselja, da je mogoče telegrafovati si pod morjem iz francoske dežele na Angleško, — že se je vničilo njihovo veselje, ker v kratkih dneh je omolknil govor podmorskega telegrafa. Vez so našli pretrgano. Nekteri tožije francoske ribiče in pravijo, da bi jo bili pretrgali ali prerezali zarad gole radovednosti!

Brett in njegova družba se pa niso dali prestrašiti, ker prepričali so se, da je mogoče telegrafovati pod morjem; v kratkem je bil napravljen veliko močnejši telegrafni kabelj, obstoječ na sredi

iz čvetero bakrenih dratov povitih v gutaperho, na okoli pa obvit še z desetimi galvanizovanimi železnimi dratmi. Le ta štiri in pol palcev debel kabelj, ki je bil tri milje dolg, so jeli potapati 25. septembra 1851., in v treh dneh je bilo delo dovršeno.

Drugi sporočniki popisujejo nekaj drugače osnovo in debelost tega kablja. Pravijo, da ima v sredi štiri bakrene dratove tiste debelosti, kakor jo imajo dratovi pri zvončkih po hišah; vsak teh dratov pa je preoblečen z gutaperho, in vsi štirje so poviti s konopljo napojeno z neko smolo, tako, da je kabel že za palec debel. Razun te ovitve pa je kabelj dobil še drugo drateno obleko, povijal se je z desetimi galvanizovanimi železnimi dratovi. Tedaj je postal debeleji in močnejši, da se laglje škode varuje.

Ta drugi telegrafni kabelj je izpolnil popolnoma želje po trdni telegrafni vezi pod morjem, zadostoval je potrebam telegrafnega pogovarjanja, ter je priganjala ta skušnja obrtniška ljudstva k vpeljavi novih telegrafnih vezí na vse kraje po morji.

Naj hitreje so Angleži zvezovali svojo deželo na vse kraje z glavnimi mesti poleg evropskega primorja. Hiteli pa so tudi drugi narodi, kakor Amerikani, Švedi, Danci, Lahi i. dr. ter so zvezovali s telegrafnimi kablji vse bližnje in dalnje otoke tje do Indije in do Avstralije.

Kmaló je toliko rôk trebalo pri napravljani telegrafnih kabljev, da je narašalo se to delo na veliko obrtnijo, ki je dajala dober zaslužek. Ker pa tudi tistim družbam, ktere so vpeljavale telegrafne kablje, ni manjkalo velicega zaslužka in ker jih je sreča podpirala pri krajših podmorskih telegrafih, je rastla tudi njihova moč in njihovo upanje, da bi se po sreči morebiti dala zvezati Evropa z Ameriko po dnu atlantskega morjá. To zbujejo upanje ni prašalo, ali ne bo pot predolga, ne, ali ne bo morje pregloboko, in tudi ne, kako se bodo poravnale druge silne ovire. Dosti je bilo družbam vedeti, da je mogoče položiti telegraf po dnu morja in da ga je obrtniji in političnemu življenji silno treba.

Z namenom, zvezati Evropo z Ameriko s podmorskim telegrafom, ste osnovali se družbi. Prva leta 1854. v Ameriki pod imenom: „New-York, New-Foundland and London Telegraph-Compagny“, druga pa na Angleškem leta 1856. pod imenom: „Atlantic Telegraph Compagny.“ Angleška in Amerikanska vlada ste jima dali vsako svojo vojaško barko. Avgusta meseca 1857. l. so naložili na barki Niagara in Agamenon poltretji tisoč milj dolg telegrafni kabelj ter so hiteli potapljati ga na dnu morjá. Niso pa bili še dosti skušeni; njihova mašina, po kateri se je telegrafni kabelj razumoval iz bark po morji, ni imela take priprave, da ne bi bila pustila pretrgati vezi tamkaj daleč na atlantskem morji, kjer se na 2400 črevljev globokem morskem dnu na enkrat odpira brezno globokeje od 10.000 črevljev. Potaplja se v tako silno brezno, se je telegrafni kabelj sam od svoje teže tako silno napel,

da se je pretrgal, ter jim je všel odtrgani konec v morsko brezno. Zastonj sta bila trud in upanje.

V kratkem času ste družbi že popravili svoje mašine, posebno motovilo, s katerim se razmota drat pri potopanju, in naredili ste tudi toliko nove telegrafne vezi, kolikor se je je pogubilo v morji. Meseca junija leta 1858. ste veslali tisti barki tje na sredo atlantskega morjá, ter ste vsaksebi veslale, Agamemnon proti Evropi, Niagara pa proti Ameriki, potapljali telegrafični kabelj in srečno ste pripeli ga na suhem v Evropi v Valenciji, v Ameriki pa v Trinity-Bay-ji. Dne 5. avgusta 1858. l. sta si kraljica Viktorija in prvomestnik združenih amerikanskih držav sporočila po atlantskem telegrafu svoje želje in srečo o novi zvezi svojih dežel.

Kako veliko jo bilo veselje, ki so ga vživali Angleži in Amerikani nad izpeljanim atlantičnim telegrafom, ume vsak, kdor pomisli, koliko ljudi je glasno očitalo njihovo početje za prazne sanje! Žalibog, pa veselje ni trajalo dolgo časa, kajti bolj in bolj so zgubovala telegrafična znamenja svoje natančne podobe, in od začetka meseca septembra so zgubila znamenja vso zanesljivost!

Stroški, upanje, veselje in veliko truda je bilo pokopanega s telegrafično vezjo globoko na dnu atlantskega morjá!

Preiskovaje vzroke te velike nesreče so spoznali učeni možje, da se s skrbjo in umotnostjo utegne drugikrat ogniti take nesreče. To spoznanje je pripomoglo Angleško družbo, da je ponavljala svoje prizadevanje. Napravila je nov kabelj,boljševala je mašine, izposodila si je največo barko, kar jih je na morji: „Great-Eastern“ po imenu, ter je pustila nanjo naložiti vez celo, ne pa razdeljeno na konce, kakor pri zadnji nesrečni skušnji.

Meseca julija 1865. l. so veslali na morje, ter so vedno telegrafovali po potopljenem kabelju nazaj v Valencijo. Že so bili položili čez polovico vezi, okoli 1300 milj na dolgost, ko se je mahoma pretrgala vez in zopet potopil se odtrgani konec na dnu globokega morjá. — Ko je njihovo prizadevanje, vjeti potopljeni konec na dnu morjá, vzdigniti ga in pripeti k vezi na barki, splavalo po morji in uničilo se, so vrnili se velike nesreče prestrašeni domú.

Kakor velika pa je bila ta nesreča, kakor škodljiv je tak strah, vendar jih vse to ni moglo odpraviti od njihovega prizadevanja, odkar so po spoznanji prepričali se, da njihovo početje niso prazne sanje, ampak da je reč v resnici izpeljati mogoče. V kratkem času je bil napravljen nov kabelj, paznejše izdelan in močnejši od prejšnjih. Pristavljeni podobi (16, 17) nam kažejo kablja leta 1865. in 1866, z njunimi sostavnimi deli. Kabelj ima v sredi sedem bakrenih dratov precej debelih. Ti dratovi pa so preoblečeni z gutaperho; v podobi se vidijo štiri gutaperčne skladi. Okoli zunanje gutaperčne skladi je ovitih več vrvi obstoječih iz posmoljene konoplje. Okoli konopljene odeje pa je ovito dvanajst

močnih železnih dratov, kateri so preoblečeni z posmoljeno konopljo in sicer prvič vsak za-se, drugič pa tudi vsi skupaj ali cela vrv.

S početka meseca julija 1866. l., skoraj v tistih osodepolnih dnéh, ko so Prusi podrli mahoma Avstrijsko moč, je šla barka Great-Eastern vnovič potapljati novi telegrafni kabelj. H koncu meseca julija je srečno priveslala barka iz Evrope v Ameriko in je položila telegrafno vez po dnu morja od Evrope tje do Amerike.

Od 27. dne meseca julija 1866. l. gredo telegrafna sporočila ali telegrami brez vse zaveze po tem kablju semtertje med Evropo in Ameriko.

Na barki Great-Eastern, ki je ravno srečno razpela atlanški kabelj, so pa peljali s seboj tudi tistih sedemsto milj telegrafnega kablja, ki se je bil odtrgal leta 1865. Šli so ž njo iskati odtrgani konec, ki je ležal globoko na dnu morjá. Ko so s pomočjo astronomije preračunili natanko kraj na širokem morji, kjer je bil potopljen konec, so jeli loviti in vzdigovati ga z mašino, ki je posebno za to delo narejena bila. K sreči so ga vjeli, vzdignili ga na vrh morjá, staknili ga z odtrganim koncem. Zdaj so se vrnili nazaj proti Ameriki potopovaje pripreti kabelj leta 1865., priveslali so srečno v Ameriko, ter so pripeli tamkaj tudi to drugo telegrafično vez med Ameriko in Evropo.

Cim večje so bile težave, ki jih je človek moral premagovati, predno se mu je posrečilo osnovati veljavno in praktično telegrafno zvezo med Evropo in Ameriko, tim imenitniši so tudi nasledki srečnega dela. Storjene izkušnje so dokazale, da utegne človek prepreči vsa morja na zemlji z telegrafičnimi vezmi, in da ni težave tudi v najširokejšem in globokejšem morji ne, ki bi je človek z neutrudljivim svojim prizadevanjem premagati ne mogel.

Zdaj tedaj ni nič nemogočega, da bi človek ne opasal vse zemlje od jutra do večera krog in krog z telegrafičnimi vezmi. Morebiti, da bo potegnila se druga podmorska telegrafna vez po tistem morji iz večerne Amerike do jutrove Azije, ali pa čez osko Bering-ovo pot (Bering-Strasse) od Ruske Kamčatke do severnih amerikanskih pokrajin. K slednji zvezi bo menda na Ruskem skoraj vse pripravljeno, kajti zadnja leta je ruska vlada ukazala si napraviti silno dolge telegrafične vezi, s katerimi se imajo prepreči severni kraji po evropejski in azijski Rusiji.

Telegrafija po hišah.

V Ameriki imajo že dolgo časa po hišah, po večih krčmah in po fabrikah v rabi pripravne manjše telegrafne naprave, s katerimi si dajo znamenja od sobe do sobe; po Evropi so jeli rabiti hišne telegrafe najpred na Francoskem, posebno v Parizi in po drugih obrtnijskih mestih; od tam se dandanes razširja raba hišnih telegrafov hitro po vsih večih mestih. Naprava, ktere je treba pri

vsakterih navadnih telegrafih, je predraga in preveč sestavljena, ter se ne priporoča k hišni rabi. Zarad tega se ne prilega ne Bainovi telegraf s zvonci ali s kazalci, pa tudi Morse-vi telegraf in Wheaston-ovi, uri podobni, kazalni telegraf tudi ne.

Pri teh in pri družih telegrafih, ki se nahajajo v občini rabi, mora osnova biti tako popolna, da se utegnejo dajati sporočila od vsaktere postaje do vseh družih postaj semtertje. Taka osnova pa stori drago ceno. Res je, da Morse-vi telegraf z samo ročnico in s tiskarno mašino ne velja preveč, ker se razun električne baterije dobi za kakih 80 gld.; ali spoznali smo spredej težavo, ki se vstavlja vsakemu, kdor se ni posebno izučil, dajati znamenj ž njim.

Priložnejša je raba magneto-električnih telegrafov, kateri kažejo črke kakor ura ure kaže. Take magneto-električne telefone so napravili Wheatstone in Siemens in Halske. Njihova raba je sicer lahka, ker ni družega treba, kot da vrti ta, ki hoče telefonsovati, neko ročnico na okrog in da postane nekaj malo časa z ročnico vselej, kedar zadene pri vrtenji tisto črko, ki jo ima ravno naznaniti temu, kteremu pošilja telefonsko sporočilo. Tak Wheatstonovi telegraf se rabi v Londonu za potrebe mestne telefonije, ktera prepreza celo mesto London s svojim mrežami in postajami. Tudi nekaj večih kupcev in nekaj imenitnejših obrtniških hiš ima v Londonu ta Wheatstonovi telegraf v rabi. Za manjši kupčijske in obrtnijske potrebe je pa cena tega telefona previsoka, ker velja okoli 400 tolarjev.

Tudi Siemens-ovi in Halske-jevi magneto električni telegraf s svojimi uri podobnimi cifrenicami in kazalci je kaj zaupljiv in priležen tudi za hišno rabo, pa je tudi predrag, ker par velja okoli 200 tolarjev.

Po hišah in fabrikah pa potrebe tirjajo le malokdaj, da bi se moralo telefonsovati semtertje, večidel zadostuje potrebam taka naprava, po kateri se pošilja povelje iz sobe v sobo. Zvonci po hišah in po krčmah imajo večidel namen, poklicati tega ali onega služabnika. Ker je po krčmah, ktere sprejemajo ptujce po noči, veliko sob, pa držé zvončne vezí iz pred dvorišča v vsaktero sobo. Ako ima kdo v ti ali oni sobi kaj naznaniti postrežniku, mu pozvoni kolikorkrat je treba, da izmed postrežnikov pride pravi. Izpred dvorišča pa bi postrežnik ne vedel stopiti v pravo sobo, ko bi ne prejel družega znamenja kot don zvonú, tedaj je zraven zvonca še neka druga naprava, naj bo kje na kaki steni pred durmi ali pri sobnih vratih. Te naprave so podobne pokritim škatlicam. Kjer kdo pozvoni v sobi, tam se odpre škatljica, v odprti škatljici pa se vidi številka tiste sobe, iz ktere je kdo pozvonil.

Električni popki, s katerimi se pozvonuje.

Električni popki niso drugzega kot priprave, Morse vi ročnici podobne, s katerimi se skleplje pretrgana polarna vez kake galvanske baterije. Pristavljena podoba 18. kaže električni popek b na dnu s svitki obdane repulce. Popček stoji na elastični nogi bc ; spodej se ga drži kovinski zob; ko ga pritisneš s prstom v repulco, pa zadene se svojim zobom ob spodej stoječi zob a tega drugzega polarnega konca, ter sklene polarno vez in galavanski tok se steka iz baterije KZ po telegrafnih vezéh. Kakor hitro pa izpustiš popek, ga pa vzdigne njegova elastična noga, ter je vez zopet pretrgana in električnega toka ni več.

V tistem trenutku, ko pritisnjen popek sklene polarne vezi, steče galvanski tok po vezéh, ter gre tudi k elektromagnetnemu zvoncu, ako sta dratena konca njegovih elektromagnetnih valjarjev zvezana s polarno vezjo. V tistem trenutku napravi tok elektromagnet M , in ta potegne na se pred sebo stoječega gibljivega mačka m in z mačkom vred kladivilce k , s katerim udari elektromagnet na zvonček.

Ako je treba koga buditi, ni dosti, da bi zvonec samo enkrat zapel, ampak treba je dalje časa zvončekati. Kdor pa hoče zvončekati, temu ni treba drugzega, kot pritiskati zaporedoma na popek.

Pri omenjeni napravi zgine električni tok, kedar sejenja popek pritiskati. Ako je vez tako dolga, da ta, ki pozvončekava, ne sliši péti zvončka, pa ne vé, ali je ta telegrafna naprava prinesla znamenje tje, kamor je bilo namenjeno ali ne. Ker pa je želeti, da zvé vsak, kdor daje znamenja in zvoní, da je prišlo znamenje, kamor je bilo namenjeno in da je tamkaj zvonček pozvonil, se je pa naprava telegrafnega popka nekaj bolje izpeljala tako, kakor jo nam kaže podoba 19.

Ta naprava je po zunanjem obrazu nekaj podobna okrogli škatljici, ki je z dnem na steni pribita. Na zgornji strani gleda popček P iz nje; notri v njej je shranjena tista naredba, s katero se dajo znamenja in ktera kaže, da znamenja dohajajo na svoj cilj in konec.

V notranji škatljici tiči mali elektromagnet M . Od kake galvanske baterije so napeljeni drateni polarni vezi k in z notri v škatljico k elektromagnetu M ; in sicer drži ve k do r , tam je na strani pripeta elastična popčekova nožica rn , pod njenim zobom n pa stoji druga elastična nožica a , ktera je pripeta pri e in zvezana z dratom, ki gre okoli elektromagnetnega valjarja in od njega tje proti drugem polarnem koncu Z . Po teh vezéh so tedaj sklenjeni polarni dratovi notri do n a r a z e n stoječih popčkovih zob pri n in a .

Ako tedaj pritisnemo na popček P , zadene njegova elastična nožica n s svojim zobom od spodej stoječo elastično nožico tega drugzega polarnega konca, ter je sklenjena cela polarna vez in po

nji teče galvanski tok. Kakor hitro pride galvanski tok, koj dobi elektromagnet M svojo moč, ter potegne na-se blizo stoječo vrtečo magnetično iglo ab in jo završi tako, da kaže njeni konec a na znamenje „*Tukaj*“, na katerega gleda ta, ki daje znamenja.

Z iglo vred se je pa zavrtela tudi njena os io in kovinski klinček im , ki je na osi pribit, je zadel na elastično pero s , ktero je zvezano z r in k . Ker tudi od osi i drži dratena vez do d , od tam do f , do elektromagneta in od njega do tega drugega polar-nega konca Z , — je pa zdaj zvezana galvanska baterija tudi še potem, ko izpustimo popček P in ko stopita narazen zoba n in a .

Pri tej napravi teče tedaj galvanski tok še naprej po vezéh, ko smo že popček izpustili iz rok, ter kaže igla ab dalje časa na znamenje „*Tukaj*“, in ravno tako dolgo daje galvanski tok tudi tam na svojem cilji in koncu namenjeno znamenje in oznanilo. Elelektrični tok daje tedaj znamenje tako dolgo nepretrgoma, dokler ga ne opazi služabnik, katerega kličemo, in dokler ne razsname vsaksebi polarnih vezi. V tistem trenutku, kadar pridejo polarne vezi narazen, se pa povrne igla pod popkom na svoje prvo mesto, in to kaže zopet temu, ki je znamenje dajal, da je sprejelo se njegovo oznanilo ali povelje.

Naprave, s katerimi se opazujejo telegrafna znamenja.

Po velicih krčmah, ktere spremljejo ptujce ali po „hotelih“ in po velikih obrtnijskih poslopih, imajo vpeljane hišne telefone. V tistih sobah, kjer se dajo znamenja, stoji v vsaki naprava z električnim popčkom, tam kamor pa drži telegrafna vez in kjer se sprejemljejo telegrafna znamenja in povelja, tam je treba drugih naprav, s katerimi se opazujejo telegrafna znamenja. Nekaj teh glavnih naprav hočemo omeniti v sledečem pogovoru.

Po hotelih imajo vratarji na preddvorišču svojo posebno sobo, in notri na steni visi tabla, na kateri so zapisane številke, s katerimi so zaznamovane sobe s ptujci. Zraven t-h številke pa visé na tabli tudi gibne magnetične igle (podoba 20). V pristavljeni podobi pomenijo P_1 , P_2 , P_3 električne popke, ki stojé vsak v svoji posebni sobi. Ko prebivalec iz te ali one sobe hoče dati znamenje do vratarja, mu ni treba drugega kot pritisniti na popek P , ker zdaj teče galvanski tok iz električne baterije KZ po bakrenih vezéh in gre mimo tiste magnetične igle, ktera visi zraven številke, ki pomeni njegovo sobo.

To se spoznava tudi po podobi, ker od popka P_1 drži vez k elektromagnetu pred prvo magnetično iglo zraven številke 1 , in ravno tako drži od popka P_2 posebna vez iz druge sobe k vratarjevi sobi in gre krog elektromagneta te druge magnetične igle,

ktera visi zraven številke 2, ki pomeni to drugo sobo, iz ktere ima priti telegrafsko znamenje.

Magnetične igle visé pendljem enako na osih a , b in c ; spodnji del vsake igle je magnet ns , zgornji pa ni družega, kakor prispričeno kovinsko kazalo. Zraven vsake magnetične igle stoji trdno podkovi podoben elektromagnet, krog kterega teče električni tok, kedar pritisne prebivalec v tisti sobi na popek, ktera je zaznamovana s tisto številko, ki je zraven igle. Kakor hitro priteče galvanski tok, naredi se iz podkovi elektromagnet, ta pa potegne na-se spodnji magnetični konec magnetičnega kazalca, ter se zasučé zgornji konec ali kazalec tako, da kaže ravno na tisto številko, ktera pomeni sobo, iz ktere prihaja telegrafno znamenje.

Znamenje, ki ga dá magnetična igla, pa ne zgine naenkrat, akoravno jenja prebivalec v sobi pritiskati na popek. Podkovni elektromagnet, ki je na-se potegnil spodnji magnetični del ns naše igle, obdrži magnet na sebi, ker mu ostane nekaj malega elektromagnetične moči, ko se jenja galvanski tok in pa ker tudi igleni magnetizem budi v železni podkovi magnetično moč. Tedaj kaže magnetična igla tako dolgo na svojo številko, dokler ne zagleda „portir“ tega znamenja in dokler jo ne odtegne z ročnico N proč od železne podkovi. — Da pa vratar more hitro zapaziti znamenje, kterega kaže igla, gre galvanski tok ob enem tudi mimo zvončka, ter bije s kladivom nanj in kliče vratarja, da naj gre gledati, kdo da kaj želi ali v kateri sobi prebivalec kaj potrebuje.

Akoravno je ta osnova kaj pripravná, vendar nima posebne veljavnosti, ker se lahko primeri, da podkov izpusti iglo, predno jo vratar zagleda, tedaj zgine telegrafno znamenje in nobeden ne zvé, da bi bil kdo kaj potreboval. Ker pa tudi prebivalec v sobi ne dóbi nobenega znamenja nazaj, zato tudi on ne zvé, ali je kdo slišal ali zagledal njegovo zamenje ali ne. Zarad tega se je jela že zapušati ta osnova z magnetičnimi iglami, mesti igel se vpe-ljava elektromagnet z mehkim železnim mačkom, kterega elektromagnet pritegne in izpusti, kakor je treba. Te osnove pa morajo biti drugače izpeljane.

Bréguet-ova naprava z elektromagnetičnim mačkom in plohom.

Pristavljena podoba 21. nam kaže elektromagnet M , do kterega ste napeljani polarni vezi kake galvanske baterije. Nad elektromagnetom visi na elastičnem peresu maček a , obstoječ iz mehkega železa, ki ima na vrhi pri strani močan zob b . Zraven elektromagneta in mačka pa kaže nam podoba tudi neki ploh p , kateri se spodej opira na os o , zgorej se pa prijemlje s svojim zobom za mačkovi zob.

Ta naprava je v kaki ormari tako shranjena, da se ne vidi ne elektromagnet ne ploh, dokler se ne dá kako telegrafno na-

znanilo. Dokler ne priteče galvanski tok po vezéh, nima elektromagnet svoje moči, ter pusti mačka na miru, in maček drži z zobom ploh, ki na strani visi, da se ploh ne zvrne navzdoli. Kakor hitro pa kdo pritisne na popek, kateri stoji tu ali tam v polarnih vezéh, se pa sklenejo vezi ter teče električni tok, elektromagnet dobi svojo moč, potegne mačka na se; pri tej priči izpusti maček ploh, ker se razsnameta njihova zoba in ploh umahne navzdoli, pa se ne izvrne popoluoma, ampak ostane na mestu, kateri je s pikcami zaznamovano.

Ako si mislimo, da ima ormara (podoba 22.), v kateri je shranjen elektromagnetični ploh, na strani špranje tako napravljene, da ploh, ki ga maček izpusti, ne pade na steno te ormare, ampak da zadene v špranjo, da pogleda zgornji konec ploha ven skozi špranjo iz ormara ter se pokaže ogledovalcu.

Iz tega že utegnemo razumeti, kako naznanja prebivalec v sobi vratarju ali kakemu služabniku svoje želje. V sobi, kjer stane, je pripravljen električni popek. Ko prebivalec pritisne nanj, sklene polarne vezi, električen tok priteče, stori elektromagnetično moč ter izproži mačka in ploh. Na plohu pa stoji zapisana številka tiste sobe, iz ktere prihaja električno znamenje, tedaj sprejme vratar telegrafno znamenje, kedar zagleda iz ormara prežeči ploh in vé, kje kdo kaj potrebuje.

Temu, ki opazuje ta znamenja, ni treba drugega opravljati kot skrbeti, da služabniki dopolnejo želje onemu, ki je telegrafoval, in pa spraviti ploh nazaj v ormara, da se more iz iste sobe vnovič dati telegrafno znamenje. Podoba sama pa kaže, da ni kaj truda s zadnjim opravilom, ker ni treba drugega kot ploh prijeti in ga potisniti notri v ormara. Maček je namreč odstopil od elektromagneta, ki je zgubil svojo moč in zgrabi ploh, ko se mu približa s svojim zobom, kakor ga je držal od začetka.

Ta naprava se lahko toliko izboljša in popravi, da se ž njo ne pokliče samo služabnik v to ali ono sobo, ampak da se na ravnost pokliče tista oseba, s katero želi tujec govoriti, naj bo, da postrežnika, kršenco ali pa krčmarja.

Mislimo si, da v sobi mesti enega električnega popka stoji troje električnih popkov, prvi z znamenjem „postrežnik“, drugi z znamenjem „kršenca“, tretji z znamenjem „krčmar“. Od vsacega električnega popka pa naj drži polarna vez tje v ormara na predddvorišču in v ormari naj ima vsaka vez svoj posebni elektromagnet s plohom vred. Na tistem plohu, katerega elektromagnet je zvezan s popkom, ki ima znamenje „postrežnik“, naj stoji tudi znamenje „postrežnik“; na drugem plohu, katerega elektromagnet je zvezan s popkom, kateri ima znamenje „kršenca“, naj stoji znamenje „kršenca“ itd.

S tako napravo utegne prebivalec v sobi poklicati ali postrežnika, kršenco ali pa krčmarja, kakor mu je ljubo, ker ni

treba drugega, kot da pritisne pravi električni popek, zaznamovan s tistim imenom, katerega misli poklicati. Kakor pritisne, n. pr. na popek z znamenjem „krčmar“, pa pogleda tam, kjer se znamenja ogledujejo, iz ormara ploho z znamenjem „krčmar“, ki ga ptujec k sebi kliče.

Cela osnova hišnega telegrafa.

Doslej smo pregledovali posamezno pripomočko, s katerimi dela hišna telegrafija; zdaj ko poznamo galvansko baterijo, električne popke, gibljajoče magnetične igle, elektromagnetični zvonec in elektromagnetičnega mačka s plohom, pa utegnemo sestaviti vse te potrebne pripomočke v tako zvezo, da se napravi iz njih cel hišni telegraf.

V pristavljeni podobi 23. je posnet obraz take osnove hišnega telegrafa. V tej podobi pomeni MN ormaro na preddvorišču, v kateri so zaprti elektromagneti z mački in plohom, pod špranjami, skozi katere pogledujejo plohi iz ormara, stojé številke 1, 2, 3, 4 in 5. Vsak elektromagnet je vprežen v polarni vez. Polarna vez pa izhaja iz galvanične baterije B , in sicer od bakrene plošče K proti VV in od VV skozi sobe, v katerih stojé popki p_1, p_2, p_3, p_4 in p_5 . Iz sob od popkov pa držé vezi vsaka do svojega elektromagneta v ormari, in se združijo v edino vez pri d , ktera drži nazaj do baterije B . Na tej poti pa gre polarna vez in galvanski tok skozi elektromagnet E z elektromagnetičnim zvončkom z, k , kateri visi na steni zraven ormara ter pozvonuje in kliče glasno vratarja ali služabnika, da naj pogleda, kje da se je pokazalo kako telegrafno znamenje iz ormara. Zdaj še posebno (p_3, ab).

Zdaj ko poznamo celo osnovo, pa vemo kaj se godi, ko kdo telegrafuje iz te ali one sobe. Ako hoče prebivalec, ki stanuje v srednji sobi, dati znamenje, pritisne na električni popek p_3 . Pritisnjen popek sklone električne vezi ter teče električni tok iz baterije sem po poti KVc , pri c pa se loči glavne vezi in gre skozi sobo tega prebivalca, iz te pa stopi pri h v ormaro, kjer dá srednjemu elektromagnetu svojo moč. Srednji elektromagnet potegne mačka na-se in maček spusti ploho, kateri se zvrne in pogleda iz srednje špranje ab v znamenje, da prebivalec v srednji sobi kaj želi.

Kedar se primeri, da se popka v dveh sobah naenkrat pritisneta, se pa glavni električni tok razcepi na dvojce ter gre polovica elektrike skozi to polovico in skozi ono sobo, ako so vezi enake pri tej kot pri oni. Enako se utegne pripetiti, da se pritisne ob enem na vse električne popke; takrat se razdeli tok na toliko delov, kolikor je električnih popkov. Tedaj mora galvanska baterija imeti toliko moči, da na vse kraje razcepljeni električni tok še ohrani pridši v ormaro toliko moči, da more razsneti mačka, da ploho iz ormara pogleda.

Ako ta, ki telegrafuje z električnim popkom, ktereга smo ogledovali po 18. podobi, želi zvedeti, ali je kdo opazil njegovo znamenje ali ne, je pa treba še druge priprave. Zvedeli smo namreč na zgornjem mestu, da ko se pritisne električni popek, pokaže magnetična igla v njem na znamenje „Hier.“ To kaže pa samo, da električni tok gre po vezéh; ali pa tok opravi svoje delo, ali prinese pošto in ako zagleda vratar ali služabnik razprožen ploh ali ne, tega mu igla ne vé povedati, dokler kaže na znamenje „Hier.“ Ker pa je vsakemu, ki kaj potrebuje, ležeče na tem, da zvé, ali je kdo sprejel njegovo povelje ali ne, je pa v ormari naprava taka, da vratar, ki zagleda popek, s tistim gibom, s katerim vzdigne ploh in ga postavi na staro mesto, razklene za kratek čas električne vezi. Kakor hitro pa je vez pretrgana, pa jenja galvanski tok ter igla v sobi zapusti znamenje „Hier“ in se skrije na svojem navadnem mestu. Ko prebivalec vidi, da je igla skrila se, pa vé, da je kdo zapazil njegovo povelje.

Hišni telegrafi v podobi električne ure.

Hišni telegrafi, ktere smo premišljevali v poprejšnjem pogovoru, zadostujejo samo takim majhnim potrebam, ki tirjajo, da se hitro naznanja povelje iz te ali one sobe tje na kako dalnje mesto. Te naprave pa niso za to osnovane, da bi se mogli ž njimi pogovarjati iz sobe do sobe; s temi prvotnimi osnovami se ne more pogovarjati, ker tisti, ki zazre telegrafno znamenje, nima nobene posebne naprave, da bi mogel odgovoriti, kar bi hotel, k večem utegne dati znamenje, da je sprejel povelje.

Po večih hišah in posebn po obširnejših obrtnijskih poslopih pa je treba pogovarjati se z oddaljenimi osebami, da ne treba zmiraj letati od konca do konca semtertje, ter je treba telegrafnih osnov, s katerimi se more telegrafovati semtertje, kakor se telegrafuje z občnim telegrafom. Omenili smo sicer že poprej, da so iznašli Wheatstone in Siemens in Halske kaj izvrstne telegrafne naprave s cifrenicami in s kazali, ki po cifrenicah kažejo na alfabetične črke kakor ura kaže na cifre. Omenili pa smo tudi, da so te izvrstne naprave predrage.

Zarad tega so prizadevali se mehaniki neutegoma iznajti enotnejše naprave, ktere bi ne imele take velike cene, pa bi vendar kazale alfabetične črke, kakor kaže ura ure. Iz tega prizadevanja izhaja Hagendorff-ovi telegraf, kateri v resnici ni drugzega kot enotnejša osnova sestavljenega Bréguet-ovega telegrafa s cifrenico.

Ker pa dela težavo ob enem ogledovati pri teh telegrafih po cifrenici tekoča kazala in zapazovati si zapored vse tiste črke, pri katerih kazalo nekaj malega počije, so pa v zadnjih letih hiteli drugi mehaniki iznajti take telefone, pri katerih se alfabetične črke dadó natisniti, kakor jih tiska Hughes-ovi telegraf. Zakaj

pa ne porabijo v takih hišah izvrstnega Hughesovega telegrafa? Tudi ta je predrag, ker velja na Dunaji pri Schaefflerju 600 gld. Ako se hoče osnovati telegraf, s katerim se pri hišni rabi tiskajo telegrami, je treba izpustiti tisto težavno osnovo, ktera sama tiska ter je treba pristaviti edini v o d, s katerim tiska ogle-dovalec. Tako so Francozi znižali ceno in dosegli so ta cilj in konec, da se natisnejo telegrafni pogovori.

V naših dnéh še ni toliko takih telegrafov, da bi utegnili, posebno izbirati jih, pač je pa silo in silo veliko poskušenj in veliko nerabljivih naprav stopilo na dan.

Po moji razsoji se med hišnimi telegrafi, s katerimi se tiskajo povelja, prilega najbolje telegraf, ktereга je napravil mehanik Rémond v Parizi (42, rue des Martyrs), ker njegova raba ne tirja nobenega posebnega uka in cena je nizka, ker ne velja več kot 150 frankov.

Remondov telegraf s tiskarnim vodom.

Rémondov telegraf obstoji — razun galvanske baterije — iz dveh glavnih delov. Prvi del (podoba 24) obstoji iz naprave, s katero se dajó znamenja kakor z Morsetovo ročnico. Francozi ga imenujejo: „manipulateur“; mi bomo imenovali ga ročnico.

Na štirivoglatem lesenem podnožji je utrjena okrogla kovinska tablica *MN*, ž nje gleda na sredi os, na kateri je vprežena ročnica *PC*. Na vnanjem konci pri *P* ima ročnica popek *P*, kateri se prime z roko in se vrti ročnica ž njim na okrog od leve na desno stran, kakor kazalo na uri. Poleg okroga pa stojé pod ročnico alfabetične črke zapored kakor v alfabeti, in ročnica je pribita pri *B* tako, da se vidi skoz njo tista črka ali cifra, nad katero stopi ročnica, ko se vrti.

Raba te ročnice je kaj pripravna, ker temu, ki hoče telegrafovati, ni treba družega, kot da vrti ročnico, kakor gre ura, samo da mora na vsaki črki, katero méni telegrafovati, nekaj malo časa počiti, takrat ko se ta črka pokaže pod ročnico.

Spodej pod okrožno tablico tiči na ročnični osi zobato kovinsko kolesce, katero ima na pol toliko zob, kolikor ima okrožnik znamenj. Po zobéh tega kolesca pa se plazite dve kovinski kljuki *D* in *D*₁. Kedar poskoči kljuka *D* na dno zoba, se odzdigne njeni rep od klinčeka *o*, na katerim se sklepljejo polarni vezi galvanskega toka, ki ste privežani pri *A* in *A*. Kedar pa vzdigne zob s svojim hrbtom kljuko kvišku, se pa vezi pri *o* zopet sklenejo ter teče zopet električni tok. S to napravo se doseže, da se pri vsakem zobu električni tok spusti po telegrafnih vezéh in se zopet konča.

Drugi glavni del (podoba 25) nadomestuje Morsetovo tiskarno mašino z elektromagnetičnim vodom. Ta obstoji iz elektromagneta *E*, kateri sega s svojim mačkovim vodom *O* gori med zobé navite

ure *U*. Ta ura pa goni kazalo, kakor navadna ura po cifrenici, na kateri šteje znamenja: črke in cifre po tisti vrsti, kakor na ročnici, tako da kaže ta ura zmiraj na ravno tisto črko, ktera se vidi skozi ročnico. Na tej uri se sprejemljejo telegrafna znamenja, in Francozi jo imenujejo: „recepteur“; mi ji bomo rekli: sprejemljico ali ura, ki sprejemlje telegrafna znamenja.

Naša 25. podoba nam kaže od strani telegrafno uro ali sprejemljico, tedaj se njeni sestavni deli ne morejo ločiti med saboj, temveč zakrivajo jeden drugega. V tej uri je tudi tista naprava, s katero sprožuje elektromagnet uro z vodom *S*; ta naprava se vidi v tisti podobi na desni strani zaznamovana s črkami *ST* in *z*. Elektromagnet sega z vodom *S*, kateri je na zgornjem konci šivanki podoban, med zobata kolesca *z*, tako da jih zavira, kedar je vod na miru. Ura navita bi rada ta kolesca gnala na okrog, pa ne more, ker so zavrte, dokler elektromagnet ne dobi moči in ne zgiblje špičastega vodu izmed kolesčevih zob. Ta naprava se imenuje „echappement“ ali sprožalo.

Na tisti osi, kjer sta utrjena kolesca *z*, pa tiči na drugem konci, ki sega skozi steno *F'*, precej večje kolesce *T*, katero ima krog in krog po obodu zob; iz teh zob pa gledajo tiskarne alfabetične črke. Ko bi zagnal poprej to kolesce po suknju s črnilom napojenem, potem pa po belem papirji, bi se pa natisnile iz njegovih zob prežeče črke in na papirji bi se pokazal tiskan cel alfabet po tisti poti, po kateri se je kolesce valilo.

Mislimo si, da kdo na ročnici vrti na okrog in da pride od črke *A* do črke *B*; zdaj se pusti galvanski tok po vezéh, elektromagnet dobi svojo moč ter potegne na-se vod *S*, kateri spusti zob kolesca na desni strani; ta pa hitro zasači na levi strani drug zob nasproti stoječega kolesca. Ura navita, ki hiti vrteti os, jo zavrti takrat, ko vod spusti zob na desni strani, ter pravimo, da se je sprožilo gibanje. Naprava je pa taka, da se os komaj zavrti toliko, da se kolo s tiskarnimi črkami pomakuje samo za en zob ali za eno črko na okrog in sicer tako, da pride na tisto mesto, kjer je poprej stal zob s črko *A*, zdaj črka *B*. Kakor hitro se to zgodi, pa zapre elektromagnet zopet uro, da neha teči. — Iz tega se lahko sprevidi, da elektromagnet z vodom, s sprožalom, spušča v uri alfabetične črke po tistem redu zapored naprej, v katerem redu se prikazujejo pod ročnico, ki se vrti.

Zdaj, ko smo ogledali od strane uro, ki ima sprejemati telegrafna znamenja, pa zavrtimo v mislih napravo, tako da pride leva stran 23. podobe pred naše oči, ter ogledujemo aparat od spredaj, kakor ga nam kaže pristavljena podoba 24. Tukaj vidimo široko steno *FF*. Zgorej na levi strani gleda iz te stene zobato kolesce *T*, katero ni drugega kot kolesce s tiskarnimi črkami, ki smo ga že v poprejšni podobi pod istem znamenjem *T* zapazili si. Ob obod tega tiskarnega kolesca in ob njegove črke

se drgne majhno vretenice H napolnjeno s črnilom ali z barvo. Ko se vrti tiskarno kolesce, se drgnejo tiskarne črke ob barvo na vretenu ter se pobarvajo tako, kakor se v tiskarnici barvajo s tiskarnim črnilom, predno se natisnejo.

Spodej pod tiskarnim kolescem T je pripravljen vod oL , kateri se vrti krog osi L' , na levi strani pri o ima nekaj špičastega obronka ali prizmatičen hrbticek na sebi, na desni strani pri L pa je v podobi ročnice zakrivljen, da ga je lažje prijemat in ga potiskati navzdoli.

Na vrhu stene je pa obešeno motovilce II obvito z dolgim papirnatim trakom. Iz motovilca se vleče papirni trak navzdoli, kakor kaže strelica narisana in pikasta stezica mnogo zakrivljena, ki gre od I doli proti O_1 , od todi proti g in gori čez prizmatični vodni hrbet o pod tiskarnim kolescem; od tam pa gre papir na levo navzdoli, kjer je na vnanjem koncu pripeta neka teža k na njim, ki ga vleče izpod tiskarnega kolesca.

Mislimo si, da gleda na tiskarnim kolescu T navzdoli na spodej stoječi papirni trak ravno tisti zob, kateri ima tiskarno črko A ; ako se zdaj pritisne z roko vod pri L navzdoli, vzdigne se vod z levim koncem o in vzdigne s seboj papirni trak ter ga pritisne ob pobarvano tiskarno črko A , tako da se črka A na papir natisne.

Zdaj, ko smo natisnili črko A , je tudi ročnica, ki daje znamenja, kazala na A . Ako pa zdaj zavrti telegrafovec ročnico do B , sproži tudi elektromagnet E s svojim mačkom in s sprožalom uro, ter se zavrti ob istem času tiskarno kolesce toliko, da stopi zob s črko B nad papirni trak.

Zdaj bi tedaj utegnili natisniti z vodom črko B na trak, ako bi pod njo na prizmatičnem hrbtu ne stala poprej natisnjena črka A . Ako hočemo zraven A natisniti tudi B , je treba trak papirni toliko potegniti naprej izpod kolesca, da pride nov konček papirja pod zob. To se godi tako le: Poprej, ko smo natisnili črko A , smo pritisnili z roko desni konec L vodu navzdoli, vod se je zavrtel krog L , ter je šel cel konec noter do L' navzdoli, in na tem koncu tiči pri O , klinček v vodu, krog katerega klinčka se ovija papirni trak. Ko gre z vodom klinček o , navzdoli, potegne tedaj kos papirnatega traku za seboj in ga razvije toliko iz motovilca. To se zgodi v tistem trenutku, ko se tiska na družem koncu črka na papir. Zdaj, ko je natisnjena črka, izpusti roka vod L , neko zavito elastično pero M pa potegne vod na njegovo staro mesto nazaj. Zdaj gre klinček o , kvišku in spodej pod vodom je zdaj papirni trak dalje kot poprej, ter ni napet, dokler ga ne nategne kdo od konca sem. Ker visi konci traku teža k , ga pa ta nategne, da potegne za seboj tisti konček, ki se je poprej bil razmotal. Tedaj pride zdaj nov konček papirja pod novo črko, ter jo utegnemo natisniti na papir, kakor smo natisnili črko A .

Ko telegrafovec daje znamenja z ročnico (podoba 22), se vrti tedaj tiskarno kolesce, tako da vselej stoji tista črka, na ktera zadeva ročnica, ravno nad papirnati trak, ter da se tiska črka za črko po alfabetičnem redu, kakor zadeva ročnica pri svojem vrtenji črke po alfabetičnem redu.

Raba tega hišnega telegrafa je tedaj kaj priložna. Ni treba drugzega, kot da vrti ta, ki hoče telegrafovati, ročnico na okrog in da postane z ročnico nekaj malega vselej, kedar zadene z ročnico pri vrtenji tisto črko, ktero ima naznaniti tje, kjer stoji sprejemnik. Sprejemnik pa zopet nima velicega dela, ker ni treba drugzega, kot da pazi, kdaj da tiskarno kolesce pri vrtenji nekaj počije, takrat ima pritisniti na tiskarni vod, da se črka telegrafovana natisne na papirji.

Se laglje pa dela sprejemnik, ako ima zraven tega tudi cifrenico s črkami in s kazalom pred očmi. Ta se sicer v nobeni podobi ne vidi, pa si lahko mislimo, kako da je narejena. Mislimo si, da gleda os tiskarnega kolesca sem ven, kakor iz cifrenice na uri gleda os na sredi. Na to os dajmo cifrenico pribiti na steno, da mirno stoji, kakor pri uri, kazalo pa nataknujmo na os, tako da se z njo vrti; zdaj kaže kazalo zapored na tiste črke, na katere kaže telegrafovecva ročnica. Kedar tedaj telegrafovec postane z ročnico, postane tudi kazalo na tisti črki, in sprejemnik, ki drži za vod, pritisne na nj, kakor hitro zapazi, da počiva kazalo na ti ali na oni črki.

Pri ti osnovi se ni lahko zmotiti, ker sprejemnik vidi prvič telegrafovane črke vse zapored, kakor je navada pri navadnih kazalnih telegrafih, drugič jih pa ob tistem času natisne na papir. Ni mu treba ne zapominjati si črk zaporedoma, ne zapisovati si jih na posebni papir.

Pri vsi ti izvrstni in varni napravi je pa vendar mogoče, da se kaj popači, tako da se zgreši prava črka in da se za popačeno črko popačijo tudi sledeče črke. V našem razlaganju smo si namreč mislili, da so naprave tako natančno izpeljane, da se s pomočjo elektromagnetičnega mačka in s sprožalom doseže enakočasno gibanje na ročnici in na tiskarnem kolesci. Utegne se pa pripetiti, da telegrafovec, ko hiti dajati znamenja z ročnico, vrti hitro in hitro po tistih črkah naprej, katerih ne potrebuje, ter da imata elektromagnetični maček in sprožalo hitro delati, da ga dohajata. Teža je pa velika mehaniku tako natančno izdelati vse dele, posebno elektromagnetični vod in sprožalo, da bi se nikoli nič ne zmedlo. Ako se pa pri sprožalu samo en zob zgreši, se pa na tiskarnem kolesci ne zgreši samo ena črka, ampak zgrešé se tudi sledeče vse, dokler se tiskarno kolesce na popravi.

Za popraviljanje tiskarnega kolesca se rabi drugi vod P , ki ga vidimo v zadnji podobi na levi strani. Kakor hitro se je kaj pokvarilo, da se besede zmedó, pa pritisne sprejemnik na ta vod.

S tem vodom se vzdigne os tiskarnega kolesca toliko, da se snema zobata kolesca z raz elektromagnetičnega vodú; zdaj pa neha sprožalova zavira, ter ura zažene tiskarno kolesce hitro na okrog. Osnova je pa taka, da ura, ko jo ne zavira sprožalo, postavi tiskarno kolesce in kazalo na cifrenici vselej na prvo ali na zadnjo alfabetično črko, na A ali na Z. Zdaj je popravljena ura; treba pa naznaniti tudi prvemu telegrafovalcu, od ktere besede sem da se je povelje pokazilo in da je treba popravljati in ponavljati. Pri tej zmoti mora tudi on pomagati, ter mora postaviti svojo ročnico na isto alfabetično črko, na A ali na Z, kakor sta med seboj pogovorjena, in potem še le ponavlja svoje sporočilo od popačene besede naprej.

Hagendorffov hišni telegraf z uro, ki kaže črke.

Hagendorffov telegraf obstoji vsesploh iz enacih naprav kakor Rémondov telegraf, kterega smo ravno ogledovali, samo da Hagendorffovemu manjka kolesca s tiskarnimi črkami in tiskarnega vodú.

Hagendorffov telegraf pogrešuje toraj tisto važno naredbo, s katero se telegrafna znamenja, minljiva kakor so, ne pokažejo samo na cifrenici, ampak se tudi štampajo, da se beró, kakor knjige tiskane. Ker na cifrenici znamenje za znamenjem hitro zgine, kakor kazalec hitro skače od znamenja do znamenja, je pa kaj neprecenljiva Rémondova tiskarna naprava, ker ž njo se daje zginljivim telegrafnim znamenjam nezginljiva podoba, ter se ohranijo telegrami natisnjeni na papirji za vsacega, kdor jih želi brati.

Rémondov telegraf je tedaj veliko važnejši za dejavno življenje kot Hagendorffov. Zakaj pa se ne rabi povsodi Rémondov telegraf? Hagendorffov telegraf je stareja nemška iznajdba, je dober kup in razširjen je že povsod po večih nemških obrtnijskih pobištvah, Rémondov telegraf pa je mlajša francoska iznajdba, ker ta je zagledal še le leta 1869. ta svet.

Hagendorffov telegraf obstoji, kar se ga vidi od zunaj iz majhne ormarice (pod. 24), ktera stoji na mizi, iz sledečega: Na zgornji steni te ormarice, ktera stoji večidel toliko napošev proti nam, da lahko nanjo gledamo, ko sedimo pri mizi, se nam kažeta dva okrožnika. Okrožnik na levi strani ima ročnico *P* in črke alfabetične; ž njim se dajo znamenja ravno tako, kakor z ročnico *P* pri Rémondovem telegrafu. Okrožnik na levi strani pa ima cifrenico s kazalom *k* in na okrog tisto vrsto alfabetičnih črk kakor ročnica; na njem kaže pod steno skrita ura telegrafovane črke.

Med krogoma gleda pri *a* popek iz pokrova. Kedar se kaj zmede, da kazalo ne kaže na pravo črko, se pa s popkom postavi kazalo na prvo črko. Pritiskaje na popek poganjamo kazalo od črke do črke, dokler ne pride do prave, ktera stoji pod ročnico v prvem krogu.

Električne baterije in telegrafnih vezí pa v podobi ni videti. Baterije nimajo skoraj nikjer v sobi, ampak ta stoji kje na kakem varnem kraju, da se ne pokvari z butanjem in da se pri popraviljanji ne oskruni soba s kislinami in z drugim neprijetnim orodjem, katero se pri bateriji rabi. Najснаžnejša je Meidingerjeva galvanska baterija, in se priporoča tudi zaradi tega, ker nje tok trpi dolgo časa, predno jo je treba popravljati.

Zgornja stena ormare se odpre kakor truga. Ko vanjo pogledamo, vidimo na sredi med okrožnikoma elektromagnet M , z elektromagnetičnim mačkom nn in z vodom ab , kakor nam to kaže podoba 28.

Pod ročnico zagledamo enako napravo, kakor pod Rémondovo ročnico v podobi 24. Ko se tedaj ročnica vrti od črke do črke, se vrti ž njo zobato kolesce K , ter se polarne vezí zdaj stikajo, zdaj pa razkljepljejo, da se potaka galvanski tok po vezéh in da se zopet vstavlja. Od galvanskega toka pa dobiva elektromagnet svojo moč, ter giblje z mačkom vod, s katerim sega v navito uro U .

Sprožalo v tej uri pa ne obstoji iz dveh kolescev, kakor pri Rémondovem telegrafu, ampak iz edinega kolesca r , katero ima dolge špičaste zobce.

Ko potegne elektromagnet M mačka nn na-se, se zgiblje mačkovi vod ab , tako da se njegov precepljen konec b nekaj malega proti nam obrne, ter vzame s sabo v precepi tičeči klinček i in zavrti ž njim stebriček co . S tem stebričkom se pa zavrtita dva dolga roga m in u , in sicer tako, da se oprostí kolesce r , ko se obrne rog m vsled zavrtjenja proti nam. Pri tisti priči pa stopi spodnji stebričkov rog u pred sledeči kolesčev zobček, ter se kolesce r ne more naenkrat zavrtiti za več kot samo za pol zobá. Ko pa potem elektromagnet zgubi moč, se pomakne maček na svoj prvi prostor, stebriček se zavrti nazaj in kolesce r se zavrti za pol zobá.

Ko je tedaj vod na miru, se opira desni rog tega vodú na kolesčev zob; kakor hitro se pa vod toliko pomakne, da pride zob v špranjo med vodova rogova, pa steče kolesce naprej, ker v tem trenutki vod ne zavira zoba. Komaj pa je ura zagnala oprosteno kolesce za en zob naprej, že plane ta drug rog električnega vodú pred drugi rob, ki se pomiče za prvim in ga vjame in zopet zavre uro in kazalo na cifrenici.

Kar zadeva djavno rabo Hagendorffovega telegrafa, se ta po prejšnjem ogledovanji lahko razume. Ako se hočeta dva, ki bivata v daljnih sobah, pogovarjati med seboj o svojih delih in potrebah, morata imeti vsaki celo to napravo, katero nam kažete zadnji podobi; in zraven te tudi električno baterijo in vezí napeljavane od baterije do obeh njihovih telegrafnih aparatov.

Kedar se telegraf ne rabi, stoji ročnica na ormarici vselej na gotovem prostoru med prvim in zadnjem alfabetičnem koncem.

Ta prostor ima znamenje †, ali zvezde ali pa ostane celo prazen z belim poljem. Na miru more tedaj tudi kazalo na svojem krogu kazati vedno tje, kamor kaže ročnica. Ko bi se pri kazalu to zgrešilo, se pa postavi na svoj pravi prostor s popkom α , kakor smo že omenili.

Ta, ki misli naznaniti daljnemu svoje želje, mora poprej dati znamenje. Iz tega namena gre galvanski tok od začetka, ko vrti ročnico v daljni sobi, k elektromagnetičnemu zvoncu, katerega pa v podobi ni videti, ter kliče v daljni sobi na ogled. Predno mož priteče ogledovati znamenja, pa hočemo mi še enkrat pogledati v ormar, kaj da se godi v nji.

Ko se vrti ročnica P , se vrti ž njjo vred kolo K (podoba 28), lisica f se opira z jeklenim peresom l med zobé. Namen lisični je dvojni; prvič zavira kolo k , da se ročnica P ne more nazaj vrtiti, ker bi se, ako bi se nazaj vrtila, vse zmedlo in kazalec bi ne kazal na tisto črko, ki stoji pod ročnico. Drugič pa ima lisica vpregati in razpregati električni tok; to pa opravlja s svojim hrbtom slonove kosti. Ko namreč lisica tiči v jami za zobom, ste telegrafni vezi za njenem hrbtom razklenjeni med kovinskima peresoma l in h , ker se ta zdaj ne tišita eno drugzega. Kakor pa pri vrtenji zobovi hrbti odganjajo lisico od k , pa pritiska ono s svojim košenim hrbtom konec telegrafne vezi l ob konec h ter skleplje tok. Vselej, kedar se galvanski tok sklene in razklene, se pa pomakne na drugem krogu kazalo, katero daje znamenja, vselej za eno znamenje naprej.

Ta, ki daje znamenje, pokliče od začetka, ročnico urno na okrog vrté, na ogled; potem pa začne telegrafovati še le, ko ogledovalec v daljni sobi odgovori in pritrdi, da hoče paziti na njegova znamenja. Zdaj telegrafovec vrti ročnico ter pri vsaki črki, katero hoče naznaniti, postane nekaj malo časa, daljni ogledovalec si pa črko, ra kateri kazalo nekaj malega počiva, zapazi ali zapiše. Iz črk se sestavijo besede, ter se tako pové po telegrafu, kar je treba.

Ozir po občnih telegrafnih osnovah.

Kakor mogočno si je človek s svojimi vednostmi osvojil električne moči, kjerkoli ima v svoji oblasti njihove izvire, kakor mogočno je prepregel vse kraje po suhem in po morji z električnimi vezmi in kakor mogočno on zapoveduje električnim tokom, da morajo oznanjati njegovo voljo na vse kraje po zemlji; vendar ga še preganja po vseh teh potih natorna vlast ali moč neukrotene elektrike, iz ktere se delata blisk in grom.

Ko bi zdaj živeli Grki med nami, bi djali, da zavidljiv bog, oča blisku, preganja človeka, kateri se je predrznil po sili vzeti mu nekaj bliska in strele. Kakor je osoda (fatum) preganjala

stara ljudstva, tako preganja natorna električna moč v zraku vse telegrafne vezi.

Ko so na Semerniku (Semering) po stebrih razpenjali telegrafne dratove, je profesor fizike, Baumgartner, bil nadzornik tega dela. On nam pripoveduje boj njegovih delavcev z natornimi prikazni. Velikokrat so delavci ostrmeli in vrgli so dratove iz rok! Na vprašanje, kaj se jim je krivega prigodilo, so odgovarjali, da jih neka nevidna stvar stresa in trga močno po vseh udih, ko prijemljejo dratove z rokami.

Prepričal se je Baumgartner po lastnih skušnjah, da stres in trganje po udih prihaja od električnih tokov, ktere obudi strela pri hudem vremenu ali zračna elektrika po telegrafnih vezéh. Take električne toke, izvirajoče po kovinskih vezéh od vnanje elektrike imenujemo „inducirane“ toke.

Inducirani električni tok, imajoči moč, da stresa človeka po udih, ima pa tudi lastnost, da goni elektromagnetni vod ter daje telegrafna znamenja in piše — se vé da vse zmešano — z Morsejevo tiskarno mašino, kakor tudi z družimi napravami, s katerimi se sprejemljejo telegrafna znamenja. Ko se o hudi uri približajo črni oblaki, po katerih se bliska in treska, se začne raztekati inducirani toki po telegrafnih vezéh, ter sleparijo s svojo neukroteno močjo po telegrafnih mašinah in jih pokvariijo, kedar so premočni. Stražniki, kateri so vajeni njihovega nerednega dela, jih hitro spoznajo že celo no uho po nerednem glasu in po klepetanju po mašinah ter hité snemati telegrafne vezi, kajti utegne se prigoditi velika nesreča ž njimi, ker rada vdari za njimi, ako so premočni, strela v telegrafne aparate.

V vseh teh prikaznih, v strel in v blisku spoznava natoroznanec in vsak izvedeni omikani človek dejanje natornih moči, nevednega človeka pa obhaja strah pred njihovim neznanim in skrivnostnim dejanjem, kakor ga obhaja groza pred tistimi pošasti in duhovi, ki izvirajo iz njegovih vražnih misel.

Ubriniti se nevarnosti, ktere izhajajo iz induciranih električnih tokov o hudih urah, je iznašel Steinheil telegrafni elektrovod ali strelovod.

Na električnem kolovratu se je storila skušnja, da močan električni žarek, ko se mu električna vez nekaj malega pretrga, kaj rad preskoči v podobi električnega žarka iz enega konca do drugega, in da raje preskoči nego bi šel po šibkejši slabi in dolgi vezi svoja pota. Dosledno ti izkušnji je Steinheil pretrgal na postaji telegrafično vez tam kje pod streho ter je postavil na pretrgana konca kovinski plošči, nekaj malega vsaksebi, na plošči je pa pripel tanke bakrene dratove, držeče v sobo k telegrafnemu aparatu.

Telegrafični tok gre iz glavne vezi po tankih dratovih v sobo, opravlja tam svoja znamenja in iz sobe gre po tankem dratu zopet

na glavne vezi, ki visé po stebreh. Ko pa pride po glavnih telegrafnih vezéh od strele induciran močan električen tok, ki bi utegnil kaj poškodovati v sobi, pa rajše preskoči od plošče do plošče ter teče po telegrafnih vezéh naprej, dokler se po stebreh v zemljo ne pogubi. — V tej napravi obstoji tedaj telegrafni strelovod, ki obvaruje telegrafne hiše in sobe pred strelo.

Akoravno pa preganja še vedno natora človeka po telegrafnih vezéh s silno strelo, akoravno se ni izpolnilo upanje, da bi se z električnim tokom utegnilo telegrafovati kaderbodi pri vsakem vremenu, vendar se vé človek ubraniti vseh nevarnosti, samo počakati mora pri hudem vremenu vselej toliko časa, da se raznosijo natorne moči. Ne prašaje za nobeno nevarnost je človek razpel telegrafne vezi po hribih in po dolinah, po dnu morja in po strašnih morskih brezdnih. Dandanes prepregajo telegrafne vezi, kakor neskončna mreža, večino deželá na zemlji od ene strani do druge. Po teh mrežah razpošilja človek svoje misli in svoja sporočila in svoja povelja na vse kraje po svetu, in sicer s tako silno hitrostjo, da prihaja telegrafno sporočilo v tistem trenutku, kadar se telegrafuje, v najdalnje kraje. Po teh telegrafnih vezéh zvé človek vse iz vseh krajev svetá, kakor da bi bil vsegapričujoč, kakor Bog sam.

Kakor vredni nasledniki grških gigantov gospodarijo omikani narodi dandanes z natornimi močmi! Ko bi grški modrijani vstali iz svojih grobov, bi se čudili, videti današnje človeške naprave, ter bi menda mislili, da je človek obropal njihove stare bogove in jim vzel iz rok njihove največe moči in se polastil njihovih najimenitnejših lastnosti, kajti ne čas, ne prostor, ne nasprotné natorne sile ne morejo postaviti nobene meje nje govemu napredovanju.

Tiskarski pogreški v telegrafiji.

Stran	vrsta	mesto :	beri :
24	10 odzgor	podobi 10	podobi 11
31	1 odspod	Casellijevega telegrafa	telegrafa
35	6 odzgor	ena	eno
37	3 odspod	iznadbe	iznajdbe
46	8 odzgor	kteri	ktero
47	19 odspod	Besede: „Zdaj še posebno (<i>p_a ab</i>)“	naj se izpusté.
47	7 „	to polovico in skozi	to in polovica skozi
48	5. 9. 14 odzgor	Hier	tukaj
49	19 odspod	pribita	prebita
50	2 odzgor	šteje	stoje
50	6 odspod	23. podobe	25. podobe
50	5 „	24. „	26. „
51	4 odzgor	črnilom	črnilom
52	1 „	podoba 22	podoba 24
52	2 „	ktera	ktero
52	3 „	papirnati trak	papirnatim trakom
52	4 odspod	na	ne
53	13 „	podoba 24	podoba 27
54	24 odzgor	i	e
55	21 „	ono	ona
56	7 odspod	Desledno ti izkušnji	Vsled te skušnje

Tabla I.

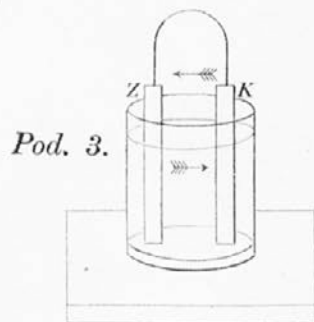
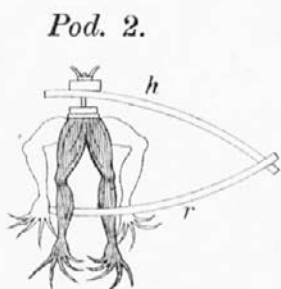
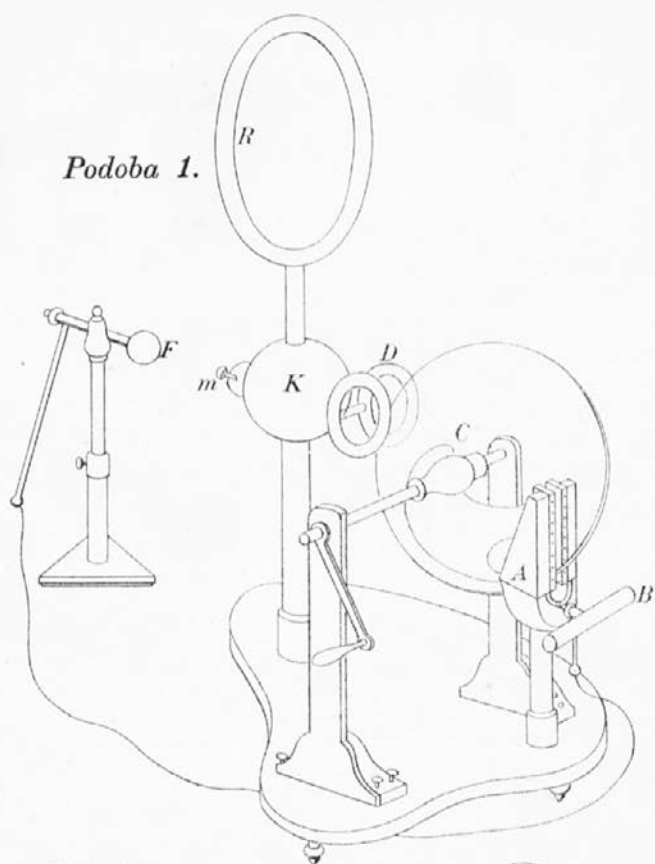

Tabla II.

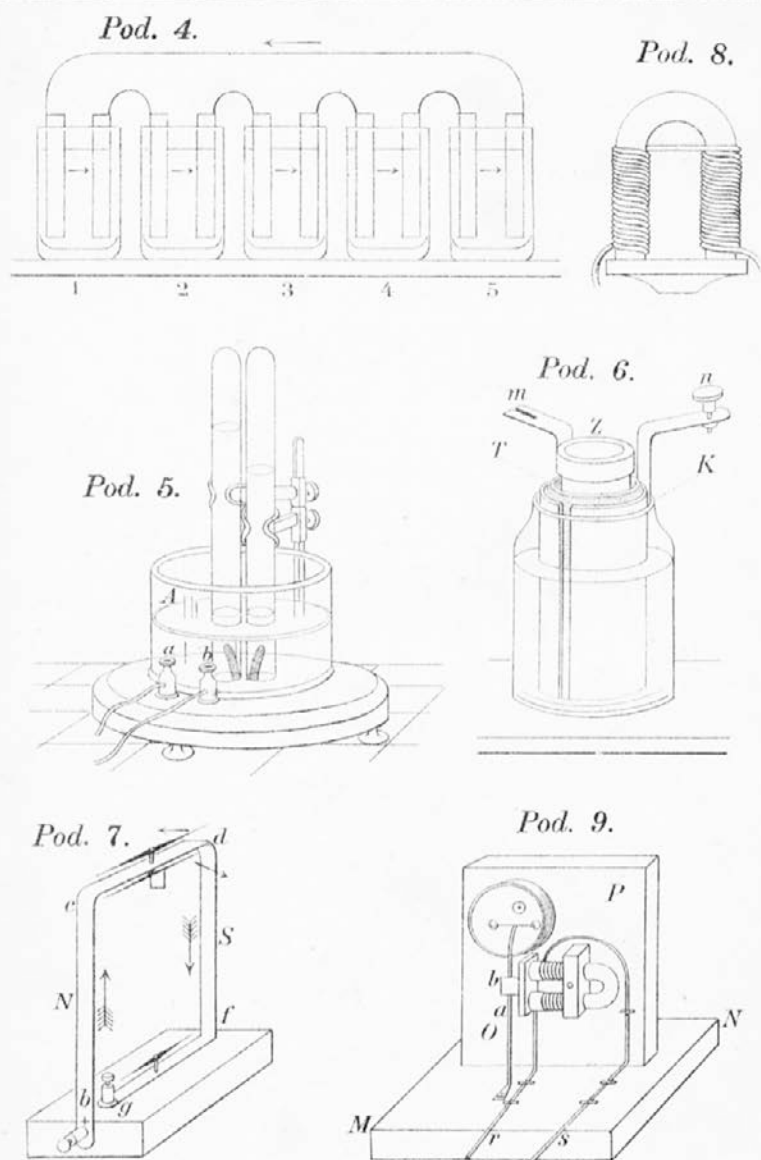
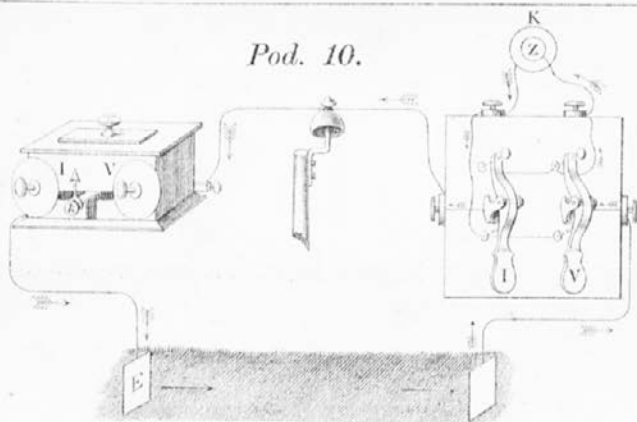

Tabla III.

Pod. 10.

Pod. 11.

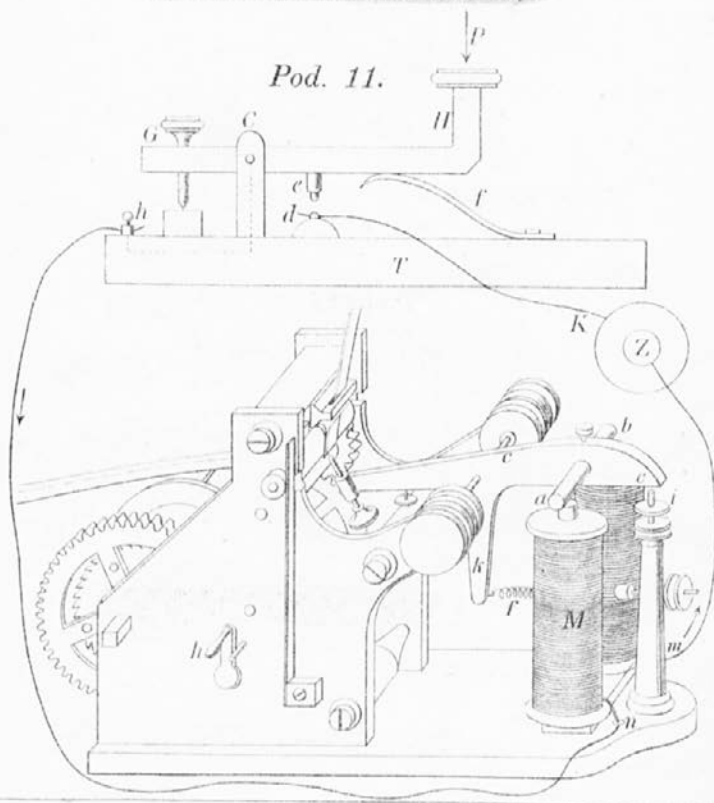
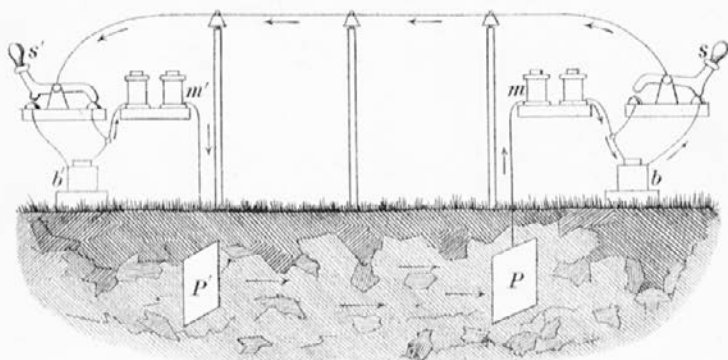
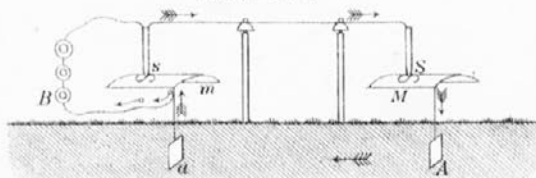

Tabla IV.

Pod. 12.

Pod. 13.

Pod. 14.

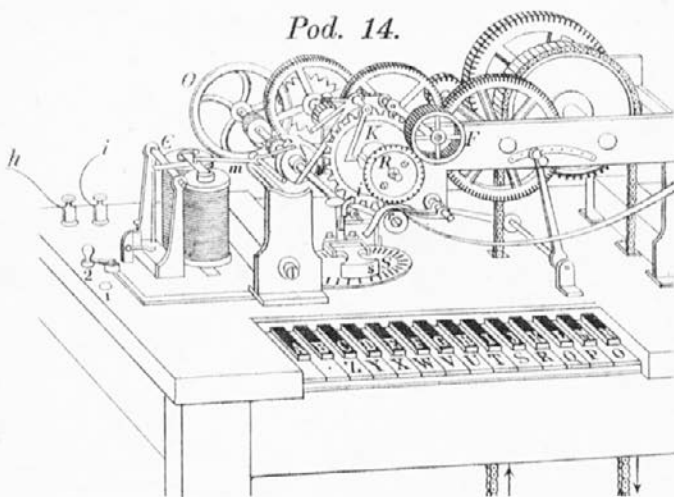

Tabla V.

Pod. 15.

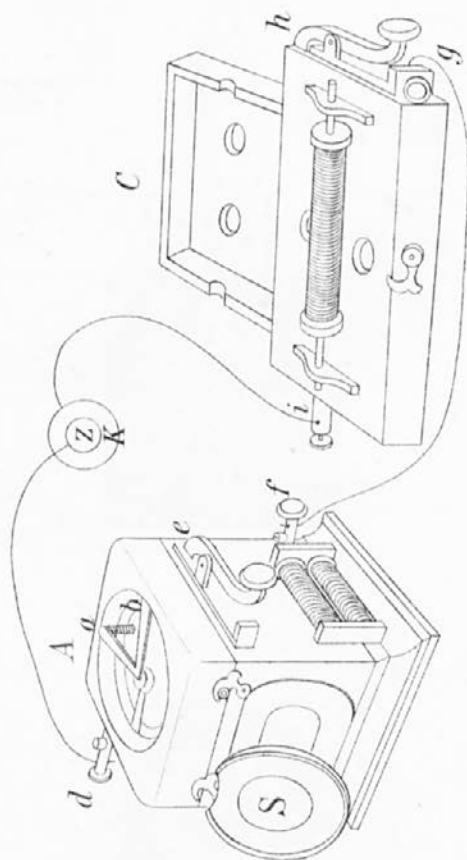
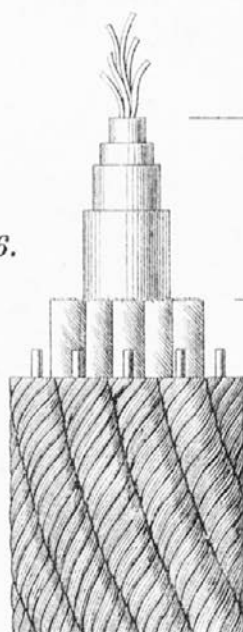

Tabla VI.

Pod. 16.

Bakreni dratovi.

*Gutaperha
4 skladi.*

*Konoplja
posmoljena.*

*Železni dratovi
preoblečeni s
posmoljeno
konopljo.*

Pod. 17.

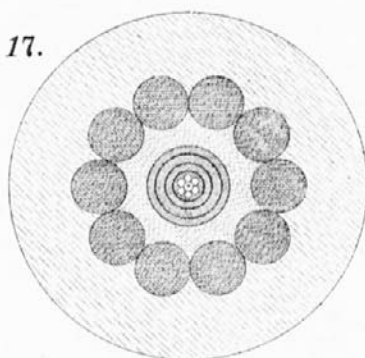

Tabla VII.

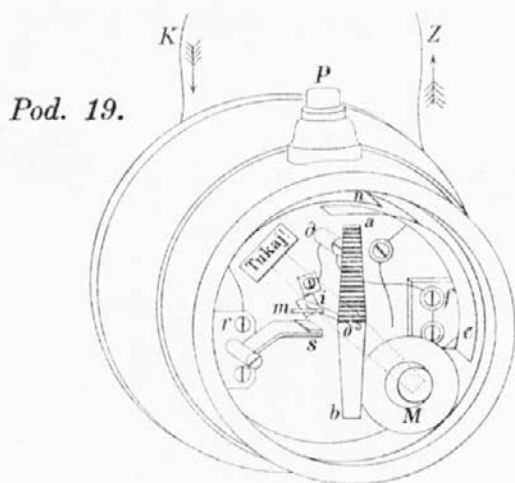
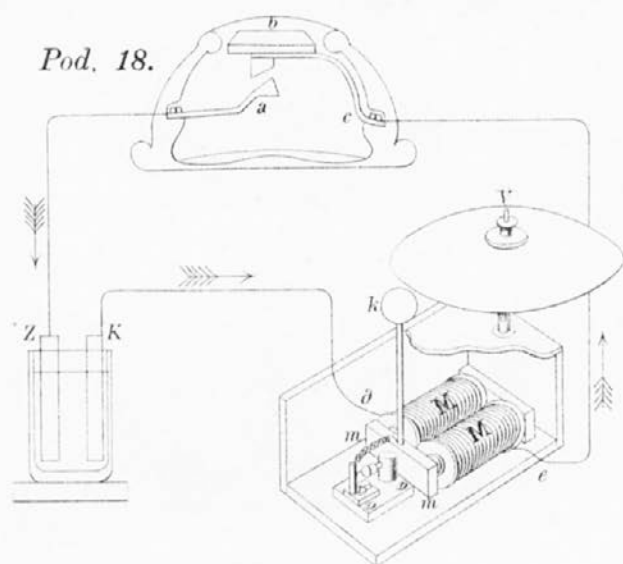
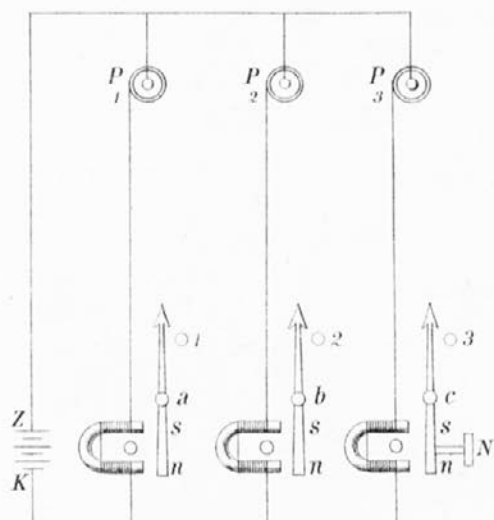

Tabla VIII.

Pod. 20.

Pod. 21.

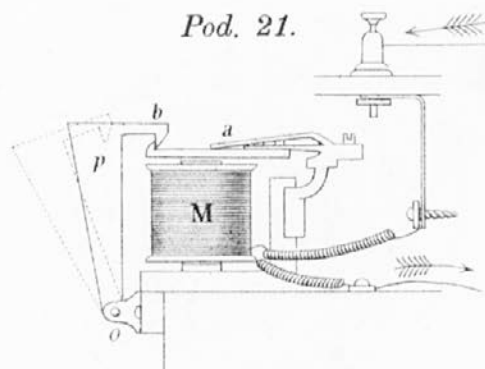
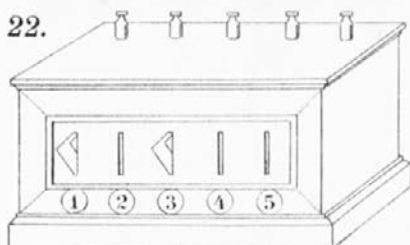
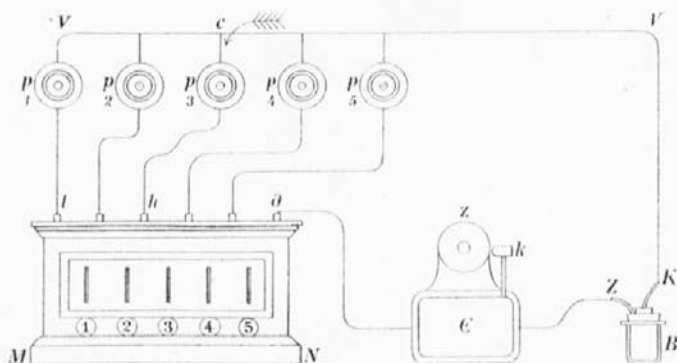

Tabla IX.

Pod. 22.

Pod. 23.

Pod. 24.

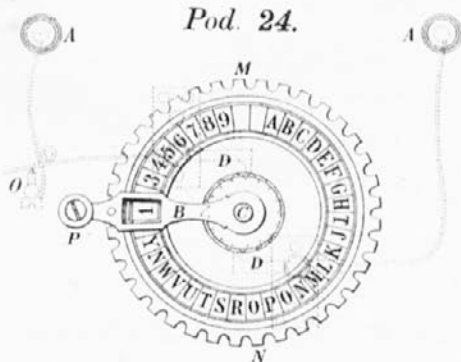
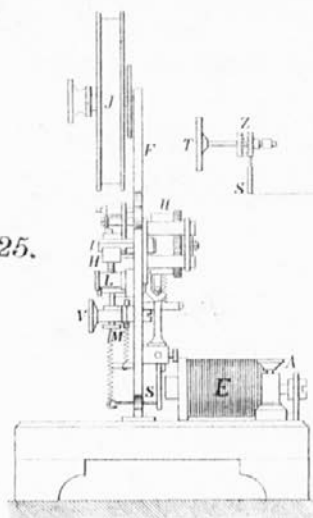

Tabla X.

Pod. 25.

Pod. 26.

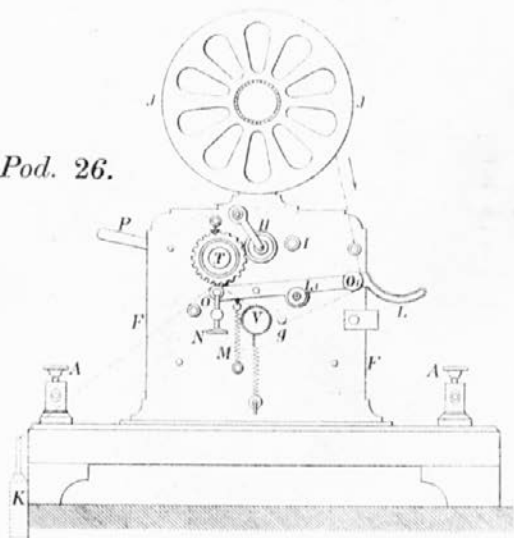
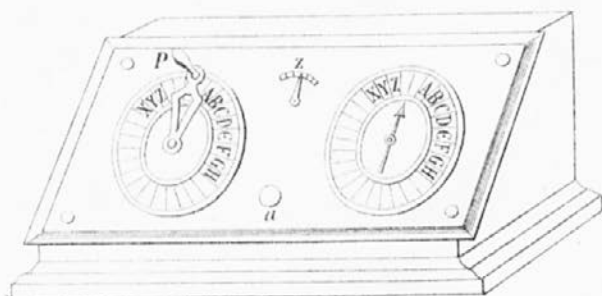
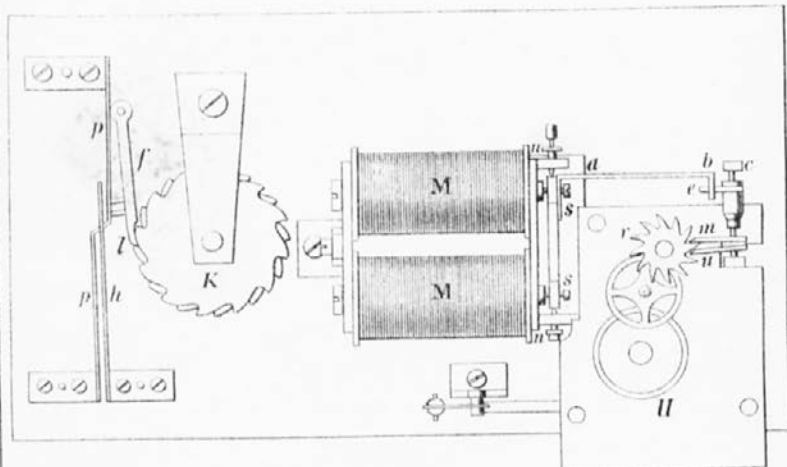

Tabla XI.

Pod. 27.

Pod. 28.

Naznanilo.

Matične knjige imajo na prodaj:

V Ljubljani: Janez Giontini; Jurij Lercher; C. S. Till; Otok. Klerr.	V Gorici: F. Vokulat; G. Pa- ternoli; Julius Dase.
V Celovcu: J. Leon; E. Liegl.	V Celji: Drexel.
V Trstu: F. H. Schimpf; Julius Dase.	V Pragi: Gregř & Dattel. Na Reki: Julius Dase.

Družbinim knjigam pak je ta-le cena:

1. Zgodovina slovenskega národa velja	—	gld.	60	kr.
2. Vojvodstvo Kranjsko	—	"	40	"
3. Vojvodstvo Koroško	—	"	34	"
4. Slovnica českega jezika z berilom, spis. Marn	—	"	60	"
5. Národní koledar in letopis za 1867. l. velja	—	"	40	"
6. Národní koledar in letopis za 1868. l. velja	—	"	50	"
7. Štirje letni časi veljajo	1	"	—	"
8. Rudninoslovje po Fellöckerji, velja	—	"	40	"
9. Národní koledar, sporočilo in letopis za 1869. l. velja	—	"	50	"
10. Olikani Slovence velja	—	"	40	"
11. Slovenski Stajer I. snopič velja	—	"	50	"
12. Letopis za 1869 l.	—	"	80	"
13. Schoedler. Knjiga prirode. I. snopič Fizika	—	"	80	"
14. Nauk o telovadbi I. del s 50 podobami, velja	—	"	40	"
15. Nauk o telovadbi II. del s 164 pod. in VI. obrazci	—	"	80	"
16. Atlant. I. snopič. Poluti, Evropa in Avstrija	1	"	5	"
17. V. Vodnik. pesni	—	"	60	"
18. Jovan Vesel-Koseski. Razne dela z njegovo podobo	1	"	50	"
19. Atlant. 2. snopič. Azija, severna Amerika, južna Amerika	1	"	50	"
20. Slovenski Stajer. III. snopič	—	"	40	"
21. Schoedler. Knjiga prirode. 2. snopič. Astrono- mija in Kemija	1	"	—	"
22. Letopis za 1870. l. z dr. Lovro Tomanovo podobo	1	"	20	"
23. Letopis za 1871. l. s 40 podobami	1	"	50	"
24. Schoedler. Knjiga prirode. 3. snopič. Minera- logija in Geognozija	—	"	70	"
25. Atlant. 3. snopič. Afrika, Avstralija, evropska Rusija	1	"	5	"
26. Živalstvo po Pokorniji, Fr. Erjavec	1	"	—	"
27. Rastlinstvo po Pokorniji, Iv. Tušek	—	"	85	"
28. Letopis za 1872 in 1873. l. z 2 podobami	1	"	50	"
29. Slovanstvo z dvema zemljovidoma	1	"	—	"
30. Letopis za 1874. l.	1	"	50	"
31. Prirodosnanski zemljepis, J. Jesenko	1	"	—	"
32. Zgodovina avstrijsko-ogrske monarhije	—	"	40	"
33. Letopis za 1875. l.	1	"	50	"
34. Schoedler. Knjiga prirode. 4. snopič. Botanika in Zoologija	1	"	50	"
35. Telegrafija, iz letopisa 1875. l. posebej vezana, spisal dr. Šubic	—	"	50	"

Opomba. Častiti družbeniki naj g. poverjenikom povernejo stroške, ki jih ti imajo s prejemanjem in razpošiljanjem družbinih knjig.